

B I B L I O T H E C A
S C R I P T O R V M G R A E C O R V M E T R O M A N O R V M
T E V B N E R I A N A

AMMIANI MARCELLINI

RERVM GESTARVM
LIBRI QVI SVPERSVNT

EDIDIT

WOLFGANG SEYFARTH

ADIVVANTIBVS

LISELOTTE JACOB-KARAU ET ILSE ULMANN

VOL. I

LIBRI XIV-XXV

STVTGARDIAE ET LIPSIAE
IN AEDIBVS B. G. TEVBNERI MIM

Die Deutsche Bibliothek – CIP-Einheitsaufnahme

Ammianus <Marcellinus>:

[Rerum gestarum libri qui supersunt]

Ammiani Marcellini rerum gestarum libri qui supersunt /

ed. Wolfgang Seyfarth. Adiuvantibus Liselotte Jacob-Karau et Ilse Ulmann. –

Stutgardiae ; Lipsiae : Teubner

(Bibliotheca scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana)

Einheitsacht.: Res gestae

Vol. 1, Libri XIV–XXV. – Ed. stereotypa ed. 1 (1978). – 1999

ISBN 3-519-01976-0

Das Werk einschließlich aller seiner Teile ist urheberrechtlich geschützt. Jede Verwertung außerhalb der engen Grenzen des Urheberrechtsgesetzes ist ohne Zustimmung des Verlages unzulässig und strafbar. Das gilt besonders für Vervielfältigungen, Übersetzungen, Mikroverfilmungen und die Einspeicherung und Verarbeitung in elektronischen Systemen.

© 1999 B. G. Teubner Stuttgart und Leipzig

Printed in Germany

Druck und Bindung: Druckhaus „Thomas Müntzer“ GmbH, 99947 Bad Langensalza

PRAEFATIO

Carolus U. Clark cum splendidissimam editionem Rerum Gestarum ab Ammiano Marcellino compositarum elaboraret¹⁾, promisit se huius operis omnes codices post codicem V Romam translatus scriptos in praefatione tomi alterius eiusdem editionis esse descripturum. quod ei non contigit, neque mihi opus est talem descriptionem proferre, cum his codicibus nulla insit auctoritas. omnes enim eidem codices recentiores saeculo quinto decimo transcripti sunt neque correctores eorum alium codicem ac codicem V ut testem adhibuerunt atque omnes opiniones uirorum doctissimorum, qui putabant codice V uetustiore traditionem textus posse indagari, non nisi errores aestimandae sunt.

Quo modo autem opus historicum Ammiani Marcellini inuestigatum sit quoque modo eiusdem uerba usque ad nostra saecula tradita sint aut recte conseruata aut deprauata uel correcta, expositione accuratissima persequar; nam de uita Ammiani Marcellini disputare mihi quoque non opus est, sed ut ipse Clarkius fecit, relego lectores ad uerba Otto Seeckii, qui de hac re plene disseruit.²⁾ nuper demum quaestio orta est et tractata, cuius ordinis Ammianus Marcellinus fuerit³⁾ atque cuius factionis societatis Romanae ei fuerint, apud quos in urbe aeterna libros Rerum Gestarum recitauerit⁴⁾, quod Ammianum fecisse Libanius, clarissimus ille orator Antiochensis, testatur.⁵⁾

1) Ammiani Marcellini Rerum Gestarum libri qui supersunt recensuit rhythmicèque distinxit Carolus U. Clark adiuantibus Ludouico Traube et Guiljelmo Heraeo, vol. I: libri XIV – XXV, Berolini 1910 (ed. alt. lucis ope expressa 1963), vol. II pars I: libri XXVI – XXXI, Berolini 1915 (ed. alt. 1963).

2) RE (Pauly-Wissowa) I (1894) s. v. Ammianus Marcellinus 1845, 34 – 1852, 62.

3) Cf. A. Demandt, Gnomon 47, 1975, 272.

4) Cf. A. Cameron, The Roman Friends of Ammianus, JRS 54, 1964, 15 – 28; W. Seyfarth, Vom Geschichtsschreiber und seinem Publikum im spätantiken Rom, Wiss. Ztschr. der Univ. Rostock 18, 1969, Gesellsch.- u. sprachwiss. Reihe Heft 4/5, Teil II, 449 – 455; Ammianus Marcellinus, Römische Geschichte, lateinisch und deutsch und mit einem Kommentar versehen von W. Seyfarth, I, Berlin 1968, 9sqq.

5) Libanius ep. 983.

PRAEFATIO

DE CODICIBVS OPERIS AMMIANI MARCELLINI

Ioannes Franciscus Poggius Bracciolini Florentinus Ammianum Marcellinum Latinis musis restituit, ut ipse de se praedicat, „cum illum eruissem e bibliothecis, ne dicam ergastulis Germanorum“.¹⁾ aetas illius concilii, quod annis 1414–1418 Constantiae habebatur, a uiro quodam doctissimo nostri saeculi „die heroische Epoche der Handschriften-Entdeckungen“ appellata est, ac Poggius ipse cognomen „der Heros unter den Entdeckern der antiken Kodizes“ accepit.²⁾ tunc, annis inter abdicationem Iohannis XXIII. et electionem Martini V. papae lapsis Poggius, qui secretarius apostolicus illi concilio intererat, quattuor itinera faciebat³⁾, quibus et nonnulla alia monasteria adiit et bis monasterium Sancti Galli uisitauit. in epistula Guarino Veronensi scripta Poggius narrat:

Itaque nonnulli animi laxandi, et simul perquirendorum librorum, quorum magnus numerus esse dicebatur, gratia eo perreximus. Ibi inter confertissimam librorum copiam quos longum esset recensere, Quintilianum comperimus adhuc saluum et incolumem, plenum tamen situ, et puluere squalentem. Erant enim non in Bibliotheca illi libri, ut eorum dignitas postulabat, sed in teterrimo quodam, et obscuro carcere, fundo scilicet unius turris, quo ne capitalis quidem rei damnati retruderentur. Atqui ego pro certo existimo, si essent, qui haec barbarorum ergastula, quibus hos detinent viros, rimarentur, ac recognoscerent more majorum, similem fortunam experturos in multis, de quibus jam est conclamatum.⁴⁾

Poggius cum iterum monasterium Sancti Galli adiret, opus historicum Ammiani Marcellini repperit: codex, quo hoc opus continetur, in monasterio Fuldensi descriptus erat, sed nescimus, utrum Poggius ipse usque ad hoc monasterium peruenerit an abbas Fuldensis codicem Constantiam transportauerit, neque negari potest Poggium fortasse aut ui aut dolo codicem arripuisse.⁵⁾

Postea hic codex Fuldensis in bibliothecam cardinalis de Colonna translatus est atque nostris temporibus Romae in bibliotheca Vaticana

1) Poggii Epistolae ... editas collegit et emendauit ... notisque illustrauit Eq. Thomas de Tonellis J. C., Florentiae 1832 (Ristampa anastatica 1963), IX 32: Poggius insigni uiro Francisco Arretino Iurisconsulto, anni 1448/1449.

2) H. Rüdiger, Die Wiederentdeckung der antiken Literatur im Zeitalter der Renaissance, in: Geschichte der Textüberlieferung der antiken und mittelalterlichen Literatur, Zürich 1961, 511–580, impr. 540; 520.

3) Ibidem 540.

4) Poggii Epistolae I 5 (Constantiae XVIII. Kalendas Ianuarias anno Christi 1417).

5) Rüdiger l. l.

PRAEFATIO

Apostolica conseruatur (V = cod. membr. s. IX Fuldensis, Vaticanus latinus 1873). Poggius ipse in epistula illa Francisco Arretino scripta dicit:

Cardinalis de Columna habet eum codicem, quem portavi litteris antiquis, sed ita mendosum, ut nil corruptius esse possit. Nicolaus Nicolus illum manu sua transcripsit in chartis papyri; is est in biblioteca Cosmi.¹⁾

Id quod Poggius de codice Fuldensi iudicat, uerum atque certum esse constat. codicem autem Martino V. papae misit, qui Nicolao Niccoli eum transcribere permisit²⁾, et „die VI. Novembris 1423“ Poggius „Nicolao suo dulcissimo“ epistulam scripsit, in qua legimus haec:

Gratum est mihi te absolvisse Marcellinum, idque gratius si librum ad me miseris; reddam enim egomet Pontifici.³⁾

quod opus Nicolaus Niccoli scriptura pulcherrima confecit et hic codex Florentiae in bibliotheca Marciana conseruatur (F — Florentinus Marcianus I V 43 chartaceus, cm 27 × 19, ff. 245, lin. 28/30.)⁴⁾

Codex autem Fuldensis unde descriptus sit, per diuturna tempora ignotum fuit et Clarkius in editione sua eum et codicem Hersfeldensem ex uno eodemque archetypo deriuatos esse affirmat. quam sententiam falsam et Fuldensem ex codice Hersfeldensi transcriptum esse uir doctissimus aetatis nostrae R. P. Robinson demonstrauit.⁵⁾ qualis iste codex Hersfeldensis sit, nunc est quaerendum.

Poggius in monasterio Hersfeldensi uetustum codicem Ammiani Marcellini conseruari suspicabatur et diu operam dabat, ut eum possideret, quod ipse in epistula „Nicolao suo“ XVIII. Kal. Octobres 1426 scripta confitetur:

... dedi operam, ut habeam inventarium cuiusdam vetustissimi Monasterii in Germania, ubi est ingens librorum copia.⁶⁾

Monachus quidam Hersfeldensis illud inventarium Romam attulit idque Poggius quaerebat „cum summa cura“, sed cum id obtinisset, intellexit „inuentarium plenum verbis, re vacuum esse“⁷⁾. cum eodem

1) Poggii Epistolae IX 32 p. 375. „Cosmi“ — id est: Cosimo de Medici (1389 — 1464).

2) W. Shepherd, The Life of Poggio Bracciolini, Liverpool 1802, 109a.

3) Poggii Epistolae II 7 (Romae). „librum“ — id est: codicem Fuldensem.

4) W. Shepherd l. l.

5) R. P. Robinson, The Hersfeldensis and the Fuldensis of Ammianus Marcellinus, The Univ. of Missouri Studies vol. XI, 1936, 118 — 140.

6) Poggii Epistolae III 1 (Romae).

7) Ibidem III 12 (Romae XVI. Kal. Iunii 1427).

PRAEFATIO

monacho Poggius de libris quibusdam comparandis agebat et Nicolao scripsit:

Hic monachus eget pecunia: ingressus sum sermonem subveniendi sibi, dummodo Ammianus Marcellinus, prima Decas Titi Livii, et unum volumen Oratorum Tullii... et nonnulla alia opera... dentur mihi pro his pecuniis.¹⁾

anno autem secuto Nicolaum certiore fecit:

Monachus Hersfeldensis venit absque libro; multumque est a me increpatus ob eam causam: asseveravit se cito rediturum, nam litigat nomine Monasterii, et portaturum librum. Rogavit me multa: dixi me nil facturum, nisi librum haberemus; ideo spero et illum nos habituros, quia eget favore nostro.²⁾

Constat Poggium codicem Hersfeldensem Ammiani Marcellini neque accepisse neque umquam uidisse, quod ualde dolendum est. uno autem saeculo post demum abbas Hersfeldensis Sigismundo Gelenio, quem Erasmus Roterodamus „uirum utriusque linguae non vulgariter doctum probaeque fidei“ appellat³⁾, hunc codicem uetustum tradidit, ut eo uteretur in editione sua conficienda.⁴⁾ qui codex post editionem Gelenii absolutam periit, sed sex folia eius saeculo undeuicesimo casu reperta nunc in archiuo Marburgensi conseruantur.⁵⁾ quae fragmenta littera M significantur iisque intellegendum est et codicem Hersfeldensem litteris minusculis uetustioribus scriptum fuisse, cum codex Fuldensis litteris minusculis recentioris aetatis, scil. Caroli Magni, pulcherrimis confectus sit, et unam lineam codicis Hersfeldensis circiter 46 litteras et unam paginam 24 lineas continuisse.⁶⁾ sunt autem ambo codices, scil. V et M, membranei neque neglegendum est codicem Fuldensem ex Hersfeldensi accuratissime descriptum esse, quem laborem complures monachi absoluerunt non omnes pari arte insignes. post operam perfectam alius monachus (Vm2 = corrector eiusdem temporis) codicem cum exemplari illo uetusto contulit correctionesque multas inseruit partim in ipso contextu, partim in marginibus paginarum. plus quam quinquaginta lineas codicis Hersfeldensis a scribis co-

1) Ibidem p. 208.

2) Poggii Epistolae III 29 p. 268 (Romae XXVI. Februarii 1428). haec epistula re uera anno 1429 scripta est (cf. l. l. adn. 2).

3) Opus Epistolarum Des. Erasmi Roterodami denuo recognitum et auctum per P. S. Allan, Oxonii 1906–1947, vol. VI, nr. 1702 (30. 4. 1526): Erasmus Virgilio Polydoro.

4) De hac re uide infra p. XII.

5) Ammiani Marcellini fragmenta Marburgensia edidit H. Nissen, Berlin 1876.

6) Cf. Robinson l. l. 138.

PRAEFATIO

dicis Fuldensis neglectas corrector ille in marginibus (*marg.*) addidit atque ipse alias lineas in hoc codice praeteritas oblitus est.¹⁾

Inueniuntur in codice Fuldensi etiam aliae correctiones, quas a compluribus uiris doctis XV saeculi insertas esse constat quaeque omnes uno eodemque signo significantur (*Vm3*). cum correctiones illae ueteres (*Vm2*) ad exemplum codicis Hersfeldensis in contextum Fuldensis insertae sint, correctiones, quas signo *Vm3* significamus, sine auctoritate codicis alicuius antiqui perfectae eaque de causa non aliter ac emendationes aliorum uirorum doctissimorum posterioris aetatis aestimandae sunt.

Quae cum ita sint, fundamentum cuiuslibet editionis Rerum Gestarum Ammiani Marcellini codex Fuldensis (*V*) esse debet illis fragmentis Marburgensibus suo loco adhibitis.

Omnes enim alii codices, qui nostris temporibus exstant, cum ex Fuldensi transcripti sint, ueri testes non sunt habendi, inter quos etiam codex chartaceus *E* (= Vat. lat. 2969), de quo uiri docti prioris aetatis multa fabulabantur ut de teste antiquioris traditionis. quae non nisi somnia esse et scribam codicis *E* Fuldensem codicem exscripsisse et multis annotationibus coniecturae propriae affecisse egomet demonstrauit.²⁾ perfecit autem opus suum hic scriba Romae anno 1445, quod ipse testatur in fine codicis hac subscriptione:

Absolutus Rome die IIII. Iulii Anno incarnationis domini MCCCCXLVo³⁾ pontificatus domini Eugenii pp. IIII. Anno XV ex exemplari plane corruptissimo:

Post quae uerba in eadem pagina codicis inuenitur etiam alia subscriptio, quae est talis:

Die 4 Ianuarii 1451 discessi de florentia et veni Romam die XXIa dicti mensis. Die VII februarii rome magna vis nivium cecidit, praeter rationem loci consuetam.

quae uerba ad Poggium pertinere uerisimile non est, cum Poggium annis 1450 et 1451 plurimum Romae moratum esse et die XX. Ianuarii 1451 Romae epistulam scripsisse constat, ut ex epistulis eius apparet⁴⁾, neque constitui posse existimo, quae coniunctio inter Flo-

1) Cf. Robinson l. l. et W. Seyfarth, Der Codex Fuldensis und der Codex E des Ammianus Marcellinus, Abh. der Dt. Akad. der Wiss. zu Berlin, Kl. f. Sprachen, Literatur und Kunst 1962 Nr. 2, Berlin 1962, 24sq.

2) W. Seyfarth l. l.

3) Iulio mense anni 1445 Poggium Romae moratum esse apparet ex eius epistula IX 5 („Roma die XXIV Iulii 1445“).

4) Poggii Epistolae X 8–23, impr. X 15.

PRAEFATIO

rentiam et Romam his uerbis exprimatur. nonnulla autem in hoc codice inueniuntur indicia Poggium ipsum codicis E scribendi auctorem fuisse uel fortasse eum scribae alicui dictauisse. neque enim ignoro Poggium senescentem non iam ipsum codices antiquos manu propria transcripsisse, sed ope librarii usum esse, „nam coepit propter aetatem ingravescere calamus“, ut ipse scribit.¹⁾ imprimis multas eius codicis annotationes in margine adscriptas nec non emendationes argutas ad Poggium pertinere mihi persuasum est, quamquam hanc meam sententiam strictis argumentis confirmare non possum.

Codices V et E et fragmenta Marburgensia (M) lucis ope expressa nos ipsi in editione nostra conficienda contulimus atque L. Jacob-Karau in bibliotheca Vaticana Apostolica Romae codices V et E inspiciebat, non omnino contulit, sed nonnullos operis locos secundum eorum lectiones corripuit. quam ob rem administrationi huius bibliothecae gratias agimus.

De ceteris codicibus uide conspectum codicum (p. XLIX).

Nunc ad editiones Rerum Gestarum Ammiani Marcellini ueniamus.

DE EDITIONIBVS OPERIS AMMIANEI

Editio princeps (S) ab Angelo Sabino Romae anno 1474 perfecta est ex codice Reginensi chartaceo uel simili mutilo et deterrimo tam accurate descripta, ut lacunae etiam exemplaris exprimantur. quam editionem Clarkius in apparatu critico editionis suae plane silentio praeteriit, nos autem nonnullas eius lectiones in apparatu nostro annotamus, dummodo in editiones posteriores influxerint.

Alteram Ammiani Marcellini editionem confecit Petrus Castellus Bononiae anno 1517 (B). de qua editione Henricus Valesius in praefatione editionis suae hoc modo iudicat:

Hanc (scil. editionem Sabini) secuta est editio Bononiensis anno 1517, quam curauit P. Castellus vir nec ingenio nec iudicio ullo praeditus. Ac nescius utrū stuporem hominis mirari magis, an audaciam atque impudentiam debeas. Nam neque vllum codicem manuscriptum consuluit; et coniecturae adeo infelicitate indulsit, ut monstra quaedam ac deliria in Marcellini libros intruserit. Denique lacunas omnes quae in editione Romana fideliter expressae fuerant, ipse insertis uerbis expleuit, aut ita coire fecit, nullum ut vestigium lectoribus relinqueretur. Itaque haec editio omnium ferè errorum, qui in Marcellini libris occurrunt, seminarium merito dici potest.

quod iudicium Valesii iustum atque meritum esse nemo negabit, qui editionem Bononiensem examinauerit. multas autem lectiones a Petro

1) Ibidem VIII 2 („In Terra Nova die XVII. Septembris“ anni 1438); cf. VIII 15 anni 1440.

PRAEFATIO

Castello in Ammiani Marcellini libros insertas uiri doctissimi iam remouerunt, sed non omnes in apparatu critico nostro erant annotandae, praesertim cum multae phantasmata quaedam appellari possint. imprimis eis locis, quibus Castellus lacunas expleuit, insaniam eius lectoribus nostris ad oculos demonstrare neque possumus neque uolumus, ne ambitum apparatus critici longius extendamus.

Secutae sunt tres Ammiani Marcellini editiones, quae continentur uoluminibus amplis. quarum prima cur „editio Erasmi Basiliensis“ appelletur¹⁾, intellegi non potest. hoc uolumen anno 1518 in aedibus Iohannis Frobenii Basiliae editum continet opera C. Suetonii Tranquilli et Dionis Cassii et scriptorum Historiae Augustae „ex recognitione Des. Erasmi Roterodami“, „quibus adiuncti sunt Sex. Aurelius Victor et Eutropius et Paulus Diaconus et Ammianus Marcellinus“ alique scriptores historici, ut in indice huius uoluminis aperte est dictum. Ammiani Marcellini autem libros XIV–XXVI secundum editionem Bononiensem iteratos esse Iohannes Frobenius indubitanter declarat:

...codicem tandem nacti sumus Bononiae typis excusum, quem Petrus quidam Castellus ad Philippi Beroaldi, et Baptistae Pii lectionem se castigare testatur.

et Erasmus Roterodamus ipse in epistula „Illustrissimis Saxoniae ducibus, Federico Sacri Imperii Electori etc. eiusque patrueli Georgio“ scripta his uerbis explicat:

Ac Suetonium quidem nescio quo deo propicio, et antehac non ita passim deprauatum, nunc eruditorum meaque opera purum, ni fallor, et integrum habemus, suffragante mihi ad hoc negotii, peruetusto quodam codice, quem è bibliotheca monasterii apud Neruios olim, nunc Tornacenses, uulgato cognomine diui Martini, nobis exhibuit nobilissimus ille Guilelmus Montioius, qui id temporis regias uices ea in urbe gerebat. Reliquos (i. e. scriptores Historiae Augustae), quoniam nullo huiusmodi praesidio subleuabamur, quod unum licuit, multo certe minus deprauatos dedimus.

haec editio Basiliensis (*b*₁) anno 1527 Coloniae denuo repetita est cum eodem indice librorum, quem supra commemorauimus in editione Basiliensi describenda. sed post finem huius indicis legimus:

Coloniae, in aedibus Eucharii Ceruicorni. Anno MDXXVII Mense Aprili.

quam editionem signo *b*₂ signamus.

Tertium amplum uolumen, quo Res Gestae Ammiani Marcellini in paginis 546–786 continentur, anno 1533 Basiliae in officina Frobe-

1) Cf. editionem Clarkii p. IX et W. Seyfarth, *Philologische Probleme um Ammianus Marcellinus*, *Klio* 48, 1967, 215 adn. 2.

PRAEFATIO

niana in lucem prodiit (*G*). post opera Suetonii et scriptorum Historiae Augustae et aliorum scriptorum historicorum Hieronymus Frobenius opus Ammiani Marcellini propria praefatione inducit¹⁾, in qua „Calendis Iulii Anno salutis MDXXXIII“ haec confirmat:

In hac prouincia strenuam ac fidelem operam nobis nauauit, uir utriusque literaturae non uulgariter callens, emunctaeque naris, Sigismundus Gelenius. Exemplar manu descriptum gratis et alacriter suppeditauit egregius princeps Abbas Hirsfeldensis. (p. 545)

Non dubium est, quin hic codex, quo Gelenius utebatur, codex Hirsfeldensis sit, quem Poggius diu quaeritabat²⁾, interim — id est post codicem Fuldensem descriptum — mutilatus; Gelenius enim in fine capituli noni libri tricesimi haec uerba posuit: „reliqua in archetypo desiderantur“. primae autem editiones omnes, quas supra commemorauimus, post librum uicesimum sextum finiuntur. quo modo Gelenius codice Hirsfeldensi usus sit, dudum demonstraui.³⁾ hic tantummodo dici necesse est Gelenium spectabilem esse testem, dummodo eius lectionibus omni cum cautela utaris, nec non lineas in codice Fuldensi praeteritas nonnullas nobis seruauisse ex codice Hirsfeldensi.

Codex Hirsfeldensis, postquam Gelenius eum in editione sua conficienda adhibuit, euanuit.⁴⁾ de editione autem Geleniana iudicandum est editorem eius primum inter uiros doctos fuisse, qui linguam Ammiani Marcellini secundum linguam M. Tullii Ciceronis emendare intendebat, quam ob rem multae eius lectiones suspectae sunt, at saeculis sequentibus omnes editores Ammiani Marcellini tales conatus iterabant. initio demum nostrae aetatis uiri doctissimi, inter quos E. Löfstedt atque S. Blomgren antecellunt, speciem linguae Ammiani Marcellini inquirere et restituere studebant, atque nobis quoque nihil antiquius est quam in noua editione uerba auctoris nostri originalia constituere emendationibus superfluis remotis.

Paucis mensibus ante editionem Gelenii, quae re ipsa editio et Gelenii et Frobenii est, Augustae Vindelicorum in aedibus Siluani Otmar Aprili mense prima integra editio Ammiani Marcellini in lucem prodiit sub titulo

Ammianus Marcellinus a Mariangelo Accursio mendis quinque millibus purgatus, et libris quinque auctus ultimis, nunc primum ab eodem inuentis.⁵⁾

1) Vide W. Seyfarth, Der Codex Fuldensis 64sq.

2) Vide supra p. VIIsq.

3) W. Seyfarth, Klio 48, 1967, 213 — 226; impr. 214 — 216.

4) Vide supra p. VIII.

5) Cf. Paul Lehmann, Eine Geschichte der alten Fuggerbibliotheken, vol. I, Tübingen 1956, 20.

PRAEFATIO

haec editio, quam „Accursianam“ nominant (A), prima omnes Ammiani Marcellini libros, qui supersunt, id est XIV—XXXI, continet. Accursius, uir doctissimus, ex Italia in Germaniam arcessitus editionem suam Antonio Fuggero dedicauit et post operam perfectam Augusta Vindelicorum Venetias profectus est, de qua re quinto die Iunii mensis John Cholerus Erasmus Roterodamum fecit certiore¹⁾ quo modo autem editio Gelenii cum Accursiana coniuncta sit atque similitudines inter eas sint ortae, de hac re ante paucos annos disserui²⁾. constat etiam Accursium codices V et E Romae uidisse iisque sua in editione conficienda usum esse³⁾, cuius rei indicia praecipue in postremis Ammiani Marcellini libris, id est XXVII—XXXI, lector intentus inueniet.

Post editionem Gelenianam, quam a Roberto Stephano Parisiis anno 1544 iteratam non inspeximus (g) — nam ipsam Gelenianam contulimus —, Lugduni anno 1552 editio Gryphiana exstitit postque eam ibidem apud Franciscum le Preux annis 1593—1600 „Historia Augusta“ in lucem prodiit, quae sex tomos continet. primi tomi initium capit epistula, quae his uerbis inducitur:

Dionysio Gothofredo⁴⁾ Viro Clarissimo et Iuriscons(ulto) praestantiss(imo) Sim. G. Silu. s(alutem) d(icit).

quae epistula scripta est „IIII. Non. August. Anno MDXCII“. sequuntur ex antiquioribus editionibus deprompta Desiderii Erasmi „praefatio ad candidum lectorem“ et eiusdem „De Historiae Augustae usu iudicium“.

Tomus tertius huius editionis, qui anno 1600 Lugduni in lucem prodiiit, continet et Res Gestas imperatorum Romanorum „ab Ammiano Marcellino, Libris XVIII, accuratè descriptas“ et nonnullos libros minores. cuius tomi in initio posita sunt et praefatio „Ad lectorem“ Dionysio Gothofredo scripta et „Eruditorum quorundam⁵⁾ de Ammiano Marcellino testimonia“, quae sunt re uera iudicia de hoc scriptore historico pronuntiata, quae parui pretii esse nemo negabit. hoc autem non praetermittendum esse puto editorem horum sex tomorum

1) Opus Epistolarum Des. Erasmi Roterodami, vol. X, Oxonii 1941, nr. 2814 (5. 6. 1533).

2) W. Seyfarth, Der Codex Fuldensis 64sq.

3) W. Seyfarth l. l. 65.

4) Notum est Dionysium Gothofredum „Corpus Iuris Ciuilis“ anno 1583 edidisse et primum hunc titulum usurpasse.

5) Sunt autem hi eruditi uiri: Io. Bodinus, Fr. Balduinus, D. Chytraeus, I. Lipsius.

PRAEFATIO

primum omnia opera, quae illis tomis continentur, copiosis notis in marginibus paginarum positis affecisse.

Post editiones supra enumeratas Fr. Lindenbrogius „Ammiani Marcellini Rerum Gestarum qui de XXXI supersunt libros XVIII“ „Hamburgi in bibliopolio Frobeniano anno MDCIX“ edidit „ad fidem MS. et veterum Codd. recensitos, et observationibus illustratos“ (*Lind.*), qua editione Lindenbrogius initium fecit operis Ammiani Marcellini commentariis interpretandi, quam operam post editionem Gruteri (anni 1611) continuavit Henricus Valesius Parisiis anno 1636 editione noua admiratione digna, in qua Excerpta de gestis Constantini nondum edita addidit (*Val.*). anno autem 1681 frater eius, Hadrianus Valesius, Historiographus Regius, libros Ammiani Marcellini, qui supersunt, „necnon Excerpta vetera de Gestis Constantini et regum Italiae“, id est „excerpta Valesiana“, quae dicimus, denuo edidit (*Hadr. Val.*), postquam editioni fratris „ampliores Observationes, et Collectanea Variarum Lectionum adiecit“ eamque „beneficio codicis Colbertini“ (scil. codicis chart. C s. XV, Parisini lat. 5821) „multis in locis emendavit, Notisque explicuit“. „Disceptationem suam de Hebdomo, ac Indicem rerum memorabilium subjunxit. Praefixit et Praefationem suam, ac Vitam Ammiani à Claudio Chiffletio JC. compositam.“ dedicauit autem Hadrianus Valesius editionem suam D. Iohanni Baptistae Colberto, illustrissimo illi et clarissimo ministro regis Franciae Ludovici XIV., „Praefecto Aerarii, Curatori Palatiorum et Aedium Regiarum“. multis locis, quibus Clarkius lectionem aliquam uoce „uulgo“ significat, nos Hadrianum Valesium auctorem huius lectionis repperimus suoque signo, scil. *Hadr. Val.*, notamus.

Secuta est anno 1693 Lugduni Batavorum editio Iacobi Gronovii sub titulo

Ammiani Marcellini Rerum Gestarum Qui de XXXI supersunt, libri XVIII. Ope MSS codicum emendati ab Frederico Lindenbrogio et Henrico Hadrianoque Valesiis cum eorundem integris Observationibus et Annotationibus, item Excerpta vetera de Gestis Constantini et Regum Italiae. Omnia nunc recognita ab Iacobo Gronovio, Qui suas quoque notas passim inseruit et necessariis ad Ammiani illustrationem antiquis nummis ac figuris exornari curavit. Lugduni Batavorum. Apud Petrum van der Aa, MDCXCIII. (*Gron.*)

Quae editio quamquam magni pretii est, tamen Henricum Valesium principem omnium interpretum ueterum maximi aestimandum esse censemus, atque omnes hos ueteres commentarios fundamentum et editionum nouarum et recentium commentariorum esse debere nemo negabit, qui operi Ammiano interpretando studebit.

PRAEFATIO

Editiones, quae Gronovium secutae sunt, breuiter admodum perstringam: A. W. Ernesti, Lipsiae 1773; I. A. Wagner — C. G. A. Erfurdt, Lipsiae 1808, quae editio tres tomos continens copiosis commentariis affecta est; F. Eyssenhardt, Berolini 1871, de qua editione una cum aliis eiusdem uiri editionibus Udalricus de Wilamowitz-Moellendorff pessime iudicauit¹⁾; V. Gardthausen, Lipsiae 1873. postremam editionem, quae est C. U. Clarkii, Berolini 1910—1915 (iterum impr. 1963), iam supra honorifice commemorauimus.

Editiones uero commentariis instructae et uersiones infra enumerabuntur (uide p. XXVI—XXVII).

Hoc autem non praetermittendum esse puto: sunt multi loci in libris Ammianeis, quibus decernere non possis, utra lectio sit recta atque linguae auctoris nostri accommodata, saepeque dubitari potest, utrum hanc lectionem an illam probare atque in textum recipere debeas. quae si ita erant, eligebamus lectionem nostra sententia aliis antecedentem, quamquam ratio iusta stricte demonstrari non potest; lectiones autem minoris pretii habendas in apparatu critico ponebamus.

Omnino in textu constituendo rationem editionis meae, quam Latine et Germanice perfecimus, secuti sumus ea scilicet consideratione, ut principia mea tunc a me temptata, postea a uiris doctissimis comprobata, in noua editione strictius obtineremus.

DE NOVA EDITIONE

Fortasse sunt qui interrogant, quibus de causis post splendidissimam Clarkii editionem placuerit nouam editionem elaborare. de qua re quamquam explicare iam disserui²⁾, tamen nonnullas grauiiores sententias hic replicandas esse existimo:

1. quam plurimae emendationes secundum linguam Ciceronianam insertae sequestrandae esse uidebantur;

2. apparatus criticus a Clarkio in duas partes diuisus in unum reducendus erat;

3. cum Clarkius interpunctione sua sententias rhythmicè distinxit, nos sententias singulas secundum regulas grammaticas et logicas separandas esse putauimus, ut lector contextum et citius et melius comprehendere et intellegere posset.

1) U. von Wilamowitz-Moellendorff, *Erinnerungen*, Leipzig 1928, 100: „Aus Berlin kamen die lüderlichen Ausgaben EyBenharts.“

2) Vide supra p. XII adn. 3.

PRAEFATIO

quas rationes iustas atque rectas esse uiri doctissimi aetatis nostrae iam agnouerunt summo meo gaudio.¹⁾ nec non orthographiam uerborum et nominum secundum consuetudinem aetatis nostrae quam maxime constituimus.

Cum ab initio saeculi nostri uiri doctissimi, quorum principes supra commemorauimus (p. XII), linguam originariam Ammiani Marcellini inquirere coepissent atque multas cognitiones nouas et grauissimas consecuti essent, plurimae emendationes priorum temporum in apparatus criticum non erant recipiendae, praesertim cum ad exemplum linguae Ciceronianae aut, quod saepissime contigit, ex licentia quadam philologica factae essent. tempora enim, quibus in seminariis adolescentes doctrinae philologicae studiosi in emendationibus faciendis exercebantur, euanuerunt — deis sit gratia! mea quidem sententia artis philologicae non est auctorem antiquum corrigere, sed ordinem sententiarum eius intellegere, dummodo perspicuus sit neque ab usu dicendi auctoris eiusdem abhorreat, nisi lectionem aliquam corruptam esse apertum sit. tum demum uerba tradita corrigere licet, si re uera corrupta sunt. emendationes autem semel refutatas, de quibus iam conclamatum est, denuo inducere atque argumentis uilissimis corroborare summae insaniae esse puto²⁾, atque obseruandum est hoc non semper esse argumentum aequum ad uerba auctoris alio loco usitata prouocare. rarissime enim imprimis Ammianus Marcellinus phrasim aliquam immutabilem compluribus locis adhibet, sed plerumque uerba ipsa uel ordinem eorum uariat. propositum nostrum est uerba auctoris nostri uel conseruare uel restituere. initium fecerunt alii, nos continuamus et opus complendum iunioribus relinquimus. quo modo praeceptis illustrissimis, quae Udalricus de Wilamowitz-Moellendorff de apparatu critico elaborando constituit, uerissime oboedire putamus.³⁾

Apparatum criticum constituimus neque positium quem dicunt neque negatium, sed medium ut ita dicam, semperque ordiebamur a

1) Vide e. g. Ammien Marcellin, Histoire, ... par E. Galletier, vol. I, Paris 1968, introd. p. 54sq. (Jacques Fontaine).

2) Vide e.g. 14, 1, 1, quo loco Klaus Bringmann emendationem Kellerbaueri *salu* pro *cultu* frustra defensat (Antike und Abendland 19, 1973, 58sq.).

3) Wilamowitz l. l. 99 — 104. 222; cf. J. Willis, Latin Textual Criticism, University of Illinois Press 1972, impr. 3. 4. 9. — Testimonia quae dicunt linguae Ammianae iam dudum collecta in apparatu speciali lectoribus beneuolis ante oculos ponere non potuimus duabus de causis, primum quod consensiones cum aliis scriptoribus fortuito inuentae uel dubiosae nihil stricte demonstrare uidentur, deinde quod imprimis in rebus geographicis de fontibus Ammiani Marcellini saepe nulla est claritas (cf. M. F. A. Brok, Die Quellen von Ammians Exkurs über Persien, Mnemosyne 28, 1975, 47 — 56).

PRAEFATIO

lectione codicis V (uel M) et pergebamus secundum ordinem temporis et in codicibus et in editionibus uel operibus uirorum doctorum recentiorum adhibendis, quo modo solo origines corruptelarum aut emendationum ante oculos lectorum euidenter proponi posse putamus. eis locis, ubi paginae codicis M, id est Hersfeldensis, hodie quoque conseruantur, lectio codicis illius uetustissimi codici V est anteponenda, ita ut hic ordo siglorum oriatur: *MVVm3ESBb₁b₂AG* etc. ea conditione, ut non ubique omnes codices uel editiones commemorandae sint. sed de hac re uide infra.

Nam primum dicendum est nos omnia codicum uel editionum sigla, quae usque ad hoc tempus ab editoribus adhibebantur, integra conseruasse excepto siglo *b* Clarkii. nos enim siglo *b₁* editionem Basiliensem anni 1518, siglo *b₂* editionem Coloniensem anni 1527 significamus, quas duas editiones ipsi contulimus.

In lacunis supplendis formam uncorum remouimus, quae ne apud Clarkium ipsum quidem constanter conuenienterque in usu erat. in hac quoque re Udalricum de Wilamowitz-Moellendorff sequimur, qui uncas esse superuacaneas censuit.¹⁾ ratio, quam sequentes editionem nouam confecimus, est talis, ut lectionem auctoris nostri difficillimam superuacanea usurpatione signorum aliquorum non magis impediamus. lector quilibet etiam uncis sequestratis sine ullo labore distinguit, quae lectio sit originaria codicum *MV*, id est traditionis integrae, quaeque litterae uerba sint inserta uel a scribis uel a uiris doctis recentioris aetatis, dummodo criticum apparatus inspexerit.

Ne lectionem Rerum Gestarum Ammiani Marcellini amplius impediamus, apparatus criticum unum constituimus contra Clarkium, qui apparatus criticum duas in partes diuisit. quis enim est — ut exemplum afferam — qui dubitet, quin integrae lineae apud Gelenium solum conseruatae uerba originaria auctoris sint nostri, quas Gelenius in codice Hersfeldensi ipse uidebat; at Clarkius has lineas in apparatu inferiore collocauit, tamquam non originariae traditionis essent, quod intolerabile esse putamus.

Si lectionem codicis V originariam in contextu nostro conseruamus, codicem V in apparatu critico non commemoramus illis locis exceptis, quibus haec lectio ab editoribus uel scribis quibusdam aut commutata aut deprauata uel a uiris doctissimis recentioris aetatis aut a nobis denuo sit restituta.

Si aliam ac lectionem codicis V in contextum nostrum recipimus, et lectionem codicis V et diuersas alias lectiones in apparatu critico

1) Wilamowitz l. l. 222.

PRAEFATIO

commemorandas esse putamus. sin omnes testes a codice V (uel M) usque ad editionem quendam posterioris aetatis inter se congruunt, non nisi lectio codicis V atque post eam prima lectio ab eadem discrepans commemoratur, e. g.: et V ut *G* uel: sed V et *Val.* etc., id est: primus Gelenius aut Valesius lectionem traditam commutauit.

Disiunctionem uerborum, quam in archetypo non exstitisse apertum est, si in codice V uel falsa est uel plene deficit, omnino neglegimus, nisi hac causa in codicibus posterioribus aut in editionibus lectiones discrepantes uel falsae generatae sunt.

Eis locis, quibus corrector codicis V (V m 2) litteras originarias commutauit, in apparatu critico posteriorem lectionem ponimus, sed in uncis explanamus, quo modo ea lectio orta sit, e. g.: germanitatae (i *add. m 2*) V. sin corrector (V m 2) litteras quasdam deleuit, in apparatu critico ponimus litteras originarias omnes et demonstramus in uncis, quas litteras corrector deleuerit, e. g.: eius eius (eius *alt. del. m 2*) V.

Si quae aliae correctiones in codice V a manu prima factae inueniuntur, semper in apparatu critico nostro commemorantur.

Si scribe codicis V a praeceptis recte scribendi, quae in usu sint nostris temporibus, aberrauerit, hanc legem obseruamus, ut tales errores neglegamus¹⁾, e. g. uel mutationem litterarum *e/i*, *e/ae/oe* uel consonantes aut falso iteratas aut falso semel scriptas (e. g. *t/tt*), exceptis his uerbis, quibus uarii sensus exprimuntur (e. g. *caedere/cedere*). quam regulam non modo in codice V, sed etiam in omnibus aliis codicibus et in primis editionibus obseruamus. assimilationem consonantium, quae in codice V omnino uarie adhibetur — nescimus enim, qui usus fuerit in hac re Ammiani Marcellini ipsius —, quam accuratissime usurpamus paucis uocibus exceptis; e. g. *quidquam* scribimus, non *quicquam*. uerisimile est scribam uel scribas archetypi assimilationem consonantium semper usurpasse, quod ex eis locis clarescit, quibus illa assimilatio etiam inter duo uerba adhibetur; e. g. *sub pellibus* in codice V scribitur saepius *suppellibus* (19, 11, 4. 20, 6, 9. 23, 3, 8). contra formas uerborum, si in codice V inueniuntur sermonis uulgaris aut ad sermonem uulgarem spectantes, in apparatusum criticum recipimus (e. g. *conditio/condicio*). eandem legem sequimur in aspiratione indicanda (e. g. *rh/hr*).

Compendia, quae in codice V crebro in usu sunt, post hanc praefationem in conspectu uno collecta ponimus, in apparatu autem critico non commemoramus, nisi aut a scribis codicum recentiorum aut ab

1) Cf. Willis 35.

PRAEFATIO

editoribus posterioris aetatis falso sint explanata, quod e. g. saepe in particula *quoniam* contigit (\overline{qm}).

Nomina et hominum et locorum et fluminum etc. in codicibus et in editionibus prioribus uarie scripta ad exemplum operis potissimi a uiris doctissimis Pauly et Wissowa perfecti inducimus raris locis tantummodo exceptis.

Interdum lectionem aliquam codicis V Clarkius aliter adducit ac nos in exemplari huius codicis lucis ope expresso uidemus, neque diiudicare possumus, utrum Clarkius recte legerit an nos. praeter paucos locos nos Clarkium sequimur, nisi in codice ipso nostram lectionem rectam esse mihi persuasi.

Ut supra commemorauimus, in codice V plurimae correctiones inueniuntur a uiris doctissimis post Poggium inductae, quas siglo V m 3 significamus. quae correctiones, cum uerba auctoris ipsius tradita non sint aut esse non debeant, in apparatu critico nostro non aliter tractantur ac emendationes editorum et uirorum doctorum recentioris aetatis eamque ob causam separatim annotantur. si lectio V m 3 iam recta agnoscitur atque a nobis in contextum recipitur, post eam non nisi lectiones discrepantes uel codicum uel editionum in apparatu critico commemorantur, si uim aliquam habere uidentur.

Emendationes textus traditi, quae non nisi cursus causa a Clarkio eiusque collegis receptae sunt, omnino suspectas esse putamus, quod leges cursus legendi nondum obligantes cognitae sunt atque exceptiones saepe inueniuntur aut cursus aliter constitui potest ac Clarkius uolebat. qua de causa etiam multae cruces a Clarkio ascriptae a nobis remotae sunt et mihi persuasi cursum in fine sententiae, non ante eundem legendum esse.

Ad codicem E ueniamus: propriae eius codicis lectiones non aliter agitantur ac emendationes uirorum doctissimorum recentioris aetatis, id est: tantummodo in apparatus criticum recipiuntur, si quid momenti in iis inest ad ueram uel rectam lectionem constituendam. sed plurimae lectiones codicis E, quae aut ualde liberae aut uiles sunt, in apparatus criticum nostrum non recipiuntur.

Editionis Romanae ab Angelo Sabino perfectae lectiones a codice V discrepantes non annotantur, nisi aut cum codice E congruunt aut in editionibus posterioribus lectionem aliquam a codice V abhorrentem produxerint.

Non ignoro Gelenium et editionem Bononiensem Castelli (B) et editionem Accursii (A) uel habuisse uel uidisse iisque in editione sua perficienda usum esse. qua de causa illae duae editiones maximi momenti sunt, si de lectione aliqua Gelenii iudices; itaque ambo comme-

PRAEFATIO

morantur, si lectionem quamlibet Gelenii in apparatus criticum recipimus. ceterum editiones *B* et *A* non aliter tractantur ac supra definitum est.

Lectiones editionis Basiliensis (*b*₁) et editionis Coloniensis (*b*₂) non commemoramus, nisi a lectionibus Castelli (*B*) aberrant, cum lectionibus autem codicis *E* et Gelenii congruunt.

Lectiones Gelenii semper annotantur, quod lectiones originariae codicis Hersfeldensis esse possunt. sed animaduertendum est, quod supra de Gelenio ut teste dubio et incerto disserui (p. XII). quam regulam tantummodo omittendam esse putamus, si praecepta recte scribendi aliquo modo laesa sint leuiter.

Si alii codices XV saeculi ac codex *E* commemorandi sunt, quod interdum contingit, si lectio quaelibet aliter explicari non potest — e. g. Valesius saepe ad codicem Regium, id est codicem chartaceum Neapolitanum s. XV (N), prouocat — Valesium aut Clarkium sequimur, cum copiam codicis N ipsius inspiciendi non habuerimus. quorum codicum sigla addimus in uncis.

Officii nostri non est, ut quam plurimas emendationes uirorum doctorum memoriae tradamus. multae enim aut obsoleuerunt aut refutatae sunt studiis recentioribus. quam ob causam ne quis nos accusauerit, si emendationes aliquas obliuione obruerimus. sed de hac re iam supra disserui (p. XVI).

Nonnumquam in apparatu critico nostro complura uerba auctoris coniunctim tractantur siue in archetypo non disiuncta siue communem sensum praebentia, quae segregate agitata non intellegerentur. quae si ita sint, usque ad Gelenium totum locum in apparatu adhibemus, post Gelenium autem in emendationibus uel correctionibus posteris non nisi per partes commemoramus.

DE RATIONE TEXTVS REDIGENDI ATQVE RECTE SCRIBENDI

Fundamentum textus redigendi est textus editionis meae, quam Latine et Germanice annis 1968–1971 Berolini edidi commentariis instructam¹⁾ sed multos locos textus Latini ultra illam editionem secundum nouas cognitiones uirorum doctorum correximus, quamquam principia ipsa illius editionis retinebamus.

In ratione uerba recte scribendi, de qua supra iam nonnulla disserui²⁾, secuti sumus thesaurum uerborum notissimum nomine „Georges“ exceptis eis locis, quibus aut Ammianum Marcellinum specialem for-

1) Vide supra p. V.

2) Vide supra p. XVIII sq.

PRAEFATIO

mam uerbi alicuius semper usurpasse constat aut uarietates sermonis uulgaris probatae sunt. sin uero „Georges“ complures rationes scribendi indicat, eam formam elegimus, quam creberrimam esse putamus, e. g. *inclitus*, *adolescere*.

Verba ex duabus particulis composita ut *adusque*, *etiamtum*, *huiusmodi* una scribimus, nisi propter cursum distrahenda sunt, quod raro contingit.

Si aliquibus in uerbis litterae uel elisae uel additae sunt, quas uerborum species siue syncopen siue anaptyxim nominant, accurate litteras in codice V traditas conseruamus, e. g. 29, 1, 42 *períclo postrémo* (hic enim forma *periculo* ab Accursio et Gelenio usurpata cursus deletur¹⁾ atque 29, 2, 4 *domnis* (cf. 14, 6, 6 *domna*), ubi Clarkius linguam Ammianeam corrumpit. lectiones discrepantes in apparatus criticum recipimus.

Verba Graeca, quae Ammianus Marcellinus saepius usurpat, secundum codicem V in textum recipimus, i. e. Graece scribimus, si litteris Graecis tradita sunt, Latine scribimus, si ea Latinis legimus litteris. sic nonnumquam perspicuum est, quo modo temporibus auctoris nostri Romani uerba Graeca transcripserint.²⁾ qua in re Clarkium non semper unam et eandem consuetudinem tenuisse perspicuum est.

Numeros semper uerbis scribimus, quamquam scribae codicis V in ea re uariauerunt. si quidem scriba notis numerorum scripserit, hanc formam in apparatu critico ponimus.

Signa cola distinguendi causa poni solita non aliter adhibemus ac legibus rei grammaticae aetatis nostrae congruunt; nam quae Clarkius de ratione textus interpungendi exponit, mihi reicienda esse uidentur, quod perspicuitas textus ualde impeditur, praesertim cum in seminario cum adolescentibus linguae Latinae studiosis libros Ammianeos legeris. ut autem cursus Ammianeus cuilibet lectori facile perspicuus sit, duplex spatium post unumquemque cursum ponitur, ut iam in editione mea bilingui feci. hoc autem non est praetermittendum, quod Clarkius cursum Ammianeum saepe non recte intellexit. itaque plurimae cruces, quas posuit falsi, ut putabat, cursus annotandi causa, tolli potuissent, si aut recte legisset aut cursum non falso intellexisset; e. g. 21, 7, 1 recte legendum est: *uenaticiam praedam cá-*

1) Gelenium leges cursus non iam nouisse apparet ex eo, quod saepius ordinem uerborum inuertens cursum Ammianeum perdit, e.g. 20, 7, 18 *árte temptáret* (V) — *tentaret arte* (B G); 20, 8, 19 *electi uíri sunt gráues* (V) — *electi sunt uiri graues* (G); 20, 10, 1 *secúndae egréssus est* (V) — *secundae est egressus* (B G).

2) e. g. 17, 7, 11. 19, 4, 7. 20, 3, 4 — 11.

PRAEFATIO

peret, nam *uenaticia praeda* unam significationem praebet; 19, 2, 12 cursus non est post *lux occiperet*, sed tandem post uerba *litos dato*; itidem 25, 4, 19 non est cursus *cum haec essent*. non rectum atque iustum esse uidetur cursum postulare, ubi aut non est aut esse non potest, e. g. paulo ante finem sententiae ut: *delictorum inmanium consurgebant* (sic Clarkius 27, 9, 4), contra ego: *delictorum immanium consurgebant* (cursus uelox). omnino formas cursus colimus, quas Clarkius in praefatione editionis suae commemorat (p. IV sq.). sunt autem formae quoque inusitati cursus, e. g.: *gente multitudo* (31, 6, 5 cf. ann. 67 in editione mea IV p. 362), quae saepius inuenitur. post unumquemque ordinem sententiarum complurium cursum aliquem esse legendum nemo ignorat. qua de causa nullo signo significamus.

DE CONSPECTIBVS ET INDICIBVS

Post finem praefationis subieci conspectum compendiorum in codice V adhibitorum, quae magni momenti esse existimo. nam mihi persuasum est scribam uel scribas archetypi Ammiano Marcellino aequales multo plura compendia usurpasse, quam nos in codice V legimus. posteriores autem scribae plurima compendia remouerunt atque eorum loco uerba plena scriptura in textum receperunt, sed nonnumquam falso intellexerunt sensum compendiorum uel notarum. nonnullae autem notae in codice V conseruatae ex notis Tironis ortae sunt, e. g. \exists , qua nota uox *eius* exprimitur quamque notam non nisi prima in parte codicis V inuenies, cum ceteri scribae *eius* scribebant. compendium $q\bar{m}$ sensum particulae *quoniam* praebet, sed scribae codicis V plerumque *quum* uel *cum* uel simile quoddam scripserunt. solus uir doctissimus Gelenius, qui codice Hersfeldensi utebatur, recte intellegebat, quid compendium $q\bar{m}$ significaret. quod si non ita esset, permultis locis particulam *quoniam* in textu Ammiano non inueniremus, quibus re uera legenda est. praeterea non excludendum est compendia uel nonnullas notas inter se permutatas esse, quod e. g. in particulis *tandem* et *tamen* propter similitudinem factum esse existimo, e. g. 29, 1, 14 (*tamen* \exists V); 30, 6, 5; 31, 7, 15. sunt etiam loci, quibus uiri doctissimi aetatis nostrae *tandem* emendauerunt pro *tamen* (V 22, 14, 6) uel *tamen* pro *tandem* (V 24, 3, 4). $ta\bar{m}$ inuenies pro *tamen* (V 16, 12, 46). exitus uerborum saepe uel plerumque abbreviatos fuisse nemo negabit atque hac de causa non raro de temporibus uerborum in libris Ammianeis dubitari potest. compendiis etiam pronominum multi errores orti sunt neque praetermittendum est nonnulla compendia usque ad hodiernum diem non perspicua esse (e. g. 19, 11, 4). sunt

PRAEFATIO

autem compendia nonnulla ex usu Christiano recepta, e. g. \overline{XP} *Piani* (27, 7, 5). quibus compendiis, quamquam plerumque recte intellegebantur, ut erant scribae monachi, tamen interdum errores producti sunt, e. g. 19, 1, 7, ubi Clarkius scribit: *fidenter Saponi suam operam nauaturus*. in codice V traditum est: *fidenter ano per amna baturus* (b in u m 2), quae corruptela orta esse uidetur ex: *fidenter ANO per* etc., littera o semel posita (haplographia litterae o) atque littera A ex Δ orta. quo modo hic locus leuiter sanatur: *fidenter domino operam nauaturus*.

Praeterea additi sunt conspectus codicum et editionum etc. conspectum librorum, qui de opere historico Ammiani Marcellini aut de singulis eiusdem quaestionibus scripti sunt, perfecerunt Liselotte Jacob-Karau et Ilse Ulmann.

Indices ipse composui pleniores quam in mea editione utriusque linguae, quorum pars prima inscribitur „Nomina personalia et geographica“, altera pars „Notabilia varia“. plerisque nominibus addidi minimas definitiones, ne lector de personis aut rebus geographicis posset dubitare, cum nonnulla nomina complures homines uel complura flumina, montes, oppida etc. significant. interdum personas aliquas recepi titulis solis memoratas, ut Sapor non semper nomine suo, sed etiam uerbis *rex Persarum*, *rex Persidis*, *rex ille longaeuus* inducitur. tales locos posui uncis additis, ut lector hanc personam non nomine, sed titulo nominari intellegat. sin de nomine aliquo dubitatur, siue mutilatum traditum siue a doctis uiris sit permutatum, addidi asteriscum.

Plurimas gratias ago uiro doctissimo Guernero Hartke, qui hanc editionem inchoandam atque perficiendam auctoritate sua atque consiliis prudentibus ualde adiuuit, atque collegis feminis doctis Liselotte Jacob-Karau et Ilse Ulmann, quae multos per annos hanc uiam diuturnam et molestam mecum ierunt atque uiribus unitis et textum Ammianum et apparatus criticum confecerunt. quam optime potuimus officium nostrum exsecuti sumus atque in fine praefationis mihi Ammianum Marcellinum secuto dicere liceat: faciant reliqua potiores aetate et doctrinis florentes!

Berolini, m. Dec. 1976

Wolfgang Seyfarth

**CONSPECTVS ABBREVIATIONVM ET NOTARVM
A SCRIBIS CODICIS V SAEPIVS ADHIBITARVM
(EXEMPLA)**

HC	autem	o	con
c̄	consilio	cē	circa
ēē	esse	÷, ē	est
st̄	sunt	ə	eius
n̄	non	ū, u	uero
p	per	p̄	prae
p	pro		
		†	nel
em̄	enim	&	et
ī	in	nē	nunc
tē	tunc	p̄	post
q̄l	quasi	qnd̄	quando
q; , q;	que	qd̄, p̄	quod
qm̄, quō	quoniam	scdm̄	secundum
siē	sicut	sup̄ ^a	supra
ms	-mus	or̄	-orum
t̄	-ter	ur̄	-tur
aut̄	autem	dū	dum
iā	iam	nom̄	nomen
quē	quem	taṁ	tamen
fs	fratres	fri	fratri
nri	nostri	nro	nostro
nrm̄	nostrum	nforū,	nostrorum
nris	nostris	nob	nobis
uri	uestri	ur̄m̄	uestrum
oms	omnis, omnes	oma, omā	omnia
augm̄ta	augmenta	docum̄tis	documentis
spiram̄to	spiramento		
mit̄	milia	sci	saeculi
sc̄lis	saeculis	tris	terris
dī	dei	d̄m̄	deum
res p̄	res publica	fec̄	fecit
XPiano	christiano	sps	spiritus
spū	spiritu		

CONSPECTVS EDITIONVM

a) prioris aetatis (uide p. X – XIV)

editio princeps Sabini Romae 1474, ex cod. R (uel sim.) mutilo et deterrimo
editio Castelli Bononiensis a. 1517
editio Basiliensis a. 1518
editio Coloniensis a. 1527
editio Accursii Augustana a. 1533, mense Aprili
editio Gelenii Basiliensis a. 1533, mense Iulio
editio Gelenii a Rob. Stephano iterata Parisiis 1544
editio Gryphiana Lugdun. a. 1552
Historiae Augustae tomus tertius: Constantii, Iuliani, Ioviani, Valentiniani, et
Valentis res in Imperio gestas, et ab Ammiano Marcellino, libris XVIII. accur-
ratè descriptas, exhibens, Lugduni 1600
editio Fr. Lindenbrogii Hamburgi 1609
editio Gruteri a. 1611
editio L. Boxhornii Zuerii Lugdunensis Batav. a. 1632
editio Henr. Valesii Parisiis 1636
editio Hadr. Valesii Parisiis 1681
editio Jac. Gronovii Lugdunensis Batav. a. 1693

b) recentioris aetatis

Ammiani Marcellini Rerum Gestarum libri qui supersunt ex recens. Val. —
Gron. Indicem dignitatum nec non glossar. latinitatis adiecit Aug. Guil.
Ernesti, Lipsiae 1773
Amm. Marc. Rerum Gestarum libri qui supersunt ed. Ben. Casp. Hauris 1778
Amm. Marc. libri XVIII qui supersunt ad optt. editt. collati. Praemitt. not. lit.
Acc. indd., 2 voll., Biponti 1786 (Argentorati, Treuttel et Würtz)
Amm. Marc. quae supersunt cum notis integris Frid. Lindenbrogii, Henr. et
Hadr. Valesiorum et Iac. Gronovii, quibus Thom. Reinesii quasdam et suas
adiecit Io. Aug. Wagner. Editionem absolvit Car. G. Aug. Erfurdt, 3 voll.,
Lipsiae 1808
Amm. Marc. quae supersunt trad. par Th. Savalète, Collection des auteurs latins
avec la trad. en français publ. sous la direct. de Dés. Nisard, Paris 1849
Amm. Marc. Rerum Gestarum libri qui supersunt F. Eyssenhardt recensuit,
Berolini 1871
Amm. Marc. Rerum Gestarum libri qui supersunt. Recensuit notisque selectis
instruxit V. Gardthausen, 2 voll., Lipsiae 1874–1875 (editio lucis ope ex-
pressa, Stuttgart 1967)
Amm. Marc. Rerum Gestarum libri qui supersunt. Recensuit rhythmicè
distingxit C. U. Clark, Berolini, vol. I: libri XIV–XXV, 1910; vol. II pars I:
libri XXVI–XXXI, 1915 (editio lucis ope expressa, Berolini 1963)

CONSPECTVS EDITIONVM

- Amm. Marc. quae supersunt. Accedunt auctoris ignoti de imperatoribus excerpta. Ad optimorum librorum fidem accurate edita. Editio stereotypa C. Tauchnitiana. Nova impressio, Lipsiae 1921
- Amm. Marc. with an English Translation by J. C. Rolfe, in three volumes, London/Cambridge, Massachusetts 1935, 1937, 1939
- Le Storie di Ammiano Marcellino a cura di A. Selem, Torino 1965
- Amm. Marc. Römische Geschichte. Lateinisch und deutsch und mit einem Kommentar versehen von W. Seyfarth, Berlin, Erster Teil: Buch 14 – 17, 1968; Zweiter Teil: Buch 18 – 21, 1968; Dritter Teil: Buch 22 – 25, 1970; Vierter Teil: Buch 26 – 31, 1971
- Amm. Marc. 23,4,1 – 17, latein. und deutsch von H. Köchly und W. Rüstow, 1853
- Pighi, G. B., Amm. Marc. Rerum Gestarum librorum XIV – XXXI capita selecta, 2 voll., Neuchâtel/Paris 1947 – 1948
- Fontes Latini Historiae Bulgaricae I et II, edd. I. Dujčev, M. Voinov, B. Primov, V. Velkov, Sofia 1958
- Ammien Marcellin, Histoire, Paris, Tome I: Livres XIV – XVI, texte établi et traduit par E. Galletier avec la collaboration de J. Fontaine, 1968; Tome II: Livres XVII – XIX, texte établi, traduit et annoté par G. Sabbah, 1970

CONSPECTVS VERSIONVM

- Ammianus Marcellinus ou les dix-huit livres de son histoire qui nous sont restés. Traduits en françois par G. de Moulines, 3 voll., Berlin 1775
- Amm. Marc. übers. u. mit erläut. Anm. begleitet v. J. A. Wagner, 3 voll., Frankfurt a. M. 1792 – 1794
- Amm. Marc. Römische Geschichte übers. v. L. Tross – C. Buechele, Stuttgart 1827. 1853 (1853. 1854)
- Amm. Marc. trad. da F. Ambrosoli, con note, Milano 1829
- Amm. Marc. Roman History during the Reigns of the Emperors Constantius, Julian, Jovianus, Valentinian and Valens, Translated by C. D. Yonge. With a General Index, London 1862
- Amm. Marc. Femogtyve år af Roms historie i det fjerde årh. e. Kr. Oversat fra Latin ved V. Ullmann I – III. Med en afhdl. om forfatteren og hans vaerk samt navneliste, Kjøbenhavn 1877 – 1881
- Amm. Marc. Istorija. Pervod s lat. J. A. Kulakovskogo i A. Sonni, Kiev, I: kn. 14 – 19, 1906; II: kn. 20 – 25, 1907; III: kn. 26 – 31, 1908
- Von Tacitus bis Ammian. Geschichte im Altertum. Tat, Wort und Deutung, hrsg. v. J. Rehork, voll. 9 et 10, Hamburg 1964
- Geschichte in Quellen, Bd. I. Altertum, hrsg. v. W. Lautemann u. M. Schlenke, München 1965 (Alter Orient – Hellas – Rom)
- Amm. Marc. Soumrak římské říše. Přeložil, předmluvu, historický úvod a poznámky napsal J. Češka, Praha 1974
- Amm. Marc. Das Römische Weltreich vor dem Untergang. Sämtliche erhaltene Bücher übers. v. O. Veh, eingeleitet und erläutert v. G. Wirth, Zürich/München 1974

CONSPECTVS LIBRORVM

- Amm. Marc. Auszüge übers. v. D. Coste, Leipzig 1879 (Geschichtsschreiber der deutschen Vergangenheit, Bd. 3)
Amm. Marc. Auszüge übers. v. W. Reeb, Leipzig ² 1923 (Die Geschichtsschreiber der deutschen Vorzeit II 3)

CONSPECTVS COMMENTARIORVM

- Jonge, P. de, Sprachlicher und historischer Kommentar zu Ammianus Marcellinus, Groningen, 14,1–7, 1935 (= Diss.); 14,7–11, 1939; 15,1–5, 1948; 15,6–13, 1953; 16, 1972
Fink, M., Historisch commentaar op enkele hoofdstukken uit het 15. boek van Ammianus Marcellinus (cf. Revue Belge de Phil. 1939, 282)
Brok, M. F. A., uide conspectum librorum

CONSPECTVS LIBRORVM

In hoc conspectu non nisi libri uel libelli continentur, qui euidenter de Ammiano Marcellino eiusque Rebus Gestis scripti sunt. opuscula uero, in quibus huius auctoris uel eiusdem operis fortuito modo mentio fit, non enumerantur, ne hic conspectus ultra modum extendatur.

- Adler, M., The Emperor Julian and the Jews, Jewish Quart. Rev. 5, 1893, 591sqq.
Aland, K., Kaiser und Kirche von Konstantin bis Byzanz, Kirchengeschichtl. Entwürfe 1960, 257–279
Alföldi, A., Der Untergang der Römerherrschaft in Pannonien, Berlin I 1923, II 1926
–, Die Ausgestaltung des monarchischen Zeremoniells am römischen Kaiserhofe, Mitt. d. Dt. Archäol. Inst. (Röm. Abt.) 49, 1934, 1sqq.
–, Insignien und Tracht der römischen Kaiser, Mitt. d. Dt. Archäol. Inst. (Röm. Abt.) 50, 1935, 1sqq.
–, Die Kontorniaten, ein verkanntes Propagandamittel der stadtrömischen heidnischen Aristokratie in ihrem Kampfe gegen das christliche Kaisertum, Budapest/Leipzig 1943–1944
–, Data to the Stories about the Saddle-tendered Meat, Ethnographia 1944, 122–124
–, Valentinien I., le dernier des grands Pannoniens, Rev. d'Hist. comparée 3, 1946, 1sqq.
–, A Conflict of Ideas in the Late Empire, Oxford 1952
–, Die monarchische Repräsentation im römischen Kaiserreiche, Darmstadt 1970
Alföldy, G., Bevölkerung und Gesellschaft der römischen Provinz Dalmatien, Budapest 1965
Allard, P., Julien l'Apostat, Paris ³1906–1910
Allbutt, Sir C., Greek Medicine in Rome, London 1921

CONSPECTVS LIBRORVM

- Altheim, F., *Der Niedergang der Alten Welt*, Frankfurt/M. 1952
- , *Greutungen*, *Beitr. z. Namenforschung* 7, 1956, 81 — 93
 - , *Rom und Iran in der Spätantike*, *Das Altertum* 2, 1956, 119 — 126
 - , *Geschichte der Hunnen*, I — V, Berlin 1959 — 1962
- Altheim, F. — R. Stiehl, *Die Araber in der Alten Welt*, Berlin I 1964, II 1965, III 1966
- Anderson, R. L., *The Rise and Fall of Middle Classes' Loyalty to the Roman Empire. A Social Study of Velleius Paterculus and Ammianus Marcellinus*, Diss. Berkeley 1962
- Andreotti, R., *L'impresa di Giuliano in Oriente*, *Historia* 4, 1930, 236sqq.
- , *L'opera legislativa ed amministrativa dell'imperatore Giuliano*, *Nuova Riv. Storica* 14, 1930, 342sqq.
 - , *Il regno dell'imperatore Giuliano*, Bologna 1936
- Angliviel de la Beaumelle, L., *Remarques sur l'attitude d'Ammien Marcellin à l'égard du christianisme*, *Mélanges d'Histoire Ancienne offerts à William Seston*, Paris 1974, 15sqq.
- Arce, J. J., *El historiador Amiano Marcelino y la pena de muerte*, *Hispania Antiqua. Rev. de Hist. Antigua* 4, 1974, 321 — 344
- , *On Festus' Sources for Julian's Persian Expedition*, *Athenaeum* 52, 1974, 340 — 343
- Archambault, P., *The Ages of Man and the Ages of the World. A Study of two Traditions*, *Rev. des Ét. Augustiniennes* 12, 1966, 193 — 228
- Armstrong, C. B., *The Burial of the Emperor Julian*, *Proceed. of the Class. Assoc.* 69, 1972, 30
- Arnheim, M. T. W., *Vicars in the Later Roman Empire*, *Historia* 19, 1970, 593 — 606
- , *The Senatorial Aristocracy in the Later Roman Empire*, Oxford 1972
- Arsac, P., *La dignité sénatoriale au Bas-Empire*, *Rev. hist. de droit français et étranger* 47, 1969, 198 — 243
- Aubin, H., *Kelten, Römer und Germanen in den Rheinlanden*, *Westdt. Monatshefte* 1, 1925, 157 — 179
- Aubin, H. — Th. Frings — J. Müller, *Kulturströmungen und Kulturprovinzen in den Rheinlanden*, Bonn 1926
- Auerbach, E., *Mimesis. Dargestellte Wirklichkeit in der abendländischen Literatur*, Bern ²1959
- Austin, N. J. E., *Ammianus' Account of the Adrianople Campaign. Some Strategic Observations*, *Acta Classica. Proceed. of the Class. Assoc. of South Africa* 15, 1972, 77 — 83
- , *Julian at Ctesiphon. A Fresh Look at Ammianus' Account*, *Athenaeum* 50, 1972, 301 — 309
 - , *A Usurper's Claim to Legitimacy. Procopius in A. D. 365 — 366*, *Riv. Storica dell'Antichità* 2, 1972, 187 — 194
 - , *In Support of Ammianus' Veracity*, *Historia* 22, 1973, 331 — 335
- Austin, N. J. E. — W. T. Avery, *The Adoratio purpurae and the Importance of the Imperial Purple in the Fourth Century of the Christian Era*, *Memoirs of the Am. Acad. in Rome* 17, 1940, 66 — 80
- Baatz, D., *Mogontiacum. Neue Untersuchungen am römischen Legionslager in Mainz*, Berlin 1962 (*Limesforschungen* 4)
- , *Zur Geschützbewaffnung römischer Auxiliärtruppen in der früheren und mittleren Kaiserzeit*, *Bonner Jbb.* 166, 1966, 194 — 207

CONSPECTVS LIBRORVM

- Babut, E.-Ch., *Recherches sur la garde impériale et sur le corps d'officiers de l'armée Romaine aux IVe et Ve siècles*, *Rev. Hist.* 114, 1913, 225–260; 116, 1914, 225–293
- Baehrens, W. A., *Beiträge zur lateinischen Syntax*, *Philol. Suppl.* 12, 2, 1912, 257sqq.
- , *Bericht über die Literatur zu Ammianus Marcellinus 1910–1924*, *Bursians Jber.* 203, 1925, 45–90
- Balducci, C., *La ribellione del generale Silvano nella Gallia*, *Rendiconti dell'Accad. dei Lincei* 2, 1947, 423–427
- Balla, L., *Savaria invalida. Bemerkungen zur Geschichte der Städte in Pannonien unter Valentinianus I.*, *Acta Univ. Debrecen. de L. Kossuth nomin.*, ser. hist. 2, 1963, 35–47
- Barabino, G., *Claudio Mamertino. Il panegirico dell'imperatore Giuliano*, Genova 1965
- Barb, A. A., *The Survival of Magic Arts*, in: *The Conflict between Paganism and Christianity in the Fourth Century*, ed. by A. Momigliano et al., Oxford 1963, 100–125
- Barnard, S. E., *A Historiographical Study of Ammianus Marcellinus*, Diss. New Haven 1967
- Barnes, T. D., *A Law of Julian*, *Class. Philol.* 69, 1974, 288–291
- Barring, L., *Geheimagenten und Spione. Das Sachbuch der Spionage vom Altertum bis heute*, Bayreuth 1968
- Bartalucci, A., *I nomina culta dei plebei urbani in Ammiano*, *Studi Class. e Orient.* 9, 1960, 147–160
- Baynes, N. H., *Rome and Armenia in the Fourth Century*, *Engl. Hist. Rev.* 25, 1910, 625–643
- , *The Historia Augusta. Its Date and Purpose*, Oxford 1926
- , *Zur Quellenfrage für den Bericht des Ammianus Marcellinus über den Constantius-Besuch in Rom*, *Journ. of Rom. Stud.* 25, 1935, 87sqq.
- , *The Death of Julian the Apostate in a Christian Legend*, *Journ. of Rom. Stud.* 27, 1937, 22–29
- Becker, A., *Concorporalis*, *ALL* 13, 1904, 200
- Béranger, J., *Julien l'Apostat et l'hérédité du pouvoir impérial*, *Historia-Augusta-Colloquium*, Bonn 1970, 75–93
- Best, E., *The Literate Roman Soldier*, *Class. Journ.* 62, 1966, 122–127
- Bickel, E., *Gött. Gel. Anz.* 180, 1918, 274–305 (rec. ed. Clark)
- , *Zu Ammians Exkurs über Gallien*, *Festschr. f. A. Oxé*, Darmstadt 1938, 164–169
- , *Die vates der Kelten und die interpretatio Graeca des südgallischen Matronenkultes im Eumenidenkult*, *RhM* 87, 1938, 193–241
- Bidez, J., *L'évolution de la politique de l'empereur Julien en matière religieuse*, *Bull. de l'Acad. Royale de Belge, Cl. des Lettres* 7, 1914, 414sqq.
- , *Julian der Abtrünnige*, München ³1940
- Binsfeld, J. P., *Zu Ammianus Marcellinus* 28, 4, 19, *RhM* 21, 1866, 159–160
- Birt, Th., *Marginalien zu lateinischen Prosaikern*, *Philol.* 83, 1928, 164–182, impr. 178–179
- Bitto, I., *Alcune osservazione sulla propaganda di Giuliano l'Apostata*, *Notizie dal Chiostro del Monastero Maggiore* 3–4, 1969, 17–19
- Bloch, H., *A New Document of the Last Pagan Revival in the West 393–394 A. D.*, *Harvard Theol. Rev.* 38, 1945, 199–200
- , *The Pagan Revival in the West at the End of the Fourth Century*, in: *The*

CONSPECTVS LIBRORVM

- Conflict between Paganism and Christianity in the Fourth Century, ed. by A. Momigliano et al., Oxford 1963, 193 – 218
- Blockley, R. C., Constantius Gallus and Julian as Caesars of Constantius II., *Latomus* 31, 1972, 433 – 468
- , Ammianus Marcellinus. A Study of his Historiography and Political Thought, Bruxelles 1975 (Collection Latomus)
- Blomgren, S., De sermone Ammiani Marcellini quaestiones variae, Uppsala 1937
- Blum, W., Curiosi und Regendarii. Untersuchungen zur geheimen Staatspolizei der Spätantike, Diss. München 1969
- Boer, W. den, Caesar Flavius Claudius Constantius (Gallus), *Tijdschr. voor Geschiedenis* 62, 1949, 161 – 197
- , The Emperor Silvanus and his Army, *Acta Classica* 3, 1960, 105 – 109
- Bokšćanin, A. G., Parfija i Rim, Moskva 1960
- Bonfante: cf. Warren Bonfante
- Borries, E. von, Die Alamannenschlacht des Jahres 357, *Progr. Straßburg* 1892
- , Die Quellen zu den Feldzügen Julians gegen die Germanen, *Hermes* 27, 1892, 170 – 209
- Brakman, C., Ammianea et Anneana, Leyden 1909, impr. 1 – 20
- , Ammianea, *Mnemosyne* 47, 1919, 100 – 110
- Bringmann, K., Ammianus Marcellinus als spätantiker römischer Historiker, *Antike und Abendland* 19, 1973, 44 – 60
- Brok, M., Zu Ammianus Marcellinus 14, 11, 24, *Philol. Wochenschr.* 1933, 1248
- Brok, M. F. A., De perzische Expeditie van Keizer Julianus volgens Ammianus Marcellinus, Diss. Groningen 1959
- , Die Quellen von Ammians Exkurs über Persien, *Mnemosyne* 28, 1975, 47 – 56
- Brosch, L., Laeti. Untersuchungen über eine Kategorie germanischer Siedler und Soldaten im römischen Gallien, Diss. Hamburg 1954
- Brown, P. R. L., Aspects of the Christianization of the Roman Aristocracy. *Journ. of Rom. Stud.* 51, 1961, 1 – 11
- , Religious Dissent in the Later Roman Empire, *History* 46, 1961, 83sq.
- Brunt, P. A., The Roman Mob, *Parola del Passato* 21, 1966, 3sq.
- Bücheler, F., Coniectanea Latina, *Ind. lect. hib. Bonn* 1868/69, impr. 16 – 17
- Büdinger, M., Ammianus Marcellinus und die Eigenart seines Geschichtswerkes, *Denkschr. kaiserl. Akad. Wien, Phil.-hist. Kl.* 44, 1895 (1896), 1 – 44
- Büttner-Wobst, Th., Der Tod des Kaisers Julian, *Philol.* 51, 1892, 561 – 580
- Burns, Th. S., The Battle of Adrianople: A Reconsideration, *Historia* 22, 1973, 336 – 345
- Bywater, J., Heraclitus and Ammianus Marcellinus, *Journ. of Philol.* 6, 1876, 88 – 90
- Cameron, A., The Roman Friends of Ammianus, *Journ. of Rom. Stud.* 54, 1964, 15 – 28
- , Ammian as Critic and Historian, *Class. Rev. N. S.* 17, 1967, 60 – 63 (rec. Diss. A. Demandt)
- , Claudian. Poetry and Propaganda at the Court of Honorius, Oxford 1970
- Cameron, A. – A. Cameron, Christianity and the Tradition in the Historiography of the Late Empire, *Class. Quart.* 14, 1964, 316 – 328
- Camus, P.-M., Ammien Marcellin. Témoin des courants culturels et religieux à la fin du IVe siècle, Paris 1967
- Cart, W. A., Quaestiones Ammianae, Diss. Berlin 1868

CONSPECTVS LIBRORVM

- Cazacu, M., Montes Serrorum (Amm. Marc. 27, 5, 3). Zur Siedlungsgeschichte der Westgoten in Rumänien, *Dacia* 16, 1972, 299sqq.
- Cazzaniga, I., Osservazioni critiche a tre passi di Ammiano Marcellino, *Parola del Passato* 20, 1965, 160sqq.
- Češka, J., Le dessous sociale de l'usurpation de Silvain, *Sborník Prací Filosofické Fak. Brněnské Univ.* 10, 1961, 169 – 178
- , De honore Juliani apud Ammianum Marcellinum 15, 8, 10 prope sperato, *Charisteria F. Novotný octogenario oblata*, Brno 1962, 155 – 159
- , Ob istreblenii limigantov, *Mnema Vladimír Groh*, Praha 1964, 57 – 69
- , En marge de la visite de Constance à Rome en 357, *Sborník Prací Filosofické Fak. Brněnské Univ.* 14, 1965, 107 – 115
- , Lateránský obelisk a křesťanství Constantina Velikého (De obelisco Lateranensi atque Constantini Magni christianitate), *Sborník Prací Filosofické Fak. Brněnské Univ.* 18, 1969, 95 – 116
- , Rec. Ammien Marcellin histoire tome I (livres 14 – 16). Texte établi et traduit par E. Galletier avec la collaboration de J. Fontaine, Paris 1968, *Sborník Prací Filosofické Fak. Brněnské Univ.* 19, 1970, 246 – 247
- , Rec. Ammien Marcellin histoire tome II (livres 17 – 19). Texte établi, traduit et annoté par G. Sabbah, Paris 1970, *Sborník Prací Filosofické Fak. Brněnské Univ.* 21, 1972, 165 – 169
- , Ad Ammiani Marcellini libros XIV – XXI a W. Seyfarth novissime editos adnotationes criticae, *Eirene* 10, 1972, 9 – 20
- , De lacuna in Ammiano Marcellino 17, 12, 7 nequiquam indicata, *Sborník Filosofické Fak. Bratislava* 5, 1973, 55 – 60
- , Ad Ammiani Marcellini libros XXII – XXXI a W. Seyfarth novissime editos adnotationes criticae, *Eirene* 12, 1974, 87 – 110
- , Quae valetudini humanae utilia quaeque noxia Ammianus Marcellinus XXVII 4, 14 iudicaverit, *Class. atque mediaev. Jaroslao Ludvíkovský octogenario oblata*, Brno 1975, 113 – 116
- Chalmers, W. R., An Alleged Doublet in Ammianus Marcellinus, *RhM* 102, 1959, 183 – 189
- , Eunapius, Ammianus Marcellinus and Zosimus on Julian's Persian Expedition, *Class. Quart.* 10, 1960, 152 – 160
- Chastagnol, A., Ammianus and the Historia Augusta, *Rev. de Philol.* 43, 1969, 258sqq.
- , Recherches sur l'histoire Auguste, Bonn 1970 (*Antiquitas*, R. 4: Beiträge z. Historia-Augusta-Forschung, u. Mitw. v. J. Straub hrsg. v. A. Alföldi, Bd. 6)
- Chifflet, C., De Ammiani Marcellini vita et libris monobiblon, *Lovanii* 1627
- Cholmogorov, V. I., Rimskaja strategija v IV. v. n. è. u Ammiana Marcellina, *Vestnik drevnej istorii* 1939, 87 – 97
- Cichocka, H., Ammianus Marcellinus a literatura Grecka i Rzymska, *Meander* 29, 1974, 289 – 306
- , Mowy i listy w „Res gestae” Ammiana Marcellina, *Meander* 30, 1975, 157 – 165
- , Zależność Ammiana Marcellina od Solinusa w ekskursie o Egipcie, *Meander* 30, 1975, 336 – 352
- , Ekskurs o Egipcie (XXII 15 – 16), *Meander* 30, 1975, 422 – 430
- , Die Konzeption des Exkurses im Geschichtswerk des Ammianus Marcellinus, *Eos* 63, 1975, 329 – 340
- Cichocka, H., O powtórzeniach w „Res gestae” Ammiana Marcellina, *Eos* 64, 1976, 203 – 222

CONSPECTVS LIBRORVM

- Clark, Ch. U., *The Text Tradition of Ammianus Marcellinus*, Diss. New Haven 1904
- Classen, C. J., *Greek and Roman in Ammianus Marcellinus' History*, *Museum Africum* 1, 1972, 39–47
- Conduché, D., *Ammien Marcellin et la mort de Julien*, *Latomus* 24, 1965, 359–380
- Cornelissen, J. J., *Satura*, *Mnemosyne* 6, 1878, 313–314
- , *Ad Ammianum Marcellinum adversaria critica*, *Mnemosyne* 14, 1886, 234–304
- Cornelius, E., *Quomodo Tacitus ... in hominum memoria versatus sit usque ad renasc. lit. saec. XIV et XV*, Diss. Marburg 1888, impr. 17–22
- Crump, G. A., *Ammianus Marcellinus as a Military Historian*, Wiesbaden 1975 (*Historia Einzelschr.* 27)
- , *Ammianus and the Late Roman Army*, *Historia* 22, 1973, 91–103
- Cumont, F., *La marche de l'empereur Julien d'Antioche à l'Euphrate*, *Etudes Syriennes* 1917, 1sqq.
- Damsté, P. H., *Ad Ammianum Marcellinum adversaria critica*, *Mnemosyne* 55, 1927, 241–259
- , *De longaevitatis causis*, *Mnemosyne* 57, 1929, 103–105
- , *Ad Ammianum Marcellinum*, *Mnemosyne* 58, 1930, 1–12
- Dautremér, L., *Ammien Marcellin. Étude d'histoire littéraire*, Lille 1889
- , *Une anecdote tirée d'Ammien Marcellin*, *Mélanges Boissier* 1903, 159sqq.
- Davies, H. H., *Some Ancient Brooms and their Symbolism*, *Class. Bull.*, *St. Louis* 34, 1957, 1–3
- Dederichs, H., *Quaestiones Ammianeae grammaticae et criticae*, Diss. Münster 1878
- Demandt, A., *Zeitkritik und Geschichtsbild im Werk Ammians*, Bonn 1965
- , *Die tripolitanischen Wirren unter Valentinian I.*, *Byzantion* 38, 1968, 333–363
- , *Der Tod des älteren Theodosius*, *Historia* 18, 1969, 598–626
- , *Die Feldzüge des älteren Theodosius*, *Hermes* 100, 1972, 81–113
- , *Gnomon* 47, 1975, 272–278 (rec. ed. Seyfarth)
- Dillemann, L., *Ammien Marcellin et les pays de l'Euphrate et du Tigre*, *Syria* 38, 1961, 87–158
- Ditki, A. A., *De Ammiano Marcellino commentatio*, Progr. von Rössel, Königsberg 1841
- Dobiáš, J., *Une mention de l'antiquité de Devin? (Ammien Marcellin 30, 5, 2)*, *Listy Filologické* 1938, 289–300
- Downey, G., *Julian the Apostate at Antioch*, *Church History* 8, 1939, 303–315
- , *The Economic Crisis at Antioch under Julian the Apostate*, *Stud. in Rom. Econ. and Soc. History in Honor of Allan Chester Johnson*, Princeton 1951, 312–321
- , *A History of Antioch in Syria from Seleucus to the Arab Conquest*, Princeton 1961
- Drechsler, F. J., *Kritische Adversarien*, *Zeitschr. f. öst. Gymn.* 39, 1888, 294
- Drexler, H., *Ammianstudien*, Hildesheim/New York 1974 (*Spudasmata* 31)
- Dubois, Ch., *Observations sur l'état et le nombre des populations germaniques dans la seconde moitié du 4e siècle d'après Ammien Marcellin*, *Mélanges Cagnat*, Paris 1912, 247–267

CONSPECTVS LIBRORVM

- Duerr, N., Une médaille d'or du IVe siècle, *Helvetica archaeologica* 2, 1971, 90–94
- Dufraigne, P., Ammien Marcellin satirique et moraliste, *Mémoire de diplôme ét. sup. Fac. des Lettres de Paris* (cf. REL 1948, 322)
- Dummer, J., Fl. Artemius Dux Aegypti, *Archiv f. Papyrusforschung* 21, 1971, 121–144
- Duval, Y., La venue à Rome de l'empereur Constance II en 357 d'après Ammien Marcellin, *Caesarodunum* 5, 1970, 299sqq.
- Egger, R., Der erste Theodosius, *Byzantion* 5, 1930, 9sqq.
- Ehrhardt, A., The First Two Years of the Emperor Theodosius I., *Journ. of Ecl. History* 15, 1964, 1–17
- Ehrismann, H., De temporum et modorum usu Ammiano, *Diss. Argentorati* 1886
- d'Elia, S., Ammiano Marcellino e il cristianesimo, *Annali della Fac. di Lettere e Filosofia dell'Univ. di Napoli* 12, 1962, 372–390
- Ellis, R., Ammianus Marcellinus 29, 1, 31, *Journ. of Philol.* 15, 1885, 89
- Elmer, G., Der römische Geldverkehr in Lauriacum und Ovilava, *Numism. Ztschr.* 67, 1934, 31
- Emmett, A. M., Three Recent Interpretations of Ammianus Marcellinus, *Prudentia* 2, 1970, 19–27
- Enßlin, W., Kaiser Julians Gesetzgebungswerk und Reichsverwaltung, *Klio* 18, 1922–1923, 104–199
- , Zur Geschichtsschreibung und Weltanschauung des Ammianus Marcellinus, *Klio Beih.* 16, 1923
- , Zum Heermeisteramt des spätrömischen Reiches
- I. Die Titulatur der magistri militum bis auf Theodosius I., *Klio* 23, 1930, 306–325
- II. Die magistri militum des 4. Jahrhunderts, *Klio* 24, 1931, 102–147
- , Carpentum oder carruca; Bemerkungen zum Fahrrecht und Amtswagen im spätrömischen Reich und zum Versuch einer Datierung der *Historia Augusta*, *Klio* 32, 1939, 89–105
- , Germanen in römischen Diensten, *Gymnasium* 52, 1941, 5–25
- , Zur Torqueskrönung und Schilderhebung bei der Kaiserwahl, *Klio* 35, 1942, 268–298
- Erman, A., Die Obelikenübersetzung des Hermapion, *Sitzungsber. d. Königl. Preuß. Ak. d. Wiss. Berlin, Phil.-Hist. Kl.* 9, 1914, 245–273
- Eussner, A., *Specimen criticum*, *Diss. Würzburg* 1868
- Eyssenhardt, F., Zu Ammianus Marcellinus, *RhM* 29, 1874, 640
- , Zu Ammianus Marcellinus, *Jbb. f. class. Philol.* 111, 1875, 509–572
- Feger, O., Große geschichtliche Gestalten des Bodenseeraumes: Ammianus Marcellinus, *Montfort* 12, 1960, 135sqq.
- Fehrle, E., Romania bei Ammianus Marcellinus, *Philol. Wochenschr.* 1925, 381–382
- Fellmann, R., Neue Forschungen zur Schweiz in spätrömischer Zeit, *Historia* 4, 1955, 209–219
- Fesser, H., Sprachliche Beobachtungen zu Ammianus Marcellinus, *Diss. Breslau* 1932
- Field, L. F., The Epilogues of Ammianus Marcellinus, *Diss. Baltimore* 1968
- Finke, H., Ammianus Marcellinus und seine Quellen zur Geschichte der römischen Republik, *Diss. Heidelberg* 1904

CONSPECTVS LIBRORVM

- Flach, D., Von Tacitus zu Ammian, *Historia* 21, 1972, 333–350
 —, Dios Platz in der kaiserzeitlichen Geschichtsschreibung, *Antike und Abendland* 18, 1973, 130–143
 Fletcher, G. B. A., Notes on Ammianus Marcellinus, *Class. Quart.* 24, 1930, 193–197
 —, Ammianus Marcellinus und Solinus, *Philol.* 91, 1936, 478
 —, Ammianea, *Am. Journ. of Philol.* 58, 1937, 392–402
 —, Stylistic Borrowings and Parallels in Ammianus Marcellinus, *Rev. de philol.* 11, 1937, 377–395
 —, Matters of Sound in Greek and Latin Authors, *Class. Rev.* 52, 1938, 164–165
 —, On Ammianus Marcellinus 21, 2, 4 and 26, 5, 2, *Am. Journ. of Philol.* 60, 1939, 242
 —, On Varro, Tibullus, Tacitus and Ammianus Marcellinus, *Studia Latina P. J. Enk septuagenario oblata*, Leiden 1955, 75–86
 Florio, D., *Ammiano Marcellino. Un profilo*, Cosenza 1967
 Förster, R., *Kaiser Julian in der Dichtung alter und neuer Zeit*, Berlin 1905
 Fontaine, J., Ammien Marcellin. *Historien romantique*, *Bull. de l'Assoc. G. Budé* 28, 1969, 417–435
 Fortina, M., *L'imperatore Graziano*, Torino 1953
 Frank, E., Symbolic Imagery in Ammianus Marcellinus, *Class. Bull.* 42, 1966, 46–47
 Frank, R. I., *Scholae Palatinae. The Palace Guards of the Later Roman Empire*, Diss. Berkeley 1965
 —, Commendabiles in Ammianus, *Am. Journ. of Philol.* 88, 1967, 309–318
 —, Ammianus on Roman Taxation, *Am. Journ. of Philol.* 93, 1972, 69–89
 Frassinetti, P., In margine ad Ammiano Marcellino, *Athenaeum* 44, 1966, 298–306
 Frézouls, E., La mission du «magister equitum» Ursicin en Gaule (355–357) d'après Ammien Marcellin, *Hommages à A. Grenier*, Bruxelles 1962, 673–688
 Friedrich, W.-H., Eine stilistische Tugend Senecas, in: *Argumentationen. Festschr. f. J. König*, hrsg. v. H. Delius u. G. Patzig, Göttingen 1964, impr. 94–96
 Fuchs, M., De invloed van de rhetorijk op Ammianus Marcellinus, *Thèse licence Louvain, Rev. Belge de Philol. et d'Hist.* 1938
 Funke, H., Majestäts- und Magieprozesse bei Ammianus Marcellinus, *Jb. f. Antike u. Christentum* 10, 1967, 145–175
 Gärtner, H., Einige Überlegungen zur kaiserzeitlichen Panegyrik und zu Ammians Charakteristik des Kaisers Julian, *Ak. d. Wiss. u. d. Lit. Mainz, Abh. d. geistes- u. sozialwiss. Kl.* 1968, Nr. 10, 499–529
 —, Zu Ammianus Marcellinus, *Hermes* 97, 1969, 362–371
 Galdi, M., Sull'uso del perfetto in -ere in Ammiano Marcellino, *Riv. ind.-grec.-ital. di Fil.* 2, 1918, 1–3
 Gardthausen, V., *Coniectanea Ammianea codice adhibito Vaticano*, Kiel 1869
 —, Die Handschriften des Ammianus Marcellinus, *Jbb. f. class. Philol.* 103, 1871, 829–854
 —, Wie und wann kam der Fuldensis in den Vatican?, *Hermes* 5, 1872, 243–248
 —, Interpolationen bei Ammian, *Hermes* 7, 1873, 453–464
 —, Die geographischen Quellen Ammians, *Jbb. f. class. Philol., Suppl.* 6, 1873, 509–556
 —, Zu Ammianus Marcellinus, *Jbb. f. class. Philol.* 111, 1875, 653–656
 —, Die Ammianhandschrift des Accursius, *Hermes* 7, 1879, 168–170

CONSPECTVS LIBRORVM

- Geffcken, J., Kaiser Julianus, Leipzig 1914
- Gerber, A., Reminiscenzen bei Ammian aus Tacitus (mitget. v. Wölfflin), Philol. 29, 1870, 558–560
- Gerland, E., Valentinians Feldzug des Jahres 368 und die Schlacht bei Solicinum, Saalburgjahrb. 7, 1930, 112sq.
- Gilliam, J. F., Ammianus and the Historia Augusta: The Lost Books and the Period 117–285, Historia-Augusta-Colloquium, Bonn 1970, 125–147
- Gimazane, J., Ammien Marcellin. Sa vie et son œuvre, Toulouse 1889
- Goessler, P., Vadomar, ein alamannischer Gaufürst des Breisgau, Volk u. Vorzeit 1940, 7sq.
- Goffart, W., Did Julian Combat Venal Suffragium? A Note on CTh 2, 29, 1, Class. Philol. 65, 1970, 145–151
- Gougenheim, G., Une «scie» à Rome au IVe siècle, Rev. Ét. Lat. 24, 1946, 75–76
- Grilli, A., Nota ad Ammiano 15, 10, 5, Parola del Passato 24, 1969, 49
- Groningen, B. A. van, Keizer Julianus, Forum der Letteren 10, 1969, 140–153
- Groot, A. W. de, rec. M. G. Nicolau, L'origine du «cursus» rythmique et des débuts de l'accent d'intensité en latin, Paris 1930, Gnomon 11, 1935, 208
- Gualandri, I., Fonti geografiche di Ammiano Marcellino 22,8, Parola del Passato 23, 1968, 199–211
- Günther, O., Quaestiones Ammianaeae criticae, Diss. Göttingen 1888
- , Zur Textkritik des Ammianus Marcellinus, Philol. 50, 1891, 65–73
- Gundel, H. G., Untersuchungen zur Taktik und Strategie der Germanen nach den antiken Quellen, Diss. Marburg 1937
- Gutschmid, A. von, Ammianus Marcellinus, Kleine Schriften V, Leipzig 1894, 567–584
- Häußler, R., Vom Ursprung und Wandel des Lebensaltervergleichs, Hermes 92, 1964, 313–341
- Hagendahl, H., Studia Ammianea, Diss. Uppsala 1921
- , Zu Ammianus Marcellinus, Strena philol. Uppsal. 1922, 74–90
- , Die Perfektformen auf -ere und -erunt. Ein Beitrag zur Technik der spätlateinischen Kunstprosa, Uppsala 1923, impr. 29–46
- , De abundantia sermonis Ammianei, Eranos 22, 1924, 161–216
- Hahn, I., K voprosu o social'nych osnovach uzurpacii Prokopija, Acta Antiqua Acad. Scient. Hungar. 6, 1958, 199–211
- , Der ideologische Kampf um den Tod Julians, Klio 38, 1960, 225–232
- Harmon, A. M., The Clausula in Ammianus Marcellinus, New Haven 1910
- Hartke, W., De saeculi quarti exeuntis historiarum scriptoribus quaestiones, Diss. Berlin 1932
- , rec. P. de Jonge, Sprachlicher und historischer Kommentar zu Ammianus Marcellinus 14,1–7, Groningen 1935; G. B. Pighi, Studia Ammianea, Milano 1934; I Discorsi nelle storie d'Ammiano Marcellino, Milano 1936; Nuovi Studi Ammianei, Milano 1936, Gnomon 15, 1939, 261–273
- , Geschichte und Politik im spätantiken Rom, Klio Beih. 45, 1940
- , Römische Kinderkaiser. Eine Strukturanalyse römischen Denkens und Daseins, Berlin 1951 (²1972)
- , Eidesleistungen der römischen Kaiser Trajan und Julian auf die Erfüllung großer Pläne. Zu einer Episode bei Ammianus Marcellinus, Philol. 119, 1975, 179–214
- Hassenstein, G., De syntaxi Ammiani Marcellini, Diss. Königsberg 1877

CONSPECTVS LIBRORVM

- Haupt, M., Ammianus Marcellinus, RhM 1, 1842, 475
 —, *Emendantur Ammiani Marcellini historiae*, Opuscula II, Leipzig 1876, 371–394; 490–507
 —, *Varia*, Opuscula III, 2, Leipzig 1876, 644–645
 Hecker, H., *Zur Geschichte des Kaisers Julianus. Eine Quellenstudie*, Progr. Kreuznach 1886
 Heering, W., *Kaiser Valentinian I.*, Diss. Jena 1927
 Heilmann, J., in *censura editionis Clarkianae a Th. Stanglio scripta*, *Wochenschr. f. class. Philol.* 27, 1910, 1062–1063
 Heraeus, W., *Die römische Soldatensprache*, ALL 12, 1902, 255–280
 Hermann, J., *Observationes criticae Ammianae*, Diss. Bonn 1865
 Hertz, M., *De Ammiani Marcellini studiis Sallustianis*, Diss. Breslau 1874
 —, *Zu Ammianus Marcellinus*, RhM 29, 1874, 367–368; 511
 —, *Aulus Gellius und Ammianus Marcellinus*, Hermes 8, 1874, 257–302
 —, *Miszellen*, Jbb. f. class. Philol. 123, 1881, 764–765
 Heyen, J., *A propos de la conception historique d'Ammien Marcellin*, Latomus 27, 1968, 191–196
 Heyne, Ch. G., *Censura ingenii et historiarum Ammiani Marcellini*, Opuscula VI, 1812, 35–51
 Hildebrand, Ph., *Zu Ammianus Marcellinus*, Philol. Wochenschr. 1926, 620–621
 Höpfner, A., *La mort du «Magister militum» Théodose*, Rev. Ét. Lat. 14, 1936, 119sqq.
 Hoffmann, D., *Das spätrömische Bewegungsheer und die Notitia Dignitatum*, Düsseldorf I 1969, II 1970
 Hohl, E., *Exkurs: Die Epitome und Ammianus Marcellinus*, in: *Vopiscus und die Biographie des Kaisers Tacitus*, Klio 11, 1911, impr. 227–229
 Horkel, J., *Animadversiones criticae ad Ammianum Marcellinum*, Reden u. Abhandlg., Berlin 1862, 229–256
 Huber, K., *La battaglia dei Campi Canini. Storiografia, topologia e mitologia*, Vox Romanica 27, 1968, 202–211
 Hudemann, E. E., *Quaestiones Ammianae*, Gymn.-Progr. Landsberg a. d. W. 1864
 Humbach, H., *Variagnes and Barzimeres*, Germania 46, 1968, 320–321
 Jacob-Karau, L., *Das Bild der Frau in den Res Gestae des Ammianus Marcellinus*, Diss. Berlin 1971
 —, *Aufstände und Volksbewegungen in der Darstellung Ammians*, in: *Veröff. d. ZI f. Alte Gesch. u. Archäol. d. AdW d. DDR* 7, 1975, 147–157
 Jacob-Karau, L. — I. Ulmann, *Warum Ammian-Forschung heute?*, Klio 58, 1976, 87–99
 Jannaccone, S., *Ammiano Marcellino. Profilo storico-critico*, Napoli 1960
 Jeep, L., *Die verlorenen Bücher des Ammianus*, RhM 43, 1888, 60–72
 Johnston, C., *Ammianus Marcellinus: Fourth-Century History, History Today* 25, 1975, 313–322
 Jonge, P. de, *A Curious Place in Ammianus Marcellinus, Dealing with Scarcity of Corn and Cornprices*, Mnemosyne 4, 1948, 73–80
 —, *Scarcity of Corn and Cornprices in Ammianus Marcellinus*, Mnemosyne 4, 1948, 238–245
 —, *Ammianus Marcellinus. Enige beschouwingen over zijn persoon en zijn werk in verband met zijn tijd*, Tijdschr. voor Geschiedenis 65, 1952, 99–112

CONSPECTVS LIBRORVM

- Jonge, P. de, *Ammianus and Vegetius, Studia Latina* P. J. Enk septuagenario oblata, Leiden 1955, 99 – 106
- Judeich, Die Schlacht bei Adrianopel, *Dt. Zeitschr. f. Gesch.wiss.* 6, 1891, 7sqq.
- Kallenberg, H., *Quaestiones grammaticae Ammianeae*, Diss. Halle 1868
- Karau, L. – I. Ulmann, Sprachliche Beobachtungen zu einigen Ammian-Stellen, *Klio* 48, 1967, 227 – 235
- Každan, A. P., Ammian Marcellin v sovremennoj zarubežnoj literature, *Vestnik drevnej istorii* 1972, 1, 223 – 232
- Kellerbauer, A., Kritische Kleinigkeiten, *Bl. f. d. bayer. Gymn.-Schulw.* 7, 1871, 11 – 24; 9, 1873, 81 – 91; 127 – 141
- Kempf, I. G., *Romanorum sermonis castrensis reliquiae collectae et illustratae*, *Jbb. f. class. Philol. Suppl.* 26, 1901, 340 – 400
- Kennedy, M. J., *The Literary Work of Ammianus*, Diss. Chicago 1912
- Kerler, G., *Die Außenpolitik in der Historia Augusta*, Bonn 1970
- Khazanov, A. M., Iz istorii sarmatskogo nastupatel'nogo oružija, in: *Istorija, archeologija i étnografija Srednej Azii*, (Moskva) 1968, 122 – 127
- , Katafraktarii i ich rol' v istorii voennogo iskusstva, *Vestnik drevnej istorii* 1968, 1, 180 – 191
- Kiessling, A., rec. ed. Eyssenhardt, *Fleckeisens Jbb.* 103, 1871, 481 – 504
- , *Coniectanea Ammianeae*, *Ind. schol. Gryphisw.* 6, 1874, 1 – 8
- Kiessling, G., *Zu Ammianus Marcellinus*, *RhM* 29, 1874, 368
- Klebs, E., Über das Verhältnis zwischen Velleius und Ammian, *Philol.* 49, 1890, 309 – 312
- Klein, K. K., Zur Vorgeschichte der Schlacht von Adrianopel. Der Aufruhr des Sueridus und Colias, *Anz. f. d. Altertumswiss.* 4, 1951, 189 – 192
- , Der Friedensschluß von Noviodunum, *Anz. f. d. Altertumswiss.* 5, 1952, 189 – 192
- Klein, W., *Studien zu Ammianus Marcellinus*, *Klio Beih.* 13, 1914
- Klotz, A., *Cäsarstudien nebst einer Analyse der strabonischen Beschreibung von Gallien und Britannien*, Leipzig/Berlin 1910, impr. 75 – 86
- , Die Quellen Ammians in der Darstellung von Julians Perserzug, *RhM* 71, 1916, 461 – 506
- , L. Siccus Dentatus, *Klio* 33, 1940, 173 – 179
- Klotz, R., *Zu Ammianus Marcellinus*, *Jahns Archiv* 10, 1844, 320
- , *De emendationibus quae per coniecturam fiunt comm. I*, *Progr. acad. Lipsiae* 1856
- Koch, W., *Kaiser Julian der Abtrünnige. Seine Jugend und Kriegstaten bis zum Tode des Kaisers Constantius*, *Jbb. f. class. Philol., Suppl.* 25, 1899, 329sqq.
- Koehler, G., *Untersuchungen zur Geschichte des Kaisers Valens*, Diss. Jena 1924
- Kohns, H.-P., *Versorgungskrisen und Hungerrevolten im spätantiken Rom*, Bonn 1961
- Korsunskij, A. R., Vestgoty i rimskaja imperija v konce IV. – načale V. veka, *Vestnik Moskovskogo Universiteta, Serija IX: Istorija* 3, 1965, 87 – 95
- , O social'nom stroe Vestgotov v IV. v., *Vestnik drevnej istorii* 1965, 3, 54 – 74
- Kotula, T., Firmus, fils de Nubel, était-il usurpateur ou roi des Maures?, *Acta Antiqua Acad. Scient. Hungar.* 18, 1970, 137 – 146
- Kurbatov, G. L., Položenie narodnych mass v Antiochii v IV. v., *Vizant. Vremennik* 8, 1956, 42 – 60
- , Vosstanie Prokopija (365 – 366 gg.), *Vizant. Vremennik* 14, 1958, 3 – 26

CONSPECTVS LIBRORVM

- Lacombrade, L'empereur Julien et la tradition romaine, *Pallas* 9, 1960, 155 – 164
 —, Notes sur les Césars de l'empereur Julien, *Pallas* 11, 1962, 59 – 60
 Laistner, M. L. W., *The Greater Roman Historians*, Berkeley/Los Angeles 1966, impr. 141 – 161
 Lammert, F., Die antike Poliorketik und ihr Weiterwirken, *Klio* 31, 1938, 389 – 411
 Landgraf, G., *Analekta*, *Jbb. f. class. Philol.* 125, 1882, 421 – 422
 Langen, P., *Emendationes Ammianae*, Schulprogr. Düren 1867, 3 – 23
 —, Beiträge zur Kritik und Erklärung des Ammianus Marcellinus, *Philol.* 29, 1870, 469 – 487
 —, Zu Ammianus Marcellinus, *Philol.* 29, 1870, 335 – 336
 Langajolli, D. — P. Parisio, *Nuovi studi intorno a Giuliano imperatore*, Torino 1889
 Laqueur, R., Das Kaisertum und die Gesellschaft des Reichs, in: *Probleme der Spätantike. Vorträge a. d. 17. Dt. Historikertag*, Stuttgart 1930
 Latte, K., Kaiser Julian, *Die Antike* 4, 1928, 325 – 341
 Leclercq, H., *Marcellin (Ammien)*, *Dictionnaire d'archéol. chrét. et de liturgie* 10, Paris 1932, 1773sqq.
 Lee, G. M., Latinism and Graecism, *Latomus* 24, 1965, 954
 Leipoldt, J., Der römische Kaiser Julian in der Religionsgeschichte, *Sitz.-Ber. d. Sächs. Ak. d. Wiss. zu Leipzig, Phil.-Hist. Kl.* 110, 1, Berlin 1964
 Leo, F., rec. ed. Clark, vol. I, *Gött. Gel. Anz.* 173, 1911, 132 – 134
 Lerat, L., *Ammien Marcellin, Julien et Vésantio*, *Mélanges A. Piganiol*, Paris 1966, 1037sqq.
 Liesenberg, F., *Die Sprache des Ammianus Marcellinus*, Progr. Blankenburg (Harz) 1888 – 1890
 Löffler, E., *Der comes Theodosius*, Diss. Halle 1885
 Löfstedt, B., Bemerkungen zum Adverb im Lateinischen, *Indogerm. Forsch.* 72, 1967, 79 – 109
 Löfstedt, E., Beiträge zur Kenntnis der späteren Latinität, Diss. Uppsala 1907
 —, Philologischer Kommentar zur *Peregrinatio Aetheriae*. Untersuchungen zur Geschichte der lateinischen Sprache, Uppsala 1911
 —, *Syntactica*. Studien und Beiträge zur historischen Syntax des Lateins, Lund I 1928, II 1933
 —, Vermischte Studien zur lateinischen Sprachkunde und Syntax, Lund 1936
 —, *Late Latin*, Oslo 1959
 —, *Coniectanea*. Untersuchungen auf dem Gebiete der antiken und mittelalterlichen Latinität, Amsterdam 1968
 Loewe, G., Zu Ammianus, *Acta soc. phil. Lips.* 5, 1875, 334 – 335
 Louis, R., Emplacement de Cora (Amm. Marc. 16, 2, 3 – 6), *Bull. de la Soc. Archéol. de Bordeaux* 1937, 179 – 188
 Van Looy, H., Ad Ammianum Marcellinum XXX 9,3. Notule de critique textuelle, *L'Antiquité Classique* 35, 1966, 210 – 212
 Lugli, G., „Roma aeterna“ e il suo culto sulla Velia, *Accad. naz. dei Lincei* 11, 1949, 14sqq.
 Lumbroso, G., Aneddoti di Archeologia Alessandrina. VIII. Descrizione dell'Egitto nei libri smarriti di Ammiano Marcellino, *Riv. di filol.* 3, 1875, 192 – 195
 Maas, P., Studien zum poetischen Plural bei den Römern, *ALL* 12, 1902, 479 – 550, impr. 532

CONSPECTVS LIBRORVM

- Mackail, I. W., *Ammianus Marcellinus*, *Journ. of Rom. Stud.* 10, 1920, 103–119
 —, *Classical Studies (The Last Great Roman Historian)*, London 1925
- Mac Mullen, R., *Some Pictures in Ammianus Marcellinus*, *Art Bull.* 46, 1964, 435–455
- Madvig, J. N., *Adversaria critica ad scriptores Graecos et Latinos*, III, *Havniae* 1884, 251–273
- Maenchen-Helfen, O. J., *The Date of Ammianus Marcellinus' Last Books*, *Am. Journ. of Philol.* 76, 1955, 384–399
- Malotet, A., *De Ammiani Marcellini digressionibus quae ad externas gentes pertineant*, Paris 1898
- Manitius, M., *RhM* 80, 1931, 406
- Mannert, K., *Geographie der Griechen und Römer*, Bd. 1–10, Nürnberg/Leipzig 1799–1825
- Marié-Brillard, M. A., *Les foules chez Ammien Marcellin*, *Sévriennes* 67, 1972, 4–12
- Marrou, H. I., *Ammien Marcellin et les Innocents de Milan*, *Recherches de Science Religieuse* 40, 1952, 179–190
- Martínez, J. A., *Opresión económica, protesta, descontento y crisis en Ammiano Marcelino (353–378)*, *Estud. de hist. económ.* 1, 1900, 145–169
- Martroye, M. F., *Un passage d'Ammien Marcellin (27, 7, 5)*, *Bull. Soc. des Antiq.* 1922, 165–172
- Matthews, J. F., *Symmachus and the Magister Militum Theodosius*, *Historia* 20, 1971, 122–128
- Mazzarino, S., *La propaganda senatoriale nel tardo impero*, *Doxa* 4, 1951, 121–148
 —, *Sulla carriera prefettizia di Sex. Petronius Probus*, *Helikon* 7, 1967, 414–418
 —, *Intorno alla carriera di un nuovo corrector di Lucania et Brittii e all'adventus di Constanzo II a Roma*, *Helikon* 9–10, 1969–1970, 604–621
 —, *La tradizione sulle guerre tra Shābuhr I e l'impero Romano: „Prospettiva“ e „Deformazione Storica“*, *Acta Antiqua* 19, 1971, 59–82
- Meslin, M., *Le merveilleux comme langage politique chez Ammien Marcellin (argumentum)*, *Rev. Ét. Lat.* 50, 1972, 4–5
- Meurig-Davies, E. L. B., *Emendations of Ammianus Marcellinus*, I–II, Oxford 1946
 —, *Ammianus Marcellinus* 15, 8, 15, *Eranos* 46, 1948, 75–76
 —, *Adversaria*, *Eranos* 46, 1948, 158–159
 —, *Notes on Ammianus Marcellinus*, *Latomus* 7, 1948, 213–221
 —, *Notes on Ammianus Marcellinus*, *Class. Quart.* 42, 1948, 7–9; 113
 —, *Notes sur l'établissement du texte d'Ammien Marcellin*, *Rev. Ét. Lat.* 26, 1948, 102–104
 —, *Notes on Ammianus Marcellinus*, *Classica et Mediaevalia* 10, 1948 (1949), 182–194
 —, *Ammianea*, *Eranos* 47, 1949, 87–88
 —, *Ammianea Nonniana*, *Eranos* 47, 1949, 170
 —, *Ammianea alia*, *Eranos* 48, 1950, 128–130
 —, *Notes sur le texte d'Ammien Marcellin*, *Rev. Ét. Lat.* 28, 1950, 88–93
 —, *Elephant Tactics*, *Amm. Marc.* 25,1,14; *Sil.* 9,581–583; *Lucr.* 2, 537–539, *Class. Quart.* 45, 1951, 153–155
- Michael, H., *De Ammiani Marcellini studiis Ciceronianis*, Diss. Breslau 1874
 —, *Die verlorenen Bücher des Ammianus Marcellinus*, Breslau 1880

CONSPECTVS LIBRORVM

- Michael, H., Beiträge zur Charakteristik des Ammianus Marcellinus, Phil. Abh. M. Hertz z. 70. Geb. dargebr., Berlin 1888, 229 – 239
 —, Das Leben des Ammianus Marcellinus, Gymn.-Progr. Jauer 1895
 Mignard, G. M. R., Rome et l'aristocratie romaine d'après Marcellin, Dipl. ét. sup. Fac. Lettres Paris 1948
 Miller, J., Bericht über die Literatur zu Ammianus Marcellinus aus den Jahren 1925 – 1932, JAW 247, 1935, 52 – 57
 —, Bericht über die Literatur zu Ammianus Marcellinus aus den Jahren 1933 bis 1937, JAW 278, 1942, 2 – 23
 Moeller, E. A. G., De Ammiano Marcellino, Diss. Regimont. 1863
 —, Zur Charakteristik des Constantius. Eine Untersuchung auf der Grundlage des Ammianus Marcellinus und in Vergleichung mit anderen zeitgenössischen Autoren, Progr. d. Handelsacad. Danzig 1871
 Momigliano, A., Pagan and Christian Historiography in the Fourth Century A. D., in: The Conflict between Paganism and Christianity in the Fourth Century, ed. by A. Momigliano et al., Oxford 1963, 79 – 99
 —, Ammiano Marcellino e la Historia Augusta. Atti dell'Accad. delle Scienze di Torino, Classe di Scienze morali, storiche e filol. 103, 1968 – 1969, 423 – 436
 —, L'età del trapasso fra storiografia antica e storiografia medievale (320 – 550 d. C.), Rev. storica italiana 81, 1969, 286 – 303
 —, The Lonely Historian Ammianus Marcellinus, Annali Sc. norm. sup. di Pisa, Cl. di lett. e filos., s. III, 4, 1974, 1393 – 1407
 Mommsen, Th., Über den kritischen Apparat zum Ammian, Hermes 6, 1872, 231 – 242 (= Ges. Schr. 7, Berlin 1909, 363 – 374)
 —, Weiteres über den Apparat zum Ammian, Hermes 7, 1873, 91 – 101 (= Ges. Schr. 7, 375 – 383)
 —, Über die Ammianhandschrift des Accursius, Hermes 7, 1873, 171 – 175 (= Ges. Schr. 7, 384 – 388)
 —, Zur Kritik Ammians, Hermes 15, 1880, 244 – 246 (= Ges. Schr. 7, 389 – 391)
 —, Ammians Geographica, Hermes 16, 1881, 602 – 636 (= Ges. Schr. 7, 393 – 425)
 —, Zu Ammian, Hermes 17, 1882, 165 (= Ges. Schr. 7, 392)
 —, Zu Ammian und Ennodius, Hermes 24, 1889, 153 – 154 (= Ges. Schr. 7, 430 – 431)
 —, Das römische Heerwesen seit Diokletian, Hermes 24, 1889, 195 – 279 (= Ges. Schr. 6, Berlin 1910, 206 – 283)
 —, Bemerkungen zu einzelnen Stellen Ammians, Ges. Schr. 7, 426 – 429
 Mooney, R. N., Character Portrayal and Distortion in Ammianus Marcellinus, Diss. Univ. of Michigan 1955
 —, Nature Lore in Ammianus Marcellinus, Class. Bull. 33, 1957, 61 – 63; 67 – 68
 Moreau, J., Sur un passage d'Ammien Marcellin, XXX 5, 11 – 12, Annuaire de l'Inst. de Phil. et d'Hist. Orient. de l'Univ. Libre de Bruxelles 13, 1953 (Mél. J. Levy), 423 – 431
 —, Euhages et vates gaulois, Bull. de la soc. nat. des antiq. de France 1958 (1960), 180 – 190
 —, Constantius I. Constantinus II. Constantius II. Constans, Jb. f. Antike u. Christentum 2, 1959, 158 – 184
 Müller, A., Militaria aus Ammianus Marcellinus, Philol. 64, 1905, 573 – 632
 Müller, C. A., De Ammiano Marcellino, Progr. d. Friedr.-Wilh.-Gymn. Posen 1852
 Müller, C. F. W., Kritische Bemerkungen zu lateinischen Prosaikern, Gymn.-Progr. Landsberg a. d. W. 1865

CONSPECTVS LIBRORVM

- Müller, C. F. W., Zu Ammianus Marcellinus, *Fleckeisens Jbb.* 19(107), 1873, 341–365
- Müller, E., Kaiser Julian, Hannover 1901
- Müller-Seidel, I., Die Usurpation Julians des Abtrünnigen im Lichte seiner Germanenpolitik, *Hist. Ztschr.* 180, 1955, 225–244
- Naudé, Ch. P. Th., Ammianus Marcellinus in die lig van die antieke geskiedskriewing, Diss. Leiden 1956
- , Battles and Sieges in Ammianus Marcellinus, *Acta Classica* 1, 1958, 92–105
- , Fortuna in Ammianus Marcellinus, *Acta Classica* 7, 1964, 70–88
- Naumann, F., De verborum cum praepositionibus compositorum usu Ammiani Marcellini, Schulprogr. Stendal 1891
- Negri, G., L'imperatore Giuliano l'Apostata. Studio storico, Milano 1901 (lucis ope impr. 1954)
- Neronova, V. D., Oтражение кризиса Римской империи в „Истории“ Аммиана Марцеллина, Ученые записки Пермского университета 20, 4, 1961, 17–100
- , Ammian Marcellin o varvarach, Ученые записки Пермского университета 1966, 65sq.
- Neuscheler, E., Ammianus Marcellinus als Quelle für die Alamannengeschichte, Beitr. z. Gesch., Lit. u. Sprachkunde vornehm. Württembergs, Festg. f. K. Bohnenberger, Tübingen 1938, 40–52
- Nischer, E. von, Julians Feldzug am Rhein 356–361, *Mannh. Geschichtsbl.* 15, 11, 1914
- , Die Schlacht bei Straßburg 357, *Klio* 21, 1927, 391sq.
- , Das römische Heer und seine Generale nach Ammianus Marcellinus, *Hermes* 63, 1928, 430–456
- , Die Quellen für das spätrömische Heerwesen, *Am. Journ. of Philol.* 53, 1932, 21–40; 97–121
- Nissen, H., Ammiani Marcellini fragmenta Marburgensia, Berlin 1876
- Norden, E., Römer und Burgunden. Ein Beitrag zur römisch-germanischen Forschung, Auszug aus einem Vortrag, Sitz. Ber. Ak. Bln. 1921, 598
- , Die germanische Urgeschichte in Tacitus' Germania, Leipzig/Berlin 1923
- , Alt-Germanien, Leipzig 1934
- Norman, A. F., Magnus in Ammianus, Eunapius and Zosimus. New Evidence, *Class. Quart.* 51, 1957, 129–133
- , Two Points on Ammianus Marcellinus (argumentum), *Proceed. of the Class. Assoc.* 56, 1959, 29–30
- Novák, R., Ephemerides, *Listy filologické* 12, 1885; 13, 1886; 14, 1887; *České museum filologické* 4, 1898
- , *Curae Ammianae*, Pragae 1896
- , Kritische Nachlese zu Ammianus Marcellinus, *Wiener Studien* 33, 1911, 293–322
- Nutton, V., Ammianus and Alexandria, *Clio Medica* 7, 1972, 165–176
- Oelenheinz, L., Einige neue Erläuterungen zu römischen Schriftstellern (Amm. Marc. 29,1,31), *Wochenschr. f. Klass. Philol.* 32, 1915, 932–934
- Ohlenschläger, F., Der Name „Pfahl“ als Bezeichnung der römischen Grenzlinie, *Neue Heidelberger Jbb.* 5, 1895, 63
- Opitz, Th., rec. H. Ehrismann, De temporum et modorum usu Ammiano, Argentorati 1886, *ALL* 3, 1886, 579–581
- , rec. G. Reinhardt, De praepositionum usu apud Ammianum, Cöthen 1886, *ALL* 3, 1886, 581
- Owens, E. E. L., Ammianea, *Class. Rev. N. S.* 6, 1956, 99–102

CONSPECTVS LIBRORVM

- Pack, R., *Studies in Libanius and Antiochene Society in the Fourth Century*, Ann Arbor 1935
- , Note on a Progymnasma of Libanius, *Am. Journ. of Philol.* 69, 1948, 299–304
- , Ammianus Marcellinus and the Curia of Antioch, *Class. Philol.* 48, 1953, 80–85
- , Julian, Libanius and Others. A Reply, *Class. Philol.* 48, 1953, 173–174
- , The Roman Digressions of Ammianus Marcellinus, *Transact. and Proceed. of the Am. Philol. Assoc.* 84, 1953, 181–189
- , St. Peter in Ammianus?, *Harvard Theol. Rev.* 47, 1954, 319–321
- Paschoud, F., D'Ammien, de Claudien, et d'une signification actuelle possible des études latines, *Ét. de Lettres* 3, 1970, 130–148
- Pasoli, E., Note Ammianee. A proposito d'una recente edizione di Ammiano, *Helikon* 7, 1967, 456–465
- Peters, I., *Die Germanenpolitik der Kaiser Konstantius und Julian im Rahmen der römischen Reichspolitik des IV. Jahrhunderts*, Diss. Heidelberg 1945
- Petschenig, M., Zu Ammianus Marcellinus, *ALL* 6, 1889, 268–269
- , Zu Ammian, *Philol.* 48, 1889, 722; 50, 1891, 64; 336–353; 498; 544; 565; 730; 742; 51, 1892, 64; 265; 283; 360; 519–529; 622; 669; 680–691; 734
- , rec. O. Günther, *Quaestiones Ammianae criticae*, Diss. Göttingen 1888, *Neue philol. Rundsch.* 1889, 70–72
- , Bericht über die Literatur zu Ammianus Marcellinus, *Bursians Jber.* 72, 1892, 1–19
- , Alliteration bei Ammian, *Philol.* 56, 1897, 556–560
- Pighi, G. B., *De studiis Jacobi Lumbroso Ammianeis*, *Aegyptus* 13, 1933, 275–293
- , *Studia Ammianea. Annotationes criticae et grammaticae in Ammianum Marcellinum*, Milano 1935
- , *I discorsi nelle storie d'Ammiano Marcellino*, Milano 1936
- , *Nuovi studi Ammianeis*, Milano 1936
- , Latinità cristiana negli scrittori pagani del IV secolo. I, *Studi dedicati alla memoria di P. Ubaldi*, *Pubbl. del Sacro Cuore* 5, 16, 1937, 41–72
- , Note di critica verbale (Amm. 14–19), *Aevum* 11, 1937, 368–402
- , *Quomodo Ammianus diphthongos enuntiaverit*, *Mélanges Marouzeau*, Paris 1948
- , Ammianus Marcellinus, *Reallexikon f. Antike u. Christentum* 1, 1950, 386
- Poincignon, La rhétorique d'Ammien Marcellin, *Mémoire de dipl. d'ét. sup. Fac. des Lettres de Paris* (cf. *Rev. Ét. Lat.* 15, 1937, 345)
- Püttmann, J. L. E., *De Murcis (ad Amm. Marc. 15, 12)*, Leipzig 1779 (= *Opusc. jur. crim.*, Leipzig 1789)
- Reiche, F., *Chronologie der letzten sechs Bücher des Ammianus*, Diss. Jena 1889
- Reinhardt, G., *De praepositionum usu apud Ammianum*, Diss. Halle, Cöthen 1888
- , *Der Perserkrieg des Kaisers Julian*, *Schulprogr. des Herzogl. Friedrichs-Realgymnasiums*, Dessau 1892
- Reiter, A., *De Ammiani Marcellini usu orationis obliquae*, *Gymn.-Progr.* Amberg 1887
- Remennikov, A. M., *Vestgoty i Rimskaja imperija nakanune našestvija Gunnov*, *Vestnik drevnej istorii* 1967, 1, 95–106

CONSPECTVS LIBRORVM

- Remennikov, A. M., Voennoe iskusstvo plemen podunav'ja v èpochu vojn s Rimskoj imperiej, Vestnik drevnej istorii 1970, 2, 162–167
- Reuscher, R. H., Quaestiones Ammianeae, Progr. d. Realsch. Frankfurt/O. 1859
- Ricciotti, G., L'imperatore Giuliano l'Apostata secondo i documenti, Milano 1956
- Richter, W., Die Darstellung der Hunnen bei Ammianus Marcellinus (31,2,1–11), Historia 23, 1974, 343–377
- Ridley, R. T., Notes on Julian's Persian Expedition (363), Historia 22, 1973, 317–330
- Robinson, R. P., The Hersfeldensis and the Fuldensis of Ammianus Marcellinus, Philol. Studies in Honor of W. Miller, ed. by R. P. Robinson, Columbia Univ. of Missouri 11, 1936, 118–140
- Roca, J., Dieciséis cartas del emperador Juliano, Boletín del Instit. de Estud. Helen. 5, 1971, 79–83
- Rolfe, J. C., On Ammianus Marcellinus 23,3,9, Am. Journ. of Philol. 67, 1936, 137–139
- , Some Notes on Ammianus Marcellinus, Transact. and Proceed. of the Am. Philol. Assoc. 70, 1939, 342–351
- Rollet, Les caractères dans les livres 14 à 25 d'Ammien Marcellin, Mémoire de dipl. d'ét. sup. Fac. des Lettres de Paris (cf. Rev. Ét. Lat. 15, 1937, 345)
- Rosen, K., Studien zur Darstellungskunst und Glaubwürdigkeit des Ammianus Marcellinus, Diss. Heidelberg 1968
- , Beobachtungen zur Erhebung Julians 360–361 n. Chr., Acta Classica 12, 1969, 121–149
- Roszbach, O., Zu Ammian und den codices Petrini, Philol. 51, 1892, 512–518
- Rostagni, A., Giuliano l'Apostata, Torino 1920
- Rougé, J., Une émeute à Rome au IVe siècle. Ammien Marcellin 27, 3, 3–4. Essai d'interprétation, Rev. Ét. Anciennes 63, 1961, 59–77
- , L'Histoire Auguste et l'Isaurie au IVe siècle, Rev. Ét. Anciennes 68, 1966, 282–315
- Rowell, H. T., Ammianus Marcellinus. Soldier-Historian of the Late Roman Empire, Cincinnati 1964
- , The First Mention of Rome in Ammianus' Extant Books and the Nature of the „History“, Mélanges d'archéol., d'épigr. et d'hist. offerts à Jérôme Carcopino, Paris 1966, 839–848
- Rozental', N. N., Social'no-političeskie vozzrenija jazyčeskoj intelligencii pozdnej Rimskoj imperii, Trudy Odesskogo gos. universiteta im. I. I. Mečnikova, vypusk 49, Sbornik rabot istor. fak. 2, 1947, 89–114
- Rudberg, G., Zum antiken Bild der Germanen, Studien zur ältesten Germanenliteratur, Oslo 1933
- Rühl, F., Zu Ammianus Marcellinus 22, 8, 45, Fleckeisens Jbb. 103, 1871, 480
- , Über die Ammianhandschrift des Accursius, RhM 28, 1873, 337–339
- Runkel, F., Die Schlacht bei Adrianopel, Diss. Rostock 1903
- Samberger, Ch., Die „Kaiserbiographie“ in den Res Gestae des Ammianus Marcellinus. Eine Untersuchung zur Komposition der ammianeischen Geschichtsschreibung, Klio 51, 1969, 349–482
- Scala, R. von, Doxographische und stoische Reste bei Ammianus Marcellinus, Festgaben zu Ehren M. Büdingers, Innsbruck 1898, 117–150

CONSPECTVS LIBRORVM

- Scarborough, J., Ammianus Marcellinus 22, 16, 18. Alexandria's Medical Reputation in the Fourth Century, *Classica et Mediaevalia* 4, 1969, 140–142
- Scheda, G., Die Todesstunde Kaiser Julians, *Historia* 15, 1966, 380–383
- Schickinger, H., Die Gräcismen bei Ammianus Marcellinus, *Progr. Nikolsburg* 1897, 13–30
- Schneider, E., *Quaestiones Ammianeae*, Diss. Berlin 1879
- Schnetz, J., Die regio Capellatii bei Ammianus Marcellinus 18, 2, 15, *Ztschr. f. Ortsnamenforschung* 1935, 113–124
- Schröder, P., Bentleys Handexemplar des Ammianus Marcellinus, *RhM* 35, 1880, 336–349
- Schüffner, M., Ammianus Marcellinus in rerum gestarum libris quae de sedibus ac moribus complurium gentium scripserit, quibus rebus differant ab aliis scriptoribus, quibus cum iis congruant exponitur, *Gymn.-Progr. Meiningen* 1877
- Schuster, M., Die Hunnenbeschreibungen bei Ammianus, Sidonius und Jordanes, *Wiener Studien* 58, 1940, 119–130
- Schuurmans, C., Valentinien I. et le sénat romain, *L'Antiquité Classique* 18, 1949, 25–38
- Seeck, O., Die Reihe der Stadtpräfekten bei Ammianus Marcellinus, *Hermes* 18, 1883, 289–303
- , Zur Chronologie und Quellenkritik des Ammianus Marcellinus, *Hermes* 41, 1906, 481–539
- , Regesten der Kaiser und Päpste für die Jahre 311 bis 476 n. Chr. Vorarbeit zu einer Prosopographie der christlichen Kaiserzeit, Stuttgart 1919
- Selem, A., L'assedio di Aquileia del 361 in Ammiano Marcellino, *Atti Accad. di Scienze, Lett. e Arti di Udine* 1963–1966, Ser. 7 V
- , Ammiano Marcellino ed i problemi sociali del suo tempo, *Annali della Scuola norm. sup. di Pisa, Cl. Lettere, Storia e Filosofia* 33, 1964, 147–153
- , Considerazioni circa Ammiano ed il Cristianesimo, *Riv. di Cult. Class. e Medioevale* 6, 1964, 224–261
- , La critica recente su Ammiano Marcellino, *Cultura e Scuola* 11, 1964, 78–88
- , Il senso del tragico in Ammiano, *Annali della Scuola norm. sup. di Pisa* 34, 1965, 404–414
- , L'atteggiamento storiografico di Ammiano nei confronti di Giuliano dalla proclamazione di Parigi alla morte di Costanzio, *Athenaeum* 49, 1971, 89sqq.
- , A proposito del comando militare di Giuliano in Gallia secondo Ammiano, *Riv. di Cult. Class. e Medioevale* 13, 1971, 193sqq.
- Seyfarth, W., Der Codex Fuldensis und der Codex E des Ammianus Marcellinus, *Abh. d. Dt. Akad. d. Wiss. zu Berlin, Kl. f. Spr., Lit. u. Kunst* 1962, 2, Berlin 1962
- , Ein Handstreich persischer Bogenschützen auf Antiochia. Sprachliche und historische Rechtfertigung einer Stelle bei Ammianus Marcellinus (23, 5, 3), *Klio* 40, 1962, 60–64
- , Ammianus Marcellinus und das Fatum, *Klio* 43–45, 1965, 291–306
- , Glaube und Aberglaube bei Ammianus Marcellinus, *Klio* 46, 1965, 373–383
- , Miles cautus. Eine merkwürdige Parallele zwischen Ammianus Marcellinus und einer afrikanischen Inschrift, *Miscellanea critica. Aus Anlaß des 150jährigen Bestehens ... B. G. Teubner, Bd. 2, Leipzig* 1965, 334–336
- , Um die Problematik der Spätantike, *Forschungen und Fortschritte* 40, 1966, 177–180
- , Philologische Probleme um Ammianus Marcellinus, *Klio* 48, 1967, 213–235

CONSPECTVS LIBRORVM

- , Nomadenvölker an den Grenzen des spätrömischen Reiches, in: Das Verhältnis von Bodenbauern und Viehzüchtern in historischer Sicht, Berlin 1968, 207–213
- , Von der Bedeutung der Plebs in der Spätantike, in: Die Rolle der Plebs im spätrömischen Reich, Bd. 2, Berlin 1969, 7–18
- , Vom Geschichtsschreiber und seinem Publikum im spätantiken Rom, Wiss. Ztschr. d. Univ. Rostock. Gesell.- u. sprachwiss. Reihe 18, 1969, Teil II, 449–455
- , Sextus Petronius Probus. Legende und Wirklichkeit, Klio 52, 1970, 411–426
- , Germanen in römischen Diensten im 4. Jahrhundert, in: Römer und Germanen in Mitteleuropa. Hrsg. v. H. Grünert, Berlin 1975, 241–251
- Sofer, L., De casuum obliquorum apud Ammianum Marcellinum usu, Diss. Wien 1889
- Sokolov, V. S., Ammian Marcellin kak poslednij predstavitel' antičnoj istoriografii, Vestnik drevnej istorii 1959, 4, 43–62
- Solari, A., La campagna Lenziese dell'imperatore Graziano, Byzantion 7, 1932, 69–74
- , La rivolta Procopiana a Constantinopoli, Byzantion 7, 1932, 143–148
- , I partiti nella elezione di Valentiniano, Riv. Filol. N. S. 10, 1932, 75sq.
- , Il non intervento nel conflitto tra la Persia e Valente, Riv. Filol. N. S. 10, 1932, 352sq. (= Klio 26, 1933, 114sq.)
- , Il consiglio di guerra ad Adrianopoli nel 378, Riv. Filol. N. S. 10, 1932, 501–505
- , La elezione di Gioviano, Klio 26, 1933, 330sq.
- , Strategia nella lotta tra Procopio e Valente, Riv. Filol. N. S. 11, 1933, 492–496
- , Le digressioni erudite di Ammiano, Rendiconti della Classe di Scienze Morali, Storiche e Filol. dell'Accad. Naz. dei Lincei 4, 1949, 17–21
- , Particolarismo religioso bizantino di Ammiano, Rendiconti della Classe di Scienze Morali, Storiche e Filol. dell'Accad. Naz. dei Lincei 4, 1949, 502–508
- Sontheimer, W., Der Exkurs über Gallien bei Ammianus Marcellinus (15,9–12), Klio 20, 1926, 19–53
- Spigno, C. di, Limiti e pregi della storiografia di Ammiano Marcellino, Rendiconti della Classe di Scienze Morali, Storiche e Filol. dell'Accad. dei Lincei 5, 1950, 387–396
- , Appunti per una lettura del libro XIV di Ammiano Marcellino, Orpheus 7, 1960, 133–151
- , Studi su Ammiano Marcellino: il regno di Costanzo II: I. Il cesarato di Giuliano, Helikon 2, 1962, 442–464; II. La politica interna, Helikon 3, 1963, 301–327
- , Aspetti e problemi della storia degli studi Ammiane, Helikon 3, 1963, 524–534
- , Per l'interpretazione di un passo Ammiano (XIV 1, 2), Rendiconti Istit. Lombardo 104, 1970, 92–98
- Stallknecht, B., Untersuchungen zur römischen Außenpolitik in der Spätantike (306–395 n. Chr.), Diss. Bonn 1967
- Stangl, Th., Zu Ammianus Marcellinus, Philol. 46, 1888, 97
- , Zu Ammianus Marcellinus, Seneca de providentia und Plinius Panegyricus, Philol. 64, 1905, 310–314
- , rec. ed. Clark, vol. I, Wochenschr. f. Klass. Philol. 27, 1910, 1058–1063
- Steele, B., Ammianus Marcellinus, Class. Weekly 16, 1922, 27

CONSPECTVS LIBRORVM

- Stoian, J., A propos de la conception historique d'Ammien Marcellin (ut miles quondam et Graecus), *Latomus* 26, 1967, 73–81
- Stolte, B. H., A Note on Ammianus Marcellinus 30, 7, 8, in: *Archeol. en historie*, opgedr. aan H. Brunsting, Bissum 1973, 153–155
- Straub, J., Vom Herrscherideal in der Spätantike, Diss. Berlin 1938
- , Die Wirkung der Niederlage bei Adrianopel auf die Diskussion über das Germanenproblem in der spätrömischen Literatur, *Philol.* 95, 1943, 255–286
 - , Christliche Geschichtsapologetik in der Krise des römischen Reiches, *Historia* 1, 1950, 52sq.
 - , Heidnische Geschichtsapologetik in der christlichen Spätantike (*Antiquitas* Reihe 4, Bd. 1), Bonn 1963
 - , Regeneratio Imperii. Aufsätze über Roms Kaisertum und Reich im Spiegel der heidnischen und christlichen Publizistik, Darmstadt 1972
- Stroheker, K. F., Der senatorische Adel im spätantiken Gallien, Tübingen 1948
- , Politische Kräfte in der Auflösung des weströmischen Reiches, *Orpheus* 1, 1954, 68sq.
 - , Zur Rolle der Heermeister fränkischer Abstammung im späten vierten Jahrhundert, *Historia* 4, 1955, 314–330
 - , Alamannen im römischen Reichsdienst, *Eranion*, Festschrift H. Hommel, Tübingen 1961, 127–148
- Sudhaus, H., De ratione quae intercedat inter Zosimi et Ammiani de bello a Iuliano imperatore cum Persis gesto relationes, Diss. Bonn 1870
- Syme, R., *Ammianus and the Historia Augusta*, Oxford 1968
- Szidat, J., Der Feldzug Constantius' II. an der mittleren Donau im Jahre 358 n. Chr., *Historia* 21, 1972, 712–720
- Tassi, A. M., Costanzo II e la difesa della maestà imperiale nell'opera di Ammiano Marcellino, *Critica Storica* 6, 1967, 157–180
- Thörnell, G., *Ad Scriptores Historiae Augustae et Ammianum Marcellinum annotationes*, Skrifter utg. K. human. Vetenskaps-Samfundet, Uppsala/Leipzig 1927
- , *Analecta critica*, *Eranos* 32, 1934, 155–158
- Thomas, P., *Observationes ad scriptores latinos*, *Mnemosyne* 49, 1921, 68–69
- Thompson, E. A., *Ammianus Marcellinus and the Romans, Greece and Rome* 11, 1941–1942, 130–134
- , The Historical Method of Ammianus Marcellinus, *Hermathena* 59, 1942, 44–66
 - , Ammianus' Account of Gallus Caesar, *Am. Journ. of Philol.* 64, 1943, 302–315
 - , Three Notes on Julian in 361 A. D., *Hermathena* 62, 1943, 83–95
 - , The Historical Work of Ammianus Marcellinus, Cambridge 1947
 - , Constantin, Constantius II. and the Lower Danube Frontier, *Hermes* 84, 1956, 372–381
 - , Christianity and the Northern Barbarians, *Nottingham Medieval Studies* 1, 1957, 4sq.
 - , Eunapius, Ammianus Marcellinus and Zosimus on Julian's Persian Expedition, *Class. Quart. N. S.* 10, 1960, 152–160
 - , The Visigoths from Fritigern to Euric, *Historia* 12, 1963, 105–126
 - , Ammianus Marcellinus, in: *Latin Historians*, ed. by T. A. Dorey, New York 1966, 143–157

CONSPECTVS LIBRORVM

- Tibullo, G., Da Tacito ad Ammiano Marcellino, *Annali della Fac. di Lettere e Filosofia della Univ. di Napoli* 12, 1969 – 1970, 87 – 103
- Tränkle, H., Ammianus Marcellinus als römischer Geschichtsschreiber, *Antike und Abendland* 11, 1962, 21 – 33
- , Der Caesar Gallus bei Ammian, *Mus. Helvet.* 33, 1976, 162 – 179
- Traube, L., *Varia libamenta critica*, München 1883, 11 – 15
- , Die Überlieferung des Ammianus Marcellinus, *Mélanges Boissier*, Paris 1903, 443 – 448
- Tross, L., Kritischer Versuch über einige Stellen des Ammianus Marcellinus, *Athenaeum* 3, 1818, 29 – 33
- , *Observationum criticarum libellus*, Gymn.-Progr. Hamm 1828
- Udal'cova, Z. V., Mirovozzrenie Ammiana Marcellina, *Vizant. Vremennik* 28, 1968, 38 – 59
- Ulmann, I., *Metaphern in den Res Gestae des Ammianus Marcellinus*, Diss. Berlin 1975
- Unger, R., *De Ammiani Marcellini locis controversis epistola critica*, Neustrelitz 1868
- , *De locis quibusdam Claudiani, Ammiani et Martialis*, Gymn.-Progr. Friedland 1869
- Urlichs, L., Zu Ammianus Marcellinus (Über die Zeit, wo der Fuldaer Codex nach Rom kam), *RhM* 26, 1871, 638
- Valensi, L., Quelques réflexions sur le pouvoir impérial d'après Ammien Marcellin, *Bull. de l'Assoc. G. Budé*, Paris 1957, 62 – 107
- Valesius, H., *Ad Ammianum Marcellinum*, in: *Emendatt. libri V et de crit. lib. II*, ed P. Burmann 1740, 62 – 63
- Verdière, R., Note de lecture. Ammien Marcellin 27, 6, 12, *Latomus* 29, 1970, 1072
- Vogel, F., Zu Ammianus Marcellinus, *Jb. f. Philol.* 127, 1883, 865 – 866
- Vogt, J., Ammianus Marcellinus als erzählender Geschichtsschreiber der Spätzeit, *Ak. d. Wiss. u. d. Lit. Mainz, Abh. d. geistes- u. sozialwiss. Klasse* 1963, Nr. 8, 801 – 825
- Vollert, W., Kaiser Julians religiöse und philosophische Überzeugung, *Beitr. z. Förderung christl. Theol.* 3, 1899, H. 6
- Vonck, C. V., *Ad Ammianum Marcellinum* (14, 5, 4), in: C. V. Vonck, *Lectio. Latin. libri II*, 1745, 38
- Vulić, U., Constantius' Sarmatenkrieg 358/59, *Byz. Ztschr.* 29 – 30, 1930, 374sqq.
- Waas, M., Germanen im römischen Dienst im 4. Jahrhundert n. Chr., Diss. Bonn 1965
- Walter, F., Zu Ammianus Marcellinus, *Philol. Wochenschr.* 33, 1913, 94; 541; 1662; 44, 1924, 401 – 403
- , Zu lateinischen Schriftstellern, *Philol.* 80, 1925, 437 – 438
- , Zu Ammianus Marcellinus, Justinus, Julius Valerius, *Philol. Wochenschr.* 52, 1932, 893 – 894
- , Zu lateinischen Historikern, *Philol. Wochenschr.* 52, 1932, 1012
- , Zu Ammianus Marcellinus, *Philol.* 88, 1933, 476 – 477; 90, 1935, 127 – 128
- Warmington, B. H., The Career of Romanus, comes Africae, *Byz. Ztschr.* 49, 1956, 55 – 64
- Warren Bonfante, L., Emperor, God and Man in the Fourth Century. Julian the Apostate and Ammianus Marcellinus, *Parola del Passato* 19, 1964, 401 – 427

CONSPECTVS LIBRORVM

- Wassermann, F. M., The Frontality of the Portraiture of the Late Empire and Ammianus' Description of Constantius, *Class. Weekly* 47, 1953, 4
- Weinstein, S., Quibus in rebus Ammianus Marcellinus Sallustium et Tacitum respexerit, *Progr. Radautz* 1914
- Weis, B. K., Das Restitutionsedikt Kaiser Julians, *Diss. Heidelberg* 1933
- , Kaiser Julians Obelisk-Brief an die Alexandriner, *Hermes* 92, 1964, 106–115
- Wesseling, P., Observationes ad Ammianum 15, 5. 25, 8, in: P. Wesseling, ed. *Frotscher* 1832, 40–41; 80–86
- Wessely, C., Zu Ammian 29, 1, 31, *Stud. z. Paläogr. u. Papyruskunde* 17, 1917, 53
- Wiegand, W., Die Alamannenschlacht von Straßburg 357 n. Chr., *Straßburg* 1887
- , Die Alamannenschlacht bei Straßburg, *Westdt. Ztschr. f. Gesch. u. Kunst* 7, 1888, 63–73
- Wilamowitz-Moellendorff, U. von, Memoriae oblitteratae, *Hermes* 11, 1876, 301–302
- Winkelmann, F., Probleme der Herausbildung der Staatskirche im römischen Reich des 4. Jahrhunderts, *Klio* 53, 1971, 281–299
- Wirz, H., Ammians Beziehungen zu seinen Vorbildern Cicero, Sallust, Livius, Tacitus, *Philol.* 36, 1877, 627–636
- Wistrand, E., De Amm. Marc. 27,7,7 interpretando, *Eranos* 32, 1944, 78–80
- Witte, E., Ammianus Marcellinus quid iudicaverit de rebus divinis, *Diss. Jena* 1891
- Wölfflin, E., Stilistische Nachahmer des Tacitus, *Philol.* 29, 1870, 557–560
- , Ammianus Marcellinus, *Bursians Jber.* 1873–75, 792
- Wolff, G., Zu Ammianus Marcellinus 17, 1, 7, *Germania* 12, 1928, 108–109
- Zangemeister, C., Ungedruckte Emendationen R. Bentley's zu Nonius und Ammianus Marcellinus, *RhM* 33, 1878, 468–477

- Alonso Nuñez, J. M., *La visión historiográfica de Ammiano Marcelino*, Valladolid 1975
- Blockley, R. C., Tacitean Influence upon Ammianus Marcellinus, *Latomus* 32, 1973, 63–78
- Češka, J., *Textová kritika ve filologické praxi*, Brno 1973
- Hind, J. G. F., The British „Provinces“ of Valentia and Orcades (Tacitean Echoes in Ammianus Marcellinus and Claudian), *Historia* 24, 1975, 101–111
- Jankowski, N., Restaurationsversuche römischer Herrschaft in den linksrheinischen Gebieten unter Julianus, *Ethnogr.-Archäol. Ztschr.* 17, 1976, 331–343
- Krawczuk, A., Ammiana Marcellina relacje i fikcje, *Sprawozdania z Posiedzeń Komisji Naukovich (Polska Akademia Nauk. Oddział w Krakowie)* 16, 1972, 375–376
- Kohns, H. P., Die Zeitkritik in den Romexkursen des Ammianus Marcellinus. Zu Amm. Marc. 14, 6, 3–26; 28, 4, 6–35, *Chiron* 5, 1975, 485–491
- Santos Yanguas, N., El pensamiento historiográfico de Amiano Marcelino, *Estud. Clás.* 20, 1976, 103–122
- Szidat, J., Zu Ammian 20, 4, 21: Excubitor nomine, *Chiron* 5, 1975, 493–494

CONSPECTVS CODICVM

C	codex chart. Colbertinus s. XV, Paris. Lat. 5821
Cm2	eiusdem codicis corrector æui æqualis
Cm3	eiusdem codicis corrector æui recentioris
D	codex chart. s. XV, Vat. Lat. 1874 (desinit 25, 3, 13)
E	codex chart. a. 1445, Vat. Lat. 2969
Em2	corrector eiusdem temporis
Em3	correctores recentioris ætatis
F	codex chart. ca. a. 1423, Florent. S. Marc. I V 43
H	codex membr. a. 1462, Paris. Lat. 5819
K	codex membr. s. XV Malatestianus, Cesanae, Bibl. XIV 4 sinistr.
M	codex membr. s. IX/X Hersfeldensis, cuius sex fragmenta in arch. Marburgensi adseruantur, sed qui Gelenio integer aderat
N	codex chart. Neapolitanus s. XV (Codex Regius Valesii), Paris. Lat. 6120
Nm2	eiusdem codicis librarii correctiones
P	codex membr. s. XV Petrinus, Rom. Basil. S. Petri E 27 (desinit lib. 26)
Q	codex membr. a. 1488 Corvinianus, Mutinae Bibl. Est. Lat. 425 (VI G 21) a. Q. 4, 17
R	codex chart. s. XV Reginensis, Vat. Reg. Lat. 1994 (desinit lib. 26)
T	codex membr. s. XV, Paris. Lat. 5820
Tm2	eiusdem codicis scriptoris correctiones
Tm3	corrector coequalis
U	codex membr. s. XV Urbinas, Vat. Urb. Lat. 416
V	codex membr. s. IX Fuldensis, Vat. Lat. 1873
Vm2	corrector eiusdem temporis
Vm3	correctores s. XV, inde a Poggio
W	codex chart. s. XV Bessarionis, Venet. Bibl. S. Marc. 388 Bess.
Wm2	corrector coequalis
Y uel Z	codex chart. s. XV, Vat. Lat. 3341

CONSPECTVS SIGLORVM

- * litteram erasam indicat
♂ uocem manu altera (i. e. a correctore aequali) emendatam
† ante uocem, sensum obscurum esse
[] litteras in rasura manu altera scriptas

- S* editio Sabini
B editio Castelli
*b*₁ editio Basiliensis
*b*₂ editio Coloniensis
A editio Accursii
G editio Gelenii
g editio Gelenii a Rob. Stephano iterata

<i>Bae.</i>	Baehrens	<i>Lind.</i>	Lindenbrog
<i>Btl.</i>	Bentley	<i>Lips.</i>	Lipsius
<i>Boxh.</i>	Boxhorn	<i>Löfst.</i>	Löfstedt
<i>Cl.</i>	Clark	<i>Madv.</i>	Madvig
<i>Corn.</i>	Cornelissen	<i>Meurig-D.</i>	Meurig-Davies
<i>Erf.</i>	Erfurd	<i>Momms.</i>	Mommsen
<i>Ern.</i>	Ernesti	<i>C. F. W. M.</i>	C. F. W. Müller
<i>Eyss.</i>	Eyssenhardt	<i>Nov.</i>	Novák
<i>Gdt.</i>	Gardthausen	<i>Pet.</i>	Petschenig
<i>Gron.</i>	Gronovius	<i>Salm.</i>	Salmasius
<i>Gron. pater</i>	Gronovius pater	<i>Sey.</i>	Seyfarth
<i>Grut.</i>	Gruterus	<i>Sonth.</i>	Sontheimer
<i>Hagend.</i>	Hagendahl	<i>Tr.</i>	Traube
<i>Her.</i>	Heraeus	<i>Val.</i>	Henricus Valesius
<i>Kell.</i>	Kellerbauer	<i>Hadr. Val.</i>	Hadrianus Valesius
<i>Kießl.</i>	Kießling	<i>Wagn.</i>	Wagner

AMMIANI MARCELLINI RERVVM GESTARVM

LIBER XIV

1. Galli Caesaris saeuitia.
2. Isaurorum incursiones.
3. Persarum commentum irritum.
4. Saracenorum irruptiones et mores.
5. Magnentianorum supplicia.
6. Senatus populique Romani uitia.
7. Galli Caesaris immanitas et saeuitia.
8. Orientis prouinciarum descriptio.
9. De Constantio Gallo Caesare.
10. Pax Alamannis petentibus datur a Constantio A.
11. Constantius Gallus Caesar euocatur a Constantio A. et capite truncatur.

Post emensos insuperabilis expeditionis euentus languentibus par- 1
tium animis, quas periculorum uarietas fregerat et laborum, nondum
tubarum cessante clangore uel milite locato per stationes hibernas /
Fortunae saeuientes procellae tempestates alias rebus infudere commu-
5 nibus per multa illa et dira facinora Caesaris Galli, qui ex squalore
imo miseriarum in aetatis adultae primitiis ad principale culmen in-
sperato cultu prouectus ultra terminos potestatis delatae procurrens /
asperitate nimia cuncta foedabat. propinquitatem enim regiae stirpis /
gentilitateque etiamtum Constantii nominis efferebatur in fastus, si
10 plus ualuisset, ausurus hostilia in auctorem suae felicitatis ut uide-
batur. cuius acerbitati uxor graue accesserat incentium germani- 2
tate Augusti turgida supra modum, quam Hanniballiano regi fratris
filio antehac Constantinus iunxerat pater, Megaera quaedam morta-
lis, inflammatrix saeuientis assidua, humani cruoris auida nihil mi-

2 [freger]at V || 3 stationum hiberna BG || 4 saeuientis Em2 BAG | infundere
communibus VE infundere conantur BG infundere communibus A || 6 immo V
imo EA nimio SBG | in om. BG || 7 cultu V def. Sey. saltu Kell. Kiefl. |
ultra VEA ultra Em2 BG || 8 proquitate ♂ V || 9 quae ♂ V | etiamnum BAG |
constantini V Constantii Lind. | efferabatur V efferebatur ESBAG | fastus
ex fastos V || 10 uideba*tur (fu. n) V || 11 aceruitati ♂ V | germanitatae (i add.
m2) V || 12 regi* (fu. i) V || 14 adsidue BAG

tius quam maritus. qui paulatim eruditiores facti processu temporis ad nocendum per clandestinos uersutosque rumigerulos compertis leuiter addere quaedam male suetos falsa et placentia sibi discentes / affectati regni uel artium nefandarum calumnias insontibus affigebant. 3 eminuit autem inter humilia supergressa iam potentia fines 5 mediocrium delictorum nefanda Clematii cuiusdam Alexandrini nobilis mors repentina; cuius socrus cum misceri sibi generum flagrans eius amore non impetraret, ut ferebatur, per palatii pseudothyrum introducta oblato pretioso reginae monili id assecuta est, ut ad Honoratum tum comitem orientis formula missa letali homo scelere 10 nullo contactus, idem Clematius, nec hiscere nec loqui permissus occideretur.

4 Post hoc impie perpetratum, quod in aliis quoque iam timebatur, / tamquam licentia crudelitati indulta per suspicionum nebulas aestimati quidam noxii damnabantur. quorum pars necati, alii puniti 15 bonorum multatione actique laribus suis extorres nullo sibi relicto praeter querellas et lacrimas stipe collaticia uictitabant et ciuili iustoque imperio ad uoluntatem conuerso cruentam claudebantur opulentae domus et clarae. nec uox accusatoris ulla, licet subditicii, in his 5 malorum quaerebatur aceruis, ut saltem specie tenus crimina praescriptis legum committerentur, quod aliquotiens fecere principes saeui: sed quidquid Caesaris implacabilitati sedisset, id uelut fas 6 iusque perpensum confestim urgebatur impleri. excogitatum est super his, ut homines quidam ignoti uilitate ipsa parum cauendi ad colligendos rumores per Antiochiae latera cuncta destinarentur relaturi quae audirent. hi peragranter et dissimulanter honoratorum circulis assistendo peruadendoque diuites domus egentium habitu, / quidquid noscere poterant uel audire, latenter intromissi per posticas in regiam nuntiabant id obseruantes conspiratione concordi, ut fingerent quaedam et cognita duplicarent in peius, laudes uero suppri- 30

3 dicentes *BAG* || 4 adfingebant *G* || 5 minuit *V* eminuit *G* | iam potentia *V* *def. Sey.* iam impotentia *Wagn.* impotentia *Momms.* || 7 more *V* *corr. m3* | commisceri *V BAG* cum c. *Vm3E* cum misceri *Val.* || 7, 8 flagrans, eius amorem *Cl. dubit. in app.* || 8 impetrato *BAG* | palatii* (*fu. am*) *V* || 10 omo ex odio *V* omnino *Vm3* (*in marg.*) *E* odio *S BAG* homo *Lind.* || 11 idem Clematius *ut gloss. del. Wagn. Momms.* || 15 dampnabantur *V* || 16 laribus ex labibus *V* || 17 conalaticia (*a pr. add. m2*) *V* collaticia *ES BAG* || 18 opulent*ae (*fu. i*) *V* opulentie *Vm3* *in marg.* opulentae *ES BAG* || 19 accusatoris (*s pr. del. m2?*) *V* | subditi et *V* subditicii *Lind.* || 20 praescriptus *VE* praescriptis *BAG* || 21 facere *V* *corr. m3* || 22 fas*** (*fu. ius*) *V* || 26 himeragranter *VE* hi peragranter *Em2* hi peragranter *B* (*hip-*) *AG* | et** *V* || 27 diuitum *Vm3* | habitus ♂ *V* habitu si *SBG* || 28 quicquam *BG*

merent Caesaris, quas inuitis compluribus formido malorum impen-
 dentium exprimebat. et interdum acciderat, ut si quid in penetrali 7
 secreto nullo citerioris uitae ministro praesente paterfamilias uxori
 susurrasset in aurem uelut Amphiarao referente aut Marcio, quon-
 5 dam uatibus inclutis, postridie disceret imperator. ideoque etiam pa-
 rietes arcanorum soli conscii timebantur. adolescebat autem obstina- 8
 tum propositum erga haec et similia multa scrutandi stimulos ad-
 mouente regina, quae abrupte mariti fortunas trudebat in exitium
 praeceps, cum eum potius lenitate feminea ad ueritatis humanita-
 10 tisque uiam reducere utilia suadendo deberet, ut in Gordianorum
 actibus factitasse Maximini truculenti illius imperatoris rettulimus
 coniugem.

Nouo denique perniciosoque exemplo idem Gallus ausus est inire 9
 flagitium graue, quod Romae cum ultimo dedecore temptasse aliquan-
 15 do dicitur Gallienus, et adhibitis paucis clam ferro succinctis uesperi
 per tabernas palabatur et compita quaeritando Graeco sermone, cu-
 ius erat impendio gnarus, quid de Caesare quisque sentiret. et haec
 confidenter agebat in urbe, ubi pernoctantium luminum claritudo /
 dierum solet imitari fulgorem. postremo agnitus saepe iamque, si
 20 prodisset, conspicuum se fore contemplans non nisi luce palam egre-
 diens ad agenda quae putabat seria cernebatur. et haec quidem medul-
 litus multis gementibus agebantur.

Thalassius uero ea tempestate praefectus praetorio praesens, ipse 10
 quoque arrogantis ingenii, considerans incitationem eius ad multo-
 25 rum augeri discrimina non maturitate uel consiliis mitigabat, ut ali-
 quotiens celsae potestates iras principum molliuerunt, sed aduersando
 iurgandoque cum parum congrueret eum ad rabiem potius euibrabat /
 Augustum actus eius exaggerando creberrime docens, idque, incer-
 tum qua mente, ne lateret, affectans. quibus mox Caesar acrius effe-
 30 ratus uelut contumaciae quoddam uexillum altius erigens sine re-

3 citeriora eis V interiore eius E citeriore eius BAG citerioris Val. || 5 in-
 [cli]tis post tridie V || 7 seruandi BG scrutantis Cl. in app. (cf. 30, 5, 5; 15, 3, 2) ||
 8 abruptae V abrupta EBG abrupta è A abrupte Lind. | fortuna strudebat V
 f. struebat E f. stridebat SBAG fortunas trudebat Lind. || 13 [pernitiosoque]
 V || 13.14 exemplo — flagitium add. Vm2 in marg. || 17 quisque om. SBG |
 sentirent BG || 19.20 si prodisset sed (sed del. m2) V si prodisset ESBAG ||
 20 fore se tr. SBAG | lutem V corr. m3 || 22 multum V multis G | agebatur
 VE agebantur Em2BAG || 23 thalassus V Thalassius G || 23.24 quoque ipse tr.
 SBG || 24 at V ac Vm3 (in marg.) E ad BAG || 25 ut add. G || 27 piarum V corr.
 m3 | eum om. G | ab V ad ESBAG | potius om. SBG || 28 eius eius (alt. del.
 m2) V || 29 quibus ut mox (lac. 6 litt.) V sine lac. EBA quibus mox G ut lin.
 25 ex marg. perperam illatum putat Her.

spectu salutis alienae uel suae ad uertenda opposita instar rapidi fluminis irreuocabili impetu ferebatur.

- 2 Nec sane haec sola perniciēs orientem diuersis cladibus affligēbat. / namque et Isauri, quibus est usitatum saepe pacari saepeque inopinis excursibus cuncta miscere, ex latrociniiis occultis et raris alente im- 5 punitate adolescentem in peius audaciam ad bella grauiā proruperunt, diu quidem perduelles spiritus irrequietis motibus erigentes, hac tamen indignitate perciti uehementer, ut iactitabant, quod eorum capti quidam consortes apud Iconium Pisidiae oppidum in amphitheatrālī spectaculo feris praedatricibus obiecti sunt praeter morem. / 10
2 atque, ut Tullius ait, ut etiam fame monitae plerumque ad eum locum, ubi aliquando pastae sunt, reuertuntur, ita omnes instar turbinis degressi montibus impeditis et arduis loca petiuere mari confinia, per quae auis latebrosis sese conuallibusque occultantes, cum appeterent noctes, — luna etiamtum cornuta ideoque nondum solido splendore 15 fulgente — nauticos obseruabant. quos cum in somnum sentirent effusos, per ancoralia quadripedo gradu repentes seseque suspensis passibus iniectantes in scaphas eisdem nihil opinantibus assistebant / et incendente auditate saeuitiā ne cedentium quidem ulli parcendo obtruncatis omnibus merces opimas uel utiles nullis repugnantibus 20
3 auertebant. haecque non diu sunt perpetrata. cognitis enim pilatorum caesorumque funeribus nemo deinde ad has stationes appulit navem, sed ut Scironis praerupta letalia declinantes litoribus Cyprii
4 contigui nauigabant, quae Isauriae scopulis sunt controuersa. procedente igitur mox tempore cum aduenticiū nihil inueniretur, relicta 25 ora maritima in Lycaoniam adnexā Isauriae se contulerunt ibique densis intersaeipientes itinera praetenturis prouincialium et uiatorum

1 uertenda VE *def. Meurig-D.* uerrēda BAG euertēda Btl. subuertēda Her. | supposita V opposita Btl. apposita Wagn. || 3 perniciēs sola tr. BAG || 4 usitatum est tr. BAG || 5 ex] et V ex G || 6 perruperunt V *def. Pighi* proruperunt G || 7. 8 inrequietum (♂) mentes V motibus — uehe *add. V m2 in marg.* uehementer EA uehementes B uehementi G | attamen BG || 8 latitabant E iactabant BG || 9 quidam capti tr. BG | Leonium BG || 10 specteculo (e *alt. ex i m2*) V *corr. m3* | obiaecti (e *add. m2*) V || 11 bestiae post etiam *add. Val. (cf. Cic. Cluent. 67)* | fame] ferae G || 12 patae ♂ V | digressi ESBAG || 14 uiis VEA in his B in G auis Kieβl. | que om. BG | occultates ♂ V | apparerent E appeteret BG || 15 noctis VBA noctibus E nox G noctes Val. | luna* (*fu. e*) V || 17 quadripedum ♂ V || 18 eisdem enim nihil VBA eisdem nihil EG || 19 incitante BG | cendentium VE cadentium BG cedentium A || 20 uelut uiles G || 21 sunt om. BG || 21. 22 pilatorum caesarumque ♂ V uiatorum caesorumque B u. caesorum G || 22 adhastationes ex ath- Vm2 || 23 l*etalia (l *pr. add. m2*; * *fu. a*) V || 24 qua BAG || 25 aduectitium EBG || 27 inter asipientis V inter accipientis E inter obsidentium BG interea seipientes A interseipientes Lind. intercipientes Tr.

opibus pascebantur. excitauit hic ardor milites per municipia pluri- 5
 ma, quae isdem conterminant, dispositos et castella et quisque ser-
 pentes latius pro uiribus repellere moliens nunc globis confertos, ali-
 quotiens et dispersos multitudine superabatur ingenti, quae nata et
 5 educata inter editos recuruosque ambitus montium eos ut loca plana
 persultat et mollia missilibus obuios eminus lacesens et ululatu truci
 perterrens. coactique aliquotiens nostri pedites ad eos persequendos 6
 scandere cliuos sublimes, etiam si lapsantibus plantis fruticeta pren-
 sando uel dumos ad uertices uenerint summos, inter arta tamen et
 10 inuia nullas acies explicare permissi nec firmare nisu ualido gressus /
 hoste discursatore rupium abscisa uolente superne periculose per prona
 discedunt aut ex necessitate ultima fortiter dimicantes ruinis ponde-
 rum immanium consternuntur. quam ob rem circumspecta cautela 7
 obseruatum est deinceps et, cum edita montium petere coeperint
 15 grassatores, loci iniquitati milites cedunt. ubi autem in planitie
 potuerint repperiri, quod contingit assidue, nec exertare lacertos /
 nec crispare permissi tela, quae uehunt bina uel terna, pecudum ritu
 inertium trucidantur.

Metuentes igitur idem latrones Lycaoniam magna parte campestem, / 8
 20 cum se impares nostris fore congressione stataria documentis frequen-
 tibus scirent, tramitibus deuus petiuere Pamphyliam diu quidem
 intactam, sed timore populationum et caedum milite per omnia dif-
 fuso propinqua magnis undique praesidiis communitam. raptim igitur 9
 properantes, ut motus sui rumores celeritate nimia praeuenirent, /
 25 uigore corporum ac leuitate confisi per flexuosas semitas ad summi-
 tates collium tardius euadebant. et cum superatis difficultatibus ar-
 duis ad supercilia uenissent fluuii Melanis alti et uerticosi, qui pro
 muro tuetur accolae circumfusus, augente nocte adulta terrorem quie-
 uere paulisper lucem opperientes. arbitrabantur enim nullo impedi-
 30 transgressi inopino accursu apposita quaeque uastare, sed incassum

3 consertos *SBG* || 4 multitudine* (*fu. s*) *V* | ingenti* (*fu. s*) *V* *def. Karau/Ul-*
mann uigenti *Pet.* indigena *Seeck* || 5 recurbosque ♂ *V* || 6 lacesens *VEB* la-
 cessens *AG* || 8 fruticeta *E* frutecta *G* || 10 gressos *V* gressus *ESBAG* ||
 11 periculoso ♂ *V* || 12 rumis ♂ *V* || 14 obserseruatum* ♂* (*t ex n ?*) *V* || 15 in-
 iquitate *V* iniquitati *Horkel* | milites (*tes ex tum m2*) *V* || 16 ne[c] *V* || 22 cae-
 dum *SBAG* | diffusa *V* diffuso *EBAG* || 24 rumores (*s add. m2*) *celeritate
(fu. s) *V* rumores celeritate *E* rumorem *c. SBAG* || 25 plexuosas *V* flexuosas
EBAG || 28 circumfusus *b2G* | urgente *G* *def. Pet.* | adultate prorem quae
 quieuerunt *V* (*lac. 16 litt.*) quae quieuerunt (priorem *in lac. add. m3*) *E* adulta tepo-
 reque quieuerunt *BA* a. temporeque *q. G* terrorem *Val. def. Meurig-D.* horrorem
Btl. tetrioreque *Pet.* torporem *Damsté* || 29 nulla ♂ *V* || 30 uastar[e] *V*

10 labores pertulere grauissimos. nam sole orto magnitudine angusti
gurgitis sed profundi a transitu arcebantur et, dum piscatoris quae-
runt lenunculos uel innare temere contextis ratibus parant, effusae
legiones, quae hiemabant tunc apud Siden, isdem impetu occurrere
ueloci. et signis prope ripam locatis ad manus comminus conseren- 5
das denseta scutorum compage semet scientissime praestuebant, /
ausos quoque aliquos fiducia nandi uel cauatis arborum truncis /
11 amnem permeare latenter facillime trucidarunt. unde temptatis ad
discrimen ultimum artibus multis cum nihil impetraretur, pauore
uique repellente extrusi et, quo tenderent, ambigentes uenere prope 10
12 oppidum Laranda. ibi uictu recreati et quiete, postquam abierat ti-
mor, uicos opulentos adorti equestrium adiumento cohortium, quae
casu propinquabant, nec resistere planitie porrecta conati digressi
sunt retroque concedentes omne iuuentutis robur relictum in sedibus
13 acciuerunt. et quoniam inedia graui afflictabantur, locum petiuere 15
Paleas nomine uergentem in mare ualido muro firmatum, ubi con-
duntur nunc usque commeatus distribui militibus omne latus Isauriae
defendentibus assueti. circumstetere igitur hoc munimentum per tri-
dum et trinoctium et, cum neque accliuitas ipsa sine discrimine pos-
set adiri letali nec cuniculis quidquam geri nec procedebat ullum ob- 20
sidionale commentum, maestis excedunt postrema ui subigente maiora
14 uiribus aggressuri. proinde concepta rabie saeuioe, quam desperatio
incendebat et fames, amplificatis uiribus ardore incohibili in excidium
urbium matris Seleuciaefferebantur, quam comes tuebatur Castri-
15 cius tresque legiones bellicis sudoribus induratae. horum aduentum 25
praedocti speculationibus fidis rectores militum tessera data sollemni /
armatos omnes celeri eduxere procursu et agiliter praeterito Calycadni

1 laborem V corr. m3 | magnitudinem V corr. m3 || 2 sed] et BG | piscato-
res V piscatorios Em2 BAG || 3 contextisunt ratibus VE (connexi m2 in marg.)
contextis ratibus BAG def. Karau/Ulmann c. cratibus Kiefl. reiec. Pet. || 3. 4 ef-
fusae legionem V effuse legiones EAG (-sae) effuse legionem B || 4 sidenisdem
VEA (-den) Sedenistem BG || 6 densetas ♂ V densas BAG | compages
BAG | temet V lac. 5 litt. E et BA om. G semet Val. || 7 caluatis V corr. m3 |
arborem V corr. m3 || 9 multum V multis Val. in adn. def. Karau/Ulmann mili-
tum Cl. || 10 ambientes VB ambigentes EAG | uenire V corr. m3 || 11 ubi G ||
13 [resi]stere V || 14 omnes Vm3 in marg. | iubentutisrubor V corr. m3 || 15 ac-
ciperunt V corr. m3 acceperunt E | grati V grauati Vm3 acti E graui SBAG ||
19. 20 possit adire VB p. adiri Vm3EG adiri A posset a. Cl. || 20 geri posset
VEA g. possit BG posset del. Cl. || 21 commentum mentum (mentum alt. del.
m2) V | postremo ira subeunte BG || 24 seleucia V Seleucia Vm3EA insolentia
SBG | efferabantur Pet. ferebantur Her. | tuebantur SBA || 26 fides V fidi
uel fideles Vm3 in marg. fideles Em2 fidis BAG | sollemni (l alt. del. m3?) V ||
27 calydcanni V Calycadni E BAG (Cali-)

fluminis ponte, cuius undarum magnitudo murorum alluit turres, in
speciem locauere pugnandi. neque tamen exsiliuit quisquam nec
permissus est congregari. formidabatur enim flagrans uesania manus /
et superior numero et ruitura sine respectu salutis in ferrum. uiso 16
5 itaque exercitu procul auditoque liticinum cantu represso gradu pa-
rumper steterat praedones exsertantesque minaces gladios postea len-
tius incedebant. quibus occurrere bene pertinax miles explicatis or- 17
dinibus parans hastisque feriens scuta, qui habitus iram pugnantium
concitat et dolorem, proximos iam gestu terrebat. sed eum in cer-
10 tamen alacriter consurgentem reuocauere ductores rati intempe-
stium anceps subire certamen, cum haud longe muri distarent, quo-
rum tutela securitas poterat in solido locari cunctorum. hac ita per- 18
suasione reducti intra moenia bellatores obseratis undique portarum
aditibus propugnaculis insistebant et pinnis congesta undique saxa
15 telaque habentes in promptu, ut, si qui se proripuisset interius, mul-
titudine missilium sterneretur et lapidum. illud tamen clausos uehe- 19
menter angebat, quod captis nauigiis, quae frumenta uehebant per
flumen, Isauri quidem alimentorum copiis affluebant, ipsi uero soli-
tarum rerum cibo iam consumendo inediae propinquantis aerumnas
20 exitiales horrebant. haec ubi latius fama uulgasset missaeque rela- 20
tiones assiduae Gallum Caesarem permouissent, quoniam magister
equitum longius ea tempestate distinebatur, iussus comes orientis
Nebridius contractis undique militaribus copiis ad eximendam peri-
culo ciuitatem amplam et opportunam studio properabat ingenti. /
25 quo cognito abscessere latrones nulla re amplius memorabili gesta /
dispersique ut solent auia montium petiere celsorum.

1 merorum V murorum EA Meroem BG || 5 laticinum V liticinum EA la-
tronum BG | canto V corr. m3 || 6 extantesque VBG excitantesque Vm3 (in
marg.) A extrahentesque E exertantesque Lind. (Wm2) eiectantesque Cl. in
app. (cf. 16, 12, 36) | minates V corr. m3 micantes E minantes SBG || 8 has-
tesque V hastisque uel hastaque Vm3 in marg. hostisque (i ex e m2) E hastis-
que BAG || 9 proximo V proximos Hadr. Val. || 10 ratim V rati EBAG || 12 se-
curi quae poterant B securi poterant G | locarum cunctorum V locari c. Vm3
EA locorum c. locare B loca cuncta conlocare G | hacuti V hacutique E hac
icti SAG ac icti B hac ita Val. (N) uel itaque || 15 tela ♂ V | siquise V si quis
se Em2 si quis sese BAG | proripuisse (lac. 3 litt.) terius V proripuisset exte-
rius E p. ulterius BAG interius Val. citerius Gron. def. Fletcher || 17 quod]
quae ♂ V || 18-20 ipsi - horrebant om. E || 19 cibos BAG | propinquitatis V
propinquantis BAG || 20 exitialis V ex Italis B exitiales A exitialeis G || 22 desti-
nabatur V distinebatur EBAG || 23 contractum V contractis EBAG | at V
corr. m3 || 25 ream amplius ♂ V || 26 dispersisque ♂ V | petere V petiuere Vm3
(in marg.) E petiere BAG

- 3 Eo adducta re per Isauriam rege Persarum bellis finitimis illigato / repellenteque a collimitiis suis ferocissimas gentes, quae mente quadam uersabili hostiliter eum saepe incessunt et in nos arma mouentem aliquoties iuant, Nohodares quidam nomine e numero optimatum / incursare Mesopotamiam, quotiens copia dederit, ordinatus explorabat 5 nostra sollicite, si repperisset usquam locum, ui subita perrupturus. /
- 2 et quia Mesopotamiae tractus omnes crebro inquietari sueti praetentur et stationibus seruabantur agrariis, laeuorsum flexo itinere / Osdroenae subsiderat extimas partes nouum parumque aliquando temptatum commentum aggressus; quod si impetrasset, fulminis 10 modo cuncta uastaret. erat autem, quod cogitabat, huiusmodi.
- 3 Batnae municipium in Anthemusia conditum Macedonum manu priscorum ab Euphrate flumine breui spatio disparatur refertum mercatoribus opulentis, ubi annua sollemnitate prope Septembris initium mensis ad nundinas magna promiscuae fortunae conuenit multitudo ad 15 commercanda, quae Indi mittunt et Seres, alia plurima uehi terra
- 4 marique consueta. hanc regionem praestitutis celebritati diebus / inuadere parans dux ante dictus per solitudines Aboraeque amnis herbidas ripas suorum indicio proditus, qui admissi flagitii metu exagitati ad praesidia descuiere Romana, absque ullo egressus effectum / 20 deinde tabescebat immobilis.
- 4 Saraceni tamen nec amici nobis umquam nec hostes optandi ultro citroque discursantes, quidquid inueniri poterat, momento temporis parui uastabant miluorum rapacium similes, qui, si praedam dispexerint celsius, uolatu rapiunt celeri ac, si impetrauerint, non im- 25
- 2 morantur. super quorum moribus licet in actibus principis Marci et

1 pe (*lac. 4 litt.*) isauriam V per Isauriam BAG Eo adducti repetunt I. E | regem VE rege SBAG | inligatum Vm3 || 2 repellentemque Vm3 || 4 aliquoties V corr. m3 | iuant / Noodares V iuant / N. Vm3 ESBAG (Noh-) || 5 mesopotamiam. ~ quotiens V || 7 inquieta risu et V inquietari subet (?) (sola m3) E inquietari sueti BAG || 9 osdruenae VBG Osdruene E Osdroenae A | subse-
derat SBAG | extimans VE aestimans BAG extimas Val. | partumque VE (a in o m2) BA parumque G partimque Tr. parumue Nov. || 10 fluminis Hermann || 11 instar modo B instar G | uastarat V uastaret EBAG | agitabat SBAG || 12 Arthemisia E Athemusiam BG || 13 breuis partio V corr. m3 || 13. 14 mercatoribus — sollemnitate add. Vm2 in marg. || 15 mensis om. SBG || 16 et Seres alia VE def. Blomgren et alia BG et Seres aliaque ACl. || 20 et V ad EBAG | discuiere (u ex p) V descuiere E discurrere SBAG | abusque ullo V ab hisque nullo E absque ullo Em3 BAG || 22 sa*ra(fu. c) ceni V | nobiscum quam VE n. unquam Em2 nobis u. BAG | hostis optundi VE (ndi in mi m3) habendi BG hostes optandi A || 24 rapaciuiti V rapacium Vm3E Val. (N) rapaci uitae SBAG | despexerint S Btl. prob. Pet. || 25 aut si V BAG def. Pighi aut si nil E aut nisi Hadr. Val. ac si Momms. | impetrarint SBAG

postea aliquotiens memini rettulisse, tamen nunc quoque pauca de
 isdem expediam carptim. apud has gentes, quarum exordiens initium 3
 ab Assyriis ad Nili cataractas porrigitur et confinia Blemmyarum, /
 omnes pari sorte sunt bellatores seminudi coloratis sagulis pube tenus
 5 amicti equorum adiumento pernecium graciliumque camelorum per
 diuersa reptantes in tranquillis uel turbidis rebus; nec eorum quis-
 quam aliquando stiuam apprehendit uel arborem colit aut arua sub-
 igendo quaeritat uictum, sed errant semper per spatia longe lateque
 distenta sine lare sine sedibus fixis aut legibus. nec idem perferunt
 10 diutius caelum aut tractus unius sol illis umquam placet. uita est 4
 illis semper in fuga uxoresque mercennariae conductae ad tempus ex
 pacto, atque, ut sit species matrimonii, dotis nomine futura coniux
 hastam et tabernaculum offert marito post statum diem, si id elegerit,
 discessura et incredibile est, quo ardore apud eos in uenerem uterque
 15 soluitur sexus. ita autem, quoad uixerint, late palantur, ut alibi mu- 5
 lier nubat, in loco pariat alio liberosque procul educat nulla copia
 quiescendi permissa. uictus uniuersis caro ferina est lactisque abun- 6
 dans copia, qua sustentantur, et herbae multiplices et, si quae alites
 capi per aucupium possint, et plerosque nos uidimus frumenti usum
 20 et uini penitus ignorantes.

Hactenus de natione perneciosa; nunc ad textum propositum reuer- 7
 tamur.

Dum haec in oriente aguntur, Arelate hiemem agens Constantius / 5
 post theatrales ludos atque circenses ambitioso editos apparatu diem
 25 sextum idus Octobres, qui imperii eius annum tricensimum termina-
 bat, insolentiae pondera grauius librans, si quid dubium deferebatur
 aut falsum, pro liquido accipiens et comperto inter alia excarnifica-
 tum Gerontium, Magnentianae comitem partis, exsulari maerore
 multauit. utque aegrum corpus quassari etiam leuibus solet offensis, / 2
 30 ita animus eius angustus et tener, quidquid increpuisset, ad salutis

1 meminerit tulisse V meminerim retulisse E B A G memini rettulisse Kießl.
 meminerim me rettulisse Nov. || 3 ad] at V corr. m3 | corrigitur V Em2 porrigitur
 Vm3 B A G || 5 amicitiae quorum V amicitii aequorum Vm3 admicti quorum E
 amicti equorum B A G || 8 quaerit aut V corr. m3 querit E quaeritant B A G |
 per add. b₂G reiec. Damsté Miller Pighi || 9 nec idem om. B G || 10 haud G | so-
 lis E soli S B A G || 13 potestatum V post statutum Vm3 p. testatum E p. sta-
 tum B A G || 14 cin eridebile V corr. m3 | quod V corr. m3 | inuenire VE in
 uenerem Em2 B A G in uenere Tr. || 16 deducat V educat Lind. inde educat
 Nov. || 16.17 copiaque sciendi V c. quiescendi Vm3 copia q. E B A G || 21 reuertan-
 tur V corr. m3 || 23 harelate V Arelate E B A G | hiemm V corr. m3 || 24 die
 VE diem B A ad diem G || 26 insolentia B A G || 28 Magentiane S Magentia-
 nae B G

- suae dispendium existimans factum aut cogitatum insontium caedi-
 3 bus fecit uictoriam luctuosam. si quis enim militarium uel honorato-
 rum aut nobilis inter suos rumore tenus esset insimulatus fouisse par-
 tes hostiles, iniecto onere catenarum in modum beluae trahebatur /
 et inimico urgente uel nullo quasi sufficiente hoc solo, quod nomi- 5
 natus esset aut delatus aut postulatus, capite uel multatione bonorum/
 aut insulari solitudine damnabatur.
- 4 Accedebant enim eius asperitati, ubi imminuta esse amplitudo im-
 perii dicebatur, et iracundiae suspicionumque uanitati proximorum
 cruentae blanditiae exaggerantium incidentia et dolere impendio simu- 10
 lantium, si principis periclitetur uita, a cuius salute uelut filo pendere
 5 statum orbis terrarum fictis uocibus exclamabant. ideoque fertur
 neminem aliquando ob haec uel similia poenae addictum oblato de
 more elogio reuocari iussisse, quod inexorabiles quoque principes
 factitarunt. et exitiale hoc uitium, quod in aliis nonnumquam inte- 15
 pescit, in illo aetatis progressu efferuescebat obstinatum eius propo-
 situm accendente adulatorum cohorte.
- 6 Inter quos Paulus eminebat notarius ortus in Hispania glaber qui-
 dam sub uultu latens, odorandi uias periculorum occultas perquam
 sagax. is in Britanniam missus, ut militares quosdam perduceret / 20
 ausos conspirasse Magnentio, cum reniti non possent, iussa licentius
 supergressus fluminis modo fortunis complurium sese repentinus in-
 fudit et ferebatur per strages multiplices ac ruinas uinculis membra
 ingenuorum affligens et quosdam obterens manicis crimina scilicet

4 intecto V intextus Vm3 iniecto ESBAG | beluas V corr. m3 beluarum E |
 abstrahatur Vm3 in marg. || 5 nulla VE nullo BAG || 6 essedant (d del., t
 add. m3) V esset aut ESBAG | post celatus V p. tulatus Vm3 postulatus EB
 AG | mutatione V corr. m3 || 7 insularis ♂ V || 8 accidebant V accedebant
 Em2 Val. accendebat (-tur ?) B accendebant AG | enim om. BAG | asperita-
 tem BAG | ubi] iactata uulgo crimina, quibus BAG | inminutae (lac. 6 litt.) V
 imminuta E imminui BAG inminuta uel laesa Val. inminuta esse Tr. ||
 9 suspicionum quantitati VE suspicionum BA suspicionem b2G suspicionum-
 que uanitati Her. s. quantitati Tr. || 10 cruentiae V cruentae E BAG | dolore V
 dolorem E dolere BAG || 11 si principis add. Vm2 in lac. 11 litt. | per[di]tur V
 def. Pighi proditur Val. in adn. periclitetur Gdt. periclitaretur C. F. W. M. ||
 13 ob add. BAG | pene VE poenae BAG || 14 inexorabilis—principis V inexo-
 rabiles—principes E BAG || 15 intepiscit ♂ V || 16 progressu V progressu ESB
 AG | efferuiscibat ♂ V || 18 hortus ♂ V | uel ut alii Dacia post Hispania add.
 Her. c. c. (cf. 15, 3, 4) | glaber V def. Karau/ Ulmann glabro G coluber Btl. |
 quidem b2G || 19 modesto post latens add. Her. || 20 brittania VE Britanniam
 S (Brit-) BAG || 21 conspirass*e (fu. a) V | iussa] his se BA his G || 22 fortu-
 nus V fortunis ESBAG | conplu[r]ium V complurimum G || 24 et — obterens
 add. Vm2 | ***crimina (fu. dis) V

multa consarcinando a ueritate longe discreta. unde admissum est
 facinus impium, quod Constanti tempus nota inusserat sempiterna. /
 Martinus agens illas prouincias pro praefectis aerumnas innocentium 7
 grauiter gemens saepeque obsecrans, ut ab omni culpa immunibus
 5 parceretur, cum non impetraret, minabatur se discessurum, ut saltem
 id metuens perquisitor maleuolus tandem desineret quieti coalitos
 homines in aperta pericula proiectare. per hoc minui studium suum 8
 existimans Paulus, ut erat in complicandis negotiis artifex dirus, /
 unde ei Catenae indutum est cognomentum, uicarium ipsum eos, qui-
 10 bus praeerat, adhuc defensantem ad sortem periculorum communium
 traxit. et instabat, ut eum quoque cum tribunis et aliis pluribus ad
 comitatum imperatoris uinctum perduceret; quo percitus ille exitio
 urgente abrupto ferro eundem adoritur Paulum. et quia languente
 dextera letaliter ferire non potuit, iam destitutum mucronem in pro-
 15 prium latus impegit. hocque deformi genere mortis excessit e uita
 iustissimus rector ausus miserabiles casus leuare multorum. quibus 9
 ita scelestis patris Paulus cruore perfusus reuersusque ad principis
 castra multos coopertos paene catenis adduxit in squalorem deiectos
 atque maestitiam, quorum aduentu intendebantur eculei uncosque
 20 parabat carnifex et tormenta. et ex iis proscripti sunt plures actique
 in exilium alii, nonnullos gladii consumpsere poenales. nec enim quis-
 quam facile meminit sub Constantio, ubi susurro tenus haec moueban-
 tur, quemquam absolutum.

Inter haec Orfitus praefecti potestate regebat urbem aeternam ultra 6
 25 modum delatae dignitatis sese efferens insolenter, uir quidem prudens/
 et forensium negotiorum oppido gnarus, sed splendore liberalium doc-

2 tempus notare iusserat sempiterna V t. nota re iusserat s. E (nota inusserat
 corr. m2) t. notam inusserat sempiternam B temporibus n. i. s. AG || 3 re-
 gens BG | praefecto G || 4 seque SB saepe G || 6 traditos SBG || 7 prolectare
 VA proiectare Vm3 (in marg.) ESBG || 9 et V ei Val. | cataene V catenae E
 Cathenae SA Catena B (cath-) G | indinum V inditum Vm3 (in marg.) ESB
 AG indutum Cl. (cf. 15, 3, 4) || 10 parserat SBAG | ab V corr. m3 || 12 quae V
 quo EBA G || 13 urgente (u alt. del., e alt. add. m3) V | abrepto BAG | lan-
 gente V corr. m3 || 14 districtum SBAG || 16 remora VA autem uir liberatus E
 re nota B re mora G rector Henr. Ernst remoto (scil. Paulo) Val. in adn. ||
 17 reuersus est G || 18 pondere catenae B (cath-) G | adductis VEA adductos B
 adducens G adduxit Val. || 19 aculei EB || 20 tormentae taxis proscripta V tor-
 menti t. proscripti E tormenta exteris proscripta SBA t. et ex iis G def. Karau/
 Ulmann || 20.21 plures acrique mexilium V pluresque acti in exilium EBA
 plures actique in e. G || 22 usurro V corr. m3 || 24 ur (lac. 8 litt.) Nam (in lac.
 bem etate add. m2) V urbem (lac. 7 litt.) Nam (in lac. aeternam add. m2) E u.
 aeternam A urbem G

trinarum minus quam nobilem decuerat institutus. quo administrante
seditiones sunt concitatae graues ob inopiam uini, cuius auidis usibus
uulgus intentum ad motus asperos excitatur et crebros.

- 2 Et quoniam mirari posse quosdam peregrinos existimo haec lectu-
ros forsitan (si contigerit), quam ob rem, cum oratio ad ea monstranda 5
deflexerit, quae Romae geruntur, nihil praeter seditiones narratur et
tabernas et uilitates harum similes alias, summatim causas perstrin-
gam nusquam a ueritate sponte propria digressurus.
- 3 Tempore quo primis auspiciis in mundanum fulgorem surgetur
uictura, dum erunt homines, Roma, ut augeretur sublimibus incremen- 10
tis, foedere pacis aeternae Virtus conuenit atque Fortuna plerumque
dissidentes, quarum si altera defuisset, ad perfectam non uenerat
4 summitatem. eius populus ab incunabulis primis ad usque pueritiae
tempus extremum, quod annis circumcluditur fere trecentis, circum-
murana pertulit bella; deinde aetatem ingressus adultam post multi- 15
plices bellorum aerumnas Alpes transcendit et fretum; in iuuenem
erectus et uirum ex omni plaga, quam orbis ambit immensus, repor-
tauit laureas et triumphos; iamque uergens in senium et nomine solo
5 aliquotiens uincens ad tranquilliora uitae discessit. ideo urbs uenera-
bilis post superbas efferatarum gentium ceruices oppressas latasque 20
leges fundamenta libertatis et retinacula sempiterna uelut frugi pa-
rens et prudens et diues Caesaribus tamquam liberis suis regenda
6 patrimonii iura permisit. et olim licet otiosae sint tribus pacataeque
centuriae et nulla suffragiorum certamina, sed Pompiliani redierit
securitas temporis, per omnes tamen quot orae sunt partesque terra- 25
rum, ut domna suscipitur et regina et ubique patrum reuerenda cum
auctoritate canities populique Romani nomen circumspectum et uere-
cundum.

1 quod ministrante (d del. m3) V quo ministrante EBA quo administrante G ||
2 (lac. 6 litt.) huius (in lac. uini add. m2) V uini huius EBG u. cuius A || 3 mit-
tentus V interitus E motus BAG || 4 haec add. Vm2 in ras. 5 litt. || 5 [si] V ||
6 gerentur V corr. m3 gererentur EA || 7 similis VB similes EAG | aliam V
alias ESBAG | praestringam SBAG || 8 degressurus V digressurus ESBAG ||
9.10 surgetur ictura V surgetur urbs itura E surgetur uictura B surgetur ut
u. b1b2 G s. uictura A s. duratura Pet. Tr. || 11 foedera VE foedere BAG || 12 ali-
ter adfuisset V altera abfuisset E a. defuisset BAG || 13 incunabu*lis (fu. l) V ||
15 adultam V corr. m3 aduletam E || 18 laureae triumphos V laurearum t. E
laureae t. BAG laureas et t. uel l. triumphorum Kiefl. || 19 atranquilliora V
corr. m3 || 20 superbum V superbas EBAAG || 21 liberatis V libertatis EBAAG ||
23 pacatae[que] (ae ex i m2) V || 24 certamina et Vm3 || 25 quotque VE quot-
quot SBAG quot orae Sequine (cf. Cic. Balb. 9) | partes quae VE partes SBAG ||
26 domna VE (cpd.) domina Vm3 SBAG | suscipitur G | patrum V corr. m3 ||
27 canities V | uerendum BAG

Sed laeditur hic coetuum magnificus splendor leuitate paucorum 7
 incondita, ubi nati sunt, non reputantium, sed tamquam indulta
 licentia uitii ad errores lapsorum atque lasciuia. ut enim Simonides
 lyricus docet, beate perfecta ratione uicturo ante alia patriam esse
 5 conuenit gloriosam. ex his quidam aeternitati se commendari posse 8
 per statuas aestimantes eas ardentem affectant quasi plus praemii de
 figmentis aereis sensu carentibus adepturi quam ex conscientia ho-
 neste recteque factorum easque auro curant imbratari, quod Acilio
 Glabrioni delatum est primo, cum consiliis armisque regem superasset
 10 Antiochum. quam autem sit pulchrum exigua haec spernentem et
 minima ad ascensus uerae gloriae tendere longos et arduos, ut memo-
 rat uates Ascræus, Censorius Cato monstrauit. qui interrogatus, quam
 ob rem inter multos ... statuam non haberet, „malo“, inquit, „am-
 bigere bonos, quam ob rem id non meruerim, quam, quod est grauius,
 15 cur impetrauerim mussitare.“

Alii summum decus in carruchis solito altioribus et ambitiosorum 9
 cultu ponentes sudant sub ponderibus lacernarum, quas in collis in-
 sertas iugulis ipsis annectunt, nimia subtegminum tenuitate perflabi-
 les, †expectantes crebris agitationibus maximeque sinistra, ut lon-
 20 giores fimbriae tunicaeque perspicue luceant uarietate liciorum effi-
 giatae in species animalium multiformes. alii nullo quaerente uultus 10
 seueritate assimulata patrimonium sua in immensum extollunt cultor-
 um, ut putant, feracium multiplicantes annuos fructus, quae a primo
 ad ultimum solem se abunde iactitant possidere, ignorantes profecto
 25 maiores suos, per quos ita magnitudo Romana porrigitur, non diui-
 tiis eluxisse, sed per bella saeuissima nec opibus nec uictu nec indu-

2 sint AG || 3 uitii om. BG | ad VEBG et A atque Harmon c. c. || 5 com-
 mendare ♂ V || 6 quas VE quasi BAG | de] ex BAG || 7 sensus VE sensu Em2
 (?) Val. sensibus SBAG || 8 inbractari V | acilicio V Acilio EBAG || 10 ex-
 iguam V corr. m3 || 11 ardos ♂ V || 12 ca*to (fu. n) V || 13 multos (lac. 3 litt.)
 VE (sine lac.) m. nobiles BAG def. Karau/Ulmann m. se inferiores Btl. m. solus
 Tr. m. ipse Nov. Pet. m. Her. | statum V corr. m3 | mallo V corr. m3 || 16 am-
 biti VEm2A ambitu E (?) SB ambitioso G || 17 ponunt BG | subdant VE su-
 dant Vm3 Em2 (in marg.) SBAG | in del. Nov. | colli BG || 17.18 inserta singulis VE
 exerta s. BAG insertas cingulis Val. in adn. i. iugulis Gron. (Wm2) || 18 adnec-
 tant V (d ex t m2) BA (ann-) G adiectant E adnectunt Gron. | nimia (i pr. supra
 e m2) V || 18.19 per pia uilis expectantes Vm2 (add. in lac. 24 litt.) E per uia filis ex-
 tantes BAG perflabiles expandentes eas Val. explicantes eas Btl. Tr. exsertan-
 tes Troß exceptantes Her. perflabiles, e. manuum Pighi expandentes def. Češka ||
 19 acogitationibus VE agitationibus Em2 Val. in adn. a locis omnibus BAG ||
 20 perspicua BAG | effricacae V effricate E effigiatae SBAG || 21 querente
 VEA quaerente BG || 22 seuerate V corr. m3 || 23 ferocium V feracium EBAG ||
 24 solum V solem G || 25 ista BG

- mentorū uilitate gregariis militibus discrepantes opposita cuncta
 11 superasse uirtute. hac ex causa collaticia stipe Valerius humatur ille
 Publicola et subsidiis amicorum mariti inops cum liberis uxor alitur
 Reguli et dotatur ex aerario filia Scipionis, cum nobilitas florem ad-
 ultae uirginis diuturnum absentia pauperis erubesceret patris. 5
 12 At nunc si ad aliquem bene nummatum tumentemque ideo ho-
 nestus aduena salutatum introieris primitus, tamquam exoptatus
 suscipieris et interrogatus multa coactusque mentiri miraberis num-
 quam antea uisus summam uirum tenuem te sic enixius obseruan-
 tem, ut paeniteat ob haec bona tamquam praecipua non uidisse ante 10
 13 decennium Romam. hacque affabilitate confisus cum eadem postridie
 feceris, ut incognitus haerebis et repentinus hortatore illo hesterno ...
 numerando, quī sis uel unde uenias diutius ambigente. agnitus uero
 tandem et ascitus in amicitiam, si te salutandi assiduitati dederis
 triennio indiscretus et per totidem dierum defueris tempus, reuerteris 15
 ad paria perferenda, nec, ubi esses, interrogatus et, ni inde miser
 discesseris, aetatem omnem frustra in stipi te conteres summittendo. /
 14 cum autem commodis interuallata temporibus conuiuia longa et
 noxia coeperint apparari uel distributio sollemnium sportularum, /
 anxia deliberatione tractatur, an exceptis his, quibus uicissitudo debe- 20

1 a ante gregariis add. AG || 2 hic VE hinc BAG hac Em2 (?) Eyss. | causa om. BAG | humatur V corr. m3 || 3 inops V | liberis ♂ V || 4 reguli add. Vm2 in lac. 10 litt. | dotatum rex V dotantur ex EBG dotatur ex A | filii V filiae EBG filia A | mobilitas V nobilitas E nobilitas BAG || 5 diuturnam Em2 BAG | absentiam V absentia Val. in adn. | erubesceret (i ex e m2) V || 6 ideo] oculis BAG || 7 inquoueris VE introiueris BAG || 7.8 exoptatus suscipieris (lac. 4 litt. in fin. us.) V exoptatus suscipieris E e. susceperis B e. suscipieris AG || 8 mirabris ♂ V miraris BG || 9 desisse nixius V d. emixius E d. mixius SA d. mixus B te sic enixius G || 10 praeniteat VE prae te feras BA poeniteat G | ob] ut V om. G ob Val. || 11 Romam hac quae VE Romae. Hac quoque BA Romanaque G || 12 ut incognitus herebis Vm2 (add. in lac. 21 litt. super eadem erasa) E ut i. haeres BG ut i. haerebus A | hortatores VE hortator BA hortatore G || 12.13 hesterno (lac. 5 litt.) numerando VGE (sine lac.) h. dies numerando BA demirando Loisel. (Gron.) uaria enumerando uel foenera n. Wagn. te non numerando Pet. nunc mirando Her. clientes numerando Cl. in app. suos enumerando Rolfe prob. Demandt nummos e. De Moulines (Pighi) || 14 in — salu- add. Vm2 in lac. 21 litt. super eadem erasa | assiduitate V BAG assiduitati E Hadr. Val. || 15 dierum uel mensium add. Val. in adn. mensium def. Dederichs | tempus om. SBAG || 16 sparia V spatia E paria SBAG | et non temisero Vm2 (add. in lac. 10 litt.) E et non e medio BA et num e medio G et ni inde miser Nov. et ni ante miser Tr. et ni tandem (isero = dierum l. 15) Her. et ni inde uel sero Cl. in app. || 17 om*nem (fu. o) V | frustram stipite V (frustram s add. Vm2 in lac. 9 litt.) frustra st. E frustra in st. SBAG stipi te Demandt || 18 cum autem commotus add. Vm2 in lac. 15 litt. commotus om. G commodis Val. in adn.

tur, peregrinum inuitari conueniet et, si digesto plene consilio id placuerit fieri, is adhibetur, qui pro domibus excubat aurigarum aut artem tesserariam profitetur aut secretiora quaedam se nosse confingit. homines enim eruditos et sobrios ut infaustos et inutiles uitant / 15
 5 eo quoque accedente, quod et nomenclatores assueti haec et talia uenditare mercede accepta lucris quosdam et prandiis inserunt subditicios ignobiles et obscuros.

Mensarum enim uoragines et uarias uoluptatum illecebras, ne longius progrediar, praetermitto illuc transiturus, quod quidam per ampla spatia urbis subuersasque silices sine periculi metu properantes equos uelut publicos signatis quod dicitur calcibus agitant familiarium agmina tamquam praedatorios globos post terga trahentes ne Sannione quidem, ut ait comicus, domi relicto. quos imitatae matronae complures opertis capitibus et basternis per latera ciuitatis cuncta 16
 10 discurrunt. utque proeliorum periti rectores primo cateruas densas 17
 opponunt et fortes, deinde leues armaturas, post iaculatores ultimasque subsidiales acies, si fors adegerit, iuuaturas, ita praepositis urbanae familiae suos pense digerentibus sollicite, quos insignes faciunt uirgae dextris aptatae, uelut tessera data castrensi iuxta uehiculi frontem omne textrinum incedit; huic atratum coquinae iungitur ministerium, dein totum promisce seruitium cum otiosis plebeiis de uicinitate coniunctis; postrema multitudo spadonum a senibus in pueros desinens obluridi distortaue liniamentorum compage deformes, ut, quaqua incesserit quisquam, cernens mutilorum hominum 20
 25 agmina detestetur memoriam Semiramidis reginae illius ueteris, quae teneros mares castrauit omnium prima uelut uim iniectans naturae / eandemque ab instituto cursu retorquens, quae inter ipsa oriundi

1 pleno ♂ V || 3 noscere S B G || 4.5 uitante V B uirtute E uitant A G uitant eo Val. || 5 nomenclatores B A G || 6 lucris] coenis B A G | subditios V subditios E S B A G || 9 quot V quo E quod S B A G | per** (fu. li) V || 9.10 ampla — periculi add. Vm2 in marg. || 10 properanter V properantes Hadr. Val. || 11 signatis] ferratis Btl. ignitis Pet. | calcis V E A calceis B G calcibus Btl. Tr. || 13 quos emit ate V quos imitatae E Val. quo comitatu B A G || 14 capitibus] carpentis Btl. Haupt carpentibus Pet. | later*a (fu. i) V || 16 armaturos ♂ V || 17 inuasuras S B A G || 18 suspensae V suis pensa Pet. sua pensa Haupt suspense... et sollicite Nov. (cf. 25, 2, 3) suos pense Karau/Ulmann | sollicitae V solicite E B A G || 19 dexteris V E B dextris A G Cl. c. c. || 20 omnem et extrinum incidit V E (om. omnem) omnem et externum incidit S B A (incedit) omne textrinum incedit G | adiungitur S B A G || 21 deinde S B A G || 22 uici*nitate (fu. i; i alt. add. m2) V | coniunctes (♂) post trema V || 23 desinent B | oblurida B A coloris obluridi G | deformis A G || 27 eundemque V eandemque E B A G

crepundia per primigenios seminis fontes tacita quodam modo lege uias propagandae posteritatis ostendit.

- 18 Quod cum ita sit, paucae domus studiorum seriis cultibus antea celebratae nunc ludibriis ignauiae torpentis exundant uocabili sonu perflabili tinnitu fidium resultantes. denique pro philosopho cantor et in 5 locum oratoris doctor artium ludicrarum accitur et bibliothecis sepulchrorum ritu in perpetuum clausis organa fabricantur hydraulica / et lyrae ad speciem carpentorum ingentes tibiaeque et histrionici gestus instrumenta non leuia.
- 19 Postremo ad id indignitatis est uentum, ut, cum peregrini ob formidatam haud ita dudum alimentorum inopiam pellerentur ab urbe praecipites, sectatoribus disciplinarum liberalium impendio paucis / sine respiratione ulla extrusis tenerentur mimarum asseculae ueri, quique id simularunt ad tempus, et tria milia saltatricum ne interpellata 15 quidem cum choris totidemque remanerent magistris. et licet, quocumque oculos flexeris, feminas affatim multas spectare cirratas, / quibus, si nupsissent, per aetatem ter iam nixus poterat suppetere liberorum, ad usque taedium pedibus pauimenta tergentes iactari uolucriter gyris, dum exprimunt innumera simulacra, quae finxere fabulae theatrales. 20
- 21 Illud autem non dubitatur, quod cum esset aliquando uirtutum omnium domicilium Roma ingenuos aduenas plerique nobilium ut Homericum bacarum suauitate Lotophagi humanitatis multiformibus officiis retentabant. nunc uero inanes flatu quorundam uile esse, quidquid extra urbis pomerium nascitur, aestimant praeter orbos et caelibes 25 nec credi potest, qua obsequiorum diuersitate coluntur homines sine liberis Romae. et quoniam apud eos ut in capite mundi morborum 23

1 fortes VE fontes BAG || 4 lidibriis ♂ V | torrentes V torpentis Hadr. Val. | uocabuli V uocali EBA G uocabili Pet. || 4. 5 perflauili tinnitum (m del. m2) V perflabili cantu B p. tinnitu A p. tinnitu sono uocali tr. G uocali sono ac p. tinnituque Val. in adn.: asynd. def. Blomgren || 6 bybliotheclus V bibliotecis EB bibliothecis AG || 8 de speciem carp[entorum] (p ex b) V in sp. c. Em2 ad sp. c. BAG || 10 indignitis ♂ V | formidatam ex formauatam (?) V || 11 ita add. Vm2 || 12 praecipit esse catoribus V praecipites sectatores E praecepit esse auctoribus B praecipites, sectatoribus AG || 13 minimarum adsaeculae VE (asseclae) Mimmarum asseclae BA mimarum a. b2 G || 14 ne] cum ne VBA cum E ne G || 17 [si] V | ter iam nixius V ter iam nixus EBA G ter iam enixis ius Momms. prob. Nov. Seeck || 18 terge[n]tis VE tergenteis BG terentes A tergentes Val. || 18. 19 iactare uoluetur cyris V iacturae u. c. E iactare uolubilibus gyris B iactari u. g. AG i. uolucris gyris Val. in adn. uolucriter Gron. || 19 innumeras VE innumera Em2 SBAG || 27 quō puteos VE qui patres sunt his BA quoniam apud eos G | mundiorum VE mendicorum BA mundi morborum G

acerbitates celsius dominantur, ad quos uel sedandos omnis professio
medendi torpescit, excogitatum est adminiculum sospitale, ne qui
amicum perferentem similia uideat, additumque est cautionibus pau-
cis remedium aliud satis ualidum, ut famulos percontatum missos,
5 quem ad modum ualeant noti hac aegritudine colligati, non ante reci-
pianst domum, quam lauacro purgauerint corpus. ita etiam alienis
oculis uisa metuitur labes. sed tamen haec cum ita tutius obseruen- 24
tur, quidam uigore artuum imminuto rogati ad nuptias, ubi aurum
dextris manibus cauatis offertur, impigre uel usque Spoletium per-
10 gunt. haec nobilium sunt instituta.

Ex turba uero imae sortis et paupertinae in tabernis aliqui pernoc- 25
tant uinariis, nonnulli sub uelabris umbraculorum theatralium latent,
quae Campanam imitatus lasciuiam Catulus in aedilitate sua suspendit
omnium primus; aut pugnaciter aleis certant turpi sono fragosis na-
15 ribus introrsum reducto spiritu concrepantes; aut, quod est studiorum
omnium maximum, ab ortu lucis ad uesperam sole fatiscunt uel plu-
uiis per minutias aurigarum equorumque praecipua uel delicta scru-
tantes. et est admodum mirum uidere plebem innumeram mentibus 26
ardore quodam infuso e dimicationum curulium euentu pendentem. /
20 haec similiaque memorabile nihil uel serium agi Romae permittunt; /
ergo redeundum ad textum. 27

Latius iam disseminata licentia onerosus bonis omnibus Caesar / 7
nullum post haec adhibens modum orientis latera cuncta uexabat /
nec honoratis parcens nec urbium primatibus nec plebeiis. denique 2

1 aceruitatis VE acerbis BA acerbitates G | sidandos omnes VB (sed-) se-
dandos omnis EAG || 2 torrescit VEB torpescit AG | ne quis BAG || 3 cau-
tionibus V def. Pet. cautioribus Btl. | pauidis Pet. || 4 ut add. Lind. || 5 non
haec V non hac EBA noti hac G || 9 dexteris SBG | inpiger VEB impigre
Em2 (in marg.) G | perdunt V pergunt EAG perducit SB || 10 est VE om. BAG
sunt Kieβl. || 11 in me sortes V imae sortes E Mimae fortes BA imae sortis G |
pernuctant V pernoctantur E pernoctantes BA pernoctant G || 12 [ul]ariis V
uinariis Em2 (in marg.) G atriis SBA | nonnullis VBA nonnulli EG n. sub Her. ||
13 lascrilam VE lasciuiam Em3 BAG | c[a]tulus V || 14 certanturpisono V certant
pisono E artantur pilam B certant, turpi sono AG | [n]aribus V || 16 abortulus
VE ab ortu lucis Em2 (in marg.) Lind. ab ortu BAG || 17 perminuas VE prae-
mia BAG per minutias Lind. | praecipua uel dedita SB uel praecipuas deli-
cias G || 19 infiso cum V infixo cum E infuso cum SBAG i. e. Cl. | curulium
ex curulium V curulium E curilium SBA curulium b2G || 20 et similia quae
VEB et similia A similiaque G: tradita tuetur Her. coniungens cum pendentem
uel perpendentem; pleon. reiec. Löfst. || 21 at V ad EAG est ad SB || 22 dissi-
mulata VEAG dixi. multa SB disseminata Val. in adn. | onerosos V onerosus
EAG onerosus SB || 23 h[aec] V

Antiochensis ordinis uertices sub uno elogio iussit occidi ideo effe-
 ratus, quod ei celebrari uilitatem intempestiuam urgenti, cum impen-
 deret inopia, grauius rationabili responderunt; et perissent ad unum, /
 3 ni comes orientis tunc Honoratus fixa constantia restitisset. erat autem
 diritatis eius hoc quoque indicium nec obscurum nec latens, quod lu- 5
 dicris cruentis delectabatur et in circo sex uel septem aliquotiens de-
 ditus certaminibus pugilum uicissim se concidentium perfusorumque
 4 sanguine specie ut lucratus ingentia laetabatur. accenderat super his
 incitatum propositum ad nocendum aliqua mulier uilis, quae ad pala-
 tium (ut poposcerat) intromissa insidias ei latenter obtendi prodide- 10
 rat a militibus obscurissimis. quam Constantina exsultans ut in tuto
 iam locata mariti salute muneratam uehiculoque impositam per re-
 giae ianuas emisit in publicum, ut his illecebris alios quoque ad indi-
 5 canda proliceret paria uel maiora. post haec Gallus Hierapolim profec-
 turus, ut expeditioni specie tenus adesset, Antiochensi plebi suppli- 15
 citer obsecranti, ut inediae dispelleret metum, quae per multas dif-
 ficilesque causas affore iam sperabatur, non ut mos est principibus, /
 quorum diffusa potestas localibus subinde medetur aerumnis, disponi
 quidquam statuit uel ex prouinciis alimenta transferri conterminis, /
 sed consularem Syriae Theophilum prope astantem ultima metuenti 20
 multitudini dedit id assidue replicando, quod inuito rectore nullus
 6 egere poterit uictu. auxerunt haec uulgisordidioris audaciam; et cum
 ingrauesceret penuria commeatum, famis et furoris impulsu Eubuli
 cuiusdam inter suos clari domum ambitiosam ignibus subditis inflam-
 mauit rectoremque ut sibi iudicio imperiali addictum calcibus inces- 25
 sens et pugnis conculcans seminecem laniatu miserando discerpisit. /

1 antichisis VE antiochensis Em2 (in marg.) Lind. Antiochiae BAG | uer-
 ticis VE uerendi duces BAG uertices Lind. || 2 celebrari V def. Frassinetti cele-
 rari Wagn. Troß || 3 perisset SBG || 4 onoratus V || 5 3 V om. E eius SBAG |
 ludricis VE ludicris SBAG || 6 uetitus VE (intentus m2 in marg.) uetitis SBAG
 deditus Pet. || 7 pugillum VE pugilum SBAG || 8 accederat V accedebat EB ac-
 cenderat Em2 Val. accendebat AG || 10 poposcerit VBA poposcerat EG po-
 poscit Her. | insidia se in V insidias in se E insidiei B insidias ei AG || 11 con-
 stantia VE Constantius B Constantina AG def. Karau | toto V tota E thoro B
 tuto AG || 13 is V his E iis SBAG || 14 pa*ria (fu. t) V | ierapolim V || 15 an-
 tiochem si V Antiochensi EBAG | simpliciter SBG || 17 et V est ESBAG |
 principibus (p alt. ex b) V || 18 locabilis VEBA localibus Em3G || 19 quisquam
 VB quicquam EAG || 21 multutudini dediti V multitudini dedit EG multitu-
 dine deditum SBA (-dini) multitudini dedit Btl. Momms. m. dedit id Eyss. |
 neplicando V replicando ESBAG || 23 p*enuria (fu. a) commeatum **fames V
 penuria commeatum famis EA p. c. famis BG | furor BG | eubi*li V (fu. l) E
 Eubuli SB Eubuli AG || 25 incesse V incesse ESBAG || 26 laniatum VE
 laniatu BAG

post cuius lacrimosum interitum in unius exitio quisque imaginem
 periculi sui considerans documento recenti similia formidabat. eodem 7
 tempore Serenianus ex duce, cuius ignauia populatam in Phoenice Cel-
 sein ante rettulimus, pulsatae maiestatis imperii reus iure postulatus
 5 ac lege incertum qua potuit suffragatione absolui aperte conuictus /
 familiarem suum cum pilleo, quo caput operiebat, incantato uetitis
 artibus ad templum misisse fatidicum quaeritatum praesagia, an ei
 firmum portenderetur imperium ut cupiebat et tutum. duplexque 8
 isdem diebus acciderat malum, quod et Theophilum insontem atrox
 10 interceperat casus et Serenianus dignus execratione cunctorum /
 innoxius modo non reclamante publico uigore discessit.

Haec subinde Constantius audiens et quaedam referente Thalassio 9
 doctus, quem obisse iam compererat lege communi, scribens ad Cae-
 sarem blandius adiumenta paulatim illi subtraxit sollicitari se simu-
 15 lans, ne † uitiae militare otium fere tumultuosum in eius perniciem
 conspiraret, solisque scholis iussit esse contentum palatinis et protec-
 torum cum Scutariis et Gentilibus et mandabat Domitiano, ex comite
 largitionum praefecto prouecto, ut, cum in Syriam uenerit, Gallum,
 quem crebro acciuerat, ad Italiam properare blande hortaretur uere-
 20 cunde. qui cum uenisset ob haec festinatis itineribus Antiochiam, / 10
 praestricis palatii ianuis contempto Caesare, quem uideri decuerat, /
 ad praetorium cum pompa sollemni perrexit morbosque diu causatus /
 nec regiam introiit nec processit in publicum, sed abditus multa in
 eius moliebatur exitium addens quaedam relationibus superuacua, /
 25 quas subinde mittebat ad principem. rogatus ad ultimum admissus- 11
 que in consistorium ambage nulla praegressa inconsiderate et leuiter
 „proficiscere“, inquit, „ut praeceptum est, Caesar, sciens, quod, si
 cessaueris, et tuas et palatii tui auferri iubebo prope diem annonas“./
 hocque solo contumaciter dicto subiratus abscessit nec in conspectum

3 ex ducis *S* ex Dacis *BA* || 3.4 celse inante *V* Celsem ante *E* Coelen a. *BAG* ||
 5 a[c l]ege *VE* a lege *SBAG* || 7 praesa anei (i *add. m2?*) *VE* expresse an ei
BAG praesagia *Wm2Nm2* praesagium *Hertz* praesagiis *Corn.* praesagio *Tr.* ||
 8 cūtum *V* cunctum *EB A* iunctum *G* tutum *C. F. W. M.* cautum *Corn. Pet.* ||
 10 intercept *SBAG* | senianus *V* Serenianus *ESBAG* || 13 quē mouisse *VE*
 quem m. *SG* quae m. *BA* quem obisse *Lind. prob. Seeck* || 15 uitiae militare *V*
 uitae militaris *E* quod militare *BAG* uti est m. *Val. in adn. def. Češka* ut est m.
Momms. Bae. || 18 prouecto *om.* *EBAG* || 19 acciperat *V* acceperat *ESBAG*
 acciuerat *Val. in adn.* | uerecundae *V* uerecundeque *E* et uerecunde *BAG asynd.*
def. Blomgren || 22 morboque *BG* | uexatus *BG* || 25 quas] quae *BAG* | dimit-
 tebat *V* mittebat *Pet.* | ad¹] at *V* ad *ESBAG* || 28 iubeo *SBG*

12 eius postea uenit saepius arcessitus. hinc ille commotus ut iniusta
 perferens et indigna praefecti custodiam protectoribus mandauerat
 fidis. quo comperto Montius tunc quaestor, acer quidem, sed ad leni-
 tatem propensior, consulens in commune aduocatos palatarum pri-
 mos scholarum allocutus est mollius docens nec decere haec fieri nec 5
 prodesse addensque uocis obiurgatorio sonu, quod, si id placuerit,
 post statuas Constanti deiectas super adimenda uita praefecto con-
 13 ueniet securius cogitari. his cognitis Gallus ut serpens appetitus telo
 uel saxo iamque spes extremas opperiens et succurrens saluti suae
 quauis ratione colligi omnes iussit armatos et, cum starent attoniti, / 1
 14 districta dentium acie stridens, „adeste“, inquit, „uiri fortes, mihi pe-
 riclitanti uobiscum. Montius nos tumore inusitato quodam et nouo /
 ut rebelles et maiestati recalcitrantes Augustae per haec, quae strepit,
 incusat iratus nimirum, quod contumacem praefectum, quid rerum
 ordo postulat, ignorare dissimulantem formidine tenus iusserim custo- 15
 15 diri.“ nihil morati post haec militares auidi saepe turbarum adorti
 sunt Montium primum, qui deuertebat in proximo, leui corpore se-
 nem atque morbosum et hirsutis resticulis cruribus eius innexis /
 diuaticatum sine spiramento ullo ad usque praetorium traxere prae-
 16 fecti. et eodem impetu Domitianum praecipitem per scalas itidem fu- 20
 nibus constrinxerunt eosque coniunctos per ampla spatia ciuitatis /
 acri raptauere discursu. iamque artuum et membrorum diuulsa com-
 page superscandentes corpora mortuorum ad ultimam truncata de-
 17 formitatem uelut exsaturati mox abiecerunt in flumen. incenderat
 autem audaces usque ad insaniam homines ad haec, quae nefariis egere 25
 conatibus, Luscus quidam curator urbis subito uisus eosque ut heiu-

1 3 VE eius A om. SBG | arcessitus V def. Heilmann accersitus ESBAG arces-
 situs Val. | iniusta ex iniuste V || 3 afer V afer E Btl. asper BAG uifer Val.
 in adn. (Nm2) acer Gron. || 5 dicens SBAG || 6 uoces V uocis Val. | obiur-
 gat*orio (fu. i) V | sono ESBAG | placere V placeret ESBAG placuerit Cl. ||
 7 constantini V Constantii Val. Constanti Harmon c. c. | adimentia VEB
 adimenda AG || 8 *securius (fu. a) V || 9 succurrae V succurrere E succurrens
 SBAG || 10 collegi V colligi ESBAG || 11 adest VE adeste SBAG || 12 uobis-
 commo*tius (fu. n) V uobiscum moritius E uobis Montius B uobiscum Montius
 AG || 13 recalcitantes V recalcitrantes ESBAG || 14 incausat VE incusat BAG ||
 16 militaris V militares EBA G | auidi saepe turbarum om. E a. spe t. BA sem-
 per Kießl. || 18 atque ordo sumet VE (adq-) ad quem onerosum BA atque
 morbosum et G | 3 V om. EB eius AG || 22 parauere discursi amque V p. dis-
 cursu iamque EBA raptauere d. i. G || 24 exsaturatio V exsaturati EB exaturati
 AG exsaturati odio Her. (cf. Verg. Aen. 7, 298) | mox om. SBG | plumen V
 flumen ESBAG || 26 — p. 21, 1 eosque — expediendum add. Vm2 in marg. (ras. 3
 litt. in textu) eosque ut eiulans E cumque eo ut Emilaus B cumque eo Utenilaus
 A cumque eo Sthenelaus G

lans baiulorum praecentor ad expediendum, quod orsi sunt, incitans uocibus crebris. qui haud longe postea ideo uiuus exustus est.

Et quia Montius inter dilancinantium manus spiritum efflaturus / 18
Epigonum et Eusebium nec professionem nec dignitatem ostendens /
5 aliquotiens increpabat, aequisoni his magna quaerebantur industria /
et, ne quid intepesceret, Epigonus e Cilicia philosophus ducitur et
Eusebius ab Emesa Pittacas cognomento concitatus orator, cum
quaestor non hos, sed tribunos fabricarum insimulasset promittentes
armorum, si nouae res agitari coepissent. isdem diebus Apollinaris 19
10 Domitiani gener paulo ante agens palatii Caesaris curam ad Mesopo-
tamiam missus a socero per militares numeros immodice scrutabatur, /
an quaedam altiora meditantis iam Galli secreta susceperint scripta; /
qui compertis Antiochiae gestis per minorem Armeniam lapsus Con-
stantinopolim petit exindeque per protectores retractus artissime
15 tenebatur.

Quae dum ita struuntur, indicatum est apud Tyrum indumentum 20
regale textum occulte incertum quo locante uel cuius usibus appa-
ratum. ideoque rector prouinciae tunc pater Apollinaris eiusdem nominis
ut conscius ductus est aliique congregati sunt ex diuersis ciuitatibus
20 multi, qui atrocium criminum ponderibus urgebantur.

Iamque lituis cladum concrepantibus internarum non celate ut 21
antea turbidum saeuiebat ingenium a ueri consideratione detortum /
et nullo impositorum uel compositorum fidem sollemniter inquirente /
nec discernente a societate noxiorum insontes uelut exturbatum e iudi-
25 ciis fas omne discessit; et causarum legitima silente defensione car-
nifex rapinarum sequester et obductio capitem et bonorum ubique
multatio uersabatur per orientales prouincias; quas recensere puto
nunc opportunum absque Mesopotamia iam digesta, cum bella Par-

2 ha[nc] VE haud SBAG | ideo* (fu. q) V || 3 dilatinantium V dilaniantium
ESBAG dilancinantium Lind. || 5 increpabant V increpabat EBAG |
qui sint (add. m2 super lin.) hi* (fu. s) V qui s. in E qui s. hi BAG aequisoni
his Tr. | querebatur E quaerebatur SBAG || 6 haec licia V elicia E e Lycia
BAG e Cilicia Cl. Her. || 7 abdimissa (b supra d) pitt[acas] V ab edessa re pic-
tacas (re del. m2) E ab dimissa pietatis S e Mysia p. BAG ab Emissa pit-
tacas Val. || 9 armorum uim Btl. Pet. a. custodiam Momms. | noueres V mone-
ret E noue res S nouae res BG nouas res A uim si Btl. Pet. | conpissent V
coepissent EG comperissent SBA || 11 missos V missus EBAG || 12 meditan-
tes VEB meditantis Em2AG | susceperint V susceperint EG susceperant SB susce-
perit A || 14 exinde quae V exindeque per Em2G exinde per BA || 18 que add.
Vm2 super lin. om. G | apollonaris V Apollinaris ESBAG || 21 interu-
arum V internarum ESBAG | conclatae V non celate G concitate Her. || 22 sae-
uiebant V saeuiebat G || 25 legitimas silentes V l. silens BA legitima silente G ||
28 mesopotamiam V Mesopotamia ESBAG Mesopotamia, iam Val.

thica narrarentur, et Aegypto, quam necessario aliud reiciemus-
ad tempus.

- 8 Superatis Tauri montis uerticibus, qui ad solis ortum sublimius
attolluntur, Cilicia spatiis porrigitur late distentis diues bonis omni- 5
bus terra eiusque lateri dextro annexa Isauria pari sorte uberi pal-
mite uiret et frugibus multis, quam mediam nauigabile flumen Caly-
2 cadnus interseindit. et hanc quidem praeter oppida multa duae ciui-
tates exornant, Seleucia, opus Seleuci regis, et Claudiopoli, quam de-
duxit coloniam Claudius Caesar. Isaura enim antehac nimium potens /
olim subuersa ut rebellatrix interniciua aegre uestigia claritudinis 10
3 pristinae monstrat admodum pauca. Ciliciam uero, quae Cydno amni
exultat, Tarsus nobilitat, urbs perspicabilis — hanc condidisse Per-
seus memoratur, Iouis filius et Danaes, uel certe ex Aethiopia pro-
fectus Sandan quidam nomine uir opulentus et nobilis — et Anazarbus
auctoris uocabulum referens et Mobsuestia, uatis illius domicilium 15
Mobsi, quem a commilitio Argonautarum, cum aureo uellere direpto
redirent, errore abstractum delatumque ad Africae litus mors repen-
tina consumpsit, et ex eo caespite Punico tecti manes eius heroici
4 dolorum uarietati medentur plerumque sospitales. hae duae prouin-
ciae bello quondam piratico cateruis mixtae praedonum a Seruilio 20
pro consule missae sub iugum factae sunt uectigales. et hae quidem
regiones uelut in prominenti terrarum lingua positae ab orbe eoo mon-
5 te Amano disparantur. orientis uero limes in longum protentus et
rectum ab Euphratis fluminis ripis ad usque supercilia porrigitur
Nili laeua Saracenis conterminans gentibus, dextra pelagi fragoribus 25
patens; quam plagam Nicator Seleucus occupatam auxit magnum in
modum, cum post Alexandri Macedonis obitum successorio iure te-

1 (*lac. 5 litt.*) rentur V gererentur E instent BA dicerentur G narrarentur Her.
Cl. | reici (*lac. 4 litt.*) V reieci EG rei referam BA reiciemus Tr. || 4 destentis ex
distentis (*m2*) V distentis ESBAG || 5 sonte V sorte ESBAG || 6 uiret ex
uiget V || 8 eduxit V deduxit G || 9 caesaris aurenimante hac (*ex han*) V Caesar
Isauria enim antehac E (Isaurie) AG C. I. non ut ante hac B Isaura Val. |
nimum V nimium EA moenium SBG || 11 ciliam V *corr. m3* | amne EBA G ||
12 nobilitate perspicabilis SBG || 13 danais V Danaes BAG | aethio prouectus V
Aethiopia profectus BAG || 15 mobsu (*mopsus m3*) estiauatis V mopsu e. E
om. S (*lac. 15 litt.*) BG Mopsuestia, uatis A || 16 mopsi ex mobsi V *m3* Mopsi
EBAG | bellere V uellere ESBAG || 16.17 direptore direm terrore V direpto red-
irent errore E Val. (N) direptore diem terrore BA direpto reducem et errore G ||
17 que *om. SBAG* || 18 herotici V heroici G || 19 uarietatim odentur V uarietate
medentur E uarietatim odentur SBA uarietati medentur G | prouintiae V ||
21 haec V hae EBA G || 22 urbe eo VB u. et EA orbe eo G o. eoo Val. || 24 eu-
frate V Euphratis EBA G || 26 plaga ex plagam (*m3*) V plagam ESBAG |
nicanor ex nicator (*m3*) V nicator G

neret regna Persidis, efficaciae impetrabilis rex, ut indicat cognomen-
tum. abusus enim multitudine hominum, quam tranquillis in rebus 6
diutius rexit, ex agrestibus habitaculis urbes construxit multis opi-
bus firmas et uiribus, quarum ad praesens pleraeque, licet Graecis
5 nominibus appellentur, quae isdem ad arbitrium imposita sunt condi-
toris, primigenia tamen nomina non amittunt, quae eis Assyria lin-
gua institutores ueteres indiderunt.

Et prima post Osdroenam, quam, ut dictum est, ab hac descriptione 7
discreuimus, Commagena, nunc Euphratensis, clementer assurgit, /
10 Hierapoli, uetere Nino, et Samosata ciuitatibus amplis illustris.

Dein Syria per speciosam interpatet diffusa planitiem. hanc nobili- 8
tat Antiochia, mundo cognita ciuitas, cui non certauerit alia aduec-
ticiis ita affluere copiis et internis, et Laodicea et Apamea, itidemque
Seleucia, iam inde a primis auspiciis florentissimae.

15 Post hanc acclinis Libano monti Phoenice, regio plena gratiarum 9
et uenustatis, urbibus decorata magnis et pulchris; in quibus amoeni-
tate celebritateque nominum Tyros excellit, Sidon et Berytus isdem-
que pares Emesa et Damascus saeculis conditae priscis. has autem 10
prouincias, quas Orontes ambiens amnis imosque pedes Cassii montis
20 illius celsi praetermeans funditur in Parthenium mare, Gnaeus Pom-
peius superato Tigrae regnis Armeniorum abstractas ditioni Ro-
manae coniunxit.

Vltima Syriarum est Palaestina per interualla magna protenta / 11
cultis abundans terris et nitidis et ciuitates habens quasdam egregias, /
25 nullam nulli cedentem, sed sibi uicissim uelut ad perpendicularum aemu-
las: Caesaream, quam ad honorem Octauiani principis exaedificauit
Herodes, et Eleutheropolim et Neapolim, itidemque Ascalonem
Gazam aeuo superiore exstructas. in his tractibus nauigerum nusquam 12
uisitur flumen et in locis plurimis aquae suapte natura calentes emer-
30 gunt ad usus aptae multiplicium medelarum. uerum has quoque re-

3 ex] et *ESBG* || 8 discretione *VBA* descriptione *EG* || 9 discernimus *SBG* ||
10 ueterennino *V* uetere Nino *E* (ninno) *G* ueterrimo *BA* | amplis et inlustris
VB def. Seeck amplis illustris *EAG* a. et ualidis i. *Pet.* || 11 spatiosam *BAG def.*
Pet. || 13 aflueret *V* adfluere *ESBAG* || 14 seleuciam *V* Seleucia *ESBAG* *S.*,
iam *Val.* *S.* omnes iam *Her.* || 15 atclinis *V* acliuis *E* accliuis *SBAG* acclinis
Btl. || 17 hominum *Kell.* | beratus *V corr. m3 (m2?)* || 18 et post Emesa *add. A*
ac *Pet., asynd. def. Blomgren* | condita *V* conditae *G* || 19 orontis *VEB*
Orontes *AG* | unoque pede *B* imoque p. *G* || 20 parthemium *V* in Parthenium *E*
Lind. Parthenium *SBAG* || 21 ditioni *V* || 23. 24 protentaculis *VE* portentuosus *B*
protenta, cultis *AG* || 26 honor (*lac. 1 litt.*) *V* honorem *ESBAG* || 27 ascalone
ex-nae V Ascalonem *EBAG* Ascalona et *Her.* || 29 emergent *V* emergunt *EB*
AG || 30 apti *V* aptae *EBAG* | medullarum *V corr. m3* | qu[o]que *V* que *E*
quoque *BAG*

giones pari sorte Pompeius Iudaeis domitis et Hierosolymis captis in
prouinciae speciem delata iuris dictione formauit.

- 13 Huic Arabia est conserta, ex alio latere Nabataeis contigua, opima
uarietate commerciorum castrisque oppleta ualidis et castellis, quae
ad repellendos gentium uicinarum excursus sollicitudo peruigil uete- 5
rum per opportunos saltus erexit et cautos. haec quoque ciuitates
habet inter oppida quaedam ingentes, Bostram et Gerasam atque
Philadelphiam, murorum firmitate cautissimas. hanc prouinciae im-
posito nomine rectoreque attributo obtemperare legibus nostris /
Traianus compulit imperator incolarum tumore saepe contunso, cum 10
glorioso Marte Mediam urgeret et Parthos.
- 14 Cyprum itidem insulam procul a continenti discretam et portuosam/
inter municipia crebra urbes duo faciunt claram, Salamis et Paphus,
altera Iouis delubris, altera Veneris templo insignis. tanta autem tam-
que multiplici fertilitate abundat rerum omnium eadem Cyprus, ut 15
nullius externi indigens adminiculi indigenis uiribus a fundamento
ipso carinae ad supremos usque carbasos aedificet onerariam nauem /
15 omnibusque armamentis instructam mari committat. nec piget dicere
auide magis hanc insulam populum Romanum inuasisse quam iuste. /
Ptolemaeo enim rege foederato nobis et socio ob aerarii nostri an- 20
gustias iusso sine ulla culpa proscribi ideoque hausto ueneno uolun-
taria morte deleta et tributaria facta est et uelut hostiles eius exuuias
classi impositae in urbem aduectae sunt per Catonem. nunc repetetur
ordo gestorum.
- 9 Inter has ruinarum uarietates a Nisibi quam tuebatur accitus Vrsi- 25
cinus, cui nos obsecuturos iunxerat imperiale praeceptum, dispicere
litis exitialis crimina cogebatur, abnuens et reclamans adulatorum

1 domitisque regiones V domitis *EBAG* | captus V *corr. m3* || 2 prouincias
reciem V prouinciae speciem E (*spēm*) Val. prouinciarum *spēm* Em2 p. speciem
rectori B (*spēm*) AG | auris V iure E iuris *SBA* AG || 3 consertu V *corr. m3* |
laterinabatis V latere nabatteis Vm3 l. Nabatheis *SBA* l. Nabataeis G || 4 con-
mertiorum V || 6 cautes E *Reines*. || 7 Gerazam AG || 8 filadelfia V Philad-
elphiam *EBAG* || 11 glorioso ex gloriosa V || 12 continendisque tam V continenti
quam E c. quietam BA c. discretam G || 13 due Vm3 (*m2 ?*) duae *EBAG* | pa-
fuc V Pafos E Paphus *SBA* AG || 14 tr V om. *ESBA* autem G || 15 abundo V
abundans Vm3 E abundat *BAG* || 17 at supremos V *corr. m3* | carbasos V
carbasos *ESBA* AG || 20 errarii V *corr. m3* || 22 delecto V *corr. m3* | aexubiae V
excubiae E (c *del. m2*) exuuias S exuuias *BAG* || 23 inpositae inposita* (*fu. e*; in-
posita *del.*) V | aduecta V aduectae Vm3 *EAG* adductae B || 25 acrius *SBA* |
Vrsicinus *add. Em2* (*in lac. 10 litt.*) Val. (*ex cod. Fauchet.*) || 26 uinxerat *SBG* ||
27 lites exitia lese (*lac. 2 litt.*) mina V l. e. lese maiestatis crimina E litis ex-
itialis semina G l. e. crimina Cl. | adnuens VE abnuens Em2G adimens S lu-
cem adimens BA

oblatrantibus turmis, bellicosus sane milesque semper et militum duc-
tor, sed forensibus iurgiis longe discretus, qui metu sui discriminis
anxius, cum accusatores quaesitoresque subditivos sibi consociatos /
ex isdem foueis cerneret emergentes, quae clam palamue agitaban-
5 tur, occultis Constantium litteris edocebat implorans subsidia, quo-
rum metu tumor notissimus Caesaris exhalaret. sed cautela nimia in 2
peiores haeserat plagas, ut narrabimus postea, aemulis consarcinanti-
bus insidias graues apud Constantium, cetera medium principem, sed
si quid auribus eius huiusmodi quiuis infudisset ignotus, acerbum et
10 implacabilem et in hoc causarum titulo dissimilem sui.

Proinde die funestis interrogationibus praestituto imaginarius iudex 3
equitum resedit magister adhibitis aliis iam, quae essent agenda, prae-
doctis et assistebant hinc inde notarii, quid quaesitum esset quidue
responsum, cursim ad Caesarem perferentes; cuius imperio truci /
15 stimulis reginae exsertantis ora subinde per aulaeum nec diluere obiec-
ta permissi nec defensi perire complures. primi igitur omnium sta- 4
tuuntur Epigonus et Eusebius ob nominum gentilitatem oppressi. /
praediximus enim Montium sub ipso uiuendi termino his uocabulis
appellatos fabricarum culpasse tribunos ut adminicula futurae moli-
20 tioni pollicitos. et Epigonus quidem amictu tenuis philosophus, ut 5
apparuit, prece frustra temptata sulcatis lateribus mortisque metu
admoto turpi confessione cogitatorum socium, quae nulla erant, fuisse
firmauit, cum nec uidisset quidquam nec audisset, penitus expers
forensium rerum; Eusebius uero obiecta fidentius negans suspensus
25 in eodem gradu constantiae stetit latrocinium illud esse non iudicium
clamans. cumque pertinacius ut legum gnarus accusatorem flagitaret 6
atque sollempnia, doctus id Caesar libertatemque superbiam ratus /
tamquam obtrectatorem audacem excarnificari praecepit; qui ita
euisceratus, ut cruciatibus membra deessent, implorans caelo iusti-

3 anxitus V anxius *ESBAG* | subditivos *BAG* || 4 hisdem V iisdem *ESBAG* | quaedam palam ue E quaedam quae palam *BG* || 6 nemia V *corr. m3* || 7.8 cons[ar]cinantibus insidiis V c. insidias *EBAG* || 9 3 V *om. ESBG* eius A | aceruum V *corr. m3* || 10 similem *SBA* || 12 aliis* (*fu. q? V* || 14 trucestima VE truci cum A truci tum à G truci, ac *Val. in adn. truci Gdt.* || 15 exertantes aura VE exertantis aurem G exertantis ora *Nov. Her. (cf. Aen. 3, 425)* || 16 perire VE perire *Em3 BAG* || 17 erigonus VE origines *SB (-ge-)* Epigonus *AG* || 18 A V enim *ESAG* | ip[s]o V || 19 appellatus V appellatos *EBAG* | culpasset V culpasse *EBAG* | militioni V melitioni *Vm3 (?)* inditioni *SBA* ultioni G molitioni *Lind.* || 20 epigonius VB Epigonus *EAG* | tenens V tenuis *BAG* | [ut] V || 23 qu[i]equam V | poenitus VE penitus *SBAAG* || 25 cunctantia est et id V c. esset id E cunctatus est et id B c. extitit A c. est G constantiae stetit *Lind.* || 28 praecipit V praecepit *ESBAG* || 29 us V iis *SB* ut *EAG*

tiam toruum renidens fundato pectore mansit immobilis nec se incusare nec quemquam alium passus et tandem nec confessus nec confutatus cum abiecto consorte poenali est morte multatus. et ducebatur intrepidus temporum iniquitati insultans imitatus Zenonem, illum ueterem Stoicum, qui, ut mentiretur quaedam, laceratus diutius/ 5 auulsam sedibus linguam suam cum cruento sputamine in oculos interrogantis Cyprii regis impegit.

- 7 Post haec indumentum regale quaerebatur et ministris fucandae purpurae tortis confessisque pectoralem tuniculam sine manicis textam Maras nomine quidam inductus est, ut appellant Christiani, diaconus; cuius prolatae litterae scriptae Graeco sermone ad Tyrii textrini praepositum celerari speciem perurgebant, quam autem non indicabant; denique etiam idem ad usque discrimen uitae uexatus / 8 nihil fateri compulsus est. quaestione igitur per multiplices dilatata fortunas, cum ambigerentur quaedam, nonnulla leuius actitata constaret, post multorum clades Apollinares ambo, pater et filius, in exsilium acti, cum ad locum Crateras nomine peruenissent, uillam scilicet suam, quae ab Antiochia uicensimo et quarto disiungitur lapide, ut mandatum est, fractis cruribus occiduntur. post quorum necem nihilo lenius ferociens Gallus ut leo cadaueribus pastus multa 20 huiusmodi scrutabatur. quae singula narrare non refert, ne professionis modum, quod sane uitandum est, excedamus.
- 10 Haec dum oriens diu perferret, caeli reserato tepore Constantius consulatu suo septies et Caesaris iterum egressus Arelate Valentiam petit in Gundomadum et Vadomarium fratres Alamannorum reges 25 arma moturus, quorum crebris excursibus uastabantur confines limitibus terrae Gallorum. dumque ibi diu moratur commeatus opperiens, / 2 quorum translationem ex Aquitania uerni imbres solito crebriores pro-

1 coruum V toruum BAG || 7 interrogantes cyprim V interrogantis Cyprini ESBG i. Cypri A i. Cyprii Lind. | inpegit V inpegit ESBAG || 10 quidam nomine tr. ESBAG || 11 prolatae scriptae V prolate rescriptae E pro latere scriptae SBA prolatae litterae scriptae G | at V ad G || 12 propositum G | perurgebat V perurgebant Hadr. Val. || 13 indicabat V indicabant Hadr. Val. | usque ad tr. BAG || 17 crateras ex crateres V || 18 laride V lapide ESBAG || 21 nec professiones V ne professionis E BAG || 22 quod saeuitatum est excaedamus V quo seuitum est excedamus E quod euitatum est, exc. BG quod euitandum est, exc. A q. sane uitandum est, exc. Corn. Tr. || 23 tempore V tpe E tepore BAG || 24 consulatum VE (a del.) consulatu BAG | ter Val. in adn. || 25 in add. Vm2 | gundoundum V Gundomadum AG | uade marium V Vadomarium EA Vademarium SBG || 26 excursa V excursionibus E Her. excursibus BAG || 28 aurenimbres V hiberni imbres E aurei i. B aerei i. A Aruerni i. G uerni i. Lind. | probibant V prohibebant E BAG

hibebant auctique torrentes, Herculanus aduenit protector domesti-
 cus, Hermogenis ex magistro equitum filius apud Constantinopolim,
 ut supra rettulimus, popularium quondam turbela discerpti. quo
 uerissime referente, quae Gallus egerat coniuxque, super praeteritis
 5 maerens et futurorum timore suspensus angorem animi, quamdiu
 potuit, amendabat. miles tamen interea omnis apud Cabyllona collec- 3
 tus morarum impatiens saeuiebat hoc irritatior, quod nec subsidia
 uiuendi suppeterent alimentis nondum ex usu translatis. unde Ru- 4
 finus ea tempestate praefectus praetorio ad discrimen trusus est ulti-
 10 mum. ire enim ipse compellebatur ad militem, quem exagitabat inopia
 simul et feritas, et alioqui coalito more in ordinarias dignitates aspe-
 rum semper et saeuum, ut satisfaceret atque monstraret, quam ob
 causam annonae conuectio sit impedita. quod opera consulta cogita- 5
 batur astute, ut hoc insidiarum genere Galli periret auunculus, ne
 15 eum ut praepotens acueret in fiduciam exitiosa coeptantem. uerum
 nauata est opera diligens hocque dilato Eusebius praepositus cubiculi
 missus est Cabyllona aurum secum perferens, quo per turbulentos
 seditionum concitores occultius distributo et tumor consenuit militum/
 et salus est in tuto locata praefecti. deinde cibo abunde perlato /
 20 castra die praedicto sunt mota. emensis itaque difficultatibus multis / 6
 et niue obrutis callibus plurimis ubi prope Rauracum uentum est ad
 supercilia fluminis Rheni, resistente multitudine Alamanna pontem
 suspendere nauium compage Romani ui nimia uetabantur ritu gran-
 dinis undique conuolantibus telis; et cum id impossibile uideretur, /
 25 imperator cogitationibus magnis attonitus, quid capesseret, ambige-
 bat. ecce autem ex improviso index quidam regionum gnarus aduenit / 7
 et mercede accepta uadosum locum nocte monstrauit, unde superari
 potuit flumen. et potuisset aliorum intentis hostibus exercitus inde

1 auitique forrentes V annitique ferre torrentes E auidique t. SBA auctique
 t. G | hirculanus VA Herculianus E Arculanus SBG Herculanus Lind. (Wm2) ||
 2 hermogenes VEB Hermogenis Em2AG | constantianopolim VE Constanti-
 nopolim SAG Constinopolim B || 3 supretulimus V corr. m3 | populari ut V
 populari G popularium Pet. || 4 domus quae (quae del. m3) V domo E damnis
 BAG coniuxque Her. || 5 quamquam diu V quamdiu BAG || 6 emendabat V
 amendabat Btl. | om̄s V omnis EBAG | cabillona EA Cabillonam BG || 10 ex-
 agitabat ex aexag- V || 12 saeuum V saeuum ESBAG || 14 astate ♂ V |
 talis VEA tali B Galli G || 15 in uanum post uerum add. Pet. || 16 lac. post di-
 ligens notat Her. | hacque delato V om. BG hocque delato A hocque dilato Val.
 in adn. || 17 Cabillonam B || 17.18 turbulent sedet ionam V corr. m3 || 18 concita-
 tores SBAG || 19 tota ♂ V | cito VBA cibo EG || 21 pluribus SBAG || 23 sus-
 penderunt (s alt. et nde del. m. rec.) V suspendere G || 25 capesceret V capesseret
 ESBAG || 28 mittentis V ni intentis B intentis AG || 28 — p. 28, 1 exercitus — uas-
 tare om. SBG (hostibus pauci SB hostibus ni pauci G) | deinde VEA inde Lind.

transgressus nullo id opinante cuncta uastare, ni pauci ex eadem gente, quibus erat honorationis militis cura commissa, populares suos haec
 8 per nuntios docuissent occultos, ut quidam existimabant. infamabat autem haec suspicio Latinum domesticorum comitem et Agilonem tribunum stabuli atque Scudilonem Scutariorum rectorem, qui tunc ut
 9 dextris suis gestantes rem publicam colebantur. at barbari suscepto pro instantium rerum ratione consilio dirimentibus forte auspiciis / uel congregi prohibente auctoritate sacrorum mollito rigore, quo fidentius resistebant, optimates misere delictorum ueniam petitu-
 10 et pacem. tentis igitur regis utriusque legatis et negotio tectius diu 10 pensato cum pacem oportere tribui, quae iustis condicionibus petebatur, eamque ex re fore sententiarum uia concinens approbasset, / aduocato in contionem exercitu imperator pro tempore pauca dicturus tribunali assistens circumdatus potestatum coetu celsarum / ad hunc disseruit modum: 15

11 „Nemo, quaeso, miretur, si post exsudatos labores itinerum longos congestosque affatim commeatus fiducia uestri ductante barbaricos pagos aduentans uelut mutato repente consilio ad placidiora
 12 deuerti. pro suo enim loco et animo quisque uestrum reputans id inueniet uerum, quod miles ubique licet membris uigentibus firmior / 20 se solum uitamque propriam circumspicit et defendit, imperator uero officiorum dum aequis omnibus alienae custos salutis nihil non ad sui spectare tutelam ratio ... et remedia cuncta, quae status negotiorum admittit, arripere debet alacriter secunda numinis uoluntate
 13 delata. ut in breue igitur conferam et ostendam, qua ex causa omnes 25 uos simul adesse uolui, commilitones mei fidissimi, accipite aequis auribus, quae succinctius explicabo. ueritatis enim absoluta semper

1 uastarent V uastare E uastare ni A || 2 militiae G || 3 infamat ♂ V || 5 scutariorem ♂ V || 6 ad V at ESBAG || 7 pro add. G | auspiciis G || 8 prohibentia V prohibente E Val. prohibentibus BAG | meliori BA || 8. 9 rigere-que fidentius V rigore f. E augurio fidentibus BA rigore, quo fidentius G || 10 rectius SBAG || 11 oporteret b₂G | iustius V iustis EBA G | conditionibus V || 12 rerum VEB re Em2b₂G re tum A re Romana Nov. re p (= publica) Her. || 13 aduocatio V aduocato ESBAG | concionem V || 17 congestusque V congestosque ESBAG || 19 diuerti SBAG || 20 inuenit b₂G | firmius V def. Pet. firmus G firmior Cl. || 22 officiorum dum equis V o. d. aequus EBA G o. d. aequis Val. officio tuendi aequus Pet. || 23 ratio (lac. 33 litt.) VE (lac. 20 litt.) rationes populorum cognoscit BAG rationes rerum ac temporum ponderare Val. in adn. ratiocinari Madv. ratiocinatur Pet. || 24 nominis VEB numinis AG || 25 id V ut Lind. || 26 uos om. SBG || 27 succinctius V succinctius E succinctius SBAG | ueritas Gdt. | absolimo semper V absolutio s. E om. BAG absoluta s. Gdt.

ratio est simplex. arduos uestrae gloriae gradus, quos fama per pla- 14
 garum quoque accolas extimarum diffundit excellenter accrescens, /
 Alamannorum reges et populi formidantes per oratores, quos uidetis,
 summissis ceruicibus concessionem praeteritorum poscunt et pacem. /
 5 quam ut cunctator et cautus utiliumque monitor, si uestra uoluntas
 adest, tribui debere censeo multa contemplans, primo ut Martis am-
 bigua declinentur, dein ut auxiliores pro aduersariis asciscamus, /
 quod pollicentur, tum autem ut incruenti mitigemus ferociae flatus /
 perniciosos saepe prouinciis, postremo id reputantes, quod non ille
 10 hostis uincitur solus, qui cadit in acie pondere armorum oppressus et
 uirum, sed multo tutius etiam tuba tacente sub iugum mittitur
 uoluntarius, qui sentit expertus nec fortitudinem in rebelles nec leni-
 tatem in supplices animos abesse ... in summa tamquam arbitros uos, 15
 quid suadetis, opperior ut princeps tranquillus temperanter adhibere
 15 modum allapsa felicitate decernens. non enim inertiae, sed modestiae
 humanitatieque, mihi credite, hoc, quod recte consultum est, assigna-
 bitur.“

Mox dicta finierat, multitudo omnis ad quae imperator uoluit promp- 16
 tior laudato consilio consensit in pacem ea ratione maxime percita, /
 20 quod norat expeditionibus crebris fortunam eius in malis tantum ciuili-
 bus uigilasse; cum autem bella mouerentur externa, accidisse plerum-
 que luctuosa. icto post haec foedere gentium ritu perfectaue sollem-
 nitate imperator Mediolanum ad hiberna discessit.

Vbi curarum abiectis ponderibus aliis tamquam nodum et odium 11
 25 difficillimum Caesarem conuellere nisu ualido cogitabat; eique deli-
 beranti cum proximis clandestinis colloquiis et nocturnis, qua ui qui-
 busue commentis id fieret, antequam effundendis rebus pertinacius
 incumberet confidentia, acciri mollioribus scriptis per simulationem
 tractatus publici nimis urgentis eundem placuerat Gallum, ut

1 at per est V aperta est et E sermo est BAG sermo ac semper est Lind. ratio
 est et Cl. oratio est et Tr. et del. Sey. || 2 estimarum V extimarum EA extremarum
 BG || 4 congesionem V concessionem BAG || 5 cunctatur V cunctator EBAG |
 utiliumque in uutiliumque V utiliumque ESBAG || 6 contemplans (lac. 3 litt. in
 fin. us.) V || 8 ut om. SBG | mitigimus V corr. m3 || 10 oppraessus sed V op-
 pressus et EBAG || 11 iugo AG || 12 etpertus V expertus ESBAG || 13 adesse
 (lac. 8 litt.) VE (sine lac.) a. dignoscit BA deesse G abesse Eyss. intempesti-
 uam Cl. in app. abesse Romanis Rolfe || 15, 16 modestae humanitateque V mo-
 destia h. S modestiae humanitatieque EBAG || 18 atque V om. E ad quae BAG
 ad haec uel ea quae Her., cf. l. 20 et ante crebris || 20 et crebris VBG e (del.) cr. E
 crebris A || 24 odium V odium SBAG obicem Unger Kell. || 26 in nocturnis VE
 BG nocturnis A || 27 diffundendis SBA confundendis Pet. Seeck || 29 minis G |
 argentis V argenteis E arguentis SBA abiectis G urgentis Val. (N)

- 2 auxilio destitutus sine ullo interiret obstaculo. huic sententiae uersa-
bilibum adulatorum refragantibus globis, inter quos erat Arbitio ad
insidiandum acer et flagrans et Eusebius tunc praepositus cubiculi
effusior ad nocendum, id occurrebat Caesare discedente Vrsicinum in
oriente perniciose relinquendum, si nullus esset, qui prohibet, altiora 5
3 meditaturum. isdemque residui regii accessere spadones, quorum ea
tempestate plus habendi cupiditas ultra mortalem modum adolesce-
bat, inter ministeria uitae secretioris per arcanos susurros nutrimenta
fictis criminibus subserentes: qui ponderibus inuidiae grauioris uirum
fortissimum opprimebant subolescere imperio adultos eius filios mussi- 10
tantes decore corporum fauorabiles et aetate per multiplicem arma-
turae scientiam agilitatemque membrorum inter cotidiana proludia
exercitus consulto consilio cognitos; Gallum suoapte ingenio trucem /
per suppositos quosdam ad saeua facinora ideo animatum, ut eo digna
omnium ordinum detestatione exoso ad magistri equitum liberos prin- 15
cipatus insignia transferantur.
- 4 Cum haec taliaque sollicitas eius aures euerberarent expositas sem-
per eiusmodi rumoribus et patentes, uario animi motu miscente con-
silia tandem id ut optimum factu elegit: et Vrsicinum primum ad se
uenire summo cum honore mandauit ea specie, ut pro rerum tunc ur- 20
gentium captu disponderetur concordi consilio, quibus uirium incre-
mentis Parthicarum gentium arma minantium impetus frangeren-
5 tur. et ne quid suspicaretur aduersi uenturus, uicarius eius, dum
redit, Prosper missus est comes; acceptisque litteris et copia rei
uehiculariae data Mediolanum itineribus properauimus magnis. 25
- 6 Restabat, ut Caesar post haec properaret accitus, et abstergendae
causa suspicionis sororem suam, eius uxorem, Constantius ad se tan-
dem desideratam uenire multis fictisque blanditiis hortabatur. quae
licet ambigeret metuens saepe cruentum, spe tamen, quod eum lenire
poterit ut germanum, profecta, cum Bithyniam introisset, in statione, 30
quae Caenos Gallicanos appellatur, absumpta est ui februm repenti-

2 arbitio V Arbitio G || 5 perniciose V | prohiberet E (?) A prohibeat G prohi-
bebit Cl. | altiore V altiora E B A G || 6 meditaturum (*lac. 6 litt. in fin. us.*) V ||
8 secretio[r]is (*fu. n*) V || 11 fauorabiles V fauorabiles E S B A G || 13 exercitos
B A G || 15 magistriae quitum V magistrum equitum S B magistri e. A G ||
17 italiaque V *corr. m3* | uerberarent E euerberaret B || 18 huiusmodi E A G |
uario animo tumescente V u. a. tumescente S B A G uaria animo tum miscente
Val. (N) uario animi motu miscente Her. (*cf. Aen. 12, 217*) | consilio G ||
19 dot optimum V id o. E dat o. B A dato o. G id ut o. Val. || 23 3 VE eius A
om. S B G || 24 accepit isque V acceptisque E B A G || 25 properauit B A G ||
27 suspensiones V suspensionis E B A G || 30 poterat V B A G posset E poterit
Kell. | profecta ex profectam V | bythinam V Bithyniam G

na. cuius post obitum maritus contemplans cecidisse fiduciam, qua se
 fultum existimabat, anxia cogitatione, quid moliretur, haerebat. inter 7
 res enim impeditas et turbidas ad hoc unum mentem sollicitam diri-
 gebat, quod Constantius cuncta ad suam sententiam conferens nec
 5 satisfactionem suscipiet aliquam nec erratis ignoscet, sed, ut erat in
 propinquitatis perniciem inclinior, laqueos ei latenter obtendens, /
 si cepisset incautum, morte multaret. eo necessitatis adductus ulti- 8
 maque, ni uigilasset, opperiens principem locum, si copia patuisset,
 clam affectabat, sed perfidiam proximorum ratione bifaria uerebatur, /
 10 qui eum ut truculentum horrebant et leuem quique altiore Con-
 stantii fortunam in discordiis ciuilibus formidabant. inter has cura- 9
 rum moles immensas imperatoris scripta suscipiebat assidua mo-
 nentis orantisque, ut ad se ueniret, et mente monstrantis obliqua /
 rem publicam nec posse diuidi nec debere, sed pro uiribus quemque ei
 15 ferre suppetias fluctuanti nimirum Galliarum indicans uastitatem. /
 quibus subserebat non adeo uetus exemplum, quod Diocletiano et 10
 eius collegae ut apparitores Caesares non resides, sed ultro citroque
 discurrentes obtemperabant et in Syria Augusti uehiculum irascen-
 tis per spatium mille passuum fere pedes antegressus est Galerius
 20 purpuratus.

Aduenit post multos Scudilo Scutariorum tribunus, uelamento sub- 11
 agrestis ingenii persuasionis opifex callidus. qui eum adulabili ser-
 mone periuriis admixto solus omnium proficisci pellexit uultu assi-
 mulato saepius replicando, quod flagrantibus uotis eum uidere frater
 25 cuperet patruelis, quid per imprudentiam gestum est, remissurus ut
 mitis et clemens participemque eum suae maiestatis asciscet futurum
 laborum quoque socium, quos Arctoae prouinciae diu fessae posce-
 bant. utque solent manum iniectantibus fati hebetari sensus homi- 12
 num et obtundi, his illecebris ad meliorum expectationem erectus /
 30 egressusque Antiochia numine laeuo ductante prorsus ire tendebat de
 fumo, ut prouerbum loquitur uetus, ad flammam; et ingressus Con-

3 sollicitum V sollicitam *ESBAG* || 6 et VE ei *BAG* || 8. 9 si copia patuisset
 quam V si qua p. copia G clam *Her. prob. Seeck* perquam *Corn.* umquam *Schnei-*
der usquam *Pet.* || 9 perfidia G | bifaria ex bafaria V | ferebatur *VEB* uereba-
 tur A deserebatur G || 11 ciuilibus ex ciuilis V || 12 imperatori V *corr. m3* ||
 15 indicantis *Her.* uindicare *Pet.* || 17 resedissee sed VE resides sed *BAG* ||
 18 en *VEB* et *AG* || 21 multoscudiculo V multos Cudiculo E m. cubiculo *SBA*
 multos Scudilo G || 23 periis V seriis *Vm3EBAG* periuriis *Cl.* || 25 quid *VA*
def. Löfst. quod *EBG* siquid *Kiefl.* quidquid *Eyss.* || 26 adsciso et V acci-
 tum et E adscitum et *BA* a. ut G adscisceret *C. F. W. M.* adsciscet *Ehris-*
mann | futurorum E *def. C. F. W. M.* || 27 arcto eprouintiae V || 29 rectus VE
 erectus *Em2BAG*

- stantinopolim tamquam in rebus prosperis et securis editis equestribus ludis capiti Thoracis aurigae coronam imposuit ut uictoris.
- 13 Quo cognito Constantius ultra mortalem modum exarsit ac, ne quo casu idem Gallus de futuris incertus agitare quaedam conducen-
tia saluti suae per itinera conaretur, remoti sunt omnes de industria 5
- 14 milites agentes in ciuitatibus peruiis. eoque tempore Taurus quaestor ad Armeniam missus confidenter nec appellato eo nec uiso transiuit. / uenere tamen aliqui iussu imperatoris administrationum specie diuersarum eundem, ne commouere se posset neue temptaret aliquid occulte, custodituri; inter quos Leontius erat, postea urbi praefectus, ut 10 quaestor et Lucillianus quasi domesticorum comes et Scutariorum tribunus nomine Bainobaudes. emensis itaque longis interuallis et planis / cum Hadrianopolim introisset urbem Haemimontanam, Vscudamam antehac appellatam, fessasque labore diebus duodecim recreans uires / comperit Thebaeas legiones in uicinis oppidis hiemantes consortes 15 suos misisse quosdam eum, ut remaneret, promissis fidis hortaturos et firmis sui fiducia abunde per stationes † locat confines, sed obseruante cura peruigili proximorum nullam uidendi uel audiendi, quae 16 ferebant, furari potuit facultatem. inde aliis super alias urgentibus litteris exire et decem uehiculis publicis, ut praeceptum est, usus / relictio palatio omni praeter paucos tori ministros et mensae, quos auexerat secum, squalore concretus celerare gradum compellebatur / adigentibus multis temeritati suae subinde flebiliter imprecatus, quae 17 eum iam despectum et uilem arbitrio subdiderat infimorum. inter haec tamen per indutias naturae conquiescentis sauciabantur eius sensus circumstridentium terrore laruarum interfectorumque cateruae / Domitiano et Montio praeuiis correptum eum, ut existimabat in som- 25 niis, uncis furialibus obiectabant. solutus enim corporeis nexibus / animus semper uigens motibus indefessis ex cogitationibus subiectis et curis, quae mortalium sollicitant mentes, colligit uisa nocturna, / 30 quas phantasias nos appellamus.

2 capita ethoracis V capite toracis Vm3 (thor-) E capiti Coracis BAG c. Thoracis Gdt. (Tm2) | inposuit coronam tr. G || 4 agitaret VE agitare BAG || 8 uenire VB uenere EAG || 10 custoditur[i] V || 11 et¹] ut VB et EAG ac Tr. || 13. 14 hemi montana muscudum amante hac V hemimontanam Vscudamam ante hac EG || 14 XII V || 17 fiducia sui tr. SBG | locat V locati Val. in adn. locatos Momms. locatae Nov. Pighi || 18 perusgili V corr. m3 | uiuendi in didendi V uidendi E Val. (N) dicendi SBAG || 22 aduexerat ESBAG || 23 que V EB quae A quod G || 24 infirmorum ESBAG || 22 aduexerat ESBAG || 23 que V EB quae A quod G || 24 infirmorum ESBAG || 25 sensus ex sensum V || 26 larbarum V laruarum ESBAG || 28 solutis SBG || 29 ex] et SBAG | subiectus BAG || 31 phantasias V

Pandente itaque uiam factorum sorte tristissima, qua praestitutum 19
 erat eum uita et imperio spoliari, itineribus rectis per mutationem
 iumentorum emensis uenit Poetouionem oppidum Noricorum, ubi
 reseratae sunt insidiarum latebrae omnes; et Barbatio repente appa-
 5 ruit comes, qui sub eo domesticis praefuit, cum Apodemio agente in
 rebus milites ducens, quos beneficiis suis oppigneratos elegerat im-
 perator certus nec praemiis nec miseratione ulla posse deflecti.

Iamque non umbratis fallaciis res agebatur, sed, qua palatium est 20
 extra muros, armatis omne circumdedit. ingressusque obscuro iam die/
 10 ablatis regiis indumentis Caesarem tunica texit et paludamento com-
 muni eum post haec nihil passurum uelut mandatu principis iurandi
 crebritate confirmans et „statim“, inquit, „exsurge“ et inopinum
 carpento priuato impositum ad Histriam duxit prope oppidum Po-
 lam, ubi quondam peremptum Constantini filium accepimus Cris-
 15 pum. et cum ibi seruaretur artissime terrore propinquantis exitii iam 21
 praesepultus, accurrit Eusebius cubiculi tunc praepositus Pentadius-
 que notarius et Mallobaudes armaturarum tribunus iussu imperatoris
 compulsuri eum singillatim docere, quam ob causam quemque apud
 Antiochiam necatorum iusserat trucidari. ad quae Adrasteo pallore 22
 20 perfusus hactenus ualuit loqui, quod plerosque incitante coniuge
 iugulauerit Constantina, ignorans profecto Alexandrum Magnum ur-
 genti matri, ut occideret quendam insontem, et dictitanti spe impetran-
 di postea, quae uellet, eum se per nouem menses utero portasse prae-
 gnantem ita respondisse prudenter: „aliam, parens optima, posce
 25 mercedem; hominis enim salus beneficio nullo pensatur.“

Quo comperto irreuocabili ira princeps percitus et dolore fiduciam 23
 omnem fundandae securitatis in eodem posuit abolendo. et misso
 Sereniano, quem in crimen maiestatis uocatum praestrigiis quibus-
 dam absolutum esse supra monstrauius, Pentadio quin etiam nota-
 30 rio et Apodemio agente in rebus eum capitali supplicio destinauit. /

2 ita VEB uita AG | electis VEBG interiectis A rectis Lind. electis Gron.
 directis Nov. citis Heilmann || 3 petobionem ex ptob-V Poetouionem Seeck ||
 4 si eseruatae V sireseratae Vm3 reseratae EBAG | barbaratio VE Barbatio
 BAG || 6 eligerat V elegerat ESBAG || 8 adumbratis BAG || 9 omne circum-
 sedit S omnes c. BG | de VE die BAG || 11 uelud V | mandato ESBAG ||
 12 exurgeret V exurge et G exsurge et Hadr. Val. || 14 accipimus V accepimus
 ESBAG || 15 exit uiam V exitii iam Em2 Gron. exitus iam BAG || 16 cubili
 SBG || 17 mellobaudes VEG Mallobaudes A || 18 compulsi V compulsuri G ||
 19 atque V ad quae G || 20 uoluit V ualuit Hadr. Val. || 21 constantina V def.
 Karau Constantia Seeck || 24 alia V corr. m3 || 26 ira om. SBG | et om. G
 est B || 27 securitates V corr. m3 || 28 Sereniano SB | praestigiis ESBAG ||
 29 supra om. SBAG || 30 capitalis V capitali ESBAG

et ita colligatis manibus in modum noxii cuiusdam latronis ceruice
abscisa ereptaque uultus et capitis dignitate cadauer est relictum in-
forme paulo ante urbibus et prouinciis formidatum.

24 Sed uigilauit utrubique superni numinis aequitas. nam et Gallum
actus oppressere crudeles et non diu postea ambo cruciabili morte 5
absumpti sunt, qui eum licet nocentem blandius palpantes periuriis/
ad usque plagas perduxere letales. quorum Scudilo destillatione ieco-
ris pulmones uomitans interiit; Barbatio, qui in eum iam diu falsa
composuerat crimina, cum ex magisterio peditum altius niti quorun-
dam susurris incusaretur, damnatus extincti per fallacias Caesaris 10
manibus anima illacrimoso obitu parentauit.

25 Haec et huiusmodi quaedam innumerabilia ultrix facinorum im-
piorum bonorumque praemiatrix aliquotiens operatur Adrastia /
—atque utinam semper!—, quam uocabulo duplici etiam Nemesim ap-
pellamus, ius quoddam sublime numinis efficacis humanarum men- 15
tium opinione lunari circulo superpositum uel, ut definiunt alii, sub-
stantialis tutela generali potentia partilibus praesidens fati, quam
theologi ueteres fingentes Iustitiae filiam ex abdita quadam aeterni-
26 tate tradunt omnia despectare terrena. haec ut regina causarum et
arbitra rerum ac disceptatrix urnam sortium temperat accidentium 20
uices alternans uoluntatumque nostrarum exorsa interdum alio
quam, quo contendebant, exitu terminans multiplices actus permu-
tando conuoluit. eademque necessitatis insolubili retinaculo mor-
talitatis uinciens fastus tumentis incassum et incrementorum detri-
mentorumque momenta uersans, ut nouit, nunc erectas tumentium 25
ceruices opprimit et eneruat, nunc bonos ab imo suscitans ad bene
uiuendum extollit. pinnas autem ideo illi fabulosa uetustas aptauit, /
ut adesse uelocitate uolucris cunctis existimetur et praetendere guber-

1 ceruicae (c alt. ex s) V || 5 actus oppresse crudelis V actu crudeli oppresso E
obitu oppressit crudeli BAG oppressere Val. (N) || 6 nocente me V nocentem
et SBA nocentem G || 7 destellatione (de add. m2) V | pectoris Brok || 8 in
add. Vm2 | iam om. BAG || 10 incausaretur VE incusaretur BAG || 11 anima
del. Val. in adn. Rolfe animam A | inlabrimoso ♂ V lacrimoso E in ludibroso
BAG || 12 ultra VE ultrix BAG || 15 quoddam sublimen (n del. m rec.) V quod-
dam sublime EBAG | numenis ♂ V | hamanarum ♂ V || 16 uelud diffiniunt V
uel ut definiunt E (dif-) BAG || 18 iustitiam V iustitiae Vm2 Iustitiae EBAG ||
20 hac V ac E Hadr. Val. haec BAG | disceptatria V corr. m3 | urna V urnam
EBAG || 23 necessitatus V corr. m3 || 25 uersabis V uersabilis Vm2 EBA uer-
sans G | mentium V tumentium Günther amentium Erfurdt nocentium Her. ||
26 adbene ex abene V

naculum dedit eique subdidit rotam, ut uniuersitatem regere per elementa discurrens omnia non ignoretur.

Hoc immaturo interitu ipse quoque sui pertaesus excessit e uita / 27
aetatis nono anno atque uicensimo, cum quadriennio imperasset, na-
5 tus apud Tuscos in massa Veternensi patre Constantio, Constantini
fratre imperatoris, matreque Galla, sorore Rufini et Cerialis, quos
trabeae consulares nobilitarunt et praefecturae. erat autem forma con- 28
spiciuus bona, decente filo corporis membrorumque recta compage, /
flauo capillo et molli, barba licet recens emergente lanugine tenera /
10 ita tamen, ut maturius auctoritas emineret; tantum a temperatis mo-
ribus Iuliani differens fratris, quantum inter Vespasiani filios fuit Do-
mitianum et Titum. assumptus autem in amplissimum fortunae fasti- 29
gium uersabiles eius motus expertus est, qui ludunt mortalitatem /
nunc euehentes quosdam in sidera, nunc ad Cocyti profunda mergen-
15 tes. cuius rei cum innumera sint exempla, pauca tactu summo
transcurram. haec fortuna mutabilis et inconstans fecit Agathoclen 30
Siculum ex figulo regem et Dionysium gentium quondam terrorem /
Corintheni litterario ludo praefecit. haec Adramytenum Andriscum / 31
in fullonio natum ad Pseudophilippi nomen euexit et Persei legiti-
20 mum filium artem ferrariam ob quaerendum docuit uictum. eadem 32
Mancinum post imperium dedit Numantinis, Samnitum atrocitati
Veturium et Claudium Corsis subtrauitque feritati Carthaginis Re-
gulum; istius iniquitate Pompeius post quaesitum Magni ex rerum
gestarum amplitudine cognomentum ad spadonum libidinem in Aegyp-
25 to trucidatur. et Eunus quidam ergastularius seruus ductauit in Sici- 33
lia fugitiuos. quam multi splendido loco nati eadem rerum domina
coniuente Viriathi genua sunt amplexi et Spartaci! quot capita, quae

1 subdidit V || 4 anno om. SBG | uigesimo ESB (uigis-) AG || 6 cereales
♂ V || 7 consolaris V consulares ESBAG | praefecturae fuit (f. add. m. rec. in lac.
5 litt.) V praefecturae fuit EA p. prouinciarum (autem om.) BAG erat Her.
(cf. 25, 4, 22) || 9 feneras V tenera E Hadr. Val. teneras per genas BAG ||
10 tantum ex tantem V | temperantis V temperatis EBA G || 11 filio V corr.
m3 || 13 uersabilis ♂ V uersabilis ESB uersabiles eius A uersabileis G | quae V
qui EBA G || 14 at V corr. m3 | mercentes V corr. m3 || 15 tactus (s del.
m2) V tactus E || 18 ludu V ludo ESBAG | adriscum ♂ V || 19 fullonio*** (fu.
fui?) VEA fullonia BG | abseudophilippo (b del.; d superscr. m3) V ad pseudo-
philippi EA ob pseudo philippo S ob pseudo Philippi BG || 21 dedit VEG om.
SA dedit Val. in adn. | summi (lac. 4 litt.) atrocitate V summi (lac. 5 litt.) atro-
citate E summa atrocitate BG emissum summa a. A Samnitum atrocitati Val. ||
22 que] quid V que Lind. reliquit Her. | chartaginis V || 23 Magni om. SBG ||
26 multi post loco tr. SBG | natura VE nati Em2BAG nati ita Pet. natorum
(?) Her. || 27 conibente Vm2 coniubente E | ueriathi V Viriathi BA Veriati b2G

horruere gentes, funesti carnifices absciderunt! alter in uincula ducitur, alter insperatae praeficitur potestati, alius a summo culmine
 34 dignitatis excutitur. quae omnia si scire quisquam uelit, quam uaria sint et assidua, harenarum numerum idem iam desipiens et montium pondera scrutari putabit. 5

1 absiderunt VE absciderunt Em2SBAQ || 2 potestau ♂ V || 5 putauit V putabit E Val. poterit BAG posse putabit Val. in adn. || AMMIANI MARCELLINI RERVM GESTARVM EXPLICIT LIBER XIII. INCIPIT LIBER XV FELICITER

LIBER XV

1. Mors Galli Caesaris imperatori nuntiatur.
2. Vrsicinus magister equitum per orientem, Iulianus Galli Caesaris frater et Gorgonius praepositus Caesariani cubiculi accusantur maiestatis.
3. In Galli Caesaris amicos et ministros animaduertitur.
4. Lentienses Alamanni a Constantio Aug. pars caesi, pars fugati.
5. Siluanus Francus magister peditum per Gallias Coloniae Augustus appellatur et XXVIII. imperii die per insidias opprimitur.
6. Siluani amici et conscii necati.
7. A Leontio praefecto urbi populi R. seditiones repressae. Liberius episcopus sede pulsus.
8. Iulianus Galli frater a Constantio Aug. fratre patrueli Caesar creatur ac praeficitur Galliis.
9. De origine Gallorum et unde dicti Celtae ac Galatae deque eorum doctoribus.
10. De Alpibus Gallicanis et de uariis per eas itineribus.
11. Breuis diuisio ac descriptio Galliarum et cursus fluminis Rhodani.
12. De moribus Gallorum.
13. De Musoniano praefecto praetorio per orientem.

Vt cumque potui ueritatem scrutari, ea, quae uidere licuit per aeta- 1
tem uel perplexe interrogando uersatos in medio scire, narrauimus
ordine casuum exposito diuersorum; residua, quae secuturus aperiet
textus, pro uirium captu limatius absoluemus nihil obtrectatores longi,
5 ut putant, operis formidantes. tunc enim laudanda est breuitas, cum
moras rumpens intempestiuas nihil subtrahit cognitioni gestorum.

Nondum apud Noricum exuto penitus Gallo Apodemius, quoad 2
uixerat, igneus turbarum incentor raptos eius calceos uehens equo-
rum permutatione ueloci, ut nimietate cogendi quosdam exstingeret, /

1 Vt cumippo tumeritate V Vt cumque potui in ueritate E Quae licuit in acie
BA Vt cumque potuimus ueritatem G potui Tr. | ea quae] quaeque BAG | li-
cuit om. A non licuit G | aetate V aetatem ESBAG || 2 perpleae V plerosque E
perplexe SBAG || 4 uirum V uirium ESBAG | obtrectam res V corr. m3 ||
5 lauda V laudanda ESBAG || 6 moram (ex -ans) V moram EBA moras G |
iustorum VBAG gestorum E Val. in adn. || 7 paenituit V penitus G | apodem-
nis V Apodemius ESBAG || 8 calcens V corr. m3 || 9 nemietate ex nimietate V
nimietate ESBAG

praecursorius index Mediolanum aduenit ingressusque regiam ante
 pedes proiecit Constantii uelut spolia regis occisi Parthorum et per-
 lato nuntio repentino docente rem insperatam et arduam ad senten-
 tiam tota facilitate completam hi, qui summam aulam tenebant, /
 omni placendi studio in adulationem ex more collato uirtutem felici- 5
 tatemque imperatoris extollebant in caelum, cuius nutu in modum
 gregariorum militum licet diuersis temporibus duo exauctorati sunt
 3 principes, Veteranio nimirum et Gallus. quo ille studio blanditiarum
 exquisito sublatus immunemque se deinde fore ab omni mortalitatis
 incommodo fidenter existimans confestim a iustitia declinauit ita 10
 intemperanter, ut „Aeternitatem meam“ aliquotiens subsereret ipse
 dictando scribendoque propria manu orbis totius se dominum appel-
 laret; quod dicentibus aliis indignanter admodum ferre deberet is,
 qui ad aemulationem ciuiliū principum formare uitam moresque
 4 suos, ut praedicabat, diligentia laborabat enixa. namque etiam si 15
 mundorum infinitates Democriti regeret, quos Anaxarcho incitante /
 Magnus somniabat Alexander, id reputasset legens uel audiens, /
 quod, ut docent mathematici concinentes, ambitus terrae totius, /
 quae nobis uidetur immensa, ad magnitudinem uniuersitatis instar
 breuis obtinet puncti. 20

2 Iamque post miserandam deleti Caesaris cladem sonante periculo-
 rum iudicialium tuba in crimen laesae maiestatis arcessebatur Vrsici-
 nus adolescente magis magisque contra eius salutem liuore omnibus
 2 bonis infesto. hac enim superabatur difficultate, quod ad suscipiendas
 defensiones aequas et probabiles imperatoris aures oclusae patebant 25
 susurris insidiantium clandestinis, qui Constantii nomine per orientis
 tractus omnes abolito ante dictum ducem domi forisque desiderari /
 3 ut formidolosum Persicae genti fingeabant. sed contra accidentia uir
 magnanimus stabat immobilis, ne se proiceret abiectius cauens, pa-

2 constante V Constantii EBAG | accisi VE occisi Em2SBAG || 4 totam
 VBAG tota E Val. || 5 placidi VE placendi BAG || 6 notu V nota E nutu
 BAG || 8 ueteranioni mirum ex ueteranione mirum (m2) V || 9 ad V corr. m3 ||
 11 eam BG | assereret B a. et G || 12 sed omnium V se dominum EBAG ||
 13 his VEB is AG || 14 uitam formare tr. SBAG || 15 diagentia labora eateni-
 xa V diligentia laboraret enixa E d. laborabat e. G ingentes et laboris enixi
 BA || 17 degens VE egens B legens AG || 18 ducent V corr. m3 || 19 inmen-
 sam magnitudinem (-nem ex -diem m2) V i. magnitudinem EBA immensa ad
 m. G ad def. Brakman (cf. Cic. Tusc. 1, 17, 40) || 21 petiserandam V miseran-
 dam E Val. horrendam BAG pestiferam Fauchet. permiserandam Langen ||
 22 crimen] tuba S turba BG || 23 3 V om. ESBG eius A || 25 probabilis V
 probabiles EBAG | imperatores V imperatoris ESBAG | ocluserat ebant V
 o./Ibant E o./patebant B oclusae, p. AG || 26 orientes V corr. m3 || 29 pro-
 ieceret V proiceret EB proiiceret SAG

rum tuto loco innocentiam stare medullitus gemens hocque uno tri-
 stior, quod amici ante haec frequentes ad potiores descuerant, ut ad
 successores officiorum more poscente solent transire lictores. im- 4
 pugnabat autem eum per fictae benignitatis illecebras collegam et
 5 uirum fortem propalam saepe appellans Arbitio ad innectendas letales
 insidias uitae simplici perquam callens et ea tempestate nimium po-
 tens. ut enim subterraneus serpens foramen subsidens occultum assul-
 tu subito singulos transitores obseruans incessit, ita ille odio alienae
 sortis etiam post ... militiae munus nec laesus aliquando nec lacessi-
 10 tus inexplibili quodam laedendi proposito conscientiam polluebat. /
 igitur paucis arcanorum praesentibus consciis latenter cum impera- 5
 tore sententia ... id sederat, ut nocte uentura procul a conspectu mili-
 tarium raptus Vrsicinus indemnatus occideretur, ut quondam Do-
 mitius Corbulo dicitur caesus in colluione illa Neroniani saeculi
 15 prouinciarum fidus defensor et cautus. quibus ita compositis cum ad 6
 hoc destinati praedictum tempus opperirentur, consilio in lenitudi-
 nem flexo facinus impium ad deliberationem secundam differri prae-
 ceptum est.

Indeque ad Iulianum recens perductum calumniarum uertitur ma- 7
 20 china, memorabilem postea principem, gemino crimine, ut iniquitas
 aestimabat, implicitum: quod a Macelli fundo in Cappadocia posito /
 ad Asiam demigrarat liberalium desiderio doctrinarum, per Constan-
 tinopolim transeuntem uiderat fratrem. qui cum obiecta dilueret / 8
 ostenderetque neutrum sine iussu fecisse, nefando assentatorum coetu

1 siare V si aro E stare BAG || 2 ut] et VEB A ut Em2 G || 3 poscentes V
 poscente G | trans relictores V transire lictores ESBAG || 4 inlecebrans colle-
 ga V illecebras c. ESBAG collegam Val. in adn. || 5 arbitio VG def. Seeck Ar-
 betio Em2 A Arbiriio SB || 7 surpens V corr. m3 || 8 obseruatos Schneider ||
 8.9 addiemaesortes etiam post (lac. 15 litt.) V ad diem ac sortes e. p. (lac. 10 litt.) E
 addens (ade dens B) etiam post laedendi BA a. e. potestati laedendi G ab imae
 sortis gregario ad summum euectus Val. ima e sorte uel ab ima sorte, sed iam
 post Gron. in adn. ab ima sorte euectus ad summum Btl. odio alienae sortis
 etiam post summum Pet. o. a. s. e. p. adeptum summum Cl. in app. ab imae sor-
 tis miseriis etiam post Her. || 9 aliquadonec V aliquando nec EBAG || 10 pol-
 luebat ex pollebat V || 11 cogitur VBAG igitur E Lind. | praefectibus VE prae-
 fectus B praefectis AG praesentibus Her. || 12 sententia (lac. 9 litt.) V senten-
 tiam (lac. 10 litt.) E s. retegere BAG sententia collata uel communicata Langen
 deliberata Seeck diu digesta Nov. confirmata uel firmata uel ponderata Pighi |
 egerat BG || 14 curbulo V carbulo E Corbulo SBAG | neroniano V neroniana
 Vm3 Neroniani SBAG || 15, 16 adhuc VB aduc E ad hoc AG || 16 prodictum V
 praedictum ESBAG || 17 flexa V flexo ESBAG | deferri V differri G || 21 cap-
 padotia V || 22 per V def. Heilmann Blomgren et per G perque Stangl ||
 23 videram VE uiderat BAG

- perisset urgente, ni aspiratione superni numinis Eusebia suffragante regina ductus ad Comum oppidum Mediolano uicinum ibique paulisper moratus procudendi ingenii causa, ut cupidine flagrauit, ad
- 9 Graeciam ire permissus est. nec defuere deinceps ex his emergentia casibus, quae diceres secundis auibus contigisse, dum punirentur ex iure, uel tamquam irrita difflebant et uana. sed accidebat nonnumquam, ut opulenti pulsantes praesidia potiorum isdemque tamquam ederae celsis arboribus adhaerentes absolutionem pretiis mercarentur immensis; tenues uero, quibus exiguae uires erant ad redimendam salutem aut nullae, damnabantur abrupte. ideoque et ueritas mendaciis 10 uelabatur et ualuere pro ueris aliquotiens falsa.
- 10 Perductus est isdem diebus et Gorgonius, cui erat thalami Caesariani cura commissa, cumque eum ausorum fuisse participem concitoremque interdum ex confesso pateret, conspiratione spadonum iustitia concinnatis mendaciis obumbrata periculo euolutus abscessit. 15
- 3 Haec dum Mediolani aguntur, militarium cateruae ab oriente perductae sunt Aquileiam cum aulicis pluribus membris inter catenas fluentibus spiritum trahentes exiguum uiuendique moras per aerumnas detestati multiplices. arcessebantur enim ministri fuisse Galli ferocientis perque eos Domitianus discerptus credebatur et Montius / 20
- 2 et alii post eos acti in exitium praeceps. ad quos audiendos Arbitio missus est et Eusebius cubiculi tunc praepositus, ambo inconsideratae iactantiae, iniusti pariter et cruenti. qui nullo perspicaciter inquisito sine innocentium sontiumque differentia alios uerberibus uel tormentis afflictos exsulari poena damnarunt, quosdam ad infimam 25 trusere militiam, residuos capitalibus addixere suppliciis. impletisque funerum bustis reuersi uelut ouantes gesta rettulerunt ad principem /
- 3 erga haec et similia palam obstinatum et grauem. uehementius hinc et

1 perisse urgentem V perisset urgente E perisse urgentium BA urgente perisset ni G p. u. ni Val. || 2 at V corr. m3 || 3 procudenti ingeni[i] V procudendi ingenii E Lind. pro colendi i. G p. eadem i. S p. e. ingenti BA || 4 te V ire ES BAG | esset G || 5 dispice VE dispiceret BA displiceret G dispiceres Val. dices Her. prob. Bae. | dispici si ... contigisset Thörnell | auribus VEB A auibus b2G | tum VEB A cum b2 dum G | componerentur Cl. in app. Tr. || 7 opulanti V opulenti EBA G || 8 precis S precibus BG || 9 emensis VEA immensis G | uere serant (n ex u) V uires erant EA res e. G | redemendam V tuendam G || 12 et] eo Damsté || 20 motius V Montius Vm3EA mortuus BG || 21 actu V acti EBA G | auodos arborum VE A. Arbora BA audiendos A. G Arborius Val. in adn. Arbitio Kell. Arbitio Seeck || 23 nulla BA | perspicacitate A | inquisito add. Hadr. Val. in adn. (cf. 29, I, 38) || 24 uel ueribus V uerberibus ESBA G || 26 supplectis V suppliciis ESBA G || 28 hinc] tunc C. F. W. M. reiec. Pet.

deinde Constantius quasi praescriptum factorum ordinem conuulsurus/
 recluso pectore patebat insidiantibus multis. unde rumorum aucupes /
 subito exstiterere complures honorum uertices ipsos ferinis morsibus
 appetentes posteaque pauperes et diuites indiscrete, non ut Cibyratae
 5 illi Verrini tribunal unius legati lambentes, sed rei publicae membra
 totius per incidentia mala uexantes. inter quos facile Paulus et Mer- 4
 curius eminebant, hic origine Persa, ille natus in Dacia, notarius
 ille, hic ex ministro triclinii rationalis, et Paulo quidem, ut relatum
 est supra, Catenae indutum est cognomentum eo, quod in complican-
 10 dis calumniarum nexibus erat indissolubilis, mira inuentorum sese
 uarietate dispendens, ut in colluctationibus callere nimis quidam so-
 lent artifices palaestritae. Mercurius uero somniorum appellatus est 5
 comes, quod ut clam mordax canis interna saeuitia summissius agi-
 tans caudam epulis coetibusque se crebrius inserens, si per quietem
 15 quisquam, ubi fusius natura uagatur, uidisse aliquid amico narrasset, /
 id uenenatis artibus coloratum in peius patulis imperatoris auribus
 infundebat et ob hoc homo tamquam inexplicabili obnoxius culpae /
 graui mole criminis pulsabatur. haec augente uulgatus fama tantum 6
 aberat, ut proderet quisquam uisa nocturna, cum aegre homines dor-
 20 misse sese praesentibus faterentur externis, maerebantque docti qui-
 dam, quod apud Atlanteos nati non essent, ubi memorantur somnia
 non uideri; quod unde eueniat, rerum scientissimis relinquamus.

Inter has quaestionum suppliciorumque species diras in Illyrico 7
 exoritur alia clades ad multorum pericula ex uerborum inanitate pro-

3 exterrere *SB* | fericiis *V* ferinis *EBAG* || 4 cibi rate *VE* Cybiratae *BAG* ||
 7 hinc *VE* huic *S* hic *BAG* | persanatus in dacia *V* per senatus indicia *E* per
 s. in dacia *SB* persa natus in *D. A* Persa ille n. i. *D. G* Baetica? *Cl. in app.*
(cf. 14, 5, 6) || 8 ille hic ministro *V* i. h. a m. *Vm2E* i. a ministerio *B* i. a mi-
 nistro *A* hic, ille minister *G* ille, hic ex ministro *Val.* | triclinii *V def. Harmon* ||
 9 suprae *3 V* | Catena *b₁ G* | inditum *ESBAG* || 10. 11 indissolubili intra in-
 uenerum sese uarietate dispendens *V* i. i. (*lac. 9 litt.*) s. u. d. *E* indissolubilis
 tetra uenena serens uarieque disperdens *BAG* i. miram in nodorum uarietatem
 sese dispendens *Salm. i.*, tetra inuentorum sese uarietate distendens *Val. in adn.*
i., mira i. s. u. d. *Gron. i. m. i.* serie ueritatem disperdens *Langen i.*, m. i. sese
 uarietate dispendens *Kell. Haupt* indissolubili ira i. s. u. d. *Eyss.* || 11 calce
 renem is *VE* calce tenere *BAG* callere nimis *Salm.* || 12 uero *add. Her.* |
 sollemniorum *V* somniorum *Val.* | est *add. Cl. c. c.* || 13 interna uitia *V*
 interno uitio *G* inter initia *Hadr. Val. in adn.* interna saeuitia *Hermann* |
 summissus *VEBG* submissus *A* || 14 caudam *om. SB* | crebrus *V* crebris *ES*
BAG crebrius *Cl.* | inferens *VEA* inserens *BG* | quietum *VE* quietem *SB*
AG || 15 naturali agatur *V* natura uagatur *G* | naras *V* narrasset *EAG* nar-
 rans *B* || 18 cumulatius *Corn.* || 19 cum] ut *AG* || 23 que *add. Vm2*

gressa. in conuiuio Africani Pannoniae secundae rectoris apud Sir-
mium poculis amplioribus madefacti quidam arbitrum adesse nullum
existimantes licenter imperium praesens ut molestissimum incusa-
bant. quibus alii optatam permutationem temporum aduentare ueluti
e praesagiis affirmabant, nonnulli maiorum augurio sibi portendi in- 5
8 cogitabili dementia promittebant. e quorum numero Gaudentius agens
in rebus mente praecipiti stolidus rem ut seriam detulerat ad Rufi-
num apparitionis praefecturae praetorianae tunc principem, ulti-
9 morum semper audum hominem et coalita prauitate famosum. qui
confestim quasi pinnis elatus ad comitatum principis aduolauit / 10
eumque ad suspiciones huiusmodi mollem et penetrabilem ita acriter
inflammavit, ut sine deliberatione ulla Africanus et omnes letalis men-
sae participes iuberentur rapi sublimes. quo facto delator funestus /
uetita ex more humano ualidius cupiens biennio id, quod agebat, ut
10 postularat, continuare praeceptus est. missus igitur ad eos corripien- 15
dos Teutomeris protector domesticus cum collega onustos omnes ca-
tenis, ut mandatum est, perducebat. sed ubi uentum est Aquileiam, /
Marinus tribunus ex campidoctore eo tempore uacans, auctor perni-
ciosi sermonis et alioqui naturae feruentis, in taberna relictus, dum
parantur itineri necessaria, lateri ... cultrum casu repertum impegit / 20
11 statimque extractis uitalibus interiit. residui ducti Mediolanum /
excruciatique tormentis et confessi inter epulas petulanter se quaedam
locutos iussi sunt attineri poenalibus claustris sub absolutionis aliqua
spe licet incerta. protectores uero pronuntiati uertere solum exsilio /

1 conuiuio] prouincia BG | afr[i]can[i]* V | rectores V rectoris E B A G ||
3 prese et VE (ut corr. m2) pre se S per se BA praesens ut G || 4 e quibus
Lind. | uelut die V B A u. diem E ueluti è G || 5 maiori E maiora Momms. |
aurio V augurio E Momms. aui S B A auguria G | portandi V portendi E B A G ||
6 demente apromittebant V dementia promittebant G | aequorum V equorum E
e quorum B A G | magis V agens E Val. magnis B A G || 7 recipit istolidus V r.
stolidius E desipiens, et stolidus B praecipiti st. A G || 9 collita VE collata B A
coalita G || 10 alatus G || 13 rari sublimes V dari s. E s. tolli B A G rapi s. Lind.
(Wm2N) | factu V facto E S B A G || 14 ualidius in ualidus et postea rursum in
ualidius V || 18 marinus (lac. 8 litt.) VE sine lac. G intellexit add. B A tribunus
add. Val. in adn. | campiductore E S A G | uacant V uacans E G uacante B A |
pernitiosi V || 19 alio quinatur V alioquin natura B G alioqui n. A alioquin na-
turae Lind. || 20 lateri (lac. 9 litt.) ultum (cultrum m2) V lateri cultrum E A G
def. Bae. latentem Duletum B lateri suo cultrum Val. proprio Her. (cf. 14, 5, 8)
def. Pighi l. c. sinistro Kiefl. l. longiorem c. Nov. (cf. 16, 12, 39. 17, 12, 2) reiec.
Pighi praecutum Meurig-D. l. cultrum longiorem Rolfe || 21 duci V ducti
E B A G || 22 confes (lac. 3 litt. in fin. us.) V confessi E def. Sey. confessi ui
quaestionis B A G || 23 detineri E retineri S B A G | causis in clausis V clausis
E S claustris B A G || 24 pronuntia inuerte V prouinciarum inuerrere E prouin-
ciae uertere B A pronuntiati u. G

ut Marino isdem consciis mori permissio ueniam Arbitione meruere precante.

Re hoc modo finita ... et Lentiensibus, Alamannicis pagis, indic- 4
tum est bellum collimitia saepe Romana latius irrumpentibus. ad
5 quem procinctum imperator egressus in Raetias camposque uenit
Caninos et digestis diu consiliis id uisum est honestum et utile, ut
eo cum militis parte ... Arbitio magister equitum cum ualidiore exer-
citus manu relegens margines lacus Brigantiae pergeret protinus bar-
baris congressurus. cuius loci figuram breuiter, quantum ratio patitur,
10 designabo.

Inter montium celsorum amfractus immani pulsu Rhenus ... sco- 2
pulos extenditur ... amnes adoptans, ut per cataractas inclinatione
praecipiti funditur Nilus. et nauigari ab ortu poterat primigenio co-
piis exuberans propriis, ni ruenti curreret similis potius quam fluenti./
15 ... iamque ad ... solutus altaque diuortia riparum adradens lacum 3
inuadit rotundum et uastum, quem Brigantiam accola Raetus appel-
lat, perque quadringenta et sexaginta stadia longum parique paene

1 consciis V consciis ESBAG | promisso VE permissio BAG || 3 hac VBG
hoc EA | finita (lac. 12 litt.) et V sine lac. E finita, paulo post et BA (om. et) G |
inditum VEB indictum AG || 4 conlittia VE collimitia Em2BAG || 4.5 at-
quem V ad quem ESBAG || 6 omnibus post utile add. BAG || 7 pater arbatio V
parte Arbatio G lac. indic. Schneider ibidem opperiente add. Her. sub Barba-
tione recens promotus, i. o. uel s. B. r. ad magisterium promotus, opperiente Pighi ||
8 mane VBA manu EG || 9 congressuris SBG | ratio ex ratitur V || 11 im-
mani pulsurhen (lac. 11 litt.) pulos V i. pulsu rhenus (lac. 11 litt.) populos E im-
pulsu imm. Rheni discurrentis BAG imm. pulsu Rhenus exoriens, per praerup-
tos scopulos Val. per Alpinos populos Gron. in adn. || 12 (lac. 10 litt.) Nes adop-
tas ut (lac. 3 litt.) cataractas V (lac. 9 litt.) Nec (in Vt) adoptas (in ad opertas)
aut catharas (in cathu-) E penes Alepontios ut deciduas cataractas BAG nullis
aquis externis adoptatis, ut per (lac. 4 litt.) c. Val. nullos externos uel potius
aduenas amnes adoptans, ut per c. Gron. in adn. celsos nullos aduenas amnes
Rolfe (celsos reiec. Pighi) || 13 praeteriti VE pernici BAG praecipiti Val. | et
(lac. 4 litt. in fin. us.) gari VE torrente BAG et nauigari Val. (I) | poterat at
VE protinus BAG poterat Val. || 13.14 copii seduerans V copiis seduxerant E c.
aquarum BAG exuberans Val. || 14.15 ni ruenti curreret sim (lac. 8 litt.) squam
fluenti (lac. 6 litt.) iamque ad (lac. 7 litt.) solutus V irruenti c. (lac. 3 litt.) solu-
tus E i. cursu simplici. Iamque adiutus niuib. liquatis ac solutis BAG ni ru-
enti curreret similis potius quam fluenti. Iamque absolutus Val. (angustis abs.
in adn.) Bae. (cf. 22, 15, 9) fluenti lenius amni. Rolfe Iamque a decliuitate solu-
tus Langen I. ad plana uolutus Pet. prob. Rolfe uel planiora Pighi Fletcher prob.
Meurig-D. || 16 inuaditur V inuadit E BAG | quaemurigantiam V quam muri-
gantiam E quem Murgantiam BA q. Brigantiam G || 17 quadringenta ex qua-
dragenta (m2) V

spatio late diffusum horrore siluarum squalentium inaccessum, nisi
qua uetus illa Romana uirtus et sobria iter composuit latum barbaris
4 et natura locorum et caeli inclementia refragante. hanc ergo paludem
spumosis strependo uerticibus amnis irrumpens et undarum quietem
permeans pigram mediam uelut finali intersecat libramento et tam- 5
quam elementum perenni discordia separatum nec aucto nec immi-
nuto agmine, quod intulit, uocabulo et uiribus absoluitur integris nec
5 contagia deinde ulla perpetiens oceani gurgitibus intimatur. quodque
est impendio mirum, nec stagnum aquarum rapido transcurso moue-
tur nec limosa subluuie tardatur properans flumen et confusum 10
misceri non potest corpus; quod ni ita agi ipse doceret aspectus, nulla
6 ui credebatur posse discerni. sic Alpheus oriens in Arcadia cupidine
fontis Arethusae captus scindens Ionium mare, ut fabulae ferunt, ad
usque amatae confinia † progrontusque barbaros ...
7 ... barbaros dum adessent, licet sciret ... orta bellorum, in occultas 15
8 delatus insidias stetit immobilis malo repentino percussus. ... uisi e
latebris hostes exsiliunt et sine parsimonia, quidquid offendi poterat,
telorum genere multiplici configebant; nec enim resistere nostrorum
quisquam potuit nec aliud uitae subsidium nisi discessu sperare uelo-
ci. quocirca uulneribus declinandis intenti incomposito agmine mili- 20
tes huc et illuc dispalantes terga ferienda dederunt. plerique tamen
per angustas semitas sparsi periculoque praesidio tenebrosae noctis

2 quia uetus inaremana V q. u. in arena Romana E q. uera in Alemana B
qua uetus illa Romana AG (quia) || 4 stertendo ex tertendo V uerrendo E ster-
nendo BA strependo G || 6 dementum V elementum ESBAG | necaucto V nec
aucto ESBAG || 8 nulla V ulla EBAG | quotque V quodque ESBAG ||
10 subluuia etardatur V s. tardantur E sublime tradatur S sub colluue tardatur
BA subluuiet. G | et] sed Val. in adn. || 11 ne VEB ni Em2AG || 12 orientis V
oriens EBAG || 13 arceu se V aretuse Vm3 | captu* (fu. s) V captus EBAG |
Ionium om. SBG || 13. 14 at usque V usque ad ad E adusque SBAG ||
14. 15 progrontusque barbaros (lac. 2 1/5 uss.) barbaros dum V defertur/ Oron-
tesque barbaros/os (lac. 2 uss.) barbaros dum E proruit nymphae. Arbetio qui
aduentus Barbarorum nuntiarent non expectans dum BA (lac. 2 uss. post nym-
phae) progreditur. Arbitio qui a. B. n. non e. dum G progreditur nymphae quae
in insula colitur Syracusis. Nunc redeundum ad textum. Arbitio nullis praemis-
sis exploratoribus qui coactos nuntiarent procinctosque barbaros dum Pighi ||
15 (lac. 7 litt.) orta VE aspera orsa BAG furta Btl. opera iam orta Nov. incerta
orta Pighi || 16 insi (lac. 6 litt.) V insidias stetit E Val. def. Pighi Sey. i. ueluti
BAG | (lac. 7 litt.) uisi VE interea u. BA est. interea uisi G namque improuisi
Langen improuisi Btl. i. uel subito uisi Günther nam improuisi Pet. improuiso
Brakman || 17 siue pars (lac. 8 litt.) nia V s. p. (lac. 8 litt.) ES sine aliqua inter-
missione BAG sine parsimonia Val. def. Pighi Meurig-D. || 22 tenebroso V te-
nebrosae EBAG

extracti reuoluta iam luce redintegratis uiribus agmini quisque proprio sese consociauit. in quo casu ita tristi et inopino abundans numerus armatorum et tribuni desiderati sunt decem. ob quae Almanni sublati animis ferocius incedentes secuto die prope munimenta
 5 Romana adimente matutina nebula lucem strictis mucronibus discurrebant frendendo minas tumidas intentantes. egressique repente Scutarii, cum obiectu turmarum hostilium percussi stetissent, omnes suos conspiratis mentibus ciebant ad pugnam. uerum cum plerosque
 10 recentis aerumnae documenta terrerent, intuta fore residua credens haereret Arbitio, tres simul exsiluere tribuni, Arintheus agens uicem armaturarum rectoris et Seniauchus, qui equestrem turmam Comitum tuebatur, et Bappo ducens Promotos. ... missis sibi ... causa
 11 communis uelut proprii ... ueterum exemplo † usuentere fulminis hostibus superfusi non iusto proelio, sed discursionibus ... uniuersos
 15 in fugam coegere foedissimam. qui dispersi laxatis ordinibus dumque elabi properant impediti, corpora nudantes intecta gladiatorum hastarumque densis ictibus truncabantur. multique cum equis interfecti
 12 iacentes etiamtum eorum dorsis uidebantur innexi. quo uiso omnes e castris effusi, qui prodire in proelium cum sociis ambigebant, cauendi
 20 immemores proterebant barbaram plebem, nisi quos fuga exemerat morte, calcantes cadauerum strues et perfusi sanie peremptorum. / hocque exitu proelio terminato imperator Mediolanum ad hiberna
 13 ouans reuertit et laetus.

1 agminis VE agmini BAG || 2 tristet V tristi et EBAG triste et S | abundans V corr. m3 || 4 ferocibus VEB ferocius AG | incidentes VEBG incedentes A | se cotidie V se quotidie EBA quotidie G secuto die Cl. || 8 conspirantibus animis BG || 9 recentes V recentis EBAG | terrerent intota VE t. et totam B (terrent) A t., in tuto G t. et intuta Val. in adn. Cl., asynd. def. Blomgren || 10 haerere V haereret Lind. || 11 armatum cum V a. tum E a. et BA armaturarum Em2 (in marg.) G || 12 tubatur ♂ V || 12. 13 promoto (lac. 30 litt.) missis sibi (lac. 11 litt.) V p. (lac. 1 us.) ueterum E p. (lac. 9 litt.) m. s. (lac. 8 litt.) G promotorum m. s. a principe ruebant auxiliis. Vrgebat BA promotos cum commissis s. a principe. Vrgebat Lind. proprii (lac. 18 litt.) ueterum V propriam uiri cunctis arcentibus u. BAG propria, uim c. a. u. Lind. Promotos. Iamque propilatis missilibus ac uerutis cum urgeret causa communis uelut propria, animati milites rectorum Val. in adn. P. Qui cum commissis sibi militibus, pro causa communi se uelut propria Deciorum ueterum Her. (cf. 23, 5, 19) || 13 usuentere fulminis VE accolarum fluminis BAG instarque fl. Val. aduentare Tr. uouentes more Her. (cf. 28, 1, 4) || 14 discursionibus (lac. 9 litt.) VE praedatoriis add. in lac. BAG prob. Hertz rapidis Her. (cf. 31, 9, 2) || 17 fruncabantur V truncabantur ESBAG || 18 etiam cum ESBAG | dorsibus VEA ossibus BG dorsis Lind. (Nm2) | quouis VB Cuius E quo uiso AG || 20 post VBA quos EG || 21 morti G def. Naumann (cf. 17, 12, 5) | et om. EBAG || 22 exito V corr. m3

- 5 Exoritur iam hinc rebus afflictis haud dispari prouinciarum malo
calamitatum turbo nouarum extincturus omnia simul, ni Fortuna
moderatrix humanorum casuum motum euentu celeri consummauit /
2 impendio formidatum. cum diuturna incuria Galliae caedes acerbis /
rapinasque et incendia barbaris licenter grassantibus nullo iuuante 5
perferrent, Siluanus pedestris militiae rector ut efficax ad haec corri-
genda principis iussu perrexit Arbitione id maturari modis, quibus
poterat, adigente, ut absenti aemulo, quem superesse adhuc gra ...
3 ... Dynamius quidam actuarius sarcinalium principis iumentorum /
commendaticias ab eo petierat litteras ad amicos, ut quasi familiaris 10
eiusdem esset notissimus. hoc impetrato, cum ille nihil suspicans sim-
pliciter praestitisset, seruabat epistulas, ut perniciosum aliquid in
4 tempore moliretur. memorato itaque duce Gallias ex re publica dis-
cursante barbarosque propellente iam sibi diffidentes et trepidantes /
idem Dynamius inquietius agens ut uersutus et in fallendo exercitatus/ 15
fraudem comminiscitur impiam subornatore et conscio, ut iactauere
rumores incerti, Lampadio praefecto praetorio et Eusebio ex comite
rei priuatae, cui cognomentum erat inditum Mattyocopi, atque Aede-
sio ex magistro memoriae, quos ad consulatum ut amicos iunctissimos
idem curarat rogari praefectus; et peniculo serie litterarum abstersa / 20
solaque incolumi relictis subscriptione alter multum a uero illo disso-
nans superscribitur textus: uelut Siluano rogante uerbis obliquis /
hortanteque amicos agentes intra palatium uel priuatos, inter quos et
Tuscanus erat Albinus alique plures, ut se altiora coeptantem et prope

2 extructurus *S* destructurus *BAG* || 3 consummasset *EAG* consummasse *B* ||
4 arcerbas *V* acerbis *ESBAG* || 5 incendia *V* incendia *ESBAG* || 6 ut] id
VE iratus id *B* i. et *AG* ut *Hadr. Val.* || 7 primum ipsius superrexit *VE* p.
ipsis superuenit *BAG* principis iussu perrexit *Val.* || 8 quem] quem quietum
BAG || 8. 9 gra (*lac. fere 3 uss.*) actuarius *VE* grauabatur, periculosae molis onus
impingeret. a. *BA* (*lac. 3 uss. ante a.*) *G* (*lac. 2 litt.*) Dynamius quidam *add. Val.*
quod periculosius tamen in ipsa principis aula instabat. namque *D. q. Pighi* ||
10 litteras *om. BAG* | ut *del. C. F. W. M.* || 11 notissimis *VE* notissimus *SB*
AG | inimpetrato *VE* impetrato *SBAG* || 12 aepistola siat *V* epistulam si ad *E*
epistolas ut *SBAG* || 14 trepidantes *V* trepidantes *ESBAG* || 16 commiscitur *V*
comminiscitur *ESBAG* | *[in] (*fu. i; in ex m*) impiam *V* impiam *EBAG* ||
17 praefecto praefectorio *V* p. praetorio *E Lind.* praefecto *SBAG* | eusebi *V*
Eusebio *ESBAG* || 18 priuatae *in* priuate *V* | mattiocobe *V* Mattyocopi (*uel -o*)
Her. || 19 et *VEB om. A* ex *G* | consulatum *V* consulatum *ESBAG* | iunctis-
simos *V* iunctissimos *EG* unitissimos *BA* || 20 subrogari *BAG* || 21 sola cum-
tanti *V* incolumi *E* sola i. *BAG* solaque i. *Tr.* | uiro *VEB* uero *SAG* || 23 or-
tanteque *V* | quos *ante* priuatos *del. V* || 24 alique *V* aliqui *E* alique *SBAG* |
albora coeptantem *VE* Alboram captantem *BA* altiora coeptantem *G*

diem loci principalis aditum ... hunc fascem ad arbitrium figmenti 5
compositum uitam pulsaturum insontis a Dynamio susceptum prae-
fectus imperatori auide scrutari haec et similia consueto secrete ob-
tulit soli ingressus intimum † caperem tempore deinde sperans, ut
5 peruigilem salutis eius custodem ..., lectaque consistorio astu callido
consarcinata materia tribuni iussi sunt custodiri et de prouinciis duci
priuati, quorum epistulae nomina designabant. confestimque in- 6
iquitate rei percitus Malarichus Gentilium rector collegis adhibitis
strepebat immaniter circumueniri homines dicatos imperio per fac-
10 tiones et dolos minime debere proclamans petebatque, ut ipse relictis
obsidum loco necessitudinibus suis Mallobaude armaturarum tribuno
spondente, quod remeabit, uelocius iuberetur ire ducturus Siluanum /
aggredi nihil tale conatum, quale insidiatores acerrimi concitarunt, /
uel contra se paria promittente Mallobaudem orabat properare per-
15 mitti haec, quae ipse pollicitus est, impleturum. testabatur enim id se 7
procul dubio scire, quod, si qui mitteretur externus, suoapte ingenio
Siluanus etiam nulla re perterrente timidior composita forte turbabit.

Et quamquam utilia moneret et necessaria, uentis tamen loque- 8
batur incassum. namque Arbitione auctore Apodemius ad eum uocan-
20 dum cum litteris mittitur, inimicus bonorum omnium diuturnus et

1 loci principalis aditum VE solium principis aditum sinuarent B s. p. a. iu-
uarent AG loci principalis adiuuent culmen aditum Haupt lac. indic. Eyss. adi-
tum petiturum iuarent Pet. adiuuent potiturum Tr. def. Pighi || 2 eo (lac. 7 litt.)
sit V (lac. 9 litt.) sit E commisit BAG compositum Val. in adn. | uitam] multos
Val. in adn. | pulsaturus SBAG | insontes VE Val. in adn. insontis BAG | adyna-
mus ceptum VE Dynamius BAG a Dynamio susceptum Val. in adn. || 2. 3 prae-
fectus est ut haec pro imperatore scrutaretur BAG auide Val. in adn. || 3. 4 cen-
sue terreret (r alt. add. m2) e (lac. 8 litt.) id sole V lac. 22 litt. (post scrutari) E
cum astu texeret, consistorium solus BAG censuit offerendum. Et illucescente
uix sole conclaue Val. in adn. consueto secrete obtulit solus Haupt c. repente o.
aulae Pet. soli Harper || 4 est post ingressus add. Val. in adn. | caperem tem-
pore V capere in t. E captato t. BAG capto e re Eyss. eam per rem se fore t.
Haupt rapere in t. Pet. ac potentem fore Her. conclaue in t. Nov. caperem se
fore t. Bae. | deinde] uincire BAG | ut om. BAG accepturum se a principe
praemium ante ut add. Nov. || 5 3 V et E imperatoriae BAG | custodem (lac.
9 litt.) VE sine lac. BAG et fidum Sequine et fidelem Haupt honorandum Pet.
et cautum Nov. | in ante consistorio add. BAG || 7 priuato VEB priuatos A
priuati G || 8 malaridius VEB Malarichus AG || 9 circumuenire V circumueniri
EBAG || 11 obsidium [loco] V obsidium l. ESBAG | mallo laude VE M. Clau-
dio B Mallobaude AG || 12 remeauit VE ut remearet B remearet AG remea-
bit Val. | dicturus VE ducturus SBAG || 13 qualem VBA quales E quale G ||
16 siquis EBAG || 17 turbauit V turbaret G turbabit Val.

grauis. qui incidentis ... cum uenisset in Gallias, dissidens a manda-
tis, quae proficiscenti sunt data, nec uiso Siluano nec oblati scriptis,
ut ueniret, admonito ... remansit ascitoque rationali quasi proscripti
iamque necandi magistri peditum clientes et seruos hostili timore
9 uexabat. inter haec tamen dum praesentia Siluani speratur et Apo- 5
demius quieta perturbat, Dynamius, ut argumento ualidiore impie
structorum assereret fidem, compositas litteras his concinentes, quas
obtulerat principi per praefectum, ad tribunum miserat fabricae
Cremonensis nomine Siluani et Malarichi, a quibus ut arcanorum con-
10 sciis monebatur parare propere cuncta. qui cum haec legisset, hae- 10
rens et ambigens diu, quidnam id esset — nec enim meminerat secum
aliquando super negotio ullo interiore hos, quorum litteras acceperat,
collocutos — epistulas ipsas per baiulum, qui portarat, iuncto milite
ad Malarichum misit obsecrans, ut doceret aperte, quae vellet, /
non ita perplexe; nec enim intellexisse firmabat ut subagrestem et 15
11 simplicem, quid significatum esset obscurius. haec Malarichus subito
nanctus, etiamtum squalens et maestus suamque et popularis Siluani
uicem grauiter ingemescens adhibitis Francis, quorum ea tempestate
in palatio multitudo florebat, erectius iam loquebatur: tumultuando
patefactis insidiis reserataque iam fallacia, per quam ex confesso salus 20
12 eorum appetebatur. hisque cognitis statuit imperator dispicientibus
consistorianis et militaribus uniuersis in negotium praeterinquiri. /
cumque iudices resedissent, Florentius Nigriniani filius agens tunc pro
magistro officiorum contemplans diligentius scripta apicumque pri-

1 incidentis (*lac. 27 litt.*) cum uentis et VE (*lac. 14 litt.*) incidens principi BA
incidentis (*lac. 4 litt.*) cum uenisset G incidentia paruipendens c. u. Val. i. parui
ducens c. u. Val. in *adn. reiec. Pighi* | Galliis BA || 2 quae] quam V quo E
conuentis quae BAG quae Val. quae [ei]? Cl. in *app. reiec. Heilm.* | oblatis ex
oblato V oblati ESBAG || 3 admonit V admonuit ESB admonito AG *lac.*
indic. Cl. | adscitaque BA | rationali quas procapti V r. qui capti E ratione
qua procapti erant BA rationali quasi proscripti G || 6 ualidiores VEB ualidi-
ore AG || 8 obtulerant V obtulerat G || 10 prope VBA propere EG || 13 con-
locutus V colloquutos EBA G | iunc*to (*fu. t*) V uincto SB || 14 misit V *restit.*
Heilm. remisit *Her.* || 15 in V et EBA G || 16 esse V esset EBA G || 19. 20 flo-
rebat (*lac. 8 litt.*) que iam fallacia S f. magna cum f. B | tumultua (*lac. 10*
litt.) Factis VEA tumultuabaturque f. G t. patefactis Val. tumultuando p. Val.
in *adn.* || 20 refe (*lac. 3 litt.*) que VEA relectaque G reserataque *Kiefl.* | ex]
et SBA | confessio VBA confessione E confesso G | plus V salus G || 22 con-
sistorianis V consistorianis EBA G | praeter inquiri V *def. Pighi* acriter uel arte
inquiri Btl. praeter morem i. Tr. Nov. perspicaciter i. *Her.* properanter i. *Wal-*
ter || 23 festidissent V fastidissent ESBAG assedissent *Madv.* resedissent *Nov.*
confestim sedissent *Walter* fastum diem dedissent *Hildebrand prob. Cl. reiec.*
Miller

stinorum quasi quandam umbram repperiens animaduertit, ut factum
est, priore textu interpolato longe alia, quam dictarat Siluanus, ex
libidine consarcinatae falsitatis ascripta. proinde fallaciarum nube 13
discussa imperator doctus gesta relatione fideli abrogata potestate
5 praefectum statui sub quaestione praecepit, sed absolutus est enixa
conspiratione multorum. suspensus autem Eusebius ex comite priua-
tarum se conscio haec dixerat concitata. Aedesius enim minus scisse, 14
quid actum sit, pertinaci infitiatione contendens abiit innoxius et ita
finito negotio omnes sunt absoluti, quos exhiberi delatio compulit
10 criminosa. Dynamius uero ut praeclaris artibus illustratus cum cor-
rectoris dignitate regere iussus est Tuscos. ...

Agens inter haec apud Agrippinam Siluanus assiduisque suorum 15
comperiens nuntiis, quae Apodemius in labem suarum ageret fortuna-
rum, et sciens animum tenerum uersabilis principis timensque, ne
15 trucidaretur absens et indemnatus, in difficultate positus maxima /
barbaricae se fidei committere cogitabat. sed Laniogaiso uetante / 16
tunc tribuno, quem, dum militaret candidatus, solum affuisse morituro
Constanti supra rettulimus, docenteque Francos, unde oriebatur,
interfecturos eum aut accepto praemio prodituros nihil tutum ex prae-
20 sentibus ratus in consilia cogitabatur extrema et sensim cum princi-
piorum uerticibus erectius collocutus isdemque magnitudine promis-

1 quas quandam VE q. quondam S quae q. BA reliquias quasdam G quasi
quandam umbram Her. | animaduertitum V animaduertit cum (uel tum) ut E
animaduerti cum SB animaduertit tum AG animaduertit ut Em2 Val. || 2 est
(cpd.) V ex G | aliquam VEB aliter quam A alium q. G alia q. Val. || 3 consar-
cinata Langen Günther || 4 gestarum latione V gestorum latione E g. latione
BA gesta relatione G || 5 praecipit VBG praecepit EA | se V sed EBA G ||
7 enim nescisse G || 8 e ante sit del. V || 10 criminos. Adynamius V crimino-
sos / A. E. criminis. A. SB c. Dynamius AG || 11. 12 regere iussus est tuscos. (lac.
15 litt.) Agens VE (lac. 22 litt.) corrigere iussus est Tuscus (lac. 30 litt.) agens S
abiit, necnon corrigere iussus est Tuscus reliquam principis creduli militiam.
agens BAG Tuscos et Vmbros Seeck def. Pighi || 13 conperiiis V comperiens E
Cl. compertis SBAG || 14 animarum V animum EBA G | uersabili V uersabi-
lis EBA G || 14. 15 principis (lac. 15 litt.) aretur absens*et (fu. e) indamnatus V
p. (lac. 18 litt.) absens et indemnatus E p. in dicta causa timens ne absens et in-
demnatus perageretur reus BAG timensque Cl. timens ne proscriberetur absens
et indemnatus uel t. ne damnaretur absens et inauditus Val. in adn. | trucidaretur
Gron. indemnatus def. Blomgren || 17 moriture V morituro EBA G || 18 supplere-
tulimus V supra retulimus EA s. scripsimus BG | docentemque VEB docente-
que AG || 20 cogitabatur V def. Hagend. Blomgren Frassinetti agitabatur E Cl.
cogebatur BAG | eum VEB A cum b2G || 21 erectus V secretius G erectius Tr.
Cl.

sae mercedis accensis cultu purpureo a draconum et uexillorum insignibus ad tempus abstracto ad culmen imperiale surrexit.

- 17 Dumque haec aguntur in Galliis, ad occasum inclinato iam die /
perfertur Mediolanum insperabilis nuntius aperte Siluanum demon-
strans, dum ex magisterio peditum altius nititur, sollicitato exercitu 5
18 ad augustum culmen euectum. hac mole casus inopini Constantio icto /
quasi fulmine fati primates consilio secunda uigilia conuocato pro-
perarunt omnes in regiam. cumque nulli ad eligendum, quid agi de-
beret, mens suppetere posset aut lingua, summissis uerbis perstrin-
gebatur Vrsicini mentio ut consiliis rei bellicae praestantissimi fru- 10
straque graui iniuria lacesciti et per admissionum magistrum — qui
mos est honoratior — accito eodem ingresso consistorium offertur
purpura multo quam antea placidius. Diocletianus enim Augustus
omnium primus externo et regio more instituit adorari, cum semper
19 antea ad similitudinem iudicum salutatos principes legerimus. et qui 15
paulo antea cum insectatione maliuola orientis uorago inuadendaeque
summae rei per filios affectator compellabatur, tunc dux prudentissi-
mus et Constantini magnus erat commilito solusque ad exstinguen-
dum probis quidem sed insidiosis rationibus petebatur. diligens enim
opera nauabatur exstingui Siluanum ut fortissimum perduellem aut, 20
si secus accidisset, Vrsicinum exulceratum iam penitus aboleri, ne
20 superesset scopulus impendio formidandus. igitur cum de profectione
celeranda disponeretur, propulsationem obiectorum criminum eundem

1 accensis V Accintus E amisis SBA annisis G accensis Hadr. Val. | a] et E
om. BAG | uixillorum ♂ V || 4 siluarum V Siluanum ESBAG || 5 magistro
SBAG | nititor V nititur ESBAG || 6 hoc V hac ESBAG | ipso V icto G ||
7 primatis VE permotus BA primates G || 10 sic inimentio V s. initur men-
tio E s. mimentio SBA fit mentio G Vrsicini m. Lind. || 13 multo ex multa V ||
13. 14 placidius (lac. 16 litt.) cum semper antea (lac. 15 litt.) annium primus V
placidius c. s. a. omnium p. E multa, quam ante principis pedes explicitam
strauerunt, BA placidius (lac. 9 litt.) primus G Diocletianus Augustus add. Hadr.
Val. in adn. enim add. Gdt. || 14 extortio ei regio re V lac. 11 litt. E exteriorum
regum ritu B externorum r. r. A extero ritu et regio more G externo et regio
more Tr. Nov. Her. (cf. Liv. 29, 19, 4) || 15 iudicem V iudicum EG iudicis BA |
legeremus V legerimus G | et] ita is BAG || 16 infectatione V infestatione ESA
infestatione B insectatione G | maliuola (m add. m2) V | uoragi (lac. 8 litt.)
uadendaeque V uoragine (lac. 6 litt.) inuadendaeque E uorago i. G uoraginis ut
inuadendae BA || 17 conpollabatur V compellabatur ESBAG || 18 Constantii
Cl. in app. Her. | magni fuerat ESBAG | extinguendum incendium Günther ||
20 Siluanum exstingui tr. SBAG || 21 adoleri (lac. 2 litt.) VE (sine lac.) aboleri
Em2 BAG || 22 scopulus V scrupulus ESBAG scopulus Her. (cf. Flor. 4, 9, 1) |
impedio ex inpendo V | formidans V formidandus ESBAG || 23 celebranda
SBG | propulsatione VB propulsationem EAG

ducem parantem praegressus oratione leni prohibet imperator non id esse memorans tempus, ut controuersa defensio causae susciperetur, cum uicissim restitui in pristinam concordiam partes necessitas subigeret urgentium rerum, antequam cresceret mollienda.

- 5 Habita igitur deliberatione multiplici potissimum tractabatur, / 21
quo commento Siluanus gesta etiamtum imperatorem ignorare existimaret. probabili argumento firmandam fidem reperto monetur honorificis scriptis, ut accepto Vrsicino successore cum potestate rediret intacta. post haec ita digesta protinus iubetur exire tribunis et pro- 22
10 tectoribus domesticis decem, ut postularat, ad iuuandas necessitates publicas ei coniunctis, inter quos ego quoque eram cum Veriniano collega, residuis omnibus ab imperatore delectis. iamque eum egres- 23
sum solum de se metuens quisque per longa spatia deducebat. et quamquam ut bestiarum obiceremur intractabilibus feris, perpendentes
15 tamen hoc bonum habere tristitia accidentia, quod in locum suum secunda substituunt, mirabamur illam sententiam Tullianam ex internis ueritatis ipsius promulgatam, quae est talis: „et quamquam optatissimum est perpetuo fortunam quam florentissimam permanere, illa tamen aequalitas uitae non tantum habet sensum, quantum cum ex
20 miseris et perditis rebus ad meliorem statum fortuna reuocatur.“

Festinamus itaque itineribus magnis, ut ambitiosus magister ar- 24
morum ante allapsum per Italicos de tyrannide ullum rumorem in suspectis finibus appareret, uerum cursim nos properantes aerea uia quadam anteuolans prodiderat fama et Agrippinam ingressi inueni-

2 controuersia V controuersa Lind. || 4 molliendo V mollienda G || 5 id ante potissimum add. Gdt. || 6 gesto V gesta G | imperatorem V imperatorem G || 7 et ante probabili add. Val. | ad ante firmandam add. Em2G def. Pighi reiec. Bae. || 9. 10 tribunus cum protectoribus domesticis E Tribunus et p. d. SB T., et protectores domesticos b₁b₂G || 11 (lac. 3 litt. in fin. us.) Etconiunctis V (sine lac.) coniunctis E secum duxit BG (lac. 5 litt.) et coniunctis A ei c. Val. || 12 residui (ex reui) omni (lac. 21 litt.) V r. omni (lac. 13 litt.) E r. omnes propinqui et familiares BAG residuis omnibus ab imperatore delectis Pighi || 13 sé metú V BAG se metum E se metuens Val. in adn. || 14 perpendes V perpendentes EAG perpendens SB || 15 haberet VEB habere AG | tristitia VB tristitia EAG | recidentia VE recidiua BA praecedentia G accidentia Cl. | locos (ex locis) sunt V locos s. E illico BA locis suis G locum suum Her. loco eorum Cl. in app. || 16 substituunt (lac. 10 litt. in fin. pag.) VE (lac. 12 litt. in fin. us.) sine lac. G lac. indic. Cl. reiec. Pighi | in externis S in aeternis BG || 17 adytis post ipsius add. BAG || 18 perpetui V perpetui EA perpetui S perpetim BG || 19 qualitas V aequabilitas Val. aequalitas Eyss. || 20 seris VE saeuis BAG feris Eyss. miseris Kiefl. | fortunae VA fortuna EBG fortunae reuocamur Her. || 23 aeraria V aerea E erraria S erratica BAG aerea uia Cl. (cf. 18, 6, 3) def. Pighi || 24 quaedam E BAG

- 25 mus cuncta nostris conatibus altiora. namque conuena undique mul-
titudine trepide coepta fundante coactisque copiis multis pro statu
rei praesentis id aptius uidebatur, ut ad imperatoris nouelli per ludi-
briosa auspicia uirium accessu firmandi sensum ac uoluntatem dux
flexibilis uerteretur, quo uariis assentandi figmentis in mollius uer- 5
26 gente securitate nihil metuens hostile deciperetur. cuius rei finis ar-
duus uidebatur; erat enim cautius obseruandum, ut appetitus oppor-
tunitati obtemperarent nec praecurrentes eam nec deserentes. qui si
eluxissent intempestiue, constabat nos omnes sub elogio uno morte
multandos. 10
- 27 Susceptus tamen idem dux leniter adactusque inclinante negotio
ipso ceruices adorare sollemniter anhelantem celsius purpuratum ut
spectabilis colebatur et intimus facilitate aditus honoreque mensae re-
galis adeo antepositus aliis, ut iam secretius de rerum summa consul-
28 taretur. aegreferebat Siluanus ad consulatum potestatesque sublimes 15
elatis indignis se et Vrsicinum solos post exsudatos magnos pro re
publica labores et crebros ita fuisse despectos, ut ipse quidem per
quaestiones familiarium sub diceptatione ignobili crudeliter agitatus /
commisisset in maiestatem arcesseretur, alter uero ab oriente raptus
odiis inimicorum addiceretur; et haec assidue clam querebatur et 20
29 palam. terrebant nos tamen, cum dicerentur haec et similia, circum-
frentia undique murmura causantis inopiam militis et rapida cele-
ritate ardentis angustias Alpium perrumpere Cottiarum.
- 30 In hoc aestu mentis ancipiti ad effectum tendens consilium occulta
scrutabamus indagine sederatque tandem mutatis prae timore saepe 25
sententiis, ut quaesitis magna industria cautis rei ministris obstricto
religionum consecratione colloquio Bracchiati sollicitarentur atque Cor-

1 contibus V cogitationibus E comitibus B conatibus A G || 2. 3 prostratur ei
praesentibus VEA prosilit enim p. B pro statu rei praesentis G || 3 id] is BA |
aptibus V actibus S actoribus BA aptius G | uidebatur om. BA | ludibrios V
ludibriorum E ludibria BA ludibriosa G || 4 accessus firmandi G || 5 flebilis V
flexibilis Btl. Dederichs prob. Pet. | mollius ex molliendo V | urgente V uergente
Hadr. Val. || 6 metuens ex metus V | arduos V arduus ESBAG || 8 nec¹] ne VB
nec EAG | si add. G || 12 sollempniter V | anhillantem ♂ V | purpuratam V
purpuratum E Val. purpuram BAG | ut om. G || 13 spetiabilis V spectabilis
EBA specialius G || 15 ad add. BAG || 16 et add. BAG || 17 despectos V de-
spectos ESBAG || 18 discerptatione V diceptatione EG discrepatione SBA |
agitatis VBA agitatus EG || 19 cum misisse V commissi E commisisse SBAG ||
20 adduceretur BAG | hoc SBAG | quaerebatur VB querebatur ESAG ||
23 altium V alpium ESBAG | perrumperet VE perrumpere BAG || 25 scru-
tabamur SBAG || 26 cauti spei V tantisper E cautis BAG cautis rei Val. ||
27 Braccati b₂ G

nuti fluxioris ... ubertate mercedis ad momentum omne uersabiles. /
firmato itaque negotio per sequestres quosdam gregarios obscuritate 31
ipsa ad id patrandum idoneos praemiorum expectatione accensos /
solis ortu iam rutilo subitus armatorum globus erupit atque, ut solet
5 in dubiis rebus, audentior caesis custodibus regia penetrata Siluanum
extractum aedacula, quo exanimatus confugerat, ad conuenticulum
ritus Christiani tendentem densis gladiatorum ictibus trucidarant.

Ita dux haud exsilium meritorum hoc genere oppetit mortis metu 32
calumniarum, quibus factione iniquorum irretitus est absens, ut
10 tueri possit salutem ad praesidia progressus extrema. licet enim ob 33
tempestiuam illam cum armaturis prodicionem ante Mursense proe-
lium obligatum gratia retineret Constantium, ut dubium tamen mu-
tabilem uerebatur, licet patris quoque Boniti praetenderet fortia
facta, Franci quidem, sed pro Constantini partibus in bello ciuili /
15 acriter contra Licinianos saepe uersati. euenerat autem, ut, antequam 34
huiusmodi aliquid agitaretur in Galliis, Romae in Circo Maximo popu-
lus — incertum, relatione quadam percitus an praesagio — „Siluanus
deuictus est“ magnis uocibus exclamaret.

Igitur Siluano apud Agrippinam, ut relatum est, interfecto inaesti- 35
20 mabili gaudio re cognita princeps insolentia coalitus et tumore hoc
quoque felicitatis suae prosperis cursibus assignabat eo more, quo
semper oderat fortiter facientes ut quondam Domitianus, superare
tamen quacumque arte contraria cupiebat. tantumque afuit laudare 36
industrie gesta, ut etiam quaedam scriberet de Gallicanis intercepta
25 thesauris, quos nemo attigerat. idque scrutari iusserat artius inter-
rogato Remigio etiamtum rationario apparitionis armorum magistri, /
cui multo postea, Valentiniani temporibus, laqueus uitam in causa

1 fluxioris (*lac. 22 litt. ras. 2 litt. in fin. lac.*) VE (*lac. 12 litt.*) f. ingenii BA
f. fidei et G f. f. numeri et proposita Pighi | uersabiles V uersabiles ES
BAG || 3 accensus W. Meyer Spir. || 4 globos V globus EBAG | e-
rumpit G || 5 signarum V signorum E signorium BA Siluanum G || 6 aut
VE ad Em2 (*in marg.*) BAG || 7 tendens Günther | trucidarunt E tru-
cidant G || 8 aut VE haud Em2G ad SBA || 12 et post tamen add.
BAG prob. Cl. mutabilemque Stangl || 13 patrisque poniti S patris P. B
p. quoque P. A patris Bonitii G || 14 frangi quidem sed VE frugi q. et Em2 in
marg. sed BG quidem sed A Franci quidem sed Lind. || 15 tantae quam VE (t
pr. del.) antequam SBAG ut add. Tr. Cl. (*cf. lin. 16 et 17*) || 16 ut Romae Lind.
(*cf. lin. 15*) | maxime V maximo ESBA G || 17 ratione V relatione Btl. |
etsiluanus VE ut S. BAG (*cf. lin. 15*) || 18 deuus est V lac. 7 litt. E deuus SBA
deuictus est G || 19 siluanus agrippinam V Siluano apud Agrippinam E def.
Her. S. A. BA S. Agrippinae G || 24 quondam V quondam E quondam Em2 in
marg. quaedam BAG || 25 scrutarius serat V scrutari iusserat ESBA G || 27 la-
cus VEB laqueus AG

- 37 Tripolitanae legationis erupit. post quae ita completa Constantius ut
iam caelo contiguus casibusque imperaturus humanis magniloquentia
sufflabatur adulatorum, quos augebat ipse spernendo proiciendoque
id genus parum callentes, ut Croesum legimus ideo regno suo Solonem
expulisse praecipitem, quia blandiri nesciebat, et Dionysium inten- 5
tasse poetae Philoxeno mortem, cum eum recitantem proprios uersus /
absurdos et inconcinnos laudantibus cunctis solus audiret immobilis. /
38 quae res perniciose uitiorum est alitrix. ea demum enim laus grata
esse potestati debet excelsae, cum interdum et uituperationi secus ge-
storum pateat locus. 10
- 6 Iamque post securitatem quaestiones agitabantur ex more et uincu-
lis catenisque plures ut noxii plectebantur. exsurgebat enim efferuens
laetitia Paulus, tartareus ille delator, ad uenenatas artes suas licen-
tius exercendas et inquiringibus in negotium consistorianis atque mi-
litaribus, ut praeceptum est, Proculus admouetur eculeo, Siluani do- 15
mesticus, homo gracilis et morbosus, metuentibus cunctis, ne ui nimia
tormentorum leui corpore fatigato reos atrocium criminum promisce
citari faceret multos. uerum contra, quam speratum est, contigit. /
2 memor enim somnii, quo uetitus erat per quietem, ut ipse firmavit, /
pulsare quendam insontem, usque ad confinia mortis uexatus nec 20
nominavit nec prodidit aliquem, sed asserebat factum Siluani con-
stanter id eum cogitasse, quod iniit, non cupiditate, sed necessitate
3 compulsum argumento euidenti demonstrans. causam enim
probabilem ponebat in medio multorum testimoniis claram, /
quod die quinto, antequam infulas susciperet principatus, do- 25
natum stipendio militem Constantii nomine allocutus est, fortis esset
et fidus. unde apparebat, quod, si praesumere fortunae superioris in-
4 signia conaretur, auri tam graue pondus largiretur ut suum. post
hunc damnatorum sorte Poemenius raptus ad supplicium interiit, qui,

1 erupit VEB *def. Löfst. Pighi reiec. Hartke* eripuit A rupit G || 3 inflabatur
E fl. sufflabatur S fastuque sufflabatur BAG | adula**torum (*fu. ba*) V ||
4 cruessum V Croesum SBAG || 4. 5 regnos suolonem expulsisse V regno So-
lonem expulsisse E r. suo Solonem e. BAG || 5 intentare VEBG intentas-
se A || 6 montem V mortem BAG || 7 audire VE audiret BAG || 8 pernitio-
sa V | enim *om. b₂G* || 9 uituperationi V uituperationi ESBAG | gessio-
rum V gestorum EBAG || 11 ex] de SBAG | et] ex SBAG || 12 et ante ca-
tenisque *add. SBA* | plures *om. SB* | noxi VBA noxii ESG | plectebantur V
plectebantur EG petebantur SA petebatur B || 13 illas VB ille EAG || 20 quen-
quam AG | insontem *add. Vm2* | uexatur V uexatus ESBAG || 22 ideo V id
eum G || 25 suscipere et VBA suscipe et E suscipere G || 26 milite V militem
EBAG | constanti VBA Constantii EG || 27 praesumeret V praesumere Val. ||
28 giretur V largiri E repetere BAG largiretur Boxh. Val.

ut supra rettulimus, cum Treueri ciuitatem Caesari clausissent Decentio, ad defendendam plebem electus est. tum Asclepiodotus et Lutto et Maudio comites interempti sunt alique plures haec et similia perplexe temporis obstinatione scrutante.

- 5 Dum has exitiorum communium clades suscitatur turbo feralis, urbem aeternam Leontius regens multa spectati iudicis documenta praebebat in audiendo celerior, in disceptando iustissimus, natura beneuolus, licet auctoritatis causa seruandae acer quibusdam uidebatur et inclinatio ad damnandum. prima igitur causa seditionis in eum 2
10 concitandae uilissima fuit et leuis. Philoromum enim aurigam rapi praeceptum secuta plebs omnis uelut defensorum proprium pignus / terribili impetu praefectum incessebat ut timidum, sed ille stabilis et erectus immissis apparitoribus correptos aliquos uexatosque tormentis nec strepente ullo nec obsistente insulari poena multauit. diebus- 3
15 que paucis secutis cum itidem plebs excita calore, quo consueuit, uini causando inopiam ad Septemzodium conuenisset, celebrem locum, / ubi operis ambitiosi Nymphaeum Marcus condidit imperator, illuc de industria pergens praefectus ab omni toga apparitioneque rogabatur enixius, ne in multitudinem se arrogantem immitteret et minacem /
20 ex commotione pristina saeuientem. difficilis ad pauorem recta tetendit adeo, ut eum obsequen ... desereret licet in periculum festinantem abruptum. insidens itaque uehiculo cum speciosa fiducia contuebatur 4
acribus oculis tumultuantium undique cuneorum ueluti serpentium uultus perpessusque multa dici probrosa agnitum quendam inter alios
25 eminentem uasti corporis rutilique capilli interrogauit, an ipse esset Petrus Valuomeres, ut audierat, cognomento. eumque, cum esse sonu

1 suprae ♂ V | clausissent ♂ V || 5 clades V clades E S B A G || 7 praecipiebat V B G praebebat E A | celeri V celer in E B A G *def. Blomgren* celerior in (*uel celerissimus reiec. Hagend.*) c. c. Cl. || 9 adamandum V E ad amandum S B A G ad amandandum Hermann ad damnandum Btl. Erfurdt | aut V causa E ars B A G ansa Bozh. *def. Löfst.* ampla Tr. || 12 incessabat V E incessebat B A G || 13 correctos V correptos E S B A G || 14 multati sunt V multauit G || 15 ididem V E id idem S ad idem B A itidem G || 15.16 uim causando (*inopiam om.*) S B G || 16 at V ad E S B A G | septenzonium B A septizonium b_2 G | lecebre V celebrem E S B A G || 17 illud V illuc E B A G illucque Günther || 18 adomni-toga V ab omni torga E a dominicoga B A ab omni toga G | apparitioneque ♂ V apparitore A || 20 difficilisque G | recti V recta Btl. || 21 obsequen (*lac. 12 litt.*) V obsequentium turba ministrorum E obsequentem facile B A obsequentium pars G o. adulatio Brakman o. pars togata Pighi obsequenter pars ministrorum sequeretur, cum pars Sey. || 22 conturbatur V E B contuebatur A G || 23 tumultuantium G | uelut inserpentium V B A u. inserpentum E ueluti serpentium G || 25 eminentem V eminentem E B A G | rutilique V rutilique E B A G || 26 esset V esse E B A G | sono E B A G

- respondisset obiurgatorio, ut seditiosorum antesignanum olim sibi com-
 pertum reclamantibus multis post terga manibus uinctis suspendi
 5 praecepit. quo uiso sublimi tribuliumque adiumentum nequicquam
 implorante uulgus omne paulo ante confertum per uaria urbis mem-
 bra diffusum ita euanuit, ut turbarum acerrimus concitor tamquam 5
 in iudiciali secreto exaratis lateribus ad Picenum eiceretur, ubi postea
 ausus eripere uirginis non obscurae pudorem Patruini consularis sen-
 tentia supplicio est capitali addictus.
- 6 Hoc administrante Leontio Liberius Christianae legis antistes a Con-
 stantio ad comitatum mitti praeceptus est tamquam imperatoriis 10
 iussis et plurimorum sui consortium decretis obsistens in re, quam
 7 breui textu percurram. Athanasium episcopum eo tempore apud
 Alexandriam ultra professionem altius se efferentem scitarique co-
 natum externa, ut prodidere rumores assidui, coetus in unum quaesi-
 tus eiusdem loci multorum — synodus ut appellant — remouit a sacra- 15
 8 mento, quod obtinebat. dicebatur enim fatidicarum sortium fidem /
 quaeue augurales portenderent alites scientissime callens aliquoties
 praedixisse futura; super his intendebantur ei alia quoque a propo-
 9 sito legis abhorrentia, cui praesidebat. hunc per subscriptionem ab-
 icere sede sacerdotali paria sentiens ceteris iubente principe Liberius 20
 monitus perseueranter renitebatur nec uisum hominem nec auditum
 damnare nefas ultimum saepe exclamans aperte scilicet recalcitrans
 10 imperatoris arbitrio. id enim ille Athanasio semper infestus, licet
 sciret impletum, tamen auctoritate quoque potiore aeternae urbis
 episcopi firmari desiderio nitebatur ardenti; quo non impetrato Li- 25
 berius aegre populi metu, qui eius amore flagrabat, cum magna diffi-
 cultate noctis medio potuit asportari.
- 8 Et haec quidem Romae, ut ostendit textus superior, agebantur. /
 Constantium uero exagitabant assidui nuntii deploratas iam Gallias
 indicantes nullo renitente ad internecionem barbaris uastantibus 30

2 pos VE *def. Pighi* post BAG || 4 omni pauli V omne paulo ES (omni) BAG ||
 5 et VE ut BAG || 6 iudicialia V iudiciali G || 7 patru in consulari SBA Pa-
 truini consulari G || 8 ei id V est *post* addictus E ob id BAG obiit Pet. cecidit
Walter periit *Eyss.* oppetit *Her.* || 9 antestes ♂ V || 10 imperatoris AG ||
 11 iussisset VE iussu et B iussui et A iussis et G | suis V e suis E scitis per
 BA sui G || 13 sciscitarique BAG || 15 loci multorum V *def. Blomgren Frassi-*
netti legis cultorum *Kießl.* || 16. 17 fidemque † V f. quam E fidem quae uel BA
 f. quae ue G || 18 praeposito VBG proposito EA || 21 renitebantur V reni-
 tebatur ESAG retinebatur B | hominum VE hominem Em2 BAG || 23 arbi-
 trior V arbitrio ESBA G | athasio ♂ V || 24 qua BAG | potiores VEBG po-
 tioris Em2 potiuntur A potiore Val. in *adn.* || 25 imperato V impetrato EBAG ||
 29 nuntii *add.* BAG || 30 internitionem V

uniuersa; aestuansque diu, qua ui propulsaret aerumnas ipse in Italia residens, ut cupiebat, — periculosum enim existimabat se in partem contrudere longe dimotam — repperit tandem consilium rectum / et Iulianum patruelem fratrem haud ita dudum ab Achaico tractu acci-
 5 tum etiamtum palliatum in societatem imperii asciscere cogitabat. / id ubi urgente malorum impendentium mole confessus est proximis / 2 succumbere tot necessitatibus tamque crebris unum se, quod numquam fecerat, aperte demonstrans, illi in assentationem nimiam eruditi / infatuabant hominem nihil esse ita asperum dictitantes, quod praepo-
 10 tens eius uirtus fortunaque tam uicina sideribus non superaret ex more. addebantque noxarum conscientia stimulante complures deinceps cauere debere Caesaris nomen replicantes gesta sub Gallo. quis 3 adnitentibus obstinate opponebat se sola regina, incertum migrationem ad longinqua pertimescens, an pro natiua prudentia consulens
 15 in commune, omnibusque memorans anteponi debere propinquum. / post multaque per deliberationes ambiguas actitata stetit fixa sententia abiectisque disputationibus irritis ad imperium placuit Iulianum assumi. et cum uenisset accitus, praedicto die aduocato omni, quod 4 aderat, commilitio tribunali ad altiore suggestum erecto, quod aquilae circumdederunt et signa, Augustus insistens eumque manu retinens dextera haec sermone placido perorauit:

„Assistimus apud uos, optimi rei publicae defensores, causae com- 5 muni uno paene omnium spiritu uindicandae, quam acturus tamquam apud aequos iudices succinctius edocebo. post interitum rebellium 6
 25 tyrannorum, quos ad haec temptanda, quae mouerunt, rabies egit et furor, uelut impiis eorum manibus Romano sanguine parentantes / persultant barbari Gallias rupta limitum pace hac animati fiducia, / quod nos per disiunctissimas terras arduae necessitates astringunt. /

1 ipsa VE ipse BAG || 4 achaja contractu VE A. contractum BAG Achaico tractu Lind. in adn. | accitu VG accitum E Lind. ac tritu S ac ritu BA || 6 molle V mole ESBAG | est confessus tr. SBAG || 7 succumberet VB succumbere EAG || 8 in] ad Fesser | in assentatione nimia Corn. (cf. 28, 1, 33) || 9 hominem om. SBG | has ita VE hac ita Em2 his ita BA ita G || 10 3 V om. EBG ei A || 13 optinebat VBA optinebant E opponebat G || 16 multaque VEG def. Pighi Frassinetti multa quae BA m. itaque Nov. | actitaste ut V actitata ut E actitaret ut S actitarat ut BA actitata stetit G || 17 adiectisque VBA abiectisque EG || 18 adsumet V assumi E adsumere SBAG a. et Haupt adsumi. Et Günther Pet. | prodicto V praedicto E BAG || 19 (lac. 7 litt.) tiorem V in altiore E ad a. BAG || 20 insigniens eumque V insigne ensemque E insigniter BA inscendens eumque G insistens Val. in adn. def. Kell. Haupt insurgens Frassinetti | manum V manu E BAG || 21 placitio V placido EAG placito SB || 24 poetaequos VEB potero uos A apud aequos G || 27 insultant BAG

- 7 huic igitur malo ultra apposita iam proserpenti, si, dum patitur tem-
pus, occurrerit nostri uestrique consulti suffragium, et colla super-
barum gentium detumescent et imperii fines erunt intacti. restat, uen-
8 turoresp, quam gero, secundo roboretis effectu. Iulianum, hunc
fratrem meum patruelem, ut nostis, uerecundia, qua nobis ita ut ne- 5
cessitudine carus est, recte spectatum iamque elucentis industriae
iuuenem, in Caesaris adhibere potestatem exopto coeptis, si uidentur
utilia, etiam uestra consensione firmandis.“
- 9 Dicere super his plura conantem interpellans contio lenius prohi-
bebat arbitrium summi numinis id esse non mentis humanae uelut 10
praescia uenturi praedicamans. stansque imperator immobilis, dum
10 silerent, residua fidentius explicauit: „quia igitur uestrum quoque
fauorem adesse fremitus indicat laetus, adolescens uigoris tranquilli, /
cuius temperati mores imitandi sunt potius quam praedicandi, ad
honorem prope speratum exsurgat; cuius praeclaram indolem bonis 15
artibus institutam hoc ipso plene uideor exposuisse, quod elegi. ergo
eum praesente nutu dei caelestis amictu principali uelabo.“
- 11 Dixit moxque indutum auita purpura Iulianum et Caesarem cum
exercitus gaudio declaratum his alloquitur contractiore uultu sub-
maestum: 20
- 12 „Recepisti primaeuus originis tuae splendidum florem, amantissime
mihi omnium frater; aucta gloria mea, confiteor, qui iustius in defe-
renda suppari potestate nobilitati mihi propinquae quam ipsa po-
13 testate uideor esse sublimis. adesto igitur laborum periculorumque
particeps et tutelam ministerii suscipe Galliarum omni beneficentia 25
partes leuaturus afflictas; et si hostilibus congredi sit necesse, fixo

1 ultor *BA* | appositus *BA* opposita *G* | proserpentis *VE* proserpenti *BAG* |
si *add. Val.* || 3 restat uetorum *V* restituri *E* Restitutum *BA* restat ut
rerum *G* notorum *Momms.* uenturoresp *Her.* (*cf. 21, 10, 2*) uotorum *Hagend.* ||
4 specie *SBA* | roboretis in ruboretis *Vm2* || 6 eluocet *V* elatae *E* euolues *S*
euoluens *BA* elucentis *G* || 8 concessione *V* consensione *Val. in adn.* || 10 no-
minis *VE* Iouis *BG* numinis *A* || 11 praedans *V* praedicans *EBAG* praedicens
Tr. proclamans *Cl. c. c. (Wm2)* || 13 fauores *G* || 14 tempora timores *VE* tempe-
rati mores *Em2BAG* | emittendi *VEBG* imitandi *A* || 15 prope speratum *VE*
def. Pighi Češka prosperatum *SBG* properatum *A* prope desperatum *Hadr.*
Val. in adn. prope insperatum *Corn.* propere speratum *Cl. in app.* || 16 ego
BAG || 21 tui *G* || 22 auctam gloriam meam *Btl. Corn. Madv. prob. Pet. reiec.*
Blomgren | quia *Madv.* | iustus *V* iustius *Spanh. Btl. Corn. Madv. prob. Pet.* ||
23 superari *VE* super hac re *BA* superiori *G* suppari *Corn. prob. Pet.* superior
Cl. in app. | nobilitate *V* nobilitati *G* || 25 tutela *V* tutelam *EBAG* | mei in-
star *Corn. reiec. Hagend.* minister *Momms. reiec. Hagend.* interim *Her.* || 26 ad-
flictis *V* adflictas *EBAG* | hostibus *ESBAG*

gradu consiste inter signiferos ipsos, audendi in tempore consideratus
hortator pugnantes accendens praeuendo cautissime turbatosque
subsidiis fulciens modesteque increpans desides, uerissimus testis
affuturus industriis et ignauis. proinde urgente rei magnitudine per- 14
5 ge uir fortis ducturus uiros itidem fortes. aderimus nobis uicissim /
amoris robusta constantia, militabimus simul, una orbem pacatum /
— deus modo uelit, quod oramus — pari moderatione pietateque rec-
turi. mecum ubique uideberis praesens et ego tibi quodcumque acturo
non deero. ad summam i, propra sociis omnium uotis uelut assigna-
10 tam tibi ab ipsa re publica stationem cura peruigili defensurus.“

Nemo post haec finita reticuit, sed militares omnes horrendo fragore 15
scuta genibus illidentes — quod est prosperitatis indicium plenum; /
nam contra, cum hastis clipei feriuntur, irae documentum est et dolo-
ris — immane quo quantoque gaudio praeter paucos Augusti probauere
15 iudicium Caesaremque admiratione digna suscipiebant imperatorii
muricis fulgore flagrantem. cuius oculos cum uenustate terribiles / 16
uultumque excitatius gratum diu multumque contuentes, qui futurus
sit, colligebant uelut scrutatis ueteribus libris, quorum lectio per cor-
porum signa pandit animarum interna. eumque, ut potiori reuerentia
20 seruaretur, nec supra modum laudabant nec infra, quam decebat, /
atque ideo censorum uoces sunt aestimatae, non militum. susceptus 17
denique ad consessum uehiculi receptusque in regiam hunc uersum ex
Homericō carmine susurrabat: ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος καὶ μοῖρα
κραταίη.

25 Haec diem octauum iduum Nouembrium gesta sunt, cum Arbi-
tionem consulem annus haberet et Lollianum. deinde diebus paucis 18
Helena uirgine Constanti sorore eidem Caesari iugali foedere copulata /

1 audiendi VB audendi EAG | in om. BG || 3 subsidiens VE subsidiis Em2
AG subsidens B | fulciens ex fulcens V | modeste**** (fu. quid) V m. fortes/ E
modeste BAG modesteque CL. || 4 ignauis VB ignauis EAG | proin SBAG ||
8 uidebaris V uideberis E BAG || 9 adsuma mihi VE adsumam m. BA adsumma
m. G ad summam i Val. in adn. ad s. igitur Günther || 10 curam V cura ESB
AG || 11 se VE sed BAG | fragore ex fragare V || 14 quantaque gaudia VE
quantoque gaudio BAG | probabere V probauere E BAG || 17 excitatius ex ex-
tatius V | multum diuque tr. SBG || 18 scrutantis VE scrutatis Em2 BAG ||
19 reuouerentia V reuerentia E BAG || 20 suprae ♂ V || 21 censorium V cen-
sorum E BAG || 22 confessum V consessum E BAG || 23 carmines V carmine
ESBAG || 23. 24 ante uerba Graeca lac. 18 litt. in fin. pag. V sine lac. E BAG
def. Pighi | ΕΜΔΒΕΙΤΟ ΡΦΥΡΕΟΘΑΝΑΤΟCΙCΑΤΜΥΡΑΤΕΗ VE Il. B 204—
5 adduc. B ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος καὶ μοῖρα κραταίη AG (-ταῖα) ||
25 die octalium V die octauo Vm3 ESBAG diem octauum Kieβl. | nouemurium V
corr. m2 (m3 ?) | Arbetionem A || 27 uirgine om. SBG | coniugali ESBG

paratisque uniuersis, quae maturitas proficiscendi poscebat, comitatu paruo suscepto kalendis Decembribus egressus est deductusque ab Augusto ad usque locum duabus columnis insignem, qui Laumellum interiacet et Ticinum, itineribus rectis Taurinos peruenit, ubi nuntio percellitur graui, qui nuper in comitatum Augusti perlatus de
 19 industria silebatur, ne parata diffluerent. indicabat autem Coloniam Agrippinam, ampli nominis urbem in secunda Germania, pertinaci
 20 barbarorum obsidione reseratam magnis uiribus et deletam. quo maerore percussus uelut primo aduentantium malorum auspicio /
 murmurans querulis uocibus saepe audiebatur nihil se plus assecutum /
 21 quam, ut occupatior interiret. cumque Viennam uenisset, ingredientem optatum quidem et impetrabilem honorifice susceptura omnis aetas concurrebat et dignitas proculque uisum plebs uniuersa cum uicinitate finitima imperatorem clementem appellans et faustum /
 praeuia consonis laudibus celebrabat auidius pompam regiam in prin-
 cipe legitimo cernens. communiumque remedium aerumnarum in eius locabat aduentu salutarem quendam genium affulsisse conclamatis
 22 negotiis arbitrata. tunc anus quaedam orba luminibus cum percontando, quinam esset ingressus, Iulianum Caesarem comperisset, exclamauit hunc deorum templa reparaturum. 20

9 Proinde quoniam — ut Mantuanus uates praedixit excelsus — opus moueo maius maiorque mihi rerum nascitur ordo, Galliarum tractus et situm ostendere puto nunc tempestiuum, ne inter procinctus ardentis proeliorumque uarios casus ignota quibusdam expediens imitari uidear desides nauticos attrita lintea cum rudentibus, quae licuit
 25 parari securius, inter fluctus resarcire coactos et tempestates. ambigentes super origine prima Gallorum scriptores ueteres notitiam reliquere negotii semiplenam, sed postea Timagenes, et diligentia Graecus et lingua, haec, quae diu sunt ignorata, collegit ex multiplicibus libris. /

2 paruo* (*fu. c*) V || 3 laomellum VEA Lacmellum SB Laumellum G ||
 5 per (*lac. 3 litt.*) litur V perculitur Vm3EA percussus B percellitur G || 8 barbarorum ex barbarum V | et ante magnis tr. BG | delatam V deletam EBAG ||
 11 occupator VEB occupatior AG | biennam V corr. m3 (m2 ?) || 12 imperabilem VEA imperatorem BG impetrabilem Lind. || 17 salutare V salutarem ES BAG | conclamantis V conclamantes E conclamans BAG conclamatis Lind. (Wm2N) || 18 negotiis] necsecius BAG | orta V corr. m3 (m2 ?) || 21. 22 maius opus moueo ex opus moueo maius V || 22 de V ordo de Vm3E ordo BAG || 22. 23 tractu et situm Vm3 t. et situ E || 25 uideor desidens V uidear desides EBAG || 27 relinquere V relinquere EBAG || 28 negotiis VE negotii BAG | ut imagines V et Tymagines E Timagenes Em2 (*in marg.*) AG ut Timagenes SB | et diligentius V d. ut E diligentia BA et d. G || 29 haec om. BG

cuius fidem secuti obscuritate dimota eadem distincte docebimus et
aperte. Aborigines primos in his regionibus quidam uisos esse firma- 3
runt Celtas nomine regis amabilis et matris eius uocabulo Galatas dic-
tos — ita enim Gallos sermo Graecus appellat — alii Doriensis anti-
5 quiozem secutos Herculem oceani locos inhabitasse confines. drysi- 4
dae memorant re uera fuisse populi partem indigenam, sed alios quo-
que ab insulis extimis confluisse et tractibus transrhenanis crebri-
tate bellorum et alluione feruidi maris sedibus suis expulsos. aiunt 5
quidam paucos post excidium Troiae fugitantes Graecos ubique dis-
10 persos loca haec occupasse tunc uacua. regionum autem incolae id 6
magis omnibus asseuerant, quod etiam nos legimus in monumentis
eorum incisum, Amphitryonis filium Herculem ad Geryonis et Tau-
risci saeuum tyrannorum perniciem festinasse, quorum alter Hispa-
nias, alter Gallias infestabat, superatisque ambobus coisse cum ge-
15 nerosis feminis suscepisseque liberos plures et eos partes, quibus im-
peritabant, suis nominibus appellasse. a Phocaea uero Asiaticus po- 7
pulus Harpali inclementiam uitans, Cyri regis praefecti, Italiam
nauigio petit, cuius pars in Lucania Veliam, alia condidit in Viennensi
Massiliam; dein secutis aetatibus oppida aucta uirium copia in-
20 stituere non pauca. sed declinanda uarietas saepe satietati coniuncta. /
per haec loca hominibus paulatim excultis uiguere studia laudabilium 8
doctrinarum inchoata per bardos et euhages et drysidas. et bardi
quidem fortia uirorum illustrium facta heroicis composita uer-
sibus cum dulcibus lyrae modulis cantitarunt, euhages uero
25 scrutantes † seruiani et sublimia naturae pandere conabantur./

1 distinte ex distincte V distincte E B A G || 3 galatas ex galatos V || 5 dra-
sidae V Drysidae Val. in adn. dryidae Klotz || 7 et] ex V et G | transre-
nanis V || 9 troiae et V Troiae G || 13 saeuum VE def. Norden (cf. 29, 5, 48) sae-
uorum B A G saeuum Val. def. Klotz Bae. Blomgren Sey. || 17 Harpago Lind.
in adn. || 18 petiit G | Lucaniam VE Lucania Em2 B A G | ueliamalia (a pr.
add. m2) V uel in Maliam E ueliam alia S ueliam alia B A G || 19 mansiliam ♂ V ||
20 pauca. et VE pauca, et B A p.: sed G | saepe] spe B A | satietatis V satie-
tati EG societatis S B A || 21 post hoc loci S B G | ingruere S B G || 22 uardos
VE Bardos B A G | euhagis V def. Bickel Euhagus E Eusebios B Euages A Eu-
bages G | dratis V dratas E Toctusages B Tectosages A Druidas G drysidas
Cl. | uardi VE Bardi B A G || 24 Euhagis V Euhagi B Eubagi b₁ b₂ Euages A
Eubages G || 25 seruiani et V del. ut dittogr. Kell. Nov. Brakman delet. reiec.
Pighi seria et E Val. (seriem et in adn.) Klotz summa et B A G inania et Schnei-
der arcana et Drechsler prob. Pet. perennia et Segvine seruiebant Sonth. sacrufi-
candi et Bickel secretiora et Sey. in adn. seria uitae Češka | leges ante naturae
add. Nov. reiec. Pighi futura post naturae Kell. uero sacris tantum seruiebant,
et leges naturae Moreau

ceteris drysidae ingeniis celsiores, ut auctoritas Pythagorae decreuit,
sodaliciis astricti consortiis quaestionibus occultarum rerum altarum-
que erecti sunt et despectantes humana pronuntiarunt animas immor-
tales.

- 10 Hanc Galliarum plagam ob suggestus montium arduos et horrore 5
niuali semper obductos orbis residui incolis antehac paene ignotam, /
nisi qua litoribus est uicina, munimina claudunt undique natura uelut
2 arte circumdata. et a latere quidem australi Tyrrheno alluitur et Gal-
lico mari; qua caeleste suspicit plastrum, a feris gentibus fluentis
distinguitur Rheni; ubi occidentali subiecta est sideri, oceano et alti- 10
tudine Pyrenaea surgitur; unde ad solis ortus attollitur, aggeribus ce-
dit Alpium Cottiarum. quas rex Cottius perdomitis Galliis solus in
angustiis latens inuique locorum asperitate confisus lenito tandem
tumore in amicitiam Octauiani receptus principis molibus magnis
exstruxit ad uicem memorabilis muneris compendiarias et uiantibus 15
opportunas medias inter alias Alpes uetustas, super quibus comperta
3 paulo postea referemus. in his Alpibus Cottii, quarum initium a Se-
gusione est oppido, praecelsum erigitur iugum nulli fere sine discri-
4 mine penetrabile. est enim e Galliis uenientibus prona humilitate
deuexum pendentium saxorum altrinsecus uisu terribile praesertim 20
uerno tepore, cum liquente gelu niuibisque solutis flatu calidiore
uentorum perdiruptas utrimque angustias et lacunas pruinarum con-
gerie latebrosas descendentes cunctantibus plantis homines et iumen-
ta procidunt et carpenta; idque remedium ad arcendum exitium re-
pertum est solum, quod pleraque uehicula uastis funibus illigata pone 25
cohibente uirorum uel bouum nisu ualido uix gressu reptante paulo

1 inter es V om. E inter hos BAG i. eos Eyss. Sonth. eis postea internas Nov.
interius Pet. ceteris postea interna. ceteris Her. reiec. Pighi | dryaridae VE Dru-
idae BAG drysidae Cl. || 3 et — immortales add. Vm2 in marg.; ras. 12 litt.
intextu || 7 munimima VB munimina EAG || 9 quae VEB A qua Em2 SG ||
11 pyrenaei V Pirenaei G Pyrenaea Cl. | surgitur VB G def. Sonth. assurgit E
surgit A urgetur Eyss. fulcitur Her. arcetur Cl. Pyrenaei saltus urgetur Wal-
ter | a VE ad SBAG || 12 uias Gdt. reiec. Pet. in quas Sonth. || 13 confisum
VE confisus BAG c. tum Sonth. || 14 timore BG | receptis ex receptu V recep-
tus EBA G | principis V def. Sonth. principii Her. principis Oct. tr. c. c. Nov.
reiec. Pighi p. del. Harmon p. uias C. F. W. M. || 15 at VE ad SBAG | uiuan-
tibus VE itinerantibus Em2 in marg. inantibus B uiantibus AG uiuentibus
Sonth. || 17 segusione VE Segusio B Segusione AG || 18 oppido est tr.
BAG | feres inedia crimine V fere i. hieme E f. sine dia crimine S f. s.
discrimine BAG || 19 penetrabili V penetrabile EBA G || 21 tempore VEA G
tepore B Damsté (cf. 19, 13, 1. 14, 10, 1) | flata V flatu EBA G || 25 est om.
SBG | colligata BG || 26 bonum nisi V boum n. E b. nisu BAG

tutius deuoluuntur. et haec, ut diximus, anni uerno contingunt. hieme 5
 uero humus crustata frigoribus et tamquam leuigata ideoque labilis /
 incessum praecipitantem impellit; et patulae ualles per spatia plana
 glacie perfidae uorant nonnumquam transeuntes. ob quae locorum
 5 callidi eminentes ligneos stilos per cautiora loca defigunt, ut eorum
 series uiatorem ducat innoxium; qui si niuibus operi latuerint aut
 montanis defluentibus riuis euersi, graues agrestibus praeuiis difficile
 peruaduntur. a summitate autem huius Italici cliui planities ad usque 6
 stationem nomine Martis per septem extenditur milia et hinc alia cel-
 10 situdo erectior aegreque superabilis ad Matronae porrigitur uerticem, /
 cuius uocabulum casus feminae nobilis dedit. unde decliue quidem
 iter, sed expeditius ad usque castellum Brigantiam patet. huius se- 7
 pulchrum reguli, quem itinera struxisse rettulimus, Segusione est
 moenibus proximum manesque eius ratione gemina religiose coluntur, /
 15 quod iusto moderamine rexerat suos et ascitus in societatem rei Ro-
 manae quietem genti praestitit sempiternam. et licet haec, quam 8
 diximus uiam, media sit et compendiarum magisque celebris, tamen
 etiam aliae multo antea temporibus sunt constructae diuersis. et pri- 9
 mam Thebaeus Hercules ad Geryonem extinguendum, ut relatum est,
 20 et Tauriscum lenius gradiens prope maritimas composuit Alpes /
 hisque harum indidit nomen; Monoeci similiter arcem et portum ad
 perennem sui memoriam consecrauit. deinde emensis postea saeculis
 multis hac ex causa sunt Alpes excogitatae Poeninae. superioris Afri- 10
 cani pater Publius Cornelius Scipio Saguntinis memorabilibus aerum-
 25 nis et fide pertinaci destinatione Afrorum obsessis iturus auxilio in
 Hispaniam traduxit onustam manu ualida classem, sed ciuitate po-
 tiore Marte deleta Hannibalem sequi nequiens triduo ante transito
 Rhodano ad partes Italiae contendentem nauigatione ueloci inter-

4 glaciae V | locorum om. S B G || 5 defiguntur V B defigunt E A G || 6. 7 mon-
 tanis V aut m. Btl. (Wm2) reiec. Sonth. uel m. Wagn. montanisue Kell. aut sint
 montanis Langen aut fuerint m. Thomas prob. Bae. || 7 graues V (punctistrinis
 bis superpositis) B A def. Sonth. Grilli reiec. Miller om. E G glacies Btl. gnaris
 Haupt tramites Unger calles Pet. || 8 peruadunt Haupt Harmon c. c. | pla-
 nities V || 11 cui Nov. || 12 uirgantiam V B A G murgantiam E Brigantiam Val.
 in adn. || 14 religione V religiose Hadr. Val. || 18 et om. B G || 19 Thebanus
 B G || 21 hique V inque E Hicque B A G hisque Val. in adn. (T) | harum V def.
 Sonth. Graiarum Val. in adn. | nomen indidit tr. S B A G | moeneci V E Mo-
 noeci S B A G | at V ad E S B A G || 24 memorabili[bus] ex memorabilis (m2) V ||
 25 et fide pertinaci ex pertinaci et fide V et fide E et pertinaci fide A et p. B
 et fide p. G | aforum V Afrorum E S B A G | auxilio add. Vm2 in marg. || 26 ho-
 nustam V || 27 qui E assequi B A G | neque ens V om. E nequiens B A G ||
 28 Italiae partes tr. S B A G

- curso spatio maris haud longo degressurum montibus apud Genuam
 obseruabat, Liguria oppidum, ut cum eo, si copiam fors dedisset, uia-
 11 rum asperitate fatigato decerneret in planitie. consulens tamen rei
 communi Cn. Scipionem fratrem ire monuit in Hispanias, ut Hasdru-
 balem exinde similiter erupturum arceret. quae Hannibal doctus a 5
 perfugis, ut erat expeditae mentis et callidae, Taurinis ducentibus
 accolis per Tricasinos et oram Vocontiorum extremam ad saltus Tri-
 corios uenit. indeque exorsus aliud iter antehac insuperabile fecit /
 excisaque rupe in immensum elata, quam cremando ui magna flam-
 marum acetoque infuso dissoluit, per Druentiam flumen gurgitibus 10
 uagis intutum regiones occupauit Etruscas. hactenus super Alpibus;
 nunc ad restantia ueniamus.
- 11 Temporibus priscis, cum laterent hae partes ut barbarae, triperititae
 fuisse creduntur in Celtas eosdemque Gallos diuisae et Aquitanos et
 2 Belgas, lingua institutis legibusque discrepantes. et Gallos quidem, 15
 qui Celtae sunt, ab Aquitanis Garunna disternat flumen, a Pyre-
 naeis oriens collibus postque oppida multa transcurra in oceano deli-
 3 tescens. a Belgis uero eandem gentem Matrona discindit et Sequana, /
 amnes magnitudinis geminae; qui fluentes per Lugdunensem post
 circumclausum ambitu insulari Parisiorum castellum Luteciam no- 20
 mine consociati meantesque protinus prope castra Constantia /
 4 funduntur in mare. horum omnium apud ueteres Belgae dicebantur
 esse fortissimi ea propter, quod ab humaniore cultu longe discreti /
 nec aduenticiis effeminati deliciis diu cum transrhenanis certauere
 5 Germanis. Aquitani enim, ad quorum litora ut proxima placidaque / 25

1 digressurum VAG digressum E digressus B degressurum Val. || 2. 3 oppi-
 dum — asperitate add. Vm2 in marg.; ras. 9 litt. in textu || 3 planicie V || 4 co-
 muni ♂ V | gn. add. Vm2 in ras. | ire add. Vm2 in ras. || 5 a add. BAG ||
 7 Tricastinos EBAG | uocon tigrum VE Vocontiorum BAG | trigorios ex
 tricorios (m2) V Tricorios ESBAG || 8 fecit (cpd.) add. Vm2 || 10 acetoque in-
 fuso acitoquae (punctis trinis bis superscriptis) insolidis soluit V a. i. que insolidis
 s. EB a. i. dissoluit AG def. Pet. igni d. Eyss. in calidis soluit Löfst. aceto infuso
 insolidis soluit Sonth. | droentiam VE Druentiam SBAG || 11 intutum VEB
 intortum A intutum G | se per V de E super BAG || 13 triperititae V triperiti-
 tae E tripartitae BAG || 14 que om. BG | aequitanos V Aquitanos ESBAG ||
 15 legibus inter se Klotz reiec. Sey. || 16 sunt Celtae tr. SBG | garumna EB
 AG || 18 uero (cpd.) add. Vm2 om. E | distendit ex descendit (m2) V discernit V
 m3 E distendit BA discindit G || 19 amnis Vm3E || 20 parisiorum ex parisorum
 (m2) V | luticia V lutecia E Lutetiam BAG || 21 consociatim meanti (punctis
 trinis superscriptis et postea erasis) meantesque V (que del. m3) c. meantes E con-
 sociatum meant meantesque SB consociatim m. m. AG consociati meantes-
 que Hermann Pet. || 24 feminati V corr. m3 | ducum VE diu cum BAG |
 transphenanis V corr. m3

merces aduenticiae conuehantur, moribus ad mollitiem lapsis facile in dicionem uenere Romanam. regebantur autem Galliae omnes, iam 6 inde uti crebritate bellorum urgenti cessere Iulio dictatori, potestate in partes diuisa quattuor, quarum Narbonensis una Viennensem intra 5 se continebat et Lugdunensem, altera Aquitanis praeerat uniuersis; / superiorem et inferiorem Germaniam Belgasque duae iurisdictiones isdem rexere temporibus. at nunc numerantur prouinciae per omnem 7 ambitum Galliarum: secunda Germania, prima ab occidentali ex- oriens cardine, Agrippina et Tungris munita, ciuitatibus amplis et co- 10 piosis. dein prima Germania, ubi praeter alia municipia Mogontiacus 8 est et Vangiones et Nemetes et Argentoratus, barbaricis cladibus nota. post has Belgica prima Mediomatricos praetendit et Treueros, / 9 domicilium principum clarum. huic annexa secunda est Belgica, / 10 qua Ambiani sunt, urbs inter alias eminens, et Catelauni et Remi. / 15 apud Sequanos Bisontios uidemus et Rauracos, aliis potiores oppidis 11 multis. Lugdunensem primam Lugdunus ornat et Cabyllosa et Seno- nes et Biturigae et moenium Augustoduni magnitudo uetusta. se- 12 cundam enim Lugdunensem Rotomagi et Turini, Mediolanum osten- dunt et Tricastini. Alpes Graiae et Poeninae exceptis obscurioribus ... 20 habent et Auenticum, desertam quidem ciuitatem, sed non ignobi- lem quondam, ut aedificia semirutae nunc quoque demonstrant. hae prouinciae urbesque sunt splendidae Galliarum. in Aquitania, quae 13 Pyrenaeos montes et eam partem spectat oceani, quae pertinet ad Hispanos, prima prouincia est Aquitanica, amplitudine ciuitatum 25 admodum culta; omissis aliis multis Burdigala et Aruerni excellunt / et Santones et Pictaui. Nouem populos Ausci commendant et Vasa- 14

3 ut *G* || 4 ||||orum *V* | inarbonensis ♂ *V* | biennensem (*m add. m2*) *V* Vien- nensem *ESBAG* || 5 alter ♂ *V* || 6 et inferiorem *om. BG* || 7 hae post prouinciae *add. Langen* || 8 et orientis *E* exordiens *SBG* || 9 Tungric *A* || 10 mogontiacus *V* Magonciatus *E* Mogontiacus *SA* Magontiacus *BG* || 11 nemete *V* nemetae *E* Nemetes *BAG* || 12 belgica ♂ *V* | Treuiros *G* || 13 est secunda est *SB* est se- cunda *G* || 14 catelaunictremi *V* catelaunici remi *E* Cathelauni et Remi *BAG* || 15 bisantios *SB* Byzantios *b₂G* | uidimus *BAG* || 16 cabyllosa *V* cabyllonas *Vm2BA* Cabillon *E* Cabillona *G* | sennones ♂ *V* || 17 ueturrigae *V* Veturige *E* biturige *S* Biturigae *BAG* | augustiduni ♂ *V* || 18 Lugdonensem *B* Lugdu- nenem *G* | rutomagi ex rotomagi (*m2*) *V* | mediolanum *VE* Mediolanum *SBAG* || 19 tricassini *E* Tricastini *BAG* | gralae ♂ *V* Cottias *BA* | pennine *S* Penninas *BA* || 20 (*lac. 4 litt.*) habent *VE* incolunt. Habent *BA* (*sine lac.*) h. *G* oppidis (*uel sim.*) h. *Pighi* | aduenticum *VE* Agendicum *BA* Auenticum *G* || 22 in *add. A* || 23 eari ex aeri *V* eari *E* eoi *Em2 in marg.* eam *BAG* || 26 can- tones *V* Santones *E* (*ex cantones*) *AG* Carnuti *B* | pictaui (*a apertum, quasi* ic) *V* | nouus *BA* | populus *VBA* populis *E* populos *G*

tae. in Narbonensi Elusa et Narbona et Tolosa principatum urbium
tenent. Viennensis ciuitatum exsultat decore multarum, quibus po-
tiores sunt Vienna ipsa et Arelate et Valentia; quibus Massilia iun-
gitur, cuius societate et uiribus in discriminibus arduis fultam ali-
15 quotiens legimus Romam. his prope Salluuii sunt et Nicaea et Anti- 5
16 polis insulaeque Stoechades. et quoniam ad has partes opere contexto
peruenimus, silere super Rhodano maximi nominis flumine incon-
gruum est et absurdum. a Poeninis Alpibus effusiore copia fontium
Rhodanus fluens et procliui impetu ad planiora degrediens proprio
agmine ripas occultat et paludi sese ingurgitat nomine Lemanno 10
eamque intermeans nusquam aquis miscetur externis, sed altrin-
secus summitates undae praeterlabens segnioris quaeritans exitus /
17 uiam sibi impetu ueloci molitur. unde sine iactura rerum per Sapa-
diam fertur et Sequanos longeque progressus Viennensem latere si-
nistro praestringit, dextero Lugdunensem et emensus spatia flexuosa / 15
Ararim, quem Sauconnam appellant inter Germaniam primam fluen-
tem et Sequanos, suum et nomen asciscit, qui locus exordium est Gal-
liarum. exindeque non millenis passibus, sed leugis itinera metiuntur.
18 ... han ... Rhodanus aquis aduenis locupletior uehit grandissimas
naues uentorum difflatu iactari saepius assuetas finitisque interuallis, 20
quae ei natura praescripsit, spumeus Gallico mari concorporatur per
patulum sinum, quem uocant Ad Gradus, ab Arelate octauo decimo
ferme lapide disparatum. sit satis de situ locorum. nunc figuras et
mores hominum designabo.

1 narbonenselusa ex narbonensilusa (m2) V Narbonensi elusa SBG N.
Elusa A | et¹] est G | tolosa et V T. he E T. quae BAG T. Val. || 2 qui-
bus V def. Blomgren Pighi Frassinetti e quibus Damsté prob. Miller || 4 fulta V
fultam E BAG || 5 s[unt] V || 5. 6 et niceae tantipolis insulae qua esto et chades V
m2 (add. in marg.) E et Nicee Antipolis SB (Niceae) et Nicea et A. AG insule
questo exchades S insulae quae Stechades B insulaeque Stoech- AG || 7 supe-
rhodano ♂ V || 8 alpibus ex ab ubibus (?) V || 9 hrodanus V | at pleniora VB
(ad) ad planiora EAG | digrediens E BAG | propero Bickel || 11 iter means
VB intermeans EAG || 12 segniores eritans ex s. ertans V s. excitans E eritans S
quaeritans BG segniores q. A segnioris q. Val. s. scrutans uel tentans Val.
in adn. s. enitens Langen || 13 rerum] aquarum Corn. uirium Damsté | per-
pensa paudium VE per densa paludium BAG per Sapaudiam Val. || 15 per-
stringit ESBAG | dexter VBG dextero EA | spatio V spatia G | flexuoso
EBA fluctuosa G || 17 suum et VB s. etiam E s. in AG lac. ante suum indic.
Val. et Sequanos s. et uel s. in alueum et Nov. sumit et uel et suum in Pighi ||
18 leucis SBAG || 19 (lac. 3 litt.) han (lac. 2 litt.) rhodanus V Iam Rhodanus E
ubiauctus R. BA ubi R. G dein Isarae R. Cl. in app. prob. Pighi | adquis V aquis
ESBAG | aduenit SBA || 20 difflato V difflatione E flatu BAG difflatu Hadr.
Val. | finitusque AG || 21 quas G | natura add. Vm2 | spumeos V spumeo E
spumeus BAG || 22 aralaete VE arelate Em2 SBAG || 24 hominum om. SBG

Celsioris staturae et candidi paene Galli sunt omnes et rutili lumi- 12
 numque toruitate terribiles, auidi iurgiorum et sublatius insolentes. /
 nec enim eorum quemquam adhibita uxore rixantem multo se for-
 tiore et glauca peregrinorum ferre poterit globus tum maxime, cum
 5 illa inflata ceruice suffrendens ponderansque niueas ulnas et uastas /
 admixtis calcibus emittere coeperit pugnos ut catapultas tortilibus
 neruis excussas. metuendae uoces complurium et minaces placatorum 2
 iuxta et irascentium, tersi tamen pari diligentia cuncti et mundi nec
 in tractibus illis maximeque apud Aquitanos poterit aliquis uideri uel
 10 femina, licet perquam pauper, ut alibi frustis squalere pannorum. /
 ad militandum omnis aetas aptissima et pari pectoris robore senex 3
 ad procinctum ducitur et adultus gelu duratis artubus et labore assi-
 duo multa contempturus et formidanda. nec eorum aliquando quis-
 quam ut in Italia munus Martium pertimescens pollicem sibi praeci-
 15 dit, quos localiter murcos appellant. uini auidum genus affectans ad 4
 uini similitudinem multiplices potus et inter eos humiles quidam /
 obtunsis ebrietate continua sensibus, quam furoris uoluntariam spe-
 ciem esse Catoniana sententia definiuit, raptantur discursibus uagis, /
 ut uerum illud uideatur, quod ait defendens Fonteium Tullius: „Gallos
 20 post haec dilutius esse poturos, quod illi uenenum esse arbitrabantur.“

Hae regiones praecipueque confines Italicis paulatim leui sudore 5
 sub imperium uenere Romanum primo temptatae per Fuluium, dein
 proeliis paruis quassatae per Sextium, ad ultimum per Fabium Maxi-
 mum domitae; cui negotii plenus effectus asperiore Allobrogum gente
 25 deuicta hoc indidit cognomentum. nam omnes Gallias, nisi qua paludi- 6

1 celsiores VE celsioris Em2 BAG | candi V candidae E candidi SBAG ||
 2 toruitat et V toruitate EAG tortuitate B | [et sub]lacijs V | insolescentes
 SBAG || 3 multos V multo EBAG uultu Corn. multo se Her. Damsté | fortior BA
 toruiore Corn. ferociore Damsté || 4 et add. Vm2 om. E | glauca] grauior BA ||
 5 sufferendens V suffrendens ESBAG | uinas V mammas E ulnas BAG || 6 ad-
 missis BG | adibus V calcibus EA ad cibos BG || 7 excusas V excussa E excus-
 sos BA excussas G || 9 fractibus VE tractibus BAG | aqua (lac. 12 litt.) VE
 Aquitaniam BAG Aquitanos Val. A. uir Her. Aquitanicam (cf. 15, 11, 13) homo
 uel Aquitanicos homo Pighi | aliqui add. Vm2 def. Heilm. alicui E aliquid SB ali-
 quis A om. G aliquis uir Corn. || 10 frustra VEB A frustis G fissura ? Corn.
 crustis Pet. | pannosorum VB pannosas E pannosus A pannorum G pannosis.
 horum (?) Her. || 11. 12 rubores enexat V robore senex ad ESBAG || 12 ad ante
 labore add. Vm2 om. ESBAG || 15 iocaliter BAG || 17 obtusis BAG || 19 fon-
 terim V Fonteium EBAG || 20 arbitrabuntur Btl. || 21 leuis (ex leuius m2)
 odore V leuiquesudore E leuius odore BAG leui sudore Val. || 22 uenire VBAG
 uenere E Val. | fuluium ex fluuium V | deinde ♂ V deinde A om. BG || 23 fa-
 uium V fabium ESBAG || 25 galliae VEBG Gallias A | quae BAG

bus inuiuae fuere, ut Sallustio docetur auctore, post decennalis belli mutuas clades subegit Caesar societatique nostrae foederibus uinxit aeternis. euectus sum longius; sed remeabo tandem ad coepta.

- 13 Domitiano crudeli morte consumpto Musonianus eius successor orientem praetoriani regebat potestate praefecti, facundia sermonis utri-
 2 usque clarus. unde sublimius, quam sperabatur, eluxit. Constantinus enim cum limatius superstitionum quaereret sectas, Manichaeorum et similium, nec interpret inueniretur idoneus, hunc sibi commendatum ut sufficientem elegit; quem officio functum perite Musonianum uoluit appellari ante Strategium dictitatum et ex eo percursis honorum
 10 gradibus multis ascendit ad praefecturam, prudens alia tolerabilisque prouinciis et mitis et blandus, sed ex qualibet occasione maximeque ex controuersis litibus, quod nefandum est, et in totum lucrandi auuiditate sordescens ut inter alia multa euidenter apparuit in quaestionibus agitatis super morte Theophili Syriae consularis pro-
 15 ditione Caesaris Galli impetu plebis promiscuae discerpti, ubi damnatis pauperibus, quos, cum haec agerentur, peregre fuisse constabat, auctores diri facinoris exutis patrimoniis absoluti sunt diuites.
- 3 Hunc Prosper adaequitabat pro magistro equitum agente etiam-
 tum in Galliis militem regens, abiecte ignauus et, ut ait comicus, 20
 arte despecta furtorum rapiens propalam.
- 4 Quis concordantibus mutuaque commercia uicissim sibi conciliando locupletatis Persici duces uicini fluminibus rege in ultimis terrarum
 suarum terminis occupato per praedatorios globos nostra uexabant /
 nunc Armeniam, aliquotiens Mesopotamiam confidentius incursantes /
 25 Romanis ductoribus ad colligendas oboedientium exuuias occupatis.

1 ut add. Em2G reiec. Finke Sonth. || 2 sub (lac. 13 litt.) VE perpassas BA (lac. 5 litt.) G subegit Caesar Lind. s. Iulius Caesar Klotz subiunxit C. Caesar Brakman subegerat Caesar Nov. prob. Pighi | societatique V Rolfe def. Češka societatisque Her. prob. Brakman | foederiis V foederis E foederibus SBAG | iunxit SBAG || 3 iandem V corr. m3 | at V ad ESBAG || 4 3 V om. ESBG eius A | oriente VBA orientem EG || 10 dictitatum ex dictatum V | percursis VE percursis BAG || 11 alias BG || 12 que om. SBG | prouintiis V | et ex VEBG ex A sed ex Lind. || 14, 15 inquestionibus ex inquisitionibus (m2) V || 15 proditiōi V proditiōis E proditiōem S ob p. BAG proditiōe Val. || 16 discepti V discerpti EBAG || 17 constabat fuisse tr. SBAG || 18 auctoris VE auctores BAG | exuti G || 19 huc V hunc G | adaequitabat V def. Hagend. Blomgren adaequabat G || 20 gallis V Galliis ESBAG || 21 despectatur tuorum VE despecta furtorum BAG || 23 Persicis BG | uicini fluminibus ex fluminibus uicini V || 24 glouos V globos ESBAG || 25 nun 3 V | aliquot VBA aliquando E aliquoties G || 26 obeuntium BAG | exubias VE exuuias SBG exuuias A | AMMIANI MARCELLINI RERVM GESTARVM EXPLICIT LIBER XV. INCIPIT LIBER XVI. FELICITER VE

LIBER XVI

1. Iuliani Caesaris laus.
2. Iulianus Caesar Alamannos adoritur, caedit, capit et fugat.
3. Iulianus Caesar Coloniam a Francis captam recipit et pacem ibi cum Francorum regibus facit.
4. Iulianus Caesar apud Senonas oppidum ab Alamannis obsidetur.
5. Iuliani Caesaris uirtutes.
6. Arbitio uir consularis accusatur et absolvitur.
7. Iulianus Caesar a praeposito cubiculi sui Eutherio apud imperatorem defenditur aduersus Marcellum; et laus Eutherii.
8. Delationes et calumniae in castris Constantii Augusti et aulicorum rapacitas.
9. Agitur de pace cum Persis.
10. Constantii Aug. militaris ac uelut triumphalis in urbem Romam aduentus.
11. Iulianus Caesar Alamannos in insulis Rheni, quo se et sua receperant, aggreditur et Tres Tabernas aduersus eos reparat.
12. Iulianus Caesar VII Alamannorum reges Galliam incubantes aggreditur et barbaros apud Argentoratum acie fundit.

Haec per orbem Romanum factorum ordine contexto uersante Cae- 1
 sar apud Viennam in collegium factorum a consule octiens Augusto
 ascitus urgente genuino uigore pugnarum fragores caedesque bar-
 barbaricas somniabat colligere prouinciae fragmenta iam parans, si
 5 affuisset fortuna flatu tandem secundo. quia igitur res magnae, quas 2
 per Gallias uirtute felicitateque correxit, multis ueterum factis for-
 tibus praestant, singula serie progrediente monstrabo instrumenta
 omnia mediocris ingenii, si suffecerint, commoturus. quidquid autem 3
 narrabitur, quod non falsitas arguta concinnat, sed fides integra re-
 10 rum absoluit documentis euidetibus fulta, ad laudatiuam paene
 materiam pertinebit. uidetur enim lex quaedam uitae melioris hunc 4
 iuuenem a nobilibus cunis ad usque spiritum comitata supremum. /
 namque incrementis uelocibus ita domi forisque colluxit, ut prudentia
 Vespasiani filius Titus alter aestimaretur, bellorum gloriosis cursibus

1 factorum VE factorum BAG || 3 urgente ex urgente V | barbaricas ex
 babbaricas V || 4 somnabat V somniabat EAG sonabat SB | prouintiae V ||
 4. 5 se, affuit BA || 5 fortuna add. Wagn. | flatu] face BA | secunda BA ||
 8 sufficerint VE suffecerint BAG || 11 [ui]detur V || 12 mobilibus BG |
 suppressum V || 14 uespasiani V Vespasiani filius del. Wagn. Harmon

Traiani simillimus, clemens ut Antoninus, rectae perfectaeque rationis
indagine congruens Marco, ad cuius aemulationem actus suos effin-
5 gebat et mores. et quoniam, ut Tulliana docet auctoritas, „omnium
magnarum artium sicut arborum altitudo nos delectat, radices stir-
pesque non item“, sic praeclarae huius indolis rudimenta tunc multis 5
obnubilantibus tegebantur, quae anteferri gestis eius postea multis et
miris hac ratione deberent, quod adolescens primaevus ut Erech-
theus in secessu Mineruae nutritus ex academiae quietis umbraculis,
non e militari tabernaculo in puluerem Martium tractus strata Ger-
mania pacatisque rigentis Rheni meatibus cruenta spirantium regum 10
hic sanguinem fudit, alibi manus catenis afflixit.

2 Agens itaque negotiosam hiemem apud oppidum ante dictum inter
rumores, qui uolitabant assidui, comperit Augustuduni ciuitatis anti-
quae muros spatiosi quidem ambitus, sed carie uetustatis inualidos /
barbarorum impetu repentino insessos torpente praesentium militum 15
manu ueteranos concursatione peruigili defendisse, ut solet abrupta
2 saepe discrimina salutis ultima desperatio propulsare. nihil itaque
remittentibus curis ancillari adulatione posthabita, qua eum proximi
ad amoenitatem flectebant et luxum, satis omnibus comparatis oc-
tauum kalendas Iulias Augustudunum peruenit uelut dux diuturnus 20
uiribus eminens et consiliis per diuersa palantes barbaros, ubi de-
3 disset fors copiam, aggressurus. habita itaque deliberatione assisten-
tibus locorum peritis, quodnam iter eligeretur ut tutum, multa ultro
citroque dicebantur aliis per Arbor ... quibusdam per Sedelaucum et
4 Coram iri debere firmantibus. sed cum subsererent quidam Siluanum/ 25
paulo ante magistrum peditum per compendiosas uias, uerum suspec-
tas, quia tenebris multis umbrantur, cum octo auxiliarium milibus

2 suos *om.* *S BAG* || 3 quō *V* qm̄ *E* quoniam *BAG* || 4 stirpisque *V* *corr.*
m3 || 5 praedare *V* praeclarae *S BAG* | r*u*dimenta (*fu. e et m*) *V* || 6 gesti[s]
(*fu. bus*) *V* || 7 hoc ♂ *V* | uterechtheus *V* ut Erechtheus *A* ut Erichtheus *G* ||
9 artium *VEB* martium *AG* || 10 hreni *V* || 11 sanguinum *VB* sangui-
nem *Em2 AG* | manibus *V BAG* immanibus *E* manus *Val.* | catenas *BAG* |
affixit *S BAG* || 13 adsidui qui (qui *del. m2*) *V* | antiqua *V* antiquae *ES*
BAG || 15 torrente *V* torpente *G* || 16 concussatione *VEA* concursatione *BG* ||
18 quae *VEB* qua *AG* || 19 oronibus *V* omnibus *EBAG* || 21 palantes *ex* ba-
lantes *V* || 23 eligeretur *ex* eligegretur *V* | tota *VE* tutum *BAG* || 24 paliis *V*
palus *E* paludem *BA* aliis *G* | arbor (*lac. 13 litt.*) *V a.* (*lac. 26 litt.*) debere *E* ar-
borosam *BAG* Arborem (?), aliis per... *Deman* || 24. 25 per se delauco et cora *V*
de lauc. et c. *S* de lacu et corbitis *BA* per sedes Leucorum *G* per Sedelaucum et
Coram *Val. (N)* || 27 quante mumibris *V* quae ante umbris *E* qui ante in um-
bris *SBA* quia tenebris *G def. Pighi* quia nemorum t. *Her.* (*cf. Aen. 6, 238*)
quia ramorum t. *Fletcher* | milibus *ex* milibus (*m2*) *V* milibus *ES BAG*

aegre transisse, fidentius Caesar audaciam uiri fortis imitari magno-
pere nitebatur. et ne qua interueniat mora, adhibitis catafractariis 5
solis et ballistariis parum ad tuendum rectorem idoneis percurso eo-
dem itinere Autosudorum peruenit.

5 Vbi breui, sicut solebat, otio cum milite recreatus ad Tricasinos 6
tendebat et barbaros in se cateruatim ruentes, partim cum timeret ut
ampliores, confertis lateribus obseruabat, alios occupatis habilibus
locis decursu facili proterens nonnullos pauore traditos cepit, resi-
duos in curam celeritatis omne, quod poterant, conferentes, quia se-
10 qui non ualebat grauitate praepeditus armorum, innocuos abire per-
pessus est. proinde certiore iam spe ad resistendum ingruentibus con- 7
firmatus per multa discrimina uenit Tricasas adeo insperatus, ut eo
portas paene pulsante diffusae multitudinis barbarae metu aditus
urbis non sine anxia panderetur ambage. et paulisper moratus, dum 8
15 fatigato consulit militi, ciuitatem Remos nihil prolatandum existimans
petit, ubi in unum congregatum exercitum uehementem ... iusserat oppe-
riri praesentiam suam; cui praesidebat Vrsicini successor Marcellus /
et ipse Vrsicinus ad usque expeditionis finem agere praeceptus isdem
in locis. post uariatas itaque sententias plures cum placuisset per 9
20 Decem pagos Alamannicam aggredi plebem, densatis agminibus ten-
debat illuc solito alacrior miles. et quia dies umectus et decolor uel con- 10
tiguum eripiebat aspectum, iuuante locorum gnaritate hostes tramite
obliquo discursu post Caesaris terga legiones duas arma cogentes
adorti paene delessent, ni subito concitus clamor sociorum auxilia
25 coegisset. hinc et deinde nec itinera nec flumina transire posse sine 11
insidiis putans erat prouidus et cunctator, quod praecipuum bonum
in magnis ductoribus opem ferre solet exercitibus et salutem. audiens 12
itaque Argenteratum, Brotomagum, Tabernas, Salisonem, Nemetas

2 nitebantur ♂ (*lac. 5 litt. in fin. us.*) V nitebatur (*lac. 6 litt.*) E n. cunctis
uiribus BAG | interueniet S interueniret BAG | cataphractis G || 3 percusso
VE percuso B percurso AG || 4 Antisiodorum E ad arua Succorum BA
Autosidorum G || 6 caterbatim ex cateruatim (*m2*) V cateruatim ESBAG ||
8 coepit VEBA cepit Sb₁b₂G || 11 certiori SBAG || 12 uenerit S uenerat
BAG | Tricassas G | inspiratus ♂ V || 16 uehementem (*lac. 18 litt.*) VE (*lac. 14 litt.*) G
(*lac. 4 litt.*) Vesunti BA uehementem mensis cibaria Val. in adn. u. in mensem
(*def. Pighi*) c. uel commeatus Wagn. u. unius mensis cibaria Nov. u. commeatus
abunde Brakman | operiri VEBA opperiri b₂G || 17 tuam V suam EB
AG || 20 alamanniam VEA Alemaniam B Alemannam G Alamannicam Cl. ||
22 excipiebat SBG || 23 leones ♂ V || 24 auxilio VBA auxilia EG || 25 et del.
Langen | transiri Btl. Horkel || 26 quod add. G || 27 maginis V magnis ESB
AG || 28 brotomagus V Brotomagum BAG | saliso nenemetas V Salisonemc-
tas E Sebusianos, et Nemetes BA Salisonem, Nemetas G

- et Vangionas et Mogontiacum ciuitates barbaros possidentes territoria earum habitare — nam ipsa oppida ut circumdata retiis busta declinant — primam omnium Brotomagum occupauit eique iam aduen-
- 13 tanti acies Germanorum pugnam intentans occurrit. cumque in bicornem figuram acie diuisa collato pede res agi coepisset exitioque 5 hostes urgerentur ancipiti, captis nonnullis, aliis in ipso proelii feruore truncatis residui discessere celeritatis praesidio tecti.
- 8 Nullo itaque post haec repugnante ad recuperandam ire placuit Agrippinam ante Caesaris in Gallias aduentum excisam, per quos tractus nec ciuitas ulla uisitur nec castellum, nisi quod apud Confluentes, / 10 locum ita cognominatum, ubi amnis Mosella confunditur Rheno, Rigomagum oppidum est et una prope ipsam Coloniam turris. igitur Agrippinam ingressus non ante motus est exinde, quam Francorum regibus furore mitiscente perterritis pacem firmaret rei publicae in-
- 2 terim profuturam et urbem reciperet munitissimam. quibus uincendi 15 primitiis laetus per Treueros hiematurus apud Senonas oppidum tunc opportunum abscessit. ubi bellorum inundantium molem umeris suis, quod dicitur, uehens scindebatur in multiplices curas, ut milites, qui a solitis descuiere praesidiis, reducerentur ad loca suspecta et conspiratas gentes in noxam Romani nominis disiectaret ac prouideret, 20 ne alimenta deessent exercitui per uaria discursuro.
- 4 Haec sollicite perpensantem hostilis aggreditur multitudo oppidi capiundi spe in maius accensa ideo confidenter, quod ei nec Scutarios adesse prodentibus perfugis didicerant nec Gentiles per municipia distributos, ut commodius uescerentur. cum autem ... 25
- 2 ... clausa ergo urbe murorumque intuta parte firmata ipse cum armatis die noctuque inter propugnacula uisebatur et pinnas ira exun-

1 Maguntiacum $b_1 b_2 G$ || 2 eorum V earum *Hadr. Val.* | retibus *BAG* | Lustra *A def. Langen* || 3 brogomagum ex brotomagum ($m3$) V Brotomagum *SBA G* | eique] acieique *Momms.* || 4 lac. ante Germanorum *indic. Cl.* acies *add. Pighi prob. Hartke* | manus post Germanorum *add. G* || 5 surgerentur V urgerentur *BAG* || 6 fauore *S* furore *BAG* | truncatus V truncatis *ESBA G* || 8 posthac *BAG* || 9 agripinam V Agrippinam *EBAG* || 11 Rigodolum *B* Rigodulum $b_2 G$ || 14 firmare *VE* firmaret *BAG* | rei publicae firmaret *tr. S* (firmare) *BG* || 16 senonas ex hsenonas ($m2$) V || 18 mulieres *VEB* militares *A* milites *G* | quae *SB* || 20 praeuideret V prouideret *Hadr. Val.* || 23 ideoque confidentius *E* ideo confidentes *BAG* | et nec *VBA* nec *EG* ei nec *Hadr. Val.* || 24 et prodemontibus V per montium *in* et quod de montibus *E* et quod de multis *BA* prodentibus *G* praemonentibus *Corn.* | ne *VE* ire *BA* nec *G* || 25. 26 uescerentur cum autem (*lac. 42 litt.*) *VEA* u. (*sine lac.*) *BG* u. quam antea *Her.* u. cum autem Caesar hieme fere exempta uellet exire (*uel egredi uellet*), superuenere *Pighi* || 26 urbe murorum ex muro- rum urbe V | intota *VE* intuta *BAG* || 27 diu $b_2 G$

dante substridens, cum erumpere saepe conatus paucitate praesentis manus impediretur. post tricessimum denique diem abiire barbari tristes inaniter stulteque cogitasse ciuitatis obsidium mussitantes. / sed, quod indignitati rerum est assignandum, periclitanti Caesari dis- 3
5 tulit suppetias ferre Marcellus magister equitum agens in stationibus proximis, cum etiam, si ciuitas absque principe uexaretur, opposita multitudine malis obsidionalibus expediri deberet. hoc metu solutus / 4 efficacissimus Caesar prouidebat constanti sollicitudine, ut militum diuturno labori quies succederet aliqua licet breuis, ad recreandas 10 tamen sufficiens uires, quamquam ultima squalentes inopia terrae / saepe uastitatae exigua quaedam uictui congrua suggerebant. uerum 5 hoc quoque diligentia curato peruigili affusa laetiore spe prosperorum / sublato animo ad exsequenda plurima consurgebat.

Primum igitur factumque difficile temperantiam ipse sibi indixit 5
15 atque retinuit, tamquam astrictus sumptuariis legibus uiueret, quas ex rhetris Lycurgi, id est axibus, Romam translatas diuque obseruatas et senescentes paulatim reparauit Sulla dictator, reputans ex praedictis Democriti, quod ambitiosam mensam fortuna, parcam uirtus apponit. id enim etiam Tusculanus Cato prudenter definiens, / 2
20 cui Censorii cognomentum castior uitae indidit cultus: „magna“, inquit, „cura cibi, magna uirtutis incuria“. denique cum legeret libellum 3 assidue, quem Constantius ut priuignum ad studia mittens manu sua conscripserat praelicenter disponens, quid in conuiuio Caesaris impendi deberet: fasianum et uuluam et sumen exigi uetuit et inferri / 25 munificis militis uili et fortuito cibo contentus.

Hinc contingebat, ut noctes ad officia diuideret tripartita, quietis et 4 publicae rei et Musarum, quod factitasse Alexandrum legimus Magnum, sed multo hic fortius. ille namque aenea concha supposita / brachio extra cubile protento pilam tenebat argenteam, ut, cum 30 neruorum uigorem sopor laxasset infusus, gestaminis lapsi tinnitus

2 tricessimum V || 3 ciuitati subsidium V ciuitatis obsidium G || 4 et V *def. Pet. Pighi* at *Lind. set Cl.* || 5 suppeti afferre V suppetias ferre *ESBAG* | magister *add. G* | equitum] quietem *BA* || 6 si *ex sei* V || 9 succide retali qua V succederet aliqua *ESBAG* || 11 uastitate V *def. Hagend.* uastatae G | congruas aggerebant V congrua suggerebant *EG* c. adgerebant *BA* || 12 diligenti quoque accurato *SBA* | operuigili V peruigili *ESBAG* | laetiores per V laetiore spe G | prosperum *BA* prosperiorum *Günther* || 13 ad *om. SBA* || 14 dixit *VE* indixit *BAG* || 15 su[m]ptuariis V || 16 retiis V grecis *E* rhetris *BAG* | id ex taxibus *E* id axibus *S* id axonibus *B* id est axonibus *A del. Harmon* || 18 fortunam *VE* fortuna *SBA G* | parca *VE* parcam *BAG* || 20 uita *BG* | inquit V || 21 cybi *ex ibi (m2)* V cibi *EA* tibi *BG* || 22 studium *SBA G* || 26 contingebat *ex* contingebant V | tripartita *BAG* || 27 musarium V musarum *ESBAG* || 30 neruorem V neruorum *ESBAG* | rigorem *SBG*

- 5 abrumperet somnum. Iulianus uero absque instrumento, quotiens uoluit, euigilauit et nocte dimidiata semper exsurgens non e plumis uel stragulis sericis ambiguo fulgore nitentibus, sed ex tapete et sisyra, / quam uulgaris simplicitas susurnam appellat, occulte Mercurio suppli-
cabat, quem mundi uelociorem sensum esse motum mentium suscitan- 5
tem theologiae prodidere doctrinae, atque in tanto rerum defectu /
6 explore rei publicae m ... curabat. post quae ut ardua et seria termi-
nata ad procudendum ingenium uertebatur et incredibile quo quan-
toque ardore principalium rerum notitiam celsam indagans et quasi
pabula quaedam animo ad sublimiora scandenti conquirens per omnia 10
7 philosophiae membra prudenter disputando currebat. sed tamen cum
haec effecte pleneque colligeret, nec humiliora despexit poeticam
mediocriter et rhetoricam ..., ut ostendit orationum epistularumque
eius cum grauitate comitas incorrupta, etstrarum externarumque
rerum historiam multiformem. super his aderat latine quoque disse- 15
rendi sufficiens sermo.
- 8 Si itaque uerum est, quod scriptores uarii memorant, Cyrum regem
et Simonidem lyricum et Hippiam Eleum sophistarum acerrimum /
ideo ualuisse memoria, quod epotis quibusdam remediis id impetra-
runt, credendum est hunc etiam tum adultum totum memoriae do- 20
lium — si usquam repperiri potuit — exhausisse. et haec quidem pu-
dicitiae uirtutumque sunt signa nocturna.
- 9 Diebus uero quae ornate dixerit et facete quaeue in apparatu uel in
ipsis egerit congressibus proeliorum aut in re ciuili magnanimitate
10 correxit et libertate, suo quaeque loco singla demonstrabuntur. cum 25
exercere prologia disciplinae castrensis philosophus cogeretur ut

2 exurgens *ESBAG* | plurimis *V corr. m3* || 3 nitentibus (*lac. 7 litt. in fin. pag.*) *V sine lac. ESBAG* | syra *VE ξισύρα BA ξισύρα b₂G σισύρα Lind.* ||
4 appellant ♂ *V* || 5 in mundi *S* in mundo *BG* || 6 tanto *ex tantu V* || 7 explo-
ra[nter]. ei. *p. ω. (lac. 5 litt.) V (nter et sqq. m2) E (lac. 7 litt.) exploranter ei (lac. 7 litt.) SB (sine lac.) A (lac. 12 litt.) explorante (lac. 7 litt.) G explore Reip. mu-
nera Val. (T) membra Brakman Walter munus Cl. in app. Harmon munia uel
munera cuncta Nov. munia uel membra Pigghi* || 8 et ante ad *del. V* | quanto *B* et
quanto *b₂G* || 9 principa[l]ium (*fu. m*) rerum *V r. p. tr. SBA G* || 13 mediocriter]
meditatus *Pet. dico Thomas* | amauit ante et *add. Wagn. amans Erfurdt Har-
mon eruditus Schneider* | rethoricam *V corr. m3 lac. post r. indic. Cl. tractans
add. Nov. Graecam diligentius tractans Seeck colens Brakman* || 14 *o V om. ES
BG eius A* | et poststrarum *V del. m3* | exterrumque *V exterarumque
Vm3E eternarumque S externarumque BAG* || 15 disserendi *V def. Hagend.*
disserenti *Val.* || 18 hippianhelum *VE Hippiam Hellium SBA H. Eleum G* ||
23 ornatae ♂ *V* || 25 correxerit *A* | singula demonstrabuntur *V def. Pigghi* singla
d. *Bae. c. c.* || 26 exerceri *VE exercere BAG* | praeludia *EAG* | ut] et *Kell.*

princeps artemque modulatus incedendi per pyrricham concinenti-
 bus disceret fistulis, uetus illud prouerbum „clitellae boui sunt im-
 positae; plane non est nostrum onus“ Platonem crebro nominans ex-
 clamabat. inducente ... eius quadam sollemnitate agentes in rebus in 11
 5 consistorium, ut aurum acciperent inter alios, quidam ex eorum con-
 sortio non, ut moris est, pansa chlamyde, sed utraque manu cauata
 suscepit. et imperator „rapere“, inquit, „non accipere sciunt agentes
 in rebus“. aditus a parentibus uirginis raptae eum, qui uiolarat, con- 12
 uictum relegari decreuit. hisque indigna pati querentibus, quod non
 10 sit morte multatus, responderat hactenus: „incusent iura clemen-
 tiam, sed imperatorem mitissimi animi legibus praestare ceteris
 decet.“ egressurum eum ad expeditionem plures interpellabant ut 13
 laesi, quos audiendos prouinciarum rectoribus commendabat; et
 reuersus, quid egerint singuli, quaerens delictorum uindictas genuina
 15 lenitudine mitigabat. ad ultimum exceptis uictoriis, per quas caden- 14
 tes saepe incolumi contumacia barbaros fudit, quod profuerit anhelan-
 tibus extrema paenuria Galliis, hinc maxime claret, quod primitus
 partes eas ingressus pro capitulis singulis tributum nomine uicenos qui-
 nos aureos repperit flagitari, discedens uero septenos tantum munera
 20 uniuerfa complentes. ob quae tamquam solem sibi serenum post
 squalentes tenebras affulsisse cum alacritate et tripudiis laetaban-
 tur. denique id eum ad usque imperii finem et uitae scimus utiliter 15
 obseruasse, ne per indulgentias, quas appellant, tributariae rei con-
 cederet reliqua. norat enim hoc facto se aliquid locupletibus additu-
 25 rum, cum constet ubique pauperes inter ipsa indictorum exordia /
 soluere uniuerfa sine laxamento compelli.

Inter has tamen regendi moderandique uias bonis principibus aemu- 16

1 incendendi VE incendenti B incedendi AG | pyrricham V Pyrricham G ||
 2 uelut VE ut SB ait A uetus G || 2. 3 impositae sunt tr. SBAG || 3 exclamat VEBG exclamabat A || 4 inducet et eius VE Tu duces et eius BA inductis G inducente Her. lac. indic. Seeck cum inducti essent iussu eius Nov. | quaedam BA | solemni (lac. 5 litt.) agens VE solemnities ἀπόρρητα a. BA solenni (lac. 7 litt.) agentibus G sollemnitate a. Lind. s. agentes Her. | in rebus] irruit BA || 6 expansa ESBG | claudae V chlamyde BAG | capuata VE cauata BAG || 7 inquit V || 8 auditus VE aditus Em2 Val. auditis B audito AG | uirgines VB AG uirginis E Val. | raptas AG || 9 quaerentibus VB querentibus EAG || 11 mitissimi ex mitissimus V mitissimum E mitissimi BAG || 12 interpellant VB interpellabant EAG || 15 uictoriis ex uictorus V || 16 incolumi ex incolomi (m2) V | [fudit] V | quod V def. Blomgren quid Haupt || 17 gallis V Galliis Lind. Btl. | claret ex daret V || 18 capitibus A | uicinos VB uicenos Vm3ES AG || 19 discedens ex descendens V | septenos ex septenos (m2) V || 24 hoc add. Vm2 || 25 cum add. Vm2 | dictorum VEBG doctorum B indictorum Pithoeus indictionum Seeck

- 17 landas barbarica rabies exarserat maius. utque bestiae custodum
neglegentia raptu uiuere solitae ne his quidem remotis appositisque
fortioribus abscesserunt, sed tumescentes inedia sine respectu sa-
lutis armenta uel greges incursant, ita etiam illi cunctis, quae diri-
puere, consumptis fame urgente agebant aliquotiens praedas, inter- 5
dum, antequam contingerent aliquid, oppetebant.
- 6 Haec per eum annum spe dubia euentu tamen secundo per Gallias
agebantur. in comitatu uero Augusti circumlatrabat Arbetionem inui-
dia uelut summa mox adepturum decora cultus imperatorii praestru-
xisse instabatque ei strepens immania comes Verissimus nomine ar- 10
guens coram, quod a gregario ad magnum militiae culmen euectus /
2 hoc quoque non contentus ut paruo locum appeteret principalem. sed
specialiter eum insectabatur Dorus quidam ex medico Scutariorum, /
quem nitentium rerum centurionem sub Magnentio Romae prouectum/
rettulimus accusasse Adelphium urbi praefectum ut altiora coep- 15
3 tantem. cumque res in inquisitionem ueniret necessariisque negotio
tentis obiectorum probatio speraretur, tamquam per satyram subito
cubiculariis suffragantibus, ut loquebatur pertinax rumor, et uinculis
sunt exutae personae, quae stringebantur ut consciae, et Dorus
euanuit et Verissimus ilico tacuit uelut aulaeo deposito scenae. 20
- 7 Isdem diebus allapso rumore Constantius doctus obsessio apud Seno-
nas Caesari auxilium non tulisse Marcellum eum sacramento solutum/
abire iussit in larem. qui tamquam iniuria graui percussus quaedam in
Iulianum moliebatur auribus Augusti confisus in omne patentibus cri-
2 men. ideoque cum discederet, Eutherus praepositus cubiculi mittitur 25
statim post eum, si quid finxerit, conuicturus. uerum ille hoc nesci-
ens mox uenit Mediolanum strepens et tumultuans, ut erat uanidicus
et amenti propior, admissus in consistorium Iulianum ut procacem in-
simulat iamque ad euagandum altius ualidiores sibi pinnas aptare; ita
3 enim cum motu quodam corporis loquebatur ingenti. haec eo fingente 30

1 exarserat maius V *def. Löfst.* e. magis E e. in maius BAG *def. Fesser* ex-
arsit in m. *Harmon* rursus in m. *Her. lac. post e. indic. Cl.* || 2 admotis BG | ad-
positusque V appositisque EA appositis S et appositis BG || 3 accesserunt V
abscesserunt EBAG || 5 tegebant ex tenebant V tegebant EBA agebant G ||
7 dubi V dubia ESBAG || 8 Arbetionem EA ambitionem SB || 9 decura V
decora EBAG || 10 strepens ex strerens V || 12 ut] et BA | paruulo cum VBA
paruulo E paruulo locum G || 14 niceteriorum centurionem BG || 16 in ante in-
quisit. *add. ESBAG ad Nov. in quaestionem Her.* || 20 iacuit ♂ V | uel VB
uelut EAG || 21 atlapsorum ore ex utlapsorum ore V adlapsorum ore ESBAG
adlapso rumore *Lind. in adn.* || 23 habere VB abire EAG || 28 propior V propior
BAG || 29 insimulat atiamque ex insimulat etiamque (m2) V || 30 commotu
VE cum motu SBAG | hoc SBG | 1 ante fingente *del. V*

licentius Eutherius, ut postulauit, inductus iussusque loqui, quod uellet, uerecunde et modice docet uelari ueritatem mendaciis. magistro enim armorum, ut credebatur, cessante consulto industria uigili / Caesarem obsessum apud Senonas diu barbaros reppulisse apparito-
 5 remque fidum auctori suo, quoad uixerit, fore obligata ceruice sua spondebat.

Res monuit super hoc eodem Eutherio pauca subserere forsitan non 4 credenda ea re, quod, si Numa Pompilius uel Socrates bona quaedam dicerent de spadone dictisque religionum adderent fidem, a ueritate
 10 descuiisse arguebantur. sed inter uepres rosae nascuntur et inter feras nonnullae mitescunt, itaque carptim eius praecipua, quae sunt comperta, monstrabo. natus in Armenia sanguine libero captusque a 5 finitimis hostibus etiamtum paruulus abstractis geminis Romanis mercatoribus uenundatus ad palatium Constantini deducitur; ubi
 15 paulatim adolescens rationem recte uiuendi sollertiamque ostendebat litteris, quantum tali fortunae satis esse poterat, eruditus, cogitandi inueniendique dubia et scrupulosa acumine nimio praestans, / immensum quantum memoria uigens, bene faciendi audus plenusque iusti consilii, quem si Constans imperator olim ex adulto ... iamque
 20 maturum audiret honesta suadentem et recta, nulla uel uenia certe digna peccasset. is praepositus cubiculi etiam Iulianum aliquotiens 6 corripuit Asiaticis coalitum moribus ideoque leuem. denique digressus ad otium ascitusque postea in palatium semper sobrius et in primis consistens ita fidem continentiamque uirtutes coluit amplas, ut
 25 nec prodidisse aliquando arcanum nisi tuendae causa alienae salutis / nec exarsisse cupidine plus habendi arcesseretur ut ceteri.

Vnde factum est, ut subinde Romam secedens ibique fixo domicilio 7 consenescentem comitem circumferens conscientiam bonam colatur a cunctis ordinibus et ametur, cum soleant id genus homines post par-
 30 tas ex iniquitate diuitias latebras captare secretas ut lucifugae uitantes multitudinis laesae conspectus. cui spadonum ueterum hunc com- 8

1 postulabit V postulauit *ESBAG* || 2 uelari *ex* uelare V uelare *SB* | ueritate V ueritatem *ESBAG* | mendaciis *ex* mendacis V || 4 diu *ante* obsessum *tr. BAG* | apparit*oremque (*fu. i*) V || 10 arguerentur *AG* || 11 mitescu[nt itaque] V | 3 V *om. ESBAG* eius *Val. (N)* || 13 etiam dum *VEB* e. tum *AG* | abstractus *BAG* || 14 at V ad *ESBAG* || 15 paulatim (*lac. 14 litt.*) acules (*lac. 9 litt.*) irationem V p. (*lac. 25 litt.*) rationem E p. arte curaue r. *BAG* p. adulescens r. *Val.* || 16 eruditus *Vm3A* || 18 bigens *VE* uigens *Em2B AG* || 19 (*lac. 14 litt.*) Tamque *VE* (*lac. 9 litt.*) spectasset pluraque tamquam *BAG* iamque (*sine lac.*) *Val.* iuuenem iamque *Haupt* uirum i. *Pet.* proejectionem i. *Pighi* || 27 ut *ex* ul V || 29 soleat *BG* | hominum *BG* || 30 lucae fugae V lucifugae *EBAG* || 31 laesu V laesae *EBAG*

- parare debeam, antiquitates replicando complures inuenire non potui. / fuerunt enim apud ueteres licet oppido pauci fideles et frugi, sed ob quaedam uitia maculosi. inter praecipua enim, quae eorum quisque studio possiderat uel ingenio, aut rapax et feritate contemptior fuit / aut propensior ad laedendum uel regentibus nimium blandus aut 5 potentiae fastu superbior. ex omni latere autem ita peritum neque legisse me neque audisse confiteor aetatis nostrae testimonio locupleti confisus. uerum si forte scrupulosus quidam lector antiquitatum / Menophilum, Mithridatis Pontici regis eunuchum, nobis opponat, / hoc monitu recordetur nihil super eo relatum praeter id solum, quod 10 in supremo discrimine gloriose monstrauit. ingenti proelio superatus a Romanis et Pompeio rex praedictus fugiensque ad regna Colchorum / adultam filiam nomine Drypetinam uexatam asperitate morborum / in castello Sinoria huic Menophilo commissam reliquit. qui uirginem omni remediorum solacio plene curatam patri tutissime seruans, / 15 cum a Mallio Prisco imperatoris legato munimentum, quo clauderetur, obsideri coepisset defensoresque eius deditionem meditari sentiret, ueritus, ne parentis opprobrio puella nobilis captiua superasset et uiolata, interfecta illa mox gladium in uiscera sua compegit. nunc redeam unde deuerti.
- 8 Superato, ut dixi, Marcello reuersoque Serdicam, unde oriebatur, in castris Augusti per simulationem tuendae maiestatis imperatoriae / 2 multa et nefanda perpetrabantur. nam si super occentu soricis uel

20

1 deberem *Cl. c. c. in app. reiec. Walter* debeam comparare *tr. Bae.* | antiquitatem *V B A G* antiquitatis *E* antiquitates *Gdt.* antiquitatum *Momms.* | complures *A* || 2 fruges et *V* frugi et *E* frugiferi *B G* frugi sed *A* || 4 uel ingenio *V* uelut *g.* *E* uel ingenio *S B A G* | aut *om.* *E* | et] aut *B A G* | contentior *V B A G* contemptior *E* || 5 propensor *V* propensior *E S B A G* | uel ligendimus *V* uel (*lac. 10 litt.*) blandus *E* ut Ligendimus *B A* uel diligentibus *G* clientibus *Val. in adn.* delinquentibus *Bozh.* licentibus *Haupt* ingentibus *Hermann* largientibus *Nov.* regentibus *Erfurdt Momms.* || 6 peritum *V def. Pighi* perfectum *Gdt.* politum uel expolitum *Kell.* paratum *Damsté* || 10 superiore laetum *V* super eo relatum *G* || 11 supremo *V* | discrimen *V E* discrimine *S B A G* || 13 aduitam *V* ad nuptam *E* (ductam *superscr. m2*) ad uictam *B* aduectam *A* auita *G* adultam *Lind. (W)* | drypeti. Nam *V E* Direptim *B A* Drypetinen *G* Dripetinam *Lind.* || 14 sinhorio *V* sinorio *E B A G* | quibus originem *V* qui uirginem *G* || 16 Manlio *B A G* | prisco ex pirisco *V* | monimentum *V* munimentum *G* || 17 3 *V om.* *E S B G* eius *A* | meditaris *V* meditari *E A* meditantes *B G* || 18 nubilis *B A G* | superata esset *E* superesset *B A G* || 20 diuerti *E S B A G* || 21 euersoque *V E* euersaque *B A G* reuersoque *Lind. in adn.* | Serdica *B A G* || 22 angusti ex augusti *V* angusti *E* augusti *S B A G* | maiestati *V* maiestatis *E S B A G* || 23 perpetrabant *V* perpetrabantur *G* | quis *post* si *add. G*

occursu mustelae uel similis signi gratia consulisset quisquam
peritum aut anile incantamentum ad leniendum adhibuisset dolo-
rem, quod medicinae quoque admittit auctoritas, reus, unde non
poterat opinari, delatus raptusque in iudicium poenaliter inter-
5 ibat.

Per id tempus fere Salonitanum quendam nomine Danum terrore 3
tenuis uxor rerum leuium incusarat. hanc incertum unde notam Rufi-
nus subsedit — quo indicante quaedam cognita per Gaudentium
agentem in rebus consularem Pannoniae tunc Africanum cum con-
10 uiuis rettulimus interfectum — apparitionis praefecturae praetoria-
nae tum etiam princeps ob deuotionem. is, ut loquebatur iactantius, / 4
uersabilem feminam post nefandum concubitum in periculosam frau-
dem illexit: suasit consarcinatis mendaciis laesae maiestatis arcessere
maritum insontem et fingere, quod uelamen purpureum a Diocle-
15 tiani sepulchro furatus quibusdam consciis occultabat. hisque ad mul- 5
torum exitium ita formatis ipse spe potiorum ad imperatoris peruolat
castra excitaturus calumnias consuetas. reque comperta iubetur /
Mauortius tunc praefectus praetorio, uir sublimis constantiae, crimen
acri inquisitione spectare iuncto ad audiendi societatem Vrsulo lar-
20 gitionum comite, seueritatis itidem non improbandae. exaggerato 6
itaque negotio ad arbitrium temporum, cum nihil post tormenta mul-
torum inueniretur iudicesque haerent ambigui, tandem ueritas
respirauit oppressa et in abrupto necessitatis mulier Rufinum totius
machinae confitetur auctorem nec adulterii foeditate suppressa; sta-

1 signis V signi E B A G | gratia ex gratias V | quemquam V quisquam Her.
(cf. 22, 16, 19) || 6 fer (lac. 11 litt.) num V fer (lac. 14 litt.) E fertur fuisse uirum
B A G fere uel ferme Wagn. in comm. seruum Her. palatinum uel praefectianum
Pighi Salonitanum Sey. def. Češka | quem post Danum add. B A G || 7 incusa-
rat** (lac. 7 litt.) certum an*cincertum (fu. c; c post * add. m2) undenso
tam V incusarat certum an incertum unde ense tam E i. certum an incertum
reum non libet affirmare indefensum inde B A G i.: quem incertum unde infenso
animo Val. in adn. hanc incertum unde notam Her. || 8 subseda V sub eseda E
eluserat B A G subsidebat Val. in adn. subsedit Cl. | iudicante S B A || 9 conuiuis
om. B A G || 10 [retulissent]etfectum (et add. m2) V retulisset effectum E retulis-
sent e S r. praefectum B A G retulimus interfectum Val. | petorianae V
praetorianae E S B A G || 11 dum V tum Lind. | bis V is Val. | loqueban-
tur V loquebatur Val. in adn. || 12 in ante fraudem tr. B A G || 13 suasitque
B A G || 16 imperatores VE imperatoris Em2 S B A G || 17 quae ♂ V ||
19 ursu ♂ V || 23 totiens VE totius B A G || 24 adulteri VE adulteri S
B A G | foeditatem V foeditate E S B A G | statimque] tandemque Val. in
adn.

- timque legibus contemplatis ... concordēs et iusti ambo sententia dam-
 7 nauere letali. quo cognito Constantius fremens et tamquam uindicem
 salutis suae lugens exstinctum missis equitibus citis Vrsulum redire
 ad comitatum minaciter † posse assistere ueritati, sed ille spretis, qui
 prohibebant, perrupit intrepidus ingressusque consistorium ore et 5
 pectore libero docuit gesta. hacque fiducia linguis adulatorum oclusis/
 et praefectum et se discrimine graui subtraxit.
- 8 Tunc illud apud Aquitanos euenit, quod latior fama uulgarat. uete-
 rator quidam ad lautum conuiuium rogatus et mundum, qualia sunt
 in his regionibus plurima, cum uidisset linteorum toralium purpureos 10
 clauos ita latissimos, ut sibi uicissim arte ministrantium cohaerent,/
 mensamque operimentis paribus tectam, anteriorem chlamydis par-
 tem utraque manu uehens intrinsecus structuram omnem ut amictus
 adornauerat principalis. quae res patrimonium diues euertit.
- 9 Malignitate simili quidam agens in rebus in Hispania ad cenam iti- 15
 dem inuitatus, cum inferentes uespertina lumina pueros exclamasse
 audisset ex usu „uincamus“, uerbum sollemne interpretatum atrociter/
 deleuit nobilem domum.
- 10 Haec taliaque ideo magis magisque crescebant, quod Constantius
 impendio timidus ... semper se ferri sperabat, ut Dionysius tyrannus 20
 ille Siciliae, qui ob hoc idem uitium et tonstrices docuit filias, ne cui

1 contem (lac. 24 litt.) ordes et iustiam V contem (lac. 21 litt.) fortes et iustitiam E contempt. (lac. 31 litt.) ordo et iustitia S contemptis. Multa ultro citroque discussa. Tandem o. et i. BA Gcontemplatis: uelut ipsa dictante i. Val. in adn. (cf. 22, 6, 5) c. concordēs et iusti Eyss. (concordēs Cm2) c., illi amore recti concordēs et iusti Nov. (cf. 17, 12, 1) def. Pighi | ambo VEB A Nov. Cl. Sey. ambos b₂G Val. Eyss. || 4 posse adsistere ueritatis et tale spretis VE iussit territatis et suppeditatis BA i. territatus spretis G i. Et ille Val. i. ac sistere ueritati, set Haupt i. ac posse se adsistere ueritati. sed Unger lac. indic. postiuissit et add. qui cum eo uenisset adireque principem uellet, ab aulicis arcebat, ne defendendae posset Nov. (cf. 15, 8, 5. 21, 7, 4) prob. Pighi || 6 atque VEBG hacque A || 7 discrimine V discrimini Momms. || 8 illud supra lin. scr. V || 9 at V ad ESBAG || 10 uilisset V iuisset E uidisset SBAG | perduos V par, duos G purpureos Günther || 12 partibus V pertibus ES paribus BAG | clamidis VE chlamydis BAG || 14 adorna- uerat VE adornauerat BAG | principalesque V principalis Günther quae Petau- us || 15 gens ♂ V || 16 lu*m[i]na V || 17 perun (lac. 8 litt.) lemne (lac. 11 litt.) interpretatum VA (bis lac. 45 litt.) lac. 23 litt. E veixáre interpretatum B inter- pretatus G (lac.) sollemne interpretatus Lind. per unum s. uocabulum interpreta- tum Pet. uesperum Wagn. uerbum Her. || 19 utaliaquae ex utaliqua (m2) V et alia quae E ut a. q. SB aliaque A taliaque G || 20 timidus (lac. 18 litt.) VE (lac. 10 litt.) t. esset BA t. G t. et de uita sollicitus Nov. reiec. Bae. | ferri V def. Pighi ferri E BAG | dionisius V || 21 ceciliae ♂ V | tonsetrices V tonstrices ESBAG

alieno ora committeret leuiganda, aedemque breuem, ubi cubitare
sueuerat, alta circumdedit fossa eamque ponte solubili superstrauit, /
cuius disiectos asseres et axiculos secum in somnum abiens transfere-
bat eosdemque compaginabat lucis initio processurus. inflabant iti- 11
5 dem has malorum ciuiliū bucinas potentes in regia ea re, ut damna-
torum petita bona suis accorporarent essetque materia per uicinitates
eorum late grassandi. namque, ut documenta liquida prodiderunt, / 12
proximorum fauces aperuit primus omnium Constantinus, sed eos
medullis prouinciarum saginauit Constantius. sub hoc enim ordinum 13
10 singulorum auctore infinita cupidine diuitiarum arserunt sine iusti-
tiae distinctione uel recti, inter ordinarios iudices Rufinus primus prae-
fectus praetorio et inter militares equitum magister Arbitio praepo-
situsque cubiculi laps ... anus quaestor et in urbe Anicii, quorum aemu-
lationem posteritas tendens satiari numquam potuit cum possessione
15 multo maiore.

At Persae in oriente per furta et latrocinia potiusquam, ut solebant 9
antea, per concursatorias pugnas hominum praedas agitabant et pe-
corum, quas nonnumquam lucrabantur ut repentini, aliquotiens su-
perati multitudine militum amittebant, interdum nihil prospicere
20 prorsus, quod poterat rapi, mittebantur. Musonianus tamen prae- 2
fectus praetorio, multis, ut ante diximus, bonis artibus eruditus, sed
uenalis et flecti a ueritate pecunia facilis, per emissarios quosdam
fallendi perstringendique gnaros Persarum scitabatur consilia assump-
to in deliberationes huiusmodi Cassiano Mesopotamiae duce, stipen-
25 diis et discriminibus indurato diuersis. qui cum fide concinente specu- 3
latorum aperte cognoscent Saporem in extremis regni limitibus /
suorum sanguine fuso multiplici aegre propulsare gentes infestas, /

1 *ora ex cura V || 2 circumdederunt S circumdederat BG | superstrarat BG || 3 disiectus V disiectos E BAG | axiculo V fasticulo E axiculos BAG | sontino V sentinam E somnum BAG || 6 atcorporarent V accorporarent ES BAG | peruicacitatis B peruicacitati A || 12 aequitatum VE equitum BAG || 13 cubicul[i]* laps (lac. 19 litt.) anus (i ante * add. m2; fu. orum) V cubiculi (lac. 2 litt.) laps (lac. 24 litt.) anus E c., et Vrsicinus equestri ordinis praefectus BAG c. Eusebius et V. Lind. c. E. et (lac.) Val. | aniciiue (lac. 27 litt.) uorum V aniciiquae (lac. 15 litt.) uorum E Anitius, qui in regiam BAG Anicii, quorum ad auorum Val. (in pro ad in adn.) A., quorum Cl. A. quaestuum amplitudine nobiles quorum Pighi || 14 posteritate BAG | possessione ex possessione V || 16 at* [p]ersae ex prouersae V || 18 quis V quas C. F. W. M. | lucrabatur V lucrabantur G || 19 prospicere V conspiciere C. F. W. M. || 20 percumittebantur V mittebantur EG procul mittebant BA || 23 gnarus V gnaros G | sciscitabatur SBAG || 24 cassionum V Cassione E Cassioto BA Cassiano G || 26 cognoscent 3 V cognosceret E cognoscerent SBAG | [limitibus] V || 27 – p. 82, 2 suorum – milites add. Vm2 in marg. | *aegre Vm2

- Tamsaporem ducem parti nostrae contiguum occultis per ignotos milites temptauere colloquiis, ut, si copiam fors dedisset, suaderet regi per litteras pacem tandem aliquando cum principe Romano firmare, /
 4 ut hoc facto a latere damni securus perduelles aduolaret assiduos. paruit Tamsapor hisque fretus refert ad regem, quod bellis acerri- 5
 mis Constantius implicatus pacem postulat precatiuam. dumque ad Chionitas et Cusenos haec scripta mittuntur, in quorum confiniis agebat hiemem Sapor, tempus interstitit longum.
 10 Haec dum per eoas partes et Gallias pro captu temporum disponuntur, Constantius quasi cluso Iani templo stratisque hostibus cunctis / 10
 Romam uisere gestiebat post Magnenti exitium absque nomine ex
 2 sanguine Romano triumphaturus. nec enim gentem ullam bella cien- tem per se superauit aut uictam fortitudine suorum comperit ducum /
 uel addidit quaedam imperio aut usquam in necessitatibus summis /
 primus uel inter primos est uisus, sed ut pompam nimis extentam / 15
 rigentiaque auro uexilla et pulchritudinem stipatorum ostenderet /
 agenti tranquillius populo haec uel simile quidquam uidere nec spe-
 3 ranti umquam nec optanti: ignorans fortasse quosdam ueterum prin- cipum in pace quidem lictoribus fuisse contentos, ubi uero proeliorum
 ardor nihil perpeti poterat segne, alium anhelante rabido flatu uento- 20
 rum lenunculo se commisisse piscantis, alium ad Deciorum exempla /
 uouisse pro re publica spiritum, alium hostilia castra per semet ipsum cum militibus infimis explorasse, diuersos denique actibus inclaruisse magnificis, ut glorias suas posteritatis celebri memoriae commen-
 darent.

25

1 tam saporem Vm2 tē S. E tamen S. BG Tamsaporem A || 2 didisset AG | et post dedisset add. Vm2 om. AG || 4 latere adomnis V l. ab omni EG l. ad omnis SA late ad omnes B latera damni Momms. a latere d. Cl. def. Pighi a l. orientis postea ab occidentali l. omni Nov. | aduolaret V def. Pighi adbellaret G debellaret Momms. inuolaret Nov. aboleret Her. || 5 tam sapor V tandem S. E tamen S. B (Sop-) G Tamsapor A | acerrimis S acerbissimis BG || 6 praecatum V praecatiuam E Val. precantium SBA precariam G || 7 eusenos VEBG Halanos A Cusenos Marquart prob. Sey. | confini*is V || 8 hiemam V hiemem ESBAG | intercessit BAG || 9 eos V eas SBG eoas A || 10 quam recluso VE q. ecluso S quidem recluso B q. clauso A concluso G quasi recluso uel potius tamquam r. Val. in adn. quasi clauso Nov. q. cluso Her. | se stratisque (s pr. del.) V extractisque SB stratisque AG || 11 gestiebat uisere tr. SBG | Maxentii B (-ti) G || 15 et V sed G || 16 rigentia aequae V r. atque E rigentiaque SBAG || 20 anhelante rabido V anhelante rabido Val. || 21 commississe V || 22 uobis errore V deuouere pro re E uouisse pro re BAG || 23 diuersis G || 24 gloriosas suas VE g. s. res BAG glorias suas Val. in adn. gloriosa sua Kieβl. | posteritati BAG | m ante celebri del. V | memoria VBAG memoriae E Kieβl. (cf. 17, 13, 26)

Vt igitur multa quaeque consumpta sunt in apparatu ... secunda 4
 Orfiti praefectura transcurso Ocriculo elatus honoribus magnis sti-
 patusque agminibus formidandis tamquam acie ducebatur instructa /
 omnium oculis in eo contuitu pertinaci intentis. cumque urbi propin- 5
 5 quaret, senatus officia reuerendasque patriciae stirpis effigies ore
 sereno contemplans non ut Cineas ille Pyrrhi legatus in unum coactam
 multitudinem regum, sed asylum mundi totius adesse existimabat. /
 unde cum se uertisset ad plebem, stupebat, qua celeritate omne, quod 6
 ubique est hominum genus, confluxerit Romam. et tamquam Euphra-
 10 ten armorum specie territurus aut Rhenum altrinsecus praeceuntibus
 signis insidebat aureo solus ipse carpento fulgenti claritudine lapi-
 dum uariorum, quo micante lux quaedam misceri uidebatur alterna. /
 eumque post antegressos multiplices alios purpureis subtegminibus 7
 texti circumdedere dracones hastarum aureis gemmatisque summi-
 15 tatibus illigati hiatu uasto perflabiles et ideo uelut ira perciti sibilan-
 tes caudarumque uolumina relinquentes in uentum. et incedebat hinc 8
 inde ordo geminus armatorum clipeatus atque cristatus corusco lu-
 mine radians nitidis loricis indutus sparsique catafracti equites, quos
 clibanarios dictitant, personati thoracum muniti tegminibus et limbis
 20 ferreis cincti, ut Praxitelis manu polita crederes simulacra, non uiros. /
 quos lamminarum circuli tenues apti corporis flexibus ambiebant /
 per omnia membra diducti, ut, quocumque artus necessitas commouis-
 set, / uestitus congrueret iunctura cohaerenter aptata.

Augustus itaque faustis uocibus appellatus non montium litorum- 9

1 (*lac. 17 litt.*) VE regio. pro meritis cuilibet munera reddita BAG IV. Kal. Maia Val. in adn. itineris praetermittam Pighi hic unum folium deficere aiunt scriptores codicum N et W (m2 ?) in marg. || 3 formandis V formidandis EB AG || 4 eum Btl. Horkel Günther || 6 pyrri V Pyrrhi BAG || 7 aestimabat S BAG || 8 celeritate V def. Pighi celebritate Btl. crebritate Corn. || 10 hrenum V || 12. 13 alternaeumque V alternumque EBAG alterna. Eumque Val. aetheria. E. Corn. aeterna. E. Nov. || 18 post tantae gressos VE (tanta egr-) p. tante gressus S potestatis g. BAG post antegressos Val. || 15 perflatiles BAG | ueluti (*lac. 3 litt.*) ra V corr. m3 uelut ita SB || 16 incidebat VE incedebat BAG || 17 armaturarum Tross (*cf. 14, 11, 21. 15, 5, 33*) reiec. Sey. || 19 personati VE def. Kell. Müller personatim BA Persae G | legem inibimus VE ligaminibus BA tegminibus G | in ante linbis del. V | lumbis SBA || 20 politae redderes V polita crederes EBAG p. redderes S | simulacora (o del. m2) V || 21 lamminarum Vm3ESBAG | ten[u]es V | lexibus V nexibus E lusibus BA flexibus G || 22 deducti V diducti Gdt. | at VE ad SBA ut G || 23 aptatae V aptae E apta sinus per BA aptata G || 24 augustos VEB Augustus Em2G angustos SA | appella (*lac. 10 litt.*) otium V appellatus (*lac. 10 litt.*) uocum EG (*sine lac.*) appellati uocum B appellari u. A appellatus montium Val. a. minime m. Langen a. non m. Her. || 24 lictorumque SBA lituorumque G

- que intonante fragore cohorruit talem se tamque immobilem, qualis
 10 in prouinciis suis uisebatur, ostendens. nam et corpus perhumile
 curuabat portas ingrediens celsas et uelut collo munito rectam aciem
 luminum tendens nec dextra uultum nec laeua flectebat tamquam
 figmentum hominis nec, cum rota concuteret, nutans nec spuens aut 5
 os aut nasum tergens uel fricans manumue agitans uisus est umquam. /
 11 quae licet affectabat, erant tamen haec et alia quaedam in citeriore
 uita patientiae non mediocris indicia, ut existimari dabatur, uni illi
 12 concessae. quod autem per omne tempus imperii nec in consessum
 uehiculi quemquam suscepit nec in trabea socium priuatum asciiuit, / 10
 ut fecere principes consecrati, et similia multa elatus in arduum su-
 percilium tamquam leges aequissimas obseruauit, praetereo memor
 ea me rettulisse, cum incidissent.
 13 Proinde Romam ingressus, imperii uirtutumque omnium larem, /
 cum uenisset ad rostra, perspectissimum priscae potentiae forum, / 15
 obstipuit perque omne latus, quo se oculi contulissent, miraculorum
 densitate praestriatus allocutus nobilitatem in curia populumque e
 tribunali in palatium receptus fauore multiplici laetitia fruebatur op-
 tata et saepe, cum equestres ederet ludos, dicacitate plebis oblecta- 20
 batur nec superbae nec a libertate coalita desciscentis reuerenter mo-
 14 dum ipse quoque debitum seruans. non enim ut per ciuitates alias ad
 arbitrium suum certamina finiri patiebatur, sed, ut mos est, uariis
 casibus permittebat. deinde intra septem montium culmina per ac-
 cliuitates planitiemque posita urbis membra collustrans et suburbana, /
 quidquid uiderat primum, id eminere inter alia cuncta sperabat: / 25
 Iouis Tarpei delubra, quantum terrenis diuina praecellunt; lauacra in
 modum prouinciarum exstructa; amphitheatri molem solidatam lapi-
 dis Tiburtini compage, ad cuius summitatem aegre uisio humana con-
 scendit; Pantheum uelut regionem teretem speciosa celsitudine for-

1 quales V qualis EAG qualem SB || 4 et ante tamquam add. Cl. reiec. Heilm. Blomgren || 4. 5 tamquam figmentum hominis del. Harmon c. c. || 5 nam cum VE B non c. AG nam nec c. Günther nec c. Cl. || 6 est uisus tr. AG || 7 ceteriore V citeriore EBA caetera G || 8 uit*a (fu. i) V | *ni (fu. u) illi V nulli E uni illi S BAG || 9 concessa BAG | consensum V consessum E BAG || 11 facere V fecere Val. | consueti E consueuere BAG | quae post multa add. G || 12 obseruauit ex obseruabit V || 15 at V ad ESBAG || 16 ostupuit E obstupuit SBAG || 17 pro ante tribunali add. BAG e Val. in adn. || 20 disciscentis V desciscentis EG disciscentis SB disciscentis A || 21 alias om. SB || 21. 22 arbitrium VB ad a. Vm3 AG ipse ad a. E || 25 erat VEG om. SBA uiderat Val. || 27 piscinarum Hadr. Val. in adn. reiec. Lumbroso | solididatam ex soliditatem V solidatam ESB AG || 29 Pantheon EAG | teretem V terentem E terre tam S teretem tam BA teretem G

nicatam; elatosque uertices scansili suggestu concharum priorum principum imitamenta portantes et Urbis templum forumque Pacis / et Pompei theatrum et Odeum et Stadium aliaque inter haec decora urbis aeternae.

5 Verum cum ad Traiani forum uenisset, singularem sub omni caelo 15 structuram, ut opinamur, etiam numinum assensione mirabilem, / haerebat attonitus per giganteos contextus circumferens mentem nec relatu effabiles nec rursus mortalibus appetendos. omni itaque spe huiusmodi quidquam conandi depulsa Traiani equum solum locatum 10 in atrii medio, qui ipsum principem uehit, imitari se uelle dicebat et posse. cui prope astans regalis Hormisdas, cuius e Perside discessum 16 supra monstrauius, respondit astu gentili: „ante“, inquit, „imperator, stabulum tale condi iubeto, si uales; equus, quem fabricare disponis, ita late succedat ut iste, quem uidemus.“ is ipse interrogatus, 15 quid de Roma sentiret, id tantum sibi placuisse aiebat, quod didicisset ibi quoque homines mori. multis igitur cum stupore uisis horrendo / 17 imperator de fama querebatur ut inualida uel maligna, quod augens omnia semper in maius erga haec explicanda, quae Romae sunt, obsolescit, deliberansque diu, quid ageret, urbis addere statuit ornamentis, ut in proximo circo erigeret obeliscum, cuius originem formam- 20 que loco competenti monstrabo.

Inter haec Helenae, sorori Constanti, Iuliani coniugi Caesaris, Romam affectionis specie ductae regina tunc insidiabatur Eusebia, / ipsa, quoad uixerat, sterilis, quaesitumque uenenum bibere per fraudem illexit, ut, quotiensque concepisset, immaturum abiceret partum. nam et pridem in Galliis, cum marem genuisset infantem, hoc 19 perdidit dolo, quod obstetrix corrupta mercede mox natum prae-

1 uertices cassili VE u. rasili BA uertice scansili G uertices, qui scansili Nov. prob. Pighi | suggestus G | consurgunt V def. Nov. consulum et G concharum Her. || 6 numinum ex nominum V | adensione V adscensione Vm3EB assensione AG || 7 adtonitus ex attonitus V || 8 ineffabiles Hadr. Val. || 9 quicquam add. Vm2 quicquid B om. G || 11 ormisda V || 12 suprae ♂ V | agustu V Auguste E Augustus SB gestu G astu Val. in adn. (N) resp. a. g. om. A | inquit V || 15 displicuisse Val. in adn. (Nm2) d. uel non placuisse Lumbroso prob. Pighi reiec. Miller | quid V quod ESBA G || 17 imperatori VEB imperator de AG i. in Gron. | quaerebatur VA querebatur ESG quae quaerebatur B | magna VE BG maligna A || 18 abolescit S abolescit B || 19 quid add. Em2 BAG quid ibi dubit. Cl. in app. | ageretur bis VE ageret urbis Em2G ageretur his BA | 20 maximo Em2 in marg. | uero SB | originum ♂ V || 21 condecienti BAG || 22 sororem V sorori EBAG || 25 quotienscumque ESBA G | inaturum ex inaturam V || 27 praefecto V praepto E praesecto BAG

secto plus, quam conuenerat, umbilico necauit: tanta tamque diligens opera nauabatur, ne fortissimi uiri suboles appareret.

- 20 Cupiens itaque augustissima omnium sede morari diutius imperator, /
ut otio puriore frueretur et uoluptate, assiduis nuntiis terrebar et
certis indicantibus Suebos Raetias incursare Quadosque Valeriam / 5
et Sarmatas, latrocinandi peritissimum genus, superiorem Moesiam
et secundam populari Pannoniam. quibus percitus tricensimo, post-
quam ingressus est, die quartum kalendas Iunias ab urbe profectus /
21 per Tridentum iter in Illyricum festinauit. unde misso in locum Mar-
celli Seuero, bellorum usu et maturitate firmato, Vrsicinum ad se 10
uenire praecepit. et ille litteris gratanter acceptis Sirmium uenit co-
mitantibus solis ... libratisque diu super pace consiliis, quam fundari
posse cum Persis Musonianus rettulerat, in orientem cum magisterii
remittebatur potestate. prouectis e consortio nostro ad regendos milites
nati maioribus adolescentes eum sequi iubemur, quidquid pro re 15
publica mandauerit, impleturi.
- 11 At Caesar exacta apud Senonas hieme turbulenta Augusto nouies
seque iterum consule Germanicis undique circumfremantibus minis /
secundis ominibus motus Remos properauit alacrior magisque laetus, /
quod exercitum regebat Seuerus nec discors nec arrogans, sed longa 20
militiae frugalitate compertus et eum recta praeuentum secuturus ut
2 ductorem morigerus miles. parte alia Barbatio post Siluani interitum
promotus ad peditum magisterium ex Italia iussu principis cum uigin-
ti quinque milibus armatorum Rauracos uenit.
- 3 Cogitatum est enim sollicitaeque praestructum, ut saeuientes ultra 25
solitum Alamanni uagantesque fusius multitudine geminata nostro-
4 rum forcipis specie trusi in angustias caederentur. dum haec tamen
rite disposita celerantur, Laeti barbari ad tempestiua furta sollertes /
inter utriusque exercitus castra occulte transgressi inuasere Lugdu-

1 negauit V *corr. m3* || 2 soboles V || 5 incertis G | Sueuos ESBAG | quod
usque V usque E quoadusque B Quadosque AG || 7 XXX G || 8 quarto ES
III BAG | iūnias V || 9 tridenum V Tridentum ESBAG | ylliricum V ||
11 syrmium V || 12 solis V s. (*lac. 17 litt.*) E sociis BAG nobis Momms. solitis
Pighi | liberatisque V libratisque EBAG || 13 musoninus V musonius EBA Mu-
sonianus G | oriente VBA orientem EG || 14 re V de E e SG a BA -que e
C. F. W. M. || 17 hiemere V hyeme EBAG || 17. 18 turbulenta — consule om.
SBG || 19 omnibus VEB omnibus AG || 21 secutus Cl. c. c. | ut *add. Vm2* ||
22 murigerum V morigerum ESBAG morigerus Val. in *adn.* || 23. 24 XX.V V
XXV G || 24 milibus om. E || 25 cognitatum V cogitatum ESBAG || 26 Alema-
ni B Alemanni *b₁b₂G* || 28 furto VEB furta AG || 29 occulti G

num incautam eamque populatam ui subita concremassent, ni clausis
aditibus reperi, quidquid extra oppidum potuit inueniri, uastas-
sent. qua clade cognita agili studio Caesar missis cuneis tribus equi- 5
tum expeditorum et fortium tria obseruauit itinera sciens per ea erup-
5 tuos procul dubio grassatores; nec co ... inanti irritus fuit. cunctis 6
enim, qui per eos tramites exire, truncatis receptaque praeda omni
intacta hi soli innoxii absoluti sunt, qui per uallum Barbationis
transiere securi ideo labi permissi, quod Bainobaudes tribunus et Va-
lentinianus postea imperator cum equestribus turmis, quas regebant, /
10 ad exsequendum id ordinati a Cella tribuno Scutariorum, qui Barba-
tioni sociatus uenerat ad procinctum, iter obseruare sunt uetiti, unde
redituros didicere Germanos. quo non contentus magister peditum 7
ignauus et gloriarum Iuliani perucax obtrectator sciens se id contra
utilitatem Romaniae iussisse — hoc enim, cum argueretur, Cella con-
15 fessus est — relatione fefellit Constantium finxitque hos eosdem tri-
bunos ad sollicitandos milites, quos duxerat, per speciem uenisse ne-
gotii publici. qua causa. abrogata potestate ad lares redire priuati.

Isdem diebus exercituum aduentu perterriti barbari, qui domicilia 8
fixere cis Rhenum, partim difficiles uias et suapte natura cliuosas /
20 concaedibus clausere sollerter arboribus immensi roboris caesis. /
alii occupatis insulis sparsis crebro per flumen ferum ululantes et lugu-
bre conuiciis Romanos incessebant et Caesarem. qui grauiore motu
animi percitus ad corripiendos aliquos septem a Barbatione petierat
naues ex his, quas uelut transiturus amnem ad compaginandos pa-
25 rauerat pontes; qui, ne quid per eum impetraretur, omnes incendit. /
doctus denique exploratorum delatione recens captorum aestate iam 9

1 uisu (*lac. 8 litt.*) aconcremassent V (*lac. 11 litt.*) concremassent E uisu (*lac. 18 litt.*) c. S nisu auido c. BAG n. ualido Val. ui summa Gron. ui subita Hermann def. Meurig-D. ui subitaria Birt def. Miller ui subitanea Pighi | clausis 3 V || 3 aequitum ex equitum V equitum EAG equitatum SB || 4 rupturos V irrupturos EBA erupturos G || 5 neco (*add. m2 in lac. 9 litt.*) inanti V nec ea opinanti E nec o (*lac. 16 litt.*) S nec quod destinauerat BG nec conatus destinanti A def. Pighi n. c. Val. n. conati Pet. n. conatus minanti Brakman n. c. temptanti Her. c. c. n. c. ei insidianti Nov. diuinanti Leo def. Sey. | irritum BG || 7 solum SBAG || 8 Valentinianus G || 14 romaniae V def. Fehrle Romane R. p. E Romam SB eius Romam A Romanam G Romanae rei Momms. def. Norden | eiuississe S iuisse B isse A || 17 adrogata V abrogata EB AG | redire VE rediere BAG || 19 cis] trans SBG | hrenum V || 20 concaedibus VA *lac. 7 litt.* ES et incommenabiles BG || 21 hrenum V Rhenum ES BAG Rhenum ferum Schneider ferum Her. c. c. toruum Damsté del. Harmon | et ante conuiciis tr. A ante Romanos G || 22 grauiori SBAG || 23 a barbetione VB (-bit-) ab Arbetione E a Barbatione AG || 24 anmem V amnem ESB AG || 26 relatione Pet.

- torrida fluuium uado posse transiri hortatus auxiliares uelites cum Bainobaude Cornutorum tribuno misit facinus memorabile, si iuuisset fors, patratturos. qui nunc incedendo per breuia, aliquotiens scutis in modum alueorum suppositis nando ad insulam uenere propinquam / egressique promisce uirile et muliebre secus sine aetatis ullo discrimine 5 trucidabant ut pecudes nantique uacuas lintres per eas licet uacillantes euecti huiusmodi loca plurima perruperunt et, ubi caedendi satias cepit, opimitate praedarum onusti, cuius partem ui fluminis amiserunt, rediere omnes incolumes. hocque comperto residui Ger- 10 mani ut infido praesidio insularum relicto ad ulteriora necessitudines et fruges opesque barbaricas contulerunt.
- 11 Conuersus hinc Iulianus ad reparandas Tres tabernas, munimentum ita cognominatum, haud ita dudum obstinatione subuersum hostili, / quo aedificato constabat ad intima Galliarum, ut consueuerant, adire Germanos arceri, et opus spe celerius consummauit et uictum defen- 15 soribus ibi locandis ex barbaricis messibus non sine discriminis metu /
- 12 collectum militis manu condidit ad usus anni totius. nec sane hoc solo contentus sibi quoque uiginti dierum alimenta parata collegit. libentius enim bellatores quaesito dexteris propriis utebantur admodum indignati, quoniam ex commeatu, qui eis recens aduectus est, ideo 20 nihil sumere potuerunt, quod partem eius Barbatio, cum transiret iuxta, superbe praesumpsit residuumque, quod superfuit, congestum in acruum exussit; quae utrum ut uanus gerebat et demens, an mandatu principis confidenter nefanda multa temptabat, usque in id tem-
- 13 poris latuit. illud tamen rumore tenus ubique iactabatur, quod Iulia- 25 nus non leuaturus incommoda Galliarum electus est, sed ut possit per bella deleri saeuissima, rudis etiamtum ut existimabatur et ne soni-

2 dimisit *Cl. c. c.* misit tribuno *tr. Bae. Heilm. c. c.* | memorabili *V* memorabile si *EG* memorabile *BA* | iubisset *V* iussisset *EBA* iuuisset *G* || 3 qui nun *V* quin immo *E* qui nunc *BAG* || 4 uenire *♂ V* || 5 uirilis *EG* utile *B* | et] ut *B* | muliebris *EG* | sexus *EBA* | in *V* sine *EBA* || 6 ut *add. Vm2* | nactique *ESBAG* | lintres *V* lyntres *EBA* || 7 caedendi satias *VEA def. Nov.* societas cedendi *tr. S* satietas caed. *BG* || 9 redire *V* rediere *EBA* | incolomes *V* incolumes *ESBAG* || 13 aut *VB* haud *EAG* || 14 ad *reiec. Nov.* || 17 ad] in *BAG* || 18 *XX V* || 19 ammodum *V* admodum *ESBAG* || 20 quoniam *VE* quoniam *BAG* || 22 quae *V* que quod *E Günther Pet.* quod *BAG* || 23 demensam *V* demensa *E* demensum *BA* demens, an *G* | mandato *EG* mandatum *BA* || 24 multi *VEBA* multa *Em2G* || 24. 25 temptabatur quod in id temporis latuit crimen *E* temptabant quae in id t. l. illud tamen *SBA* tentabat, id t. l. i. t. *G* tentabant, usque in id *Val. in adn.* || 25 iactatur *♂ V* || 27 existimatur *S* aestimatur *B* aestimabatur *AG* | et] ac *SBAG*

tum quidem duraturus armorum. dum castrorum opera mature con- 14
surgit militisque pars stationes praetendit agrarias, alia frumenta
insidiarum metu colligit caute, multitudo barbarica rumorem nimia
uelocitate praeuersa Barbationem cum exercitu, quem regebat, ut
5 praedictum est, Gallico uallo discretum impetu repentino aggressa /
sequensque fugientes ad usque Rauracos et ultra, quoad potuit, rapta
sarcinarum et iumentorum cum calonibus parte maxima redit ad suos. /
et ille tamquam expeditione euentu prospero terminata milite disperso 15
per stationes hibernas ad comitatum imperatoris reuertit crimen
10 compositurus in Caesarem, ut solebat.

Quo dispalato foedo terrore Alamannorum reges Chnodomarius et 12
Vestralpus, Vrius quin etiam et Vrsicinus cum Serapione et Suomario
et Hortario in unum robore uirium suarum omni collecto bellicum-
que ... uenere prope urbem Argentoratum extrema metuentem Cae-
15 sarem arbitrati retrocessisse, cum ille tum etiam perficiendi muni-
menti studio stringeretur. erexit autem confidentiam caput altius 2
attollentium Scutarius perfuga, qui commissi criminis metuens poe-
nam transgressus ad eos post ducis fugati discessum armatorum tre-
decim milia tantum remansisse cum Iuliano docebat, — is enim nu-
20 merus eum sequebatur — barbara feritate certaminum rabiem un-
dique concitante. cuius asseueratione eadem subinde replicantis ad 3
maiora stimulati fiducia missis legatis satis pro imperio Caesari
mandauerunt, ut terris abscederet uirtute sibi quaesitis et ferro. qui
ignarus pauendi nec ira nec dolore percussus, sed fastus barbaricos
25 ridens tentis legatis ad usque perfectum opus castrorum in eodem
gradu constantiae stetit immobilis.

Agitabat autem miscebatque omnia sine modo ubique sese diffun- 4
ditans et princeps audendi periculosa rex Chnodomarius, ardua sub-

1 ar[morum] V | consurgunt G || 5 dictum SBAG || 7 suos (lac. 13 litt. in fin. pag.) VE (lac. 13 litt.) suos (sine lac.) S Pighi sua BAG || 10 solebat (lac. 6 litt. in fin. us.) V solebat (sine lac.) E def. Sey. solebat, grauiter semper incessens BAG || 11 alemanorum B alemannorum b₁b₂G | chonodomarius V Chnod-Val. || 13 ortario VE Oratorio B Hortario AG | lecto SB | 13. 14 belli. cumque foedere V b. c. f. sedere (f. del. m2) E b. c. sederet BA consedere G bellicarum c. Corn. uelutūque c. Pet. bellicumque canentibus bucinis uenere Her. b. canere bucinis iussis uenere Nov. b. per omnes trans Rhenum (uel Transrhennas) regiones canentibus lituis (uel bucinis), foedere icto ne arma nisi uictores deponerent, uenere Pighi || 15 dum VE om. SBAG tum Val. || 17 adtollentum VA attollentium E Val. ad tollendum SB attollentem G | scutarios VB scutarius EAG | commissum E | crimine V crimen E criminis BAG || 19 mil V milium ES millium BA millia G || 22 stimulata Günther Damsté || 24 *nec[ira] ne V nec ira nec ESBA G | fastu VB fastus EAG || 28 audiendi VE audendi Em2BAG | chonodomarius V Chnod-Val.

- 5 rigens supercilia ut saepe secundis rebus elatus. nam et Decentium Caesarem superauit aequo Marte congressus et ciuitates erutas multas uastauit et opulentas licentiusque diu nullo refragante Gallias persultauit. ad cuius roborandam fiduciam recens quoque fuga ducis accessit numero praestantis et uiribus. Alamanni enim scutorum insignia 5 contuentes norant eos milites permisisse paucis suorum latronibus terram, quorum metu aliquotiens, antequam gradum conferrent, amissis pluribus abiire dispersi. quae anxie ferebat sollicitus Caesar, quod trudente ipsa necessitate digresso periculi socio cum paucis licet fortibus populosis gentibus occurrere cogeatur. 10
- 7 Iamque solis radiis rutilantibus tubarumque concinente clangore / pedestres copiae lentis incessibus educuntur earumque lateri equestres iunctae sunt turmae, inter quas catafractarii erant et sagittarii, formidabile genus armorum. et quoniam a loco, unde Romana promota 8 sunt signa, ad usque uallum barbaricum quarta leuga signabatur et 15 decima, id est unum et uiginti milia passuum, utilitati securitatisque recte consulens Caesar reuocatis procursatoribus iam ante egressis / indictaque solitis uocibus quiete cuneatim circumstantes alloquitur genuina placiditate sermonis:
- 9 „Vrget ratio salutis tuendae communis, ut parcissime dicam, non 20 iacentis animi Caesarem hortari uos et orare, commilitones mei, ut adulta robustaque uirtute confisi cautiorem uiam potius eligamus / ad toleranda uel ad depellenda, quae sperantur, non praeproperam et 10 ancipitem. ut enim in periculis iuuentutem impigram esse conuenit et audacem, ita, cum res postulat, regibilem et consultam. quid igitur 25 censeo, si arbitrium affuerit uestrum iustaque sustinet indignatio, / 11 paucis absoluam. iam dies in meridiem uergit; lassitudine nos itineris fatigatos scrupulosi tramites excipient et obscuri, nox senescente luna nullis sideribus adiuuanda, terrae protinus aestu flagrant, nullis aquarum subsidiis fultae. quae si dederit quisquam commode posse 30

2 aequum arte V aequo marte *ESBAG* || 5 Alemanni B Alemanni *b₁b₂G* || 7 in aliquam V in aliquem *ESBA* cum *G* sin aliter *Eyss.* antequam *C. F. W. M. Haupt* || 8 dispersis VE dispersi *BAG* | quas *VBA* quae *EG* | sollicitus V *corr. m3* || 9 trudente V trudente *EBAG* | digresso periculis VE digressus p. *BAG* digresso periculi socio *Madv.* || 13 cunctae VB iunctae *E C. F. W. M.* coniunctae *AG prob. Pighi* | catafractarii V cataphractarii *EBAC* cataphracti *G* || 14 quō VE cum *SBA* quoniam *G* || 15 ad *add. Vm2* | leuca *ESBAG* || 16 XX *G* || 17 praecursatoribus VA *def. Pighi* praecursoribus *ESBG* procursatoribus *Her.* | antegressis *Val.* || 21 uos hortari *tr. SBAG* || 25 quod *A* || 27 mergit V uergit *EBAG* | itineris VB itineris *EG* in itinere *A* || 30 quas *BAG*

- transiri ruentibus hostium examinibus post otium cibique refectio-
nem et potus, quid nos agimus? quo uigore inedia siti laboreque mem-
bris marcentibus occurramus? ergo quoniam negotiis difficillimis quo- 1 2
que saepe dispositio tempestiua prospexit et statum nutantium rerum/
5 recto consilio in bonam partem accepto aliquotiens diuina remedia
repararunt, hic, quaeso, uallo fossaque circumdati diuisis uigiliis
quiescamus somnoque et uictu congruis potiti pro tempore, pace dei
sit dictum, triumphaturas aquilas et uexilla uictricia primo lucis
moueamus exordio.“
- 10 Nec finiri perpassi, quae dicebantur, stridore dentium infrendentes / 13
ardoremque pugnandi hastis illidendo scuta monstrantes in hostem se
duci iam conspicuum exorabant caelitis dei fauore fiduciaque sui et
fortunati rectoris expertis uirtutibus freti atque, ut exitus docuit, /
salutaris quidam genius praesens ad dimicandum eos, dum adesse po-
15 tuit, incitabat. accessit huic alacritati plenus celsarum potestatum 14
assensus maximeque Florenti praefecti praetorio periculose quidem,
sed ratione secunda pugnandum esse censentis, dum starent barbari
conglobati; qui si diffluxissent, motum militis in seditiones natui
calore propensioris ferri non posse aiebat, extortam sibi uictoriam, ut
20 putabit, non sine ultimorum conatu grauiter toleraturi.
- Addiderat autem fiduciam nostris consideratio gemina recordanti- 15
bus, quod anno nuper emenso Romanis per transrhenana spatia fu-
sius uolitantibus nec uisus est quisquam laris sui defensor nec obuius
stetit, sed concaede arborum densa undique semitis clausis sidere
25 urente brumali aegre uixere barbari longius amendati quodque im-
peratore terras eorum ingresso nec resistere ausi nec apparere pacem
impetrauerunt suppliciter obsecrantes. sed nullus mutatam rationem 16
temporis aduertebat, quod tunc tripartito exitio premebantur im-

1 transire *S B A G* | irruentibus *Corn. Günther reiec. Pet. Löfst. Pighi* || 2 agimus *V def. Pighi Hartke* agamus *Cl. c. c.* | quo] quin *BA* | uigorem edia *V* uigor inedia *E* uigore *i. S B A G* || 3 quoque *Ergo V E* usque? *Ego BA Ergo G* quoque *ante saepe tr. Her.* || 4 dispositione *V E B A* dispositio *Em2 G* || 11 hostes *V E* hostem *B A G* || 12 caelitis] Quippe quin *BA* coelestis *Lind. in adn.* || 16 Florentii *E b₂ G* | praeterio *V* praetorio *E S B A G* || 17 consentis *V* censentis *E Lind. consentientis B A G* | instarent *V def. Meurig-D.* starent *Haupt* || 18 deflexissent *B A G* || 19 ferri *ex ferre V* || 20 putauit *V B A G* putabat *E* putabit *Val.* | grauiter *del. Harmon c. c.* | tolleratur *V B A* tolleratus *E* toleraturi *G def. Pighi lac. post t. indic. Her. c. c. reiec. Harmon* || 22 transhrenana *V* | spatia *ex spa- tiu V* || 24 concede *V A* cum cede *E B* concaede *G* | armorum *V E B* ramorum *A* arborum *G* | de[n]sa *V* || 25 emendati *E* a Mandati *B* amandati *A G* || 26 au- so *V E B* ausi *A G* || 27 impetrauere *E* impetrarunt *B A G* || 28 tunc *om. S B G*

- peratore urgente per Raetias, Caesare proximo nusquam elabi per-
mittente, finitimis, quos hostes fecere discordiae, modo non occipitia
conculcantibus hinc indeque cinctorum. postea uero pace data disces-
serat imperator et sedata iurgiorum materia uicinae gentes iam concor-
dabant et turpissimus ducis Romani digressus ferociam natura con- 5
17 ceptam auxit in maius. alio itidem modo res est aggrauata Romana /
ex negotio tali: regii duo fratres uinculo pacis astricti, quam anno
praeterito impetrauerant a Constantio, nec tumultuare nec commoueri
sunt ausi; sed paulo postea uno ex his Gundomado, qui potior erat
fideique firmioris, per insidias interempto omnis eius populus cum 10
nostris hostibus conspirauit et confestim Vadomarii plebs ipso inuito,
ut asserebat, agminibus bella cientium barbarorum sese coniunxit.
- 18 Cunctis igitur summis infimisque approbantibus tunc opportune
congregiendum nec de rigore animorum quidquam remittentibus /
exclamauit subito signifer: „perge, felicissime omnium Caesar, quo 15
te fortuna prosperior ducit. tandem per te uirtutem et consilia mili-
tare sentimus. praei nos ut faustus antesignanus et fortis! experieris,
quid miles sub conspectu bellicosi ductoris testisque indiuidui geren-
19 dorum, modo adsit superum numen, uiribus efficiet excitatis.“ his
auditis cum nullae laxarentur indutiae, promotus exercitus prope 20
collem aduenit molliter editum, opertum segetibus iam maturis, a
superciliis Rheni haud longo interuallo distantem. ex cuius summi-
tate speculatores hostium tres equites exciti subito nuntiaturi Roma-
num exercitum aduentare festinarunt ad suos, unus uero pedes, qui
sequi non potuit, captus agilitate nostrorum indicauit per triduum et 25
20 trinotium flumen transisse Germanos. quos cum iam prope densan-
tes semet in cuneos nostrorum conspexere ductores, steterunt uesti-
giis fixis antepilanis hastatisque et ordinum primis uelut insolubili
21 muro fundatis et pari cautela hostes stetero cunctati. cumque ita, ut
ante dictus docuerat perfuga, equitatum omnem a dextro latere sibi 30
uidissent oppositum, quidquid apud eos per equestres copias praepol-

1 me labi V elabi E B A G || 2 facere ♂ V || 7 residuo V E B Reges duo A regii
duo G || 8 imperauerat V impetrauerant E B A G || 10 3 V om. E B G eius A ||
11 post plebs lac. 12 litt. in fin. us. V lac. 10 litt. E S subinde B A sine lac. G
ipso repugnante add. Haupt se inuito Koch ipso i. Cl. c. c. || 12 asserebant G |
sese ex se V || 14 uigore Hermann Corn. reiec. Günther || 16 militaria A G ||
17 praeuius V def. Her. Pighi I praeuius G praeinos Cl. | ut ex ait V | ante-
signanos V E B antesignanus A G || 19 superni E supernum S B G | numinis E |
uimribus ex uiribus V ut rebus V m2 B rebus E in r. A iis r. G uiribus Val. in
adn. | excitatus G || 22 hreni V | ei V B e E A G ex Cl. || 23 speculatoris V B
speculatores E A G | subito ex subito (m2) V subito E S B A G || 24 sua B A G ||
28 uelut insolubili ex insolubili uelut V || 29 cunctanti V cunctati E B A G

lebat, in laeuo cornu locauere confertum. isdemque sparsim pedites
 miscuere discursatores et leues profecto ratione tuta poscente. norant 22
 enim licet prudentem ex equo bellatorem cum clibanario nostro con-
 gressum frena retinentem et scutum hastam una manu uibrante teg-
 5 minibus ferreis abscondito bellatori nocere non posse, peditem uero
 inter ipsos discriminum uertices, cum nihil cauere solet praeter id,
 quod occurrit, humiliter occulte reptantem latere forato iumentum /
 incautum rectorem praecipitem agere leui negotio trucidandum.

Hoc itaque disposito dextrum sui latus struxere clandestinis insidiis 23
 10 et obscuris. ductabant autem populos omnes pugnaces et saeuos /
 Chnodomarius et Serapio, potestate excelsiores ante alios reges. et 24
 Chnodomarius quidem nefarius belli totius incentor, cuius uertici
 flammeus torulus aptabatur, anteibat cornu sinistrum, audax et fidus
 ingenti robore lacertorum, ubi ardor proelii sperabatur, immanis /
 15 equo spumante sublimior erectus in iaculum formidandae uastitatis /
 armorumque nitore conspicuus ante alios et strenuus miles et utilis
 praeter ceteros ductor. latus uero dextrum Serapio agebat, etiamtum 25
 adultae lanuginis iuuenis, efficacia praecurrens aetatem, Mederichi
 fratris Chnodomarii filius, hominis, quoad uixerat, perfidissimi, ideo
 20 sic appellatus, quod pater eius diu obsidatus pignore tentus in Galliis /
 doctusque Graeca quaedam arcana hunc filium suum, Agenarichum
 genitalem uocabulo dictitatum ad Serapionis transtulit nomen. hos 26
 sequebantur potestate proximi reges numero quinque regalesque de-
 cem et optimatum series magna armatorumque milia triginta et quin-
 25 que ex uariis nationibus partim mercede, partim pacto uicissitudinis
 reddendae quaesita.

Iamque toruum concrepantibus tubis Seuerus dux Romanorum / 27
 aciem dirigens laeuam, cum prope fossas armatorum refertas uenisset,
 unde dispositum erat, ut abditi repente exorti cuncta turbarent, stetit

1 is*demque V || 4 hastae V hasta G hastam Her. | manum V manu E S B A
 G | uibratae V E B A uibrata G uibrante Her. || 5 uellato rinocere V bella-
 tori nocere E B A G || 7 occu[r]rit V | humiliter occulte V def. Blomgren h.
 et o. Cl. | sumenti V iumentum G || 9 ita E quoque G | dispositio V disposito
 E S B A G || 11 Chonodomarius E S B A G || 12 Chonodomarius S B A G | boni
 V E B belli A G turbinis Her. || 13 flammen storulus V flamen storulus E fulmen
 B A flammeus torulus G | aptabatur] horrebat B A | fidus V def. Löfst. fidens G
 fisus Pet. || 14 rubore V robore E S B A G || 16 antea strenuus et miles V manu
 strenuus ut miles Btl. ante alios Momms. et strenuus tr. Cl. et del. Her. ante
 alios strenuus et m. Blomgren || 17 etiam dum V E B etiamtum A G ||
 18 adultae lanugines V adultae lanuginis E S B A G | Mederichi S B A G ||
 19 chnodomarii V Chnodomarii Val. || 20 3 V om. E B eius A G || 21 archana
 V B arcana E A G || 24 armatorumque] que om. S B G | XXX V || 27 toruum
 (lac. 3 litt. in fin. us.) V sine lac. E S B A G | increpantibus G

- impavidus suspectiorque de obscuris nec referre gradum nec ulterius
 28 ire temptavit. quo viso animosus contra labores maximos Caesar /
 ducentis equitibus saeptus, ut ardor negotii flagitabat, agmina pedi-
 29 tum impetu ueloci discurrerent, uerbis hortabatur. et quoniam allo-
 qui pariter omnes nec longitudo spatiorum extenta nec in unum coac- 5
 tae multitudinis permetteret crebritas, et alioqui uitabat grauioris
 inuidiae pondus, ne uideretur id affectasse, quod soli sibi deberi
 Augustus existimabat, cautior sui hostium tela praeteruolans his
 et similibus notos pariter et ignotos ad faciendum fortiter accende-
 30 bat. „aduenit, o socii, iustum pugnandi iam tempus olim exoptatum 10
 mihi uobiscum, quod antehac arcessentes arma inquietis motibus
 31 poscebatis.“ item cum ad alios postsignanos in acie locatos extrema
 uenisset, „en“, inquit, „commilitones, diu speratus praesto est dies /
 compellens nos omnes elutis pristinis maculis Romanae maiestati
 reddere proprium decus. hi sunt barbari, quos rabies et immodicus 15
 furor ad perniciem rerum suarum coegit occurrere nostris uiribus
 32 opprimendos.“ alios itidem bellandi usu diutino callentes aptius or-
 dinans his exhortationibus adiuuabat: „exurgamus, uiri fortes,
 propellemus fortitudine congrua illisa nostris partibus probra, quae
 33 contemplans Caesaris nomen cunctando suscepi.“ quoscumque autem 20
 pugnae signum inconsulte poscentes rupturosque imperium irrequietis
 motibus peruideret, „quaeso“, inquit, „ne hostes uertendos in fugam
 sequentes audius futurae uictoriae gloriam uiolatis neu quis ante ne-
 cessitatem ultimam cedat. nam fugituros procul dubio deseram, ho-
 stium terga caesuris adero indiscretus, si hoc pensatione moderata 25
 fiat et cauta.“
- 34 Haec aliaque in eundem modum saepius replicando maiorem exer-
 citus partem primae barbarorum opposuit fronti et subito Alaman-

2 qui VE quo Em2 BAG | maximus VE maximos BAG || 4 ut ante impetu
 add. Cl. in app. reiec. Blomgren | discurrens G | hortabatur V | quō VE cum
 SBAG quoniam restit. Eyss. | et gestu. et quon. Nov. (cf. 19, 11, 9) et factis.
 quon. Harmon reiec. Löfst. || 6 permetterent crebitas V permetteret crebitas E
 SBAG || 7 adfectisse ♂ V | sibi soli tr. SBAG || 8 cautior V def. Sey. incau-
 tior Langen Corn. || 9 fortiter om. G || 10 oso cuius tunc V o socii iustum EAG
 o socii nunc B || 11 ante haec ♂ V | inrequietis Kell. reiec. Damsté Miller Pighi ||
 13 inquit ex inquit V || 14 omnes om. SBG | elotis BG | maiestatis VBA
 maiestati EG || 17 item SBAG | uellandi V bellandi EBAG | diutino V def.
 Pighi diuturno Cl. c. c. (cf. 31, 2, 25) || 18 exortationibus V || 19 propellemus VE
 def. Pighi propellamus BAG propulsemus Her. | probraque V probra E pro-
 bra, quae BAG || 22 peruideret VE praeuideret BAG peruideret Pet. || 24 cae-
 dat VB cedat ESAG | fugituros (in fin. pag.) fugituios G || 28 subito ad VE
 ad del. Em2 om. BAG

norum peditum fremitus indignationi mixtus auditus est unanimi
 conspiratione uociferantium relictis equis secum oportere uersari re-
 gales, ne, si quid contigisset aduersum, deserta miserabili plebe fa-
 cilem discedendi copiam repperirent. hocque comperto Chnodoma- 35
 rius iumento statim desiluit et secuti eum residui idem fecere nihil
 morati. nec enim eorum quisquam ambigebat partem suam fore uic-
 tricem.

Dato igitur aeneatorum accentu sollemniter signo ad pugnandum 36
 utrimque magnis concursus est uiribus. paulisper praepilabantur
 10 missilia et properantes concito quam considerato cursu Germani te-
 laque dexteris explicantes inuoluere nostrorum equitum turmas /
 frendentes immania eorumque ultra solitum saeuientium comae
 fluentes horrebant et elucebat quidam ex oculis furor, quos contra
 pertinax miles scutorum obicibus uertices tegens eiectansque gladios /
 15 uel tela conerispans mortem minitanti perterrebat. cumque in ipso 37
 proeliorum articulo eques se fortiter conturmaret et muniret latera
 sua firmiter pedes, frontem artissimis conserens parmis, erigebantur
 crassi pulueris nubes uariique fuere discursus nunc resistentibus, nunc
 cedentibus nostris et obnixa genibus quidam barbari peritissimi bella-
 20 tores hostem propellere laborabant, sed destinatione nimia dexterarum
 dexteris miscebantur et umbo trudebat umbonem caelumque exsul-
 tantium cadentiumque resonabat uocibus magnis et, cum cornu si-
 nistrum altius gradiens urgentium tot agmina Germanorum ui nimia
 pepulisset iretque in barbaros fremens, equites nostri cornu tenentes
 25 dextrum praeter spem incondite discesserunt, dumque primi fugien-
 tium postremos impediunt, gremio legionum protecti fixerunt inte-
 grato proelio gradum. hoc autem exinde acciderat, quod, dum ordi- 38
 num restituitur series, catafracti equites uiso rectore suo leuiter uul-

1 peditum *om. SBG* || 3 miserabile *VB* miserabili *EAG* | plebem ♂ *V* |
 facile *Kiefl. reiec. Fletcher* || 4 discedendi *V* discedendi *EBA G* | que *om. ESB*
AG | dinodomarius *V* Chnodomarius *EBA G* Chnod. *Val.* || 5 id statim *V*
 adstatim *E* ac statim *BG* ac tutum *A* id *del. Nov.* | facere *VBA G* fecere *E*
Kiefl. def. Blomgren || 8 igitur *om. BG* | cantu *BG* accentu *A* || 9 populis *VE*
 populi *BG om. A* paulisper *Momms.* | propilabantur *VG def. Langen Corn.*
 praepilabantur *Vm2EBA* || 10 properante *S* promentes *BA* | cuto *V* cito *EG*
 scuto *S* scuta *BA* concito *Schneider* || 11 dextris *V* dexteris *Cl. c. c.* || 13 hor-
 rebat *VB* horrebant *ESAG* | ex oculis quidam furor *tr. SBA* q. f. ex o. *tr. G* ||
 15 minantia *BAG* || 18 crassi] si ♂ *V* || 19 caedentibus *VBA* cedentibus *ESb₂G* |
 obnoxi *V* obnixa *ESBA G* || 20 dextrae *G* || 22 auocibus *V* uocibus *EBA G* ||
 23 altius *V def. Meurig-D. Jankowski Sey. (cf. 24, 6, 4)* ulterius *Corn.* artius
Pet. || 24 propulisset *BAG* || 25 discesserunt *ex* discesserunt *V* discesserunt *ES*
BAG || 27 accidere atquod *V a.* quod *E a.* ad quod *SB* acciderat, quod *AG*

nerato et consorte quodam per ceruicem equi labente pondere armorum oppressi dilapsi, qua quisque poterat, peditesque calcando cuncta turbassent, ni conferti illi sibique uicissim innexi stetissent immobiles. igitur cum equites nihil praeter fugae circumspectantes praesidia / uidisset longius Caesar, concito equo eos uelut repagulum quoddam 5
 39 cohibuit. quo agnito per purpureum signum draconis summitati hastae longioris aptatum, uelut senectutis pandentis exuuias stetit unius turmae tribunus et pallore timoreque percussus ad aciem integrandam
 40 recurrit. utque in rebus amat fieri dubiis, eosdem lenius increpans Caesar „quo“, inquit, „cedimus, uiri fortissimi? an ignoratis fugam, 10
 quae salutem numquam repperit, irriti conatus stultitiam indicare? / redeamus ad nostros saltem gloriae futuri participes, si eos pro re
 41 publica dimicantes relinquimus inconsulte.“ haec reuerenter dicendo / reduxit omnes ad munia subeunda bellandi imitatus salua differentia
 ueterem Sullam, qui, cum contra Archelaum, Mithridatis ducem, 15
 educta acie proelio fatigabatur ardenti, relictus a militibus cunctis / cucurrit in ordinem primum raptoque et coniecto uexillo in partem
 hostilem „ite“, dixerat, „socii periculorum electi et scitantes, ubi relictus sim imperator, respondete nihil fallentes: solus in Boeotia
 pro omnibus nobis cum dispendio sanguinis sui decernens.“ 20
 42 Proinde Alamanni pulsus disiectisque equitibus nostris primam
 aciem peditum incesserunt eam abiecta resistendi animositate pul-
 43 suri. sed postquam comminus uentum est, pugnabatur paribus diu
 momentis. Cornuti enim et Bracchiati usu proeliorum diuturno fir-
 mati eos iam gestu terrentes barritum ciere uel maximum. qui clamor 25
 ipso feruore certaminum a tenui susurro exoriens paulatimque ad-
 olescens ritu extollitur fluctuum cautibus illis. iaculorum deinde
 stridentium crebritate hinc indeque conuolante puluis aequali motu
 assurgens et prospectum eripiens arma armis corporaque corporibus

1 labentis VEBAG labente Em2 Corn. || 2 oppresso G || 3 innexi V innexi Her. || 6 perpureum V purpureum EBA per purpureum G || 7 pandentis ex peandentis V pendentis BG | exubias V exuuias SBAG || 8 timoris BG || 11 inreti V corr. m3 || 12 nro V corr. m3 || 13 non relinquimus A || 14 differentiam V corr. m3 om. BA || 17 exillo V corr. m3 || 19 sum SBG || 20 nobis (n ex s) V uobis Vm3E || 22 abiectam VEB abiecta AG || 22, 23 pulsuri, et VB pulsuri. Et EA pulsuri. sed G || 24 motibus BG | brachiati E brachati BA Braccati b2G | proeliorum ex proelorum V || 25 excipiunt ante eos add. G | gesta terrentes SB gesturientes G | uarritum VE barritum SBAG | quid amor V corr. m3 || 26 in ante ipso add. Fletcher | a tenuis V hactenus E identidem B a tenui AG | susurro om. AG || 28 crebritatem VE crebritate BAG | que om. ESBG | puluita equali V pulueris e. E puluis aequali BAG || 29 adorgens V corr. m3 | armis] aritus V corr. m3 | que om. ESBG

obtrudebat. sed uiolentia iraque incompositi barbari in modum exar- 44
sere flammaram nexamque scutorum compagem, quae nostros in mo-
dum testudinis tuebatur, scindebant ictibus gladiatorum assiduus. quo 45
cognito opitulatum conturmalibus suis celeri cursu Bataui uenere cum
5 regibus, formidabilis manus extremae necessitatis articulo circumuen-
tos, si iuuisset fors, eruptura, toruumque canentibus classicis adultis
uiribus certabatur. uerum Alamanni bella alacriter ineuntes altius 46
anhelabant uelut quodam furoris affectu opposita omnia deleturi. /
spicula tamen uerutaque missilia non cessabant ferrataeque arundines
10 fundebantur, quamquam etiam comminus mucro feriebat contra mu-
cronem, et loricae gladiis findebantur et uulnerati nondum effuso
cruore ad audendum exsertius consurgebant. pares enim quodam 47
modo coiere cum paribus, Alamanni robusti et celsiores, milites usu
nimio dociles; illi feri et turbidi, hi quieti et cauti; animis isti fiden-
15 tes, grandissimis illi corporibus freti. resurgebat tamen aliquotiens 48
armorum pondere pulsus loco Romanus lassatisque impressus genibus
laeuum reflectens poplitem barbarus subsidebat hostem ultro laces-
sens, quod indicium est obstinationis extremae.

Exsiliuit itaque subito ardens optimatum globus, inter quos decer- 49
20 nebant et reges, et sequente uulgo ante alios agmina nostrorum irru-
pit et iter sibi aperiendo ad usque Primanorum legionem peruenit /
locatam in medio, quae conformatio castra praetoria dictitatur, ubi
densior et ordinibus frequens miles instar turrium fixa firmitate con-
sistens proelium maiore spiritu repetiuit et uulneribus declinandis in-
25 tentus seque in modum myrmillonis operiens hostium latera, quae
nudabat ira flagrantior, dstrictis gladiis perforabat. at illi prodigere 50
uitam pro uictoria contendentes temptabant agminis nostri laxare
compagem. sed continuata serie peremptorum, quos Romanus iam

1 obtrudebant V obtrudebat G | incompositi ex incoppositi V || 3 testitudinis V
testudinis E S B A G || 4 uenire V corr. m3 || 5 regibus] Herulis Cluverius Erulis
dubit. Hoffmann || 6 si iubiisset (bi ex lii) V corr. m3 sistebat B | eruptura V E B
def. Pighi eraptura A ereptura G | torbumque V corr. m3 cornuque B || 7 bel-
lum S B A G | acriter S B A G | 1 post altius del. V || 8 afflatu Btl. Hertz ||
9 uerrutaque V || 10 enim V etiam G || 11 fundebantur V B findebantur E A G ||
12 adadaudiendum (i del.) V ad audendum E A G ad audiendum S B | ex[er]-
citus V exercitus E om. B A G exertius uel excitatius Val. in adn. || 13 cum
re V E om. B coiere A coiuere G | imparibus S B || 14 fieret V corr. m3 fie-
rent B || 16 inpressis V def. Löfst. impressu G impressus Val. in adn. || 17 laces-
cens V laccessens E S B A G || 20 interruptit S B G || 21 pariendo V aperiendo E B
A G pandendo Her. rapiendo Cl. (cf. 18, 9, 3) prob. Meurig-D. || 22 confirma-
tio V conformatio Cl. | dictitator V B A dictitantur E dictitatur G || 25 inmo-
dum ex innodum V || 26 dstrictis ex districtis V districtis E S B A G

- fidencior strauit, succedebant barbari superstites interfectis auditoque
 51 occumbentium gemitu crebro pauore perfusi torpebant. fessi denique
 tot aerumnis et ad solam deinceps strenui fugam per diuersos trami-
 tes tota celeritate digredi festinabant ut e mediis saeuientis pelagi
 fluctibus, quocumque auexerit uentus, eici nautici properant et uec- 5
 tores; quod uoti magis quam spei fuisse fatebitur quilibet tunc prae-
 sens.
- 52 Aderatque propitiati numinis arbitrium clemens et secans terga ce-
 dentium miles, cum interdum flexis ensibus feriendi non suppeterent
 instrumenta, erepta ipsis barbaris tela eorum uitalibus immergebat / 10
 nec quisquam uulnerantium sanguine iram expleuit nec satiauit caede
- 53 multiplici dexteram uel miseratus supplicansem abscessit. iacebant
 itaque plurimi transfixi letaliter remedia mortis compendio postu-
 lantes, alii semineces labente iam spiritu lucis usuram oculis morien-
 tibus inquirebant, quorundam capita discissa trabalibus telis et pen- 15
 dentia iugulis cohaerebant, pars per limosum et lubricum solum in
 sociorum cruore lapsi intactis ferro corporibus aceruis superruen-
 54 tium obruti necabantur. quae ubi satis euenere prosperrime, ualidius
 instante uictore acumina densis ictibus hebescebant splendentesque
 galeae sub pedibus uoluebantur et scuta. ultimo denique trudente 20
 discrimine barbari, cum elati cadauerum aggeres exitus impedirent, /
 ad subsidia fluminis petiuere, quae sola restabant, eorum terga iam
- 55 perstringentis. et quia cursu sub armis concito fugientes miles inde-
 fessus urgebat, quidam nandi peritia eximi se posse discriminibus
 arbitrati animas fluctibus commiserunt. qua causa celeri corde futura 25
 praeuidens Caesar cum tribunis et ducibus clamore obiurgatorio pro-

2 occubentium V occumbentium ESBAG || 4 toto BG | celeritatis G |
 gredi V regredi E gradu BG aggredi A egredi Val. (Wm2) digredi Her. (cf. deici
 lin. 5) || 5 deici VA eici ex deici E eiici BG deuui Damsté | nauticis B || 5.6 pro-
 perante uictores quo toti V properant u. Quod uoti E imperant u., quod B
 properant uectores, quod (lac. 5 litt. in fin. us.) A properant uictores, quod
 uoti G et add. Val. in adn. || 6 magis quam] maioris B || 8 aderat BA ad-
 orant G | demens SB inclemens G || 9 sensibus VE ensibus BAG | suppeteret
 VB suppeterent EAG || 10 erepta add. Haupt rapta Nov. (cf. 16, 12, 41) ad-
 emta Damsté || 12 abscessit (lac. 10 litt. in fin. pag.) V sine lac. EBA G def.
 Pighi || 16 per add. G | lubrosum V super E lutosum BAG limosum Cl. scrup-
 posum Her. | et om. E | solumine V solum EBA solum in G || 17 lapsi V def.
 Pighi Meurig-D. relapsi Cl. prolapsi Her. c. c. | intactis VBA intactis EG ||
 18 euenire VEB euenere AG || 21 aggeris VB aggerum E aggeres AG || 23 per-
 stringentes V perstringentis G | qua VBA iam E quia G quoniam Her. ||
 24 nandi ex mandis V | eximisse V eximi se EAG eximisse B || 26 clamore ex
 clamatore V

hibebat, ne hostem auidius sequens nostrorum quisquam se gurgiti-
bus committeret uerticosis. unde id obseruatum est, ut marginibus 56
insistentes confoderent telorum uarietate Germanos, quorum si quem
morti uelocitas subtraxisset, iacti corporis pondere ad ima fluminis
5 subsidebat. et uelut in quodam theatro spectaculo aulaeis miranda 57
monstrantibus multa licebat iam sine metu uidere nandi strenuis
quosdam nescios adhaerentes, fluitantes alios, cum expeditioribus
linquerentur ut stipites et uelut luctante amnis uiolentia uorari
quosdam fluctibus inuolutos, nonnullos clipeis uectos praeruptas un-
10 darum occursantium moles obliquatis meatibus declinantes ad ripas
ulteriores post multa discrimina peruenire. spumans denique cruore
barbarico decolor alueus insueta stupebat augmenta.

Dum haec aguntur, rex Chnodomarius reperta copia discedendi / 58
lapsus per funerum strues cum satellitibus paucis celeritate rapida
15 properabat ad castra, quae prope Tribuncos et Concordiam muni-
menta Romana fixit intrepidus, ut escensis nauigiis dudum paratis
ad casus ancipites in secretis se secessibus amendaret. et quia non nisi 59
Rhenno transito ad territoria sua poterat peruenire, uultum, ne agnos-
ceretur, operiens sensim rettulit pedem. cumque propinquaret iam
20 ripis, lacunam palustribus aquis interfusam circumgrediens, ut trans-
iret, calcata mollitie glutinosa equo est euolutus et confestim licet
obeso corpore grauior ad subsidium uicini collis euasit. quem agnitum
— nec enim potuit celare, qui fuerit, fortunae prioris magnitudine pro-
ditus — statim anhelato cursu cohors cum tribuno secuta armis circumda-
25 tum aggerem nemorosum cautius obsidebat perrumpere uerita, ne
fraude latenti inter ramorum tenebras exciperetur occultas. quibus ui- 60
sis compulsus ad ultimos metus ultro se dedit solus egressus comi-
tesque eius ducenti numero et tres amici iunctissimi flagitium arbi-
trati post regem uiuere uel pro rege non mori, si ita tulerit casus, tradi-

1 ni VE in SB ne AG || 4 acti uel intacti Damsté || 5 quadam V quodam
ESBAG | auleis ex aureis V || 7 adadherente V ab adherente E adhaerere
BAG adhaerentes Lind. | expediti uiribus G || 8 stipetis VE stipitis Em2B
stipites AG || 12 argumenta SBG augumenta A || 13 hac VEm2A haec ES
BG | aguntur add. G | Chonodomarius SBAG || 14 dilapsus Damsté reiec.
Miller Meurig-D. | celeritate ex cereritate V || 16 exscensis E accensis SBA
ascensis G || 17 in secretis V def. Pighi in del. Her. | se ante secessibus add. Hadr.
Val. prob. Pighi se post s. Nov. Momms. semet Langen | emendaret V euade-
ret G amandaret Val. (cf. 25, 3, 17) abderet Langen mandaret Momms. ||
18 hreno V | tentoria V territoria G || 20 plaustribus V palustribus ESBAG ||
21 deuolutus Pet. reiec. Löfst. || 22 oboso V obeso ESBAG || 23 celari BAG |
fuit E fuerat SBAG || 25 cautio V cautius EBAG | subsidebat V obsidebat G |
uacritani V uerita ne EBAG || 27 dedit V dedidit Btl. || 28 3 V om. ESB eius
AG

- 61 dere se uinciendos. utque natiuo more sunt barbari humiles in aduer-
sis dispaesque in secundis, seruus alienae uoluntatis trahebatur pal-
lore confusus claudente noxarum conscientia linguam, immensum
quantum ab eo differens, qui post feros lugubresque terrores cine-
ribus Galliarum insultans multa minabatur et saeua. 5
- 62 Quibus ita fauore superni numinis terminatis post exactum iam
diem occinente liticine reuocatus inuitissimus miles prope supercilia
Rheni tendebat scutorumque ordine multiplicato uallatus uictu frue-
63 batur et somno. ceciderunt autem in hac pugna Romani quidem ducen-
ti quadraginta et tres, rectores uero quattuor: Bainobaudes Cornuto- 10
rum tribunus adaeque Laipso et Innocentius catafractarios ducens, /
et uacans quidam tribunus, cuius non suppetit nomen, ex Alamannis
uero sex milia corporum numerata sunt in campo constrata et alii
inaestimabiles mortuorum acerui per undas fluminis ferebantur. /
64 tunc Iulianus, ut erat fortuna sui spectatior meritisque magis quam 15
imperio potens, Augustus acclamatione concordii totius exercitus
appellatus ut agentes petulantius milites increpabat id se nec sperare
65 nec adipisci uelle iurando confirmans. et ut augeret euentus secundi
laetitiam, concilio ... eum spectare Chnodomarium sibi iussit offerri, /
qui primo curuatus, deinde humi suppliciter fusus gentilique prece 20
66 ueniam poscens bono animo esse est iussus. et diebus postea paucis
ductus ad comitatum imperatoris missusque exinde Romam in
castris peregrinis, quae in monte sunt Caelio, morbo ueterni consump-
tus est.
- 67 His tot ac talibus prospero peractis euentu in palatio Constanti 25
quidam Iulianum culpantes, ut princeps ipse delectaretur, irrisiue
Victorinum ideo nominabant, quod uerecunde referens, quotiens im-
peraret, superatos indicabat saepe Germanos.

1 se *add. G* | uincendos *VE* uinciendos *BAG* || 4 posteros *V* post feros *G* ||
7 inuitissimus *ESBAG* || 8 hreni *V* | ordinem *VB* ordine *EAG* || 9. 10 CCXL
et III *V* || 10 inuorum *V* || 11 ribunus *V* *corr. m3* || 12 quidem *VBA* quidam *EG* ||
13 sex aliis *V* et aliis sex *E* sex ex aliis *B* ex aliis (*lac. 8 litt.*) *A* sex *G* sex
amplius *Haupt* sex aut septem *Cl. in app.* | sunt inuenta *SBA G* | alii *add.*
Her. ex aliis post sex || 18 adipi[sci] uille ♂ *V* | et] nec *BA* | augere *VB* auge-
rent *E* augeret *AG* augetetur *Her.* | secundos *BA* || 19 laetitia *VBA* *Her.* lae-
titiam *EG* | concilio (*lac. 9 litt.*) mus peciare *V* c. (*lac. 12 litt.*) *E* conciliabili
contendebat *BA* concilio *G* c. omnispectante *Haupt* c. permissio eum spectare
Her. (e. s. *Momms.*) c. gestiente eum spectare *Brakman* c. concesso eum sp.
Pighi | Chnodomarium *BAG* | sibi *om. SBAG* || 20 pace *V* prece *Val.* ||
23 celio** (*fu. ri*) *V* Caelio *ESBAG* || 26 **ipse (*fu. de ?*) *V* | inuri siue *V* i.
se sine (*se del.*) *E* uictoria sine *BA* Victoriam siue *G* inrisiue *Val.* || 27 uictoria.
Num *E* uictore. Non *BA* | refere*ns (*fu. t*) *V* | inpetraret *V* imperaret *EAG*
imparet *S* impararet *B*

Interque exaggerationem inanum laudum ostentationemque aperte 68
 lucentium inflabant ex usu imperatorem suoapte ingenio nimium,
 quidquid per omnem terrae ambitum agebatur, felicibus eius auspiciis
 assignantes. quocirca magniloquentia elatus adulatorum tunc et 69
 5 deinde edictis propositis arroganter satis multa mentiebatur se
 solum, cum gestis non affuisset, et dimicasse et uicisse et supplices
 reges gentium erexisse aliquotiens scribens et, si uerbi gratia eo agente
 tunc in Italia dux quidam egisset fortiter contra Persas nulla eius
 mentione per textum longissimum facta laureatas litteras ad prouin-
 10 ciarum damna mittebat se inter primores uersatum cum odiosa sui
 iactatione significans. exstant denique eius principis dicta in tabu- 70
 lariis publicis condita ... delata narrandi extollendoque semet in cae-
 lum. ab Argentorato, cum pugnaretur, mansione quadragesima dis-
 paratus describens proelium aciem ordinasse et stetisse inter signife-
 15 ros et barbaros fugasse praecipites sibi oblatum falso indicat Chno-
 domarium, pro rerum indignitas! super Iuliani gloriosis actibus con-
 ticescens, quos sepelierat penitus, ni fama res maximas uel obum-
 brantibus plurimis silere nesciret.

1 laudum V laudum *ESBAG* | obtestationemque *VEA* ostentationemque
SBG obtrectationemque *Kießl.* || 2 inflabant *ex* inflabaut V || 3 3 V *om.* *ESB*
 eius *AG* (*post* *ausp.*) || 4 adsignantes (*lac. 4 litt.*) quocirca *VE* designantes pros-
 peraque fortuna. Qu. *B* assignantes p. f. Qu. *A* ads. Qu. *G* || 6 dimicasset et
 uicisset et V dimicasse et uicisse et *EBAG* || 10 damna] signa *BAG* || 11. 12 eius
 dicta in tabulariis principiis publicis *VE* edicta *BAG* principis *SBAG* p. *post*
 eius *tr. Val. in adn.* || 12 condi (*lac. 27 litt.*) V condita (*lac. 12 litt.*) E condigne
 scriptis, memoria *BAG* condita, in quibus ambitione *Val. in adn. c.*, ex quibus
 haec sint testimonia *Pighi* | narrando *Val. in adn.* | extollendique *SBAG*
Pighi || 13 ab *om.* *BG* || 15 Chonodomarium *SBAG* || 17 saepelierat *ex* saepe-
 lurat V || 18 AMMIANI MARCELLI*NI (*fu. A*) RERVUM GESTARVM EXPLI-
 CIT LIBER XVI. INCIPIT LIBER XVII. V AMIANI MARCELLINI RE-
 RVUM GESTARVM FINIT XVI INCIPIT XVII E

LIBER XVII

1. Iulianus Caesar transito Rheno Alamannorum uicos diripit ac incendit; ibi munimentum Traiani reparat et decimestres indutias barbaris concedit.
2. Iulianus Caesar DC Francos Germaniam II uastantes obsidet et ad deditio- nem fame compellit.
3. Iulianus Caesar Gallos tributis oppressos leuare conatur.
4. Iussu Constantii Augusti obeliscus Romae in Circo Maximo subrectus consti- tuitur; et de obeliscis ac de notis hieroglyphicis.
5. Constantius Augustus et Sapor Persarum rex frustra de pace per litteras et legatos agunt.
6. Iuthungi, gens Alamannica, in Raetiis, quas populabantur, a Romanis caesi fugatique.
7. Nicomedia terrae motu prostrata; et quot modis terra quatiatur.
8. Iulianus Caesar Salios, gentem Francicam, in deditionem accipit: Chama- uorum alios caedit, alios capit, reliquis pacem tribuit.
9. Iulianus Caesar tria munimenta ad Mosam euersa a barbaris instaurat et a milite famem patiente probris ac minis incessitur.
10. Suomarius et Hortarius, Alamannorum reges, captiuis redditis a Iuliano Caesare pacem impetrant.
11. Iulianus Caesar post res in Gallia bene gestas in aula Constantii Augusti ab inuidis deridetur segnisque et timidus appellatur.
12. Constantius Augustus Sarmatas dominos olim, tum exsules, et Quados, Pan- noniarum et Moesiae uastatores, ad obsides dandos et captiuos reddendos compellit: atque exsulibus Sarmatis in libertatem auitasque sedes restitutis regem imponit.
13. Constantius Augustus Limigantes Sarmatas seruos post magnam ipsorum caedem factam cogit sedibus suis emigrare ac milites suos alloquitur.
14. Romani legati de pace re infecta reuertuntur ex Perside Sapore Armeniam et Mesopotamiam repetente.

1 Hac rerum uarietate, quam iam digessimus, ita conclusa Martius
iuuenis Rheno post Argentoratensem pugnam otiose fluente securus
sollicitusque, ne dirae uolucres consumerent corpora peremptorum,
sine discretione cunctos humari mandauit absolutisque legatis, quos
ante certamen superba quaedam portasse praediximus, ad Tres ta- 5
2 bernas reuertit. unde cum captiuis omnibus praedam Mediomatricos

1 hanc *EB A* | rerum quis uarietatem iam digessimus *V B A* quam r. i. u. d. *E*
r. quas i. d. uarietate *G* r. u. quas i. d. *Pighi* r. u. quam i. d. *Cl.* | conclusam
artius *V* conclusa Martius *G* || 2 iuuetus *V* iuuet (*ante artius*) *B A* iuuenis *G* ||
3 inedire *V* ne dirae *E B A G*

seruandam ad reditum usque suum duci praecepit et petiturus ipse Mogontiacum, ut ponte compacto transgressus in suis requireret barbaros, cum nullum reliquisset in nostris, refragante uetabatur exercitu; uerum facundia iucunditateque sermonum allectum in uoluntatem traduxerat suam. amor enim post documenta flagrantior sequi libenter hortatus est omnis operae conturmalem auctoritate magnificum ducem plus laboris indicere sibi quam militi, sicut perspicue contigit, assuetum. moxque ad locum praedictum est uentum, flumine pontibus constratis transmisso occupauere terras hostiles. at 3 barbari perstricti negotii magnitudine, qui se in tranquillo positos otio tunc parum inquietari posse sperabant, aliorum exitio, quid fortunis suis immineret, anxie cogitantes simulata pacis petitione, ut primae uertiginis impetum declinarent, misere legatos cum uerbis compositis, quae denuntiarent concordem foederum firmitatem; incertumque quo consilio, stat ... institutos mutata uoluntate per alios 15 cursu celeri uenire compulsos acerrimum nostris minati sunt bellum, / ni eorum regionibus excessissent.

Quibus clara fide compertis Caesar noctis prima quiete nauigiis 4 modicis et uelocibus octingentos imposuit milites, † eorum uiginti 20 sursum uersum decurso egressi, quidquid inuenire potuerint, ferro uiolarent et flammis. quo ita disposito solis primo exortu uisis per 5 montium uertices barbaris ad celsiora ducebatur alacrior miles nulloque inuento — hoc si quidem opinati discessere confestim — eminus ingentia fumi uolumina uisebantur indicantia nostros perruptas popu- 25 lari terras hostiles. quae res Germanorum perculit animos atque desertis insidiis, quas per arta loca et latebrosa struxerant nostris, trans

1 praecipit V praecepit ESBAG || 2 pontem VB ponte EAG | requirit ♂ V
requirere E relinqueret B || 3 reli[n]quisset (n m2) et V reliquisset et EBA re-
liquisset G || 4 facundi VE facundia SBAG | iocunditateque VE iuc-SBAG |
sermonem V sermonis E sermonum BAG || 5 traduxerant VEB traduxerat
AG | suam ex suam V || 6 om̄s VE omnes SB omnis AG | opere VE operae
BAG || 7 plus] post ♂ V || 8 ad**suetum (fu. si ?) V | mox A | ut ad AG prob.
Damsté aut et uel ubi ante flumine || 9 ad V at ESBAG || 10 prae-
strictiESBAG || 10. 11 posito socio V positos ocio EG positos socios BA || 11 pa-
ruim V parum ESBAG || 13 miserunt SBAG || 15 stat institutos VBA erat
i. E aut instituto G statim instituto uel statim impetu restituto Momms. lac.
indic. Cl. (lac.) post ita institutos Cl. in app. statim institutorum Pighi || 17 ne
VE ni SBAG || 18 prima noctis tr. ESBAG || 19 eorum XX VE e. uiginti SB
AG ea re ut ui ingenti Val. in adn. quorum sescenti Troß Hermann dierum XX
alimenta secum portantes, quibus Rheno Her. ut spatio stadiorum XX Nov. eo
ut milium XX spatio Pighi || 20 uersus BG || 21 uiolarent ex uiolaren V uiola-
runt EA | disposita V disposito ESBAG || 22 nulleque V nulloque EG mille-
que S militeque B nemineque A || 23 ingenti S ingentis BG

- Menum nomine fluuium ad opitulandum suis necessitudinibus auola-
 7 runt. ut enim in rebus amat fieri dubiis et turbatis, hinc equitum
 nostrorum accursu, inde nauigiis uectorum militum impetu repentino
 perterrefacti euadendi subsidium uelox locorum inuenere prudentes, /
 quorum digressu miles libere gradiens opulentas pecore uillas et fru- 5
 gibus rapiebat nulli parcendo extractisque captiuis domicilia cuncta
 8 curatius ritu Romano constructa flammis subditis exurebat. emensa-
 que aestimatione decimi lapidis cum prope siluam uenisset squalore
 tenebrarum horrendam, stetit diu cunctando indicio perfugae doctus /
 per subterranea quaedam occulta fossasque multifidas latere pluri- 10
 9 mos, ubi habile uisum fuerit, erupturos. ausi tamen omnes accedere
 fidentissime ilicibus incisis et fraxinis roboreque abietum magno se-
 mitas inuenere constratas. ideoque gradientes cautius retro non nisi
 per anfractus longos et asperos ultra progredi posse uix indignatio-
 10 nem capientibus animis aduertebant. et quoniam aeris urente saeuitia / 15
 cum discriminibus ultimis laboratur in cassum —aequinotio quippe
 autumnali exacto per eos tractus superfusae niues oppleuere montes
 simul et campos—, opus arreptum est memorabile.
- 11 Et dum nullus obsisteret, munimentum, quod in Alamannorum solo
 conditum Traianus suo nomine uoluit appellari, dudum uiolentius 20
 oppugnatum tumultuario studio reparatum est; locatisque ibi pro
 tempore defensoribus ex barbarorum uisceribus alimenta congesta
 12 sunt. quae illi maturata ad suam perniciem contemplantur metuque
 rei peractae uolucriter congregati precibus et humilitate suprema /
 petiere missis oratoribus pacem quam Caesar omni consiliorum uia 25
 firmatam causatus ueri similia plurima per decem mensuum tribuit
 interuallum id nimirum sollerti colligens mente, quod castra supra,
 quam optari potuit, occupata sine obstaculo tormentis muralibus et

2 in *add. Kell.* || 4 inuenire VB inuenere EAG || 6 rapiebat ex rapebat V ||
 7 rito V ritu ESBAG | emensaque VEA emensisque BG emensaque Lind. ||
 8 silua V syluam EBA G | uenisset ex nisset V || 9 horrenda V horrendam EB
 AG | dux ante diu *add. Cl.* | perfuga edoctus VEB perfugae ed. AG p. doctus
 Val. || 10 lanere V latere EBAG lac. post l. *indic. Cl. c. c.* hostium *add.*
Nov. | plurimus VE plurimos BAG complurimos Bae. || 11 accidere VE occi-
 dere SB accedere AG || 12 abiectum VB abiecto A obiecto G abietum Val.
 (Wm2) || 13 inuenire VEB inuenere AG | gradientes ex gradientes V gradientes
 ESBAG || 19 obsideret SB | munimentum V munimentum EG monumentum
 BA | Alemanorum B Alemannorum b₁b₂G || 22 barbarum V def. Norden barba-
 rorum ESBAG || 24 suppressa V || 25 petierem istis V petiere missis ESBAG ||
 26 firmata VG firmatam EBA | ueniri V ueri EBAG | mensium ESBAG ||
 27 interuallum (*lac. 14 litt. in fin. pag.*) V sine lac. EAG || 28 aptari VBA optari
 EG | tormentis *add. Vm2* | muralibus V muralibus EBAG mirabilibus Em2

apparatu deberent ualido communiri. hac fiducia tres immanissimi 13
reges uenerunt tandem aliquando iam trepidi ex his, qui misere uic-
tis apud Argentoratum auxilia, iurantes conceptis ritu patrio uerbis /
nihil inquietum acturos, sed foedera ad praestitutum usque diem, /
5 quia id nostris placuerat, cum munimento seruatuos intacto fru-
gesque portatuos umeris, si defuisse sibi docuerint defensores. quod
utrumque metu perfidiam frenante fecerunt.

Hoc memorabili bello comparando quidem Punicis et Teutonicis, / 14
sed dispendiis rei Romanae peracto leuissimis ut faustus Caesar exsul-
10 tabat et felix credique obtrectatoribus potuit ideo fortiter eum ubique
fecisse fingentibus, quod oppetere dimicando gloriose magis opta-
bat quam damnatorum sorte, sicut sperabat, ut frater Gallus occidi, /
ni pari proposito post excessum quoque Constanti actibus mirandis
inclaruisset.

15 Quibus ut in tali re compositis firmiter ad sedes reuertens hibernas / 2
sudorum reliquias repperit tales. Remos Seuerus magister equitum
per Agrippinam petens et Iuliacum Francorum ualidissimos cuneos in
sescentis uelitibus, ut postea clauit, uacua praesidiis loca uastantes
offendit hac opportunitate in scelus audaciam erigente, quod Caesare
20 in Alamannorum secessibus occupato nulloque uetante expleri se
posse praedarum opimitate sunt arbitrati. sed metu iam reuersi exer-
citus munimentis duobus, quae olim exinanita sunt, occupatis se,
quoad fieri poterat, tuebantur. hac Iulianus rei nouitate percussus / 2
et coniciens, quorsum erumperet, si isdem transisset intactis, retento
25 milite circumuallare disposuit. ... Mosa fluuius praeterlambit, et ad
usque quartum et quinquagesimum diem, Decembri scilicet et Ianua-
rio mense, obsidionales tractae sunt morae destinatis barbarorum ani-
mis incredibili pertinacia reluctantibus. tunc pertimescens sollertissi- 3

2 t ante iam del. V || 3, 4 uero (lac. 10 litt.) inquietum V uerbis (lac. 12 litt.) se
foedera E uero (lac. 4 litt.) Linquentium S uerbo. L. B uerbis, l. A u. nihil in-
quietum G || 4 praestitum ♂ V || 5 com ♂ V om. E | monimenta VE munimento
S B A G | seruatuos sit acto V seruatuos E s. intacto B A G || 6 humeros ♂ V |
suis post umeris add. Cl. Her. c. c. uel u. p. tr. Cl. Nov. | defuisses V defuissent E
defuisset S B A defuisse G | sibi] si S B A | docuerim V docerentque E decueri S
decuerit B A docuerint G || 8 memorabile V B A memorando E memorabili G ||
9 dispendii V dispendiis E Lind. dispendio B A G | leuissimis ex leuissimu V le-
uissimo G || 11. 12 magis quam optabat quam VE quam pr. om. Em2 B A G ||
12 sperabant B A G || 13 Constantii E S B A G || 15 adsedes ex adsedens V || 17 in
V E B G def. Blomgren om. A || 20 aliam annorum V Alamannorum E A Ale-
manorum B Alemannorum b₁ b₂ G || 25 (lac. 16 litt.) osa V (lac. 12 litt.) mosa E
castellum oppidum, quod Mosa B A G castella munita quae M. Rolfe munimenta,
q. M. Pighi || 27 more V morae E B A G || 28 reluctantis V reluctantibus E
Momms. reluctatis S B A G | permiscens V pertimescens E B A G

mus Caesar, ne obseruata nocte illuni barbari gelu uinctum amnem
peruaderent, cotidie a sole in uesperum flexo ad usque lucis prin-
cipium lusoriis nauibus discurrere flumen ultro citroque milites ordi-
nauit, ut crustis pruinarum diffractis nullus ad erumpendi copiam fa-
cile perueniret. hocque commento inedia et uigiliis et desperatione 5
postrema lassati sponte se propria dederunt statimque ad comita-
4 tum Augusti sunt missi. ad quos eximendos periculo multitudo Fran-
corum egressa, cum captos comperisset et asportatos, nihil amplius
ausa repedauit ad sua. hisque perfectis acturus hiemem reuertit Pari-
sios Caesar. 10

3 Quia igitur plurimae gentes ui maiore collaturae capita sperabantur,
dubia bellorum coniectans sobrius rector magnis curarum molibus
stringebatur. dumque per indutias, licet negotiosas et breues, aerum-
nosis possessorum damnis mederi posse credebat, tributis ratiocinia
2 dispensauit. cumque Florentius praefectus praetorio cuncta permen- 15
sus, ut contendebat, quidquid in capitatione deesset, ex conquisitis
se supplere firmaret, talium gnarus animam prius amittere quam hoc
3 sinere fieri memorabat. norat enim huiusmodi prouisionum, immo
euerisionum, ut uerius dixerim, insanabilia uulnera saepe ad ultimam
egestatem prouincias contrusisse, quae res, ut docebitur postea, pe- 20
4 nitus euertit Illyricum. ob quae praefecto praetorio ferri non posse
clamante, se repente factum infidum, cui Augustus summam com-
miserit rerum, Iulianus eum sedatius leniens scrupulose computando
et uere docuit non sufficere solum, uerum etiam exuberare capitatio-
5 nis calculum ad commeatum necessarios apparatus. nihilo minus 25
tamen diu postea indictionale augmentum oblatum sibi nec recitare
nec subnotare perpessus humi proiecit. litterisque Augusti monitus
ex relatione praefecti non agere ita perplexe, ut uideretur parum Flo-
rentio credi, rescripsit gratandum esse, si prouincialis hinc inde uasta-

2 peruadarent *ex* peruaderent V peruaderent ESBAG || 3 discurrente B dis-
currentes b_2G || 4 erumpendo V erumpendum EB erumpendi AG | ad erumpen-
dum quopiam *Eyss.* || 5 perueniret (*lac. 12 litt. in fin. pag.*) V sine lac.
EBAG *def. Pighi Sey.* || 6 dederunt V dediderunt Btl. || 7 aliquos VE aliquot
BA ad quos G | eximendo BA || 9 castra post sua *add. BG* | [a]cturus V |
parrisios VG || 12 dolii abellorum V dubia bellorum E *Hadr. Val.* dolum b. SB
AG || 13 inducias V || 16 captatione VEA captione SB capitatione G || 17 am-
mittere V amittere SBAG || 18 huius *ex* huius V | imò b_2G || 20 contraxisse V
contrusisse Btl. || 21 ylliricum V Illyricum SBAG | obque V hocque E ob
quae SBAG || 23 sedatus V sedatius Val. || 24 capitationes VEB capta-
tiones A capitationis G || 25 calcalum VE calculum SAG calculorum B | at V
ad AG ad ante necessarios *tr. SB* || 28 arum ♂ V

tus saltem sollemnia praebeat, nedum incrementa, quae nulla supplicia egenis possent hominibus extorquere. factumque est tunc et deinde unius animi firmitate, ut praeter solita nemo Gallis quidquam exprimere conaretur. ... denique inusitato exemplo id petendo Caesar 6
 5 impetrauerat a praefecto, ut secundae Belgicae multiformibus malis oppressae dispositio sibi committeretur ea uidelicet lege, ut nec praefectianus nec praesidialis apparitor ad soluendum quendam urgeret. / quo leuati solacio cuncti, quos in curam ... susceperat, nec interpellati / ante praestitutum tempus debita contulerunt.

10 Inter haec recreandarum exordia Galliarum administrante secundam adhuc Orfito praefecturam obeliscus Romae in Circo erectus est Maximo. super quo nunc, quia tempestium est, pauca discurrem. / urbem priscis saeculis conditam, ambitiosa moenium strue et portarum 2
 15 centum quondam aditibus celebrem, hecatonpylos Thebas institutores ex facto cognominarunt, cuius uocabulo prouincia nunc usque Thebais appellatur. hanc inter exordia pendentis se late Carthaginis improviso excursu duces oppressere Poenorum posteaque reparatam Persarum rex ille Cambyzes, quoad uixerat, alieni cupidus et immanis, Aegypto perrupta aggressus est, ut opes exinde raperet 3
 20 inuidendas ne deorum quidem donariis parcens. qui dum inter praedatores turbulente concursat, laxitate praepeditus indumentorum / concidit pronus ac suomet pugione, quem aptatum femori dextro gestabat, subita ui ruinae nudato uulneratus paene letaliter interisset. / longe autem postea Cornelius Gallus, Octauiano res tenente Romanas / 5
 25 Aegypti procurator, exhaustit ciuitatem plurimis interceptis reuersusque, cum furtorum arcesseretur et populatae prouinciae, metu nobilitatis acriter indignatae, cui negotium spectandum dederat imperator, / stricto incubuit ferro. is est, si recte existimo, Gallus poeta, quem flens quodam modo in postrema Bucolicorum parte Vergilius carmine
 30 leni decantat.

4 (lac. 21 litt.) inique VG (lac. 3 litt.) Camelasii nomine i. BA Denique Val. in adn. nec leges interpretari inique. Denique Pighi || 5 secunda VEB secundae AG | belgicae ex belbicae V || 7 praesidialis ESBAG | quenquam AG || 8 solatio V | cura (lac. 11 litt.) separat suam VE curam aes alienum s. s. BAG c. susceperat suam Val. (N) c. tuendos susceperat suam Pighi c. propriam susceperat Sey. || 10 creandarum VE recreandarum BAG || 14 hecatonpylos ex ecaton p. (m2) V Hecatompilos AG || 16 thebas VBA Thebais EG | pendent esse V pandente se Vm3 pandentem se E pendentis se BAG || 18 uicerat VE uixerat BAG || 20 deorum V deorum ESBAG || 21 turbulenter BAG || 22 concidit V concidit E BAG || 26 depopulatae BAG || 28 stricto ex strictor V | poeta add. Vm2 || 29 partem V perte ES parte BAG | Virgilius Vm3EA Virgillii B || 30 leni om. SBG

6 In hac urbe inter delubra ingentia diuersasque moles figmenta
 Aegyptiorum numinum exprimentes obeliscos uidimus plures alios-
 que iacentes et comminutos, quos antiqui reges bello domitis gentibus /
 aut prosperitatibus summarum rerum elati montium uenis uel apud
 extremos orbis incolas perscrutatis excisos et erectos diis superis in 5
 7 religione dicarunt. est autem obeliscus asperrimus lapis in figuram
 metae cuiusdam sensim ad proceritatem consurgens excelsam, ut-
 que radium imitetur, gracilescens paulatim, specie quadrata in uer-
 8 ticem productus angustum, manu leuigatus artificii. formarum autem
 innumeras notas, hieroglyphicas appellatas, quas ei undique uidemus 10
 9 incisas, initialis sapientiae uetus insigniuit auctoritas. uolucrum enim
 ferarumque etiam alieni mundi genera multa sculpetes, ut ad aeu-
 quoque sequentes aetates impetratorum uulgatius perueniret memo-
 10 ria, promissa uel soluta regum uota monstrabant. non enim ut nunc
 litterarum numerus praestitutus et facilis exprimit, quidquid humana 15
 mens concipere potest, ita prisci quoque scriptitarunt Aegyptii, sed
 singulae litterae singulis nominibus seruiebant et uerbis; nonnum-
 11 quam significabant integros sensus. cuius rei scientiam his interim
 duobus exemplis ...: per uulturem naturae uocabulum pandunt, quia
 mares nullos posse inter has alites inueniri rationes memorant physi- 20
 cae, perque speciem apis mella conficientis indicant regem modera-
 tori cum iucunditate aculeos quoque innasci debere his insignibus
 ostendentes et similia plurima.

1 inter haec in hac (inter haec *del.*) V | labra V delubra *Corn.* || 3 dotis V
corr. m3 || 4 suarum *Damsté prob. Miller* || 5 perscrutantis VE perscrutatis
 BAG | erectos VE erectosque BAG et erectos *Cl.* || 6 relegione *ex religione* V
 religione *ESBAG* religionem *Her.* || 8 emitetur V *corr. m3* | gracilescens VEB
 gracilescens AG | paulisper SBAG || 9 productos V *corr. m3* | artificis
 SBG || 10 hieroglyphicas V || 13 sequentis *ESBAG Cl.* | ut *post aetates add.*
Hadr. Val. ante ad (12) colloc. Cl. | impetratorum *ex imperatorum* E imperato-
 rum SBAG | uulgarius G | peruenire V perueniente G perueniret *Hadr. Val.* ||
 15 praestitus ♂ V || 16 scriptitarent V *corr. m3* | aegyptiis et VE Aegyptii sed
 BAG || 18. 19 scientia in his interim duobus exemplum VE s. in his i. in d. e. B
 s. in his inseram d. e. A scientiae in his interim sit d. e. G s. in his i. d. e. *Kell.*
 scientiam his expediam d. exemplis *Eyss.* s. his interim duobus exemplis expe-
 diam *Schneider* scientiae in his i. do duobus exemplum *Pet. lac. indic. Cl.* scien-
 tiam his interim duobus exemplis monstrabo uel monstrari sufficiet *Nov.* scien-
 tiam his i. d. docebo exemplis *Brakman* scientia in his i. exemplum suppedita-
 bit uel suppeditat uel ostendit uel praebebit *Pighi* || 19 naturae] matris *Bochart.*
(μῆτρα Horap.) || 20 maros V mares *ESBAG* | nullos *add. Vm2 sup. lin.* |
 fysicae V || 21 perque perque (*alt. del.*) V || 22 iocunditate VE iucunditate
 SBAG | his signibus V his signis *Vm3EG* his significant BA his signis so-
 lemnibus *Haupt* insignibus *Harmon* his rerum insignibus *Nov. c. c.* insignitus
Damsté his insignibus *Pighi*

Et quia sufflantes adulescentes ex more Constantium id sine modo 12
strepebant, quod, cum Octavianus Augustus obeliscos duo ab Heliu-
politana ciuitate transtulisset Aegyptia, quorum unus in Circo Maxi-
mo, alter in campo locatus est Martio, hunc recens aduectum difficul-
5 tate magnitudinis territus nec contrectare ausus est nec mouere, /
discant, qui ignorant, ueterem principem translatis aliquibus hunc
intactum ideo praeterisse, quod deo Soli speciali munere dedicatus /
fixusque intra ambitiosi templi delubra, quae contingi non poterant, /
tamquam apex omnium eminebat. uerum Constantinus id parui 13
10 ducens auulsam hanc molem sedibus suis nihilque committere in reli-
gionem recte existimans, si ablatum uno templo miraculum Romae
sacraret, id est in templo mundi totius, iacere diu perpessus est, dum
translationi pararentur utilia. quo conuecto per alueum Nili proiecto-
que Alexandriae naus amplitudinis antehac inusitatae aedificata est
15 sub trecentis remigibus agitanda. quibus ita prouisis digressoque uita 14
principe memorato urgens effectus intepuit tandemque sero impositus
naui per maria fluenteque Thybridis uelut pauentis, ne, quod paene ig-
notus miserat Nilus, ipse parum sub emeatus sui discrimine moenibus
aluminis inferret, defertur in uicum Alexandri tertio lapide ab urbe
20 seiunctum. unde chamulcis impositus tractusque lenius per Ostien-
sem portam piscinamque publicam Circo illatus est Maximo. sola post 15
haec restabat erectio, quae uix aut ne uix quidem sperabatur posse
compleri: † idestisque periculum altis trabibus — ut machinarum cer-
neres nemus — innectuntur uasti funes et longi ad speciem multipli-
25 cium liciorum caelum densitate nimia subtexentes. quibus colligatus
mons ipse effigiatus scriptilibus elementis paulatimque in arduum per
inane protentus diu pensilis hominum milibus multis tamquam mo-
lendarias rotantibus metas cauea locatur in media eique sphaera

2 quot V quod E S B A G | obeliscus V corr. m3 | duos V m3 E S B A G | obheliu-
politam V obheliupolitana V m3 ab heliopolitana E B A ab Heliupolitana G || 3 ci-
uitate om. S B || 5 contrectare ex trectare V || 9 apes V corr. m3 || 13 translatione
V B translationi V m3 E A G || 14 inuisitatae Btl. reiec. Löfst. || 16 principem V
principe E B A G || 18 sub emeatu V B sub meatu E suo meatu A sub emeatus G
sublato meatu Damsté || 19 alumnis E A G || 20 *ostiensem (fu. h) V || 23 idestisque
periculum V erectisque per circulum E id est usque periculum B id est absque
periculo A erectisque usque periculum G digestisque ad perpendiculum Haupt
intextisque uel textisque ad perpendiculum Meurig-D. derectisque Her. || 26 id
per arduum V B A G per a. E in arduum per Eys. ut per a. Sequine ita per a.
Meurig-D. || 27 diuque B A G | milibus ex milibus (m2 ?) V || 28 rogantibus V E
rotantibus B A G | mediae quesferea (e ult. del.) V mediaque spera E media
equesphaera S B m., aequae sphaera A m.: eique sphaera G

superponitur aenea aureis lamminis nitens, qua confestim ui ignis di-
uini contacta ideoque sublata facis imitamentum infigitur aereum, iti-
16 dem auro imbratteatum uelut abundanti flamma candentis. secutae-
que aetates alios transtulerunt, quorum unus in Vaticano, alter in hor-
17 tis Sallusti, duo in Augusti monumento erecti sunt. qui autem nota- 5
rum textus obelisco incisus est ueteri, quem uidemus in circo, Her-
mapionis librum secuti interpretatum litteris subiecimus Graecis:

ΑΡΧΗΝ ΑΠΟ ΤΟΥ ΝΟΤΙΟΥ ΔΙΕΡΜΗΝΕΥΜΕΝΑ ΕΧΕΙ
ΣΤΙΧΟΣ ΠΡΩΤΟΣ ΤΑΔΕ ΛΕΓΕΙ

18 Ἡλιος βασιλεῖ Ῥαμέστη· δεδώρημαί σοι ἀνὰ πᾶσαν οἰκουμένην 10
μετὰ χαρᾶς βασιλεύειν, ὃν Ἡλιος φιλεῖ. — καὶ Ἀπόλλων κρατερὸς
φιλαλήθης υἱὸς Ἡρώωνος θεογέννητος κτίστης τῆς οἰκουμένης, ὃν
Ἡλιος προέκρινεν, ἄλκιμος Ἄρεως βασιλεὺς Ῥαμέστης. ᾧ πᾶσα ὑπο-
τέτακται ἢ γῇ μετὰ ἀλκῆς καὶ θάρσους. βασιλεὺς Ῥαμέστης Ἡλίου
παῖς αἰωνόβιος. 15

ΣΤΙΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

19 Ἀπόλλων κρατερὸς, ὁ ἐστὼς ἐπ' ἀληθείας δεσπότης διαδήματος, τὴν
Αἴγυπτον δοξάσας κεκτημένος, ὁ ἀγλαοποιήσας Ἡλίου πόλιν καὶ
κτίσας τὴν λοιπὴν οἰκουμένην καὶ πολυτιμήσας τοὺς ἐν Ἡλίου πόλει
θεοὺς ἀνιδρυμένους, ὃν Ἡλιος φιλεῖ. 20

ΤΡΙΤΟΣ ΣΤΙΧΟΣ

20 Ἀπόλλων κρατερὸς Ἡλίου παῖς παμφεγγής, ὃν Ἡλιος προέκρινεν καὶ
Ἄρης ἄλκιμος ἐδώρήσατο. οὗ τὰ ἀγαθὰ ἐν παντὶ διαμένει καιρῷ· ὃν
Ἄμμων ἀγαπᾷ, πληρώσας τὸν νεῶν τοῦ φοίνικος ἀγαθῶν. ᾧ οἱ θεοὶ
ζωῆς χρόνον ἐδώρήσαντο. 25

1 habena B ahenā G | lammin[i]s (fu. l) V laminis ESBAG || 2 infigura-
ereum VE in figura aereum SBAG infigitur Val. in adn. || 3 candentis VG can-
dentis Vm3E candentis SBA || 4 ortis V || 5 Sallustii EB Sallustii AG || 6 Grae-
ca desunt SB (lac. 3—4 uss.) | ΔΤΙΟ VEA ἀπό G | ΤΥΟ E | ΝΟΠΟΥ A |
ΔΙΕΡΜΗΝΕΥΜΕΝΑ VE ΔΙΕΡΜΗΝΕΥΜΕΝΑ A διερμηνευμένα G || 9 CTECHO-
CTIPΩΤOC VEA στίχος πρῶτος G || 9. 10 ΔΕΤ ΕΤΝΑΙΟC ΒΑCΙΑΤΡΑ . 2ΥΔ-
ΕCΤΗ [Δ]ΕΔΩΡΗΜΕ ΔCΟΙΝΔCΟΝΟΝCΟ VEA (NAΕΣ. .) || 9 ἐστίν G om.
Val. λέγει O. Müller || 10 δ G Ἡλιος Val. | βασιλεῖ G | ῥαμεστῇ G | δεδωρή-
μεθα, ὃν G δεδώρημαί σοι Val. | ἀνὰ add. Val. | πᾶσαν G | οἰκουμένην G ||
10—p. 111, 20 οἰκουμένην — βασιλέα om. V (lac. I¹/₂ pag.) E (sine lac.) A (lac. ³/₄
pag.) || 11 χάρας G | βασιλεύων G βασιλεύειν· ὃν Val. || 17 ἐστὼς G || 22 παμ-
φέγγης G || 23 πάντι διαμενεῖ καιρῷ G || 24 ἀγαπᾷ G | ὁ ante πληρώσας add. Crō-
nert || 25 πολὺν ante χρόνον add. Günther

Ἀπόλλων κρατερὸς υἱὸς Ἡρῶνος, βασιλεὺς οἰκουμένης Ῥαμέστης, δς ἐφύλαξεν Αἴγυπτον τοὺς ἄλλοεθνεῖς νικήσας, δν Ἡλῖος φιλεῖ, ὃ πολὺν χρόνον ζωῆς ἐδώρῃσαντο θεοί. δεσπότης οἰκουμένης Ῥαμέστης αἰωνόβιος.

5

ΛΙΒΟΣ ΣΤΙΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

Ἡλῖος θεὸς μέγας δεσπότης οὐρανοῦ. δεδώρημαί σοι βίον ἀπρόσκο- 21
ρον. Ἀπόλλων κρατερὸς κύριος διαδήματος ἀνείκαστος, δς τῶν θεῶν
ἀνδριάντας ἀνέθηκεν ἐν τῇδε τῇ βασιλείᾳ, δεσπότης Αἰγύπτου, καὶ
ἐκόσμησεν Ἡλίου πόλιν ὁμοίως καὶ αὐτὸν Ἡλίον δεσπότην οὐρανοῦ.
10 συνετελεύτησεν ἔργον ἀγαθὸν Ἡλίου παῖς βασιλεὺς αἰωνόβιος.

ΤΡΙΤΟΣ ΣΤΙΧΟΣ

Ἡλῖος θεὸς δεσπότης οὐρανοῦ Ῥαμέστη βασιλεῖ. δεδώρημαι τὸ κρά- 22
τος καὶ τὴν κατὰ πάντων ἐξουσίαν. δν Ἀπόλλων φιλαλήθης δεσπότης
χρόνων καὶ Ἡφαιστος ὁ τῶν θεῶν πατὴρ προέκρινεν διὰ τὸν Ἄρεα.
15 βασιλεὺς παγχαρῆς Ἡλίου παῖς, καὶ ὑπὸ Ἡλίου φιλούμενος.

ΑΦΗΛΙΩΤΟΥ ΠΡΩΤΟΣ ΣΤΙΧΟΣ

Ὁ ἀφ' Ἡλίου πόλεως μέγας θεὸς ἐνουράνιος Ἀπόλλων κρατερός, 23
Ἡρῶνος υἱός, δν Ἡλῖος ἠγάπησεν, δν οἱ θεοὶ ἐτίμησαν, ὁ πάσης γῆς
βασιλεύων, δν Ἡλῖος προέκρινεν, ὁ ἄλκιμος διὰ τὸν Ἄρεα βασιλεύς,
20 δν Ἄμμων φιλεῖ, καὶ ὁ παμφεγγῆς, συγκρίνας αἰώνιον βασιλέα et
reliqua.

Datiano et Ceriali consulibus cum uniursa per Gallias studio cau- 5
tiore disponderentur formidoque praeteritorum barbaricos hebetaret
excursus, rex Persarum in confiniis agens adhuc gentium extimarum /
25 iamque cum Chionitis et Gelanis, omnium acerrimis bellatoribus, /

2 τοῦ ἄλλου ἔθνους G def. Crönert τοὺς ἄλλοεθνεῖς Val. | νικήσας G κρατή-
σας Crönert || 3 οἱ ante θεοί add. Günther || 5 ἄλλος G λιβὸς Crönert || 6 ἀπρόσ-
κορον G def. Erman Norden ἀπρόσκοπον Dindorf Cl. || 7 ὃ G ὃν Val. δς Er-
man δς τῶν θεῶν O. Müller || 8 βασιλεία G || 10 συνετέλεσεν Crönert || 12 ῥα-
μεστή G | δεδώρημαί σοι κράτος Günther δ. σοι τὸ κράτος Erman || 13 δν ante
καὶ (14) tr. Günther || 14 ὁμοίως ante Ἡφαιστος add. Erman || 15 παγχαρῆς] Ῥα-
μέστης Erman || 16 ἀφηλιώτης G ἀφηλιώτου Crönert || 18 ἠγάπησεν G ἠγάπησεν
Btl. Erfurdt || 20 παμφεγγῆς G | καὶ ante συγκρίνας add. Günther | βασιλείαν
Günther || 25 gela[nis] V Halanis A Segestanis Marquart

pignore icto societatis rediturus ad sua Tamsaporis scripta suscepit /
 2 pacem Romanum principem nuntiantis poscere precatuam. ideoque
 non nisi infirmato imperii robore temptari talia suspicatus latius se-
 met extentans pacis amplectitur nomen et condiciones proposuit
 graues missoque cum muneribus Narseo quodam legato litteras ad 5
 Constantium dedit nusquam a genuino fastu declinans, quarum hunc
 fuisse accepimus sensum:

3 „Rex regum Sapor, particeps siderum, frater Solis et Lunae, Con-
 stantio Caesari fratri meo salutem plurimam dico.

Gaudeo tandemque mihi placet ad optimam uiam te reuertisse et 10
 incorruptum aequitatis agnouisse suffragium rebus ipsis expertum, /
 4 pertinax alieni cupiditas quas aliquotiens ediderit strages. quia igitur
 ueritatis ratio soluta esse debet et libera et celsiores fortunas idem
 loqui decet atque sentire, propositum meum in pauca conferam remi-
 5 niscens haec, quae dicturus sum, me saepius replicasse. ad usque 15
 Strymona flumen et Macedonicos fines tenuisse maiores meos anti-
 quitates quoque uestrae testantur. haec me conuenit flagitare — ne
 sit arrogans, quod affirmo — splendore uirtutumque insignium serie /
 uetustis regibus antistantem. sed ubique mihi cordi est recordatio, /
 cui coalitus ab adolescentia prima nihil umquam paenitendum admisi. / 20
 6 ideoque Armeniam recuperare cum Mesopotamia debeo auo meo com-
 posita fraude praereptam. illud apud nos numquam in acceptum fere-
 tur, quod asseritis uos exsultantes, nullo discrimine uirtutis ac doli /
 7 prosperos omnes laudari debere bellorum euentus. postremo si morem
 gerere suadenti uolueris recte, contemne partem exiguam, semper luc- 25
 tificam et cruentam, ut cetera regas securus, prudenter reputans /
 medellarum quoque artifices urere nonnumquam et secare et partes
 corporum amputare, ut reliquis uti liceat integris, hocque bestias
 factitare; quae cum aduertant, cur maximo opere capiantur, illud
 8 propria sponte amittunt, ut uiuere deinde possint impauidae. id sane 30
 pronuntio, quod, si haec mea legatio redierit irrita, post tempus hie-
 malis quietis exemptum uiribus totis accinctus fortuna condicionum-

1 isto VEB icto AG | tam Saporis E tum S. BG || 3 firmato VEB A infir-
 mato Em2 G || 4 condiciones V || 7 accipimus J V || 8 siuerum V siderum Em2
 BAG || 9 Caesari om. SBG || 10 optimatem VE optimam BAG | uitam te E
 te uiam tr. BAG || 13 oratio BAG | d ante esse del. V || 16 sermona VE Stry-
 mona BAG | imperium ante meos add. Cl. c. c. reiec. Pighi || 22 in om. G | in-
 coeptum B | fretus VEA fastu B fuit G feretur Haupt || 26 regas ex rega V |
 ac ante prud. add. BAG || 30 amittunt V (ex admittunt) G admittunt E amit-
 tant SBA | possent G || 31 legato VE legatio Em2 SBAG | inlita V irrita EB
 AG

que aequitate spem successus secundi fundante uenire, quoad ratio siuerit, festinabo.“

His litteris diu libratis recto pectore, quod dicitur, considerateque 9 responsum est hoc modo:

5 „Victor terra marique Constantius semper Augustus fratri meo Sa- 10 porum regi salutem plurimam dico.

Sospitati quidem tuae gratulor ut futurus, si uelis, amicus, cupiditatem uero semper inflexam fusiusque uagantem uehementer insimulo. Mesopotamiam poscis ut tuam perindeque Armeniam et suas 11 des integro corpore adimere membra quaedam, ut salus eius deinceps locetur in solido, quod † infundendum est potiusquam ulla consensione firmandum. accipe igitur ueritatem non obtectam praestigiis, sed perspicuam nullisque minis inanibus perterrendam. praefectus praetorio 12 meus opinatus aggredi negotium publicae utilitati conducens / cum duce tuo per quosdam ignobiles me inconsulto sermones conseruit 15 super pace. non refutamus hanc nec repellimus; adsit modo cum decore et honestate, nihil pudori nostro praeruptura uel maiestati. est 13 enim absonum et insipiens nunc, cum gestarum rerum ordines — placatae sint aures inuidiae! — nobis multipliciter illuxerunt, cum deletis 20 tyrannis totus orbis Romanus nobis obtemperat, ea prodere, quae contrusi in orientales angustias diu seruauimus illibata. cessent autem, 14 quales, formidines, quae nobis intentantur ex more, cum ambigi nequeat non inertia nos, sed modestia pugnas interdum excepisse potiusquam intulisse et nostra, quotiens lacessimur, fortissimo beneuolentiae spiritu defensare id experiendo legendoque scientes in proeliis 25 quibusdam raro rem titubasse Romanam, in summa uero bellorum numquam ad deteriora prolapsam.“

1 aetate aequitate VE motibus in aequali B aequitate G || 2 restinabo V destinabo E festinabo BAG || 5 semper Aug. om. SBG || 7 uelis* (fu. t) V || 8 inflexam ex inflexum V | fustusque ♂ V || 9 Mesopotomiam V Mesopotamiam ESBAG || 10 corpore V BAG def. Pighi corpori E | 3 V om. ESBG eius (ante salus) A | deinde SBAG || 11 infundendum V refutandum G def. Češka infringendum Haupt infandum dicendum Brakman infindendum Damsté infendendum Pighi prob. Hartke | melius potius quam BG || 12 obtatam V obtectam EA opertam BG | praestigiis ESBAG || 17 praeruptura VB def. Pighi reiec. Hartke praereptura EAG || 18 insidiens VE insolens Em2 inuidens BA indecens G insipiens Val. in adn. (Nm2) Btl. Haupt | num VE cum Em2 BAG nunc cum Cl. | ordine AG | placati E explicati Em2 non placatae BA explicatae G || 19 quas ante inuidiae add. BAG | incluserunt SBAG | dele*tis (fu. c) V || 21 contra si VBA contraxi E contracti Btl. Haupt | seruiimus ♂ V seruimus BA || 22 formidinis ♂ V | ex more add. Vm2 in marg. || 24 beneuolentiae V def. Pighi licet b. Momms. plenae potentiae Pet. || 27 deteriore V deteriora G

- 15 Hanc legationem nullo impetrato remissam — nec enim effrenatae
regis cupiditati responderi amplius quidquam potuit — post pau-
cissimos dies secutus est Prosper comes et Spectatus tribunus et nota-
rius itemque Eustathius Musoniano suggerente philosophus ut opifex
suadendi imperatoris scripta perferentes et munera enisuri apparatus 5
interim Saporis arte quadam suspendere, ne supra humanum modum
prouinciae munirentur arctoe.
- 6 Inter quae ita ambigua Iuthungi, Alamannorum pars Italicis con-
terminans tractibus, obliti pacis et foederum, quae adepti sunt ob-
secrando, Raetias turbulente uastabant adeo, ut etiam oppidorum 10
temptarent obsidia praeter solitum. ad quos repellendos cum ualida
manu missus Barbatio, in locum Siluani peditum promotus magister, /
ignauus, sed uerbis effusior, alacritate militum uehementer erecta /
prostrauit acerrime multos ita, ut exigua portio, quae periculi metu
se dedit in fugam, aegre dilapsa lares suos non sine lacrimis reuiseret 15
et lamentis. huic pugnae Neuitta, postea consul, equestris praepositus
turmae, et affuisse et fortiter fecisse firmatur.
- 7 Isdem diebus terrae motus horrendi per Macedoniam Asiamque et
Pontum assiduis pulsibus oppida multa concusserunt et montes. /
inter monumenta tamen multiformium aerumnarum eminere Nico- 20
mediae clades, Bithyniae urbium matris, cuius ruinarum euentum /
uere breuiterque absoluam.
- 2 Primo lucis exortu diem nonum kal. Septembrium concreti nu-
bium globi nigrantium laetam paulo ante caeli speciem confude-
runt et amendato solis splendore nec contigua uel apposita cerne- 25
bantur; ita oculorum optutu praestricto humo inuolutus crassae cali-
ginis squalor insedit. dein uelut numine summo fatales contorquente
manubias uentosque ab ipsis excitante cardinibus magnitudo furen-
tium incubuit procellarum, cuius impetu pulsorum auditus est mon-
tium gemitus et elisi litoris fragor, haecque secuti typhones atque 30
presteres cum horrifico tremore terrarum ciuitatem et suburbana fun-

1 efferenatae V effrenatae ESBAG || 4 Eustachius ESBG | philosophus (-so-
add. m2) V || 6 ut add. BAG dum Btl. ne Cl. || 7 prouintiae V || 8 iuthiuntugialam annorum (i ult. add. m2) V uithiuntugia (a del.) Alamannorum E ut Thi-
untugialamannorum S ut Thiuntugi alemanorum B et Thiutungi Alamanno-
rum A Iuthiuntugi Alamannorum G Iuthungi A. Lind. || 10 uastarent E ||
14. 15 metus edidit VEB metu aedidit A metu se dedit G || 15 in add. G | egre-
di lapsa res V lapsas res E lares Em2 in marg. egredilapsaces S e. lampsaces B
aegre dilapsa res AG a. d. lares Gdt. | suas AG || 16 huic ex huc V || 24 laetam
add. Vm2 || 25 adposita ex posita V || 26 caliginis V def. Pighi Bae. caligini
Corn. || 29 inpectu V impetu ESBAG || 30 bus post gemitus del. V | haecque
secum VEB h. secuti A aqueus, cum G

ditus euerterunt. et quoniam accliuitate collium aedes pleraeque uehe- 4
bantur, aliae super alias concidebant reclangentibus cunctis sonitu
ruinarum immenso. inter quae clamoribus uariis celsa culmina resul-
tabant quaeritantium coniugium liberosque et si quid necessitudines
5 artae constringunt. post horam denique secundam, multo ante ter- 5
tiam, aer iam sudus et liquidus latentes retextit funereas strages. non-
nulli enim superruentium rudera ui nimia constipati sub ipsis
interiere ponderibus; quidam collo tenus aggeribus obruti, cum super-
esse possent, si qui iuuisset, auxiliorum inopia necabantur; alii ligno-
10 rum exstantium acuminibus fixi pendebant. uno ictu caesi complures, / 6
paulo ante homines, tunc promiscae strages cadauerum cernebantur. /
quosdam domorum inclinata fastigia intrinsecus serabant intactos /
angore et inedia consumendos. inter quos Aristaenetus affectatam re-
cens dioecensin curans uicaria potestate, quam Constantius ad hono-
15 rem uxoris Eusebiae Pietatis cognominarat, animam hoc casu crucia-
tam diutius exhalauit. alii subita magnitudine ruinae oppressi isdem 7
adhuc molibus conteguntur. collis quidam capitibus uel umeris
praeseclis aut cruribus inter uitae mortisque confinia aliorum adiu-
menta paria perferentium implorantes cum obtestatione magna desere-
20 bantur. et superesse potuit aedium sacrarum et priuatarum homi- 8
numque pars maior, ni palantes abrupti flammaram ardores per quin-
que dies et noctes, quidquid consumi poterat, exussissent.

Adesse tempus existimo pauca dicere, quae de terrae pulsibus con- 9
iectura ueteres collegerunt. ad ipsius enim ueritatis arcana non modo
25 haec nostra uulgaris inscitia, sed ne sempiterna quidem lucubrationi-
bus longis nondum exhausta physicorum iurgia penetrarunt. unde 10
ut in ritualibus et pontificiis ... obtemperatur, obseruantibus sacerdo-

1 adciuitate V aciuitate E uicinitate Em2 ad ciuitatem SBAG accliuitate
Lind. || 2 concedebant V corr. m3 (?) | sonitus V sonitu ESBAG || 3 interim-
que SBAG | excelsa BAG || 4. 5 necessitudinis arte V necessitudines artae
Btl. Haupt || 5 constringit G || 6 reliquidus VE liquidus BAG | funere astra-
ges V f. strages E funereas st. BAG || 7 super rudientium VE s. ruuentium B
superruentium AG | constipatis V constipati EBAG || 9 iuuisset V iuuisent
EBAG iuuisset Cl. Her. (Wm2) || 10 aculminibus V acuminibus G || 11 uide-
bantur SBG || 12 serebant V serabant E Haupt ferebant BAG seruabant Btl.
Nov. || 13 regens V recens Lind. || 15 pietatis eo V eo om. G p. uocabulo Graeco
Češka | casu ex casum V || 16 ruinae post magn. add. E ante Hadr. Val. ||
19 magna om. BG || 21 abrupte Hadr. Val. | L V quinquaginta ESBAG quin-
que Gdt. || 22 exussent V exussissent EAG excussissent S excussisset B || 23 de-
terra V corr. m3 || 26 ingenia BAG || 27 ut] et AG | obtemperantur obtem-
perantibus V obtemperant E obtemperantibus SBAG obseruatur obtemperan-
tibus Val. in adn. (Wm2) (lac.) obtemperatur obseruantibus Cl.

- tiis caute ne alio deo pro alio nominato, cum, qui eorum terram con-
 11 cutiat, sit in abstruso, piacula committantur. accidunt autem, ut opi-
 niones aestimant, inter quas Aristoteles aestuat et laborat, aut in
 cauernis minutis terrarum, quas Graece syringas appellamus, impulsu
 crebriore aquis undabundis aut certe, ut Anaxagoras affirmat, uen- 5
 torum ui subeuntium ima terrarum; qui cum soliditatibus concrusta-
 tis inciderint, eruptiones nullas repperientes eas partes soli conui-
 brant, quas subrepserint tumidi. unde plerumque obseruatur terra
 tremente uentorum apud nos spiramina nulla sentiri, quod in ultimis
 12 eius secessibus occupantur. Anaximander ait arescentem nimia aestu- 10
 um siccitate aut post madores imbrium terram rimas pandere gran-
 diores, quas penetrat supernus aer uiolentus et nimius, ac per eas
 uehementi spiritu quassatam cieri propriis sedibus. qua de causa ter-
 rores huiusmodi uaporatis temporibus aut nimia aquarum caelestium
 superfusione contingunt. ideoque Neptunum umentis substantiae 15
 potestatem Ennosigaeon et Sisichthona poetae ueteres et theologi
 nuncuparunt.
- 13 Fiunt autem terrarum motus modis quattuor: aut enim brasma-
 tiae sunt, qui humum more aestus imitus suscitantes sursum propel-
 lunt immanissimas moles, ut in Asia Delos emersit et Thera et Anaphe 20
 et Rhodus, Ophiusa et Pelagia prioribus saeculis dictitata, aureo
 quondam imbri perfusa, et Eleusin in Boeotia et apud Tyrrhenos Vul-
 canus insulaeque plures; aut climatiae, qui limes ruentes et obliqui
 urbes, aedificia montesque complanant; aut chasmatiae, qui gran-
 diore motu patefactis subito uoratrinis terrarum partes absorbent, ut 25

1 cautum BG cauetur A | unde et in rit. libris et pont. obseruatur, obtempe-
 rantibus sac. quibus sacerdotes obtemperant caute Wagn. libris prob. Nov. Pighi ||
 2 fit VE sit SBAG | in obstruso BA abstrusum G | accidunt autem add.
 Vm2 || 4 Graece om. BA || 5 crebriori BAG || 7 repp-] p pr. del. Vm3 || 8 umidi V
 humidi ESBAG tumidi (?) Gdt. ut dittogr. del. Corn. || 10 3 V om. ESBG eius A |
 Anaximenes A | ut VE ait BAG | nimia ex nimiam V || 12 supernos V supernus
 EAG super nos B || 13 tremores Lind. in adn. Btl. || 16 potestate menno sigeon V
 p. ennosigeon E potestatem enosigeon B p., Ennosigaeon AG | sisichthona VE
 Sisichthona BAG || 17 nuncupauerunt SBG || 18 1111 9 V | brasmatæ 8 V ||
 19 itus (molestus post i add. sup. lin. m2) V molestius EBA intus G imitus
 Haupt more aestus imitus Her. Cl. || 20 moles*utin (fu. t; ut add. sup. lin. m2) V |
 hiera V Thera Wagn. || 20. 21 anae pethrodus V pethrodus E anapetrodus S Ana-
 perodus B Anaphe, et Rhodus AG || 21 dictita V dictitata ESBAG || 22 Eleu-
 sis E Eleusim SB Eleusina A | tyrrhenos V | uol[c]amus (c ex e m3) V uolca-
 mus E Vulcanus AG || 23 et] atque? Cl. c. c. in app. reiec. Pighi || 24 gradi-
 ore V grandiore E Eyss. grandiori SBAG grauiore Her.

in Atlantico mari Europaeo orbe spatiosior insula et in Crisaeo sinu
Helice et Bura et in Ciminia Italiae parte oppidum Saccum ad
Erebi profundos hiatus abactae aeternis tenebris occultantur. inter 14
haec tria genera terrae motuum mycematiae sonitu audiuntur minaci,
5 cum dissolutis elementa compagibus ultro assiliunt uel relabuntur
considentibus terris. tunc enim necesse est uelut taurinis reboare mu-
gitibus fragores fremitusque terrenos. sed hinc ad exorsa.

At Caesar hiemem apud Parisios agens Alamannos praeuenire stu- 8
dio maturabat ingenti nondum in unum coactos, sed ad insaniam
10 post Argentoratum audaces omnes et saeuos opperiensque Iulium
mensem, unde sumunt Gallicani procinctus exordia, diutius ange-
batur. nec enim egredi poterat, antequam ex Aquitania aestatis re-
missione solutis frigoribus et pruinis ueheretur annona. sed ut est 2
difficultatum paene omnium diligens ratio uictrix, multa mente uer-
15 sans et uaria id tantum repperit solum, ut anni maturitate non ex-
spectata barbaris occurreret insperatus, firmatoque consilio uiginti
dierum frumentum ex eo, quod erat in sedibus consumendum, ad
usus diuturnitatem excoctum, bucellatum, ut uulgo appellant, ume-
ris imposuit libentium militum, hocque subsidio fretus secundis ut
20 ante auspiciis profectus est intra mensem quintum uel sextum duas
expeditiones consummari posse urgentes et necessarias arbitratus. /
quibus paratis petit primos omnium Francos, eos uidelicet, quos con- 3
suetudo Salios appellauit, ausos olim in Romano solo apud Toxan-
driam locum habitacula sibi figere praelicenter. cui, cum Tungros
25 uenisset, occurrit legatio praedictorum opinantium repperiri impe-
ratorem etiam tum in hibernis pacem sub hac lege praetendens, ut
quiescentes eos tamquam in suis nec lacesseret quisquam nec uexaret. /
hos legatos negotio plene digesto oppositaque condicionum perplexi-
tate ut in isdem tractibus moraturus, dum redeunt, muneratos absol-
30 uit. dictoque citius secutus profectos Seuero duce misso per ripam / 4
subito cunctos aggressus tamquam fulminis turbo percussit iamque

1 adantico V *corr. m3 in marg.* | spatior VE potior SBAG spatiosior Val. in
adn. (Wm2) spatio latior Blomgren | sinu om. SBG || 2 burra VEB Bura AG |
Succunium BAG || 2. 3 ad hebi V ad herebi EG esse BA || 3 abacta G || 4 terrae-
que B terrae, qui A | minatorio BG || 5 ultra VEA ultro BG | relauuntur V
relabuntur ESBA G || 8 apud ex aput V | Alemannos EG Alemanos B || 9 insa-
niam VE insani B ad insaniam A insania G in insaniam Lind. || 10 operiens-
que VEB A opperiensque b₂ G || 11 agebantur VEB angebatur AG || 15 tantum
VEBG def. Nov. Bae. Hagend. tandem A || 16 insperatis VE insperatus BAG |
XX V XVII Btl. (cf. 17, 9, 2) || 18 bucellatum VE bucellatum SBA bucella-
tum b₂ G || 26 dum VB tum EAG || 27 lacesseret ♂ V || 29 hisdem V || 30 pro-
fecto VE praefecto BA profectos G

- precantes potiusquam resistentes in opportunam clementiae partem
 effectu uictoriae flexo dedentes se cum opibus liberisque suscepit. /
 5 Chamauos itidem ausos similia adortus eadem celeritate partim ceci-
 dit, partim acriter repugnantes uiuosque captos compegit in uincula, /
 alios praecipiti fuga trepidantes ad sua, ne militem spatio longo de- 5
 fatigaret, abire interim permisit innocuos; quorum legatis paulo
 postea missis precatum consultumque rebus suis humi prostratis sub
 obtutibus eius pacem hoc tribuit pacto, ut ad sua redirent incolumes.
- 9 Cunctis igitur ex uoto currentibus studio peruigili properans modis
 omnibus utilitatem fundare prouinciarum munimenta tria recta serie 10
 superciliis imposita fluminis Mosae subuersa dudum obstinatione bar-
 barica reparare pro tempore cogitabat et ilico sunt instaurata pro-
 2 cinctu paulisper omisso. atque ut consilium prudens celeritas faceret
 tutum, ex annona decem dierum et septem, quam in expeditionem
 pergens uehebat ceruicibus miles, portionem subtractam in isdem con- 15
 didit castris sperans ex Chamauorum segetibus id suppleri posse, quod
 3 ablatum est. longe autem aliter accidit. frugibus enim nondum etiam
 maturis miles expensis, quae portabat, nusquam repperiens uictus /
 extrema minitans Iulianum compellationibus incessebat et probris, /
 Asianum appellans, Graeculum et fallacem et specie sapientiae stoli- 20
 dum. utque inueniri solent quidam interarmatos uerborum uolubili-
 tate conspici, haec et similia multa strepebant:
- 4 „Quo trahimur spe meliorum abolita olim quidem dura et perpressu
 asperrima per niues tolerantes et acumina crudelium pruinarum? sed
 nunc, pro nefas, cum ultimis hostium fatibus instamus fame ignauissi- 25
 5 mo mortis genere tabescentes. et ne qui nos barbarum existimet conci-
 tores, pro uita loqui sola testamur non aurum neque argentum peten-
 tes, quae olim nec contrectare potuimus nec uidere, ita nobis negata, /
 uelut contra rem publicam tot suscepisse labores et pericula confuta-
 tis!“ 30
- 6 Et erat ratio iusta querellarum. inter tot enim rerum probabili-
 cursus articulosque necessitatum ancipites sudoribus Gallicanis miles

3 ausus V ausos E B A G || 5 trepidantes V *def. Hagend.* repedantes Btl. | tecta
 post sua add. BG || 8 3 V om. ESB eius AG || 9 rex ♂ V om. B || 10 moni-
 menta VE munimenta S B A G || 13 utque VE atque S B A G | ut om. E id Nov.
 Pet. | pudens V prudens E B A G || 14 X V | VII V quattuor E | in add. Em2 G
 ad A || 16 posse om. SBG || 18 portauit SBG | reperiens ex reppiens V || 19 ex-
 tremam initans V | probr*is (fu. i) V || 21 uoluptilitate V uolubilitate E S B A G ||
 23 perpressu V perpressu E B A G || 25 ph E proh S B A G | factis V B A fatibus
 EG || 26 quis E B A G || 27 pro uitali qui V pro ut aliqui E prouincia qui B A
 pro uita loqui G | solent E | poteritis V E B A petentes G poscentes Nov. ||
 29 confutatis ex confatatis V || 31 inter — rerum add. Vm2 in marg.

exhaustus nec donatium meruit nec stipendium iam inde, ut Iulianus illo est missus, ea re, quod nec ipsi, quod daret, suppetere poterat usquam nec Constantius erogari more solito permittebat. hocque 7
exinde claruit fraude potiusquam tenacitate committi, quod, cum idem
5 Caesar petenti ex usu gregario cuidam, ut barbas detonderet, dedisset aliquid uile, contumeliosis calumniis appetitus est a Gaudentio tunc notario ad explorandos eius actus diu morato per Gallias, quem postea ipse interfici iusserat, ut loco monstrabitur competenti.

Lenito tandem tumultu non sine blanditiarum genere uario con- 10
10 textoque nauali ponte Rheno transito terris Alamannorum calcatis / Seuerus magister equitum bellicosus ante haec et industrius repente commarcuit. et qui saepe uniuersos ad fortiter faciendum hortabatur 2
et singulos, tunc dissuasor pugnandi contemptus uidebatur et timidus mortem fortasse metuens aduentantem, ut in Tageticis libris le-
15 gitur uel Vegoicis fulmine mox tangendos adeo hebetari, ut nec tonitruum nec maiores aliquos possint audire fragores. et iter ignauiter egerat praeter solitum, ut ductores uiarum praeueuntes alacri gradu / ultima minitendo terreret, ni omnes conspirantes in unum se loca penitus ignorare firmarent. qui interdicti metuentes auctoritatem /
20 nusquam deinde sunt progressi.

Inter has tamen moras Alamannorum rex Suomarius ultro cum 3
suis improuisus occurrit, ferox ante saeuicensque in damna Romana, / sed tum lucrum existimans insperatum, si propria retinere permitte-
retur. et quia uultus incessusque supplicem indicabat, susceptus bo-
25 noque animo esse iussus et placido nihil arbitrio suo relinquens pacem genibus curuatis orauit. et eam cum concessione praeteritorum / 4
sub hac meruit lege, ut captiuos redderet nostros et, quotiens sit necesse, militibus alimenta praeberet susceptorum uilium more secu-

1 exhaustus *om.* *SBG* | ***Iam (*fu.* Nec) *V* || 2 nec ipsi *ex* ipsi nec *V* || 6 a *om.* *BG* || 7 3 *V* *om.* *ESBG* eius *A* | moratos *V* morato *EBAG* || 8 iusserat *VBA* iussit, ut *EG* iusserat, ut *Cl.* || 10 ponto *V* ponte *EBAG* | Alemanorum *B* Alemannorum *b₁b₂G* || 11 repente *om.* *BG* || 14 tageticis *V* Tagetis Tusci *BAG* Tageticis *Val.* | *post* legitur *repet. et del.* fortasse metuens aduentantem *V* || 15 et *add.* *Gdt.* uel *Preller Haupt* | uegonicis *VBA* uegonios *ex* uegonicis *E* Veiouis *G* Vegoicis *Cl.* Vegonicisque *Brakman* | heuetari *V* hebetari *ESBAG* | nectores nitrum *V* nec tonitruum *E* nec tonitrum *BAG* || 16 g *ante* ignauiter *del.* *V* || 17 regerat *V* rexerat *ESBA* egerat *G* || 21 Alemanorum *B* Alemannorum *b₁b₂G* | sumoarius *VEB* Suomarius *AG* || 22 damnas *V* damna *EBAG* || 22. 23 Romanas et *V* Romanorum. At *E* Romana, et *BAG* Romana, sed *Val.* || 26 curuantis *V* curuatis *ESBAG* | orabit *V* orauit *E* *Gdt.* orabat *SBAG* || 27 quotiens *ex* quo *V* || 28 securitatem *BG*

ritates accipiens pro illatis; quas si non ostendisset in tempore, sciret se rursus eadem flagitandum.

- 5 Quod ita recte dispositum est, impraepedite completo Hortari nomine petendus erat regis alterius pagus, et quia nihil uidebatur deesse praeter ductores, Nesticae tribuno Scutariorum et Chariettoni, uiro 5 fortitudinis mirae, imperauerat Caesar, ut magna quaesitum industria, comprehensumque offerrent sibi captiuum, et correptus uelociter adolescens ducitur Alamannus pacto obtinendae salutis pollicitus itinera se monstraturum. hoc progressu secutus exercitus celsarum arborum obsistente concaede ire protinus uetabatur. uerum per 10 circuitus longos et flexuosos ubi uentum est tandem ad loca, ira quisque percitus armorum urebat agros, pecora diripiebat et homines / 7 resistentesque sine ulla parsimonia contruncabant. his malis percussus / rex cum multiplices regionum uicorumque reliquias cerneret exustorum, ultimas fortunarum iacturas adesse iam contemplatus orauit 15 ipse quoque ueniam facturum se imperanda iurandi exsecratione ... restituere uniuersos promisit; id enim cura agebatur impensiore / 8 detentisque plurimis reddidit paucos. quo cognito ad indignationem iustam Iulianus erectus, cum munerandus uenisset ex more, quattuor comites eius, quorum ope et fide maxime nitebatur, non ante absoluit, / 20 9 dum omnes rediere captiui. ad colloquium tamen accitus a Caesare / tremantibus oculis adorato uictorisque superatus aspectu condicione difficili premebatur hac scilicet, ut, quoniam consentaneum erat post tot secundos euentus ciuitates quoque reparari ui barbarorum excisas, / carpenta et materias ex opibus suis suorumque praeberet. et haec 25 pollicitus imprecatusque, si perfidum quidquam egisset, luenda sibi

1 quam BG || 2 ea defatigandum V eadem fatigandum Eyss. e. flagitandum Pet. Niemeyer itidem Cl. in app. || 3 completo ex conpeto V completum BAG || 4 erit V EBA erat SG || 5 Charitoni G || 8 Alemanis B Alamannis A Alemanus G || 9 praegresso EG || 10 congerie BG | uetebatur V uetabatur ESBAG || 11 flexu dissos V flexuosos EG def. Blomgren flexus dissonos BA f. diuersos Nov. flexuosos ubi Her. | at V ad ESBAG | et ira VEG def. Blomgren et ita BA ira Cl. || 12 armorum V def. Pet. armatorum G | agros et pecora Cl. Her. reiec. Blomgren || 13 con[t]runcabant (fu. s uelf) V contruncabat ESBAG contruncabant Cl. prob. Blomgren | percussus V percussus ESBAG || 14 [m]ultiplices (fu. p) V | regiones V regionis Val. in adn. legiones Hadr. Val. regionum direptiones Her. regionum Sey. def. Češka || 16. 17 exsecratione restituere VB AG def. Pighi e. captiuos uniuersos r. E e. captiuosque r. Haupt e. promisit, captiuos r. u. id e. Nov. lac. indic. Cl. Her. ni restitueret Damsté || 17 impensior V impensius EB impensiore AG || 18 detentisque V detentisque EBA G || 19 iiii S V || 20 3 V om. ESBG eius A || 21 tandem Gdt. | ***a (fu. tri) V || 23 quō VE quomodo SBA quoniam G || 24 euentos V euentus ESBAG || 26 iubenda V luenda G

cruore supplicia ad propria remeare permissus est. annonam enim transferre ita ut Suomarius ea re compelli non potuit, quod ad inter-
necionem regione eius uastata nihil inueniri poterat, quod daretur.

Ita reges illi tumentes quondam immaniter rapinisque ditescere 10
5 assueti nostrorum Romanae potentiae iugo subdidere colla iam domi-
ta et uelut inter tributarios nati et educati obsecundabant imperiis
ingrauate. quibus hoc modo peractis disperso per stationes milite con-
suetas ad hiberna regressus est Caesar.

Haec cum in comitatu Constantii subinde noscerentur — erat enim 11
10 necesse tamquam apparitorem Caesarem super omnibus gestis ad
Augusti referre scientiam — omnes, qui plus poterant in palatio, /
adulandi professores iam docti recte consulta prospereque completa /
uertebant in deridiculum talia sine modo strepentes insulse: „in
odium uenit cum uictoriis suis capella, non homo“ ut hirsutum Iulia-
15 num carpentes appellantesque „loquacem talpam“ et „purpuratam
simiam“ et „litterionem Graecum“ et his congruentia plurima. atque
ut tinnacula principi resonantes audire haec taliaque gestienti uirtu-
tes eius obruere uerbis impudentibus conabantur ut segnem incessen-
tes et timidum et umbratilem gestaque secus uerbis comptioribus
20 exornantem; quod non tunc primitus accidit. namque ut solet am- 2
plissima quaeque gloria obiecta esse semper inuidiae, legimus in uete-
res quoque magnificos duces uitia criminaque, etiamsi inueniri non
poterant, finxisse malignitatem spectatissimis actibus eorum offen-
sam. ut Cimonem, Miltiadis filium, insimulatum ... saepe ante et 3
25 prope Eurymedonta Pamphylium flumen Persarum populum deleuit
innumerum coegitque gentem insolentia semper elatam obsecrare
suppliciter pacem; Aemilianum itidem Scipionem ut somniculosum
aemulorum incusari maliuolentia, cuius impetrabili uigilantia obsti-
natae in perniciem Romae duae potentissimae sunt urbes excisae. /
30 nec non etiam in Pompeium obtrectatores iniqui multa scrutantes, / 4

2 ad ex at V || 3 inuenire *b₂G* || 6 uelud V | obsecundabat V obsecundabant
E B A G | imperii V imperiis E imperio B A G || 7 consueta E B G || 8 egressus A ||
10 apparitorem *om.* S B G || 11. 12 scientiam — professores *repet.* Vm2 *in marg.* ||
13 uertebat V uertebant E S B A G | insule ♂ V || 16 sumiam V simiam S B A G ||
17 utinnacula V ut in aula E uernacula B A G ut tinnacula *def. Löfst.* uelut tin-
tinnacula *Kell.* ut t. *Cl.* || 18 incessantes V E incessentes B A G || 20. 21 amplissi-
maque V E amplissimique S amplissimi B A amplissima G a. quaeque *Eyss.*
Btl. || 22 quoque] namque S naturaque B G || 24 *lac. post* insimulatum *indic.*
Gdt. | saepe ante] incesti *Lind.* intemperantiae *Hadr. Val. Pighi* (uel uinolent-
tiae) | et] qui B A G || 25 eyrymedon tapamf[y]lium (fy m2 ?) V || 26 sem re-
latam V elatam E regis e. *Lind.* || 29 sunt potentissimae *tr.*
S B A G || 30 multa *om.* B G

cum nihil, unde uituperari deberet, inueniretur, duo haec obseruarunt ludibriosa et irrita: quod genuino quodam more caput digito uno scalpebat quodque aliquamdiu tegendi ulceris causa deformis fasciola candida crus colligatum gestabat; quorum alterum factitare ut dissolutum, alterum ut nouarum rerum cupidum asserebant nihil interesse 5 oblatrantes argumento subfrigido, quam partem corporis redimiret regiae maiestatis insigni: eum uirum, quo nec fortior nec amantior quisquam patriae fuit, ut documenta praeclara testantur.

- 5 Dum haec ita aguntur, Romae Artemius curans uicariam praefecturam pro Basso quoque agebat, qui recens promotus urbi praefectus fatali decesserat sorte. cuius administratio seditiones perpessa est turbulentas nec memorabile quidquam habuit, quod narrari sit dignum.
- 12 Augusto inter haec quiescenti per hiemem apud Sirmium indicabant nuntii graues et crebri permixtos Sarmatas et Quados uicini- 15 tate et similitudine morum armaturaeque concordēs Pannonias Moesiarumque alteram cuneis incursare dispersis. quibus ad latrocinia magis quam aperto habilibus Marti hastae sunt longiores et loricae ex cornibus rasis et leuigatis plumarum specie linteis indumentis innexae/ equorumque plurimi ex usu castrati, ne aut feminarum uisu exagitati 20 raptentur aut in subsidiis ferocientes prodant hinnitu densiore uectores. et per spatia discurrunt amplissima sequentes alios uel ipsi terga uertentes insidendo uelocibus equis et morigeris trahentesque singulos interdum et binos, uti permutatio uires foueat iumentorum uigorque otio integretur alterno. 25
- 4 Aequinoctio itaque temporis uerni confecto imperator coacta militum ualida manu ductu laetioris fortunae profectus, cum ad locum aptissimum peruenisset, flumen Histrum exundantem pruinarum iam resoluta congerie super nauium foros ponte contexto transgressus / populandis barbarorum incubuit terris. qui itinere festinato praeuerti / 30 cateruasque bellatoris exercitus iugulis suis imminere cernentes, /

1 ur *post* deberet *del.* V | obseruauerunt *SBG* || 3 quotque V quodque *ESBG* || 4 collibatam V colligatum *EB* colligarat *A* colligabat *G* colligatum habebat *Nov.* c. gestabat *Her.* (*cf. Val. Max. 6, 2, 7*) || 6 redimeret *VB* redimiret *EAG* || 7 ne ca[n]ta*tior (*fu. u et u*) V nec cunctatior *E* nec cautior *SBAG* nec autem cautior *Walter* nec amantior *Haupt def. Pighi* || 8 patriae patriae (*alt. del.*) V || 9 promaeartemius V Romae Artemius *AG* || 17 alteram ex alterum V | incursa ♂ V | atalarocinia *V. corr. m3* || 18 lorci V loricae *ESBAG* || 19 laugatis V leuigatis *ESBAG* | speciem *VEB* specie *AG* || 20 castirati V castrati *ESBAG* || 21 reptentur *VE* captentur *SBA* raptentur *G* || 22 aliis V alios *EBAG* || 24 uinos V binos *ESBAG* || 27 lenioris *BG*

quem nondum per anni tempus colligi posse rebantur, nec spirare ausi
 nec stare, sed uitantes exitium insperatum semet omnes effuderunt
 in fugam. stratisque plurimis, quorum gressus uinxerat timor, si 5
 quos exemit celeritas morte, inter latebrosas conualles montium
 5 occultati uidebant patriam ferro pereuntem, quam uindicassent pro-
 fecto si uigore quo discesserant restitissent. gerebantur haec in ea 6
 parte Sarmatiae, quae secundam prospectat Pannoniam, parique for-
 titudine circa Valeriam opes barbaras urendo rapiendoque occurren-
 tia militaris turbo uastabat.

10 Cuius cladis immensitate permoti posthabito latendi consilio Sar-
 matae petendae specie pacis agmine tripartito agentes securius no-
 stros aggredi cogitarunt. ... nec expedire tela nec uim uulnerum decli-
 nare nec, quod est in rebus artissimis ultimum, uerti possent in fu-
 gam. aderant autem ilico Sarmatis periculorum Quadi participes, / 8
 15 qui noxarum saepe socii fuerant indiscreti; sed ne eos quidem prompta
 iuuit audacia in discrimina ruentes aperta. caesis enim compluribus / 9
 pars, quae potuit superesse, per notos colles euasit, quo euentu uires
 et animos incitante iunctis densius cuneis ad Quadorum regna pro-
 perabat exercitus, qui ex praeterito casu impendentia formidantes /
 20 rogaturi suppliciter pacem fidentes ad principis uenere conspectum /
 erga haec et similia lenioris dictoque die statuendis condicionibus ...
 modo Zizais quoque, etiamtum regalis, ardui corporis iuuenis, ordines
 Sarmatarum more certaminis instruxit ad preces; uisoque imperatore /
 abiectis armis pectore toto procubuit exanimis stratus. et amisso
 25 uocis officio prae timore tum, cum orare deberet, maiorem misericor-
 diam mouit conatus aliquotiens parumque impediante singultu per-

3 his VE hi Em2A ii BG si Momms. || 4 exemit] non exuit B | morti VE
 AG mortis B morte Sey. (cf. 15, 4, 12. 18, 2, 13. 21, 12, 11. 29, 3, 7) | inter
 ex inteb V | conualles ex ualles V || 6 hic V haec ESBAG || 7 sarmaciae V ||
 8 cē V circa E Hadr. Val. esse S etiam BA contra G | Barbaricas SBAG |
 uerendo VB uerendo E urendo A ferendo G || 9 militia[r]is (fu. qui) V mili-
 taris ESBAG || 10 latenti consilio VE concilio latenti tr. S c. latenter BA
 consilio latendi G | armatae V Sarmatae E Val. arma BA armati G || 11 pe-
 tendo SBA | tipertito V tripartito E tripartito BAG || 12 ut ante nec¹ add. A
 def. Pighi Češka lac. indic. Langen Momms. | expedirent Btl. def. Češka | de-
 clinarent VB def. Češka declinare EAG || 13 altissimis VEB arctissimis A ar-
 tissimis G | possent om. B posse G | in fugam possent tr. E || 14 quā V Quadi
 EG quo quique B quoque A || 18 at V ad ESBAG || 20 uenire VB uenere
 EAG || 21 ergo V erga Val. (N) | et add. EG | leniter BA lenituris G || 22 modo
 del. Lind. lac. indic. Eyss. pari modo Her. quoquo m. Nov. modo ante regalis
 colloc. Damsté | apud ui V ui E prope ui BA haud parui G ardui Nov. | or-
 dine VBA ordinem E ordines G || 25 dum VEBG def. Löfst. tum A | cum]
 eum G

- 10 missus explicare, quae poscebat. recreatus denique tandem iussusque
exurgere genibus nixus usu linguae recuperato concessionem delictorum sibi tribui supplicauit et ueniam eoque ad precandum admissa multitudo, cuius ora formido muta claudebat periculo adhuc praestantioris ambiguo, ubi ille solo iussus attolli orandi signum exspectantibus diu monstrauit, omnes clipeis telisque proiectis manus precibus dederunt plura excogitantes, ut uincerent humilitate supplicandi regalem. duxerat pauor cum ceteris Sarmatis etiam Rumonem et Zinafrum et Fragiledum subregulos plurimosque optimates cum impetrandi spe similia petituos. qui licet elati gaudio salutis indultae / 10
condicionum sarcina compensare inimice facta pollicebantur seque cum facultatibus et liberis et coniugibus terrarumque suarum ambitu Romanae potentiae libenter offerrent. praeualuit tamen aequitati iuncta benignitas iussique obtinere sedes impauidi nostros reddidere captiuos, duxeruntque obsides postulatos et oboedire praeceptis de- 15
12 inde promptissime spoponderunt. hortante hoc exemplo clementiae / aduolarunt regalis cum suis omnibus Araharius et Vsafer inter optimates excellens, agminum gentilium duces, quorum alter Transiugitanorum Quadorumque parti, alter quibusdam Sarmatis praeerat, / locorum confiniis et feritate iunctissimis; quorum plebem ueritus im- 20
perator, ne ferire foedera simulans in arma repente consurgeret, / discreto consortio pro Sarmatis obsecrantes iussit paulisper abscedere, /
13 dum Araharii et Quadorum negotium spectaretur. qui cum reorum ritu oblatis stantes curuatis corporibus facinora grauius purgare non possent, ultimae sortis infortunia metuentes dederunt obsides impe- 25
14 ratos numquam antea pignora foederis exhibere compulsi. his ex aequo bonoque compositis Vsafer in preces admissus est Arahario

2 exurgere (*lac. 2 litt.*) V exurgere (*sine lac.*) ESBAG exurgere iam *dubit. Meurig-D.* || 3 tribuis V tribui EBAG || 4 formidine B | mutae laudebat V mute ledebat E m. laudabat S non audacter laudabant B muta claudebat A m. cludebat G || 8 patior VB pauor E Her. potior AG pariter Corn. | armatis V Sarmatis Val. || 10 specie similia VEB spe cosimilia A spe similia G || 11 sed quae VEB se quae Em2 seque AG || 12 con*iugibus V || 13 offerrentes Em2 efferrent SBA || 14 obitinere V obtinere E (opt-) G ab itinere SBA | inpauidi exinpauidos V || 17 atuolarunt V | regales V regalis Cl. | Arabarius AG || 18 excellentes BAG | transfugitanorum VEB Transtigritanorum A transiugitanorum G || 19 que om. G || 20 confinis V confiniis EBAG | acius VBA arcuit G ueritus Val. || 22 iussis V iussos E iussi BG iussit A | abscedere V abscedere EAG obsecr. B || 23 barbarii et V lac. 6 litt. E Barbarorum et SB Transtigritanorum et A Araharii et G Araharii et Val. | eorum V reorum Lind. || 24 oblatis tantis VB o. t. armis E oblatis, stantes AG || 26 exhiberi V exhibere ESBAG || 27 amissus V admissus ESBAG | Arabario SBA G

pertinaciter obstrepente firmanteque pacem, quam ipse meruit, ei quoque debere proficere ut participi licet inferiori et obtemperare suis imperiis consueto. uerum quaestione discussa aliena potestate 15 eripi Sarmatae iussi ut semper Romanorum clientes offerre obsides
 5 quietis uincula conseruandae gratanter amplexi sunt. ingerebat autem 16 se post haec maximus numerus cateruarum confluentium nationum et regum suspendi a iugulis suis gladios obsecrantium, postquam Arabarium impune compererant abscessisse, et pari modo ipsi quoque adepti pacem, quam poscebant, accitos ex intimis regni procerum
 10 filios obsidatus sorte opinione celerius obtulerunt itidemque captiuos, ut placuerat, nostros, quos haud minore gemitu perdidere quam suos.

Quibus ordinatis translata est in Sarmatas cura miseratione dignos 17 potiusquam simultate. quibus incredibile quantum prosperitatis haec attulit causa, ut uerum illud aestimaretur, quod opinantur quidam, /
 15 fatum uinci principis potestate uel fieri. potentes olim ac nobiles 18 erant huius indigenae regni, sed coniuratio clandestina seruos armauit in facinus. atque ut barbaris esse omne ius in uiribus assueuit, uicerunt dominos ferocia pares et numero praeminentes. qui confun- 19 dente metu consilia ad Victohalos discretos longius confugerunt, obsequi defensoribus ut in malis optabile quam seruire Mancipiis arbitrati. quae deplorantes post impetratam ueniam recepti in fidem /
 20 poscebant praesidia libertati eosque iniquitate rei permotus inspectante omni exercitu conuocatos allocutus uerbis mollioribus imperator / nulli nisi sibi ducibusque Romanis parere praecepit. atque ut restitutio 20
 25 libertatis haberet dignitatis augmentum, Zizaim regem isdem prae- fecit, conspicuae fortunae tum insignibus aptum profecto, ut res docuit, et fidelem, nec discedere quisquam post haec gloriose gesta permissus est, antequam, ut placuerat, remearent nostri captiui.

His in barbarico gestis Brigetionem castra commota sunt, ut etiam 21
 30 ibi belli Quadorum reliquias circa illos agitantium tractus lacrimae

1 obstrepentes V obstrepente E B A G || 3 quaestione V E quaestione B A G || 7 Arabarium B A G || 8 conpererat V compererant E B A G || 11 aut V haud E B A G | minori S B A G || 13 quantum in prosperitatis V B dictu qu. improspertatis E qu. inde prosperitatis A qu. pr. G || 14 opinatur V B A G opinantur E Val. || 15 potente soli magnobiles V potentes olim magni nobilis E Potentes olim ignobiles B A G ac nobiles Lind. || 17 barbari sésé V E (sese) Barbari esse B barbaris esse A G || 18 et] et in S B sed Hadr. Val. || 19 Victobalos E S B A G || 20 seruitute V E B seruire A seruire suis G seruire seruitutem Her. (cf. Gell. 1, 12, 5) seruire ante Walter seruitum ire Löfst. prob. Hagend. seruire suismet Damsté prob. Miller || 22 eoque B G || 24 parcere V B parere E A G || 26 conspicuae ex conspicuae V || 27 gloriosae V gloriose E Lind. gloriosa S B A G

uel sanguis exstingueret. quorum regalis Vitrodorus, Viduari filius regis, et Agilimundus subregulus aliique optimates et iudices uariis populis praesidentes uiso exercitu in gremio regni solique genitalis subgressibus iacuerunt militum et adepti ueniam iussa fecerunt subolemque suam obsidatus pignore ut obsecuturi condicionibus impositis traderent eductisque mucronibus, quos pro numinibus colunt, iurauere se permansuros in fide.

- 13 His, ut narratum est, secundo finitis euentu ad Limigantes, Sarmatas seruos, ocius signa transferri utilitas publica flagitabat, quos erat admodum nefas impune multa et nefaria perpetrasse. nam uelut 10 oblitipriorum tunc erumpentibus Liberis ipsi quoque tempus aptissimum nancti limitem perrupere Romanum, ad hanc solam fraudem 2 dominis suis hostibusque concordem. deliberatum est tamen id quoque lenius uindicari, quam criminum magnitudo poscebat, hactenus ultione porrecta, ut ad longinqua translatis amitterent copiam nostra 15 uexandi, quos pericula formidare monebat scelerum conscientia diutius commissorum. ideoque in se pugnae molem suspicati uertendam / 3 dolos parabant et ferrum et preces. uerum aspectu primo exercitus / tamquam fulminis ictu percussi ultimaque cogitantes uitam precati / tributum annuum dilectumque ualidae iuuentutis et seruitium spon- 20 ponderunt abnuere parati, si iuberentur aliorum migrare, ut gestibus indicabant et uultibus, locorum confisi praesidio, ubi lares post 4 exactos dominos fixere securi. has enim terras Parthiscus irruens obliquatis meatibus Histro miscetur. sed dum solus licentius fluit, / spatia longa et lata sensim praeterlabens et ea coartans prope exitum 25 in angustias accolat ab impetu Romanorum alueo Danubi defendit, / a barbaricis uero excursibus suo tutos praestat obstaculo, ubi pleraque umidioris soli natura et incrementis fluminum redundantia stagnosa sunt et referta salicibus ideoque inuia nisi perquam gnaris; et super his insularem anfractum aditu Parthisci paene contiguum amnis po- 30

1 utrodori E Iutrodorus uiduari S I. Viduarii BA Vitrodorus V. G || 4 subolemque V (sub- m2) EBAG || 5 obsecutori V obsequuturi EBAG || 6 quos add. EBAG || 8 limitaneos E limitantes BAG || 9 socius V socia E ocyus BAG | signa ex pugna V || 17 pugnaem V pugnae ESBAG || 18 aspectum V aspectu EBAG || 19 percussi G | ultimaque cogitantes V corr. m3 om. E | praecanti V precati EBAG || 20 delectumque SBAG || 21 annuere V abnuere Val. | paratis V parati EBAG || 22 indicabat VE indicabant BAG | uoltibus V uultibus EBAG | confisi ex confusi V || 23 actos ♂ V exactos (lac. 4 litt.) S e. inde BAG || 25 lata ex longa (m2) V | cohortans V coartans E coarctans BAG || 26 danubii V Danubi Harmon c. c. || 29 sunt om. BG | agnaris V gnaris EBAG || 30 annis V amnis ESBAG

tior ambiens terrae consortio separauit. hortante igitur principe / 5
 cum genuino fastu ad citeriorem uenere fluminis ripam, ut exitus
 docuit, non iussa facturi, sed ne uiderentur militis praesentiam formi-
 dasse, stabantque contumaciter ideoque propinquasse monstrantes, /
 5 ut iubenda repudiarent. quae imperator accidere posse contemplans / 6
 in agmina plurima clam distributo exercitu celeritate uolucris Limi-
 gantes intra suorum acies clausit. stansque in aggere celsiore cum pau-
 cis et stipatorum praesidio tectus eos, ne ferocirent, lenius admone-
 bat. sed fluctuantes ambiguitate mentium in diuersa rapiebantur et 7
 10 furori mixta uersutia temptabant cum precibus proelium uicinumque
 sibi in nostros parantes excursum proiecere consulto longius scuta, /
 ut ad ea recuperanda sensim progressi sine ullo fraudis indicio spatia
 furarentur.

Iamque uergente in uesperum die, cum moras rumpere lux moneret 8
 15 excedens, erectis uexillis in eos igneo miles impetu ferebatur. qui con-
 ferti acieque densiore contracta aduersus ipsum principem stantem,
 ut dictum est, altius, omnem impetum contulerunt eum oculis in-
 cessantes et uocibus truculentis. cuius furoris amentiam exercitus ira 9
 ferre non potuit eosque imperatori, ut dictum est, acriter imminentes /
 20 desinente in angustum fronte, quem habitum caput porci simplicitas
 militaris appellat, impetu disiecit ardenti et dextra pedites cateruas
 peditum obtruncabant, equites laeua equitum se turmis agilibus in-
 fuderunt. cohors praetoria ex aduerso Augustum cautius stipans / 10
 resistentium pectora moxque terga fugientium incidebat et cadentes
 25 insuperabili contumacia barbari non tam mortem dolere quam no-
 strorum laetitiam horrendo stridore monstrabant et iacentes absque
 mortuis plurimi succisis poplitibus ideoque adempto fugiendi sub-
 sidio, alii dexteris amputatis, nonnulli ferro quidem intacti, sed
 superruentium collisi ponderibus cruciatus alto silentio perferebant. /
 30 nec eorum quisquam inter diuersa supplicia ueniam petit aut ferrum 11
 proiecit aut exorauit celerem mortem, sed arma iugiter retinentes /
 licet afflicti minus criminis aestimabant alienis uiribus potiusquam

1 sperauit V seperauit EB separauit AG || 2 uenire VB uenere EAG || 6 mi-
 grantes V morantes Nov. pigrantes Pet. mirantes Her. Limigantes Blomgren
 prob. Miller Frassinetti || 7 suorum] uallum BG || 11 proicere V proiecere EA
 proicere SBG || 15 conuerti SB conuersi b₁b₂G || 17 contulerant SBAG | eum]
 cum EBAG | incessentis B incessentibus AG || 25 dolore VE dolere BAG ||
 27 puplitibus ♂ V | ideo ESB | adepto V adempto EAG adeptoque SB ||
 27. 28 subsidio — sed om. SB || 28 intactis et V intacti et E intacti, sed AG ||
 29 superuentium B superuenientium b₁b₂G || 30 petiit EAG || 32 minus ex mi-
 nis V

conscientiae suae iudicio uinci mussantesque audiebantur interdum /
 fortunae non meriti fuisse quod euenit. ita in semihorae curriculo /
 discrimine proeliorum emenso tot procubuere subito barbari, ut pu-
 gnam fuisse sola uictoria declararet.

- 12 Vixdum populis hostilibus stratis gregatim peremptorum necessi- 5
 tudines ducebantur humilibus extractae tuguriis, aetatis sexusque
 promiscui et fastu uitae prioris abolito ad infimitatem obsequiorum
 uenere seruiliū et exiguo temporis interuallo decurso caesorum ag-
 13 geres et captiuorum agmina cernebantur. incitante itaque feruore
 certaminum fructuque uincendi consurrectum est in perniciem 10
 eorum, qui deseruere proelia uel in tuguriis latitantes occultabantur. /
 hos, cum ad loca uenisset audius barbarici sanguinis miles, disiectis
 culmis leuibz obtruncabant nec quemquam casa, uel trabibus com-
 14 pacta firmissimis, periculo mortis extraxit. denique cum inflamma-
 rentur omnia nullusque latere iam posset, cunctis uitae praesidiis 15
 circumcisis aut obstinate igni peribat absumptus aut incendium ui-
 tans egressusque uno supplicio declinato ferro sternebatur hostili. /
 15 fugientes tamen aliqui tela incendiūque magnitudinem amnis
 uicini se commiserē gurgitibus peritia nandi ripas ulteriores occupare
 posse sperantes, quorum plerique summersi necati sunt, alii iaculis 20
 periere confixi adeo, ut abunde cruore diffuso meatus fluminis spu-
 maret immensi. ita per elementum utrumque Sarmatas uincentium
 ira uirtusque deleuit.
- 16 Placuerat igitur post hunc rerum ordinem cunctis adimi spem om-
 nem uitaeque solacium. et post lares incensos raptasque familias / 25
 nauigia iussa sunt colligi ad indagandos eos, quos a nostrorum acie
 17 ulterior discreuerat ripa. statimque, ne alacritas intepesceret pugna-
 torum, impositi lintribus per abdita ducti uelites expediti occupa-

1 iudico V iudicio ESBAG || 2 saemioire V semihorae EAG saeuioire B ||
 3 proculque ere (procubuere *m rec. in marg.*) V || 5 populi V populis EBA G ||
 6 extracta et uiguriis V extractae tuguriis EG et tracta e t. SB extracti e t. A |
 aetate B || 7 ab VB ad EAG | infinitate SB || 8 uenire VB uenere EAG | texi-
 guo V exiguo ESBAG | decurso ex discurso V discurso SB | caesarum V cae-
 sorum EBA G || 10 perni[c]iem (c ext) V || 13 culminis V corr. m3 (?) | obtrun-
 cabat EAG | compactae V compacta EBA G || 14 extruxit V extraxit EG ex-
 trusit BA || 15 nonnullusque V nullusque EA non ullusque BG | possit VB
 posset EAG || 17 sternebantur VE sternabatur B sternebatur AG || 19 con-
 misserē ex conmiscere V commiserē EBA G | namdi V nandi ESBAG || 20 ne-
 catique b₂ G || 21 confixis V confixi G || 21. 22 spumare timens VE spumaret
 tumens BAG immensi Val. (N) || 22 armatas VE armata BG armatos A Sar-
 matas Val. (Wm2) || 26 eos VB eos quos E Momms. quos AG || 28 uel iter
 VBG uelites EA

runt latibula Sarmatarum, quos repentinus fefellit aspectus gentiles
 lembos et nota remigia conspicantes. ubi uero procul micantibus te- 18
 lis, quod uerebantur, propinquare senserunt, ad suffugia locorum
 palustrium contulerunt eosque secutus infestius miles caesis plurimis
 5 ibi uictoriam repperit, ubi nec caute posse consistere nec audere ali-
 quid credebatur. post absumptos paene diffusosque Amicenses / 19
 petiti sunt sine mora Picenses ita ex regionibus appellati conterminis;
 quos tutiores fecere sociorum aerumnae rumorum assiduitate com-
 pertae. ad quos opprimendos — erat enim arduum sequi per diuersa
 10 conspersos imprudentia uiarum arcente — Taifalorum auxilium et
 Liberorum adaeque Sarmatarum assumptum est. cumque auxiliorum 20
 agmina locorum ratio separaret tractus contiguos Moesiae sibi miles
 elegit, Taifali proxima suis sedibus obtinebant, Liberi terras occu-
 pauerant e regione sibi oppositas.

15 Quae Limigantes ... territique subactorum exemplis et prostrato- 21
 rum diu haesitabant ambiguis mentibus, utrum oppeterent an roga-
 rent, cum utriusque rei suppetere documenta non leuia. uicit
 tamen ad ultimum coetu seniorum urgente dedendi sese consilium. /
 uariaeque palmae uictoriarum accessit eorum quoque supplicatio, qui
 20 armis libertatem inuaserant, et reliqui eorum cum precibus ut supe-
 ratos et imbelles dominos aspernati fortioribus uisis inclinauere cer-
 uices. accepta itaque publica fide deserto montium propugnaculo / 22
 ad castra Romana conuolauit eorum pars maior diffusa per spatia
 ampla camporum cum parentibus et natis atque coniugibus opumque
 25 uilitate, quam eis celeritatis ratio furari permisit. et qui animas 23
 amittere potiusquam cogi solum uertere putabantur, dum licentem
 amentiam libertatem existimarent, parere imperiis et sedes alias
 suscipere sunt assensi tranquillas et fidas, ut nec bellis uexari nec
 mutari seditionibus possint. isdemque ex sententia, ut credebatur,

1 sarmatarum V Sarmatarum E S B A G || 2 conspirantes VE conspicantes
 B A G || 4 se ante contul. add. G reiec. Löfst. | caesis om. S B G | plurimus B G ||
 8 facere V B fecere E A G || 9 at V ad E S B A G || 10 arcanti* (fu. e ?) V arcen-
 tisque E arcanti S B arcante A G | auxiliorum V auxilia (post Liber.) E auxi-
 lium B A G || 11 ataeque V atque E A adaeque S B G | sarmatarum ex sarma-
 torum V || 13 obtinebant ex obtineant V || 14. 15 oppositasque V oppositas at-
 que E oppositos B oppositas A G oppositas. Quae Günther Pet. || 15 contem-
 plantes ante Limig. add. Günther perpassi Pet. post L. Pighi | limitaneas E lu-
 tugantos S B Limitantes G | lac. indic. Cl. | territi A G | subacrum prostrato-
 rum V E s. om. B A G | recentibus ante subact. add. B A G || 18 se V sese Her.
 c. c. || 20 reliquiore VE reliquere B A reliqui eorum G || 22 desertoque E et de-
 serto B G || 23 diffusa diffusa (alt. del.) V || 25 futurari V furari E B A G

acceptis quievere paulisper post feritate natiua in exitiale scelus erecti, ut congruo docebitur textu.

- 24 Hoc rerum prospero currente successu tutela Illyrico competens /
 gemina est ratione firmata, cuius negotii duplicem magnitudinem im-
 perator aggressus utramque perfecit. infidis ... exsules populos licet 5
 mobilitate suppres acturos tamen paulo uerecundius tandem reduc-
 tos in auitis sedibus collocauit. isdemque ad gratiae cumulum non
 ignobilem quempiam regem, sed quem ipsi antea sibi praefecere, re-
 25 galem imposuit bonis animi corporisque praestantem. tali textu recte
 factorum Constantius iam metuente sublimior militarique consensu / 10
 secundo Sarmaticus appellatus ex uocabulo subactorum iamque
 discessurus conuocatis cohortibus et centuriis et manipulis omnibus /
 tribunali insistens signisque ambitus et aquilis et agmine multipli-
 cium potestatum his exercitum allocutus est ore omnium fauorabi-
 lis, ut solebat: 15
- 26 „Hortatur recordatio rerum gloriose gestarum omni iucunditate
 uiris fortibus gratior ea ad modum uerecundiae replicare, quae diui-
 nitus delata sorte uincendi et ante proelia et in ipso correximus feruore
 pugnarum, Romanae rei fidissimi defensores. quid enim tam pul-
 chrum tamque posteritatis memoriae iusta ratione mandandum quam, 20
 27 ut miles strenue factis, ductor prudenter consultis exsultet? persul-
 tabat Illyricum furor hostilis absentiam nostram inanitate tumentis
 despiciens, dum Italos tueremur et Gallos, uariisque discursibus
 uastabat extima limitum nunc cauatis roboribus, aliquotiens per-
 agrans pedibus flumina, non congressibus nec armis fretus aut uiribus, / 25
 sed latrociniis assuetus occultis, astu et ludificandi uarietate, iam
 inde ab instituta gente nostris quoque maioribus formidatus; quae
 longius disparati, qua ferri poterant, tulimus leuiore iacturas effi-
 28 cacia ducum uitari posse sperantes. ubi uero per licentiam scandens

3 prospero occurrente V prospero o. E p. currente B (cure-) AG | illyrico
 ex yllirico (m2 ?) V || 4 acuius V Ad cuius E cuius BAG || 5 lac. indic. Haupt
 mancipiis add. Pighi attritis stratisque Rolfe | populus V populos ESAG po-
 pulo B || 6 supra*res V suspectos G suppres Haupt || 8 praeficere V praefecere
 EBAG || 10 metu omni Her. || 11 sarmaticos V Sarmaticus ESBA G || 13 tri-
 bunal V tribunali Kell. Nov. || 17 gratiore ad VB gratior ad EAG gratior ea
 ad Nov. | uerecunde EAG || 18 in om. BAG || 20 memoria VEB A memoriae
 Em2 G || 21 milestrenuae V | consulis V consultis EBAG | persulcabat VE per-
 sultabat SAG persultabatque B || 23 dispiciens V despiciens EBAG || 24 nunc-
 que VEA def. Pighi reiec. Hartke nunc SBG | nauatis VE cauatis Em2 A Lind.
 nautis SB nauticis b2 G || 27 nostrisque m. SG uestrisque m. B || 28 qua] quae V
 qua Lind. | laetiores, ? Cl. in app. saeuiores Fletcher reiec. Pighi Miller ||
 29 uetari VBA G uitari E Corn.

in maius ad funestas prouinciarum clades erepsit et crebras, com-
munitis aditibus Raeticis tutelaque peruigili Galliarum securitate
fundata terrore nullo relicto post terga uenimus in Pannonias, si
placuerit numini sempiterno, labentia firmaturi; cunctisque paratis,
5 ut nostis, uere adulto egressi arripuimus negotiorum maximas moles: /
primum ne struendo textis compagibus ponti telorum officeret multi-
tudo, quo opera leui perfecto uisis terris hostilibus et calcatis obsti-
natis ad mortem animis conatos resistere Sarmatas absque nostrorum
dispendio strauimus parique petulantia ruentes in agmina nobilium
10 legionum Quados Sarmatis adiumenta ferentes attriuimus. qui post
aerumnosa dispendia inter discursus et repugnandi minaces anhelitus,
quid nostra ualeat uirtus, experti manus ad dimicandum aptatas /
armorum abiecto munimine pone terga uinxerunt restareque solam
salutem contemplantis in precibus affusi sunt uestigiis Augusti cle-
15 mentis, cuius proelia saepe compererant exitus habuisse felices. his 29
sequestratis Limigantes quoque fortitudine superauimus pari inter-
fectisque pluribus alios periculi declinatio adegit suffugia petere la-
tebrarum palustrium. hisque secundo finitis euentu lenitatis tempus 30
aderat tempestiuae. Limigantes ad loca migrare compulimus longe
20 discreta, ne in perniciem nostrorum se commouere possent ulterius, /
et pepercimus plurimis et Zizaim praefecimus Liberis dicatum nobis
futurum et fidum plus aestimantes creare quam auferre barbaris
regem hoc decore augente sollemnitatem, quod isdem quoque rector
tributus antehac electus est et acceptus. quadruplex igitur praemium, 31
25 quod unus procinctus absoluit, nos quaesiuius et res publica, primo
ultione parta de grassatoribus noxiis; deinde quod uobis abunde
sufficiet ex hostibus captiui, his enim uirtutem oportet esse conten-
tam, quae sudore quaesiuit et dexteris. nobis amplae facultates opum- 32
que sunt magni thesauri, integra omnium patrimonia nostri labores et

3 Pannoniam *B* || 3. 4 placuit *V* ut placuit *G* si placuerit *Btl.* si placebit *Cl. in app.* || 4 nomine *V* numini *G* || 5 nr̄is *VE* nostris *SB* nostis *AG* | arripimus *VB* arripuimus *EAG* || 7 perfectio *V* perfecto *EAG* profectio *SB* || 9 petulanti *VE* (-tiae *m2* ?) petulantia *SBAG* || 10 armatis *VEB* Sarmatis *AG* | adtribui-
mus *VE* attriuimus *BAG* || 14 affusi *V* affusi *ESBAG* || 16 limitantes *BG* ||
17 alios periculi *om.* *B* periculi *om.* *G* || 19 limitantes *b₁b₂G* || 20 in *add. sup. lin.* *V* || 21 zizam *VBG* Zizaim *EA* || 22 adferre *V* auferre *E Grut. Val.* afferre *SBAG* || 23 hisdem *V* isdem *ESBAG* || 25 quaesiuius *VE* quae sciuius *SBA* quaesiuius *G* || 26 quot *G* | nobis *ESB* | abunde *om.* *SB* || 27 suffi-
cient *VEAG def. Pighi* sufficiet *B Btl.* | captiuis *V* captis *Val. prob. Bae.* cap-
tiui captis *Btl.* captis uiuis *Cl.* captiui *Pighi* | contemtam *V* contentam *ESB*
AG || 28 amplas *G* | opum quae *VE* opum, quae *SBAG* || 29 si *ante* integra
add. Btl. Haupt | integrum *V* integra *EBAG* | laboris *V* labores *G*

- fortitudo seruarint. hoc enim boni principis menti, hoc successibus
 33 congruit prosperis. postremo ego quoque hostilis uocabuli spoliū
 prae me fero, secundo Sarmatici cognomentum, quod uos unum idem-
 que sentientes mihi — ne sit arrogans dicere — merito tribuistis.“
 34 Post hunc dicendi finem contio omnis alacrior solito aucta spe po- 5
 tiorum et lucri uocibus festis in laudes imperatoris assurgens deumque
 ex usu testata non posse Constantium uinci tentoria repetit laeta. et
 reductus imperator ad regiam otioque bidui recreatus Sirmium cum
 pompa triumphali regressus est et militares numeri destinatas re-
 mearunt ad sedes. 10
 14 Hisce isdem diebus Prosper et Spectatus atque Eustathius legati ad
 Persas, ut supra docuimus, missi Ctesifonta reuersum regem adiere
 litteras perferentes imperatoris et munera poscebantque rebus inte-
 gris pacem et mandatorum memores nusquam ab utilitate Romanae
 rei maiestateque discedebant amicitiae foedus sub hac lege firmari de- 15
 bere asseuerantes, ne super turbando Armeniae uel Mesopotamiae
 2 statu quidquam moueretur. diu igitur ibi morati, cum obstinatissi-
 mum regem nisi harum regionum dominio sibi adiudicato obdures-
 centem ad suscipiendam cernerent pacem, negotio redierunt infecto. /
 3 post quod id ipsum condicionum robore pari impetraturi Lucillianus 20
 missus est comes et Procopius tunc notarius, qui postea nodo quodam
 uiolentiae necessitatis astrictus ad res consurrexerit nouas.

1 sensibus *SBG* || 3 secundi *V* secundo *Val. in adn. Btl.* || 4 sint *V* sim *E*
def. Pighi sit *BAG* || 5 concio *V* | solito *ex solit V* | potioris *SBG* || 6 lucris
VA ludicris *E* lucri *BG def. Langen* | imperator[i]s (*fu. e*) *V* | demumque *SB*
AG || 9 ad ante dest. add. *C. F. W. M.* || 10 sedes *VBAG* ad sedes *E Cl. c. c.* ||
 11 hisce reiec. *Her. def. Pighi* | hisdem *VBA* isdem *EG* | prospere spectatus *VE*
 prosper expectatus *B* Prosper et Spectatus *AG* | Eustachius *ESBG* || 12 tesi-
 fonta *VB* Ctesiphonta *AG* || 13 praeferentes *VEA* proferentes *BG* perferentes
Kell. || 14 principis post mand. add. *Cl. c. c. (cf. 21, 7, 4) reiec. Bae.* | onus quam *V*
 nusquam *ESBAG* || 15 amici itae *V* amicitiae *EAG* amici ita *SB* || 18 domini
 obsidia diiudicato *V* dominio sibi adiudicato *EBAG* || 21 iussus *VE* missus *SB*
AG | est om. *BAG* || 22 uiolentae *EAG* uiolente *SB* | consurrexit *AG def.*
Harmon | AMMIANI MARCELLI*NI (*fu. A*) RERVVM GESTARVM EXPLI-
 CIT LIBER XVII. INCIPIT LIBER XVIII V AMIANI MARCELLINI
 RERVVM GESTARVM FINIT LIBER XVII. INCIPIT XVIII E

LIBER XVIII

1. Iulianus Caesar Gallorum commodis consulit et ubique ab omnibus ius seruandum curat.
2. Iulianus Caesar castellorum ad Rhenum, quae receperat, moenia reparat, Rhenum transit et hostili Alamanniae parte uastata V Alamannorum reges ad pacem petendam et captiuos reddendos compellit.
3. Barbationi magistro peditum et uxori eius cur capita abscissa sint iussu Constantii Augusti.
4. Rex Persarum Sapor Romanos totis uiribus aggredi parat.
5. Antoninus protector cum suis omnibus ad Saporem transfugit eumque in bellum Romanum sponte iam motum impellit.
6. Vrsicinus magister militum ex oriente euocatus, cum iam uenisset in Thraciam, remittitur in Mesopotamiam; quo reuersus per Marcellinum Saporis aduentum explorat.
7. Sapor cum Chionitarum et Albanorum regibus Mesopotamiam intrat. Romani suos ipsi agros incendunt, agrestes in oppida compellunt ac citeriorem ripam Euphratis castellis praesidiisque communiunt.
8. Septingenti equites Illyriciani necopinantes a Persis coniciuntur in fugam. euadunt hinc Vrsicinus, inde Marcellinus.
9. Descriptio Amidae et quot tum ibi legiones ac turmae in praesidio fuerint.
10. Sapor duo castella Romana in fidem recipit.

Haec per orbis uarias partes uno eodemque anno sunt gesta. at in 1
Galliis cum in meliore statu res essent et Eusebium atque Hypatium
fratres sublimarent uocabula consulum, Iulianus contextis successi-
bus clarus apud hiberna sequestratis interim sollicitudinibus bellicis /
5 haud minore cura prouinciarum fortunis multa conducentia dispone-
bat diligenter obseruans, ne quem tributorum sarcina praegrauaret /
neue potentia praesumeret aliena aut hi uersarentur in medio, quo-
rum patrimonialia publicae clades augebant uel iudicium quisquam ab
aequitate deuiaret impune. idque ea re leui labore correxit, quod ipse 2
10 iurgia dirimens, ubi causarum cogebat magnitudo uel personarum, /
erat indeclinabilis iustorum iniustorumque distinctor. et licet multa 3
sunt eius laudanda in huiusmodi controuersiis, unum tamen sufficiet

2 galiis V | esset BAG || 4 hiberna[ns] (ns ex s m2) V hibernas ES hyberna
BAG Parisios hibernans Cl. in app. (cf. 21, 12, 16) || 7 premeret G | haut V aut
EBAG || 8 iudic*um (fu. i) V iudicium SB || 12 sint ESBAG | sufficit SBG ||

- 4 poni, ad cuius similitudinem acta uel dicta sunt. Numerium Narbo-
nensis paulo ante rectorem accusatum ut furem inusitato censorio
uigore pro tribunali palam admissis uolentibus audiebat; qui cum
infitatione defenderet obiecta nec posset in quoquam confutari, /
Delphidius, orator acerrimus, uehementer eum impugnans documen- 5
torum inopia percitus exclamauit: „ecquis, florentissime Caesar, no-
cens esse poterit usquam, si negare sufficiet?“ contra quem Iulianus
prudenter motus ex tempore: „et quis“, ait, „innocens esse poterit, /
si accusasse sufficiet?“ et haec quidem et huiusmodi multa ciuilia.
- 2 Egressurus autem ad procinctum urgentem, cum Alamannorum 10
pagos aliquos esse reputaret hostiles et ausuros immania, ni ipsi
quoque ad ceterorum sternerentur exempla, haerebat anxius, qua ui
qua celeritate, cum primum ratio copiam tribuisset, rumore prae-
2 curso terras eorum inuaderet repentinus. seditque tandem multa et
uaria cogitanti id temptare, quod utile probauit euentus. Hario- 15
baudem uacantem tribunalum, fidei fortitudinisque notae, nullo con-
scio legationis specie ad Hortarium miserat, regem iam pacatum, ut
exinde facile ad collimitia progressus eorum, in quos erant arma pro-
tinus commouenda, scitari possit, quid molirentur, sermonis barbarici
3 perquam gnarus. quo fidenter ad haec patrandi digresso ipse anni 20
tempore opportuno ad expeditionem undique milite conuocato pro-
fectus id inter potissima mature duxit implendum, ut ante proelio-
rum feruorem ciuitates multo ante excisas ac uacuas introiret recep-
tasque communiret, horrea quin etiam exstrueret pro incensis, ubi
4 condi possit annona a Britanniis sueta transferri. et utrumque per- 25
fectum est spe omnium citius. nam et horrea ueloci opere surrexerunt /
alimentorumque in isdem satias condita et ciuitates occupatae sunt
septem: Castra Herculis, Quadriburgium, Tricensima et Nouesium, /

1 at V ad *ESBAG* || 2 rectore V rectorem *ESBAG* || 3 uigore V *def. Löfst.*
more E rigore *BAG* | audebat V audiebat *EBAG* || 4 infitatione V *corr. m3* in-
sita ratione *BG* || 6 haec quis V quis E Nec quis B Ecquis *AG* || 7 suffecerit
BAG | cē V contra E *Lind.* circa *SBA G* || 8 et quis VEB *def. Pet.* ecquis *AG* ||
9 succidet V -fficiet *sup. lin. scr. Vm2* || 10 Alemannorum Eb₁b₂G Alemano-
rum B || 11 ausuro VEB ausuros *SAG* | n[i] (i ex e m3) V ni om. B || 21 reuo-
cato *BG* || 22 petissima V potissima *EAG* peritissima *SB* | dixit VB duxit
EAG || 23 excisa quas V excisas quas *EBAG* excisas G e. ac uacuas *Her.* | in-
troieret V introiret *ESBAG* || 24 incessis V incensis *ESBAG* || 25 posset *ES*
BAG | ueta VE sueta *SBA G* || 27 hisdem (-dem *add. m2*) V iisdem G ||
28 VII V || 28—p. 135, 1 tricensimae et — antennacum et *add. Vm2 in marg. in*
ras. Stricensium G Tricensima *Her.* et post Tric. om. A niues iobonna *Vm2EB*
Niuesio Bonna A Niuesium B. G Nouesium *Lind.*

Bonna, Antennacum et Vingo, ubi laeto quodam euentu etiam Florentius praefectus apparuit subito partem militum ducens et com-
meatum perferens copiam sufficientem usibus longis.

Post haec impetrata restabat adigente necessitatum articulo recep- 5
tarum urbium moenia reparari nullo etiamtum interturbante; idque
claris indiciis apparet ea tempestate utilitati publicae metu barbaros
oboedisse, rectoris amore Romanos. reges ex pacto superioris anni 6
aedificiis habilia multa suis misere carpentis et auxiliarii milites sem-
per munia spernentes huiusmodi ad obsequendi sedulitatem Iuliani
10 blanditiis deflexi quinquagenarias longioresque materias uexere cer-
uicibus ingrauate et fabricandi ministeriis opem maximam contu-
lerunt.

Quae dum diligenti maturantur effectum, Hariobaudes exploratis 7
omnibus redivit docuitque comperta. post cuius aduentum incitatis
15 uiribus omnes uenire Mogontiacum, ubi Florentio et Lupicino, Seueri
successore, destinate certantibus per pontem illic constitutum trans-
iri debere renitebatur firmissime Caesar asserens pacatorum terras
non debere calcari, ne, ut saepe contigit, per incivilitatem militis
occurrentia uastitantis abrupte foedera frangerentur.

20 Alamanni tamen omnes, quos petebat exercitus, confine periculum 8
cogitantes Suomarium regem amicum nobis ex pactione praeterita
monuerunt minaciter, ut a transitu Romanos arceret. eius enim pagi
Rheni ripis ulterioribus adhaerebant. quo testante resistere solum non
posse in unum coacta barbara multitudo uenit prope Mogontiacum /
25 prohibitura uiribus magnis exercitum, ne transmitteret flumen. ge- 9
mina itaque ratione uisum est habile, quod suaserat Caesar, ne paca-

1 iungo (*del.*) Vingo E iungo SB Bingio AG || 2 commeatum V commeatum
EBAG || 3 uisibus V usibus usibus (*alt. del.*) E usibus BAG || 5 inturbante VE
interturbante BAG | et que V idque G || 6 apretea V appareret ea E aspera
BA apparet, ea G paret ea Hagend. *def. Pighi* | utilitatis E || 7 rectore amore
romanos V potius quam amore Romanis E rectore amore. Romanos S rectoris
amore. R. BA non r. amore. Romanis G || 8 miserans S miserant BG || 9 sedu-
tilitatem V sedulitatem EBAG || 10 defluxi VE deflexi BAG | quinquagina-
rias ex quinquagen- (*m2*) V quinquagenarias EBAG | longioris ex longiores
(*m2*) V longiores EBAG || 14 rediit EAG || 15 uenire V uenere EBAG | mo-
gontiacum V Mogontiacum EBAG || 16 destinato SBA || 17 nitebatur VEB
renitebatur AG | paccatorum V || 18 contingit EBAG | indiuitatem ♂ V |
militio VE militi BA militis G militiae Her. || 19 occurrenti V occurrentia G |
uastitatis EBA uastantis G || 20 Alamanni V Alamanni ESA Alemanni B
Alemanni *b₁b₂* G || 21 sumoarium VEB Suomarium AG | pac*tione (*fu. a*) V ||
23 hreni V | resistere om. ESBG || 24 barbarica SBAG || 25 exercitus (*tr. ante*
flumen) E | transiret E transmitterent SBAG

- torum terrae corrumperentur neue renitente pugnacissima plebe /
 pons cum multorum discrimine iungeretur ... in locum ad compagi-
 10 nandum pontem aptissimum. quod hostes sollertissime contemplati /
 per contrarias ripas leniter incedentes, ubi nostros figere tentoria pro-
 cul cernebant, ipsi quoque noctes agebant exsomnes custodientes 5
 11 peruigili studio, ne transitus temptaretur. uerum cum nostri locum
 aduentarent prouisum, uallo fossaque quieuerunt circumdati et ascito
 Lupicino in consilium Caesar certis imperauit tribunis, ut trecentenos
 pararent cum sudibus milites expeditos, quid agi quoue iri deberet, /
 12 penitus ignorantes. et collecti nocte prouecta impositique omnes, / 10
 quos lusoriae naues quadraginta, quae tunc aderant solae, ceperunt, /
 decurrere iubentur per flumen adeo taciti, ut etiam remi suspen-
 derentur, ne barbaros sonitus excitaret undarum, atque mentis agi-
 litate et corporum, dum hostes nostrorum ignes obseruant, aduersas
 perrupere milites ripas. 15
 13 Dum haec celerantur, Hortarius rex nobis antea foederatus non
 nouaturus quaedam, sed amicus finitimis quoque suis reges omnes et
 regales et regulos ad conuiuium corrogatos retinuit epulis ad usque
 uigiliam tertiam gentili more extentis; quos discedentes inde casu
 nostri ex improviso adorti nec interficere nec corripere ullo genere 20
 potuerunt tenebrarum equorumque adiumento, quo dubius impetus
 trusit, abreptos. lixas uero uel seruos, qui eos pedibus sequebantur, /
 nisi quos exemit discrimine temporis obscuritas, occiderunt.
 14 Cognito denique Romanorum transitu, qui tunc perque expeditio-
 nes praeteritas ibi leuamen sumere laborum opinabantur, ubi hostem 25
 contingeret inueniri, perculsi reges eorumque populi, qui pontem ne
 strueretur studio seruabant intento, metu exhorrescentes diffuse
 uertuntur in pedes et indomito furore sedato necessitudines opesque
 suas transferre longius festinabant. statimque difficultate omni de-
 pulsa ponte constrato sollicitarum gentium opinione praeuenta uisus 30

1 niue VB neue EAG | gente SBAG || 2 pons] plebs A || 2.3 ad pons—
 pontem* add. G in marg. || 2 iri ante in add. Val. in adn. lac. indic. Her.
 Cl. || 3 contemplanti V contemplati ESBAG || 4 incidentes V incedentes
 EAG insidentes B || 5 cernebantibus si V cernebant ipsi EAG cernentibus si B ||
 7 accito SBG || 9 cum sudibus] confisos uiribus *Langen* succinctius *Schneider*
lac. suspic. Momms. | debere VB deberent E deberet Em2AG || 12 aut V
 ut Em2BAG | remissus penderentur V remisuspenderentur Em2BAG || 15 per-
 rumpere VBAG def. Nov. Rolfe Pighi perrupere E Btl. def. Sey. | limitis G ||
 16 ante G || 17 finitimis V finitimis ESBAG || 19 more gentili tr. SBG || 20 corri-
 gere VB corripere EAG | genere] modo SBAG || 22 adreptos VB abreptos
 EAG || 24 transitu Romanorum tr. Cl. c. c. in app. reiec. Pighi Sey. || 29 festi-
 naba[nt] V | difficultatem V difficultate ESBAG

in barbarico miles per Hortarii regna transibat intacta. ubi uero terras 15
infestorum etiamtum tetigit regum, urens omnia rapiensque per me-
dium rebellium solum grassabatur intrepidus.

Postque saepimenta fragilium penatium inflammata et obtrunca-
5 tam hominum multitudinem uisosque cadentes multos aliosque sup-
plicantes cum uentum fuisset ad regionem, cui Capellatii uel Palas
nomen est, ubi terminales lapides Romanorum et Burgundiorum con-
finia distinguebant, castra sunt posita ea propter, ut Macrianus et
Hariobaudus, germani fratres et reges, susciperentur impauidi, qui
10 propinquare sibi perniciem sentientes uenerant pacem anxiiis animis
precaturi. post quos statim rex quoque Vadomarius uenit, cuius erat 16
domicilium contra Rauracos scriptisque Constantii principis, quibus
commendatus est artius, allegatis leniter susceptus est, ut decebat, /
olim ab Augusto in clientelam rei Romanae susceptus. et Macrianus 17
15 quidem cum fratre inter aquilas admissus et signa stupebat armorum
uiriumque uarium decus uisa tunc primitus proque suis orabat. /
Vadomarius uero nostris coalitus utpote uicinus limiti mirabatur qui-
dem apparatus ambitiosi procinctus, sed uidisse se talia saepe ab
adolescentia meminerat prima. libratis denique diu consiliis concordii 18
20 assensione cunctorum Macriano quidem et Hariobaudus pax est attri-
buita, Vadomario uero, qui suam locaturus securitatem in tuto et
legationis nomine precator uenerat pro Vrio et Vrsicino et Vestralpo
regibus pacem itidem obsecrans, interim responderi non poterat, ne,
ut sunt fluxioris fidei barbari, post abitum recreati nostrorum parum
25 acquiescerent per alios impetratis. sed cum ipsi quoque missis legatis / 19
post messes incensas et habitacula captosque plures et interfectos /
ita supplicarent tamquam ipsi haec deliquissent in nostros, pacem
condicionum similitudine meruerunt. inter quas id festinatum est

1 hortarii (i alt. add. m2) V || 2 regum (g ex c m2) [u]rens V | rapinisque V
rapiensque G || 5 homin[um] (um ex em m2) V || 6 capellatii V def. Norden Ca-
pillacii Her. || 7 romanorum VEB A def. Schmidt Norden Alemannorum G |
Burgundorum SBAG || 8 distinguibant ex distinguebant (m2) V distinguebant
ESBAG | macrinus VE Macrianus SBAG || 9 hariobadus V Ariobadus E
Hariobaudus SBG Hariobaude A || 12 constanti V Constantii ESBAG def.
Harmon Cl. c. c. || 13 ducebat VEB om. AG ut decebat Val. || 14 macrianus ex
macrinus (m2) V Macrinus E || 15 ad[mi]ssus V || 17 Dadomarius VB Vado-
marius EAG || 18 ab om. SBG || 20 macriniano VEB Macriano AG | Hari-
baude A || 21 Vadalmario (l del.) E Dadomario B || 22 uario VEBG Vrio A |
uersalpo VEBG Vestralpo A || 24 fluxiores VE fluxioris Em2BAG | habitum
VE abitur BAG | recreati V recreati E Val. recordati BAG || 25 atquiesce-
rent V || 28 similitudinem meruerunt ex s. eruerunt (m2) V similitudine merue-
runt EAG similitudinem eruerunt SB

maxime, ut captiuos restituerent omnes, quos rapuerant excursibus crebris.

- 3 Haec dum in Galliis caelestis corrigit cura, in comitatu Augusti / turbo nouarum exoritur rerum a primordiis leuibus ad luctus et lamenta progressus. in domo Barbationis pedestris militiae tunc rec- 5 toris examen apes texuere perspicuum. superque hoc ei prodigiorum gnaros sollicite consulenti discrimen magnum portendi responsum est, coniectura uidelicet tali, quod hae uolucres post compositas sedes opesque congestas fumo pelluntur et turbulento sonitu cymbalorum. huic uxor erat Assyria nomine nec taciturna nec prudens, quae 2 eo ad expeditionem profecto et multiplici metu suspensio ob ea, quae meminerat sibi praedicta, perculsa uanitate muliebri ancilla ascita notarum perita, quam e patrimonio Siluani possederat, ad maritum scripsit intempestiue uelut flens obtestans, ne post obitum Constanti propinquantem in imperium ipse, ut sperabat, admissus despecta se 15 anteponeret Eusebiae matrimonium tunc reginae, decore corporis inter multas feminas excellentis. quibus litteris occulte, quantum fieri potuit, missis ancilla, quae domina dictante perscripserat, reuersis omnibus e procinctu exemplum ferens ad Arbitionem noctis prima 3 quiete confugit auideque suscepta chartulam prodidit. hocque indicio ille confisus, ut erat ad criminandum aptissimus, principi detulit / atque ex usu nec mora ulla negotio tributa nec quiete Barbatio epistulam suscepisse confessus et mulier scripsisse documento conuicta non 5 leui ceruicibus interiere praecisis. hisque punitis quaestiones longe serpebant uexatique multi nocentes sunt et innocentes. inter quos 25 etiam Valentinus ex primicerio protectorum tribunus ut conscius inter complures alios tortus aliquotiens superuixit penitus, quid erat gestum, ignorans. ideoque ad iniuriae periculique compensationem / ducis in Illyrico meruit potestatem.
- 6 Erat autem idem Barbatio subagrestis arrogantisque propositi, ea 30 re multis exosus, quod et, dum domesticos protectores sub Gallo regeret Caesare, proditor erat et perfidus et post eius excessum nobi-

3 comitatum VEB comitatu Em2 AG || 6 examina pestex[ere] (ex sup. lin. et ere m2) V examina pertexere apium E e. pascere B examen apes texere A Momms. def. Meurig-D. e. a. fecere G iunxere Nov. struxere Pet. texuere Sey. def. Češka | ei om. SBG || 9 con[ges]tas (ges ex iec m2) V || 10 huic ex huc V || 11 profecto ex profectu V || 14 obtestansque BG | Constantii ESBAG || 15 despectet VEB despecta AG || 16 corporis ex corporum V || 17 feminis V om. E feminas SBAG || 19 ab V ad ESBAG | Arbitionem] Barbationem ESBAG || 20 cartulam V || 25 nocentes sunt et innocentes V def. Pighi innocentissimi Damsté c. c. sunt del. uel sunt] simul Fletcher c. c. || 32 caesar VB Caesare EAG

lioris militiae fastu elatus in Iulianum itidem Caesarem paria confin-
 gebat crebroque detestantibus bonis sub Augusti patulis auribus /
 multa garriebat et saeua, ignorans profecto ueteris Aristotelis sapiens 7
 dictum, qui Callisthenen sectatorem et propinquum suum ad regem
 5 Alexandrum mittens ei saepe mandabat, ut quam rarissime et iucunde
 apud hominem loqueretur uitae potestatem et necis in acie linguae
 portantem. ne sit hoc mirum homines profutura discernere nonnum- 8
 quam et nocentia, quorum mentes cognatas caelestibus arbitramur, /
 animalia ratione carentia salutem suam interdum alto tueri silentio
 10 solent, ut exemplum est hoc perquam notum. linquentes orientem 9
 anseres ob calorem plagamque petentes occiduam, cum montem pe-
 netrare coeperint Taurum aquilis abundantem, timentes fortissimas
 uolucres rostra lapillis occludunt, ne eis eliciat uel necessitas extrema
 clangorem, isdemque collibus agiliore uolatu transcursis proiciunt
 15 calculos atque ita securius pergunt.

Dum apud Sirmium haec diligentia quaeruntur impensa, orientis 4
 fortuna periculorum terribiles tubas reflabat. rex enim Persidis fera-
 rum gentium, quas placarat, adiumentis accinctus augendique regni
 cupiditate supra homines flagrans arma uiresque parabat et commea-
 20 tus consilia tartareis manibus miscens et superstitiones omnes con-
 sulens de futuris hisque satis collectis peruadere cuncta prima uerni
 temperie cogitabat.

Et cum haec primo rumores, dein nuntii certi perferrent omnesque 2
 suspensos aduentantium calamitatum complicaret magna formido, /
 25 Comitatus fabrica eandem incudem, ut dicitur, diu noctuque tun-
 dendo ad spadonum arbitrium imperatori suspicaci ac timido intende-
 debat Vrsicinum uelut uultus Gorgonei toruitatem haec saepe taliaque
 replicans, quod interempto Siluano quasi penuria meliorum ad
 tuendas partes eoas denuo missus altius anhelabat. hac autem assen- 3
 30 tandi nimia foeditate mercari complures nitebantur Eusebi fauorem, /

1 statu *SBG* || 3 uetus *VEA* notus *S* notum *BG* ueteris *Corn. Schneider* |
 rapiens *♂V* || 6 loquerentur *VE* loqueretur *SBAG* || 8 decentia *SBAG* || 11 an-
 seres] grues *A* | quam *post* ob *del. V* || 13. 14 ne — clangorem *add. Vm2 in*
marg. || 14 transcur[s]is *V* || 15 calc[u]los *V* || 17 terribilis *V* terribiles *G* | tu-
 bas ne (*ex tuba de?*) flabat *V* t. reflabat *E* tuba inflabat *SBA* tubas i. *G* || 19 cu-
 piditati *♂V* | super *♂V* supera *S* super *BG* || 20 praestionis *V* prestigiosos *E*
 (praestionis *in marg.*) praestitionis *B* praescitionis *A Btl.* (-nes) praestigiatōres
b₂G praesciones *Gron.* praescios *Kell.* praesagitiones *Corn.* superstitiones *Her.* |
 omnis *Kell.* || 22 temporis *♂V* || 23 deinde *EBG* || 25 comitatus is (**sup. ns;*
fu. n) *V* Comitatus *E Lind.* comitensis *SBAG* | tun*dendo (*fu. c*) *V* || 26 spa-
 donum *V* spadonum *ESBAG* | suspicanti *BG* || 29 hanillabit *ex* hanillabat *V*
 hanelabit *E* anhelabat *SBAG* || 30 Eusebii *ESBAG*

cubiculi tunc praepositi, apud quem, si uere dici debeat, multa Constantius potuit, ante dicti magistri equitum salutem acriter impugnantis ratione bifaria, quod omnium solus nec opes eius augebat ut ceteri et domo sua non cederet Antiochiae, quam molestissime flagitabat. qui ut coluber copia uirus exuberans natorum multitudinem etimatum aegre serpentium excitans ad nocendum emittebat cubicularios iam adultos, ut inter ministeria uitae secretioris gracilitate uocis semper puerilis et blandae apud principis aures nimium patulas / existimationem uiri fortis inuidia graui pulsarent. et breui iussa fecerunt. horum et similium taedio iuuat ueterem laudare Domitianum, / qui licet patris fratrisque dissimilis memoriam nominis sui inexpressibili detestatione perfudit, tamen receptissima inclaruit lege, qua minaciter interdixerat, ne inter terminos iurisdictionis Romanae castraret quisquam puerum; quod ni contigisset, quis eorum ferret examina, / quorum raritas difficile toleratur? actum est tamen cautius, ne, ut fingebat, rursus accitus idem Vrsicinus metu cuncta turbaret, sed, cum fors copiam detulisset, raperetur ad mortem.

Haec operientibus illis et ancipiti cogitatione districtis nobis apud Samosatam, Commageni quondam regni clarissimam sedem, parumper morantibus repente noui motus rumoribus densis audiuntur et certis. quos docebit orationis progrediens textus.

Antoninus quidam ex mercatore opulento rationarius apparitor Mesopotamiae ducis, tunc protector exercitatus et prudens perque omnes illas notissimas terras, auiditate quorundam nexus ingentibus damnis, cum iurgando contra potentes se magis magisque iniustitia frangi contemplaretur ad deferendam potioribus gratiam, qui spectabant negotium, inclinatis, ne contra acumina calcitraret, flexus in blanditias molliores confessusque debitum per colludia in nomen fisci translatum iamque ausurus immania rimabatur tectius rei publicae membra totius et utriusque linguae litteras sciens circa ratiocinia uersabatur, qui uel quarum uirium milites ubi agant uel procinctus tempore

1 cubili V cubiculi E B A G | sibi redici V E sui reditus B A si uera dici G si uere d. *Hadr. Val.* | debeant E debebat B A debent G || 2 posuit *Damsté reiec. Miller Pighi Frassinetti Sey.* || 3 opus V opis G. opes *Her.* | agebat V egebat G augebat *Her.* || 6 serpentem B G || 7 uita V uitae E B A G || 8 nemium ♂ V || 11 patri fratrique B G || 15 paritas V E paucitas B A G raritas *Bozh. Kell.* || 16 se V B sed E A G || 18 opperientibus G || 19 mageni V Comageni E S B A G || 21 concertis V E concretis B A G certis *Val. in adn. (con- ad mageni lin. 19 pertinere indic. Her.)* | exitus V E B G textus A || 22 Antonius V Antoninus G || 25 potentis V E potentes B A G || 26 diferendam V differendam E S B deferendam A G | potentioribus B G || 27 flectis se V flecti se E flexisse S B flexit se A G flexus *Pet.* || 29 ausurus ex aurus V || 30 linguae V linguae E S B A G

quo sint uenturi, describens itidem armorum et commeatum copiae /
 aliaque usui bello futura an abunde suppetant, indefessa scitatione
 percontans. et dum totius orientis didicisset interna uirorum stipen- 2
 diique parte maxima per Illyricum distributa, ubi distinebatur ex
 5 negotiis seriis imperator, allapsuro iam praestituto die soluendae pe-
 cuniae, quam per syngrapham debere se confiteri ui metuque com-
 pulsus est, cum omnibus se prospiceret undique periculis opprimen-
 dum largitionum comite ad alterius gratiam infestius perurgente, fu-
 gam ad Persas cum coniuge, liberis et omni uinculo caritatum ingenti
 10 molimine conabatur. atque ut lateret stationarios milites, fundum in 3
 Hiaspide, qui locus Tigridis fluentis alluitur, pretio non magno mer-
 catur. hocque commento cum nullus causam ueniendi ad extremas Ro-
 mani limitis partes iam possessorem cum plurimis auderet exigere, /
 per familiares fidos peritosque nandi occultis saepe colloquiis cum
 15 Tamsapore habitis, qui tractus omnes aduersos ducis potestate tunc
 tuebatur, et antea cognitus misso a Persicis castris auxilio uirorum
 pernecium lembis impositus cum omni penatium dulcedine nocte
 concubia transfretatur ex contraria specie Zopyri illius similis Baby-
 lonii proditoris.

20 Rebus per Mesopotamiam in hunc statum deductis Palatina cohors 4
 palinodiam in exitium concinens nostrum inuenit tandem amplam
 nocendi fortissimo uiro auctore et incitatore coetu spadonum, qui
 feri et acidi semper carentesque necessitudinibus ceteris diuitias solas
 ut filiolas iucundissimas amplectuntur. stetitque sententia, ut Sabi- 5
 25 nianus cultus quidem senex et bene nummatus, sed imbellis et igna-
 uus et ab impetranda magisterii dignitate per obscuritatem adhuc longe
 discretus praeficiendus eoīs partibus mitteretur, Vrsicinus uero cura-

1 quos intuenturi V intuenturi E quos intueretur BA quos intuentur G quo
 sint ituri Btl. q. s. uenturi C. F. W. M. | [i]tidem (fu. e) V || 2 aliaquae ex ali-
 quae V | indefessas cititatione V i. citatione S indefessa aciscitatione EA i. sci-
 tatione BG || 3 dum V def. Pet. cum Lind. || 4 destinabatur VBA destinabat E
 distinebatur G || 5 adlapsura V adlapsuro G || 6 syngrafam V || 9 et liberis
 et E liberisque et SBAG || 11 hiasspide V | tigridi VB Tigridis AG | adlue-
 tur V adluitur ESBA G || 12 causa V causam EBAG || 15 Sapore BAG |
 aduersus duces V aduersos ducis G || 16 uirorum ex uirurum V || 17 paena
 dum VE poena tum maris B penatum AG penatium postea penatum Btl. ||
 18 transfretat rex VE t., res BA t., re G transfretatur Cl. ex Momms. | spe-
 cizopiri VE spem C. B spe Zopyri A specie Z. G | b[abr]onii (fu. rab) V babi-
 onii E Babylonii Em2G Barbronii SB Babyloniae A || 21 ansam G || 23 fieri V
 feri ESAG ferri B || 24 fiolas V filiolas EBAG || 25 uictus V uiduus E uir BA
 uietus G unctus Btl. uegetus Corn. Nov. prob. Pet. cultus Her. quietus Walter |
 uene numatus V bene nummatus ESBA G || 27 praeficiendis BAG

turus pedestrem militiam et successurus Barbationi ad comitatum reuerteretur, quo praesens rerum nouarum audus concitor, ut iactabant, a grauibz inimicis et metuendis incesseretur.

- 6 Dum haec in castris Constantii quasi per lustra aguntur et scaenam /
et diribitores uenundatae subito potestatis pretium per potiores dif- 5
funditant domos, Antoninus ad regis hiberna perductus auenter
suscipitur et apicis nobilitatus auctoritate, quo honore participantur
mensae regales et meritorum apud Persas ad suadendum ferendasque
sententias in contionibus ora panduntur, non contis nec remulco, ut
aiunt, id est non flexiloquis ambagibus uel obscuris, sed uelificatione 10
plena in rem publicam ferebatur eundemque incitans regem, ut quon-
dam Maharbal lentitudinis increpans Hannibalem posse eum uincere,
7 sed uictoria uti nescire assidue praedicabat. educatus enim in medio /
ut rerum omnium gnarus auditorum nactus uegetos sensus et aurium
delenimenta captantes nec laudantium, sed secundum Homericos 15
Phaeacas cum silentio admirantium iam inde quadragesimi anni me-
moriam replicabat post bellorum assiduos casus et maxime apud Hi-
leiam et Singaram, ubi acerrima illa nocturna concertatione pugna-
tum est, nostrorum copiis ingenti strage confossis quasi dirimente
quodam medio fetiali, Persas nondum Edessam nec pontes Euphratis 20
tetigisse uictores, quos armipotencia fretos successibusque magnificis
ita dilatasse decuerat regna, ut ... arent, eo maxime tempore, quo
diuturnis bellorum ciuiliu motibus sanguis utrimque Romani robo-
ris fundebatur.
- 8 His ac talibus subinde inter epulas sobrius perfuga, ubi de apparatu 25
bellorum et seriis rebus apud eos Graiorum more ueterum consul-
tatur, regem incendebat ardentem, ut exacta hieme statim arma fre-

5 diriuitores VE diribitores BAG | diffundit an VE d., in BA diffundi-
tant G || 7 quo ex qua V || 8 uersas VE Persas BAG || 9 ramulco VE ramulo
SB remulco AG || 10 id est — obscuris del. Val. ut schol. in adn. Btl. reiec.
Hertz || 11 plena ex facta V || 13 eductus BG || 14 uigiliis eius V uigilis e. E
uigilias, e. BA uigiles G uigilissimos Eyss. uigiliis suetos Pet. uegetos (eius cor-
rectura ad -iliis) Her. (cf. 22, 16, 19) || 16 feacas V | a post inde add. Her. reiec.
Blomgren | memoriam G || 20 eufrates V || 21 armi potentia ex arma p. V ||
22 decue ratarent eo maxime eo V decuerat. Arcente (?) m. eo E d., arent eo
m. BA d. rem, eo m. G lac. post decuerat indic. et ut (in app.) add. Eyss. regna
add. Schneider larem Her. lac. post ut indic. Cl. regna, ut toti Asiae imperarent
Nov. r. ut omnis ereptas sibi prouincias uindicarent Pighi et maxime eo Eyss. ||
23 diuturnis ex diurnis V || 25 subrius V sobrius EG habitis BA || 26 rebus
add. V sup. lin. | gratorum VE Graiorum BAG Dareorum Wilamowitz reiec.
Meurig-D.

tus fortunae suae magnitudine concitaret, ipse quoque in multis ac necessariis operam suam fidenter promittens.

Sub isdem fere diebus Sabinianus adepta repentina potestate sufflatus et Ciliciae fines ingressus decessori suo principis litteras dedit / hortantis, ut ad comitatum dignitate afficiendus superiore citius properaret eo necessitatum articulo, quo etiam, si apud Thylen moraretur Vrsicinus, acciri eum magnitudo rerum ratione probabili flagitabat utpote disciplinae ueteris et longo usu bellandi artis Persicae scientissimum. quo rumore prouinciis percitis ordines ciuitatum et 2 populi decretis et acclamationibus densis iniecta manu detinebant paene publicum defensorem memores, quod relictus ad sui tutelam / cum inertis et umbratili milite nihil amiserat per decennium, simul metuentes salutem, quod tempore dubio remoto illo aduenisse hominem compererant inertissimum. credimus (neque enim dubium est) per 3 aërios tramites famam praepetem uolitare, cuius indicio haec gesta pandente consiliorum apud Persas summa proponebatur; et multis ultro citroque deliberatis placuit Antonino suadente, ut Vrsicino procul amoto despectoque nouello duce posthabitis ciuitatum perniciosius obsidiis perrumperetur Euphrates ireturque prorsus, ut occupari possint prouinciae fama celeritate praeuenta omnibus ante bellis nisi temporibus Gallieni intactae paceque longissima locupletes, / cuius rei prosperante deo ductorem commodissimum fore spondebat. / laudato firmatoque concordi omnium uoluntate consilio conuersisque 4 uniuersis ad ea, quae erant citius congerenda, commeatus, milites, 25 arma ceteraque instrumenta, quae poscebat procinctus aduentans, / perpetua hieme parabantur.

Nos interea paulisper cis Taurum morati ex imperio ad partes Italiae festinantes prope flumen uenimus Hebrum ex Odrysarum montibus decurrentem ibique principis scripta suscepimus iubentia omni 30 causatione posthabita reuerti Mesopotamiam sine apparitione ulla expeditionem curaturi periculosam ad alium omni potestate trans-

1 ipse ex ipe V || 3 sabinianus ex sabinanus V || 8 utpute V utpote EG utputa SBA | bellanditatis V bellandi ratis S b. artis BAG def. Meurig-D. b. calliditatis Her. ritu persico bellandi E || 9 ordinis V ordinibus E ordine BA ordines G || 11 paene] penes se BAG || 13 homine V hominem EBAG || 15 aërios VE uarios aëriosque BA aërios G || 16 consiliorum ex consiliorum V | praeponebatur V proponebatur Lind. || 19 euphrates V || 20 prouincia add. Vm2 sup. ln. prouinciae BG || 21 intacta V intactae G | locupletis V locupletes G || 23 conuersisque conuersisque (alt. del.) V conuersisque ESG conuersus BA || 24 uniuersis om. BA || 27 uenientes post Italiae add. SBG || 30 cautione VE BA cunctatione Em2 in marg. causatione G | apparitionem ullam V apparitione ulla E Gdt. a., nullam SBA G

- 6 lata. quod ideo per molestos formatores imperii struebatur, ut, si
Persae frustra habiti redissent ad sua, ducis noui uirtuti facinus assi-
gnaretur egregium, si fortuna sequior ingruisset, Vrsicinus reus pro-
7 ditor rei publicae deferretur. agitat^{is} itaque rationibus diu cunctati /
reuersique fastidii plenum Sabinianum inuenimus, hominem mediocris 5
staturae et parui angustique animi, uix sine turpi metu sufficientem
ad leuem conuiuii, nedum proelii strepitum perferendum.
- 8 Tamen quoniam speculatores apparatus omnes apud hostes feruere /
constanti asseueratione perfugis concinentibus affirmabant, oscitante
homunculo Nisibin prope reuenimus utilia paraturi, ne dissimulantes 10
9 obsidium Persae ciuitati superuenirent incautae. dumque intra muros
maturanda perurgerentur, fumus micantesque ignes assidue Tigride
per Castra Maurorum et Sisara et collimitia reliqua ad usque ciuita-
tem continui perlucebant solito crebriores erupisse hostium uastato-
10 rias manus superato flumine permonstrantes. qua causa ne occuparen- 15
tur itinera, celeri cursu praegressi cum ad secundum lapidem uenisse-
mus, liberalis formae puerum torquatum, ut coniectabamus, octen-
nem in aggeris medio uidimus heulantem, ingenui cuiusdam filium,
ut aiebat; quem mater, dum imminentium hostium terrore percita
fugeret, impeditior trepidando reliquerat solum. hunc dum imperatu 20
ducis miserati commoti impositum equo prae me ferens ad ciuitatem
reduco, circumuallato murorum ambitu praedatores latius uagaban-
11 tur. et quia me obsidionales aerumnae terrebant, intra semiclausam
posticam exposito puero nostrorum agmen agilitate uolucris repete-
12 bam exanimis nec multum fuit, quin caperer. nam cum Abdigildum 25
quendam tribunum fugientem cum calone ala sequeretur hostilis /
lapsoque per fugam domino seruum deprehensum, cum ego rapido

2 uirtute V uirtuti EAG uirtutes B | facinos V facinus EBAG || 3 ut
ante proditor add. Btl. proditae Corn. || 4 differetur VB deferretur EAG |
agitatis ita siue VE a. ita sine SB agitata itaque A agitati ita sine G agitat^{is}
itaque Btl. Haupt | rationibus] summa rationis A || 5 hominum V hominem
ESBAG || 7 strepitum proelio VB st. prelitorum E proelii st. tr. A st. prae-
lii G || 8 quō V qm̄ E cum Em2 (in marg.) SBA quoniam G || 10 prope V pro-
pere Val. | ni VB nihil E ne AG || 11 incaute VEB incautae AG || 12 adsi-
duae trigidae V assidue t. E a. tacita BA assidui e Tigride G a. a T. Lind.
assidue a T. Val. a reiec. Bae. || 13 conlitia VEA alimenta B conlimitia G ||
14 perlocibant V perlocitabant E peruolitabant Em2 perlucebant BAG | acre-
briores V acerbioris E crebriores BAG | uastitorias V uastatorias ESBAG ||
17 liberali VEBAG liberalis Em2 Pet. | forma BAG || 21 miserati VBA def.
Blomgren miseratione E Her. | commotique BAG || 25 fuit V def. Löfst. Pighi
afuit Btl. C. F. W. M. Haupt prob. Pet. Harmon | cum] eram BA | abdigit
dum V Abdigildum EG abditus, dum BA Abdigildum (= Aud.) Her.

ictu transirem, interrogassent, quisnam prouectus sit iudex, audis-
sentque Vrsicinum paulo ante urbem ingressum montem Izalam
petere, occiso indice in unum quaesiti complures nos irrequietis cur-
sibus sectabantur. quos cum iumentum agilitate praegressus apud Amu- 13
5 din, munimentum infirmum, dispersis per pabulum equis recubantes
nostros securius inuenissem, porrecto extentius brachio et summi-
tatibus sagi contortis elatius adesse hostes signo solito demonstrabam /
isdemque iunctus impetu communi ferebar equo iam fatisciente. /
terrebat autem nos plenilunium noctis et planities supina camporum / 14
10 nulla, si occupasset artior casus, latibula praebere sufficiens, ubi nec
arbores nec frutecta nec quicquam praeter herbas humiles uisebatur. /
excogitatum est ergo, ut ardente superposita lampade et circumligata, 15
ne rueret, iumentum solum, quod eam uehebat, solutum sine rectore /
laeuorsus ire permetteretur, cum nos ad montanos excessus dextra
15 positos tenderemus, ut praelucere sebalet facem duci lenius gradienti /
Persae credentes eum tenerent potissimum cursum; quod ni fuisset
praeuisum, circumuenti et capti sub dicionem uenissemus hostilem.

Hoc extracti periculo cum ad nemorosum quendam locum uineis 16
arbustisque pomiferis consitum Meiacarire nomine uenissemus, cui
20 fontes dedere uocabulum gelidi, lapsis accolis omnibus solum in re-
moto secessu latentem inuenimus militem, qui oblatus duci et locu-
tus uaria prae timore ideoque suspectus adigente metu, qui inten-
tabatur, pandit rerum integram fidem docetque, quod apud Parisios
natus in Galliis et equestri militans turma uindictam quondam com-
25 missi facinoris timens ad Persas abierat profugus exindeque morum
probitate spectata sortita coniuge liberisque susceptis speculatorem
se missum ad nostra saepe ueros nuntios reportasse. at nunc se a
Tamsapore et Nohodare optimatibus missum, qui cateruas ductaue-
rant praedatorum, ad eos redire, quae didicerat, perlaturum. post
30 haec adiectis, quae agi in parte diuersa norat, occiditur.

1 profectus *VEBA* praefectus *b₂G* prouectus *Val.* || 3 indicem *V* indice *EG* in-
uicem *BA* | minimum *G* | quaesiti] coacti *BA* || 3. 4 cursi[bus secta]bantur (bus
secta *sup.* bus caede *scr. m2*) *V* || 4 Amudum *SBA G* || 5 rabulum *ſV* | recum-
bantes *V* recubantes *ESBA G* || 6 nos *VBA* nostros *EG* | inuenisset *BA* | ex-
tensius *EAG* || 8 fatiscentem *V* fatisciente *ESBA G* || 9 nos *om.* *SBG* ||
14. 15 dextra positos *ex* dextro positus *V* dextera positos *E SBA G* || 15 exten-
deremus *VEB* tenderemus *AG* || 16 nisi *SBA G* || 20 dilapsis *Corn. reiec. Pet.*
Löfst. Pighi Meurig-D. || 21 secesse *V* secessu *ESBA G* || 24 gallus *V* Galliis *ES*
BAG || 26 spectat*a (*fu. t*) *V* suspectata *SB* || 28 Sapore *BG* | nohodareo
VEG Hobodario *SBA* Nohodare *Gron.* | dictauerant *VE* ductauerant *BAG* ||
29 perlatorum *V* perlaturum *ESBA G* || 30 norat *V def. Bae.* notauerat *Damsté*

- 17 Proinde curarum crescente sollicitudine inde passibus citis Amidam
pro temporis copia uenimus, ciuitatem postea secutis cladibus inclu-
tam. quo reuersis exploratoribus nostris in uaginae internis notarum
figuris membranam repperimus scriptam a Procopio ad nos perferri
mandatam, quem legatum ad Persas antea missum cum comite Lu- 5
cilliano praedixi haec consulto obscurius indicantem, ne captis
baiulis sensuque intellecto scriptorum excitaretur materia funestis-
sima.
- 18 „Amendatis procul Graiorum legatis forsitan et necandis rex ille
longaeus non contentus Hellesponto iunctis Grenici et Rhyndaci 10
pontibus Asiam cum numerosis populis peruasurus adueniet, suopte
ingenio irritabilis et asperrimus, auctore et incensore Hadriani quon-
dam Romani principis successore; actum et conclamatum est, ni
cauerit Graecia.“
- 19 Qui textus significabat Persarum regem transitis fluminibus An- 15
zaba et Tigride Antonino hortante dominium orientis affectare totius./
his ob perplexitatem nimiam aegerrime lectis consilium suscipitur
prudens.
- 20 Erat eo tempore satrapa Corduenae, quae obtemperabat potestati
Persarum, Iouinianus nomine appellatus in solo Romano, adolescens 20
nobiscum occulte sentiens ea gratia, quod obsidatus sorte in Syriis
detentus et dulcedine liberalium studiorum illectus remeare ad nostra
- 21 ardenti desiderio gestiebat. ad hunc missus ego cum centurione quo-
dam fidissimo exploratus noscendi gratia, quae gerebantur, per
auios montes angustiasque praecipites ueni. uisusque et agnitus co- 25
miterque susceptus causam praesentiae meae uni illi confessus adiunc-
to taciturno aliquo locorum perito mittor ad praecelsas rupes exinde

3 uagina BG || 3. 4 figaris notarum tr. S figuris n. B figuris n. AG || 5 man-
data tamquam VEB A mandata quem Em2 mandatam quem G || 7 intellec-
tos V intellecto EBA G || 9 ille add. Cl. uel Meurig-D. || 10 flongeuus VBA
longaeus E (lac. 2 litt.) G | graenicia V grecia E Granici BAG Grenici Her. |
randaci ex randici V randaci ES Randici B Rhyndaci A Rindaci G || 11 pon-
tibus om. et lac. 5 litt. E | [po]pulis V || 13 nisi G || 21 obsidatiis V obsidatus ES
BAG | Syriis — p. 147, 7 mente quadam repetita post p. 159, 18 sanguine et VSB
(= V2 (= ille scriba neglegentior cf. p. 158, 8 S2 B2) | [b]a[l]syriis V2 sirus S2
B2 Syria BAG || 22 dulcedine ex dulcenine (m2) V2 | liberalium ex libralium
(m3 ?) V2 | et nostra V2 et nostro S2 B2 || 23 gestabat V2 S2 | quondam V2 ||
24 noscendi ex noscende (m2) V2 || 25 a[ng]ustiasque V2 | **** (ueni sup. lin.
scr.) V2 | comi[ter]que V comitesque ex comitesque (m2) V2 comitesque S2 B2 ||
26 [meae] (add. m2) [uni] illi V2 om. BAG | ad[iuncto] V2 || 27 tacitur no ex
dacitur no (m3) V2 | peritor (sup. lin. scr. m2) V2 | praecel[s]as** (fu. -cella-
sas) V2 | rupe[s] (s ex n) V2

longe distantes, unde, nisi oculorum deficeret acies, ad quinquagesimum usque lapidem quoduis etiam minutissimum apparebat. ibi morati integrum biduum, cum sol tertius affulsisset, cernebamus terrarum omnes ambitus subiectos, quos horizontas appellamus, agminibus oppletos innumeris et antegressum regem uestis claritudine rutilantem. quem iuxta laeuus incedebat Grumbates, Chionitarum rex nobilis, aetate quidem media rugosisque membris, sed mente quadam grandifica multisque uictoriarum insignibus nobilis; dextra rex Albanorum, pari loco atque honore sublimis; post duces uarii, auctoritate et potestatibus eminentes, quos ordinum omnium multitudo sequebatur ex uicinarum gentium roboribus lecta, ad tolerandam rerum asperitatem diuturnis casibus erudita. quo usque nobis Doriscum, Thraciae oppidum, et agminatim intra consaepta exercitus recensetos, Graecia fabulosa, narrabis? cum nos cauti uel, ut uerius dixerim, timidi nihil exaggeremus praeter ea, quae fidei testimonia neque dubia neque incerta monstrarunt.

Postquam reges Nineue, Adiabenae ingenti ciuitate, transmissa / 7 in medio pontis Anzabae hostiis caesis extisque prosperantibus transiere laetissimi, coniectantes nos residuam plebem omnem aegre penetrare post triduum posse citius exinde ad satrapen reuersi quieuiamus / hospitalibus officiis recreati. unde per loca itidem deserta et sola / 2 magno necessitatis ducente solacio celerius, quam potuit sperari, reuersi confirmauimus animos haesitantium unum e naualibus pontem transisse reges absque ulla circumitione perdoctos. extemplo 3 igitur equites citi mittuntur ad Cassianum Mesopotamiae ducem /

1 dificeret ex deficeret (m2) V2 | quinquagessimus V2 || 2 quod suis V V2 E BA quod S2 quo B2 quoduis G | suis - apparebat om. S2B2 minutissimum usque lapidem quod apparebat V2 | minutissimum B munitissimum A || 3 solertius VV2S2 sol altius E solertius SB2 sol lentius BG sol tertius A || 4 opizontac V opiz[a]ntas V2 orizontas EBAG opizontes SS2 orizontes B2 || 5 obpletos V2 | clari[t]udine (t ex d) V2 || 6 leuuis SB lentus B2 | incendebat S2 | grynbate scionitarum VESB grynbrates chionitarum V2S2 Grambates Chenobosciatarum B2 G. Chionitarum A Grumbates Ch. G || 7 nobis VV2E nobilis SS2BB2A om. G | quidem aetate quidem (alt. sup. lin. scr. m2) V [aetate] quidem V2 quidem aetate quidem E quidem aetate SS2B aetate quidem B2AG | regosisque ♂ V2 | et V2S2B2 | quidam ex quedam (m2) V2 quidem S2B2 || 8 dextra SBAG || 9 ducis VE hunc BA duces G | auctoritatem VE auctoritate BAG || 11 ruboribus ♂ V || 13 recensitos ESBA G || 15 exaggeramus V exegerimus E exaggeremus BAG || 17 hadia bene V Adiabenae EAG Hadianaeque B || 19 lectissimi VE A laetissimi BG || 21 hospita[li]bus V || 24 circumitione SBAG | Exemplo ♂ V || 25 tunc ad VE tum ad BA ad G

- rectoremque prouinciae tunc Euphronium compulsuri agrestes cum familiis et pecoribus uniuersis ad tutiora transire et agiliter deseri Carrhas, oppidum inualidis circumdatum muris; super his campos
 4 omnes incendi, ne pabulorum suppeteret copia. et imperatis sine mora completis iniecto igni furentis elementi uis maxima frumenta omnia, 5 cum iam stipula flauenti turgerent, herbasque pubentes ita contorruit, / ut ad usque Euphraten ab ipsis marginibus Tigridis nihil uiride cerneretur. tunc exustae sunt ferae complures maximeque leones per ea loca saeuientes immaniter consumi uel caecari sueti paulatim hoc
 5 modo. inter harundineta Mesopotamiae fluminum et frutecta leones 10 uagantur innumeri, clementia hiemis ibi mollissimae semper innocui. / at ubi solis radiis exarserit tempus, in regionibus aestu ambustis uapore sideris et magnitudine culicum agitantur, quorum examinibus per eas terras referta sunt omnia. et quoniam oculos quasi umida et lucentia membra eadem appetunt uolucres palpebrarum libramentis 15 mordicus insidentes, idem leones cruciati diutius aut fluminibus mersi sorbentur, ad quae remedii causa confugiunt, aut amissis oculis, quos unguibus crebro lacerantes effodiunt, immanius efferascunt; quod ni fieret, uniuersus oriens huiusmodi bestiis abundaret.
- 6 Dum campi cremantur, ut dictum est, tribuni cum protectoribus 20 missi citeriores ripas Euphratis castellis et praeacutis sudibus omni-que praesidorum genere communibant tormenta, qua parum erat uoraginosum, locis opportunis aptantes.
- 7 Dum haec celerantur, Sabinianus inter rapienda momenta periculorum communium lectissimus moderator belli interneciui per Edes- 25 sena sepulchra quasi fundata cum mortuis pace nihil formidans more uitae remissioris fluxius agens militari pyrrice sonantibus modulis / pro histrionicis gestibus in silentio summo delectabatur ominoso sane

2 transire compelli et V transire et *Lind. def. Blomgren Frassinetti* t. confestim *Pet.* || 5 igne BAG | uix V uis EBAG || 6 conturruit V contriuit E contorruit SBAG || 10 harundineta V *corr. m3* || 12 ad V At ESBAG || 15 eadem V eadem EAG eidem SB | palpebra[ru]m V || 17 atque V *corr. m3* || 18 effere-
 scunt BAG || 19 uniuersos V uniuersus ESBAG || 21 ceterioris V citerioris ESBA citeriores G | eufrates V | castellis om. SB | sedibus V sudibus ES BAG || 22 communiebant b₂G | quarum erat V qua non erat EG quae erant non BA qua parum erat *Günther* || 23 uoraginosum] multum difficilia BA || 25 inertissimus *Kell.* laetissimus *Momms.* abiectissimus *Pet.* leuissimus *Dam-
 sté reiec. Bickel Blomgren* | aedes sena V Aedessena EG pedes sena S pe-
 dum senum BA || 27 flux[ius] V | pyrrico VEA Pyrrichio BG pyrrice Cl. ||
 28 histrio[n]icis (n ex u) V

et incepto et loco, cum haec et huiusmodi factu dictuque tristia futu-
 ros praenuntiantia motus uitare optimum quemque debere saeculi
 progressionem discamus. interea reges Nisibi pro statione uili trans- 8
 missa incendiis arida nutrimentorum uarietate crescentibus fugitan-
 5 tes inopiam pabuli sub montium pedibus per ualles gramineas incede-
 bant. cumque Bebasen uillam uenissent, unde ad Constantiam usque 9
 oppidum, quod centesimo lapide disparatur, arescunt omnia siti per-
 petua, nisi quod in puteis aqua repperitur exilis, quid agerent, diu
 cunctati iamque suorum duritiae fiducia transituri exploratore fido
 10 docente cognoscunt Euphraten niuib. tabefactis inflatum late fuis-
 gurgitibus euagari ideoque uado nequaquam posse transiri. conuer- 10
 tuntur ergo ad ea, quae amplectenda fortuita daret occasio, spe con-
 cepta praeter opinionem exclusi ac proposito pro abrupto rerum prae-
 sentium statu urgenti consilio Antoninus dicere, quid sentiat, iussus /
 15 orditur flecti iter suadens in dexterum latus, ut per longiorem cir-
 cumitum omnium rerum usu regionum feracium et consideratione ea,
 qua rectus pergeret hostis, adhuc intactarum castra duo praesidiaria
 Barzalo et Claudias peterentur sese ductante, ubi tenuis fluuius prope
 originem et angustus nullisque adhuc aquis aduenis adolescens facile
 20 penetrari poterit ut uadosus. his auditis laudatoque suasore et iusso 11
 ducere, qua norat, agmina cuncta ab instituto itinere conuersa prae-
 uium sequebantur.

Quo certis speculationibus cognito nos disposuimus properare Sa- 8
 mosata, ut superato exinde flumine pontiumque apud Zeugma et
 25 Capersanam iuncturis abscisis hostiles impetus, si iuisset fors ulla,

1 et in loco V B A G loco E et loco Wagn. | tristi**a (fu. ti) V || 1. 2 futuros p.
 motus del. Val. ut schol. in adn. Btl. || 2 pronuntiant V praenuntiant Gron. prae-
 nuntiantia Günther Momms. prob. Pet. || 3 nesibiprostratione V Nisibi prostrat-
 tione EA ne sibi prostratione SB Nisibi pro statione G || 4 in[c]endiis (fu. g) V ||
 5 pabuli ex pubuli V | ince*debant (fu. n) V || 6 constantinam VE Constan-
 tiam S B A G || 8 re*peritur (fu. p) V || 9 contati b₂G | duritia V duritiae G |
 explorato[re] V || 15 orditor VE (proditor in marg.) orditur B A G | intexte-
 rum ex intextum (m2) V in dextrum E in dexterum S B A G | circuitum E S B
 A G || 16 omnem V B A omnium ex omnem E omnium G | regionem imfera-
 cium V r. inferacem E r. inferat suos B A regionum feracium G || 17 qua] quod
 Nov. Her. Löfst. | adhuc V adhuc E B A G || 18 barzaloc te laudias V b. et l. E
 Brigantes Ligios B (-tess) A Barzala et Laudias G Barzalo et Claudias Kell. |
 peterent B A || 19 null[i]sque (fu. u) V || 21 institut*o (fu. i) itinera V i. itinere
 E S B A G | prauium V prauium E Val. per auium B A G || 23 Samosatam A ||
 24 zeuma V E B G Zeugmam A Zeugma Lind. || 25 capersana V B G Capersanam
 E A | iunctura is V iuncturi his E A uinctura his S B iuncturis G

- 2 repelleremus. sed contigit atrox et silentio omni dedecus obruendum. /
namque duarum turmarum equites circiter septingenti ad subsidium
Mesopotamiae recens ex Illyrico missi enerues et timidi praesidium
per eos tractus agentes nocturnasque pauentes insidias ab aggeribus
publicis uesperis, quando custodiri magis omnes tramites conueniret, / 5
3 longius discedebant. hocque obseruato eos uino oppressos et somno /
uiginti milia fere Persarum Tamsapore et Nohodare ductantibus nullo
prospiciente transgressa post tumulos celsos uicinos Amidae occulta-
bantur armata.
- 4 Moxque, ut dictum est, cum abituri Samosata luce etiamtum dubia 10
pergeremus, ab alta quadam specula radiantium armorum splendore
perstricti hostesque adesse excitatus clamitantes signo dato, quod
ad proelium solet hortari, restitimus conglobati nec fugam capessere, /
cum essent iam in contuitu, qui sectarentur, nec congregi cum hoste
equitatu et numero praeualente metu indubitatae mortis cautum 15
5 existimantes. denique ex ultima necessitate manibus iam conserendis, /
cum, quid agi oporteat, cunctaremur, occiduntur quidam nostrorum /
temere procursantes et urgente utraque parte Antoninus ambitiosius
praegrediens agmen ab Vrsicino agnitus et obiurgatorio sonu uocis
increpitus proditorque et nefarius appellatus sublata tiara, quam ca- 20
puti summo ferebat honoris insigne, desiluit equo curuatisque mem-
bris humum uultu paene contingens salutauit patronum appellans et
dominum manus post terga conectens, quod apud Assyrios supplicis
6 indicat formam, et „ignosce mihi“, inquit, „amplissime comes, ne-
cessitate, non uoluntate ad haec, quae noui, scelesti prolapsi. egere 25

1 repellerimus V repelleremus ESBAG || 4 traductus VG tractus E Lind.
in adn. Btl. tractum BA || 5 qnd V qñ E quondam S quodam BA quan-
do G || 7 XXV | persarum feretam Sapore SB fere p. S. G || 8 tumulos VE
tumulos SBAG || 10 noxque VE Moxque SBAG | samosatam VEBAG | lu-
centiam tum V luce etiam t. EAG lucetiam t. B || 11 ablata quodam V ab
alta quadam EG ablata quaedam SB oblata q. A || 12 praestrici SBAG |
***excitatus V || 13 **hortari (fu. ex) V || 14 ni ex ne (m2) V ni E nec BAG ||
15 praeualentem etuin dubitate V praeualente etiam indubitate E praeualentem
et ui i. S praeualentes et ui indubitatae B praeualente et ui i. A p. metu i. G ||
17 contaremur SBG || 18 urgente utraque parte ex utraque parte urgente V |
ambitiosum VE def. Pet. (adub.) Her. (adiectiu.) ambitiose BAG ambitiosius
Momms. || 19 agmina bursicino V a. ab Vrsicino ESBAG agmini Momms.
agmen Her. | sono ESBAG || 21 summi Damsté prob. Miller reiec. Pighi | disiluit
V dissiluit ESBG desiluit A || 23 tergum SBG || 24 inquit V || 25 nonis
caelesta V nosti scelesti Em2 nouis s. BAG moui Kell. Eyss. def.
Fletcher | prolapsu V prolapsus EBA prolapsi G

me praecipitem iniqui flagitatores, ut nosti, quorum auaritiae ne tua quidem excelsa illa fortuna propugnans miseriis meis potuit refragari.“ simul haec dicens e medio prospectu abscessit non auersus, sed, dum euanesceret, uerecunde retrogradiens et pectus ostentans.

5 Quae dum in curriculo semihorae aguntur, postsignani nostri, qui 7 tenebant editiora collis, exclamant aliam catafractorum multitudinem equitum pone uisam celeritate quam maxima propinquare. atque, ut 8 in rebus solet afflictis, ambigentes, cuinam deberet aut posset occurri, / trudente pondere plebis immensae passim, qua cuique proximum uide-
10 batur, diffundimur uniuersi, dumque se quisque expedire discrimine magno conatur, sparsim disiecti hosti concursatori miscemur. itaque 9 spreta iam uiuendi cupiditate fortiter decernentes ad ripas pellimur Tigridis alte excisas. unde quidam praecipites pulsi implicantibus armis haeserunt, ubi uadosus est amnis, alii lacunarum hausti uertigine uorabantur, nonnulli cum hoste congressi uario euentu certa-
15 bant, quidam cuneorum densitate perterriti petebant proximos Tauri montis excessus. inter quos dux ipse agnitus pugnatorumque mole 10 circumdatus cum Aiadalthae tribuno caloneque uno equi celeritate ereptus abscessit.

20 Mihi dum auis ab itinere comitum, quid agerem, circumspicio, Ve- 11 rinianus domesticus protector occurrit femur sagitta confixus; quam dum auellere obtestante collega conarer, cinctus undique antecedenti- bus Persis ciuitatem petebam anhelu cursu rependo ex eo latere, quo incessebamus, in arduo sitam unoque ascensu perangusto meabilem, /
25 quem scissis collibus molinae ad calles aptandas aedificatae densius constringebant. hic mixti cum Persis eodem ictu procurrentibus ad 12 superiora nobiscum ad usque ortum alterius solis immobiles stetimus ita conferti, ut caesorum cadauera multitudine fulta repperire ruendi spatium nusquam possent utque miles ante me quidam discriminato
30 capite, quod in aequas partes ictus gladii fiderat ualidissimus, in sti- pitis modum undique coartatus haeretur. et licet multiplicia tela per 13 tormentorum omnia genera uolarent e propugnaculis, hoc tamen periculo murorum nos propinquitatis eximebat tandemque per posticam

1 inquit V inquit ESBG om. A inquieti Unger iniqui Haupt || 2 quidem ex quidam V || 8 possit VBA G posset E || 14 lacunarium V lacunarum EBA G || 16 quidam ex quidum V || 18 Alario item B Aiadaltha G || 20 Verennianus V || 25 callibus VEBG cautibus A collibus Val. in adn. (Tm2) | aptandas V aptandas Cl. || 26. 27 asuperiora V ad s. ESBAG || 27 immobilis V immobiles EBA G || 33 eximebat ex eximebant V

ingressus refertam inueni confluente ex finitimis uirile et muliebre secus. nam et casu illis ipsis diebus in suburbanis peregrina commercia/ circumacto anno solita celebrari multitudo conuenarum augebat agre-
 14 stium. interea sonitu uario cuncta miscentur partim amissos gemen-
 tibus, aliis cum exitio sauciis, multis caritates diuersas, quas prae 5
 angustiis uidere non poterant, inuocantibus.

9 Hanc ciuitatem olim perquam breuem Caesar etiamtum Constan-
 tius, ut accolae suffugium possint habere tutissimum, eo tempore, quo
 Antoninupolim oppidum aliud struxit, turribus circumdedit amplis et
 moenibus locatoque ibi conditorio muralium tormentorum fecit ho- 10
 2 stibus formidatam suoque nomine uoluit appellari. et a latere quidem
 australi geniculato Tigridis meatu subluitur propius emergentis; qua
 euri opponitur flatibus, Mesopotamiae plana despectat; unde aqui-
 loni obnoxia est, Nymphaeo amni uicina uerticibus Taurinis umbra-
 tur gentes Transtigritanas dirimentibus et Armeniam; spiranti ze- 15
 phyro controuersa Gumathenam contingit, regionem uberem et cultu
 iuxta fecundam, in qua uicus est Abarne nomine sospitalium aquarum
 lauacris calentibus notus. in ipso autem Amidae meditullio sub arce
 fons diues exundat potabilis quidem, sed uaporatis aestibus nonnum-
 3 quam foetens. cuius oppidi praesidio erat semper quinta Parthica le- 20
 gio destinata cum indigenarum turma non contemnenda. sed tunc
 ingruentem Persarum multitudinem sex legiones raptim percursis
 itineribus antegressae muris astitere firmissimis: Magnentiaci et De-
 centiaci, quos post consummatos ciuiles procinctus ut fallaces et tur-
 bidos ad orientem uenire compulit imperator, ubi nihil praeter bella 25
 timetur externa, et Tricensimani Decimanique Fortenses et Superuen-
 tores atque Praeuentores cum Aeliano iam comite, quos tirones tum

1 uirilis E uirili b_2G | muliebris sexus E muliebre sexu BA muliebri s. b_2G ||
 2 commertia V || 3 celebrar[i]* (fu. um) V celebrare G || 4 amisso VB amis-
 sa EA amissos G || 6 angusti[i]s (fu. a) V || 7 dum VB tum EAG || 11 a om.
 BAG || 12 meatu* (fu. s) V || 12. 13 emergentesque uiri VEB emergentis. qua Euri
 AG || 13 plane despectant VB plana despectat EAG || 14 nymphaeo ex nimpha
 eo V || 15 spiranti ex spirati V || 16 contro uersagum athena V controuersam
 gumathenam E controuersa Gumathena BA c. Gumathenam G | uberem V
 ubere Corn. || 19 exundant V exundat E exudat BAG || 22 sex V Müller def.
Češka restituimus septem Her. post Momms., qui nomen unius legionis post ex-
*terna (l. 26) excidisse putat (cf. 19, 2, 14) | percussis** (fu. in?) V percussis E*
percursis BAG || 23 adstiter ie V astiterunt E astitere SBAG || 26 tricensi-
mani ex tricesimani V | decimique VEBG Decimanique A || 27 c[u]m (fu.
um) [aelia]no V | dum V tum G

etiam nouellos hortante memorato adhuc protectore erupisse a Singara Persasque fusos in somnum rettulimus trucidasse complures. /
 aderat Comitum quoque sagittariorum pars maior equestris uidelicet 4
 turmae ita cognominatae, ubi merent omnes ingenui barbari armo-
 5 rum uiriumque firmitudine inter alios eminentes.

Haec dum primi impetus turbo conatibus agitat insperatis, rex cum 10
 populo suo gentibusque, quas ductabat, a Bebase loco itinere flexo
 dextrorsus, ut monuerat Antoninus, per Horren et Meiacarire et
 Charcha ut transiturus Amidam, cum prope castella Romana uenis-
 10 set, quorum unum Reman, alterum Busan appellatur, perfugarum
 indicio didicit multorum opes illuc translatas seruari ut in munimen-
 tis praecelsis et fidis additumque est ibi cum supellectili pretiosa /
 inueniri feminam pulchram cum filia paruula, Craugasii Nisibeni
 cuiusdam uxorem, in municipali ordine genere, fama potentiaque
 15 circumspecti. auiditate itaque rapiendi aliena festinans petit impetu 2
 fidenti castella, unde subita animi consternatione defensores armorum
 uarietate praestrici se cunctosque prodidere, qui ad praesidia confu-
 gerunt, et digredi iussi confestim clauas obtulere portarum patefac-
 tisque aditibus, quidquid ibi congestum erat, eruitur et productae
 20 sunt attonitae metu mulieres et infantes matribus implicati graues
 aerumnas inter initia tenerioris aetatis experti. cumque rex percon- 3
 tando, cuiusnam coniux esset, Craugasii comperisset, uim in se me-
 tuentem prope uenire permisit intrepidam et uisam opertamque ad
 usque labra ipsa atro uelamine certiore iam spe mariti recipiendi et
 25 pudoris inuiolati mansuri benignius confirmauit. audiens enim con-
 iugem miro eius amore flagrare hoc praemio Nisibenam prodicionem
 mercari se posse arbitrabatur. inuentas tamen alias quoque uirgines / 4

1 hortantem V hortante G | a om. SBAG | singora VEB Singara AG ||
 2 fusos persasque V Persasque fusos tr. G || 3 equestres V equestris Momms. ||
 6 turbo add. G def. Brakman reiec. Blomgren | agitatim speratis VE agminatim
 superatis BA agitat insperatis G agitant Blomgren || 8 Antonius ESBA ||
 10 bus ♂ V || 11 monumentis V munimentis G || 12 supplectili V || 13 paruola
 VE paruola SBAG | craugas[i](fu. ti)V || 14 in om. SBAG | municipali V ||
 15 lac. 23 litt. post circumspecti in fin. pag. V | inperu V impetu ESBA G ||
 17 praestricis ex praestrinctis V praestrici EBAG praestrici se Val. | cunc-
 tos EAG || 18 degre[di] V degredi BAG def. Corn. digredi E Lind. || 20 metu]
 sonitu SBG | infant[es] V || 21 interniti V inter initia G | tenerioris (rio sup.
 lin. scr. m2) V | lac. post experti indic. Cl. reiec. Pighi || 22 quaenam Erfurd
 Langen Kell. | crausagu V || 23 uisam opertamque V def. Blomgren opertam
 Fletcher prob. Miller Pighi || 23. 24 absque V ad usque Gron. pater Btl. prob.
 Pet. || 26. 27 se ante prodicionem tr. SBAG || 27 aliasque VBG alias EA alias
 quoque Lind.

Christiano ritu cultui diuino sacratas custodiri intactas et religioni
seruire solito more nullo uetante praecepit lenitudinem profecto in
tempore simulans, ut omnes, quos antehac diritate crudelitateque
terrebat, sponte sua metu remoto uenirent exemplis recentibus docti /
humanitate eum et moribus iam placidis magnitudinem temperasse 5
fortunae.

1 $\overline{\chi}$ iano V || 2 praecipit VBG praecepit EA | lenitudine V lenitudinem
EBAG || 3 crudalitateque ex crudelitateque (m2) V crudelitateque EA om.
SBG || 5 mori[bus] V || 6 fortunas V fortunae EBAG || AMMIANI MAR-
CELLINI RERVM GESTARVM EXPLICIT LIBER. XVIII. INCIPIT LI-
BER. XVIII. V AMIANI ETC. EXPLICIT LIBER. XVIII. INCIPIT.
XVIII. E

LIBER XIX

1. Sapor, dum Amidenses ad deditionem hortatur, a praesidiariis sagittis et tragulis petitur. idem dum temptat Grumbates rex, filius eius interficitur.
2. Amida circumsidetur et intra biduum bis oppugnatur a Persis.
3. Vrsicinus noctu obsidentibus superuenire frustra conatur Sabiniano magistro militum repugnante.
4. Pestilentia Amidae orta intra decimum diem exiguo imbre sedatur. et de causis ac generibus pestilentiae.
5. Amida hinc circum muros, inde per subterraneos fornices duce transfuga oppugnatur.
6. Gallicanarum legionum eruptio Persis exitiabilis.
7. Turres et alia opera urbis muris admouentur; incenduntur a Romanis.
8. Amida per celsos aggeres muris proximos temptatur a Persis ac inuaditur. Marcellinus post captam urbem nocte euadit ac fuga Antiochiam petit.
9. Amidae ex ducibus Romanis alii supplicio affecti, alii uincti. Craugasius Nisibenus desiderio uxoris captivae transfugit ad Persas.
10. Plebs Romana inopiam frumenti metuens seditiones mouet.
11. Limigantes Sarmatae dum simulata petitione pacis deceptum imperatorem inuadunt, maxima suorum strage reprimuntur.
12. Laesae maiestatis multi arcessiti atque damnati.
13. Lauricius comes Isaurorum latrocinia compescit.

Hoc miserae nostrorum captiuitatis euentu rex laetus successusque 1
 opperiens similes egressus exinde paulatimque incedens Amidam die
 tertio uenit. cumque primum aurora fulgeret, uniuersa, quae uideri 2
 poterant, armis stellantibus coruscabant ac ferreus equitatus campos
 5 oppleuit et colles. insidens autem equo ante alios celsior ipse praeibat 3
 agminibus cunctis aureum capitis arietini figmentum interstinctum
 lapillis pro diademate gestans, multiplici uertice dignitatum et gen-
 tium diuersarum comitatu sublimis. satisque eum constabat colloquio
 tenuis defensores moenium temptaturum aliorum Antonini consilio
 10 festinantem. uerum caeleste numen, ut Romanae rei totius aerumnas 4
 intra unius regionis concluderet ambitum, adegerat in immensum se
 extollentem credentemque, quod uiso statim obsessi omnes metu

1 misera V misero E miserae SBAG || 3 surgeret SBG || 4 stillantibus V
 stellantibus Em2BAG || 5 collens V colles ESBAG || 9 dignitate (tate del. ?)
 ante antonini V om. ESBAG | Antonii EA || 10 caeleste V caeleste EBAG |
 nomen VBA numen EG || 11 intra unius (intra del. ?) ex intrauimus (m2) V
 intra unius EG intra om. SBA | imensum V

- 5 exanimati supplice suenirent in preces. portis obequitabat comitante
cohorte regali. qui, dum se prope confidentius inserit, ut etiam uultus
eius possit aperte cognosci, sagittis missilibusque ceteris ob decora
petitus insignia corruisset, ni puluere iaculantium adimente conspec-
tum parte indumenti tragulae ictu discissa editurus postea strages 5
6 innumeras euasisset. hinc quasi in sacrilegos violati saeuens templi /
temeratumque tot regum et gentium dominum praedicans eruendae
urbis apparatu nisibus magnis instabat et orantibus potissimis duci-
bus, ne profusus in iram a gloriosis descisceret coeptis, leni summatum
petitione placatus postridie quoque super deditione moneri decreuerat 10
defensores.
- 7 Ideoque cum prima lux aduenisset, rex Chionitarum Grumbates /
fidenter domino operam nauaturus tendebat ad moenia cum manu
promptissima stipatorum, quem ubi uenientem iam telo forte conti-
guum contemplator peritissimus aduertisset, contorta ballista filium 15
eius primae pubis adolescentem lateri paterno haerentem thorace cum
pectore perforato perfodit proceritate et decore corporis aequalibus
8 antestantem. cuius occasu in fugam dilapsi populares eius omnes
moxque, ne raperetur, ratione iusta regressi numerosas gentes ad arma
clamoribus dissonis concitarunt, quarum concursu ritu grandinis hinc 20
9 inde conuolantibus telis atrox committitur pugna. et post interneciu
certamina ad usque finem diei protenta, cum iam noctis esset initium, /
per acervos caesorum et scaturrigines sanguinis aegre defensum cali-
gine tenebrarum extrahitur corpus, ut apud Troiam quondam super
10 comite Thessali ducis exanimi socii Marte acerrimo conflixerunt. quo 25
funere regia maesta et optimatibus uniuersis cum parente subita clade
perculsis indicto iustitio iuuenis nobilitate commendabilis et dilectus /
ritu nationis propriae lugebatur. itaque ut armari solebat elatus in

1 examinati V exanimati ESBAG | in add. Vm2 | obequitabat V def. Pighi
lac. unius us. inter obequita et bat indic. Cl. || 4 corgruisset V corr. m3 || 5 astrages V strages ESBAG || 6 templi ex temple V || 8 magnas V magnis
EBAG || 9 ni VEB ne AG | lenis sumatum V leni summatum E Val. lenis-
sima cum SB l. tum A l. eorum G || 10 posttridie V || 12 grambates VEA Gram-
bantes SB Grumbates G || 13 ano per amna uaturus (u pr. ex b m2) V lac. 11 litt. E
an operam nauaturus S o. n. BAG suam o. n. Eyss. Saporis suam o. n. Cl. reiecimus
domino Thörnell prob. Miller def. Pighi domino suam Rolfe | romanu V manu
EG Romanis SB Romanorum manu A || 14 promptissimas V promptissima E
AG promptissimis B || 17 praefudit VEB profudit A perfudit G | procerita-
tem V proceritate EBAG || 19 [iu]sta V || 22 nocti V noctis ESBAG ||
23 scaturrigenes V || 25 thesali V | exanimis aciem arte V exanime acies Marte
Em2 AG exanimis acie M. SB exanimi socii Pet. || 28 amari VEB armari AG

amplo quodam suggestu locatur et celso circaque eum lectuli decem
sternuntur figmenta uehentes hominum mortuorum ita curate pol-
lincta, ut imagines essent corporibus similes iam sepultis, ac per
dierum spatium septem uiri quidem omnes per contubernia et manipu-
5 los epulis indulgebant saltando et cantando tristia quaedam genera
neniarum regium iuuenem lamentantes. feminae uero miserabili 11
planctu in primaeuo flore succisam spem gentis solitis fletibus con-
clamabant, ut lacrimare cultrices Veneris saepe spectantur in sollem-
nibus Adonidis sacris, quod simulacrum aliquod esse frugum adulta-
10 rum religiones mysticae docent.

Post incensum corpus ossaque in argenteam urnam collecta, quae 2
ad gentem humo mandanda portari statuerat pater, agitata summa
consiliorum placuerat busto urbis subuersae expiare perempti iuuenis
manes; nec enim Grumbates inulta unici pignoris umbra ire ultra
15 patiebatur. biduoque ad otium dato ac missis abunde, qui pacis modo 2
patentes agros pingues cultosque uastarent, quinquies ordine multipli-
cato scutorum cingitur ciuitas ac tertiae principio lucis corusci globi
turmarum impleuerant cuncta, quae prospectus humanus potuit undi-
que contueri, et sorte loca diuisa clementi gradu incedentes ordines
20 occuparunt. Persae omnes murorum ambitus obsidebant: pars, quae 3
orientem spectabat, Chionitis euenit, qua funestus nobis ceciderat ado-
lescens, Cuseni meridiano lateri sunt destinati, tractum seruabant
septemtrionis Albani, occidentali portae oppositi sunt Segestani, acer-
rimi omnium bellatores, cum quibus elata in arduum specie elephan-
25 torum agmina rugosis horrenda corporibus leniter incedebant arma-
tis onusta, ultra omnem diritatem taetri spectaculi formidanda, ut
rettulimus saepe.

Cernentes populos tam indimensos ad orbis Romani incendium diu 4

1 cercaque ♂ V || 2. 3 pollinetautemagines V pollineta ut imagines E pollin et
aut i. S polita et ut i. B politae, ut et i. b₂ polita, ut i. A pollincta, ut et i. G
p. u. i. Val. || 4 VII V || 5 [can]tando (fu. sal) V | tristitia V tristia E B A G ||
6 lamentates V lamentantes E S B A G || 8 Venereae B G || 9 phrygum V fru-
gum G || 11 corpus ex coruus V | conlecta V coniecta Val. conlecta C. F.
W. M. || 13 iuuenis ex iuuenis V || 14 grumbatis ex grumba (m2) V grumbatis E
Grambates B A Grumbates G | inuita V in uita S B inulta A G || 19 incedentis
V E incedentis S B incedentes A G | ordinis V E B ordines A G || 20 om̄s muro-
rum om̄s V omnes murorum E B A G m. o. Kieβl. || 21 omnem (del.) orientem V |
[ex]spectabat (ex ex a m2) V spectabat E G expectabat S B aspectabat A |
quae V qua E B A G || 22 cuius add. V m2 in lac. 7 litt. cuius E S B A Vertae G
Cusenis Marquart Cuseni Brost Pighi || 23 occidentalis V occidentali E B A G ||
25 incedebant V incedebant E S B A G | armati V B armatis E A G || 28 urbis ex
orbis (m2) V orbis E S G urbis B A

quaesitos in nostrum conuersos exitium salutis rata desperatione gloriosos uitae exitus deinde curabamus iamque omnibus nobis optatos. /
 5 a sole itaque orto usque diei ultimum acies immobiles stabant ut fixae nullo uariato uestigio nec sonitu uel equorum audito hinnitu eademque figura digressi, qua uenerant, cibo recreati et somno, cum super- 5
 esset exiguum noctis, aeneatorum clangore ductante urbem ut mox
 6 casuram terribili corona cinxerunt. uixque ubi Grumbates hastam infectam sanguine ritu patrio nostrique more coniecerat fetialis, armis exercitus concrepans inuolat muros confestimque lacrimabilis belli turbo crudescit rapido turmarum processu in procinctum alacritate 10
 omni tendentium et contra acri intentaque occursatione nostrorum.
 7 Proinde diffractis capitibus multos hostium scorpionum iactu moles saxeae colliserunt, alii traiecti sagittis, pars confixi tragulis humum corporibus obstruebant, uulnerati alii socios fuga praecipiti repetebant. nec minores in ciuitate luctus aut mortes sagittarum creberrima 15
 nube auras spissa multitudine obumbrante tormentorumque machinis, quae direpta Singara possiderant Persae, uulnera inferentibus
 9 plura. namque uiribus collectis propugnatores omissa uicissim certamina repetentes in maximo defendendi ardore saucii perniciose cadebant aut laniati uoluendo stantes proxime subuertebant aut certe 20
 spicula membris infixi uiuentes adhuc uellendi peritos quaeritabant. /
 10 ita strages stragibus implicatas et ad extremum usque diei productas / ne uespertinae quidem hebetauerant tenebrae ea re, quod obstinatione
 11 utrimque magna decernebatur. agitatis itaque sub onere armorum uigiliis resultabant altrinsecus exortis clamoribus colles nostris uirtu- 25

2 curbamus V curabamus EG turbamus SBA || 7 grumbates ex grummates V Grambates BA || 8 ritu] hic scriba codicis V neglegentior opus ingreditur || 9 concrepans ex concrepam V | inuolanti (n alt. del. m2) V inuolant in E inuolat in BAG inuolat Eyss. | que add. Vm2 | lacrim[a]**bilis (a alt. m2; fu. a(?)ba) V || 9.10 bellitur ba V belli turba ESBG b. turbo A || 10 turemarium V t (lac. 10 litt.) E turmarum BA turmalium G | [pro]cessu (pro cpd. ex quod cpd.) V procursu G | a[l]acritate (fu. b) V alacritate ESBAG || 12 scorpionum ex scorpionum (m2) V scorpionum ESBAG | [mo]les V || 13 alia VE alii SBA G | traiectis ESB | traguli[s] V || 14 obstrebant ♂ V obsternebant G | [socios] V || 15 ciuitate* (fu. m) V || 16 machi[ni]s (fu. m) V || 17 quae direptas ingara VB q. direpta Singara Em2 Lind. quas direptas in Gaza A quae direpta in Singara G || 18 n[am]que V | propugnatoris V propugnatores EG propugnator BA | omissa (m ex s) V || 19 repentes (n ex c m2) V repetentes EG repetens SBA | defende V defendendi EBA G | ardo*re (a ex o m2) V | pernitiose V | aut post cadebant add. Vm2 sup. lin. om. E || 20 *aut (fu. a) post subuertebant V || 21 spila ♂ V | [uel]lendi V || 22 strage V strages ESBAG | implicitas BG | diem BG || 23 habitauerant ♂ V | ostinatione ♂ V || 25 nostri VB nostris EAG

tes Constanti Caesaris extollentibus ut domini rerum et mundi, Persis Saporem saansa an appellantis et p i rosen, quod rex regibus imperans et bellorum uictor interpretatur.

Ac priusquam lux occiperet, signo per lituos dato ad feruorem simili-
 5 lium proeliorum excitae undique inaestimabiles copiae in modum alituum ferebantur, unde longe et late prospici poterat, campis et conuallibus nihil praeter arma micantia ferarum gentium demonstrantibus. moxque clamore sublato cunctis temere prorumpentibus telorum
 10 uis ingens uolabat e muris, utque opinari dabatur, nulla frustra mittebantur inter hominum cadentia densitatem. tot enim nos circumstantibus malis non obtinendae causa salutis, ut dixi, sed fortiter moriendi studio flagrabamus et a diei principio ad usque lucem obscuram neutrubi proelio inclinato ferocius quam consultius pugnabatur. exsurgebant enim terrentium pauentiumque clamores, ut prae
 15 alacritate consistere sine uulnere uix quisquam possit. tandemque nox 14 finem caedibus fecit et satias aerumnarum indutias partibus dederat longiores. ubi enim quiescendi nobis tempus est datum, exiguas, quae supererant, uires continuus cum insomnia labor absumpsit sanguine et pallente expirantium facie perterrente, quibus ne suprema quidem
 20 humandi solacia tribui sinebant angustiae spatiorum intra ciuitatis ambitum non nimium amplae legionibus septem et promiscua aduenarum ciuiumque sexus utriusque plebe et militibus aliis paucis ad usque numerum milium uiginti cunctis inclusis. medebatur ergo suis 15 quisque uulneribus pro possibilitate uel curantium copia, cum quidam grauius saucii cruore exhausto spiritus reluctantes efflarent, /

1 Constantii *ESBAG* | omni *V* dominum *E* omnium *SBA* domini *G* ||
 1. 2 persissa porensa ansa an *V* Persis Saporem saansa an *E* P. S. et Achemenem *BAG* || 2 pirosen] Artoxersen *B* artoxerxen *A* Artaxerxen *b₂G* | rex *om.* *SBG* ||
 4 fertiorem *ex* fertiorum *V* fortiore *ESBA* feruorem *G* || 6 alitum *♂ V* lituum *E* alitum *G* | alat**e* (*fu. a*) *V* ac late *E* et l. *SBA G* || 8 [m]oxque (*fu. un*) *V* | demere *V* de more *E* temere *BAG* | delorum *V corr. m3* || 9 opi*nari (*fu. a*) *V* || 10 [Tot enim nos] *V* | circumstantibus (*in del.*) *V* || 11 dixi*set (*fu. s*) *V* || 13 prae**lio *V* || 14 exurebant *VE def. Val. in adn.* exurgebant *SBAG* | terrentiumque *VBA G* terrentium *E Lind.* ruentium ferientiumque *Hadr. Val.* terrentium pauentiumque *Her.* || 15 uulne *♂ V* | quisquam uix *tr. SBA G* | -que *om.* *SBG* || 16 satis *♂ V* satis *BG* | inducias *V* || 17 exigu*as (*fu. t*) *V* || 18 supe**rant (*fu. re*) *V* supererant *EAG* superant *SB* || 18. 19 sanguine et [b]a[l] syriis *uide ad 18, 6, 20* ... membris et mente quidam (*18, 6, 22*) pallente *VS B* || 19 fac[i]*e (*i ex e; fu. a*) *V* | de quibus *VEB* quibus *AG* | subpraema *V* || 20 solatia *V* || 21 mimium *V* nimium *ESBAG* | et *add. Vm2 sup. lin.* | aduatum *♂ V* || 22 sextus *V* sexus *ESBAG* || 23 centum *ante* uiginti *add. Cl. reiec. Müller Sey.* | concitis *V* cunctis *Eyss.* || 24 quidem *V* quidam *ESBAG* || 25 re[l]uctantes (*fu. d*) *V*

alii confossi mucronibus frustra¹que curati animis in uentum solutis /
proiciebantur exstincti, aliquorum foratis undique membris mederi
periti uetabant, ne offensionibus cassis animae uexarentur afflictae, /
nonnulli uellendis sagittis in ancipiti curatione grauiora morte sup-
plicia perferebant.

5

- 3 Dum apud Amidam hac partium destinatione pugnatur, Vrsicinus
maerens, quod ex alterius pendebat arbitrio auctoritatis tunc in re-
gendo milite potioris, Sabinianum etiamtum sepulchris haerentem /
crebro monebat, ut compositis uelitaribus cunctis per imos pedes mon-
tium occultis itineribus properarent, quo leuium armorum auxilio, / 10
si qua fors iuuisset, stationibus interceptis nocturnas hostium ag-
grederentur excubias, quae ingenti circumitu uallauerant muros, /
aut lacessionibus crebris occuparent obsidioni fortiter adhaerentes. /
2 quibus Sabinianus renitebatur ut noxiis palam quidem litteras im-
periales praetendens intacto ubique milite, quidquid geri potuisset, 15
impleri debere aperte iubentes, clam uero corde altissimo retinens /
saepe in comitatu sibi mandatum, ut amplam omnem adipiscendae
laudis decessori suo ardenti studio gloriae circumcideret, etiam ex re
3 publica processuram. adeo uel cum exitio prouinciarum festinabatur, /
ne bellicosus homo memorabilis alicuius facinoris auctor nuntiaretur 20
aut socius. ideoque his attonitus malis exploratores ad nos saepe mit-
tendo, licet ob custodias artas nullus facile oppidum poterat intro-
ire, et utilia agitando complura nihil proficiens uisebatur ut leo
magnitudine corporis et toruitate terribilis inclusos intra retia catu-
los periculo ereptum ire non audens unguibus adeptis et dentibus. 25
4 Sed in ciuitate, ubi sparsorum per uias cadauerum multitudo hu-
mandi officia superaret, pestilentia tot malis accessit uerminantium

1 confussi ♂ V | prostrati curam VE prostrati BAG frustrati curam Unger
Pet. prostratique iam Haupt prob. Pighi p. humi Cl. in app. (cf. 17, 8, 5. 22,
1, 2) frustra uel frustra¹que curati Nov. | in uentum] intentam Pet. | sol[i]tis
(i ex u) V solutis EBA G || 4 nonnulli (n ult. del. m3 ?) V nonnulli ESBAG |
uel VEB uellendis A uulsis G || 7 marens V moerens EBA G | rigendo V corr.
m3 || 8 potio¹rem BG | etiamtu V etiamtum EBA G || 11 qua* (fu. m) V qua
EA quam SB si qua G || 12 iungenti V ingenti EBA G | circuitu EBA G |
uallauerunt ♂ V || 13 fortite[r] V || 14 aut VE ut BAG | ut ante litteras del. V ||
16 renitentes VE renitens B retinens AG || 17 ansam G | adipiscendae V ||
19 exicio V || 20 ni ex ne (m2) V ne EAG ni B | nuntiaretur ex nunaretur
(m2) V || 23 proficiens (pro cpd. ex s) V || 24 magnitudinu ♂ V | torbitate V
corr. m3 || 25 periculos V periculis E periculo SBAG | anguinibus V unguibus
EG sanguinibus SBA | adeptis V arreptis E adeptis BAG | tentibus V
dentibus EG parentibus BA || 27 su*peraret (fu. p) V | mali[s] V | uerminan-
tium ex minantium (m2) V

corporum lue tabifica uaporatis aestibus uarioque plebis languore nutrita. quae genera morborum unde oriri solent, breuiter explicabo.

Nimietatem frigoris aut caloris uel umoris aut siccitatis pestilentias 2
gignere philosophi et illustres medici tradiderunt. unde accolentes loca
5 palustria uel umecta tusses et oculares casus et similia perferunt, contra
confines caloribus tepore febrium arescunt. sed quanto ignis materies
ceteris est efficacior, tanto ad perimendum celerior siccitas. /
hinc cum decennali bello Graecia desudaret, ne peregrinus poenas dis- 3
sociati regalis matrimonii lucraretur, huiusmodi grassante pernicie /
10 telis Apollinis periere complures, qui sol aestimatur. atque ut Thucy- 4
dides exponit, clades illa, quae in Peloponnesiaci belli principiiis /
Athenienses acerbo genere morbi uexauit, ab usque feruenti Aethio-
piae plaga paulatim proserpens Atticam occupauit. aliis placet auras, 5
ut solent, aquasque uitiatas foetore cadauerum uel similibus salu-
15 britatis uiolare maximam partem uel certe aeris permutationem subi-
tam aegritudines parere leuiore. affirmant etiam aliqui terrarum hali- 6
tu densiore crassatum aera emittendis corporis spiraminibus resistentem
necare nonnullos, qua causa animalia praeter homines cetera iugiter prona
Homero auctore et experimentis deinceps multis, cum
20 talis incesserit labes, ante nouimus interire. et prima species luis pan- 7
demos appellatur, quae efficit in aridioribus locis agentes caloribus
crebris interpellari, secunda epidemos, quae tempore ingruens acies
hebetat luminum et concitat periculosos umores, tertia loemodes, /
quae itidem temporaria est, sed uolucris uelocitate letabilis.

1 uapo[ratis] V || 2 preuiter V corr. m3 || 3 aut²] uel SBAG || 4 accol-
lentes V || 5 p[al]ustria (fu. la) V | umectatus sese iocularis V humectatos
s. i. E humectata est iocularis BA humecta, tusses, iocularis G h. t. et oculares
Lind. (ocul. Wm2) | **similia (fu. mi) V || 6 tempore V tepore G | **febrium
(fu. fe) V | arescentes V def. Harmon arescunt G arescentes (lac.) Nov. arescunt
frequentes Her. (cf. lin. 21 sq. cal. cr. int.) | quando V qñ E quanto SBAG ||
7 et V def. et lac. ante ceteris indic. Nov. reiec. Bae. om. EBG est A | primen-
dum V permendum E perimendum BAG | s[iccitas] V || 8 graetia V || 9 mo-
trimonii ♂ V | grassate B grassata AG | pernitiae V || 10 sola VE sol BAG ||
11 pelopones iaci V || 12 ferenti V corr. m3 om. SBG || 13 aures V auris E au-
ras BAG || 14 aqua VBA aquas Vm3E aquae G aquasque Val. (Wm2) | uitia-
ta BA | simi[l]ibus (fu. b) V || 15 ui[o]llare (fu. b) V | maximum patem ♂ V ||
16 aegritudines ex aegitudines (m2) V | terarum ♂ V || 17 densione ♂ V | emit-
tendis ex emit dendis V || 18 nonnullos ex nonnullo (m2) V || 19 omero V corr.
m3 | exprimentis ex primentis (m2) V exprimentis E experimentis BAG ||
20 [t]alis (fu. d) V | an ♂ V | pandemos ex paudemus (m2) V pandemos ESBA
Pandemos A || 22 secunde pidaemos (o ex u m2) V secunda pidemos ESBA s.
Epidemios b₂ s. Epidemus G | quo V quae Val. | aciem BAG || 23 h*ebetat
(fu. a) V | sumores V humores Vm3ESBAG

- 8 Hac exitiali peste quassatis paucis intemperantia aestuum consumptis, quos multitudo augebat, tandem nocte, quae diem consecuta est decimum, exiguis imbribus disiecto concreto spiritu et crassato sospitas retenta est corporum firma.
- 5 Verum inter haec inquit Persa uineis ciuitatem pluteisque circumdabat et erigi aggeres coepti turresque fabricabantur frontibus ferratis excelsae, quarum fastigiis ballistae locatae sunt singulae, ut a propugnaculis propellerent defensores, leuia tamen per funditores et
 2 sagittarios proelia ne puncto quidem breui cessabant. erant nobiscum duae legiones Magnentiacae recens e Galliis ductae, ut praediximus, 10 uirorum fortium et pernecium, ad planarios conflictus aptorum, ad eas uero belli artes, quibus stringebamur, non modo inhabiles, sed contra nimii turbatores; qui, cum neque in machinis neque in operum constructione iuuarent, aliquotiens stolidius erumpentes dimicantesque fidentissime minuto numero reuertebant tantum proficien- 15 tes, quantum in publico, ut aiunt, incendio aqua unius hominis manu
 3 aggesta. postremo obseratis portis precantibusque tribunis egredi nequeuntes frendebant ut bestiae. uerum secutis diebus efficacia eorum eminuit, ut docebimus.

1 haec V hac E B A G | quassati V quassatis *Dederichs Pet.* grassante *Corn.* | intemperanti aestu V (n alt. add. sup. lin. m2) E A G def. *Dederichs Blomgren* intemperanti S intemperantes B intemperatis aestibus *Kieβl.* intemperantia aestuum *Her.* || 2 quo *Dederichs* | augebat V def. *Kieβl. Madv.* angebat G def. *Blomgren*angebatur *Dederichs* | tandem (d ex t m2) V || 3 dis[i]ectos (i alt. ex d m2) V disiectos E S B disiecto Em2 A G | crassato (o ex u) V || 5 persabineis V persa uineis Vm3 E Btl. *Kieβl.* per Sabineis S Sabineus B Persa uimineis A G | pluteis V B A G et pluteis E *Pet. Momms.* pluteisque Btl. *Kieβl.* || 6 regi V E B erigi A G | coepit V E B coepti A G | fra bricabantur ex fra bricabuntur (m2) V fabricabantur E S B A G | ferratis (t ex d) V || 7 [q]uarum (fu. s) V | ballista V balistae E S B A G | locata ex locuta (m3) V locatae E S B A G | singulis B G | a om. B G || 8 leui V leuia Em2 B A G || 9 sagittaros (o ex u) V corr. m3 | bre V t̄pis E om. S (lac. 11 litt.) B A G breui *Lind.* (N) || 10 longione V legiones E A G longiones B | magnentia V E magnesiae B A Magnentiae G Magnentiacae *Val.* | recessae galliis V recessa e galliis E receptae ex Galliis B A recens e Gallis G | tuctae V totae E tutae S B A ductae G || 11 plamarios V primarios E palmarios B A planarios G || 11. 12 et deas V Et eas E B ad et eas Em3 ad eas A G || 12 pelli V E belli Em2 B A G | inabiles V || 13 nimi V nimium E nimii S B A G | neque in¹ nequem V neque in E *Lind.* neque B A G | opeerum V || 14 aliquem V aliquotiens Cl. | studius V studiis E S B stationibus A stolidius G studiosius *Fletcher* | dmit cantesque V dimicantesque E S B A G || 15 fidentissimae V || 16 incendia quae V incendio qui E i. quae S B i. aqua A G || 17 praecantibusque V def. *Pighi* praecaudentibusque *Reines.* uetantibusque Btl. *Corn.* prohibentibusque *Momms.* refragantibusque C. F. W. M. reuocantibusque *Hertz* praecaute, uetantibusque *Nov.* || 18 efficatia V

In summoto loco partis meridianae murorum, quae despectat flu- 4
uium Tigrin, turris fuit in sublimitatem exurgens, sub qua hiabant
rupes abscisae, ut despici sine uertigine horrenda non posset, unde
cauatis fornicibus subterraneis per radices montis scalae ad usque
6 ciuitatis ducebant planitiem, quo ex amnis alueo haurirentur aquae
furtim, ut in omnibus per eas regiones munimentis, quae contingunt
flumina, uidimus, fabre politae. per has tenebras ob derupta neglec- 5
tas oppidano transfuga quodam ductante, qui ad diuersam partem
desciuerat, septuaginta sagittarii Persae ex agmine regio arte fidu-
10 ciaque praestantes silentio summoti loci defensi subito singuli noctis
medio ad contignationem turris tertiam ascenderunt ibique occultati /
mane sago punici coloris elato, quod erat subeundae indicium pugnae, /
cum ex omni parte circumueniri urbem suis copiis inundantibus aduer-
tissent, exinanitis proiectisque ante pedes pharetris clamoris ululabilis
15 incendio tela summa peritia dispergebant. moxque acies omnes densae
petebant multo infestius quam antea ciuitatem. inter incertos nos et 6
ancipites, quibus occurri deberet, instantibus supra an multitudini /
transcensu scalarum iam propugnacula ipsa prensanti, diuiditur ope-
ra et translatae leuiores quinque ballistae contra turrim locantur, /
20 quae ocius lignea tela fundentes nonnumquam et binos forabant, e
quibus pars grauitur uulnerati ruebant, alii machinarum metu stri-
dentium praecipites acti laniatis corporibus interibant. quibus hac 7
celeritate confectis relatisque ad loca sueta tormentis paulo securius
moenia omnium concursu defendebantur. et quoniam augebat iras 8
25 militum scelestum facinus perfugae, quasi decurrentes in planum ita

1 sammoto VB amoto E semoto A summoto G | meridia*nae (fu. e) V ||
3 uertine (tex d) V corr. m3 | possent V posset C. F. W. M. (Wm2) || 4 uacati V
uacat E uacantes BA cauatis G | terraneis ♂ V | montes VE montis Em2
BAG | scale ad ex cale (m2) V scalas ad BA || 5 examinis VB ex amnis E
AG | aurirentur ♂ V haurirentur SB auriuntur A || 6 furti[m ut in omni]-
bus V || 7 fabr*e (fu. a) V a fabre B affabre AG | polit[a] V politae G | ob-
terupta V ob erupta E rupes BA ob dirupta G derupta Cl. || 8 transga ♂ V ||
10 subite VE subito BAG || 10. 11 nocte media BAG || 11 contingnatio nem-
tur ris V contignationem turris EAG | ubique V ibique EBAG || 12 elatos VE
elato BAG || 13 circumuenire ♂ V || 14 ex[in]anitis (in ex m m2) V | [fh]aretris
(fh ex st m2) V | clamoris, ululalibus S clamosis ululatibus BAG || 15 perge-
bant ♂ V || 15. 16 tensae tepebant VE t. terrebant BA densae petebant G ||
16 [in]festius (fu. m) V | inter add. G || 17 ancipites ex antecipites V | occurri ex
occurrere V | an om. BA || 17. 18 mulmultitudini transcensu alarum V multi-
tudinis t. a. E multitudinit. a. SBA m. transcensu scalarum G || 18 iam add.
Vm2 | diuitur ♂ V || 20 otius V | *binos (fu. a) V et binos Her. (cf. 17, 12, 3) ||
22 precipites ♂ V | laniati ♂ V || 24 moenia* (fu. m) V | omnia V omnium G |
concur ♂ V | cu*ras (fu. m) V iras Günther || 25 implanum V

iaculantes diuersa missilia lacertis fortibus incumbabant, ut uergente in meridiem die gentes acri repulsa disiectae lacrimantes complurium mortes tentoria repeterent uulnerum metu.

- 6 Aspirauit auram quandam salutis fortuna innoxio die cum hostili clade emenso, cuius reliquo tempore ad quietem reficiendis corporibus 5 dato posterae lucis initio ex arce innumeram cernimus plebem, quae Ziata capto castello ad hosticum ducebatur, quem in locum ut capacissimum et munitum — spatio quippe decem stadiorum ambitur — 2 promiscua confugerat multitudo. nam etiam alia munimenta isdem diebus rapta sunt et incensa, unde hominum milia extracta complura / 10 seruituri sequebantur, inter quos multi senecta infirmi et mulieres iam grandaeuae, cum ex uariis deficerent causis, itineris longinquitate offensae abiecta uiuendi cupiditate suris uel suffraginibus relinquebantur exsectis.
- 3 Has miserabiles turmas Galli milites contuentes rationabili quidem, 15 sed intempestiuo motu conferendae cum hostibus manus copiam sibi dari poscebant mortem tribunis uetantibus primisque ordinibus mini- 4 tantes, si deinceps prohiberent. utque dentatae in caueis bestiae / taetro paedore acerbius efferatae euadendi spe repagulis uersabilibus illiduntur, ita gladiis portas caedebant, quas supra diximus obseratas, / 20 admodum anxii, ne urbe excisa ipsi quoque sine ullo specioso facinore deleantur aut exuta periculis nihil egisse operae pretium pro magnanimitate Gallica memorentur, licet antea saepe egressi structoresque aggerum confossis quibusdam impedire conati paria pertulerunt.

1 misilia V | licertis ♂ V || 1. 2 uergentem meridiem degentes uulnerum V (uergentem ex uertem m2) EBA Vertae in m. d. u. G uergente in m. die gentes u. Gdt. prob. Bae. uulnerum ante metu lin. 3 colloc. Cl. || 2 repulsa* (fu. e) V repulsa BA | disiecta VE disiectabant BA disiecti G disiectae Gdt. | cum plurimum VBA p. E complurium G || 3 mortis ♂ V | tentori ♂ V || 4 innoxia V innoxio G | host[i]lli (i ex u) V || 5 [re]fi*ciendis (re m2) V | postera VE posterae BAG || 7 *ducebatur (fu. p) V | adquem V quem Eyss. | in om. EG ut ante in tr. A || 8 spacio V || 9 promiscua V promiscua ESBAG || 10 capta AG || 11 seruitura A seruituti G | multi] milites ♂ V || 12 grand*euae (fu. a) V || 13 offensa V offensae EBA G || 14 exectis ex execta (m2) V || 16 intemperatiuo VB intempestiuo EAG | conferendi E conserendae BAG || 17 primique ♂ V || 18 [sidein]ceps V | tentate V def. Hadr. Val. dentatae G def. Hertz || 19 [tae]tro V | offeratae V efferatae EBA G | euadendis perre pagulis VE euadendi spe repagulis SBAG | uersabilibus (b alt. ex li) V uersabilius E uersabilibus S BG uersatilibus A || 20 cedebant VE A caedebant BG || 21 urbi ♂ V || 22 debeantur VB deleantur EAG | legisse V egisse EBA G | [m]agna nimitate (fu. n) V || 23 liet ♂ V om. E | ante ea* (fu. s) V corr. m3 | gressi VE egressi BAG | str[u]ctoresque ex tractoresque (m2) V || 24 confusis VEG confisis S confisi BA confossis Lind.

Inopes nos consilii et, quid opponi deberet saeuientibus, ambigentes / 5
 id potissimum aegre isdem assentientibus tandem elegimus, ut, quon-
 iam ultra ferri non poterant, paulisper morati custodias aggredi
 permitterentur hostiles, quae non procul erant a coniectu locatae
 5 telorum, ut eis perruptis pergerent prorsus. apparebat enim eos, si
 impetrassent, strages maximas edituros. quae dum parantur, per 6
 uaria certaminum genera defensabantur acriter muri laboribus et uigi-
 liis et tormentis ad emittenda undique saxa telaque dispositis. duo
 tamen aggeres celsi Persarum peditum manu erecti et expugnatio
 10 ciuitatis struebatur operibus lentis, contra quos nostrorum quoque
 impensiore cura moles excitabantur altissimae fastigio aduersae cel-
 situdinis aequatae, propugnatorum uel nimia pondera duraturae.
 Inter haec Galli morarum impatientes securibus gladiisque suc- 7
 cincti patefacta sunt egressi postica obseruata nocte squalida et inter-
 15 lunio orantes caeleste praesidium, propitium adesset et libens. atque
 ipsum spiritum reprimentes cum prope uenissent, conferti ualido
 cursu quibusdam stationariis interfectis exteriores castrorum uigiles
 ut in nullo tali metu sopitos obtruncare et superuenire ipsi regiae, si
 prosperior iuuisset euentus, occulte meditabantur. uerum audito licet 8
 20 leui reptantium sonitu gemituque caesorum discusso somno excitatis

1 consil[ii]* V | [se]*[ui]entibus V | ambientes (b ex u) V ambigentes E B
 AG || 2 [is]dem V eisdem SBA | tandem (d ex t m2) V | quō (ia superscr.) V
 quia E quomodo SBA quoniam G || 3 custodias V custodias ESBAG || 4 lo-
 cate* (fu. t) V locati SBA || 5 apparebat ♂ V | si add. Vm2 sup. lin. || 6 in-
 pe*trassent (fu. r) V | strages ex trages (m2) V | maxim[a]* sedituros V || 8 emi-
 tenda V emittenda E mittenda SAG | telaquae ex telaque (m2) V telaque
 ESBAG | dispositis ex positis (m2) V || 9 tamen aggeris V tamen a. E t. aggeres
 BAG | per*sarum (fu. e) V | peditum ex pedium (m2) V om. SB || 9. 10 erecti
 et expugnatio ciuitatis struebatur V def. Blomgren Frassinetti e regione et ex
 pugnaculo ciuitatis Her. struebantur Cl. || 10–12 [quoque – aequatae] add. Vm2
 quoque om. ESB || 11 celsitudines ♂ Vm2 || 12 dura[t]urae (fu. d) V || 13 pacien-
 tes VE impatientes BAG | succinti V || 14 patefati ♂ V | noctes qua*lida V ||
 14. 15 inter lunio rantes V interluni, orantes EG interluniorantes S i. inuocan-
 tes B interim uocantes A illuni Cl. (cf. Lind. in adn., qui interluni def.) interlu-
 nio Corn. || 15 ut ante propitium add. Vm2 reiec. Bae. | adesset ex adesse (m2) V ||
 18 metu ex me V | sopito S sopiti BA | obstruncatis ex obstruccatis (m2) V
 obtruncatos E obtruncarunt BA obtruncantes G obtruncare et (uel obtrun-
 cant. his perpetratis) Her. | ipse V ipsi EBG ipsum A | ad regem BA ||
 19 prosperioribus isset V prosperior i. EBA p. illuxisset G iuuisset Val. |
 occulta V occulte EBA G || 19. 20 liet ♂ reuetemp dentium V lac. 7 litt. E li-
 xarum ruentium BA ruentium G licet breui tendentium Val. in adn. leui t.
 Gron. in textu 1. reptantium Haupt prob. Geyer leuiter prodeuntium Löfst. ||
 20 discussus omne V discusso somno EG discussi omnes BA

multis et ad arma pro se quoque clamitante steterunt milites uestigiis
fixis progredi ultra non ausi; nec enim cautum deinde expergefactis,
quos petebant insidiae, in apertum properare discrimen, cum iam
undique frendentium cateruae Persarum in proelia uenirent accensae.
9 contra Galli corporum robore audaciaque, quoad poterant, inconcussi / 5
gladiis secantes aduersos parte suorum strata uel sagittarum undique
uolantium crebritate confixa, cum unum in locum totam periculi
molem conuersam et currentium hostium agmina aduertissent, nullo
terga uertente euadere festinabant et uelut repedantes sub modulis /
sensim extra uallum protrusi, cum manipulos confertius inuadentes / 10
sustinere non possent, tubarum perciti clangore castrensiu discede-
10 bant. et resultantibus e ciuitate lituis multis portae panduntur recep-
turae nostros, si peruenire illuc usque ualuissent, tormentorumque
machinae stridebant sine iaculatione ulla telorum, ut stationibus
praesidentes post interemptos socios pone agerentur ignari urbis 15
oppositi moenibus † nudarent mimperta uiri fortes susciperentur in-
11 noxii. hacque arte Galli portam prope confinia lucis introiere mi-
nuto numero, quidam perniciose, pars leuiter uulnerati, quadringen-
tis ea nocte desideratis, qui non Rhesum nec cubitantes pro muris
Iliacis Thracas, sed Persarum regem armatorum centum milibus cir- 20
cumsaepum, ni obstitisset uiolentior casus, in ipsis tentoriis obtrun-
12 carant. horum campidoctoribus ut fortium factorum antesignanis /

1 clamitantes VBA clamitante EG | uesti[giis] (giis *add. m2*) V || 2 fixis
add. Vm2 sup. lin. | uidebatur *post* deinde *add. Cl. reiec. Blomgren* || 3 aper-
tum *ex* apestum V || 5 rubore V robore ESBAG | inconcussis V inconcussi
Lind. || 6 aduersas partes quorum V aduersos, parte suorum G || 7 u*num
(fu. i) V || 8 mole V molem ESBAG | concurrentium SBA | [hostium] V |
agminum V magnum E *om. B* agmina AG || 9 [ue]lut repedantes (d ex t) V |
modulis ♂ V || 10 manipulos V maniplos E manipulos SBA G || 11 tu*barum
(fu. r) V | disce*debant (fu. n) V || 12. 13 [et — nostros] *add. Vm2* || 12 pandun-
tur***** (in fin. us.) Vm2 || 13 illud V illuc EBA G || 14 machinae* stridebant
(ae ex a m2; fu. e) siue V machinae stridebant sine ESBAG || 15 si ante post
add. Pet. | quae ante pone *add. Her. Nov. prob. Pighi* || 16 nudarent mizper-
ta V n. (lac. 6 litt.) E nudatis ut BAG ... urbis, o. moenia his notarent aperta
et uiri *Pet.* nudatis secretim, porta *Cl. in app.* (porta *Hermann*) nudarent intuta
et in aperta *Nov.* nudata haec non notarent, Gallorum manu pugnare inique
conperta, ac uiri *Pighi* nudarent prolimina, per ea uiri *Češka* | fo[rtes] V | im-
noxii V innoxii ESBAG || 17 introire V introiere ESBAG || 18 perniciosae V |
leuitur V leuiter E (in marg.) SBA G || 19 resumunt VEB Rhesum unum Em2
in marg. Rhesum AG || 21 tempori ♂ V temporibus SB || 22 campidoctoribus V
(d ex t m2) EAG campiductor B campidoctoribus *Val. in adn. Corn.*

post ciuitatis excidium armatas statuas apud Edessam in regione
celebri locari iusserat imperator, quae ad praesens seruantur intactae.

Retectis sequenti luce funeribus cum inter caesorum cadauera op- 13
timates inuenirentur et satrapae clamoresque dissoni fortunam aliam
5 alibi cum lacrimis indicabant, luctus ubique et indignatio regum audie-
batur arbitrantium per stationes muris obiectas irrupisse Romanos /
indutiisque ob haec tridui datis assensu communi nos quoque spa-
tium ad respirandum accepimus.

Percussae deinde nouitate rei efferataeque gentes omissa omni cunc- 7
10 tatione operibus, quoniam uis minime procedebat, decernere iam
censebant et concito extremo belli ardore omnes oppetere gloriose
iam properabant aut ruina urbis animis litasse caesorum.

Iamque apparatu cunctorum alacritate perfecto exsiliente lucifero / 2
operum uariae species cum turribus ferratis admouebantur, quorum
15 in uerticibus celsis aptatae ballistae propugnatores agitantes humiliter
disiectabant. et albescente iam die ferrea munimenta membrorum 3
caelum omne subtexunt densitataeque acies non inordinatim ut
antea, sed tubarum sonitu leni ductante nullis procursantibus incede-
bant machinarum operti tegminibus cratesque uimineas praeten-
20 dentes. cumque propinquant ad coniectum uenire telorum, opposi- 4
tis scutis Persae pedites sagittas tormentis excussas e muris aegrius
euitantes laxarunt aciem nullo paene iaculi genere in uanum cadente; /
etiam catafracti hebetati et cedentes animos auxere nostrorum. tamen 5
quia hostiles ballistae ferratis impositae turribus in humiliora ex su-
25 pernis ualentes ut loco dispari ita euentu dissimili nostra multo cruore
foedabant, ingruente iam uespera, cum requiescerent partes, noctis

1 ciuitat[is] (is ex em m2) V | inauratas Kell. auratas Corn. reiec. Sey. ||
2 seruatur V seruantur E S B A G || 3 retectisse (t alt. ex d) quanti V || 4 clamo-
res G || 6 Romanor ex Romanos (?) V || 7 indutiisque (ii ex u) V | hoc S B
A G || 10 quō V quō E quomodo S B A quoniam G || 11 cessabant V cense-
bant G || 12 litass*^e (fu. a) V litare A | caerum ♂ V || 13 exsili*^e (fu. a) V ||
14 u[a]riae V || 15 in del. Cl. in app. (cf. 16, 12, 24) | cel[is] V | ap*tatae V ||
16 albescente ex albiscente (m2) V || 17 subtexerant E B A subtexerunt G | ten-
sitate quae V densitateque (d ex t m2) E densitate S B A densataeque G def.
Vogel densitataeque Kell. Günther Blomgren densetaque C. F. W. M. | acie C.
F. W. M. || 18 turbarum V tubarum E B A G | dectante ♂ V | incendebant V B
incedebant E A G || 19 opertae G | grates quae V cratesque E S B A G || 20 uenire
V B uenere E A G || 21 agittas ♂ V || 22 an laxauerant? c. c. Cl. in app. reiec.
Bae. Pighi | nulloque G | genere ex gerere (m2) V || 23 [ta]men V || 24 ferratis
ex ferrantibus V | upernis V supernis E S B A G || 25 dispariteuentu V dispari, ita
euentu E B A G | dissimilis V B dissimili E A G || 26 foebant V foedabant E G
fouebantur B A | spera V E uespera B A G | cum partes V cum pars B A par-
tes G

spatium maius consumptum est, ut excogitari possit, quid exitio ita atroci obiectaretur.

- 6 Et tandem multa uersantibus nobis sedit consilium, quod tutius celeritas fecit, quattuor isdem ballistis scorpiones opponi, qui dum translati e regione caute, quod artis est difficillimae, collocantur, lux 5 nobis aduenit maestissima Persarum manipulos formidatos ostentans / adiectis elephantorum agminibus, quorum stridore immanitateque 7 corporum nihil humanae mentes terribilius cernunt. cumque omni ex latere armorum et operum beluarumque molibus urgueremur, per scorpionum ferreas fundas e propugnaculis subinde rotundi lapides 10 iacti dissolutis turrium coagmentis ballistas earumque tortores ita fudere praecipites, ut quidam citra uulnerum noxas, alii obruti magnitudine ponderum interirent elephantis ui magna propulsis, quos flammis coniectis undique circumnexus iam corporibus tactis gradientesque retrorsus regere magistri non poterant. postque exustis 15 8 operibus nulla quies certaminibus data. rex enim ipse Persarum, qui numquam adesse certaminibus cogitur, his turbinum infortuniis percitus nouo et nusquam antea cognito more proelioris militis ritu prosiluit in confertos et, quia conspectior tegentium multitudine procul speculantibus uisebatur, petitus crebritate telorum multis stipa- 20 toribus stratis abscessit alternans regibiles acies et ad extremum diei nec mortium truci uisu nec uulnerum territus tandem tempus exiguum tribui quieti permisit.
- 8 Verum nocte proelia dirimente somno per breue otium capto nitescente iam luce ad potiunda sperata ira et dolore exundans nec fas 25 ullum prae oculis habiturus gentes in nos excitabat. cumque crematis

1 spatium V || 3 mult[a] V | nobis *add. Vm2 om. G* | tuis ♂ V || 4 celerita V celeritas *ESBAG* | corpioneis V scorpiones *EAG* scorpioneis *SB* | quodum ♂ V quidem *SBA* || 6 manipopulos V manipulos *EG* inani populos *S* inaniter p. *BA* || 7 stridere V stridore *ESBAG* || 9 [u]rgueremur V || 11 acti V *prob. Meurig-D.* iacti *Pet.* || 12 obruti *SBG* || 13 interrarent V || 14 gadiantesque V gradientesque *ESBAG* || 15 retrosus V retrorsus *ESBAG* | retete V retinere *Vm3SBAG* retrahere *E* regere *Val. in adn. (Wm2)* || 16 dati ex tati (*m3*) V data *EG om. SBA* || 17 numquae VE nunquam *Em2SBAG* | adesse (*s alt. add. m2*) V ea de *SBA* | infortuniis V infortuniis *EAG* | percitus (*us ex o m2*) V || 18 nou[o] V | cognito (*n add. m2*) V | post more *add. sup. lin. m ore Vm2 om. EAG* || 20 brebritate V crebritate *EG* breuitate *SBA* | multis (*s add. m2*) V || 21 alternatim *BA* | regibilis VE bello regens *BA* regibiles *G* || 22 morientium *BAG* | uisio V uisione *E Günther Pet.* uiso *BG* uisu *A* || 23 tri ♂ V || 24 diri*mentes omno V | cap*to V | notescente (*o ex i m2*) V nitescente *EAG* innoctescente *SB* || 25 potiunda V

operibus, ut docuimus, pugna per aggeres celsos muris proximos temptaretur, ex aggestis erectis intrinsecus, quantum facere nitique poterant, nostri aequis uiribus per ardua resistebant.

Et diu cruentum proelium stetit nec metu mortis quisquam ex ali- 2
 5 qua parte a studio propugnandi remouebatur eoque producta conten-
 tione, cum sors partium euentu regeretur indeclinabili, diu laborata
 moles illa nostrorum uelut terrae quodam tremore quassata procu-
 buit et tamquam itinerario aggere uel superposito ponte complana-
 tum spatium, quod inter murum congestamque forinsecus struem hia-
 10 bat, patefecit hostibus transitum nullis obicibus impeditum et pars
 pleraque militum deiectorum oppressa uel debilitata cessauit. con- 3
 cursum est tamen undique ad propulsationem periculi tam abrupti /
 et festinandi studio aliis impredientibus alios audacia hostium ipso
 successu crescebat. accitis igitur regis imperio praedatoribus uniuer- 4
 15 sis strictoque comminus ferro, cum sanguis utrobique immensis cae-
 dibus funderetur, oppilatae sunt corporibus fossae latiorque uia ideo
 pandebatur et concursu copiarum ardenti iam ciuitate oppleta, cum
 omnis defendendi uel fugiendi spes esset abscisa, pecorum ritu armati
 et imbelles sine sexus discrimine truncabantur.
 20 Itaque uespera tenebrante cum adhuc licet iniqua reluctantante for- 5
 tuna multitudo nostrorum manu conserta distringeretur, in abstrusa
 quadam parte oppidi cum duobus aliis latens obscurae praesidio noc-
 tis postica, per quam nihil seruabatur, euado et squalentium peritia
 locorum comitumque adiutus celeritate ad decimum lapidem tandem
 25 perueni. in qua statione leuius recreati cum ire protinus pergeremus / 6

1 docuerans *S* docueram *BAG* || 2 temptaretur (*te del.*) *V* | a[c]gestis*
 erectis (*c pr. ex d m2; erectis ex iretis m2*) *V* aggestis erectis *ESBAG* ||
 4 mor ♂ *V* || 5 parte* (*fu. m*) *V* || 6 laboratam *ex labora (m2)* *V* laboratium *E*
 laborata *BAG* || 7 erre *V corr. m3* | quasina *V* quassata *EG* quasi (*lac. 5 litt.*) *S*
 quasi *B* quassa *A* | procubuit *V* procubuit *ESBAG* || 8 itiner[a]rio *V* ||
 9 murorum *V* murum *G* | forinsecis *ex forinsecu (m2)* *V corr. m3* || 10 praefecit
VEBA patefecit *Em3 (in. marg.) G* perfecit *Meyer Spir. (N) def. Günther (uel*
praebuit) | cetpas *add. Vm2* et pars *EAG* et spes *SB* || 11 debilitatae *VEB*
 debilitata *AG* | cessabit *V* cessabat *EBAG* cessauit *CL* || 12 inraedientibus *VE*
 irret- *BAG* inpedientibus *Btl.* || 14 ac[c]isque (*c ex t; que del.*) *V* accitisque *E*
 actisque *SB* actis *A* accitis *G* | proelioribus *Hadr. Val.* | sumuersis ♂ *V* ||
 15 saguis *V corr. m3* | utrobique *Vm3ESBAG* || 16 post funderetur *lac. 8 litt. in*
fin. pag. V lac. 12 litt. E | appellatae *VE* repletas *BAG* oppletas *Val. (Wm2)*
 oppilatae *Gron. pater* | ideo]inde *SBAG* || 17 ardent iam *V corr. m3 (?) arden-*
tium G || 17. 18 [cum om̃s] *V* || 18 esset et *V* et om̃. *EBAG* || 19 sexos *V*
corr. m3 || 20 [ues]pera (*ues m2*) *V* | liet ♂ *V om. E* | fortuna *ex mortuna V* ||
 22 partem *V* parte *ESBAG* || 23 nihil *add. Vm2* || 24 locarum *V corr. m3* ||
 25 leuius *VE def. Pighi Lōfst. lenius SBAG* | pergerimus *V corr. m3*

et incedendi nimietate iam superarer ut insuetus ingenuus, offendi di-
rum aspectum, sed fatigato mihi lassitudine graui leuamen impendio
7 tempestium. fugaci equo nudo et infreni calonum quidam sedens, ne
labi possit, ex more habenam, qua ductabatur, sinistra manu artius
illigauit moxque decussus uinculi nodum abrumpere nequiens per 5
auia saltusque membratim discerptus iumentum exhaustum cursu
pondere cadaueris detinebat, cuius dorsuali comprehensi seruitio usus in
tempore cum isdem sociis ad fontes sulphureos aquarum suapte na-
8 tura calentium aegre perueni. et quia per aestum arida siti reptantes /
aquam diu quaeritando profundum paene uidimus puteum et neque 10
descendendi pro altitudine nec restium aderat copia, necessitate do-
cente postrema indumenta lintea, quibus tegebamur, in oblongos
discidimus pannulos, unde explicato fune ingenti centonem, quem sub
galea unus ferebat e nostris, ultimae aptauimus summitati ... funem
coniectus aquasque hauriens ad peniculi modum facile sitim, qua 15
9 urgebamus, exstinxit. unde citi ferebamur ad flumen Euphraten /
ulteriorem ripam petitori per nauem, quam transfretandi causa iu-
10 menta ethomines in eo tractu diuturna consuetudo locarat. ecce autem
Romanum agmen cum equestribus signis disiectum eminus cernimus,

1 incendendi V incedendi *ESBAG* | superperarer (e *alt. del. m2* ?) V supera-
rer *ESAG* superare *B* | ostendit V offendi *G* | tirum *VE* terrum *B* tetrum
A dirum *G* || 2 aspectu *G* | fatigatio nihil *VE om. BA* fatigato mihi *G* | lassit[u]-
dine (*fu. d*) V | leua m*en V | incendio *VE* impendio *BAG* || 4 laui V *corr. m3* |
posset *EA* | habe**nam (*fu. na*) V | que ♂ V || 5 decussis V decussus *G* | uinculis
nodoue *BA* | a[b]rumpere (*fu. p*) V *om. SBA* | 5. 6 neque enspe rauiasaltus qu*e
(*fu. a*) V n. ensperau assaltusque *E n. semper auia saltusque SBA* nequiens,
per auia s. *G* || 7 detenebatur V detinebatur *ESBA* detinebat *G* | dorsualis V
dorsuali *Langen C. F. W. M.* | comprehensi V comprehensis *ESBA*
comprehensi *G* || 8 socius *VEB* sociis *AG* | fontes (n *ex r*) V | apte *VEB*
arte *A* suapte *G* | naturae *SBA* || 9 cadentium *VEB* calentium *Em2 (in marg.)*
AG | eagre V aegre *ESBAG* | aridi *Her.* | reputantes *VBA om. E* reptan-
tes *G* || 10 paenae V bene *Lind. reiec. Pighi* repente *Damsté (cf. 19, 11, 10)* ||
11 discendendi V descendendi *EAG* discedendi *S* descendendi *B* | prae *Lind.* |
c restium V nec restium *EG* restium *BA* | necessit[ate]** (*fu. nt*) V || 12 in-
tumenta V intumentia *E* indumenta *SBA G* | tegebatur *VE def. Damsté* tege-
batur *BAG def. Pighi (uel tegebantur)* lectulus tegebatur *Cl.* || 13 discindimus
ex disenmus (m2) V discidimus *EA* discindimus *BG* | pannolos *VE* pannulos
SBA G || 14. 15 summitatifunem coniectus *VEB* s. funis c. *A* s.: qui per funem
c. *G def. Pighi* s. puteoque iniectus *Corn. lac. indic. Cl.* || 15 at V ad *ESBAG* ||
16 hariebamus V hauriebamus *ESBAG* urebamus *Grut.* ita u. *Gron. in adn.*
exurebamus *Wagn.* urgebamus *Her.* | euphraten V || 17 quem *VBA* quam *EG* |
transire tandi V t. fretandi *E* transfretandi *Em2 G* transire nandi *SBA* ||
18 ex V eo *G* | consoetudo V | ecu V eo *E* e cuius *BA* ecce *G* || 19 manum V
magnum *Vm3E* manu *SBA* Romanum *G* | cum** (*fu. ae*) V

quod persequabatur multitudo Persarum incertum unde impetu tam
 repentino terga uiantum aggressa. quo exemplo terrigenas illos non 11
 sinibus terrae emersos, sed exuberanti pernecitate credimus natos, qui,
 quoniam inopini per uaria uisebantur, spartoi uocitati humo exsi-
 5 luisse uetustate rem fabulosius extollente sunt aestimati. hoc malo 12
 conciti, cum omne iam esset in celeritate salutis praesidium, per du-
 meta et siluas in montes petimus celsiores exindeque Melitenam mino-
 ris Armeniae oppidum uenimus mox repertum ducem comitatuque iam
 profecturum Antiochiam reuissimus insperati.
 10 At Persae quia tendere iam introrsus autumno praecipiti haedo- 9
 rumque iniquo sidere exorto prohibebantur, captiuos agentes et prae-
 das remeare cogitabant ad sua. inter haec tamen funera direptiones- 2
 que ciuitatis excisae Aeliano comite et tribunis, quorum efficacia diu
 defensa sunt moenia stragesque multiplicatae Persarum, patibulis
 15 scelestis suffixis Iacobus et Caesius numerarii apparitionis magistri
 equitum aliique protectores post terga uinctis manibus ducebantur /
 Transtigritanis, qui sollicita quaerebantur industria, nullo infimi
 summique discrimine ad unum omnibus contruncatis.
 Vxor uero Craugasii, quae retinens pudorem inuiolatum ut matrona 3
 20 nobilis colebatur, maerebat uelut orbem alium sine marito uisura, /

1 prosequabatur VEB persequabatur A sequebatur G | impetum V def. Bickel
 reiec. Bae. impetu ESBAG || 3 finibus V sinibus G | exsupera[n]ti (su add.
 m2; n ex m) V superanti E exuberanti SG exuberatim BA || 4 spartoi VE sparsi
 BA Sparti G σπαρτοί Gdt. | exiliusse V exiliuisse EBA G exiliuisse C. F.
 W. M. || 5 uiatere VEm2 (in marg.) uates E matre BA ut caetera G
 materiem Kießl. ueritatem C. F. W. M. uim terrae Pet. rem Nov. Her. ut
 saepe rem Löfst. | extollentes V extollente G | *aestimati (fu. a) V | malo add. G
 (ex uiate explic. Her.) || 6 omnes VB omne EAG | dumenta V dumeta ESB
 AG || 7 in VB def. Löfst. om. EAG || 8 armoeniae V | uos V nos ESBAG mox
 Pet. | comitateque VEB Comitatuque A comitati G comitatuque Her. || 9 anti-
 o[chi]am V | reuissimus V || 9. 10 iamimperator et (im add. m2) V iam impera-
 tor et ESBA interea Sapor et G iam peracta re Kießl. (N) temperato itinere.
 At Pet. in ind. insperato. at Löfst. Pet. insperati. at Her. || 10 tende ♂ V ten-
 derem SB | tum BA | aut non V autumno Em2 (in marg.) G om. BA ||
 10. 11 haedorum quem prosidere V hedorumque pro sidere Em2 haedorum sy-
 dere BA hoedorumque sidere G h. improbo s. Lind. haedorumque iniquo
 s. Pet. || 12 a[t] (fu. d) V ad ESBAG | direptionisque VE direptionis SBA
 direptionesque G || 13 ciuitati VBA ciuitatis EG | tribunus V tribunis EG
 tribuno BA | efficatio V efficacia EG effectu BA || 15 lestes ut fixus V ut
 scelestes infixis E lestes in fixis BA (inf-) scelestis suffixis G || 16 posterga
 ♂ V || 17 transtigritatis ♂ V | quaerebant ♂ V querebantur E || 17. 18 Nollo in-
 fimissumque V nullo infimi summique EG Nolo infimissineque S ut infimi s.
 BA || 19 craugas[i]ique (r add. m2; i ex u) V Craucasi quae EA Crantansiiue B
 Craugasii, quae G || 20 merebat VE moerebat BAG

- 4 quamquam sperabat documentis praesentibus altiora. in rem itaque
 consulens suam et accidentia longe ante prospiciens anxietate bifaria
 stringebatur uiduitatem detestans et nuptias. ideo familiarem suum
 perquam fidum regionumque Mesopotamiae gnarum per Izalam
 montem inter castella praesidiaria duo Maride et Lorne introiturum 5
 Nisibin occulte dimisit mandatis arcanisque uitae secretioris maritum
 exorans, ut auditis, quae contigerint, ueniret secum beate uicturus. /
 5 quibus contentus expeditus uiator per saltuosos tramites et frutecta /
 Nisibin passibus citis ingressus causatusque se domina nusquam uisa /
 et forsitan interempta data euadendi copia castris hostilibus absces- 10
 sisse et ideo ut uilis neglectus docet Craugasium gesta; moxque
 accepta fide, quod, si tuto licuerit, sequetur coniugem libens, euasit
 exoptatum mulieri nuntium ferens, quae hoc cognito per Tamsaporem
 ducem supplicauerat regi, ut, si daretur facultas, antequam Romanis
 excederet finibus, in potestatem suam iuberet propitius maritum 15
 ascisci.
- 6 Praeter spem itaque omnium digresso aduena repentino, qui post-
 liminio reuersus statim sine ullius euauit conscientia, perculsus
 suspicione dux Cassianus praesidentesque ibi procures alii minitantes
 ultima Craugasium incessebant non sine eius uoluntate uel uenisse 20
 7 uel abisse hominem clamitantes. qui proditoris metuens crimen im-
 pendioque sollicitus, ne transitione perfugae uxor eius superesse do-
 ceretur et tractari piissime, per simulationem matrimonium alterius
 splendidae uirginis affectauit. et uelut paraturus necessaria conuiuio
 nuptiali egressus ad uillam octauo lapide ab urbe distantem concito 25
 equo ad Persarum uastatorium globum, quem didicerat aduentare, /

2 consulen ♂ V || 3 stringebantur V stringebatur E B A G || 4 Izalam] Za-
 grum B A G || 5 lornemtraiturum ♂ V || 7 exprans V expirans E S B exhorans A
 exorans G | contingerit uenire ♂ V || 8 intentus Lōfst. conuentis Damstē reiec.
 Pighi || 9 [ni]sibi[n] V | sed omnia V E sibi dominam B A se domina G | uisas
 V E uisam B A uisa G || 10 [data euadendi] V | cast[ris] [h]ostilibus (h ex m
 m2) V | abcessisse V abscessisse E A G absessisse B || 11 utilis V ut uilis G |
 craucasium V E crantasium S Crantansium B Craucasum A Craugasium G ||
 12 coniu*gem (fu. n; m del.) V coniugem E S B A G || 13 que hic V E quae hoc S G
 hoc B A | pertam saporem S persam S. B per S. G || 14 taretur V corr. m3 ||
 17 postminio ♂ V || 18 si[ne] V || 19 pernitio V suspitione G | ubi V E ibi B
 A G || 20 ultima raugasium V E ultimas angustias B A ultima Craugasium G |
 incessibant ex incessebant (m2) V incessebant E S B A G || 21 ab*isse (fu. i) V |
 uero ante proditoris add. B G ueri A | proditores (d ex t) V proditores S B pro-
 ditoria Em2 A G || 24 plendidae ♂ V | cessaria ♂ V necessario B A | conuiuia V
 conuiuio G || 25 uuillam V | destantem ♂ V || 26 aquo V equo E A cursu B G |
 per*sarum V | dicerat ♂ V

confugit susceptusque auenter, qui esset, ex his cognitus, quae loque-
batur, Tamsapori post diem traditur quintum perque eum regi obla-
tus opibus et necessitudine omni recuperata cum coniuge, quam pau-
cos post menses amiserat, erat secundi loci post Antoninum, ut ait
5 poeta praeclarus, „longo proximus interuallo“. ille enim ingenio et 8
usu rerum diuturno firmatus consiliis ualidis sufficebat in cuncta,
quae conabatur, hic natura simplicior, nominis tamen itidem peruul-
gati. et haec quidem haud diu postea contigerunt.

Rex uero licet securitatem praeferens uultu exsultansque specie 9
10 tenuis urbis excidio uidebatur, profundo tamen animi grauiter aestua-
bat reputans in obsidionalibus malis saepe luctuosas se pertulisse
iacturas multoque ampliores se ipsum populos perdidisse, quam e
nostris ceperat uiuos uel certe per diuersas fuderat pugnas, ut apud
Nisibin aliquotiens euenit et Singara parique modo, cum septuaginta
15 tresque dies Amidam multitudine circumsedisset armorum, triginta
milia perdidit bellatorum, quae paulo postea per Discenen tribunum
et notarium numerata sunt hac discretione facilius, quod nostrorum
cadauera mox caesorum fatiscunt ac diffluunt adeo, ut nullius mortui
facies post quadriduum agnoscat, interfectorum uero Persarum /
20 arescunt in modum stipitum corpora, ut nec liquentibus membris /
nec sanie perfusa madescant, quod uita parcior facit et, ubi nascun-
tur, exustae caloribus terrae.

Dum haec per uarios turbines in orientis extimo festinantur, diffi- 10
cultatem aduentantis inopiae frumentorum urbs uerebatur aeterna /
25 uique minacissimae plebis famem ultimum malorum omnium expec-
tantis subinde Tertullus uexabatur, ea tempestate praefectus, irra-

1 [co (fere a)gni]tusque V agnitusque E cognitus quae S B A G || 2 tam sapore S
tamen Saporis B Saporis G | ablati G || 3 opibus (i ex u) V | com ♂ V | pauco V
paucos E S B A G || 4 amiserat V amisiterat Val. amiserat, erat Her. euasit,
sed post Antoninum add. Nov. || 6 ualidi V ualidis E B A G || 7 tametidem V
tamen idem E t. et i. B A t. itidem G || 8 aut ♂ V || 9 liet ♂ V | referens ex
refens (m2) V praeferens Val. in adn. || 10 uibatur ♂ V | animo B A G | aestue-
bat V aestuabat E S B A G || 14 nisib[inali]quotiens V | signara V Singaram E
Susianam B Singara A G | que ex quae V || 15 .iii. que V | [a]**midam V | multi-
tudinem V multitudine E S B A G | circumsidisset ex -sedisset V circumsedisset
E S B A G | armatorum B A G || 18 mox V def. Löfst. Fletcher uix Corn. | fatiscun-
c[t]aede fluunt (ne ex m m2) V fatiscunt et defluunt E B A G (fath-) f. ac d.
Kell. diffluunt C. F. W. M. || 19 quatriduum ♂ V quatriduum E B G | uero add.
Vm2 sup. lin. || 20 marescunt V E inarescunt S B A G arescunt Nov. || 21 perfu-
sam*adescant V perfusa adherescant E p. madescant B A G | partior V | ubi V
ubi E S B A G unde Kießl. || 23 eximo V eximio E extimo B A G || 25 et spec-
tantis V expectantis E A G et e. B || 26 e*a (fu. t) V

- tionabiliter plane; nec enim per eum steterat, quominus tempore congruo alimenta nauibus ueherentur, quas maris casus asperiores solitis uentorumque procellae reflantium delatas in proximos sinus introire
 2 portum Augusti discriminum magnitudine perterrebant. quocirca idem saepe praefectus seditionibus agitatus ac plebe iam saeuiente 5 immanius, quoniam uerebatur impendens exitium, ab omni spe tuendae salutis exclusus, ut aestimabat, tumultuanti acriter populo, sed accidentia considerare sueto prudenter obiecit paruulos filios et lacrimans „en“, inquit, „ciues uestri — procul omen dii caelestes auertant! — eadem perlaturi uobiscum, ni fortuna affulserit laetior. si 10 itaque his abolitis nihil triste accidere posse existimatis, praesto in potestate sunt uestra.“ qua miseratione uulgus ad clementiam suapte natura proclue lenitum conticuit aequanimiter uenturam opperiens
 4 sortem. moxque diuini arbitrio numinis, quod auxit ab incunabulis Romam perpetuamque fore spondit, dum Tertullus apud Ostia in 15 aede sacrificat Castorum, tranquillitas mare molliuit mutatoque in austrum placidum uento uelificatione plena portum naues ingressae / frumentis horrea referserunt.
- 11 Inter haec ita ambigua Constantium Sirmi etiamtum hiberna quiete curantem permouebant nuntii metuendi et graues indicantes id, quod 20 tunc magnopere formidabat, Limigantes Sarmatas, quos expulisse paternis auitisque sedibus dominos suos ante monstrauius, paulatim posthabitis locis, quae eis anno praeterito utiliter sunt destinata, ne, ut sunt uersabiles, aliquid molirentur iniquum, regiones confines li-

1 plana ♂ V | eteterat V steterat EAG ut erat SB || 2 maricas usasperioris V maris casus asperior E m. asperitas B aestus asperiores A maris casus asperioris G m. c. asperiores Val. | solito EG solitae B || 3 proellae V procella E procellae SBAG | insinus V sinus ESBAG || 4 quo circa* (fu. m) V || 6 immanius quam VAG immani usquam ESB immanius quoniam Cl. | u[e]rebatur (e et ur m2) V urebat ESBG || 7 existimabat EBA G || 8 accedenti ♂ V | paruulo ♂ V || 9 inquit V | di[i] V || 10 adfulgerit V adfulserit ESBAG || 11 ac fidere VEB accidere AG || 12 sum EBG | clementia V clementiam EG dementia S dementia BA | sua*pte V || 13 aequinimiter V aequanimiter ESB AG | operiens VEB A opperiens b₂ G || 14 incunalibus V incunabulis ESBAG || 15 spondit V spondit E Btl. Haupt respondit SBAG spondet Kieβl. (?) Madv. | hostia V hostiam E ostia SBAG || 16 castrorum V Castoris E Castorum BAG || 17 placidum — portum add. Vm2 in marg. | uel efficatione Vm2 uefficacior E uelificatione SBAG || 18 refer[se]runt V || 19 ambiguum G | Sirmii ESG | qui*ete V || 20 indigantes V indicantes ESBAG || 21 formidabant VBA formidabat EG | limitantes VBG Limigantes EA || 23 testinata V destinata ESBAG || 24 incum (?) ex incon (m2) V incon E in eum SBA om. G inimicum Lind. inicum Haupt

mitibus occupasse uagarique licentius genuino more, ni pellerentur, omnia turbaturos.

Quae superbius incitanda prope diem imperator dilato negotio cre- 2
dens coacta undique multitudine militis ad bella promptissimi nec-
5 dum adulto uere ad procinctum egressus est gemina consideratione
alacrior, quod expletus praedarum opimitate exercitus aestate nuper
emensa similium spe fidenter in effectus animabitur prosperos quod-
que Anatolio regente tunc per Illyricum praefecturam necessaria cunc- 3
ta uel ante tempus coacta sine ullius dispendiis affluebant. nec enim
10 dispositionibus umquam alterius praefecturae, ut inter omnes constat, ad praesens arctoe prouinciae bonis omnibus floruerunt correc-
tione titubantium beniuola et sollerti uehiculariae rei iacturis ingenti-
bus, quae clausere domus innumeras, et censuali professione speciosa
fiducia releuatae; indemnesque deinde et innoxii earum incolae par-
15 tium querelarum sopitis materiis uiuerent, ni postea exquisitorum de-
testanda nomina titulorum per offerentes suscipientesque criminose in
maius exaggerata his propugnare sibi nitentibus potestates, illis
attenuatis omnium opibus se fore sperantibus tutos ad usque pro-
scriptiones miserorumque suspendia peruenerunt.

20 Rem igitur emendaturus urgentem profectus cum instrumentis am-
bitiosis imperator, ut dictum est, Valeriam uenit, partem quondam
Pannoniae, sed ad honorem Valeriae Diocletiani filiae et institutam
et ita cognominatam, sub pellibusque exercitu diffuso per Histri flu-
minis margines barbaros obseruabat ante aduentum suum amicitiae

1 ligentium VB licentius EAG || 3 dilatio V dilato ESBAG || 4 milites V
BA militis EG | promptissimos BA || 5 adultoque a[t] (t ex d m2) V adulto
ad E adhortari egeat BA adulto uere ad G || 6 estate* (fu. m) V || 7 mensa ♂ V |
similium (ex milium m2) spem fidenter (fi ex u) V s. spem confidenter E simili
in spe fidenter BAG similium spe f. Lind. | in effectus] errectus E | anima*
bitur (fu. m) V animabatur EBAG | prosperos ex prospero (m2) V prospere E
prosperos SBAG | quoque ♂ V || 8 illirio [uin] V hillyrium E Illyricum SBAG ||
8, 9 necessaria – ullius add. Vm2 in marg. om. E || 9 afluebant V adfluebant E
SBAG || 11 pr[o] uintiae V || 12 tutibantium V titubantium ESBAG ||
13 -que VBA om. E quae G | innumeras V innumeras ESBAG | professione
nec V professione ESBAG || 14 -que* V om. E | arum ♂ V || 15 querella[r]um V ||
17 propugnari VBA propugnare E Val. propagari G || 18 opibus (pi ex r) V |
iutos ♂ V iuctor E iuctos SBA || 19 miserorum[que] V miserorumque ESB
AG || 20 em[e]ndaturus (fu. a) V | instrumentus V instrumentis ESBAG |
ambitiosus SBAG || 22 uale[riae] V | diocletiani ex diocletioni (m2) V diocleti-
ani E Diocletiani SBAG | adinstitam ex adinstitam (m2) V ibi institutam
Em2 adinstitam SB institutam AG || 23 suppellibusque V | histrium V
hystri ESBAG Istri G | fl[u]m[i]nis V || 24 marginis V margines ESBAG |
amicitiae V

uelamento Pannonias furtim uastandas inuadere hiemis durissimo cogitantes, cum necdum solutae uernis caloribus niues amnem undique peruium faciunt nostrique pruinis subdiales moras difficile tolerabant.

- 5 Confestim itaque missis ad Limigantes duobus tribunis cum inter-
pretibus singulis explorabat modestius percunctando, quam ob rem
relictis laribus post pacem et foedera petentibus attributa ita palaren-
6 tur per uaria limitesque contra interdicta pulsarent. qui uana quae-
dam causantes et irrita pauore adigente mentiri principem exorabant
in ueniam obsecrantes, ut simultate abolita transmisso flumine ad 10
eum uenire permetterentur docturi, quae sustinerent incommoda, pa-
ratique intra spatia orbis Romani, si id placuerit, terras suscipere lon-
ge discretas, ut diuturno otio inuoluti et Quietem colentes tamquam
salutarem deam tributariorum onera subirent et nomen.
- 7 His post reditum tribunorum compertis imperator exsultans ut ne- 15
gotio, quod rebatur inexplicabile, sine ullo puluere consummando /
cunctos admisit auiditate plus habendi incensus, quam adulatorum
cohors augebat id sine modo strepentium, quod externis sopitis et
ubique pace composita proletarios lucrabitur plures et tirocinia co-
gere poterit ualidissima; aurum quippe gratanter prouinciales corpori- 20
8 bus dabunt, quae spes rem Romanam aliquotiens aggrauauit. proinde
uallo prope Acimincum locato celsoque aggere in speciem tribunalis
erecto naues uehentes quosdam legionarios expeditos alueum fluminis
proximum ripis obseruare sunt iussae cum Innocentio quodam agri-
mensore huius auctore consilii, ut, si barbaros tumultuare sensissent, / 25
9 aliorum intentos post terga peruaderent improuisi. quae Limigantes
licet properari sentirent, nihil tamen praeter preces fingentes stabant

1 pannonias (s *add. m2*) V Pannoniam SBG | fastandas V uastandas
EA uastandam BG | inuedere ♂ V || 2 coloribus V caloribus ESB
AG || 3 tolerabant V *def. de Jonge Hartke* tolerabunt Pet. || 5 limitantes BG ||
6 praecunctando V percontando ESBAG || 7 fodera V foedera ESBAG |
adtributis VEBG attributa A || 8 uaria VEBG *def. Meurig-D.* uarii A per
uaria Kell. C. F. W. M. Corn. | [li]mitesque V | uanua V uana ESBAG ||
9 adigentem V adigente EAG adigentium SB || 10 in om. BAG | obsecr[a]n-
tes V || 11 eam VB ea E eum AG || 12 intranspatia V intra spatia ESBAG ||
13 diurno BG | quietes V Quietem EAG quietis SB || 15 redium ♂ V ||
16 inexplicabili ♂ V | 16.17 sine — admisit *add. Vm2 in marg.* || 17 [audi]tate V
cupiditate SBAG || 18 co[hors] V | extern[i]s (i ex u) V || 19 prolaterios V
proletarios EAG per latera B || 20 pro ante corporibus *add. E Reines. Momms.*
reieci. Müller || 21 adgrauit V adgrauabat BA adgrauauit G || 22 Acunincum
SBG Aquincum Patsch Acincum Česka || 23 uehentes*** V || 25 [auc]tore V ||
26 itentos ♂ V | pos terga V | Improuisique SBAG | limitantes BG || 27 prae-
ces VE praeter S periculi BA praeeeps G praeter preces Val. in adn.

incurui longe alia, quam quae gestu praeferebant et uerbis, altis mentibus perpensantes.

Visoque imperatore ex alto suggestu iam sermonem parante le-
nissimum meditanteque alloqui uelut morigeros iam futuros quidam
5 ex illis furore percitus truci calceo suo in tribunal contorto „marha,
marha“, quod est apud eos signum bellicum, exclamauit eumque se-
cuta incondita multitudo uexillo elato repente barbarico ululans
ferum in ipsum principem ferebatur. qui cum ex alto despiciens plena 11
omnia discurrentis turbae cum missilibus uidisset reiectisque gladiis
10 et uerrutis, iam propinquante perniciem externis mixtus et suis igno-
tusque, dux esset an miles, quia neque cunctandi aderat tempus neque
cessandi, equo ueloci impositus cursu effuso euasit. stipatores tamen 12
pauci dum ignis more inundantes conabantur arcere, aut uulnerati
interierunt aut ponderibus superruentium solis afflicti sellaque re-
15 galis cum aureo puluinari nullo uetante direpta est.

Mox autem audito, quod ad ultimum paene tractus exitium in 13
abrupto staret adhuc imperator, antiquissimum omnium exercitus
ratus eum iuuare —nondum enim exemptum periculis aestimauit salu-
tis— fastu fidentior licet ob procursionem subitam semitectus sono-
20 rum et Martium frendens barbarorum mori obstinatorum cateruis se-
met immersit. et quia uirtute dedecus purgatura ardens copia no- 14
strorum erupit iras in hostem perfidum parans, obuia quaeque ob-
truncabat sine parsimonia uiuos conculcans et semineces et peremp-
tos et, antequam exsatiaret caedibus barbaricis manus, acerui consti-
25 pati sunt mortuorum. urgebantur enim rebelles aliis trucidatis, aliis 15
terrore disiectis, quorum pars spem uitae cassis precibus usurpando /

1 incurdo V (o ex u) E in Curdo SBA incurui G || 3 parare VBA parante EG || 4 meditantemque VE meditante et BA meditanteque G | iam futuros add. Vm2 sup. lin. || 5 furo J V || 6 si*gnum (fu. n) V signum ante apud tr. SB AG | se[c]uta V || 7 uix illo elati VE uexillo e. S u. elato BAG | ululan[s] V || 8 febatur J V || 9 discurrentes VE discurrentis Em2 BAG | milibus VB militibus Eb2 G def. Češka missilibus A || 10 propinquam VEG propinqua SBA propinquante Cl. (cf. 22, 3, 5) | perniciem G || 11 duxisset V dux esset EG eduxit se. BA | an] tum BA || 12 inpositu J V || 13 ignis] fluminis Btl. Corn. reiec. Meurig-D. | mole V molem E moles BA more G | alcere V regere B arcere AG | aut uulnerati om. SBG || 14 aut om. G | pondoribus V corr. m3 || 16 quo ad VE quoad SA quod BG quod ad Val. (Wm2) | tractos VEA tractus B tractus in G || 17 stare VE staret BAG | exercitus] exemptus S exemplum B || 18 ratum SB | cum iubare VEA iubilo B eum iuuare G | existimauit ESB AG || 21 in[mer]sit V | pu[r]gatura (rg ex gr) V || 23 parsimonia V | semineces**set (fu. ce) V semineces sed E s. et SBAG || 24 man[us]** (fu. us) V || 26 deiectis VA disiectis BG | usurpando (p ex r m2) V

- multiplicatis ictibus caedebantur, postque deletos omnes in receptum
canentibus lituis nostri quoque licet rari uidebantur exanimes, quos
impetus conculcauerat uehemens aut furori resistentes hostili late-
16 raque nudantes intacta ordo fatalis absumpsit. mors tamen eminuit
inter alios Cellae Scutariorum tribuni, qui inter confligendi exordia / 5
primus omnium in medios Sarmatarum globos immisit.
- 17 Post quae tam saeua digestis pro securitate limitum, quae rationes
monebant urgentes, Constantius Sirmium redit ferens de hoste fallaci
uindictam et maturatis, quae necessitates temporis poscebant in-
stantes, egressus exinde Constantinopolim petit, ut orienti iam proxi- 10
mus cladibus apud Amidam mederetur acceptis et redintegrato sup-
plementis exercitu impetus regis Persarum pari uirium robore cohiberet,
quem constabat, ni caelestis ratio impensiorque repelleret cura multo-
rum, Mesopotamia relictā post terga per extenta spatia signa moturum.
- 12 Inter has tamen sollicitudines uelut ex recepto quodam antiquitus 15
more ad uicem bellorum ciuiliū inflabant litui quaedam colorata
laesae crimina maiestatis, quorum exsecutor et administer saepe dic-
tus tartareus ille notarius missus est Paulus, qui peritus artium cruen-
tarum ut lanista ex commerciis Libitinae uel ludi ipse quoque ex
2 eculeo uel carnifice quaestum fructumque captabat. ut enim erat 20
obstinatum fixumque eius propositum ad laedendum, ita nec furtis
abstinuit innocentibus exitiales causas affingens, dum in calamitosis
stipendiis uersaretur.

1 multiplica[t]is (*fu.* 1) V | delectos V deletos EAG deiectos SB | in *om.* G
ni B || 2 lituis (*i alt. del.*) V lituis ESBAG | uidebatur ♂ V || 4 adsumpsit V
absumpsit EBA G || 5 cella eis cutariorum V Cellae scutariorum E celacis cu-
tariorum B Cellae Scutariorum AG | se ante inter *add. Em2, ante Sarmatarum*
Cl., ante immisit G semet Nov. sese Harmon reiec. Pighi || 6 primum G ||
7 saeuae V saeue EBA saeua G | digesta E ab illis gesta BA | militum quae
VE militumque SBA quae militum G limitum quae Val. in *adn.* || 7. 8 rationis
monebantur (*o ex e m2*) gentes V rationes monebant urgentes Em2 G ratione
monebantur gentes BA || 8. 9 fa[llaci uindic]tam V || 9 maturati VBA maturita-
ti E maturatis G || 10 gressus V egressus G || 11 reintegrato SBA G || 12 robore V
robore ESBAG || 13 curam V cura EBA G || 14 mesopotamiae VEB Mesopota-
mia AG | posterga V | ext[e]nta (*fu.* a) spatia (*a pr. add. m2*) V || 16 m[o]re* V |
inflammabant SBG | [colo]rata V || 17 maiestati V maiestatis EBA G | exse-
cutor (*s add. m3 ?*) V | s*epe (*fu.* a) V || 17. 18 dictaneus VA dictus E Dictanes
SB dicendus G dictus Catena *Langen* dictus Tartareus *Her.* || 18 missis ♂ V |
perritiu[s]* (*fu.* m) V peritius E peritus BAG peritior *Cl. in app.* | cruentarum*
(*fu.* m) V || 19 com[m]erti[is] libitinae V || 20 carnificae (*a alt. del. m2*) V |
quaestum VE quaestum BAG || 21 prepositum V propositum ESBAG | laed**
dum (*fu.* en) V laedendum ESBAG || 22 adfringen***dum (*fu.* dum) V ad-
stringentibus dum E adstringendum SBA adfingens, dum G | calamito[s]is V ||
23 saretur ♂ V

Materiam autem in infinitum quaestionibus extendendis dedit oc- 3
 casio uilis et parua. oppidum est Abydum in Thebaidis partis situm
 extremo. hic Besae dei localiter appellati oraculum quondam futura
 pandebat priscis circumiacentium regionum caerimoniis solitum coli. /
 5 et quoniam quidam praesentes, pars per alios desideriorum indice 4
 missa scriptura supplicationibus expresse conceptis consulta numi-
 num scitabantur, chartulae siue membranae continentes, quae pete-
 bantur, post data quoque responsa interdum remanebant in fano. ex 5
 his aliqua ad imperatorem maligne sunt missa, qui, ut erat angusti
 10 pectoris, obsurdescens in aliis etiam nimium seriis in hoc titulo ima,
 quod aiunt, auricula mollior et suspicax et minutus acri felle conca-
 luit statimque ad orientem ocus ire monuit Paulum potestate delata,/
 ut instar ducis rerum experientia clari ad arbitrium suum audiri effi-
 ceret causas. datumque est negotium Modesto etiamtum per orientem 6
 15 comiti, apto ad haec et similia. Hermogenes enim Ponticus ea tem-
 pestate praefectus praetorio ut lenioris ingenii spernebatur.

Perrexit, ut praeceptum est, Paulus funesti furoris et anhelitus ple- 7
 nus dataque calumniae indulgentia plurimis ducebantur ab orbe
 prope terrarum iuxta nobiles et obscuri, quorum aliquos uinculorum
 20 afflixerant nexus, alios claustra poenalia consumpserunt. et electa 8
 est spectatrix suppliciorum feralium ciuitas in Palaestina Scythopolis,
 gemina ratione uisa magis omnibus opportuna, quod secretior et inter
 Antiochiam Alexandriamque media, unde multi plerumque ad crimina
 trahebantur.

1 extendis VE extentis SBAG extendendis Val. || 2 pura V parua G | opi-
 dum V | ab[y]dum V | thebeidis ♂ V || 2.3 partis dum extremo V partes d. e.
 EB parte situm extrema AG partis s. extremo Pet. || 3 apellati V || 5 praesentes
 (n ex r) V || 6 expresse V | nominum ♂ V || 7 cartulae — petebantur add. Vm2
 in marg. | saeui Vm2 seu EBAG siue Cl. || 8 fanso V fano BAG || 9 malignae ex
 magnae (m2) V || 9. 10 augusti rectoris V angusti pectoris G || 10 nemium ex nimium
 (m2) V nimium ESBAG || 11 munitus SBG || 12 statimque (i add. m2) V |
 ab oriente BA | ocus (c ex t) V | remonuit V remouit ES remouit. ad BA ire
 monuit G || 13 experi*entia (fu. m) clari (l ex r) V || 14 datumque] Dumque S
 BA | modeste BA Modesto commissum G | oriente V orientem ESBAG ||
 15 similia ex milia (m2) V || 16 ingeni[i] V || 17 muroris V meroris Vm3ESBA
 furoris G | hanellitus V || 18 calumnia indiligentia VE c. indiligerter BA cal-
 umniae indulgentia, G | p[l]urimis (l ex r) V plurimi Em2SBAG plurimis, Cl. |
 urbe VEBA orbe Em2G || 19 iuxta — uinculorum add. Vm2 in marg. || 20 ad-
 dixerant SB adflixerunt G || 21 fer(? t ?)alium V | in add. Vm2 om. BAG |
 schytopolis V || 22 uis[am]agis V | oporna ♂ V | est ante uel post secretior add.
 Nov. Pet. reiec. Blomgren || 23 alexantriamque ♂ V || 24 *[t]rahebantur V

- 9 Ductus est itaque inter primos Simplicius, Philippi filius, ex prae-
fecto et consule, reus hac gratia postulatus, quod super adipiscendo
interrogasse dicebatur imperio, perque elogium principis torqueri
praeceptus, qui in his casibus nec peccatum aliquando pietati dederat
nec erratum, fato quodam arcente corpore immaculato lata fuga 5
10 damnatus est. dein Parnasius ex praefecto Aegypti, homo simplicium
morum, eo adductus periculi, ut pronuntiaretur capitis reus, itidem
pulsus est in exsilium saepe auditus multo antehac rettulisse, quod,
cum Patras, Achaicum oppidum, ubi genitus habuit larem, impetran-
dae causa cuiusdam relinqueret potestatis, per quietem deducenda se 10
11 habitus tragici figmenta uiderat multa. Andronicus postea, studiis
liberalibus et claritudine carminum notus, in iudicium introductus, /
cum secura mente nullis suspicionibus urgeretur, purgando semet
12 fidentius absolutus est. Demetrius itidem Cythras cognomento philo-
sophus, grandaeuus quidem, sed corpore durus et animo, sacrificasse 15
aliquotiens confutatus infitiri non potuit asserens propitiandi causa
numinis haec a prima adolescentia factitasse, non temptandi subli-
miora scrutatis; nec enim quemquam id nouerat affectare. diu itaque
adhaerens eculeo cum fiducia graui fundatus nequaquam uarians
eadem oraret intrepidus, Alexandriam, unde oriebatur, innoxius abire 20
permissus est.
- 13 Et hos quidem aliosque paucos aequa sors ueritatis adiutrix peri-
culis exemit abruptis. criminibus uero serpentibus latius per impli-
catos nexus sine fine distentos quidam corporibus laniatis extin-
guebantur, alii poenis ulterioribus damnati sunt bonis ereptis Paulo 25
succentore fabularum crudelium quasi e promptuaria cella fallacia-
rum et nocendi species suggerente complures, cuius ex nutu, prope
14 dixerim, pendebat incidentium omnium salus. nam si qui remedia
quartanae uel doloris alterius collo gestaret siue per monumentum

1 simpli[c]ius (c ex t) V | philipi ♂ V || 2 grata VE gratia Em2SBAG ||
4 pietati V def. Hagend. pietari Langen || 5 lata om. G ut dittogr. del. Corn. reiec.
Blomgren || 7 eo add. G | deductus V adductus Cl. (cf. 14, 11, 8) | reus add.
Vm2 || 9 gitus ♂ V | inpetrande ex inpetrade (m2) V || 10 reliqueret V relinque-
ret ESBA G || 11 post astudiis V postea st. Gdt. || 13 perpurgando Günther |
semper et V semet Btl. Günther semper se Corn. || 14 item SBAG || 15 et V
sed G | sacrificasse ♂ V || 17 nominis ♂ V | a add. Vm2 | sublimiora V || 19 fi-
dulia V || 23 eximit V exemit EBAG || 25 alii. Alii V alii ESBA G || 26 quas-
ce V quas e EBAG quasi e Val. (N) || 27 et] extulit BAG | species egerentque
VE specie egitque BAG species suggerente Val. (uel egerente in adn.) || 28 in-
cedentium V incidentium Cl. (cf. 26, 10, 10) prob. Pighi || 29 gestarum V corr.
m3 gestarent ESBA | monumen ♂ V

- transisse uesperī maleuolorum argueretur indiciis, ut ueneficus sepulchrorumque horrores et errantium ibidem animarum ludibria colligens uana pronuntiatus reus capitis interibat. et prorsus ita res 15 agebatur, quasi Clarum, Dodonaeas arbores et effata Delphorum olim
 5 sollemnia in imperatoris exitium sollicitauerint multi. unde blandi- 16 tiarum taetra commenta Palatina cohors exquisite confingens immunem eum fore malorum communium asserebat fatum eius uigens semper et praesens in abolendis aduersa conantibus eluxisse uocibus magnis exclamans.
- 10 Et inquisitum in haec negotia fortius nemo, qui quidem recte sapiat, reprehendet. nec enim abnuimus salutem legitimi principis, / propugnatoris bonorum et defensoris, unde salus quaeritur aliis, consociato studio muniri debere cunctorum; cuius retinendae causa ualidius, ubi maiestas pulsata defenditur, a quaestionibus uel cruentis /
 15 nullam Corneliae leges exemere fortunam. sed exsultare maestis casibus effrenate non decet, ne uideantur licentia regi subiecti, non potestate, ut imitandus sit Tullius, cum parcere uel laedere potuisset, / ut ipse affirmat, ignoscendi quaerens causas, non puniendi occasiones, / quod iudicis lenti et considerati est proprium.
- 20 Tunc apud Daphnen, amoenum illud et ambitiosum Antiochiae 19 suburbanum, uisu relatuque horrendum natum est monstrum, infans ore gemino cum dentibus binis et barba quattuorque oculis et breuissimis duabus auriculis, qui partus ita distortus praemonebat rem publicam in statum uerti deformem. nascuntur huiusmodi saepe 20
 25 portenta indicantia rerum uariarum euentus, quae, quoniam non expiantur ut apud ueteres publice, inaudita praetereunt et incognita.

1 uesperum *VBA* uesperī *E Nov.* uespere *G* | maliuorum *V* maleuolorum *ESBAG* | beneficus *V* ueneficus *Em2AG* beneficiis *S* ueneficiis *B* || 2 intidem *V* itidem *E* item *SBA* indidem *G* ibidem *Lind.* | aludebria *V* ad ludibria *E* ludibria *SBAAG* || 3 una ♂ *V* uaria *SBG* | pronunatus *V* pronuntiatus *ESBAG* || 4 eff[a]ta *V* | delforum *V* || 5 solentia *V* solennia *EBAG* | blandi quarum *VE* blanditiarum *BAG* || 7 commonium *V* communium *ESBAG* | factum ♂ *V* | ingens *SBAAG* || 8 luxisse ♂ *V* elusisse *ESB* || 10 inquisitam ♂ *V* || 11 reprehendit *V* reprehendat *Btl.* reprehendet *Corn.* || 12 queritur *V* queritatur *E* quaeritur *BAG* || 13 deberet ♂ *V* | redinendae *V* retinendae *E Gdt.* redimendae *SBAAG* || 15 legis *V* leges *G* | exmeres *V* eximeres *EA* exomeres *S* exoneres *B* exemere *G* || 17 dimitandus *ex* timitandus (*m2*) *V* imitandus *ESBAG* | uelle de re *SBA* ue laedere *G* || 18 ocasiones *V* || 20 daf*nen (*n alt. add. m2*) *V* | illut *V* | antiochia ♂ *V* || 21 mostrum *V* monstrum *ESBAG* || 22 dentibus cum *tr. SBG* || 23 breuissimis ♂ *V* | auricilis *V* auriculis *ESBAG* | que parthus *V* qui partus *Em2BAG* | praemanebat *ex* praemanbat (*m2*) *V* praemonebat *EG* permanebat *S* permonebat *BA* || 24 formem ♂ *V* | huiuscemodi *SBAAG* || 26 aput *V*

18 His temporibus Isauri diu quieti post gesta, quae superior continet
 textus, temptatumque Seleucia ciuitatis obsidium paulatim reuiuiscen-
 tes, ut solent uerno tempore foueis exsilire serpentes, saltibus
 degressi scrupulosis et inuiis confertique in cuneos densos per furta
 et latrocinia finitimos afflictabant praetenturas militum ut montani 5
 2 fallentes perque rupes et dumeta ex usu facile discurrentes. ad quos ui-
 uel ratione sedandos Lauricius adiuncta comitis dignitate missus est
 rector, homo ciuilis prudentiae, qui minis potiusquam acerbitate ple-
 raque correxit adeo, ut eo diu prouinciam obtinente nihil accideret,
 quod animaduersione dignum aestimaretur. 10

1 [hi]sauri V | continent V continet *ESBAG* || 2 seleutiae V || 3 tepore
BG | foue[i]s (*iex n*) V || 4 scrupalosis V scrupulosis *Em2SBAG* || 5 et eo *ante*
praet. add. BAG | praetenturas ♂ V praetendentes *BA* | milites *BA* || 8 acer-
 uitate V acerbitate *ESBAG* | plereque ♂ V || 9. 10 -eo ut — aestimaretur *add.*
Vm2 (-eo ut — nihil *in ras.*) || 10 AMMIANI MARCELLINI RERVVM GESTA-
 RVM EXPLICIT LIBER XVIII. INCIPIT. LIBER. XX. FELICITER. V
 AMIANI MARCELLINI RERVVM GESTARVM FINIT LIBER XVIII. INCI-
 PIT. XX. E

LIBER XX

1. Lupicinus magister armorum aduersus Scottorum et Pictorum incursiones in Britannias cum exercitu mittitur.
2. Vrsicinus magister peditum praesentalis calumniis appetitus discingitur.
3. Defectus solis et de duobus solibus ac decausis defectuum solis et lunae dequeuariis lunae mutationibus ac figuris.
4. Iulianus Caesar a militibus Gallicanis, quos Constantius ipsi detrahi et in orientem aduersus Persas transferri iusserat, Lutetiae Parisiorum, ubi hiemabat, per uim Augustus appellatur.
5. Iulianus Augustus contionem habet ad milites.
6. Singara a Sapore oppugnata et capta. oppidani cum equitibus auxiliariis et duabus legionibus praesidiariis in Persidem abducti. oppidum excisum.
7. Bezabden oppidum a tribus legionibus defensum Sapor expugnat ac reparatum praesidio commeatuque instruit. idem Virtam munimentum frustra adoritur.
8. Iulianus Augustus per litteras Constantium Augustum de re Lutetiae gesta certiore facit.
9. Constantius Augustus Iulianum Caesaris nomine contentum esse iubet legionibus Gallicanis uno animo constanter repugnantibus.
10. Iulianus Augustus Francos cognomine Attuarios trans Rhenum inopinantes aggressus post plurimos partim captos, partim occisos ceteris pacem petentibus dedit.
11. Constantius Augustus Bezabden omnibus copiis oppugnat ac re infecta discedit. et de arcu caelesti.

Haec per Illyricum perque orientem rerum series fuit. consulatu ¹ uero Constantii deciens terque Iuliani in Britanniis cum Scottorum Pictorumque gentium ferarum excursus rupta quiete conducta loca limitibus uicina uastarent et implicaret formido prouincias praeter-
⁵itarum cladium congerie fessas, hiemem agens apud Parisios Caesar / distractusque in sollicitudines uarias uerebatur ire subsidio trans-

1 ylliricum ex ill- V hilliricum E Illyricum SAG Iliricum B | ser[ies] V | consolatū ex consotu V consolatū ESBAG || 2 ter*que V | britanniis V Britannis EG Brytannis SB Britannis A | [sco]ttorum V scotorum ESBAG || 3 excursu V excussu (s alt. del.) E excursu SBAG excursus Val. in adn. || 4 uastarentur G || 5 congeri eff[es]sas V congerie fessas EBA G | parrisios V Parisios ESBAG || 6 distractosque ex districtosque (m2) V distractusque ex distractosque Em2 distractusque BA G | solitudinis V sollicitudines Em2 AG solitudines B

- marinis, ut rettulimus ante fecisse Constantem, ne rectore uacuas re-
linqueret Gallias Alamannis ad saeuitiam etiamtum incitatis et bella.
2 ire igitur ad haec ratione uel ui componenda Lupicinum placuit, ea
tempestate magistrum armorum, bellicosum sane et castrensis rei
peritum, sed supercilia erigentem ut cornua et de tragico, quod aiunt, 5
coturno strepentem, super quo diu ambigebatur, auarus esset potius
3 an crudelis. moto igitur uelitari auxilio, Herulis scilicet et Batauis /
numerisque Moesiacorum duobus, adulta hieme dux ante dictus Bo-
noniam uenit quaesitisque nauigiis et omni imposito milite obser-
uato flatu secundo uentorum ad Rutupias sitas ex aduerso deferitur / 10
petitque Lundinium, ut exinde suscepto pro rei qualitate consilio /
festinaret ocius ad procinctum.
- 2 Quae dum ita geruntur, post Amidae oppugnationem Vrsicinum
ad commilitiu mprincipis ut peditum magistrum reuersum —successisse
enim eum Barbationi praediximus— obtrectatores excipiunt primo 15
disseminantes mordaces susurros, dein propalam ficta crimina sub-
2 nectentes. quibus imperator assensus ex opinione pleraque aesti-
mans et insidiantibus patens Arbitionem et Florentium officiorum
magistrum quaesitores dederat spectaturos, quas ob res oppidum sit
3 excisum. quibus apertas probabilesque refutantibus causas ueritis- 20
que, ne offenderetur Eusebius, cubiculi tunc praepositus, si documen-
ta suscepissent perspicue demonstrantia Sabiniani pertinaci ignauia
haec accidisse, quae contigerunt, a ueritate detorti inania quaedam
longeque a negotio distantia scrutabantur.
- 4 Qua iniquitate percitus qui audiebatur „etsi me“, inquit, „despicit 25

1 retulimus ♂ V retulimus ESBAG | Constantium BG | uaquas V uacuas
ESBAG || 2 bel[la] V || 3 ire] mittere BAG | [adhae]cr[e]tione (fu. a) V ad
hec ratione E Val. (haec) ad haec loca ad rationes BAG | uel VE om. BAG
uel ui Val. | componendas BAG || 5 cornuae V cornua ESBAG || 6 cotur-
[no] V | [quod] V quod ESB quo AG | aua[r]us V || 7 igitur] ergo SBG | eru-
lis V | [scili]cet (cet add. sup. lin.) V || 8 numeriqu* (fu. a) V numerisque EB
AG | Moesicorum SBG | duobus] pluribus BAG || 10 defer[t]ur V || 11 peti-
tique lugdunum E petitque L. SB p. Londinium A | ut add. Vm2 sup. lin. ||
13 cum V def. Opitz dum Cl. | genruntur ex genrentur (m2) V agerentur E ge-
runtur SBAG Opitz gererentur Kiefl. Ehrismann || 14 ut] et BAG | magiste-
rium G || 15 obstrectatores V obtrectatores ESBAG || 16 dein ex in (m2) V ||
17. 18 aestimas et V existimans et E aestimasset SB aestimans A aestimans
et G || 18 [patens] V | Arbetionem A | offi[c]iorum (c ex t) V || 19 quasitores
♂ V | sectat uros ♂ V || 20 ex[cisum] V | ape[r]tas] ex op- (m2) V || 21 euse-
pius V Eusebius ESBAG || 22 demonstratia ♂ V || 23 contingerunt V conti-
gissent E contigerunt SBAG | quae[dam] V || 24 scrutabantur ex stutaban-
tur V || 25 audiebat BAG | inquit V | dispicit V despicit ESBAG

imperator, negotii tamen est magnitudo, ut non nisi iudicio principis
nosci possit et uindicari; sciat tamen uelut quodam praesagio, quod,
dum maeret super his, quae apud Amidam gesta amendata didicit
fide dumque ad spadonum arbitrium trahitur, defrustrandae Meso-
5 potamiae proximo uere ne ipse quidem cum exercitus robore omni /
opitulari poterit praesens.“

Relatis adiectisque cum interpretatione maligna compluribus iratus 5
ultra modum Constantius nec discusso negotio nec patefieri, quae
scientiam eius latebant, permissis appetitum calumniis deposita mi-
10 litia digredi iussit ad otium Agilone ad eius locum immodico saltu pro-
moto ex Gentilium Scutariorum tribuno.

Eodem tempore per eos tractus caelum subtextum caligine cerne- 8
batur obscura et a primo aurorae exortu ad usque meridiem inter-
micabant iugiter stellae; hisque terroribus accedebat, quod, cum lux
15 caelestis operiretur e mundi conspectu penitus lance abrepta, defe-
cisse diutius solem pauidae mentes hominum aestimabant: primo at-
tenuatum in lunae corniculantis effigiem, deinde in speciem auctum
semenstrem posteaque in integrum restitutum. quod alias non euenit 2
ita perspicue, nisi cum post inaequales cursus iter menstruum lunae
20 ad idem reuocatur initium certis temporum interuallis, id est, cum in
domicilio eiusdem signi tota repperitur luna sub sole liniamentis
obiecta rectissimis, atque in his paulisper consistit minutis, quas geo-
metrica ratio partium partes appellat. ac licet utriusque sideris con- 3

1 est om. E est tamen tr. SBAG | ea ante est add. Corn. reiec. Pighi Löfst.
tanta add. Haupt | iudi[c]io (c ex o) V indicio SBA || 2 nos[c]i (c ex t) V | et
add. Vm2 sup. lin. | uindicare ♂ V | uel ♂ V | quo[t] (t ex d) V qd qt (qd del.)
E quod SBAG || 3 tum VE cum SBA dum G | [amen]data (amen et a ult.
add. m2) V amendata E def. Günther Pet. emendata SAG emendataque B |
dedi cit ♂ V || 4 sp[a d]onum (ad add. m2; d ex t) V | trahitur defrustrandae V
trahitur defrustranda E t. defrustrandae BA t. defensandae G || 5 ipsi quidam V
i. quidem E ipse q. BAG | exertitus rubore V exercitus robore ESAG exer-
citu r. B || 7 maligni ♂ V || 8 constantius ex costantius V | discussio V discusso
ESBAG | patefigeri V patefieri ESBAG || 10 degredi V digredi EBAG |
inmodicos altu V immodico saltu EA moderandum a se BG || 11 et post Gentilium
add. Gdt. reiec. Babut Blomgren || 12 tractus (tus add. sup. lin.) V || 13 obsc[u]ra
(u add. m2 sup. lin.) V | usque ad tr. SBG | inter[mi]cabant V || 14 accidebat
VE accedebat SBAG || 15 lance V restit. Kießl. luce EBAG | abrepta VE
abrepta BAG erepta Kießl. | defecisse ex dificiissi V defecisse ESBAG ||
16 [aestima]bant V || 18 semestrem ♂ V semestrem ESBAG | adalias V
dubitat, an restituendum sit Löfst. alias ESBAG || 19 inaequae les V inaequales
ESBAG | inter menstruum VE intermenstruum BAG iter m. Val. || 20 id V
idem G || 22 consistat V consistit G | quas egeometrica V quasi geometrica
Em2 quas g. BAG || 23 partium om. SBAG | liet ♂ V | conuersione VE con-
uersiones BAG

uersiones et motus, ut scrutatores causarum intellegibilium aduer-
 terant, in unum eundemque finem lunari cursu impleto perenni di-
 stinctione conueniunt, tamen sol non semper his diebus obducitur, /
 sed cum luna e regione uelut libramento quodam igneo orbi et aspectui
 4 nostro opponitur media. ad summam tum sol occultatur splendore 5
 suppresso, cum ipse et lunaris globus, astrorum omnium infimus, /
 parili comitatu obtinentes circulos proprios saluaque ratione altitu-
 dinis interiectae iunctim locati, ut scienter et decore Ptolemaeus ex-
 ponit, ad dimensiones uenerint, quos ἀναβιβάζοντας et καταβιβάζοντας
 ἐκλειπτικούς συνδέσμους, coagmenta uidelicet defectiua, Graeco dicti- 10
 tamus sermone. et si contigua isdem iuncturis praestrinxerint spatia, /
 5 dilutior erit defectus. si uero articulis ipsis inhaeserint, qui coactius
 ascensus uinciunt et descensus, offunditur densioribus tenebris cae-
 lum, ut crassato aere ne proxima quidem et apposita cernere queamus.
 6 Sol autem geminus ita uideri existimatur, si erecta solito celsius 15
 nubes aeternorumque ignium propinquitate collucens orbis alterius
 claritudinem tamquam e speculo puriore formauerit.
 7 Nunc ueniamus ad lunam. apertum et euidentem ita demum susti-
 net luna defectum, cum pleno lumine rotundata solique contraria /
 ab eius orbe centum octoginta partibus, id est signo septimo, dispara- 20
 tur. et quamquam hoc per omne plenilunium semper eueniat, non
 8 semper deficit tamen. sed quoniam circa terrenam mobilitatem locata /
 et a caelo totius pulchritudinis extima nonnumquam ferienti se sub-
 serit lanci, obiectu metae noctis in conum desinentis angustum latet

2 per en ni ex per enim V || 4 [etaspe]ctui V || 5 mendia V media ESBAG |
 [sum]mam V || 6 subpresso V || 6. 7 infimis parilis V infimi p. E i. parili BA
 infimus p. G || 7 obtinentes V optinentes E obtinentes BAG | altitudinis ♂ V ||
 9. 10 aNABIBAZONTacetika. TABIBAZONTACEKAIΠΠK OYCCYNAEC-
 MO*YCCO; agmenta (*fu. Y) V KAIΠTI (uel TITI) ... agmenta E (aug. m2)
 (Graeca om.) augmenta SB ANABIBAZONTAS et KATABIBAZONTAS
 EIKAIΠΠTIKOYΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥΣΣΟ (lac. 10 litt.) agmenta A ἀναβιβάζοντας
 et καταβιβάζοντας ἐκλειπτικούς συνδέσμούςς, coagmenta G || 10 dictitata VBA
 dictata ex dictita Em2 dictitant G dictitamus Cl. c. c. || 11 praestrin[x]erint
 (x add. m2 in ras.) V praestrinxerint EG praestrinxerunt SBA || 12 inhaeserint
 V inhaeserint ESBAG || 13 discensus offenditur V corr. m3 discensus of-
 fenditur E descensus o. SB | densioribus G || 14 quiamus ♂ V || 15 celsius so-
 lito tr. SBAG || 17 clarit[udin]em V | speculo V || 18 sus ♂ V || 19 rotunda
 BAG || 20 cen*tum occoginta ♂ V || 21 eueat ♂ V || 22 defecit V deficit ESB
 AG | [m]obilitatem V || 23 est ac coeli Gutschmidt: sed Nov. cf. Macr. Somn.
 I, 16, 12 | to*tius V || 24 lanci VE luci BAG lanci Kiefl. (Wm2Nm2) | obiec-
 tum; ete VE o. et e SBA obiectu metae G | desidentis ex desidentes (m2) V
 desidentes E desinentis BAG | a[n]gustu* (n m2 in ras.; * fu. m) V anguste
 BA angustum EG

parumper umbrata tumque nigrantibus inuoluitur globis, si sol ut
sphaerae inferioris curuamine circumfusus mole obsistente terrena /
radiis eam suis illustrare non possit, quam numquam habere proprium
lumen opiniones uariae collegerunt.

- 5 Et cum ad idem signum aequis partibus soli concurrerit, obscuratur, 9
ut dictum est, penitus hebetato candore et tunc lunae Graece synodos
dicitur. nasci autem putatur, cum parua declinatione uelut e perpen- 10
diculo superiectum egerit solem. exortus uero eius adhuc gracilescens /
primitus mortalitati uidetur, cum ad secundum relicto sole migrauerit
10 signum. progressa itaque porrectius iamque abunde nitens cornutae
habitu menoides est appellata. cum autem sole longo coeperit inter-
stitio summoueri et ad quartum peruenerit signum, radiis eius ad se
conuersis maius concipit lumen et fit Graeco sermone dichomenis, /
quae forma semiorbem ostendit. procedens deinde iam disiunctissime / 11
15 quintoque signo arrepto figuram monstrat amphicyrti utrimque pro-
minentibus gibbis. e regione uero cum normaliter steterit contra, lu-
mine pleno fulgebit domicilium septimi retinens signi et in eodem tum
etiam agens paululumque progressa minuitur, quem habitum uoca-
mus ἀπόκρουσιν, et usque easdem formas repetit senescendo tra-
20 diturque doctrina multiplici congruente non nisi tempore intermen-
strui deficere uisam usquam lunam.

1 perarum per umbratum que V parumper umbrata tumque E Val. parum
perumbrata cumque SB parumper umbrata c. A p. umbrarumque G || 1. 2 [ui]-
fere V uipere E fere SBA sphaerae G ut sphaerae Cl. || 2 [in]ferioris V | obsistent* e
(fu. a) V | terrene (n ex r) V terrena EBA G || 4 opiones V opiniones ES
BA G | colligerunt V collegerunt EBA G || 5-8 et cum - solem add. Vm2 in
marg. || 5 obscuratur G Vm2 || 6 candore uniuae Vm2 candore qui E c. mene BA G
c. et tunc lunae Her. Cl. || 7 dicitur om. SBA G | uelate Vm2 uelatae E uelut a
BA G uelut e Val. (Nm2) || 8 super eiectum gerit Vm2 s. erectum g. BA G super-
iectum Val. (N) egerit Cl. | gra[c]ilescens (c pr. fu. t) V || 9 mortalita G V |
uide*tur (fu. n) V || 10 progressus V progressa G | habunde V | cornut* e (fu.
a) V || 11 menoid hoc (e add. m2 sup. lin.) V moenos (?) E Μονοΐδης B Μηνοει-
δής AG || 12 quintum V quartum Val. in adn. || 13 conuersis V | concepit G V |
dichomenis ex dicominis (m2 ?) V dichomenis E διχότομος BG διχόμηνος A ||
14. 15 disiunctissimo quintoque VEA disiunctissimoque SBG disiunctissime,
quintoque Val. || 15 amphicyrti VA (amph-) amficuti E Ἀμφικύρτος B ἀμφικύρ-
του G || 16 gybbis ex gabbis (m2) V || 17 reti[n]ens (n pr. ex m) V | eundem G V ||
17. 18 cum agens etiam SBG || 18 agens (n add. m2 sup. lin.) V | quem habitu
inuocamus V quem habitum uocamus EG quam habitu inuocamus SBA ||
19 ΑΤΟΚΡΙCΙΝ VE πανσέληνος BA ἀπόκρουσιν G ἀπόκρουσιν Val. | absque
ea idem VEB Atque easdem A easdem G et usque e. Her. | senescendo ex se-
nescendo (m2) V | graditurque V traditurque G || 20 doctrimam V doctrina
EBA G | congruente V congruente EBA G concinente ? Cl. in app. | sini V
nisi EG sine SBA

- 12 Quod autem solem nunc in aethere, nunc in mundo inferiore cur-
sare praediximus, sciendum est siderea corpora, quantum ad uniuersi-
tatem pertinet, nec occidere nec oriri, sed ita uideri nostris obtutibus /
constitutis in terra spiritus cuiusdam interni motu suspensa rerumque
magnitudini instar exigui subditum puncti, nunc caelo infixas suspicere 5
stellas, quarum ordo est sempiternus, aliquotiens humana uisione lan-
guente discedere suis sedibus arbitrari. uerum ad instituta iam reuer-
tamur.
- 4 Properantem Constantium orienti ferre suppetias turbando prope
diem excursibus Persicis, ut perfugae concinentes exploratoribus in- 10
dicabant, urebant Iuliani uirtutes, quas per ora gentium diuersarum
fama celebrior effundebat magnorum eius laborum factorumque
uehens adoreas celsas post Alamanniae quaedam regna prostrata /
receptaque oppida Gallicana ante direpta a barbaris et excisa, quos
2 tributarios ipse fecit et uectigales. ob haec et similia percitus me- 15
tuensque, ne augerentur in maius, stimulante, ut ferebatur, praefecto
Florentio Decentium tribunum et notarium misit auxiliares milites
exinde protinus abstracturum, Herulos et Batauos, cumque Petulan-
tibus Celtas et lectos ex numeris aliis trecentenos hac specie iussos
accelerare, ut adesse possint armis primo uere mouendis in Parthos. 20
- 3 Et super auxiliariis quidem et trecentenis cogendis ocius proficisci
Lupicinus conuentus est solus transisse ad Britannias nondum com-
pertus, de Scutariis autem et Gentilibus excerpere quemque promp-
tissimum et ipse perducere Sintula iubetur Caesaris stabuli tunc tri-
bunus.

25

1 nunc²] nun V nunc ESBAG | interiore V inferiore Val. in adn. | *cur-
sari V cursare G uersari Btl. || 2 corpor[a] V || 3 perti[n]et (n ex m) V | oc-
cide ♂ V || 4 constituti V constitutis E BAG || 5 instrar V insancta E instar
SBAG | subditam VE subdita BAG subditum Gutschmidt | infixa VE infi-
xas SBAG | suspice[*re*****] (fu. retineri) V || 6 humana*** (a alt. ex u m2;
fu. isi) V || 7 reuerta[m]ur (fu. nt) V || 9 ostrantium V Constantium ESBAG |
turban**do (fu. tu ?) V || 10 ut add. Vm2 sup. lin. || 10. 11 exploratoribus —
uirtutes add. Vm2 in marg. | indicabantur ebat Vm2 indicabantur urebant (ur pr.
del.) E indicabant, urebat B i., urebant AG || 11 iulianum VEB iuliani Em2
AG || 12 fame V fama EAG famam B | laborumque factorum V laborum fac-
torumque E BAG laborumque et factorum Meurig-D. || 13 adorea[s] (s ex ns
m2) V | Alemaniae B Alamanniae b₁b₂G || 15 tributarios ♂ V || 17 milites
om. BG || 18 deprotinus V protinus ESBAG | aerulos V Erulos E Herulos
BAG | uatauos V Batauos E BAG || 19 *lectos (fu. e) V Leucios BA | ·ccc-
nos ac V ·ccc· nos ac B t., hac A trecentenos, hac G || 21 auxi-
li*ariis (fu. i) V || 22 l[u]picinus V | brittannias V | conpertus ex conpertas V ||
23 et add. Vm2 om. BA | gentibus SBA || 24 s[ingula] V singula E singulos
BA Sintula G

Conticuit hisque acquieuerat Iulianus potioris arbitrio cuncta con- 4
cedens. illud tamen nec dissimulare potuit nec silere, ut illi nullas pa-
terentur molestias, qui relictis laribus transrhenanis sub hoc uenerant
pacto, ne ducerentur ad partes umquam transalpinas, uerendum esse
5 affirmans, ne uoluntarii barbari militares saepe sub eiusmodi legibus
assueti transire ad nostra hoc cognito deinceps arcerentur. sed loque- 5
batur in cassum. tribunus enim parui querelas Caesaris ducens Au-
gusti iussis obtemperabat et lecta expeditiore manu uigore corporum-
que leuitate praestanti cum isdem profectus est spe potiorum erectus.
10 Et quia sollicitus Caesar, quid de residuis mitti praeceptis agi debe- 6
ret, perque uarias curas animum uersans attente negotium tractari
oportere censebat, cum hinc barbara feritas, inde iussorum urgueret
auctoritas, maximeque absentia magistri equitum augente dubietatem/
redire ad se praefectum hortatus est olim Viennam specie annonae
15 parandae digressum, ut se militari eximeret turba. perpendebat enim 7
ad relationem suam, quam olim putabatur misisse, abstrahendos e
Galliarum defensione pugnaces numeros barbarisque iam formidatos. /
qui cum suscepisset Caesaris litteras monentis petentisque, ut uenire 8
acceleraret rem publicam consiliis iuuaturus, obstinatissime detrec-
20 tabat hac ratione pauore mente confusa, quod aperte scripta signi-
ficabant ab imperatore nusquam diiungi debere praefectum in ardore
terribilium rerum. adiectumque est, quod, si procurare dissimulasset, /
ipse propria sponte proiceret insignia principatus gloriosum esse ex-

1 po[ul]terioris V potioris ESBAG | concudens V concludens EBA conce-
dens G || 2 dissi**mulare (fu. la) V || 6 cogito VE cognito SBAG | deinceps V || 7 parui ex pau V || 8 lectas VE lecta BAG || 9 praestanti (n add. m2 sup. lin.) V | hisdem VEB iisdem AG | erectus V def. Pighi erectis Btl. || 12 indeiustorum (d ex t m2) V hinc iustorum E inde uictorum BA i. iussorum G | urguet V def. Blomgren urgeret EAG urget SB def. Pet. || 13 sugerente ex sugente (m2) V suggerente EA om. SB faciente G augente Hadr. Val. | dubietatem ♂ V dubitantem SB || 14 ad add. Vm2 sup. lin. | spetie V || 15 si- [mi]litari [eximeret turba] V se militari eximeretur turbae (ur pr. del.) E se m. eximeret turba BAG || 16 a VE ad SBAG | mississe V | abstrahendo se VEB abstrahendos è A a. à G a. esse Nov. || 17 pugnace[s] V || 18 suscep[is]et V | mo[n]entis (n pr. ex m) V || 19 adcelaret V corr. m3 || 20 aeratione V et ratione E ea r. SBAG hac r. Nov. | aperta V BAG aperte E Gdt. | significabant VE significabant SBAG || 21 [in]ardore (in ex m) V || 22 a[d]iectum (fu. b) quod est quod si V adiectum/quod si E a., quod est quod si SB adiectumque est, quod si AG adiectum quoque Pet. | procurare V def. ut uocem milit. Löfst. procurare Val. (N) Btl. procurare Gdt. properare Günther Pet. id curare postea procinctum c. Nov. remp. c. Her. pop. Rom. (uel prouinciam) c. ? Cl. in app. || 23 fonte S fronte BG | proieceret V proiiceret ESBAG

istimans iussa morte oppetere quam ei prouinciarum interitum assignari. sed uicit praefecti propositum pertinax his, quae rationabiliter poscebantur, parere contentione maxima reluctantis.

- 9 Inter has tamen moras absentis Lupicini motusque militares timen-
tis praefecti Iulianus consiliorum adminiculo destitutus ancipitique 5
sententia fluctuans id optimum factu existimauit et sollemniter
cunctos e stationibus egressos, in quibus hiemabant, maturare dispo-
10 suit. hocque comperto apud Petulantium signa famosum quidam li-
bellum humi proiecit occulte inter alia multa etiam id continentem:
„nos quidem ad orbis terrarum extrema ut noxii pellimur et damnati, / 10
caritates uero nostrae Alamannis denuo seruiant, quas captiuitate
11 prima post interneciuas liberauimus pugnās.“ quo textu ad comita-
tum perlato lectoque Iulianus contemplans rationabiles querelas /
cum familiis eos ad orientem proficisci praecepit clauularis cursus fa-
cultate permissa et, cum ambigeretur diutius, qua pergerent uia, / 15
placuit notario suggerente Decentio per Parisios omnes transire, ubi
12 morabatur adhuc Caesar nusquam motus. et ita est factum. isdemque
aduentantibus in suburbanis princeps occurrit ex more laudans, quos
agnoscebat, factorumque fortium singulos monens animabat lenibus
uerbis, ut ad Augustum alacri gradu pergerent, ubi potestas est ample 20
13 patens et larga, praemia laborum adepturi dignissima. utque hono-
ratus procul abituros tractaret, ad conuiuium proceribus corrogatis /
petere iure, si quid in promptu esset, edixit. qui liberaliter ita suscepti/
dolore duplici suspensi discesserunt et maesti, quod eos fortuna quae-
dam inclemens et moderato rectore et terris genitalibus dispararet. / 25

1 et prouintiarum V prouinciarum E B A G ei pr. Val. in adn. | sibi ante
assignari add. G || 2 praefec*ti (fu. i; i add. m2) V || 3 parare V B parere E A G |
reluctanti V E B reluctantis A G || 4 absentes V E absentis Em2 B A G | tumen-
tis S B A G || 5 iuliano (i pr. add. m2 ?) V Iulianus E G Iuliano S B A || 6 oppti-
mum V | factum V factu E B A G | existimauit uita sollemni V e. ut ad solem-
ne E e., uita sollemni B A existimans, uia solenni G uia def. Blomgren lac.
post existimauit indic. Momms. et (uit ut dittogr. del.) Her. sollemniter Cl. ||
7 ex B A G || 8 famosam ♂ V || 9 hum V humi E S B A G | occulta V occulte G ||
10 tam nati V iam nati E imbelles B G damnati A || 15 ambiceretur V || 16 no-
rio ♂ V | suggerent[i] (i ex e) V sugerenti S suggerenti B suggerente A G |
parrisios V | homines V omnes Gdt. || 17 factum est tr. S B A G || 18 suburba-
nos V E suburbanis B A G | et ante ex more add. Her. asynd. def. Heilm. || 19 si-
gulos V || 20 pergerent ire Her. (cf. lin. 23 iure) reiecimus || 20. 21 estam ple-
paten[s] (p alt. ex r) V || 21 di[g]nissima V | honeratus V || 22 teneret ♂ V |
proce**ribus (fu. le) V || 23 iure] secure Corn. libere Her. olim, nunc del. censet
cf. lin. 20 | siqu[i]d (i ex o m2) V | impromptu hic scriba ille neglegentior penso
desistit

hocque angore impliciti in statua solita cessarunt. nocte uero coop- 14
tante in apertum erupere discidium incitatisque animis, ut quemque
insperata res afflictabat, ad tela conuertuntur et manus fremituque
ingenti omnes petiuerunt palatium et spatiis eius ambitis, ne ad
5 euadendi copiam quisquam perueniret, Augustum Iulianum horrendis
clamoribus concrepabant eum ad se prodire destinatus adigentes /
exspectareque coacti, dum lux promicaret, tandem progredi compu-
lerunt. quo uiso iterata magnitudine sonus Augustum appellauere
consensione firmissima.

10 Et ille mente fundata uniuersis resistebat et singulis nunc indi- 15
gnari semet ostendens, nunc manus tendens oransque et obsecrans, /
ne post multas felicissimasque uictorias agatur aliquid indecorum /
neue intempestiua temeritas et prolapsio discordiarum materias ex-
citaret. haecque adiciebat tandem sedatos leniter allocutus:

15 „Cesset ira, quaeso, paulisper absque dissensione uel rerum appe- 16
titu nouarum impetrabitur facile, quod postulatis. quoniam dulcedo
uos patriae retinet et insueta peregrinaque metuitis loca, redite iam
nunc ad sedes nihil uisuri, quia displicet, transalpinum. hocque apud
Augustum capacem rationis et prudentissimum ego competenti satis-
20 factione purgabo.“

Conclamabatur post haec ex omni parte nihilo minus uno parique 17
ardore nitentibus uniuersis maximoque contentionis fragore probro-
sis conuiciis mixto Caesar assentire coactus est. impositusque scuto
pedestri et sublatius eminens nullo silente Augustus renuntiatus /
25 iuebatur diadema proferre negansque umquam habuisse uxoris

1 utinstatiui solita V ut in statua solita E ut statim a sono B ut in statuiis
olim A in statua solita G ut in statuiis solet Momms. ut in st. solati Her. uita
in st. solita Češka | cessarunt V recesserunt G prob. Harmon gesserunt Momms.
cessauerunt Češka c. c. || 2 dissidium AG || 4 petiuerat V petiuere E Hadr.
Val. petiuerant BAG petiuere ad Kießl. petiuerunt Cl. c. c. (Wm2 N) | a*mbi-
tis (fu. m cpd. scr.) V || 6 obstinatus E festinatus BAG || 7 prog[re]di V ||
8 iteratam (m del. m2) V | soni EG || 10 et² ex ei V || 10. 11 indignaris et metos
tendens V indignans et metum pretendens E indignari. sed me ostendens S i.,
sed metum o. BA i. semet o. G def. Miller || 12 ni V (ut ne superscr. m3) B ne
EAG || 13 temeritis ♂ V || 14 tand[em] (a ex e m3, ē m2) V uidens BA | seda-
tos (a ex i m2) V || 15 quesso V || 16 postulatus ♂ V || 16. 17 nos dulcedo SB ||
17 patrias (s del. m2) V patriae ESBG patria A | perregina quae (i del. m2) V
peregrinaque ESBAG | metuētis V metuitis EAG metuens SB | locae V loca
ESBAG || 19 capam ♂ V compotem BA | rationes ♂ V || 20 purgaui VEBG
purgabo A || 22 prob[ro]* (fu. s) V probro ESBG probro et G probrosis Cl. def.
Bae. Hagend. || 23 conuitiis V | cessar V | coactu V coactus ESBAG || 24 pullo
VB nullo EA populo G || 25 nunquam S n. se B unquam se AG

- 18 colli ... uel capitis poscebatur. eoque affirmante primis auspiciis non congruere aptari muliebri mundo equi phalera quaerebatur, uti coronatus speciem saltem obscuram superioris praetenderet potestatis. / sed cum id quoque turpe esse asseueraret, Maurus nomine quidam, postea comes, qui rem male gessit apud Succorum angustias, Petu- 5 lantium tunc hastatus, abstractum sibi torquem, quo ut draconarius utebatur, capiti Iuliani imposuit confidenter, qui trusus ad necessitatem extremam iamque periculum praesens uitare non posse aduertens, si reniti perseuerasset, quinos omnibus aureos argentique singula pondo promisit. 10
- 19 Hisque gestis haud minore quam antea cura constrictus futuraque celeri prouidens corde nec diadema gestauit nec procedere ausus est usquam nec agere seria, quae nimis urgebant. sed cum ad latebras secessisset occultas accidentium uarietate perterritus Iulianus, aliqui palatii decurio, qui ordo est dignitatis, pleniore gradu signa Petulan- 15 tium ingressus atque Celtarum facinus indignum turbulente exclamat / pridie Augustum eorum arbitrio declaratum clam interemptum. hocque comperto milites, quos ignota pari sollicitudine mouebant et nota, pars crispantes missilia, alii minitantes nudatis gladiis diuerso uaque, ut in repentino solet, excursu occupauere uolucriter regiam / 20 strepituque immani excubitores percussi et tribuni et domesticorum comes Excubitor nomine ueritique uersabilis perfidiam militis euauere metu mortis subitae dispalati. uiso tamen otio summo quieti stetere paulisper armati et interrogati, quae causa esset inconsulti motus et repentini, diu tacendo haesitantes super salute principis non 25 antea discesserunt, quam asciti in consistorium fulgentem eum Augusto habitu conspexissent.

1 collo uel V colli uel G lac. indic. Cl. decus ante uel add. Her. (cf. Verg. Aen. 10, 135) Pet. | capite E capiti BA | positum BA || 2 mulierimum do V mundum muliebrem E mulieri mundo S muliebri m. BAG | falerae (e alt. del. m2) V || 2. 3 uti — superioris add. Vm2 in marg. uti — speciem om. E (lac. 14 litt.) | coronatus] congruo natus S congrua ornatus BAG || 3 spetiae Vm2 specie S speciem BAG || 4 quidem V quidam EBAG || 5 ***[co]mes (fu. cir ?) V | s[u]cc[o]-rum V | speculantium V EAG speculantem B Petulantium Lind. || 6 tunc adstatus V t. hastatus EAG adstatus S statim B | dr[aco]narius V || 7 capit[iu]-liani V | t[ru]sus V || 11 minor VB minore EG minori A || 12 procere V corr. m3 || 13 nemis (e ex i m2) V nimis ESBAG | at ex ad (m2) V corr. m3 || 14 aliquis EBAG || 15 pleniori ex pleniore (m3) V pleniore SBAG | grado V corr. m3 | petulantum V corr. m3 || 19 cristantes V crispantes EBAG || 20 regum V regiam EAG regem B || 21 perc[ul]si (fu. lu) V || 22 uersabilem BAG | per**fidiam (fu. er) V | milites VB militis EAG || 23 qu[ie]ti V || 25 [re]pentini (fu. pre) V | noui post principis add. Cl. c. c. reiec. Bae. || 27 habito V habitu ESBAG | conspexisse V conspexissent BAG

His tamen auditis etiam illi, quos antegressos rettulimus ducente 5
Sintula, cum eo iam securi Parisios reuerterunt edicto^{que}, ut futura
luce cuncti conuenirent in campo, progressus princeps ambitiosius
solito tribunal ascendit signis aquilisque circumdatus et uexillis saep-
5 tusque tutius armatarum cohortium globis. cumque interquieuisset 2
paululum, dum alte contemplatur praesentium uultus alacres omnes
uisos et laetos, quasi lituis uerbis, ut intellegi possit, simplicibus in-
cendebat:

„Res ardua poscit et flagitat, propugnatores mei rei^{que} publicae 3
10 fortes et fidi, qui mecum pro statu prouinciarum uitam saepius obieci-
stis, quoniam Caesarem uestrum firmo iudicio ad potestatum omnium
columen sustulistis, perstringere pauca summam, ut remedia per-
mutatae rei iusta colligantur et cauta. uixdum adolescens specie te- 4
nus purpuratus, ut nostis, uestrae tutelae nutu caelesti commissus /
15 numquam a proposito recte uiuendi deiectus sum uobiscum in omni
labore perspicuus, cum dispersa gentium confidentia post ciuitatum
excidia peremptaque innumera hominum milia pauca, quae semi-
integra sunt relictas, cladis immensitas persultaret. et retexere super-
fluum puto, quotiens hieme cruda rigentique caelo, quo tempore
20 terrae ac maria opere Martio uacant, indomitos antea cum iactura
uirium suarum reppulimus Alamannos. id sane nec praetermitti est 5
nec taceri, quod, cum prope Argenteratum illuxisset ille beatissimus
dies uehens quodam modo Galliis perpetuam libertatem, inter con-
fertissima tela me discurrente uos uigore ususque diuturnitate fun-
25 dati uelut incitatos torrentes hostes abruptius inundantes superastis
ferro prostratos uel fluminis profundo submersos paucis relictis no-
strorum, quorum exsequias honestauimus celebri potius laude quam
luctu. post quae opinor tanta et talia nec posteritatem taciturnam de 6

1 duces *BA* duce *G* || 2 reuerterentur *VEB* reuerterunt *A* reuertuntur *G* |
edicio^{que} *V* edicit^{que} *E* edicto^{que} *SBA G* | ut (*t ex d*) *V* || 5 totius *VB* totius-
que *E* (*que tr.*) totus *A* totis *G* tutius *Val. (Tm2)* || 6 paulisper *Damsté* paulu-
lum interquieu. *tr. Fletcher* || 10 fortis *VE* fortes *SBA G* | stratu *V* statu *EB*
AG || 12 culmen *ex* columen (*m3*) *V* columen *E* culmen *SBA G* | permutare *S* ||
13 re in tuta *ex* re rustra (*m3*) *V* rei (*lac. 7 litt.*) *E* tere rustra *S* terrae non
frustra *BA* rei iusta *G* || 14 ut nostis *add. Vm2 sup. lin.* || 15 praeposito *V* pro-
posito *ESBA G* || 18 inmonsitas *V* immensitas *ESBA G* | redexere* (*fu. t ?*) *V*
corr. m3 || 21 Alemanos *B* Alemannos *b₁b₂ G* || 21. 22 praetermitti. Nec *V* praeter-
mitti est aequum nec *G def. Harmon lac. post praeterm. indic. Eyss.* p. est nec
Pighi || 22 Argenteratum *VAG* Argenteracum *Vm3E* Argenteracium *B* ||
23 gallus *V* gallis *E* Gallis *BAG* || 24 usui^{que} *V corr. m3* || 25 superastes *V*
corr. m3

- uestris in rem publicam meritis, quae gentibus cunctis plene iam cognita sunt, si eum, quem altiore fastigio maiestatis ornastis, uirtute
 7 grauitateque, si quid aduersum ingruerit, defendatis. ut autem rerum integer ordo seruetur praemiaque uirorum fortium maneant incorrupta nec honores ambitio praeripiat clandestina, id sub reuerenda consilii uestri facie statuo, ut neque ciuilis quisquam iudex nec militiae rector alio quodam praeter merita suffragante ad potiore ueniat gradum non sine detrimento pudoris eo, qui pro quolibet petere temptauerit, discessuro.“
- 8 Hac fiducia spei maioris animatus inferior miles dignitatum iam diu 10 expers et praemiorum hastis feriendo clipeos sonitu assurgens ingenti /
 9 uno prope modum ore dictis fauebat et coeptis. statimque ne turbandae dispositioni consultae tempus saltem breue concederetur, pro actuariis obsecrauere Petulantes et Celtae, recturi, quas placuisset, prouincias mitterentur; quo non impetrato abihere nec offensi nec 15 tristes.
- 10 Nocte tamen, quae declarationis Augustae praecesserat diem, iunctioribus proximis rettulerat imperator per quietem aliquem uisum, ut formari Genius publicus solet, haec obiurgando dixisse: „olim, Iuliane, uestibulum aedium tuarum obseruo latenter augere tuam gestiens 20 dignitatem et aliquotiens tamquam repudiatus abscessi; si ne nunc quidem recipior sententia concordante multorum, ibo demissus et maestus. id tamen retineto imo corde, quod tecum non diutius habita-
 6 Haec dum per Gallias agerentur intente, truculentus rex ille Persarum 25 incentiuo Antonini aduentu Craugasii duplicato ardore obti-

1. 2 que gentibus cunctis plene quem VE que g. c. p. quam BA in g. c. si plene quem G ingentibus cuncti si plene quem Btl. quae gentibus cunctis splendent; nec dubito, quin quem Madv. quaerentibus cunctis, si plene quem Pet. lac. post plene indic. Cl. ubique uigentibus (Nov.) cuncti si plene quem Walter quae gentibus cunctis plene iam cognita sunt, si eum quem Her. || 2 maiestatis V maiestatis ESBA G || 5 clandestina V corr. m3 (?) | [re]uerenda V || 6 factie V corr. m3 (?) || 10 h[ac] V | dignitatem V corr. m3 || 11 feriendos clipeo V feriendo clipeos EAG feriendos c. SB || 12 prope Vm3 | cepti V coeptis EBAG || 14 actuariis obseruare VE actuariis o. BA a. obsecrauere G | caelta ex caelta (m2 ?) V || 15 prouintias V | inputrato V impetrato ESAG imperato B || 17 clarationis J V || 19 formare V corr. m3 | puplicus V || 21 abcesse sine V abcessisse (-sse del. m2) E a.: nec S abcessissem nec B abscessi, si ne A a. sed si ne G || 23 in me V in te (te del. m2) E in meo B in imo A imo G intimo Her. in memoriam Walter prob. Miller | [di]utius (fu. te) V diutius non tr. SBAG || 25 tremulentus V || 26 graugasii[idup]licato V ac Craucasii duplicato E Graugasii d. SB Craucasi d. A Craugasii d. G

nendae Mesopotamiae flagrans, dum ageret cum exercitu procul Constantius, armis multiplicatis et uiribus transmisso sollemniter Tigride oppugnandam adoritur Singaram milite usuique congruis omnibus, ut existimauere, qui regionibus praeerant, abunde munitam. /
 5 cuius propugnatores uiso hoste longissime clausis ocius portis ingentibus animis per turres discurrebant et minas saxa tormentaue bellica congerentes cunctisque praestructis stabant omnes armati / multitudinem parati propellere, si moenia subire temptasset.

Aduentans itaque rex cum per optimates suos propius admissos paciore colloquio flectere defensores ad suum non potuisset arbitrium, /
 10 quieti diem integrum dedit et matutinae lucis exordio signo per flammeum erecto uexillum circumuaditur ciuitas a quibusdam uehentibus scalas, aliis componentibus machinas, plerisque obiectu uinearum pluteorumque tectis iter ad fundamenta parietum quaerentibus subuertenda. contra haec oppidani superstantes propugnaculis celsis /
 15 lapidibus eminus telorumque genere omni ad interiora ferocius se proripientes arcebant.

Et pugnabatur euentu ancipiti diebus aliquot hinc inde multis amissis et uulneratis. postremo feruente certaminum mole et propinquante iam uespera inter machinas plures admotus aries robustissimus orbiculatam turrim feriebat ictibus densis, unde reseratam urbem obsidio superiore docuimus. ad quam conuersa plebe dimicabatur artissime facesque cum taedis ardentibus et malleolis ad exurendum imminens malum undique conuolabant nec sagittarum crebritate nec glandis hinc inde cessante. uicit tamen omne prohibendi commentum acumen arietis coagmenta fodiens lapidum recens structorum madoreque etiamtum infirmium. dumque adhuc ferro certatur et ignibus, turri collapsa, cum patuisset iter in urbem, nudato pro-

1 m^{*}esopotamiae (*fu. a*) V Mesopotamiae ESBAG || 2 digride V Tigride ESAG trigrade B || 3 militem V milite EBA G | quam ante milite add. E || 4 ut ante existimauere add. G || 5 partis V portis ESBAG || 6 moenium minas C. F. W. M. minis Madv. pinnae Nov. || 7 gerentes ♂ V || 9 per add. Vm2 sup. lin. || 11 que et idem V Et ut in E quibus diem BA et diem G quieti diem Val. (Wm2) || 13 compumentibus V componentibus ESBAG | mach[i]nas (i m2) V || 14 querentibus VE quaerentibus SBA G || 15 oppi[dani] V | perstantes ♂ V || 16 que add. Vm2 sup. lin. | genera ♂ V | teriora ♂ V || 17 pro[r]ipientes V || 18 a[n]cipiti V | aliquod V aliquot ESBAG || 18. 19 amississet V amissis et ESBAG || 21 corbiculatam VA orbiculatam ESBG || 22 superiore V | timicabatur ♂ V || 24 manum V opus E malum BA G | nec non BG || 25 glande BG || 26 aretis ♂ V | recenter BG || 27 infirmum ESB A || 28 turris BA | colapse ♂ V | et iteri (i alt. del. m2 ?) V iter EG et iter B ad iter A

pugnatoribus loco, quos periculi disiecerat magnitudo, Persarum agmina undique ululabili clamore sublato nullo cohibente cuncta oppidi membra complebant caesisque promisce paucissimis residui omnes mandatu Saporis uiui comprehensi ad regiones Persidis ultimas sunt asportati.

5

8 Tuebantur autem hanc ciuitatem legiones duae, prima Flauia primaque Parthica, et indigenae plures cum auxilio equitum illic ob repentinum malum clausorum, qui omnes, ut dixi, uinctis manibus ducebantur nullo iuuante nostrorum. Nisibin enim sub pellibus agens pars maior exercitus custodibat interuallo perquam longo discretam; alio- 10 qui numquam labenti Singarae uel temporibus priscis quisquam ferre auxilium potuit aquarum paenuria cunctis circum arentibus locis. / et licet ad praesciscendos aduersos subitosque motus id munimentum opportune locauit antiquitas, dispendio tamen fuit rei Romanae / cum defensorum iactura aliquotiens interceptum.

15

7 Exciso itaque oppido rex Nisibin prudenti consilio uitans memor nimirum, quae saepius ibi pertulerat, dextrum latus itineribus petit obliquis Bezabden, quam Phaenicham quoque institutores ueteres appellarunt, ui uel promissorum dulcedine illectis defensoribus retenturus, munimentum impendio ualidum, in colle mediocriter edito 20 positum uergensque in margines Tigridis atque, ubi loca suspecta sunt et humilia, duplici muro uallatum. ad cuius tutelam tres legiones sunt deputatae, secunda Flauia secundaque Armeniaca et Parthica itidem secunda cum sagittariis pluribus Zabdicenis, in quorum solo tunc nobis obtemperantium hoc est municipium positum. 25

1 desiecerat V corr. m3 || 2 coibente V || 3 complebit V compleuit E S B A complebant G | pacissimi V corr. m3 || 4 mandato S B A G || 5 asportati ♂ V || 7 que add. V m2 sup. lin. | et indigna V corr. m3 et indigna E ex i. S ex indigenis B | axilio ♂ V | ilico V illic Tr. || 8 ad inclusorum V ad idi. E malum i. B A G clausorum Cl. prob. Bae. aditum c. Harmon adsultum Meurig-D. malum def. Blomgren || 9 nulo V corr. m3 | uiuenti ex iuuenti (m3) V uiuente E uiuenti S B iuuante A G | supellibus V || 10 maiore V maior E S B A G || 11 [n]umquam V | labentesingalli (1 alt. add. m2) V labentes. galli E labentes in Gange B A labenti Singarae G || 12 pe[nu]*ria (* fu. a) V || 13 quo V que E S B A G | monumentum V E B A munimentum G || 14. 15 rei — aliquotiens add. V m2 in marg. super erasis || 17 nemirum ex nimirum (m3 ?) V nimirum E S B A G | textrum ♂ V || 18 bezabden ♂ V Bambycam B | finicham ex fanicham (m2) V finicham E A sacram urbem B Phaenicham G | qu[o]que V || 19 ut V ui G || 20 monimentum V E monumentum S B A munimentum G | ualidam V ualidum E B A G || 21 pos[i]tum (i ex u) V | marcenis V B A margines E G | atque aquae S B A || 22 tutela [uttres] V tutelam tres E B A G || 23—25 [deputatae — obtemperan-] (in fin. pag.) V || 24 parthicas fidem V parthica E P. fidem B P. item A P. itidem G || 25 tunc solo tr. S B A

Primo igitur impetu cum agmine catafractorum fulgentium rex 2
 ipse sublimior ceteris castrorum ambitum circumcursans prope labra
 ipsa fossarum uenit audentius petitusque ballistarum iactibus crebris
 et sagittarum densitate opertus armorum in modum testudinis con-
 5 textorum abscessit innoxius. ira tamen tum sequestrata caduceatori- 3
 bus missis ex more clausos blandius hortabatur, ut uitae speique con-
 sulturi obsidium deditione soluerent opportuna reseratisque portis
 egressi supplices uictori gentium semet offerrent. quibus adire pro- 4
 pius ausis defensores moenium ideo pepercerunt, quod cohaerenter
 10 sibi iunctos duxerant isdem notos ingenuos Singarae captos; eorum
 enim miseratione telum nemo contorsit nec super pace respondit.

Deinde datis indutiis die totius et noctis ante alterius lucis initium 5
 Persarum populus omnis adortus auide uallum acriter minans ac fre-
 mens, ubi ad ipsa moenia confidenter accessit, dimicabat ui magna re-
 15 sistentibus oppidanis. eaque re sauciabantur plerique Parthorum, / 6
 quod pars scalas uehentes, alii opposcentes uimineas crates uelut
 caeci pergebant introrsus nec nostris innocui. sagittarum enim nimbi
 crebrius uolitantes stantes confertius perforabant partibusque post
 solis occasum aequa iactura digressis appetente postridie luce arden-
 20 tius multo quam antea pugnabatur hinc inde concinentibus tubis nec
 minores strages utrobique uisae sunt ambobus obstinatissime colluc-
 tatis.

Verum secuto die otio communi assensu post aerumnas multiplices 7
 attributo, cum magnus terror circumsisteret muros Persaeque paria
 25 formidarent, Christianae legis antistes exire se uelle gestibus osten-
 debat et nutu acceptaque fide, quod redire permetteretur incolumis, /
 usque ad tentoria regis accessit. ubi data copia dicendi, quae uellet, / 8

1 amine V *corr. m3* | catafractorum ♂ V || 3 fonsarum V *corr. m3* | actibus
 cretis V ictibus erectis Em2 i. certis BAG iactibus crebris Eyss. ictibus c. Btl.
 Nov. iactibus certis Meurig-D. || 4 opertura G | textudinis V || 5 innoxius
 (fu. i) V || 6 hortabantur VE hortabatur BAG | consultori VB consulturi
 EAG || 7 obsidium (i alt. del. m2 ?) V obsidium ESBAG || 8 uictor ♂ V | of-
 fer[ent] V || 9 coherentur V cohaerenter EBA G || 10 istemnotos VE iste inno-
 cuos BA iisdem notos G | ingenuos V | captus V captos Em2 BAG || 12 diei
 ESBAG | totius V || 13 acriterque BAG || 14 [di]cabat V dicabat E dicebat B
 dimicabat A instabat G | resistentibus V || 15 et quae res sauciabantur (-aba-
 ex -eba- m2) V ex qua re sauciabantur E extulit quare sauciebantur B ex qua
 re s. A quare sauciabantur G eaque re Haupt Nov. Stangl atque ea re Gdt. ||
 16 femineas V uimineas ESBAG || 17 pergabant V pergebant ESBAG | in-
 nocuis BG || 19 occusum ♂ V | postridie V || 21 utrobique Vm3 ESBAG |
 obstinati[ss]ime (fu. m) V || 23 earumnas (a pr. del. m2) V || 25 cristianae V *corr.*
m3 | belle V *corr. m3* || 27 adusquead (ad pr. del. m2) V

- suadebat placido sermone discedere Persas ad sua post communes partis utriusque luctus formidari etiam maiores affirmans forsitan aduenturos. sed perstabat incassum haec multaue similia disserendo efferata uesania regis obstante non ante castrorum excidium digredi pertinaciter adiurantis. perstrinxit tamen suspicio uana quaedam episcopum, ut opinor, licet asseueratione uulgata multorum, quod clandestino colloquio Saporem docuerat, quae moenium appeteret membra ut fragilia intrinsecus et inualida. hocque exinde uerisimile uisum est, quod postea intuta loca carieque nutantia cum exsultatione magna uelut regentibus penetralium callidis contemplabiliter machinae feriebant hostiles.
- 10 Et quamquam angustae calles difficiliorem aditum dabant ad muros aptatique arietes aegre promouebantur manualium saxorum sagittarumque metu arcente, nec ballistae tamen cessauere nec scorpiones, illae tela torquentes, hi lapides crebros, qualique simul ardentibus pice et bitumine illiti, quorum assiduitate per procliue labentium machinae haerebant uelut altis radicibus fixae, easque malleoli et faces iactae destinatus exurebant.
- 11 Sed cum haec ita essent caderentque altrinsecus multi, ardebant magis oppugnatores naturali situ et ingenti opere munitum oppidum ante brumale sidus exscindere rabiem regis non ante sedari posse credentes. quocirca nec multa cruoris effusio nec confixi mortiferis uulneribus plurimi ceteros ab audacia parili reuocabant. sed diu cum exitio decernentes postremo periculis obiectauere semet abruptis et agitantibus arietes denso saxorum molarium pondere fomentisque ignium uariis ire protinus uetabantur. uerum unus aries residuis celsior umectis taurinis copertus exuuiis ideoque minus casus flammeos perti-

1 placito ♂ V | discidere *ex* discedere (*m2*) V discedere *ESBAG* || 2 formidare *dubit. Cl. in app.* | maioris *ex* maioris (*m2* ?) V maioris *ES* maiores *BAG* || 3 aduentu[*posset*] (*p ex r*) V aduentum maioris exercitus *E* aduentu posse *BA* aduenturos. Sed *G* || 4 non ante *add. G* || 5 perdinaciter V *corr. m3* || 5. 6 uana ante ut *tr. G* || 5 qua[e]dam V || 7 clan[*destino*] V || 8 uerissimile (*s pr. del. m2* ?) V || 9 inuta locari eque V in utra l. eque *E* inutilis carieque *BA* intuta loca c. *G* || 10 magna V *def. Blomgren* maligna *Cl. c. c.* | machina *VE* machinae *BAG* || 12 angust*[*ae*] clades V angusti calles *Lind.* angustae *restit. Probst* || 13 aeriastes (*e pr. del. m2*) V || 16 inlite ♂ V || 16. 17 adsiduitate — machinarum *add. Vm2 in marg. tum erasa et iterum infra scr.* || 17 machinarum *Vm2* machinae *G* || 18 obstinatus *BG* || 19 esset V essent *EBAG* || 20 oppere (*p alt. del. m2* ?) V || 21 posse *om. BG* || 23 audatia ♂ V | diu* V || 24. 25 postremo — arietes *om. SB* || 24 postrem *VE* postremo *AG* | abiectauere *VE* obiectauere *AG* || 25 arietes V arietes *EAG* | densos saxorum V saxorum densos *tr. E* denso s. *BAG* | pondere molarium *tr. G* | ingnium V || 26 reduis ♂ V || 27 opertes V opertus *Vm3EBAG* copertus *Cl.* | casus *add. Vm2 in ras. 3 litt.*

mescens aut tela antegressus omnes repsit nisibus magnis ad murum /
uastoque acumine coagmenta lapidum fodiens turrim laxatam euer-
tit. qua sonitu lapsa ingenti superstantes quoque repentina ruina
deiecti diffractique uel obruti mortibus interiere diuersis et inspera-
tis inuentoque tutiore ascensu armata irruit multitudo.

Trepididis deinde superatorum auribus ululantium undique Persarum 14
intonante fragore artius proelium intra muros exarsit hostium nostro-
rumque cateruis certantibus comminus, cum confertis inter se cor-
poribus hinc indeque stricto mucrone nulli occurrentium parceretur. /
10 magna denique mole ancipiti diu exitio renitentes obsessi postremo 15
plebis immensae ponderibus effuse disiecti sunt. et post haec iratorum
hostium gladii, quidquid inueniri poterat, concidebant. abreptique
sinibus matrum paruuli ipsaeque matres trucidabantur nullo, quid
ageret, respectante. inter quae tam funesta gens rapiendi cupidior /
15 onusta spoliis genere omni captiuorumque examen maximum
ducens tentoria repetiuit exsultans.

Rex tamen gaudio insolenti elatus diuque desiderio capiendae Phae- 16
nichae flagrans, munimenti perquam tempestiui, non ante discessit, /
quam labefactata murorum parte reparata firmissime alimentisque
20 affatim conditis armatos ibi locaret, insignes origine bellicae artibus
claros. uerebatur enim, quod accidit, ne amissionem castrorum in-
gentium ferentes aegre Romani ad eadem obsidenda uiribus magnis
accingerentur.

Latus se proinde iactans additaque spe, quidquid aggredi posset, 17
25 adipiscendi interceptis castellis aliis uilioribus Virtam adoriri dispo-
suit, munimentum ualde uetustum, ut aedificatum a Macedone cre-
datur Alexandro, in extremo quidem Mesopotamiae situm, sed muris
uelut sinuosis circumdatum et cornutis instructioneque uaria inaccess-

1 epsit V sepsit ES repsit BAG erepsit Her. || 2 uastaque VE uastoque BAG | eo agmenta V coagmenta Em2 BAG || 4 deuer sis ex V diuersis et ES BAG || 11 effusae VB effuso E effuse AG || 13 matruum V | ipse quoque VE ipsae quoque BAG ipsaeque Langen | trucidabantur V corr. m3 | quid ex quod (m2 ?) V || 14 inter tam VE intere atam BA i. tamen G inter quae tam Her. || 14. 15 cupidioro nosta V corr. m3 || 15 omni V corr. m3 (?) || 16 fentoria V corr. m3 | repetiui V repetiuit EBAG || 17 faenichae V Phoeniciae EBA Phaenicae SG || 19 antequam (ante del. m2) V | labefacta BAG || 20 insigneis G | pellicae VE bellicae Em2 SAG belli B | artibusque B || 21 amissione V amissionem G || 22 fe*rentes (fu. r) V | magnas V magnis ESBAG || 23 accingerentur (n alt. del. m2 ?) V accingerentur EBAG || 24 possit ♂ V || 25 Virtam (prope e. superscr. m. rec.) V || 26 aedifiatum ♂ V | credatur a Macedone tr. SB AG || 27 meso[potamiae] V

- 18 sum. quod cum omni arte temptaret nunc promissis defensores alli-
ciens, nunc poenas cruciabiles minitans, aliquotiens struere aggeres
parans obsidionalesque admouens machinas, multis acceptis uulneri-
bus quam illatis omisso uano incepto tandem abscessit.
- 8 Haec eo anno intra Tigrim gesta sunt et Euphraten. quae cum fre- 5
quentibus nuntiis didicisset Constantius, metuens expeditiones Parthi-
cas hiemem apud Constantinopolim agens impensiore cura limitem
instruebat eum omni apparatu bellorum armaque et tirocinia co-
gens legionesque augens iuuentutis ualidae supplementis, quarum
statariae pugnae per orientales saepius eminuerunt procinctus; auxilia 10
super his Scytharum poscebat mercede uel gratia, ut adulto uere pro-
fectus e Thraciis loca suspecta protinus occuparet.
- 2 Inter quae Iulianus apud Parisios hibernis locatis, summa coeptorum
quorsum euaderet, pertimescens erat anxius numquam assen-
surum Constantium factis multa uoluendo considerans, apud quem 15
3 sordebat ut infimus et contemptus. circumspectis itaque trepidis
rerum nouarum exordiis legatos ad eum mittere statuit gesta docturo-
rum eis concinenter litteras dedit, quid actum sit quidue fieri oporteat
4 deinceps, monens apertius et demonstrans. quamquam eum haec
dudum comperisse opinabatur relatu Decentii olim reuersi et cubi- 20
culariorum recens de Galliis praegressorum, qui ad Caesarem aliqua
portauere sollempnia. et quamquam non repugnanter nec arrogantibus
uerbis quidquam tamen scripsit, ne uideretur subito redundasse. /
erat autem litterarum sensus huiusmodi:

1 tentaret arte *tr. SBAG* | pollicitationibus *BG* | allicies ♂ *V* || 2 cruciabi-
lis ♂ *V* || 3 obsidionales quae (-les *ex* -lis *m2*) *V* | mouens *SBG* || 4 amisso *V*
omisso *EBAG* | tandem *ex* *candem* (*m2*) *V* || 5 gesti ♂ *V* | qua ♂ *V* || 6 expe-
ditiones metuens *tr. Nov. c. c.* | expeditionis ♂ *V* || 7 impensiore*cura* (*fu. m*
et m) *V* | militem *Em3SB* || 8 instrueba*t (*fu. n*) *V* | cum *V* eum *C. F. W.*
M. | arme quo ♂ *V* arma quoque *SBAG* | tyrocinia *ex* tirocinia (*m2*) *V* ||
10 orientalis ♂ *V* | eninuere *V* emicuere *Vm2* (*m3 ?*) (*sup. lin.*) *ESBAG* eminu-
erunt *Wagn.* eminuere *Kieβl.* | auxia ♂ *V* || 12 ethraratiis (*r pr. add. m2; ii ex u*) *V*
lac. 8 litt. E et hortatus *BA* è Thraciis *G* || 13. 14 quorsum coeptorum *tr. SBG* ||
14 pertimenscens *ex* pertimencens *V* pertimescens *ESBAG* | erat] haeserat
Her. Cl. c. c. | nu[s]quam (*s ex m m2*) *V* numquam *E Pet.* nusquam *SBAG* ||
15 considerant ♂ *V* || 18 eique ♂ *V* | factum *SBG* | quidui *ex* quidue (*m2*) *V* quid-
ue *ESBAG* || 19 mones ♂ *V* | apertuis ♂ *V* | eum *om. BG* || 20 [rela]tu (*tu add.*
m2 sup. lin.) *V* | decentii *ex* decentui (*m2*) *V* || 21 progressorum *BA* regresso-
rum *G def. C. F. W. M.* | caessarem *V* || 22 noua referret *ante non add. Nov. non*
del. Kell. | repugnanter] repigranter *Pet.* obsecundanter *Her.* || 22. 23 repu-
gnanter tamen *ex* repugnant certant (*m2*) *V* tamen *post* quidquam *tr. Pighi reiec.*
Miller || 23 subito] eius arbitrio *Kell.* | redundasset *V* repugnasse *add. Vm2*
(*m3 ?*) *sup. lin.* repugnasse *E* reclinasse *S Val. in adn.* declinasse *BA G* renun-
tiasse *Gron.* recalcitrasse *Kell.* redundasse *Pet. Harmon (W)* r. tumore *Nov.*

„Ego quidem propositi mei fidem non minus moribus quam foede- 5
 rum pacto, quoad fuit, unum semper atque idem sentiens conseruau, /
 ut effectu multiplici claruit euidenter. iamque inde uti me creatum 6
 Caesarem pagnarum horrendis fragoribus obiecisti, potestate delata
 5 contentus currentium ex uoto prosperitatum nuntiis crebris ut appa-
 ritor fidus tuas aures impleui nihil usquam periculis meis assignans, /
 cum documentis assiduis constet diffusis permixtisque passim Ger-
 manis in laboribus me semper uisum omnium primum, in laborum
 refectione postremum. sed bona tua uenia dixerim, si quid nouatum 7
 10 est nunc, ut existimas: in multis bellis et asperis aetatem sine fructu
 conterens miles olim deliberatum impleuit fremens secundique im-
 patiens loci rectorem, cum nullas sibi uices a Caesare diuturni sudoris /
 et uictoriarum frequentium rependi posse contemplaretur. cuius ira- 8
 cundiae nec dignitatum augmenta nec annum merentis stipendium /
 15 id quoque inopinum accessit, quod ad partes orbis eoi postremas /
 uenire homines iussi assueti glacialibus terris separandique liberis et
 coniugibus egentes trahebantur et nudi. unde solito saeuius efferati /
 nocte in unum collecti palatium obsidere Augustum Iulianum uoci-
 bus magnis appellantes et crebris. cohorrui, fateor, et secessi amen- 9
 20 datusque, dum potui, salutem dilatione quaeritabam et latebris. cum-
 que nullae darentur indutiae, libero pectoris muro, ut ita dixerim,
 saeptus progressus ante conspectum omnium steti molliri posse tu-
 multum auctoritate ratus uel sermonibus blandis. sed exarsere mirum 10
 in modum eo usque prouecti, ut, quoniam precibus uincere pertina-
 25 ciam conabar, instanter mortem contiguas assultibus intentarent. uic-
 tus denique mecumque ipse contemplans, quod alter confosso me for-
 sitan libens declarabitur princeps, assensus sum uim lenire speratus
 armatam.

2 pa[c]to (c m2 in ras. 2 litt.) V pactis BAG | conscr[u]taui (eruau add. m2
 sup. lin.) V conseruau ESBAG || 3 mulplitici V | ut[i] V ut G || 4 orrendis
 ♂ V | potestati ♂ V | delata* (fu. e) V || 8 laborum om. BG || 9 [re]fectione V ||
 10 aestimas SBAG || 11 decretum BAG | implebit ♂ V || 12 locique VE loci
 BAG | diuturnis odoris ♂ V || 14 annum ♂ V || 15 inoppinum V | eo ♂ V ||
 16 hominis iussi V homines iussi EBA def. Pighi Hartke iussi homines tr. G ||
 17 thraebantur (r pr. add. m2) V | solita ♂ V || 18 obsedere BAG || 19.20 amen-
 datus quidam VE (quoad Em2 in marg.) amandatus quod BA amandatusque
 dum G || 20 salutem dilatione V salutem simulatione E s. cum latibulo BA s.
 mussatione G simul dilatione Wagn. dilatione Kiefl. occultatione Corn. || 22 mo
 [liri] V molliri EBA G || 23 quum add. Btl. set Cl. asynd. def. Pighi || 24 quō V
 cum EBA quoniam G | pertinatiam V || 25 adtentarent ♂ V || 26 conte-
 stans V def. Pighi coniectans Btl. (Nm2) contemplans Corn. | confosso VE con-
 fusso SBA confosso Em2 G | forsitam V || 27 prin[ceps — uim] V | superatus
 VEBA sperans b2 G speratus Löfst. Skutsch reiec. Geyer posse ratus Her.

- 11 Gestorum hic textus est, quem mente, quaeso, accipito placida. /
nec actum quidquam secus existimes uel susurrantes perniciose ma-
lignos admittas ad compendia sua excitare secessiones principum
suetos; sed adulatione uitiorum altrice depulsa excellentissimam uir-
tutum omnium aduerte iustitiam et condicionum aequitatem, quam 5
propono, bona fide suscipito cum animo disputans haec statui Ro-
mano prodesse nobisque, qui caritate sanguinis et fortunae superioris
12 culmine sociamur. ignosce enim ... quae cum ratione poscuntur, non
tam fieri cupio quam a te utilia probari et recta auide tua praecepta
deinde quoque suscepturus. 10
- 13 Quae necesse sit fieri, in compendium redigam breue. equos prae-
bebo currules Hispanos et miscendos Gentilibus atque Scutariis ado-
lescentes Laetos quosdam, cis Rhenum editam barbarorum progeniem/
uel certe ex dediticiis, qui ad nostra desciscunt. et haec ad usque ex-
itum uitae me spondeo non modo grato, uerum cupio quoque factu- 15
14 rum. praefectos praetorio aequitate et meritis notos tua nobis dabit
clementia, residuos ordinarios iudices militiaeque moderatores /
promouendos arbitrio meo concedi est consentaneum itidemque sti-
patores. stultum est enim, cum ante cauere possit, ne fiat, eos latus
imperatoris ascisci, quorum mores ignorantur et uoluntates. 20
- 15 Hoc sane sine ulla dubitatione firmauerim: tirones ad peregrina et
longinqua Galli mittere diuturna perturbatione casibusque uexati
grauissimis nec sponte sua poterunt nec coacti, ne consumpta penitus

1 gest[orum] V || 2 quocquam V quicquam ESBAG | susurrantes ♂ V | peri-
nitiosa ex pernitio si (m2) V perniciose ESBAG || 3 compendio ♂ V || 4 idue-
tos V assuetos ESBAG suetos Her. | alutione V alluutione E adultione SB
adulatione AG | alacrice VE alacri caede pulsa SB altrice AG || 5 iustitiam ♂ V |
conditionum V || 6 Romano statui tr. SBAG | ma ante Romano del. V || 7 no-
bis qui V nobisque qui G nobiscum qui Nov. prob. Bae. | fortune[i]s V fortu-
nae ESBAG et fortunae G asynd. def. Heilm. || 8 soci[a]mur V | inoscae enim
(lac. 4 litt.) V In · hoste enim his (sine lac.) E (ignosce in marg. m2) ignosce
enim (sine lac.) SAG ignosce. n. (sine lac.) B ea ante enim add. Langen nempe
Brakman ignosce nimirum Nov. si ea add. in lac. Thörnell || 8.9 notam V
nota E non tam BAG || 11 necessit V necesse sit EG necesse SBA || 12 curu-
les ESBAG | sparnos VEA Hispanos BG | scrutariis V scutariis ESBAG ||
13 lectos SBAG | barbarorum ♂ V barbarorumque BA || 14 dediticiis ♂ V | no-
stram VB nostra EAG | ex haec V et haec EG ex hac SBA || 15 gratia BA
grato animo G animo reiec. Sey. | cupido G reiec. Sey. || 16 meri ♂ V | t*ua* V ||
17 clementie V clementia ESBAG | moderato[res] V || 19 est (cpd.) post stul-
tum add. Vm2 sup. lin. om. BAG | [an]te V | eos latus VE def. Bae. Pighi ad
latus BG eos ad latus A || 21 sane ex sine (m2) V || 22 mittere V def. Heilmann
Pighi transmittere uel dimittere Cl. c. c. mittere, Galli tr. Bae. c. c. || 23 spon-
sate ♂ V

iuuentute, ut affliguntur praeterita recordantes, ita desperatione
pereant impendentium. nec Parthiis gentibus opponenda auxilia / 16
hinc acciri conueniet, cum adhuc nec barbarici sunt impetus interclusi/
et, si dici, quod uerum est, pateris, hae prouinciae malis iactatae con-
5 tinuis externis indigent adiumentis et fortibus.

Haec hortando, ut aestimo, salutariter scripsi poscens et rogans. / 17
scio enim scio, ne quid sublatius dicam, cum imperio congruens, /
quas rerum acerbitates iam conclamatas et perditas concordia uicis-
sim sibi cedentium principum meliorem reuocauit in statum, cum
10 appareat maiorum exemplo nostrorum moderatores haec et similia
cogitantes fortunate beateque uiuendi repperire quodam modo uiam /
et ultimo tempore posteritatis iucundam sui memoriam commen-
dare.“

His litteris iunctas secretiores alias Constantio offerendas clanculo 18
15 misit obiurgatorias et mordaces, quarum seriem nec scrutari licebat /
nec, si licuisset, proferre decebat in publicum.

Ad id munus implendum electi uiri sunt graues, Pentadius officio- 19
rum magister et Eutherius cubiculi tunc praepositus, post oblatas
litteras relaturi nullo suppresso, quae uiderunt, et super ordine futu-
20 rorum fidenter acturi.

Auxerat inter haec coeptorum inuidiam Florenti fuga praefecti, / 20
qui uelut praesagens concitandos motus ob militem, ut sermone te-
nus iactabatur, accitum consulto discesserat Viennam alimentariae
rei gratia diuelli causatus a Caesare, quem saepe tractatum asperius
25 formidabat. dein cum comperisset eum ad Augustum culmen euec- 21
tum, exigua ac prope nulla uiuendi spe uersus in metum ut longe dis-
iunctus malis se, quae suspicabatur, exemit et necessitudine omni
relieta digressus uenit ad Constantium itineribus lentis, utque se nulli
obnoxium culpae monstraret, Iulianum ut perduellem multis crimini-
30 bus appetebat. cuius post abitum bene Iulianus cogitans et prudenter / 22

1 ut *add. Val. in adn.* | affliguntur *BAG* || 2 pereant *om. B* pereunt *G* |
auxilia ♂ *V* || 3 sint *EG* || 4 prouinciae *V* || 5 indigenti *V* indigent *EB A* indi-
geant *G* || 6 hortando *V* || 7 cum] quam *Cl.* | congruens *ex congrues (m2) V* con-
gruit *Cl.* || 8 aceruitatis *V* acerbitates *Em2 AG* acerbitatis *SB* || 10 appareat *V*
appareat *ESBAG* || 15 scruta licunt *V* scrutari licuisset *E* s. licuit *SBAG* li-
cebat *Cl.* licuerat *Nov.* || 16 decebat *V* decebat *ESBAG* || 17 uiri electi sunt
tr. E electi sunt uiri *tr. G* || 20 aucturi *V* acturi *EBAG* || 22 concitando motus
ut *VB* cogitando *m. ut E* concitandos *m. et A c. m. ob G* || 24 gratiae *V* gratia
ESBAG || 25 deinde ♂ *V* || 26 [ac pro]pe *V* || 27 seque *VB A* se ut *E* se quae *G* |
ex V et *EBAG* | necessitudine *V* | [o]mni* (*fu. o*) *V* || 28 di*gressus (*fu. s*) *V* ||
29 obnox[i]*um *V* || 30 adpetebatur *V* appetebat *ESBAG* | [a]bitum *V*

scirique uolens, quod praesenti quoque pepercisset, caritates eius cum re familiari intacta publico cursu usu permissa ad orientem uehi tutius imperauit.

- 9 Nec minore studio secuti legati haec secum ferentes, quae praediximus, intentique ad uiandum, cum uenirent ad iudices celsiores, oblique tenebantur morasque per Italiam et Illyricum perpessi diuturnas et graues tandem transfretati per Bosporum itineribusque lentis progressi apud Caesaream Cappadociae etiamtum degentem inuenere Constantium, Mazacam antehac nominatam, opportunam urbem et
2 celebrem, sub Argaei montis pedibus sitam. qui intromissi data potestate offerunt scripta hisque recitatis ultra modum solitae indignationis excanduit imperator limibusque oculis eos ad usque metum contuens mortis egredi iussit nihil post haec percontatus uel audire perpressus.
- 3 Percussus tamen ardentem cunctatione stringebatur ambigua, utrum 15 in Persas an contra Iulianum moueri iuberet acies, quibus fidebat, / haesitansque diu perpensis consiliis flexus est quorundam sententia
4 utilium suorum et iter orientem uersus edixit. statim tamen et legatos absoluit et Leonam quaestorem suum in Gallias cum litteris datis ad Iulianum pergere celeri statuit gradu nihil nouatorum se asserens suscepisse, sed eum, si saluti suae proximorumque consulit, /
5 tumentis flatu deposito intra Caesaris se potestatem continere praecipiens. utque id facile formido intentatorum efficeret, uelut magnis uiribus fretus in locum Florentii praefectum praetorio Nebridium
tum quaestorem eiusdem Caesaris promouerat et Felicem notarium 25 officiorum magistrum et quosdam alios. Gomoarium enim successorem Lupicini, antequam sciretur huiusmodi quidquam, magistrum prouexit armorum.
- 6 Ingressus itaque Parisios Leonas susceptus ut honoratus et prudens /

1 quoque *om. SBG* | caritatis *VE* caritati *BA* charitates *G* || 2 publico cursus *G* publici *c. Lind.* | usu *ut dittogr. del. Pet.* insuper *Walter* | redi tutius *VBA* rediturus *E* redire tutius *G* uehi *Nov.* digredi *Her.* || 3 inpetrauit *V* imperauit *G* || 7 per *om. BAG* | hosporum *V* Bosphorum *ESBAG* Bosporum *Gron.* || 10 argumentis pidibus (*b ex p*) *V* a. pedibus *E* (ardui montis *add. m3 in marg.*) a. euentibus *BA* Argaei montis pedibus *G* || 11 ultra modum *ante* *ultra modum *del. V* || 12 mitibusque *Em2* limisque *BAG* | oculis *V* || 13 mortes (*s add. m2*) *V* morum *E* mortis *SBA G* | nihil *V* || 15 percu[1]sus (*l ex s m2*) *V om. SB* || 16 uidebat *V* uidebatur *E* ualebat *BA* fidebat *G* || 17 quondam sententiam *VE* quorundam sententia *Em2 BAG* || 18 utilia suadentium *BAG* || 19 absoluit *V* absoluit *ESBAG* || 20 nouaturum *Em2B* || 24 u[i]ribus (*fu. t ?*) *V* || 25 promouebat *Harmon Damsté c. c.* || 26 gumoharium *VG* Gumoarium *E* Gumobarium *SBA*

postridie principi progressio in campum cum multitudine armata pariter et plebeia, quam de industria conuocarat, et tribunali, ut eminere altius, superstanti scripta iubetur offerre. replicatoque uolumine edicti, quod missum est, et legi ab exordio coepto, cum uentum fuisset ad
 5 locum id continentem, quod gesta omnia Constantius improbens Caesaris potestatem sufficere Iuliano censebat, exclamabatur undique 7 uocum terribilium sonu „Auguste Iuliane“, ut prouincialis et miles / et rei publicae decreuit auctoritas recreatae quidem, sed adhuc metuentis rediuiuos barbarorum excursus.

10 Quibus auditis Leonas cum Iuliani litteris haec eadem indicantibus / reuertit incolumis solusque admissus est ad praefecturam Nebridius; / id enim Caesar quoque scribens ex sententia sua fore aperte praedixit. magistrum enim officiorum iam pridem ipse Anatolium ordinauit libellis antea respondentem et quosdam alios, ut sibi utile uide-
 15 batur et tutum.

Et quoniam, cum haec ita procederent, timebatur Lupicinus licet 9 absens agensque etiamtum apud Britannos, homo superbae mentis et turgidae, eratque suspicio, quod, si haec trans mare didicisset, nouarum rerum materias excitaret, notarius Bononiam mittitur obseruaturus sollicite, ne quisquam fretum oceani transire permetteretur. /
 20 quo uetito reuersus Lupicinus, antequam horum quidquam sciret, / nullas ciere potuit turbas.

Iulianus tamen iam celsiore fortuna militisque fiducia laetior, ne 10 intepesceret neue ut remissus argueretur et deses, legatis ad Constantium missis in limitem Germaniae secundae egressus est omnique apparatu, quem flagitauit instans negotium, communis Tricensimae oppido propinquabat. Rheno exinde transmisso regionem subito 2

1 posttridie V || 2 et¹ ex in (m2) V || 6 fufficere V | exclamabat BG || 7 uocum V uocum EBAG | sonum VE sonus BG sonis A sonu Val. (Nm2) || 8 re-
 [cre]jatae V | metuentes V metuentis G || 9 barbarum V restit. Heilmann (qui tr.
 ante rediuiuos) barbarorum EBAG || 10 iuliani*litteri[s] (fu. s) V | haec eadem
 inuocantibus om. E | inuocantibus VBA indicantibus G || 11 reuertit in locomis V
 r. incolumis EG reuerti in loco misso SBA | solusque (s alt. add. m2) V || 12 scri-
 bent ♂ V | ex sentia V sententia E ex sententia SBAG || 13 iam add. Vm2
 om. E || 14 iuebatur V uidebatur ESBAG || 16 procederunt V procederent
 ESBAG | timibatur ex timebatur (m2) V || 17 supera mentes V superbae men-
 tis EBAG || 18 turgidus BG || 18. 19 -et nouarum rerum m- V in ras. || 19 no-
 tarius (s add. m2) V | obseruatur VB obseruaturus EAG || 20 oc[aea]ni V ||
 22 nullus VEB nullas AG || 23 INlianus V | celsiores V celsiore ESBAG ||
 24 legatus V legatis ESBAG || 25 est egressus tr. SBAG || 26 apparet V appa-
 ratu EBAG | quam V quem EBAG | flagitabit V flagitabat ESBAG flagi-
 tauit Cl. | communis V communis G | obtricaensimae VEA Tasandro B
 Obtricensi Mosae G Tricensimae Val. || 27 deinde BAG | tarans misso V

- peruasit Francorum, quos Atthuarios uocant, inquietorum hominum licentius etiamtum percursantium extrema Galliarum. quos ad-
 ortus subito nihil metuentes hostile nimiumque securos, quod scruposa uiarum difficultate arcente nullum ad suos pagos introisse meminerant principem, superauit negotio leui; captisque plurimis et occisis / 5
 orantibus aliis, qui superfuere, pacem ex arbitrio dedit hoc prodesse
 3 possessoribus finitimis arbitratus. unde reuersus pari celeritate per flumen praesidiaque limitis explorans diligenter et corrigens ad usque Rauracos uenit locisque recuperatis, quae olim barbari intercepta retinebant ut propria, isdemque pleniore cura firmatis per Besantionem 10
 Viennam hiematurus abscessit.
- 11 Hic per Gallias erat ordo gestorum. quae dum ita prospere succedunt et caute, Constantius ascitum Arsacen Armeniae regem summaque liberalitate susceptum praemonebat et hortabatur, ut nobis
 2 amicus esse perseueraret et fidus. audiebat enim saepius eum temptatum a rege Persarum fallaciis et minis et dolis, ut Romanorum
 3 cietate posthabita suis rationibus stringeretur. qui crebro adiurans / animam prius posse amittere quam sententiam muneratus cum comitibus, quos duxerat, redit ad regnum nihil ausus temerare postea promissorum obligatus gratiarum multiplici nexu Constantio, inter 20
 quas illud potius excellebat, quod Olympiada, Ablabi filiam praefecti quondam praetorio, ei copulauerat coniugem, sponsam fratris sui Constantis.
- 4 Quo dimisso a Cappadocia ipse per Melitenen, minoris Armeniae

1 inquietorum V inquietorum EAG incertorum B || 3 ostile V | q[đ](đ m2) V || 3.4 scrupos[auiarum] V || 4 ad] adhuc Nov. reiec. Blomgren Frassinetti | [pa]gos intro[isse] V | meminerent ♂ V || 5 cap*tisque (fu. i) V || 8 limites (s ex m m2) V limitis G || 9 lucisque ♂ V | recuperantis V recuperatis ESBAG || 10 firmatis (s add. m2) V || 11 ueniam V ueniens E Viennam Em2SBAG || 13 constantium VE Constantius BAG || 14 liberalitatem V liberalitate ESBAG | susceptipremonebat ex suscepremobat (m2) V susceptum praemonebat E BAG || 15 cum ex con (m2) V cum E eum Em2SBAG | temptatum V || 16 fallaciis ex uallatiis (m2) V | minisset V minis et ESBAG | societatem V societate ESBAG || 17 ringeretur V iungeretur EG stringeretur S Val. (W) constringeretur BA | ad[iur]ans (iur in ras. 5 litt. m2) V || 18 emittere ♂ V | [mu]neratus V || 19 rediit G | inthelausus temeratore V (lac. 5 litt.) ausus temeratore E certus non temerare foedus BA nihil ausus temerare G || 20 praemissorum SBA | obligat ingratiarum V obligatus in gratiarum E oblitus g. BA obligatus g. G || 21 excelebat V | quo[d] V | olimpiada V || 22 preterio V praetorio ESBAG | eiq]. copulauer[a]t V eique copulauerat E eique copularat SBA ei copulauerat G | sponsas fratri V sponsam fratris ESBAG || 24 quod misso VEB qd' misso A quo dimisso G | ipsa V ipse G | armeniae (n ex m) V

oppidum, et Lacotena et Samosata transito Euphrate. Edessam uenit/
ibique, dum agmina undique conuenientium militum et rei cibariae
abundantes copias opperitur, diu moratus post aequinoctium egre-
ditur autumnale Amidam petens.

5 Cuius, cum prope uenisset, moenia fauillis oppleta collustrans fle-
bat cum gemitu reputans, quales miseranda ciuitas pertulerat clades.
ibi tunc forte Vrsulus praesens, qui aerarium tuebatur, dolore percitus
exclamauit: „en quibus animis urbes a milite defenduntur, cui ut
abundare stipendium possit, imperii opes iam fatiscunt!“ quod dic-
10 tum ita amarum militaris multitudo postea apud Calchedona recor-
data ad eius exitium consurrexit. exinde contis consertis incedens / 6
cum Bezabden aduentaret, fixis tentoriis uallo fossarumque altitudine
circumsaeptis obequitans castrorum ambitum longius docebatur re-
latione multorum instaurata esse firmitus loca, quae antehac incuria
15 corruerat uetustatis. et ne quid omitteret, quod ante feruorem cer-
taminum erat necessario praestruendum, uiris prudentibus missis /
condicione posita dupla cogebat moenium defensores redire ad suos /
alienis sine cruore concessis aut in dicionem uenire Romanam digni-
tatibus augendos et praemiis. atque cum illi destinatione natiua reni-
20 terentur ut clare nati periculisque et laboribus indurati, cuncta obsi-
dioni congrua parabantur.

Densis itaque ordinibus cum tubarum incitamentis latera oppidi 8
cuncta adortus alacrius miles legionibus in testudines uarias conglo-
batis paulatim tuto progrediens subruere moenia conabatur; et quia

1 samosata (ata *add.* *m2*) V | transmisso *SBA G* | Euphrate V || 2 ac mina V
agmina *ESBA G* | militum V *corr. m3 om. SBG* || 2. 3 cibariae abundantes V
cibariae abundantes *EBAG* || 4 autumnalem V autumnale *EBAG* || 6 mise-
randas V B miseranda *EAG* || 7 [ac]aerarium (ac *add. m3*) V *om. E* aerarium *SB*
AG || 8. 9 u[t]abundare (n *ex m m2*) V || 9 posset *SBA* | fastiscunt V fatiscunt
EBAG || 10 post*ea V | chalcidona V Calcedona *ESA* Calcedonam B Chalce-
dona *G* || 11 concis consertis V conchis c. *SB* cuneis c. *AG* confertis *Lind.* ||
12 Bambicam B || 13 ambitu V ambitum *G* | do*cebatur (o *ex u m2; *fu. o*) V |
elationem V E elatione B relatione *AG* || 14 inria ♂ V iniuria *G* || 15 corru-
erat V | uirtutis *ex* uirtutas (*m2*) V uirtutis *Em2* uirtute correxit *BA* uetusta-
tis *G* || 17 condictione V conditione *ESBA G* | defensorem V defensores *G* ||
18 concessit ut indictionem V c., ut in ditionem *ESBA* concessis aut in d. *G* ||
19 augendis V augendos et *G* augendis et *Pet.* | d[est]inatione (d *ex t*) V | re-
mitterentur *SB* remitteretur *A* || 20 clare nati]damnati *BA* | et *add. G reiec. du-*
bit. Blomgren | in *VEG om. BA* indurati *Val. in adn. sueti Meurig-D.* || 21 con-
strua V congrua *EBAG* || 22 oppida V oppidi *EBAG* || 23 alacrus *ex* alacris
(*m2*) V alacris *ESBA G* alacrius *Her.* || 24 progradiens ♂ V | moeniam *ex* moe-
nium (*m2*) V moenia *ESBA G* | et *add. Vm2* || 24 — p. 208, 1 qui caelorum V quia
telorum *EAG* qui t. B

- telorum omne genus in subeuntes effundebatur, nexu clipeorum soluto
 9 discessum est in receptum canentibus signis. laxatis deinde ad diem
 unum indutiis tertia luce milite curiosius tecto elatis passim clamori-
 bus ascensus undique temptabatur. et licet defensores sub obtentis
 ciliciis, ne conspicerentur ab hostibus, latebant intrinsecus, tamen, 5
 quotiens flagitabat necessitas, lacertos fortiter exsertantes lapidibus
 10 subiectos incessebant et telis. et uimineae crates cum procederent
 confidenter essentque parietibus contiguae, dolia desuper cadebant, /
 molae et columnarum fragmenta, quorum ponderibus nimis obrue-
 bantur oppugnatores hiatuque uiolento disiectis operimentis cum 10
 periculis ultimis euadebant.
- 11 Decimo itaque, postquam pugnari coeptum est, die, cum spes no-
 strorum inferior cuncta maerore compleret, transferri placuerat molem
 arietis magnam, quam Persae quondam Antiochia pulsibus eius excisa/
 relata reliquerant apud Carrhas. quae subito uisa aptataque fa- 15
 berrime clausorum hebetauerat mentes ad usque deditionis remedia
 paene prolapsas, ni resumptis uiribus opponenda minaci machinae
 12 praeparassent. nec temeritas post haec cessauerat nec consilium; /
 namque dum instrueretur aries uetustus et dissolutus, ut facile uehe-
 retur, omni arte omnique uirium nisu et oppugnationum uineae firmi- 20
 tudine summa defensabatur, tormenta nihilo minus et lapidum crebri-
 tas atque fundarum ex utraque parte plurimos consumeabant et agge-

1 clipeorum V || 2 laxati ♂ V || 3 indomis (in *add. m2*) V induciis E *Val. in adn.* animis B A G | milite *add. Her.* | recto S retro B A tecti G | passit V pas-
 sim E S B A G || 4 tentabant G | defensoribus V E defensores B A G defensores
 sub Cl. || 5 laetebant V latebant E S B A G | interim secus V interim E A i.,
 sed B intrinsecus G || 6 lacerti V E A lacertorum B lacertos G || 7 talis ♂ V |
 femineae V uimineae E B A G || 9 et ante molae *add. Her. reiec. Blomgren* | f[r]ag-
 menta V | nemus V nimis E B A G | obrebantur V obruebantur E B A G || 10 pug-
 natores S B A G | hiatoque ex hiatuque (*m2*) V hiatuque E B A G | uiolen-
 (m ?)ta ♂ V || 12 oppugnari S B A G | die coeptum est V B A coeptum est die
 E G | spe V E spes B A G || 13 [interior] V interiora E *Val. in adn.* (N) interior
 B A inferior G || 14 magnum V magnam E B A G | pulsebus ♂ V | exeisa V
 excisa E S B A G || 15 re latam V relata E A G reletam S deletam B | relique-
 rent ♂ V | carras V | artataque V E B arctataque A aptataque G | fauerime
 ex fauerim (*m2*) V acerrime E faberrime S B A G || 16 dedicionis V || 17 pane
 ♂ V | prolapsos V prolapsas E m2 A G prolapsa B | ne ♂ V ne S B | resumptum
 V B resumptis E A G | opponendaminacimas hinc V opponenda minaci machi-
 nae E G opponendas machinas hyeme B A || 19 diu V dum E m2 B A G | arie V
 aries E S B A G | tissolutus ♂ V || 20 omni argente omnique V omniumque ur-
 gente E omni argenteo omnique S B A o. arte o. G | nixu G | oppugnaturum
 V B A oppugnatum E propugnatorum G oppugnationum *Val.* | ueniet V B A
 ueniret E ui et G uineae *Her.* || 21 defensabatur V A G defensabatur E *Val.*
 defensabuntur B | nihil omni V nihilominus E S B A G

rum moles incrementis celeribus consurgebant acriorque in dies ad-
olescebat obsidio multis nostrorum idcirco cadentibus, quod decer-
nentes sub imperatoris conspectu spe praemiorum, ut possint facile,
qui essent, agnosci, nudantes galeis capita sagittariorum hostilium
5 peritia fundebantur. proin dies et noctes intentae uigiliis cautiores 13
stantes utrubique faciebant. et Persae aggerum altitudine iam in
sublime porrecta machinaeque ingentis horrore perculsi, quam mino-
res quoque sequebantur, omnes exurere ui maxima nitebantur et
assidue malleolos atque incendiaria tela torquentes laborabant in
10 cassum ea re, quod umectis scortis et centonibus erant opertae ma-
teriae plures, aliae unctae alumine diligenter, ut ignis in eas labere-
tur innoxius. uerum has admouentes fortitudine magna Romani licet 14
difficile defensabant, tamen cupiditate potiundi oppidi ne prompta
quidem pericula contemnebant. et contra propugnatores, cum iam 15
15 discussurus turrim oppositam aries maximus aduentaret, prominen-
tem eius ferream frontem, quae re uera formam effingit arietis, arte
subtili illaqueatam altrinsecus laciniis retinere longissimis, ne retro-
gradiens resumeret uires neue ferire muros assultibus densis contem-
plabiliter posset, fundentes quoque feruentissimam picem. et diu pro-
20 motae machinae stabant muralia saxa perferentes et tela.

Iamque aggeribus cumulatius excitatis defensores, ni uigilassent, 16
exitium affore iam sperantes in audaciam ruere praecipitem et re-

1 consurgeliant V consurgebant E S B A G | die V B dies E A G | adulisceliat V
adolescebat E S B A G || 3 spe add. G gratia post praemiorum add. E || 5 funda-
bantur ♂ V | intente V intenti G | cautiores V def. Sey. pauciores Her. reiec.
dubit. Blomgren || 6 am V om. E iam S B A G || 7 mahinaeque (e pr. add. m2) V |
iungentes V ingentis E G ingentes B A || 7. 8 percussos, qui minores quasque B A ||
8 exurere (e ult. add. m2) cui V e. ui E G e. quis B A | maxime B A || 9 incen-
diari V incendiaria E B A G || 9. 10 incausum aerae V incassum E in cassum ar-
cere B A incassum: ea re G || 10 humectis V | cortis V E corticibus B scortis A G
coriis Pet. (Wm2) || 11 uicte V picte E uinctae B unctae A G | ut om. S B A |
ut eas V eis E ut eas S B A per eas G in eas Hadr. Val. (Wm2) | lauaretur V
leuaretur E lamberet B A laberetur G || 12 et mouente V admouentes G |
fortitudinem magnam V E fortitudine m. S B A f. magna G || 13 diffile ♂ V | [ta-
men cupiditati(-te?)] V tamen cupiditate E S B A t. et c. G cupiditatem Her. |
prompta V || 14 quidum ♂ V | contemneliant V contemnebant E S B A G con-
tremebant Langen continebant Cl. non contemnebant Nov. (non reiec. Bae.) non
temnebant Češka (uel def. contemn.) || 15 dissucussurus V discussurus E A G
discursurus S B | opposita*ariaes (fu. m) V oppositam aries E S B A G || 16 quam
V E B quae Em2 (in marg.) G qua A | effincit V effingit E G efficit S B A ||
16. 17 art[e subtili] V || 17 laticiniis V E A om. B laciniis G | longis B G || 18 re-
sumeret ex remesumeret V || 19 possit V E B G posset A | que V def. Blomgren
quoque G || 20 tel[a] V || 21 [iamque] V | ne V ni E B A G || 22 adfortiam V
affore iam E G ad fortia B A | autaciam ♂ V | [etre]pentino (t alt. ex d m2) V

- pentino decursu portis effusi primosque adorti nostrorum faces sitel-
 lasque ferreas onustas ignibus in arietes magnis uiribus iaciebant. /
 17 uerum post ambiguam proelii uarietatem plurimi nullo impetrato intra
 moenia repelluntur moxque ex aggeribus, quos erexerant Romani,
 idem Persae propugnaculis insistentes sagittis incessebantur et fun- 5
 dis telisque igniferis, quae per tegumenta turrium uolitantia paratis,
 qui restinguerent, plerumque irrita labebantur.
 18 Cumque pauciores utrobique fierent bellatores et Persae truderentur
 ad ultima, ni potior ratio succurrisset, impensiore opera procursus
 temptabatur ex castris et eruptione subita multitudinis facta inter 10
 armatos, qui portabant ignes, amplioribus ordinatis iaciebantur cor-
 bes in materias ferreae plenae flammaram et sarmenta aliaque ad ignes
 19 concipiendos aptissima. et quia conspectum abstulerant fumi nigerri-
 mae nubes, classico excitante in pugnam legiones procinctae celeri
 gradu uenerunt et succrescente paulatim ardore bellandi, cum uentum 15
 fuisset in manus, repente machinae omnes effusis ignibus urebantur /
 praeter maiorem, quam direptis restibus, quibus e muro iactis impli-
 cabatur, uirorum fortium acrior nisus aegre semustam extraxit.
 20 At ubi nocturnae tenebrae finem proeliis attulerunt, non in longum
 militi quies data. cibo enim exiguo refectus et somno rectorum moni- 20
 tu excitus munitiones a muro longe demouit dimicare succinctius pa-
 rans per sublimes aggestus, qui iam consummati muris altius immi-
 nebant. utque facile defensuri moenia pellerentur, in ipsis aggerum
 summitatibus binae sunt locatae ballistae, quarum metu ne prospicere
 21 quidem posse hostium quisquam crederetur. his satis prouisis prope 25
 ipsum crepusculum triplex acies nostrorum instructa conisque ga-

1 offusi* (*fu. o?*) V effusi ESBAG | que post primos add. Vm2 | facies site-
 lasque V faces sudesque E f. sitellasque BAG || 2 arietis V arietes E Hadr. Val.
 arietem BAG || 3 amiguam V corr. m3 | proeliam uirtutem (*uir- ex uer- m2*) V
 proelii uirtutem ESBAG fortunam Corn. sortem Nov. uarietatem Her. (?) proe-
 liantium uirtutem Walter | plurimis V plurimi E BAG | nihil VBAG nihilo E
 nullo Haupt C.F.W.M. | impetratum BA || 4 moenia (e add. m2) V | erexerat V
 erexerant ESBAG erexerunt Cl. c. c. || 5 incaesebantur (e alt. ex a m3) V inces-
 sabantur E incessebantur AG || 6 talisque ♂ V | igni*feris (*fu. s*) V || 7 restrin-
 guerunt V restinguerent EAG restingerent B || 8 pautiores V || 10 ereptionis V
 eruptio E eruptione BAG || 11 ampliores ordinariis BA a. prioribus ordinati G |
 iaciebant G || 12 ferreas plenas G | uignes ♂ V || 14 clausica (u del.) V classico
 Em2 AG clausiea B | celari ♂ V || 15 conuentum V cum uentum E BAG || 16 in]
 ad E BAG || 17 diruptis Btl. Gdt. | [i]actis V | inplicaliatur V corr. m3 || 18 aciri-
 tor V acriter E acrior SBAG | semiustam AG || 19 ad V corr. m3 || 20 militi
 qui estate V m. quies data Vm3 Em2 A miles quieuit BG || 21 longe à muro tr. G |
 dimouit EA || 22 consumnati V || 22. 23 imminebantur quae VB eminebant /
 qua E imminebant. utque AG || 23 defensori VB defensor E defensuri A defen-
 sores G | moenibus pelleretur EB || 26 aties V

learum minacius nutans scalas uehentibus multis impetum conaban-
 tur in muros. iamque resultantibus armis et tubis uno parique ardore
 hinc indeque pugnabatur audaci conflictu latiusque sese pandente
 manu Romana, cum Persas occultari uideret pauore impositorum
 5 aggeribus tormentorum, pulsabant turrim ariete et cum ligonibus et
 dolabris et uectibus scalae quoque propinquabant utrimque conuolan-
 te missilium crebritate. afflictabant tamen multo uehementius Persas 22
 ictus uarii ballistarum tamquam per transennam a cliuis structilibus
 decurrentes. unde fortunas suas sitas in extremo iam cogitantes de-
 10 stinatham ruebant in mortem et partiti munera dimicandi inter necessi-
 tatis articulos relictis, qui moenia tuerentur, reserata latenter postica/
 strictis gladiis ualida manus erupit pone sequentibus aliis, qui flam-
 mas occulte portabant. dumque Romani nunc instant cedentibus, / 23
 nunc ultro incessentes excipiunt, qui uehebant foculos repentis in-
 15 curui, prunas unius aggesti inseruere iuncturis ramis arborum diuer-
 sarum et iunco et manipulis constructi cannarum; qui conceptis incen-
 diorum aridis nutrimentis iam cremabantur militibus cum intactis
 tormentis exinde periculose degressis.

Vt uero certaminibus finem uespera dedit incedens partesque dis- 24
 20 cesserunt ad otium breue, imperator in uaria sese consilia diducens et
 uersans, cum excidio Phaenichae diutius imminere necessariae ratio-

1 minacius V | interim (t ex p m3) V interim E imperium SBA impetum G |
 conabantur V def. Bae. Blomgren conabatur G || 2 in misos V inixos E insilire
 BA in muros G || 3 hic indeque V hincinde EBA hinc indeque SG || 4 romana
 (a alt. ex u m2) ex roma V romano E Romani BAG manu Romana Cl. | cuin V
 cum ESBAG | uiderent BAG || 5 pul**sebatur (e ex a m2) imari etum (arie-
 tum add. in marg. m3) V pulsabantur muriatum (uel arietum add. in marg. m2) E
 pulsabatur in mari: et cum S pulsabantur inaniter, et cum BA pulsabant turrim
 ariete: et cum G | liconibus V || 6 fectibus V | scaleque V scalisque G scalae
 quoque Her. || 7 **multo (fu. ta) V || 8 ictus (i alt. del.) V rectius SBA | tran-
 sient (i add. m3) Nam V transi (lac. 4 litt.). Namque E transennam BAG | a
 add. Vm2 in marg. | fructilibus SBA || 9 su[a] (ex suas m2) sitasi in V suas
 sitas in EG suas ita in SBA | testinatham V corr. m3 || 10 cessitatis ♂ V || 11 re-
 serate VE reserare SB reserata AG || 12 gladiis ♂ V | pones quentibus ♂ V ||
 13 instantes V instant G || 14 incensentes (n alt. del. m2) V | fuculos ♂ V ||
 15 iunctoris V iunctis Em2 uinctoris S uictoris BA iuncturis G || 16 annarum
 qui VE annarumque S cannarumque BA cannarum qui G || 17 trimentis ♂ V |
 milibus ♂ V || 18 perilose ♂ V periculos S periculoque BA | deg[re]tis V di-
 gestis E digressis BAG || 19 uespere V uespera EG uesper BA | dedit incen-
 dens V d. incedens E Lind. decedentes BA dedit G || 20 p̄ ue V om. E priuatum
 BA breue G | deducens V diducens G || 21 eum VBA om. E cum G | fenidi
 aeditius V uidens diutius E Phoeniciae dirius BA Phaenichae diutius G
 21–p. 212, 1 neceassariae rationis surgerent V ni necessariae rationes suggere-
 rent E necessariae r. s. BA n. r. urgerent G

- nes urgerent, quod munimentum uelut insolubile claustrum hostium
excursibus erat obiectum, et serum repelleret tempus, certaturus
leuiter ibi statuit immorari alimentis destituendos forsitan cedere
25 existimans Persas; quod secus atque rebatur euenit. cum enim remis-
sius pugnaretur, umentes caelo undantes nubes cum tenebris aduenere 5
minacibus assiduisque imbribus ita immaduerat solum, ut luti gluti-
nosa mollities per eas regiones pinguissimi caespitis omnia pertur-
baret. et super his iugi fragore tonitrua fulgoraque mentes hominum
pauidas perterrebant.
- 26 Accedebant arcus caelestes conspectus assidui. quae species unde 10
ita figurari est solita, expositio breuis ostendet. halitus terrae calidio-
res et umoris spiramina conglobata in nubes exindeque disiecta in
aspergines paruas ac radiorum fusione splendida facta supinantur
uolubiliter contra ipsum igneum orbem irimque conformant, ideo
spatioso curuamine sinuosam, quod in nostro panditur mundo, / 15
27 quem sphaerae dimidiae parti rationes physicae superponunt. cuius
species, quantum mortalis oculus contuetur, prima lutea uisitur, se-
cunda flaescens uel fulua, punicea tertia, quarta purpurea, post-
28 rema caerulo concreta et uiridi. hac autem mixta pulchritudine tem-
peratur ideo, ut terrenae existimant mentes, quod prima eius pars 20
dilutior cernitur aeri concolor circumfuso, sequens fulua, id est paulo
excitator quam lutea, punicea tertia, quod solis obnoxia claritudini/

1 quid VE qui Em2 quod BAG | uelut V || 2 repellere V repelleret G || 3 de-
stituendos (o ex u m2) V | caedere VB redire E cedere SAG || 4 aque V atque
ESBAG || 5 aduenere V aduenere ESBAG || 6 assiduis**que (fu. us) V |
inlibribus V corr. m3 | inmanduerat V immaduerat ESBAG | loti V loci E luti
SBAG || 7 piguissimi V pinguissimi ESBAG || 8 se V et EG sed BA || 9 per-
terrebantque (b ex li m2) V perterrebant. Adque E preterrebantque S praeter-
rebant B perterrebant AG || 10 accedebat V accedebant G | conspctus V | as-
sidue / Que E assiduaeque SBA | species ex spetus V | undae BA || 11 itaque
igurari et V ita figurari sit E Val. itaque ignari et S i. i. a BA ita figurari G
est Pet. | Solis BA soleat G | exposita durebis oste det V e. narratio ostendet E
oppositu colores ostendi BA expositio de rebus ostendet G breuis Val. in adn. |
calidioris V calidiores G || 12 conglo busta ♂ V | nubus ♂ V || 13 asperginis
VBA aspergines EG | splendidae VE splendida BAG || 14 urimque (u ex i m2) V
irimque ESBAG | confirmati V confirmat E confirmant BA conformant G |
ideoque AG || 15 spatiosa (s alt. add. m2) V spatioso E BAG || 16 rationis fusi-
cae V rationes physicae E BAG || 17 speties V | seunda V || 18 pucea V puni-
cea EAG picea SB || 19 ceruleo SBAG || 20 idest VE id BA ideo ut G ||
21 que Nifula id estis V que ni fulua idest E -que infusa est BA sequens fulua,
id est G || 22 exiscitator V excitator E BAG | claritudine V claritudini EB
AG

pro reciprocatione spiritus fulgores eius purissime e regione deflorat, /
 quarta ideo purpurat, quod intermicante asperginum densitate, per
 quas oritur, radiorum splendorem concipiens ostendit aspectum flam-
 meo propriorem, qui color, quanto magis diffunditur, concedit in cae-
 5 rulum et uirentem.

Arbitrantur alii tunc iridis formam rebus apparere mundanis, / 29
 cum altius delatae nubi crassae radii solis infusi lucem iniecerint li-
 quidam, quae non repperiens exitum in se conglobata nimio splendes-
 cit attritu et proximos quidem albo colores a sole sublimiore decerpit, /
 10 subuirides uero a nubis similitudine superiectae, ut in mari solet usu
 uenire, ubi candidae sunt undae, quae litoribus illiduntur, interiores
 sine ulla concretione caeruleae.

Et quoniam indicium est permutationis aurae, ut diximus, a sudo 30
 aere nubium concitans globos aut contra ex concreto mutans in sere-
 15 nam laetitiam caelum, ideo apud poetas legimus saepe Irim de caelo
 tunc mitti, cum praesentium rerum uerti necesse sit status. suppe-
 tunt aliae multae opiniones et uariae, quas dinumerare nunc est su-
 peruacuum narratione redire, unde digressa est, festinante.

His ac talibus imperator inter spem metumque iactabatur ingra- 31
 20 uescente hiemis magnitudine suspectisque per auios tractus insidiis, /

1 pro reticatione V reciprocatione E *Val. in adn.* (N) *an recte? Cl.* pro recep-
 tatione BA receptatione G | purissimem V purissimum E purissimi SBA pu-
 rissimos G purissime *Erf. in comm.* || 3 splendorum conspiciens V splendor con-
 spicius E s. conspiciens SBA splendorem conspuens G s. concipiens *Madv.* ||
 4 propriorem V propiorem EBAG | colora tanto V color quanto EBAG | in
 caeruleum EA interulum SB || 6 arbitratur VBA arbitrantur EG | rebus (e
 ex u m2) V | apparare V apparere ESBAG || 7 al[tius***di]latae V altius dela-
 tae E *Hadr. Val.* a. dilatae SBAG | nubae V nubes ESB A nubi G | infusi
 VE infusi BAG | inicerint V iniecerint ESBAG || 8 que VE om. BA quae G |
 conglo dat animo V conglobat animos E c., animoque BA conglobata nimio G ||
 9 adtrito VBA atrito E attritu G | coleres V colores ESBAG || 10 nubes VB
 nubis BAG | maris V maris (s del. m2) E mari BAG || 11 ulteriores *Löfst.*
reiec. Geyer || 12 ceruleae ex cerulae (m2) V || 14 immutans BG || 15 *[leti]tiam V |
 proaetas V poetas ESBAG || 15. 16 [nimirum] de caelo hinc (hinc *add. sup. lin.*
m2) V om. E nimirum de c. h. SB Irim de caelo huc A *def. Harmon* I. de c. G
 tunc *Her.* || 16 mitti cum presentium rerum sit status V (uertinecesse mitti *add.*
m2 in marg., tum eras.) E (om. sit) uerti necesse mitti c. p. r. sit st. SB mitti c.
 p. r. uerti necesse sit st. A m. c. p. r. fit status mutatio G || 17 multi oppiones V
 multae opiniones ESBAG | tinumerare V enumerare E dinumerare SBAG ||
 19 **metumque (fu. te) V || 20 superetisque (e *alt. del. m3*) V superuisque E su-
 per eos que S super ea regis B superatisque A suspectisque G speratisque
Haupt def. Unger | per auictio stractus V distractus E Persarum stratus B per
 auictios tractus A per auios t. G auia eius *Pet. in ind.*

inter quae etiam tumultum exasperati militis uerebatur. super his urebate eius anxiam mentem, quod uelut patefacta ianua diuitis domus/ irritus propositi reuertetur.

- 32 Quas ob res omisso uano incepto hiematurus Antiochiae redit in Syriam aerumnosa perpessus uulnera et atrocia diuque deflenda. / 5
euenerat enim hoc quasi fatali constellatione ita regente diuersos euentus, ut ipsum Constantium dimicantem cum Persis fortuna semper sequeretur afflictior, unde uincere saltem per duces optabat, quod aliquotiens meminimus contigisse.

1 etiam (*lac. 18 litt.*) tum VE (*lac. 8 litt.*) aeris inopia BA etiam tumultum G etiam motum *Meurig-D.* | milites V militis G | uerbatur V urebatur E uerebatur SBAG || 2 uelud V | patefacte ♂ V | diuites VE diuitis BAG || 3 reuerterentur E reuerteretur A *Lind. (Wm2)* || 5 aerumnosam V BAG aerumosa E *Hadr. Val.* | etulerint sed atrotia V (*lac. 5 litt.*) sed atrocia ES aestatem et atrocem BAG ut retulimus et atrocia *Hadr. Val.* uulnera et a. *Haupt Corn.* | deflendam BAG || 8 sequaereretur V sequeretur ESAG | afflictior V *corr. m3* | duces ex ducem V || 9 contingisse V contigisse ESAG | AMMIANI MARCELLINI RERVM GESTARVM. EXPLICIT LIBER. XX. INCIPIT LIBER XXI. FELICITER. V AMIANI MARCELLINI EXPLICIT. XX. INCIPIT. XXI. E

LIBER XXI

1. Iulianus Augustus Viennae quinquennalia celebrat. quo modo Constantium Augustum breui morituum praenouerit, et de uariis artibus futura praenoscendi.
2. Iulianus Augustus Viennae Christianum se simulat illiciendae multitudinis causa et die festo in ecclesia inter Christianos deum precatur.
3. Vadomarius rex Alamannorum rupto foedere per emissarios limites uastat et Libinonem comitem cum paucis interficit.
4. Iulianus Augustus interceptis Vadomarii litteris ad Constantium Augustum eum in conuiuio comprehendendum curauit et Alamannis aliis occisis, aliis in deditionem acceptis, ceteris pacem petentibus dedit.
5. Iulianus Augustus milites suos alloquitur et in uerba sua uniuersos adigit Constantio Augusto bellum illaturus.
6. Constantius Augustus Faustinam ducit uxorem, auget supplementis exercitum, Armeniae et Hiberiae reges donis sibi conciliat.
7. Constantius Augustus Antiochiae tum agens per Gaudentium notarium Africam in potestate sua retinet ac Euphrate transito Edessam se exercitumque confert.
8. Iulianus Augustus post ordinatas res Galliarum ripam Danubii petit et partem militum per Italiam perque Raetias praemittit.
9. Taurus et Florentius consules ac praefecti praetorio, hic per Illyricum, ille per Italiam fugiunt appropinquante Iuliano Augusto. Lucillianus magister equitum, qui resistere Iuliano parabat, opprimitur.
10. Iulianus Augustus Sirmium, caput Illyrici occidui, una cum praesidio in fidem recipit. Succos occupat et ad senatum scribit contra Constantium.
11. Duae legiones Constantianae, quae apud Sirmium ad Iulianum Augustum transierant, ab eo missae in Gallias Aquileiam occupant consentientibus oppidanis ac Iuliani militi portas claudunt.
12. Aquileia fauens Constantii Augusti partibus oppugnatur. quae postea comperto eius obitu Iuliano se dedit.
13. Sapor domum reducit copias inhibentibus bellum auspiciis. Constantius Augustus in Iulianum arma moturus Hierapoli milites alloquitur.
14. Praesagia mortis Constantii Augusti.
15. Moritur Constantius Augustus apud Mobsucrenas Ciliciae.
16. Constantii Augusti uirtutes et uitia.

Intercluso hac bellorum difficili sorte Constantio trans flumen 1 Euphraten Iulianus agens apud Viennam formandis in futura consiliis dies impendebat et noctes, quantum opes patiebantur angustae, altius

1 interclusos ac V intercluso a E i. hac *S B A G* | difficile V difficili *E S B A G* ||
 2 formandis V firmandis *C. F. W. M. Pet.* || 3 opes (*p ex u m2*) V | angustae
 V E angustiae B angustae A G

semet attollens semperque ambigens, utrum Constantium modis omnibus alliceret in concordiam an terroris incutiendi gratia lacerasset
 2 prior. quae sollicitè reputans utrumque formidabat et amicum cruentum et in aerumnis ciuilibus saepe uictorem maximeque Galli fratris exemplum mentem eius anxiam suspendebat, quem inertia mixtaeque
 3 periuriis fraudes prodidere quorundam. erigebat tamen aliquotiens animum ad multa et urgèntia tutissimum ratus inimicum se ex confesso monstrare ei, cuius ex praeteritis motus conieciabat ut prudens,
 4 ne per amicitias fictas insidiis falleretur occultis. parui igitur habitis, quae per Leonam Constantius scripserat, nulloque arbitrio eius promotorum suscepto praeter Nebridium quinquennalia Augustus iam edidit/
 et ambitioso diademate utebatur lapidum fulgore distincto, cum inter exordia principatus assumpta uili corona circumdatus erat /
 5 xystarchae similis purpurato. inter quae Helenae coniugis defunctae suprema miserat Romam in suburbano uiae Nomentanae condenda, /
 15 ubi uxor quoque Galli quondam, soror eius, sepulta est Constantina.
 6 Acuebat autem incendebatque eius cupiditatem pacatis iam Galliis / incessere ultro Constantium coniciens eum per uaticinandi praesagia multa, quae callebat, et somnia e uita protinus excessurum.
 7 Et quoniam erudito et studioso cognitionum omnium principi / 20 maleuoli praenoscenti futura prauas artes assignant, aduertendum est breuiter, unde sapienti uiro hoc quoque accedere poterit, doctrinae
 8 genus haud leue. elementorum omnium spiritus utpote perennium corporum praesentiendi motu semper et ubique uigens ex his, quae per disciplinas uarias affectamus, participat nobiscum munera diuini
 25 nandi et substantiales potestates ritu diuerso placatae uelut ex per-

1 que *add. Vm2 sup. lin.* || 2 in[con]cutiendi V concutiendi E incutiendi SB AG | g[r]atia (*fu. l*) V || 3 prior — reputans *post 2* alliceret V *ordinem punctis restit. Vm2 sine ordine restituta* E SBA *ordinem corr. G* | amicum (*m pr. fu. cr*) V | cruentum ♂ V || 5 in[er]tia mix[t]eque V || 6 quorundam V || 7 et urgèntia VB AG turgèntia E urgèntia Cl. c. c. || 9 ni VEBG ne A | paruit AG | auitis VBG habitis E Val. auditis A || 10 constanti lis V Constantius ESBAG | promotorum V promotorum G || 11 nibridium V || 12 ambitioso (*t ex c m2*) V || 14 aelaenae V Helenae ESBAG || 15 suppraema V | roma V Romam EG Romae BA || 16 eius *add. Vm2 sup. lin.* || 17 accidat V om. E accidebat BAG excibat Gron. acuebat Wagn. Madv. agitabat Nov. Momms. | eius] spes Madv. | Gallis BG || 18 -re ultro *add. Vm2 sup. lin.* | animus ante coniciens *add. Momms. post somnia Nov.* | uaticidandi V || 19 calleuat V callebat ESBAG | prof[iti]nus V || 20 cog[ni]tionum V || 21 aduertendum (*e alt. add. m2*) V | est *add. Vm2 sup. lin.* || 22 braeuiter (*b ex p m2*) V | accidere V accedere Btl. || 23 utpote V || 24 praesentiendi BG || 25 p[er] (*fu. rae*) V | disciplina* [u]arias (*fu. s*) V disciplinas u. ESBAG || 26 per pentuis V perpetuis ESBAG

petuis fontium uenis uaticina mortalitati suppeditant uerba, quibus
numen praeesse dicitur Themidis, quam ex eo, quod fixa fatali lege
decreta praescire facit in posterum, quae tethimena sermo Graecus
appellat, ita cognominatam in cubili solioque Iouis, uigoris uiuifici, /
5 theologi ueteres collocarunt.

Auguria et auspicia non uolucrum arbitrio futura nescientium colli- 9
guntur — nec enim hoc uel insipiens quisquam dicet —, sed uolatus
auium dirigit deus, ut rostrum sonans aut praeteruolans pinna turbido
meatu uel leni futura praemonstret. amat enim benignitas numinis, /
10 seu quod merentur homines seu quod tangitur eorum affectione, /
his quoque artibus prodere, quae impendent.

Extis itidem pecudum attentis fatidicis in species conuerti suetis 10
innumeras accidentia sciunt. cuius disciplinae Tages nomine quidam
monstrator est, ut fabulantur, in Etruriae partibus emersisse subito
15 uisus e terra.

Aperiunt tunc quoque uentura, cum aestuant hominum corda, sed 11
loquuntur diuina. sol enim, ut aiunt physici, mens mundi nostras
mentes ex sese uelut scintillas diffunditans, cum eas incenderit ue-
hementius, futuri conscias reddit. unde Sibyllae crebro se dicunt ar-
20 dere torrente ui magna flammaram. multa significant super his crepi-
tus uocum et occurrentia signa, tonitrua quin etiam et fulgora et ful-
mina itidemque siderum sulci.

Somniorum autem rata fides et indubitabilis foret, ni ratiocinantes 12
coniectura fallerentur interdum. quae, ut Aristoteles affirmat, tum
25 fixa sunt et stabilia, cum animantis altius quiescentis ocularis pupilla

1 mortalitatis V (i alt. ex e m2) BA mortalitati EG || 2 fixae V fixa E BAG ||
3 fas scit B fas sit AG || 6 [auguri et] V auguria et Em2 SBAG | auspicia —
nas centium add. Vm2 in marg. | arbitrium Vm2EB arbitrio AG | nas centium
Vm2B noscentium E nescientium AG || 7 uolutus ♂ V || 12 titem V itidem E
Gdt. item SBAG | speties conuertit sueti V species conuerti s. E specie con-
uertit s. SB spem conuerti s. b₂ species c. suetis A spes c. s. G adsuētis Cl.
suetis restit. Heilm. || 14 monstratorem ut V om. E monstratur ut BA monstra-
tor ut G m. est: ut Hadr. Val. || 16 hunc V hi E nunc BAG tunc Hadr. Val. |
aestuant V extimant E existimant SBA aestuant G | sed] exta BA et Hadr.
Val. in adn. || 17 loquuntur V loquuntur ESBAG | nostrans (n alt. del.) V in
nostras A || 19 conscius V conscias E BAG | sybillas V Sibyllae G | crebrosae
dicunt (u ex a m2) V crebro se dicant E crebros edicunt SBA crebro se dicunt G |
ardore ♂ V ardore SBA || 23 somnorum V somniorum ESBAG | rara SBG |
indubitabiles VE indubitabilis Em2 BAG || 24 fallerentur interdum que V fal-
lerentur. Interdumque ESBAG f. interdum. quae Btl. Madv. || 24. 25 ium fi-
xae V tum fixa E Hadr. Val. infixa BAG || 25 animantes VEB animantis
AG | oculares popiala V procul a re propria iam E ocularis pupilla BAG pu-
pula Her.

- 13 neutrobi inclinata rectissime cernit. et quia uanities aliquotiens plebeia strepit haec imperite mussando, si esset praesentiendi notitia quaedam, cur ille se casurum in bello uel alius hoc se passurum ignorauit aut illud, sufficet dici, quod et grammaticus locutus interdum est barbare et absurde cecinit musicus et ignorauit remedium medicus; sed non ideo nec grammatica nec musica nec medicina subsistit. /
- 14 unde praeclare hoc quoque ut alia Tullius: „signa ostenduntur“ ait „a dis rerum futurarum. in his si qui errauerit, non deorum natura, / sed hominum coniectura peccauit.“ ne igitur extra calcem, quod dicitur, sermo decurrens lecturo fastidium ferat, ad explicanda prospecta 10 reuertamur.
- 2 Cum apud Parisios adhuc Caesar Iulianus quatiens scutum uariis motibus exerceretur in campo, axiculis, quibus orbis erat compaginat-
2 manu stringebat. territisque ut omine diro praesentibus cunctis „ne- 15 mo“ inquit „uereatur! habeo firmiter, quod tenebam.“ item cum apud Viennam postea quiesceret sobrius, horrore medio noctis imago quaedam uisa splendidior hos ei uersus heroos modo non uigilanti aperte edixit eadem saepius replicando, quibus fretus nihil asperum sibi superesse existimabat: 20

Ζεὺς ὅταν εἰς πλατὸν τέρμα μόλῃ κλυτοῦ ὕδροχόοιο,
παρθενικῆς δὲ Κρόνος μοῖρῃ βαίνῃ ἐπὶ πέμπτῃ

1 neutrobique G || 2 musando V || 3 causarum ♂ V | te V se EBAG || 4 sufficet (ffi in ras.) V sufficit SBG || 6 et VEBG at A set Cl. | medina ♂ V || 7 praedare V praeclare ESBAG || 8 ad his V a diis EG ab his SBA | futuraram V futurarum ESA om. BG | si quis ESBAG | epauerit V errauerit EBAG || 9 quo V quod EBAG || 10 proposita E Kell. def. Harmon || 11 recertamur V reuertamur EBAG || 12 ad hoc VE adhuc BAG | uarus V uariis ES BAG || 13 axiculis quid V assiculis quid E assulas quis B assulis queis A axiculis quis G quibus Nov. (N) || 14 in manu SB e manu A | ample ♂ V oc- hana BA ansa G | remanserant BA | salo ♂ V | quae BA || 15 homine V omine EBAG || 17 horrore mediae E hora media BG | noctes ♂ V || 18 spendi- dior ♂ V || 19 dixit V edixit Cl. c. c. || 20 **[su]*per esse V || 21 – p. 219, 2 ZEYCO TANEICI TIAATYTERUA ULANKITONVΔPOXO OIO ΠΑΡΕΕΝΙΚ | NCΔEK- PONOCUOIPNC BEHNE ΠΙΠΕΑΛΠΤΝΕΙΚΟCTNBACΔΕΥCKOCTANTI | OC- ΛΙΔΟCE HC TE PALA ΦΙΟΔN BIOTO YETY ΓEPON KAIETW ΔYNONE ΖΕΙ V ΖΕΩ – ΠΑΡΕΕΝΙΚ *reliqua om. E Graeca om. SB ZEYΣ OTAN EI- ΣΙΤΙΑΑΤΥΤΕΡΜΑ ΗΙΟΑΝΚΙΤΟΥ ΥΔΡΟΧΟΟΙΟ ΠΑΡΘΕΝΙΚΗΣ ΔΕ ΚΡΟ- ΝΟΣ ΝΟΥΡΙΣΒΕΝΕΠΙΠΗΠΤΗΝ ΕΙΚΟΣ ΤΗ ΒΑΣΛΕΙΣ ΚΟΣΤΑΝ ΤΙΟΣ ΑΣΙΔΟΣ ΕΗΣΤΕΡΜΑ ΦΙΟΛΥ ΒΙΟΤΟΕΤΥΓΕΡΟΝ ΚΑΙ ΕΡΩΔΙΝΟΝ ΕΖΕΙ A* || 21 ἐκ πλατὸν τέρμα μόλῃ κλυτοῦ G || 22 παρθενικῆς G | μοῖρῃ βαίνῃ ἐπὶ πέμπτῃ G

*εἰκοστῇ, βασιλεὺς Κωνστάντιος Ἀσίδος αἰῆς
τέρμα φίλον βιοτοῦ στυγερόν καὶ ἐπώδυνον ἔξει.*

agebat itaque nihil interim de statu rerum praesentium mutans, sed 3
animo tranquillo et quieto incidentia cuncta disponens paulatimque
5 sese corroborans, ut dignitatis augmento uirium quoque congruerent
incrementa. utque omnes nullo impediēte ad sui fauorem illiceret, / 4
adhaerere cultui Christiano fingeat, a quo iam pridie occulte descie-
rat arcanorum participibus paucis haruspicinae auguriisque intentus
et ceteris, quae deorum semper fecere cultores. et ut haec interim ce- 5
10 larentur, feriarum die, quem celebrantes mense Ianuario Christiani /
Epiphania dictitant, progressus in eorum ecclesiam sollemniter nu-
mine orato discessit.

Dum haec ita aguntur, propinquante iam uere nuntio percitus in- 3
opino ad tristitiam uersus est et maerorem. didicit enim Alamannos a
15 pago Vadamari exorsos, unde nihil post ictum foedus sperabatur in-
commodum, uastare confines Raetiis tractus nihilque sinere intemp-
tatum manus praedatorias fusius discurrentes. quod ne dissimulatum 2
rediuuias bellorum materias excitaret, Libinonem quendam comitem
cum Celtis et Petulantibus misit hiemantibus secum negotium, ut
20 poscebat ratio, correcturum. qui cum mature prope oppidum Sanc- 3
tionem uenisset, longe uisus a barbaris, qui iam certamina meditan-
tes sese per ualles abdiderant, hortatusque milites licet numero im-
pares cupidine tamen pugnandi uehementius irritatos aggreditur
inconsulte Germanos interque dimicandi exordia ipse concidit om-
25 nium primus. cuius interitu erecta barbarorum fiducia Romanisque
ad ducis uindictam accensis certamen committitur obstinatum et
urgente magnitudinis mole disiecti sunt nostri occisis paucis et uulne-
ratis.

Cum hoc Vadamario et Gundomado eius fratre itidem rege Con- 4

1 εἰκόστη, βασιλεὺς Κωνστάντιος Ἀσίδος αἰῆς G || 2 τέρμα φίλον βιοτοῦ στυ-
γερόν καὶ ἐπώδυνον ἔξει G || 4 tranquillo V || 6 om[s] V || 7 pridie V *def. Fletcher*
pridem *ESBAG* || 9 ficeret ultores V fecere cultores *EAG* afficeret c. *S*
(-ent) *B* || 10 mense ex inense V || 11 aephiphania V Epiphaniam *BG* | dic-
tita V dicta *E* dictitant *SAG* | progressua V progressus *EBAG* || 12 di[scessit] V ||
14 Alemanos *B* Alemannos *G* || 15 uadamarii V Vadamari *Harmon c. c.* | ic-
tium V ictum *EBAG* | sperebatur V sperabatur *ESBAG* || 16 fastare V ua-
stare *EBAG* | confinis *VE* confines *BAG* || 17 discurrentes ex decurrentes V |
ni ex né V ne *Em2AG* in- *SB* | [dissimu]llatum V || 18 libi[non]em V || 19 [cel]-
tis V || 21 uenisse V uenisset *EBAG* || 22 addiderant ortatusque militis (e *ult.*
ex i m2) V abdiderant; hortatusque milites *EBAG* || 23 inritatus *VB* irritatos
EAG || 24 condit V cecidit *Em2* concidit *BAG* || 25 erecta a V erecta *ESB*
AG | barborum ♂ V

stantius, ut iam relatum est, firmauerat pacem. post quae mortuo Gundomado hunc sibi fore existimans fidum secretorumque taciturnum exsecutorem et efficacem mandabat, si famae solius admittenda est fides, scribebatque, ut tamquam rupto concordiae pacto subinde collimitia sibi uicina uexaret, quo Iulianus id metuens nusquam a 5 tutela discederet Galliarum. quibus, si dignum est credere, obtemperans Vadamarius haec et similia perpetrabat ad perstringendum fallendumque miris modis ab aetatis primitiis callens, ut postea quoque ducatum per Phoenicem regens ostendit. sed re ipsa conuictus abstinuit. capto enim a stationariis militibus notario, quem miserat ad 10 Constantium, scrutatoque, si quid portaret, epistula eius reperta est, in qua praeter alia multa id quoque scripserat: „Caesar tuus disciplinam non habet.“ Iulianum autem assidue per litteras dominum et Augustum appellabat et deum.

4 Haec ut erant periculosa et dubia, Iulianus in exitiale malum erup- 15 tura considerans in unum omni cogitatione intenta eum ui incautum rapere festinabat, ut securitatem suam prouinciarumque locaret in tuto, et iniit consilium tale: Philagrium notarium, orientis postea comitem, ad eas miserat partes, cuius prudentiae fidebat olim sibi compertac, eique inter multa, quae pro captu instantium rerum erat ac- 20 turus, signatam quoque chartulam tradidit mandauitque, ne aperiret uel recitaret, nisi Vadamario uiso cis Rhenum. perrexit Philagrius, ut praeceptum est, eoque praesente et negotiis astricto diuersis transgressus Vadamarius flumen ut nihil in profunda metuens pace nihilque secus gestorum simulans scire uiso praeposito militum ibi degen- 25 tium pauca locutus ex more ultro semet, ut suspicionis nihil relinqueret abiturus, ad conuiuium eius uenire promisit, ad quod erat

1 reuelatum (ue *del.*) V || 3 exsecutore effacitatem V executorem efficacem E e. fecialem B A G et *add. Val. (N) def. Blomgren* | madabat V mandabat E S Val. mandauerat B A G || 4 sane cor diae (e *pr. ex o m2*) V sane concordi E sane concordiae S B A concordiae G || 5 conclimatia V collimatias E collimitio B collimitia A G | uixaret ♂ V || 6 et V B ut E A G si C. F. W. M. Nov. || 8 moris V modis E S B A G | primitus primitus (*pr. del.*) V primitiis E S A G primitus B | gal- lens V callens E S B A G || 9 fenicen V | conui[c]tus V || 13–15 assidue – Iulianus *om. SB* || 15 iterant V inter E ut erant A G || 16 intentae uimin[c]autum (c *ex e, u ult. ex e m2*) V intentus (*lac. 11 litt.*) E intente ui incautum B intenta, eum i. A i., ui i. G eum ui Cl. ui eum Walter || 17 prouintiarum que V | locarent V locaret E B A G || 19 partes (r *add. sup. lin.*) V | conperti V A compertae E B G || 20 multaque quae (que *del.*) V || 21 signatum ♂ V || 22 uadamar- rio ♂ V || 24 profundu ♂ V || 25 similans ♂ V | uoso ♂ V | diligentium (*li del.*) V degentium E S B A G || 26 ultis V ulterius E ultro B A G | [ut] supicionis ♂ V || 27 habiturus V B abiturus E A G

etiam Philagrius inuitatus. qui statim ingressus rege conspecto im- 4
 peratoris recordatus est uerba causatusque rem seriam et urgentem /
 ad diuersorium redit scriptisque lectis doctus, quid agi conueniet, /
 confestim reuersus discubuit inter ceteros. finitisque epulis Vadoma- 5
 5 rium fortiter apprehensum rectori militum arte custodiendum apud
 signa commisit textu lecto iussorum comitibus eius ad sua redire com-
 pulsus, super quibus nihil fuerat imperatum. exhibitus tamen idem rex 6
 ad principis castra iamque spe ueniae omni praeclusa, cum inter-
 ceptum notarium et, quae scripserat ad Constantium, comperisset
 10 iam publicata, ne conuicio quidem tenus compellatus missus est ad
 Hispanias. id enim studio curabatur ingenti, ne Iuliano discedente a
 Galliis immanissimus homo prouinciarum statum aegre compositum/
 licentius conturbaret.

Hoc casu elatior Iulianus regis opinione citius intercepti, quem pro- 7
 15 fecturus ad longinqua formidabat, nihil remittentibus curis barbaros
 adoriri disposuit, quos peremisse Libinonem comitem in congressu
 cum militibus docuimus paucis. et ne rumor aduentus sui eos ad remo- 8
 tiora traduceret, superato Rheno noctis alto silentio cum auxiliorum
 expeditissimis globis nihil metuentes huiusmodi circumuenit exci-
 20 tatosque hostilium fragore armorum, dum gladios circumspectant et
 tela, celeriter inuolauit et quosdam occidit, orantes alios praedam
 offerentes dediticios cepit, reliquis, qui remansere, pacem precantibus
 dedit quietem pollicitis firmam.

Quae dum mentibus aguntur erectis, coniectans, quantas intestinae 5
 25 cladis excitauerat moles, nihilque tam conuenire conatibus subitis
 quam celeritatem sagaci praeuidens mente professa palam defectione /
 se tutiorem fore existimauit incertusque de militum fide placata ritu

1 etiam] iam *SBG* | [statim] *V* | conspectu ♂ *V* || 2 saepiam *V* seriam *EBAG* || 3 reddit *V* rediit *EG* redit *SBA* | scriptique ♂ *V* | doctis ♂ *V* | conueniet *V* *restit. Pet. def. Harmon* conueniret *EBAG* || 4 aepulis (e *add. m2*) *V* || 6 lectu *V* lecto *Em2BAG* || 8 praeclosu ♂ *V* | inceptum ♂ *V* || 10 publicatione *V* publicatione *E* publicato ne *SB* (ne *post* conuicio *tr.*) *A* publicata, ne *G* | conuicio *V* || 11 idem in *VB* id enim *EBAG* | ni *V* ne *EA* ut *BG* | disce[den]te *V* || 12 gallus *V* Galliis *ESBAG* | prouintiarum *V* || 14 eas uelocior (o *sup. i pr. scr. m3*) *V* eo uelocior *E* eo neglectior *BA* casu elatior *G* | oppinioni *V* opinione *EBAG* || 15 lon*ginqua *V* || 16 libinnem *VE* Libinem *SB* Libinonem *AG* | incongressu (con *add. sup. lin. m2*) *V* || 17 com ♂ *V* || 18 superatur heno (n *ex m*) *V* superato Rheno *ESBAG* | nocte *BG* | auxi**liorum *V* || 19 metuentes *ex* metuentes *V* || 20 flagore *V* fragore *ESAG* fragores *B* || 21 que *post* praedam *add. Lind. reiecitimus* || 22 dedititios (ti *alt. add. sup. lin. m2*) *V* || 23 quietum *V* quietem *ESBAG* || 25 cladis *VE* cladis *BAG* | exercitauerat (er *pr. del.*) *V* | conantibus (n *alt. del.*) *V* || 26 defeccione *V* || 27 secuciore *V* securiorem *ESBA* se tutiorem *G*

secretiore Bellona classico ad contionem exercitu conuocato saxeo suggestu insistens iamque, ut apparebat, fidentior haec clarius solito disserebat:

- 2 „Iam dudum tacita deliberatione uos aestimo, magni commilitones, gestorum excitos amplitudine hoc opperiri consilium, ut euentus, qui 5 sperantur, perpendi possint et praecaueri. plus enim audire quam loqui militem decet actibus coalitum gloriosis nec alia spectatae aequitatis sentire rectorem quam ea, quae laudari digne poterunt et probari. ut igitur, quae proposui, ambagibus abiectis absoluam, aduertite, oro, beneuole, quae sermone breui percurram. 10
- 3 Arbitrio dei caelestis uobis inter ipsa iuuentae rudimenta permixtus/ irruptiones Alamannorum assiduas et Francorum populandique iugem licentiam fregi et uigore communi Romanis agminibus, quotiens libet, Rhenum peruium feci contra rumorum fremitus gentiumque ualidarum uiolentos excursus stando immobilis uirtutis uestrae ni- 15
- 4 mirum firmamento confisus. et haec laborum, quos exhausimus, Galliae spectatrices post funera multa iacturasque recreatae diuturnas 5 et graues posteritati per aetatum examina commendabunt. at nunc cum auctoritate uestri iudicii rerumque necessitate compulsus ad Augustum elatus sum culmen deo uobisque fautoribus, si fortuna 20 coeptis affuerit, altius affecto maiora id prae me ferens, quod exercitui, cuius aequitas armorumque inclaruit magnitudo, domi moderatus uisus sum et tranquillus et in crebritate bellorum contra conspiratas 6 gentium copias consideratus et cautus. ut igitur aduersa praeuenia-

1 secreciore V | cla[u]sico V classico ESBAG | conuocati*saxeo (s add. m2; *fu. s ?) V uocato saxeo E conuocato, s. SBAG || 4 tacita (c ex t) V | existimo G | magni V def. Löfst. || 5 rerum gestarum BAG | exercitos VE exercitissimi BA excitos G | operis V operiri G || 7 coalitum (lidel., c add. sup. lin. m2) (lac. 7 litt.) gloriosis V coalitum gloriosis EBA G magnis et add. in lac. Nov. claris et Harmon dubit. paulatim Brakman | alias spectat[ae] (s alt. add. m2) laquitatis (la del. m2) V alias spectate equitatis E alium spectatae aequitatis BAG alia Lind. (Nm2) || 8 quaemea qua V quam ea quae E Lind. quam quem mea BA quam eum qui et G | potuerunt V potuerit G potuerint Btl. poterunt Haupt || 9 ambagibus add. Wagn. in comm. | abiectius Val. in adn. reiec. Liesenberg || 10 qui V quae ESBAG | percuram V || 11 dei ex deum (utroque cpd. scr.) V || 12 Alemanorum B Alemannorum b₁b₂G || 13 et uigore add. Vm2 sup. lin. | commu**ni V || 13. 14 -bus (add. m2 in marg.) [quotiens libet thre]num V -bus quotiens liberet Rhenum E -bus, quoties libet, Rh. SBAG || 15 nemirum ♂ V || 16 firma[mento] V | claborum (c del. m2) V || 17 recreate (e alt. add. m2) V || 21 affectabo G || 22 amorumque V amorisque E armorumque BAG | et domi G || 23 uissus V | tranquilla lucet V tranquillus licet E tranquilla luce SBA tranquillus et G | spiratas V conspiratas EG speratas BA

mus mentium societate iunctissima, sequimini uiam consilii mei salutarem, ut puto, cum integritas rerum intentioni nostrae uoluntatique respondeat; et dum maioribus uacant praesidiis regiones Illyricae, /
 5 impraepedito cursu tendentes Daciarum interim fines extimos occupemus exinde, quid agi oporteat, bonis successibus instruendi. ad 7
 quae uos ex more fidentium ducum iuramento, quaeso, concordiam spondete mansuram et fidem operam mihi nauaturo sedulam et sollicitam, ne quid agatur inconsultum et segne, et producturo, si quis exegerit, incorruptam conscientiam meam, quod nihil uoluntate prae-
 10 ter ea, quae in commune conducunt, aggrediar aut temptabo. illud 8 sane obtestor et rogo: obseruate ne impetu gliscentis ardoris in priuatorum damna quisquam uestrum exsiliat, id cogitans, quod ita nos illustrarunt hostium innumerae strages, ut indemnitas prouinciarum et salus exemplis uirtutum peruulgatae.“
 15 Hoc sermone imperatoris uice alicuius oraculi comprobato mota 9 est incitatus contio et rerum cupida nouandarum unanimanti consensu uoces horrendas immani scutorum fragore miscebat magnum elatumque ducem et, ut experta est, fortunatum domitorem gentium appellans et regum. iussique uniuersi in eius nomen iurare sollemniter / 10
 20 gladiis ceruicibus suis admotis sub execrationibus diris uerbis iurare conceptis omnes pro eo casus, quoad uitam profuderint, si id necessitas egerit, perluturos. quae secuti rectores omnesque principis proximi fidem simili religione firmarunt. solus omnium licet propo- 11

1 consiliu (♂) mei salutare V consilii mei salutarem E Val. consiliumque salutare BAG || 3 uagant V | regionis VB regiones EAG | illycae ♂ V || 4 intro- rim ♂ V || 5 succe[s]sibus (fu. n) intruendi ♂ V || 5. 6 ut quos V utque G atque uos Val. (uosque Lind. cf. Val. in adn.) utque uos Pet. def. Pighi ad quae uos Her. || 6 est mos G | ducam Pet. | concordam ♂ V || 7 spondente VE spondite BA spondete G | fidem V def. Pighi fidam Kieβl. Corn. | operum ♂ V operum ESBA | mina banturo (o del. m2 ?) V minabantur ES om. BA nauaturo G mihi n. Val. (mihi reiec. Damsté) mi n. Pighi | sollicitam (1 pr. del. m2) V sollicitam E C. F. W. M. solitam BAG || 8 signa V segne G || 9 exigerit V exegerit EBAG || 9. 10 praetereat V praeter ea G || 10 communionem ♂ V | adgrediarabi V adgrediar in- E a. ubi SBA a. aut G || 11 ordoris ♂ V || 12 exisiliat V exiliat ESBA G | haud ante ita add. Val. in adn. non Löfst. (T) reiecimus || 13 illustrarent ♂ V illustrant E inlustrabunt Pet. def. Löfst. | inn[umere st]rages V || 15 imperator VE imperatoris BAG || 16 incitatus ex incitatus V || 17 orrendas V | inmanis cūtorum V inmani cunctorum E i. scutorum SBA G || 18 dominatorem ♂ V dominatorem EBA domatorem G || 19 iusque VEB iussique AG || 20 exsecutionibus ♂ V || 21 casu V casus Em2 BAG | quod ad (ad add. m2) V quoad EBAG | profuderit VEB profuderint A perfuderint G || 21. 22 id necessitas egerit V def. Pighi i. n. exegerit G n. adegerit Her. || 22. 23 principes proximis VBA p. proximi Em2 principis p. G || 23 firmauerunt (ue del.) V || 23 — p. 224, 1 propositos gabili V proposito (lac. 7 litt.) E p. temerario BA p. stabili G

sito stabili, audacter tamen praefectus repugnauit Nebridius iuris iurandi nexu contra Constantium nequaquam se stringi posse comme-
 12 morans, cuius beneficiis obligatus erat crebris et multis. quibus audi-
 tis cum stantes propius milites acriter inflammati eum appeterent
 trucidandum, ad genua sua prolapsus imperator paludamento pro- 5
 textit indeque reuersus in regiam, cum antegressum eum uidisset/
 supplicemque iacentem orare, ut leuandi causa timoris ei porrigeret
 dexteram, „ecquid“ ait „praecipuum amicis seruabitur, si tu ma-
 num tetigeris meam? sed tu quolibet abi securus.“ hocque audito /
 13 ille innoxius ad larem suum recessit in Tusciam. his Iulianus, ut posce- 10
 bat negotii magnitudo, praestructis expertus, quid in rebus tumultu-
 uosis anteuersio ualeat et praegressus, per tesseram edicto itinere in
 Pannonias castris promotis et signis temere se fortunae commisit
 ambiguae.
 6 Replicare nunc conuenit tempora et narrare summatim, quae, dum 15
 aguntur in Galliis ante dicta, Constantius hiemans Antiochiae domi
 2 militiaeque perfecit. inter complures alios honore conspicuos adora-
 turi imperatorem peregre uenientem ordinantur etiam ex tribunis insi-
 gnibus. cum igitur a Mesopotamia reuersus Constantius hoc excipere-
 tur officio, Amphilocheus quidam ex tribuno Paphlago, quem dudum 20
 sub Constante militantem discordiarum seuisse causas inter prioris †
 fratres suspensiones contiguae ueritati pulsabant, ausus paulo petulan-
 tius stare, ut ipse quoque ad parile obsequium mittendus, agnitus est et
 prohibitus strepentibusque multis et intueri lucem ulterius non debere
 clamantibus ut perduellem et obstinatum. Constantius circa haec le- 25
 nior solito „desinite“ ait „urgere hominem, ut existimo, sontem, sed
 nondum aperte conuictum et mementote, quod, si quid admisit huius-
 modi, sub obtutibus meis conscientiae ipsius sententia punietur, /

2 constringi (con del.) V constringi E B A G || 4 constanter ex constantes (m2) V
 astantes E constanter S B A cum stantes G | adpeterent (petier superscr.) V ad-
 petierunt E || 6 et indeque (et del. m2) V exindeque E C. F. W. M. inde B A et
 indeque def. Pighi Hagend. || 7 qu* e (fu. a) V || 8 et quid V ecquid Kieβl. ||
 9 hi V hinc V m3 E S B A G tu Her. | abi* V || 10 pos*tebat (fu. t) V poscebat E S
 B A G || 12 desseram V | itine ♂ V || 13 pannoni[a]s V || 15 tempore V tempora
 E B A G || 16 gallis V Galliis E S B A G || 17 adorator V E oratores ad B A adora-
 turi G || 18 peregrini ♂ V || 19 mesopotomia (to add. sup. lin. m2) V || 20 amphi-
 locius V Amphilotius S B A Amphilocheus G || 21 constante* (fu. m) V | saeiui-
 isse ex saeuus se (m2) V saeuisse E S B A G | prioris V E priores B A G primores
 Gdt. | priorem et dubit. Cl. pii pectoris Her. || 23 conquium ♂ V | mittendus V
 def. Löfst. Pighi admittendus G | agitus ♂ V | sit S B A || 24 s[tre]pentibus-
 que V -que om. B A | intueri (♂) lucem** V | tenere V debere E B A G || 26 so-
 litu ♂ V | [ait] V

quam latere non poterit.“ et ita discessum est. postridie ludis circen- 3
sibus idem ex aduerso imperatoris, ubi consueuerat, spectans repen-
tino clamore sublato, cum certamen opinatum emitteretur, diffractis
cancellis, quibus una cum pluribus incumbibat, cunctis cum eo in
5 uanum excussis laesisque leuiter paucis interna compage disrupta /
efflasse spiritum repertus est solus, unde Constantius futurorum
quoque praescius exsultabat.

Eodem tempore Faustina nomine sortitus est coniugem amissa 4
iam pridem Eusebia, cuius fratres erant Eusebius et Hypatius consu-
10 lares, corporis morumque pulchritudine pluribus antistante et in
culmine tam celso humana, cuius fauore iustissimo exemptum peri-
culis declaratumque Caesarem rettulimus Iulianum.

Habita est isdem diebus etiam Florentii ratio e Galliis nouitatis 5
metu digressi et Anatolio recens mortuo praefecto praetorio per Illy-
15 ricum ad eius mittitur locum cumque Tauro itidem praefecto prae-
torio per Italiam amplissimi suscepit insignia magistratus.

Parabantur nihilo minus externorum atque ciuiliū instrumenta 6
bellorum et augebatur turmarum equestrium numerus parique studio
supplementa legionibus scripta sunt indictis per prouincias tirociniis /
20 omnisque ordo et professio uexabatur uestem armaque exhibens et
tormenta, aurum quin etiam et argentum multiplicisque rei cibariae
copias et diuersa genera iumentorum. et quia Persarum rege ad diffi- 7
cultatem hiberni temporis aegre contruso reserata caeli temperie /
ualidior impetus timebatur, ad Transtigritanos reges et satrapas le-
25 gati cum muneribus missi sunt amplis monituri cunctos et hortaturi /
nostra sentire et nihil fallax temptare uel fraudulentum. ante omnia 8
tamen Arsaces et Meribanes, Armeniae et Hiberiae reges, cultu ambi-

1 poteri ♂ V | circensibus ex circensibus V || 5 distrupa V disruta E disrupta
BAG || 6 est add. A | ut post Const. add. C. F. W. M. || 8 faustina in V Fausti-
nam ESBAG || 9 iam (a add. m2) V | consolaris V consulares EG consularis
SBA || 10 pulchritudine V | ant*istente V antistantem E praecellente B ante-
stante AG || 11 iustissimum ♂ V || 12 redtulimus V || 13 f[l]orentii* (lexr; i alt.
add. m2) V | galliis ex gallus V Galliae B Gallia G || 15 eous (u add. sup. lin.
m2) V eius ESBAG | praefectorio V praefecto praetorio ESBAG || 17 cu-
ulium ♂ V || 18 num[e]rus (e ex u m2) V || 19 prouinti*as (a add. sup. lin. m2) V |
tyrociniis (y ex i m2) V || 20 arma*que (fu. s) V || 21 multiplicesque ♂ V multi-
plicesque BAG || 22 cupias ♂ V | a post quia add. Momms. (Wm2) reiecimus |
rige V corr. m3 regis BG || 22, 23 ad — con- add. Vm2 in marg. ob G ad sua ob
Nov. || 23 egreco construso reserata caeli temperiae (caeli add. sup. lin. m2) V e.
constru (lac. 2 litt.) r. c. t. E e. constructiore rata c. tempore S egere construta
(construta b₁ b₂) re cibaria B aegre contruso reserata caeli temperie A a. con-
structa re cibaria G || 24 uilidior ♂ V | rege*s (fu. n) V || 26 sentirent VEBG
sentire et A | tentarent G

tioso indumentorum emercabantur et multiformibus donis damna
negotiis Romanis illaturi, si rebus tum etiam dubiis descuiissent ad
9 Persas. inter tot urgentia Hermogene defuncto ad praefecturam
promouetur Helpidius ortus in Paphlagonia, aspectu uilis et lingua,
sed simplicioris ingenii, incruentus et mitis adeo, ut, cum ei coram in- 5
nocentem quendam torquere Constantius praecepisset, aequo animo
abrogari sibi potestatem orabat haecque potioribus aliis ex sententia
principis agenda permitti.

7 Rigore itaque instantium negotiorum anceps Constantius, quid
capesseret, ambigebat diu multumque anxius, utrum Iulianum pete- 10
ret et longinqua, an Parthos repelleret iam transituros, ut minabantur,
Euphraten, haerensque tandem cum ducibus communicato saepe con-
silio in id flexus est, ut finito propiore bello uel certe mollito nullo
post terga relicto, quem formidaret, Illyriis percursis et Italia, ut
rebatur, Iulianum inter exordia ipsa coeptorum tamquam uenaticiam 15
praedam caperet. hoc enim ad leniendum suorum metum subinde
2 praedicabat. tamen, ne intepesceret aut omisisse belli uideretur aliud
latus, aduentus sui terrorem ubique dispergens ueritusque, ne Africa
absente eo perrumperetur ad omnes casus principibus opportuna,
uelut finibus orientis egressus per mare notarium misit Gaudentium, / 20
quem exploratorem actuum Iuliani per Gallias aliquamdiu fuisse
3 praestrinximus. hunc enim obsequio celeri cuncta consideratione ge-
mina efficere posse sperabat, quod aduersam partem metueret offen-
sam et properaret nactus hanc opportunitatem commendari Con-
stantio, quem credebatur procul dubio fore uictorem; nemo enim om- 25
4 nium tunc ab hac constanti sententia discrepabat. qui cum eo uenis-
set, mandatorum principis memor per litteras Cretione comite, quid
ageretur, edocto reliquisque rectoribus lecto undique milite fortiore /

1 emersabantur VE emercabantur BAG || 2 illaturi Romanis tr. Harmon c. c. |
tum om. BG | etiam om. E | discuiissent V || 3 arguentia ♂ V | praefecturum V
corr. m3 || 4 helpedius V Helpidius ESBA G | hortus V | uiles ♂ V || 5 simpli-
ciores ♂ V || 7 orabat V def. Blomgren oraret Lind. | potioribus ex pectoribus V ||
11 partos V || 12 euphraten V || 14 posterga V | Illyricum ex illyriis Em2 | per-
cussit et itatio V percussatum et italia E percussis et Italia BAG percursis Val. ||
15 uenaticam BAG || 17 inter pesceret aucto misisse uelli V intepesceret aut
commisisse uelle ESBA intepescere, aut omisisse belli G || 18 ubi qui V ubi quid
ESB ubique AG | is pergens SB | affrica V || 19 principus V corr. m3 || 20 ori-
entes V orientis ESBA G || 21 auctuum V actuum ESBA G | aliquandiu V ||
22 gemma V gemina ESG genuina BA || 23 aduersum VEB aduersam AG ||
24 properabat V properaret Btl. properabit Kiefl. || 25 tubio ♂ V | fore om.
SBG || 26 constantia V Constantii E constanti BAG || 28 que pr. ex quae V |
undici V undique EG uindici SBA | militi SBA

translatisque ab utraque Mauretania discursatoribus expeditis Aquitaniae et Italiae obiecta litora tuebatur artissime. neque id consilium 5
fefellit Constantium. eo enim superstite nullus aduersorum illas tetigit
terras, licet oram Siciliensem a Lilybaeo protentam ad Pachynum
5 multitudo seruabat armata, si patuisset facultas, ocius transitura.

His pro rerum ratione, ut sibi prodesse existimabat Constantius, / 6
aliisque minutis et leuioribus ordinatis ducum nuntiis docebatur et
litteris Persarum copias in unum coactas rege turgido praeunte iam
prope margines tendere Tigridis incertum, quonam erumpere cogi-
10 tantes. quibus percitus, ut propius agens futuros possit anteuenire 7
conatus, quam primum hibernis egressus accito undique equitatu /
peditumque robore, quo fidebat, per Capersanam Euphrate nauali
ponte transcurso Edessam petit uberem commeatibus et munitam /
ibi parumper opperiens, dum exploratores aut perfugae motum castro-
15 rum hostilium indicarent.

Discedens inter haec Iulianus a Rauracis peractis, quae docuimus 8
dudum, Sallustium praefectum promotum remisit in Gallias Germa-
niano iusso uicem tueri Nebridii itidemque Neuitae magisterium
commisit armorum Gomoarium proditorem antiquum timens, quem,
20 cum Scutarios ageret, latenter prodidisse Veteranionem suum princi-
pem audiebat, et Iouio quaesturam, cuius in actibus Magnenti memi-
nimus, et Mamertino largitiones curandas et Dagalaifum praefecit
domesticis aliosque plures ex arbitrio suo militibus regendis apposit, /
quorum merita norat et fidem. profecturus itaque per Marcianas sil- 2
25 uas uiasque iunctas Histri fluminis ripis inter subita uehementer in-
certus id uerebatur, ne contemptus ut comitantibus paucis multitu-
dinem offenderet repugnantem. quod ne fieret, consilio sollerti praeui- 3

2 haliae V alia E Galliae BAG Italiae Val. || 4 ora V oram ESBAG | libus-
beo V Lilybaeo ESBAG | et bachyno (et add. sup. lin. m2) V et Pachinom E
et Pachyno SBAG ad Pachynum Gdt. || 6 prodesse ex proresse V || 7 et¹ om.
BA | leui V leuioribus EG def. Hagend. leni S leniter BA leuibis Cl. (Wm2) ||
9 ingestum V incertum Em2BAG | erumperet VE erigeret SB erumpere AG
erumperent Btl. || 12 uidebat VEB fidebat AG | capessanam V Capessenam G
Capersanam Wagn. in comm. | eufrat*e (fu. a) V || 14 oriens VB morans E
operiens A opperiens b2G || 15 hosti[lium]***** V || 16 discendens ♂ V | per-
actisque ex peractusque V || 17 promotum ex promotum (m2) V promotum ES
BAG | gallia VB Galliam EA Gallias G || 18 uittae ♂ V Neuitae BG | magi-
strum VBA magistro E magisterium G || 19 cumaorium VEB Suomarium A
Gumoarium G | quo V quem G || 20 eum SBA | regeret G | laetantem ex la-
tantem (m2) V latenter G || 21 magnenti V Magnenti E Magnetii SBA Ma-
gnentii b2G || 22 largitionis curam das V l. curandas Em2 largitiones c. BAG ||
23 plures om. BG || 24 narat V memorarat E norat BAG || 25 *uiasque (fu. a) V ||
26 ferebatur VE uerebatur BAG | comitatibus ♂ V

- dit et agminibus distributis per itinera Italiae nota quosdam prope-
raturus cum Iouino misit et Iouio, alios per mediterranea Raetiarum /
magistro equitum Neuittae commissos, quo diffusi per uaria opinio-
nem numeri praeberent immensi formidineque cuncta complerent. /
id enim Alexander Magnus et deinde alii plures negotio ita poscente / 5
4 periti fecere ductores. mandabat tamen egressis, ut tamquam hoste
protinus occursuro tutius graderentur stationesque nocturnas age-
rent et uigilias, ne improuiso suo ... minuaderentur excursu.
- 9 Quibus ita, ut uidebatur, apte dispositis more, quo tractus perru-
perat saepe barbaricos, contextis successibus fidens porrectius ire 10
2 pergebat. cumque ad locum uenisset, unde nauigari posse didicit
flumen, lembis escensis, quos opportune fors dederat plurimos, per
alueum, quantum fieri potuit, ferebatur occulte ideo latens, quod to-
leranter et fortiter nullius cibi indigens mundioris, sed paucis conten-
tus et uilibus oppida forinsecus transibat et castra imitatus egregium 15
illud Cyri ueteris dictum, qui, cum delatus ad hospitem interrogaretur
ab eo, quid ad conuiuium parari deberet, panem responderat solum; /
3 sperare enim aiebat prope riuum se cenaturum. fama uero, quae mille,
ut aiunt, linguis rerum mire exaggerat fidem, per Illyrios omnes cele-
brior fundebatur Iulianum strata per Gallias multitudine regum et 20
gentium numeroso exercitu et successibus tumidum uariis aduentare.
4 quo rumore percussus praefectus praetorio Taurus ut hostem uitans
externum mature discessit uectusque mutatione celeri cursus publici

1 praeparaturus *SBA* || 2 iouina *VEB* Iouino *AG* | Iouio *V* Iouio *ESB*
AG | retiorum *V* Retiarum *G* || 3 aequitu neuita *V* equitum Neuittae *EA* e.
Neuitae *b₁b₂G* | quod difusi *V* quod diffusi *ESBA* quo d. *G* || 4 enmens *ex*
emens (*m2*) *V om.* E animos *BA* immensi *G* | formideneque *♂ V* || 5 alexanter
♂ V || 6 facere *♂ V* | et *VEB* ut *AG* || 7 totius *V corr. m3* ocus *G* || 8 Nem
pro uiso suo (*lac. 14 litt.*) minuaderentur *V* ne improuiso in hostium inuaderen-
tur *E* (hostium *m3*) nemo prouiso suo nemo nudaretur *B* n. p. s., n. nudaret *A*
ne improuiso inuaderentur *G* suorum nudarentur *Btl.* subsidantium hostium in-
uaderentur *Nov.* manuum insidiatricum *Brakman* || 9 uidebatur (*i ex e*) *V* |
[tr]actus (*fu. t ?*) *V* || 10 succensibus *♂ V* | re *VE* ire *BAG* || 11 fuisse *VEB*
posse *AG* suesse *Her.* quisse *Walter* || 12 lempis *V* | excensis *E* extensis *SB* as-
censis *AG* || 13 quatum *V* quantum *ESBAG* | tolleranter (*le add. sup. lin. m2*) *V* ||
14 et fortiter *add. Vm2 in marg.* || 15 ui*libus (*fu. l*) *V* | translibat *V* transibat
ESBAG | catraemitatus gregium *V* imitatus egregium *E* caute i. graecum *BG*
c. i. egregium *A* castra: i. e. *Val. (Wm2)* || 18 se *om. SBA G* || 19 aiu[nt] *V* | mi-
sere exigerat *VB* (exeg-) m. exaggerat *Em2AG* mire e. *Val.* | Illyricos *BG* ||
20 multitudinem *V* multitudine *ESBAG* || 22 quorum re-*VB* quorum rumore *E*
quo r. *AG* | praetorio *V* || 23 ture *VE* iure *SBA* mature *G* | motatione *VA*
mutatione *Em2SBG*

transitis Alpibus Iuliis eodem ictu Florentium itidem praefectum se-
cum abduxit. leuibis tamen indiciis super Iuliani motu Lucillianus 5
percitus comes, qui per illas regiones rem curabat ea tempestate ca-
stresem, agensque apud Sirmium milites congregans, quos ex sta-
tionibus propinquis acciri celeritatis ratio permittebat, uenturo re-
sistere cogitabat. sed ille ut fax uel incensus malleolus uolucriter ad 6
destinata festinans cum uenisset Bononiam a Sirmio miliario nono
disparatam et decimo, senescente luna ideoque obscurante noctis
maximam partem e naui exsiluit improuisus statimque Dagalaifum
10 misit cum expeditis ad Lucillianum uocandum trahendumque, si
reniteretur. qui tum etiam quiescens cum strepitu excitatus turbu- 7
lento uidisset ignotorum hominum se circulo circumsaeptum, concep-
to negotio et imperatorii nominis metu praestricus praeceptis paruit
inuitissimus secutusque alienum arbitrium magister equitum paulo
15 ante superbus et ferox iumentoque impositus repentino principi ut
captiuus offertur ignobilis oppressam terrore uix colligens mentem. /
uerum cum primitus uisus adorandae purpurae datam sibi copiam 8
aduertisset, recreatus tandem suique securus „incaute“ inquit, „im-
perator, et temere cum paucis alienis partibus te commisisti.“ /
20 cui amarum Iulianus subridens „haec uerba prudentia serua“ inquit
„Constantio. maiestatis enim insigne non ut consiliario tibi, sed,
ut desinas pauere, porrexī.“

Nihil deinde amoto Lucilliano differendum nec agendum segnius 10
ratus, ut erat in rebus trepidis audax et confidentior, ciuitatem, ut

1 transitus VA transitis Em2BG | alpi pus V corr. m3 | florentium ♂ V ||
2 leulbus V leuibis Em2AG lenibus SB | incidiis ♂ V || 3 et V et ea (et del.
m2) E ea BAG | castresem V corr. m3 || 4 quem apud — congregans add. Vm2
in marg. om. G que EA quem SB | quod ex quos (m2) V quos EAG || 4. 5 ex
(lac. 11 litt.) propriis V ex propriis E ex stationibus pr. BAG propinquis exciri
Btl. ex propinquis Pet. || 5 permittebat V permittebat EG poscebat permitte-
bat S p. permittebatque BA || 5. 6 resistere recogitabat (reco add. sup. lin. m2,
re postea eras.) V || 6 malleoles ♂ V | at V ad ESBAG || 8 paratam VEBG dis-
paratam Em2A | saenescente ♂ V | obscurante ex obscriante V || 9 exiluit V
exiliit E exiliuit SBAG | dagalaifum ex dagalisum (m2) V dagalisum Em2SB
Dagalaifum AG (-phum) || 10 trahenduque V trahendumque ESBAG ||
11 resistere niteretur Cl. c. c. in app. | cum VEB tum AG | exercitus
b1b2 excitus G || 12 ignotorum ex innotorum V || 13 imperatori V imperatorii
Em2BAG | motu VEBG metu A | parauit V paruit E BAG || 14 que add. Vm2
sup. lin. || 15 et add. Vm2 sup. lin. || 17 tatam ♂ V || 18 securos V securus EB
AG | inquit ♂ V || 19 et V te E BAG || 20 inquit ♂ V || 21 constantium VB
ad Constantium E Constantio AG || 22 desenas ♂ V | paueri V pauere E BAG ||
23 diffendum ♂ V || 23. 24 segem catus V segne ratus BAG ratus nec segniter
agendum E segnius Nov. || 24 ciuitatem V ciuitatem ESBAG

- praesumebat, dediticiam petens citis passibus incedebat eumque sub-
urbanis propinquantem amplis nimiumque protentis militaris et
omnis generis turba cum lumine multo et floribus uotisque faustis /
2 Augustum appellans et dominum duxit in regiam. ubi euentu laetus
et omine firmata spe uenturorum, quod ad exemplum urbium matris 5
populosae et celebris per alias quoque ciuitates ut sidus salutare sus-
ciperetur, edito postridie curuli certamine cum gaudio plebis, ubi lux
excanduit tertia, morarum impatiens percursis aggeribus publicis /
Succos nemine auso resistere praesidiis occupauit isdemque tuen-
dis Neuittam praefecit ut fidum. cuius loci situm exnunc conueniet 10
ostendi.
- 3 Consertae celsorum montium summitates Haemi et Rhodopae, /
quorum alter ab ipsis Histri marginibus, alter ab Axii fluminis cite-
riore parte consurgit, in angustias tumulosus collibus desinentes Illy-
rios interseindunt et Thracas, hinc uicinae mediterraneis Dacis et 15
Serdicae, inde Thracias despectantes et Philippopolim, ciuitates am-
plas et nobiles, et tamquam natura in dicionem Romanam redigendas
nationes circumsitas praenoscente ita figuratae consulte inter artos
colles quondam hiantes obscurius ad magnitudinem splendoremque
postea rebus elatis patefactae sunt et carpentis aditibusque aliquo- 20
tiens clausis magnorum ducum populorumque reppulere conatus. /
4 et pars, quae Illyricum spectat, mollius edita uelut incauta subinde

1 dediticiam ♂ V | incendebat V incedebat E S B A G || 2 propinquitatem ♂ V ||
3 portisque ex uotisque V portisque E S B uerbisque A uotisque G || 4 appe-
lans ♂ V || 5 homine V omine E B A G | firmate V firmata E B A G | matris V E
matri B matris A G || 6 salutare V salutare E B A G || 7 edicto S B A G | po-
strudie V || 7. 8 lux excanduit V lux excanduit Em3 B A G || 8 tertiam orarum
(u ex e m2) V t. morae E t. oram S ad t. horam B A tertia morarum G | in-
patiens ex insipiens (m2) V || 9 soccos ♂ V Sueconos B Sueconos A | idem-
que V B hisdemque E iisdemque A G || 10 neuittam V B G Neuittam E A | ex-
nunc V E def. *Langen Liesenberg* nunc B A G lac. post ex indic. Cl. excessu breui
nunc C. F. W. M. Her. exponi Nov. || 11 et ostendi V def. Nov. ostendi E B
A G || 12 rhopae V Rhodope E Rhodopes B A G || 13 ex ipsis S B A G | istri V A G
Histri E S B | ceteriore V citeriore E Eyss. citeriori S B A G || 14 desinen-
ter perillyrio V d. p. Yllirios E d. p. Illyricos S desinunt p. I. B desinentes, p.
Illyrios A G d. I. Val. || 15 hinc ex hinec (m2) V hinc E G hincine (uicinae om.)
B A | mediterraneis (fu. a) V | dices V Elirae E (diris m3 in marg.) uicis B A
Dacis G || 16 saerdicae V sardicae E Serdicae S G derdices B Bebrices A | filip-
polim V Philippopolim E S A G Philoppopolim B || 17 dicionem V dicionem E S
B A G | romanum V romanorum E (fortasse recte) Romanam B A G || 18 nanati-
ones V | consulta V consule E consulte S B A consulto G || 19 obscurius V ho-
sturius Em2 obscurius S B A G || 20 rebus elatio ♂ V r. elatio E res latio B ||
21 repellere conatus (u ex a m2) V repulere conatus Em2 G repellere c. S B A

superatur. latus uero e regione oppositum Thraciis prona humilitate
deruptum hincque et inde fragosis tramitibus impeditum difficile
scanditur etiam nullo uetante. sub hac altitudine aggerum utrobique
spatiosa camporum planities iacet, superior ad usque Iulias Alpes ex-
5 tenta, inferior ita resupina et panda, ut nullis habitetur obstaculis /
ad usque fretum et Propontidem.

His ut in re tali tamque urgenti compositis magistro equitum 5
illic relicto imperator reuertitur Naissum, copiosum oppidum, quo
impraepedite cuncta disponderet suis utilitatibus profutura. ubi Vic- 6
10 torem apud Sirmium uisum, scriptorem historicum, exindeque uenire
praeceptum Pannoniae secundae consularem praefecit et honorauit
aenea statua, uirum sobrietatis gratia aemulandum, multo post urbi
praefectum. iamque altius semet extollens et numquam credens ad 7
concordiam prouocari posse Constantium orationem acrem et inuec-
15 tiuam probra quaedam in eum explanantem et uitia scripserat ad se-
natum. quae cum Tertullo administrante adhuc praefecturam reci-
tarentur in curia eminuit nobilitatis cum speciosa fiducia benignitas
grata. exclamatum est enim in unum cunctorum sententia congruente/
„auctori tuo reuerentiam rogamus“.

20 Tunc et memoriam Constantini ut nouatoris turbatorisque prisca- 8
rum legum et moris antiquitus recepti uexauit eum aperte incusans, /
quod barbaros omnium primus ad usque fasces auxerat et trabeas con-
sulares, insulse nimirum et leuiter; qui, cum uitare deberet id, quod
infestius obiurgauit, breui postea Mamertino in consulatu iunxit
25 Neuittam, nec splendore nec usu nec gloria horum similem, quibus

1 e *add.* SBAG || 2 diruptum SBAG || 4 planiciaes V || 5 inferi VE *om.* SB
inferior AG | respina V resupina Em2 AG respicit SB || 7 ré[t]aliam que V rem
aliam que E re aliaque B re tali tamque AG || 8 naessum V AG nessim E Ne-
sum SB | copitisum ♂ V || 9 inde praepedite VA i. copiose E i. praetendit B
i. expedite G impraepedite Val. in *adn.* || 10 se praetorem ♂ V | istoricum V |
exinde SBG || 11 honorabit V honorauit ESBAG || 12 gratiae mutilandum V
(n *add. sup. lin. m2*) E gratia uenerandum Em2 (uen. in *marg.*) g. multilau-
dum BAG aemulandum Val. in *adn.* | ubi VEB urbi AG || 13 est et tollens V
se attollens E extollens SBA se extollens G semet e. Nov. | et] est et S est B
om. b₂G || 14 inuectinam ♂ V || 15 probro ex probao V probra EAG probato S
probatum B | meum V in eum EBAG | uicia V || 16 tum V cum ESBAG ||
17 spatiosa V speciosa EBAG || 20 nob[ur]atoris V innouatoris E nouatoris SB
AG | turbatoriaequae V turbatorisque EBAG || 22 faces V fasces EBAG ||
24 braeui postea (b ex p, p ex b m2) V || 24. 25 mamertino in consulata (♂) iun-
xit Neuittam V m. in consulatu i. n. ES (nec uittam) M. consulatum iniunxit,
nec uita BG Mamertinum ad consulatum euexit, n. u. A || 25 horum quisquam
similis B h. cuiusquam similem A h. c. simili G

magistratum amplissimum detulerat Constantinus, contra in-
summatum et subagrestem et, quod minus erat ferendum, celsa in
potestate crudelem.

- 11 Haec et talia cogitanti sollicitoque super maximis rebus et seriis /
nuntius metuendus intimatur et insperatus ausa indicans quorundam 5
immania impeditura cursus eius ardentes, ni uigilanter haec quoque,
antequam adoluerent, hebetasset; quae breuiter exponentur.
- 2 Duas legiones Constantiacas addita una sagittariorum cohorte, /
quas inuenerat apud Sirmium, ut suspectae adhuc fidei per speciem 10
necessitatum urgentium misit in Gallias. quae pigrius motae spatia-
que itinerum longa et Germanos hostes truces et assiduos formidan-
tes nouare quaedam moliebantur auctore et incitatore Nigrino equi-
tum turmae tribuno in Mesopotamia genito. reque digesta per secreta
colloquia et alto roborata silentio, cum Aquileiam peruenissent, /
uberem situ et opibus murisque circumdatam ualidis, eam hostiliter 15
repente clausere iuuante indigena plebe tumultum horrore, cui Con-
stantii nomen erat tum etiam initium. et obseratis aditibus turri-
busque armatis ac propugnaculis futurae concertationi praeparabant
utilia interim soluti et liberi hocque facinore ita audaci ad fauendum
Constantii partibus ut superstitis Italicos incolas excitabant. 20
- 12 Quibus Iulianus acceptis agens tunc apud Naissum nihil a tergo
timens aduersum legensque et audiens hanc ciuitatem circumsessam
quidem aliquotiens, numquam tamen excisam aut deditam impen-
siore studio sibi sociare uel fraude uel diuersis adulationum generibus, /
2 antequam maius oriretur aliquid, properabat. ideoque Iouinum ma- 25
gistrum equitum uenientem per Alpes Noricosque ingressum ad id,

1 detulerat amplissimum *tr. BAG* || 2 ferendum *V* || 4 et* talia (**fu. t; t alt.*
add. m2) *V* | sollicitoque (*o alt. ex a m2*) *V* || 5 inspiratus *VEB* insperatus *AG* ||
6 ni uigilantes *V* inuigilantes *E* ac uigilantes *B* ac u., ni *A* ni uigilanter *G* ||
7 habetasset *♂ V* | expenentur *V* exponentur *EAG* experirentur *S* experien-
tur *B* || 8 unusagittariorum *♂ V* || 9 inuerat *♂ V* | sirmium *ex firmium V* ||
10 mo*ta* (*fu. r et e*) *V* motae *EAG* || 11 longe et *V* longa, et *EAG* longe,
quod *B* || 12 nouare quasdam (*quasdam ex quasi iam*) *V* nouas res quasdam *E*
nouare quaedam *BAG* || 14 alio *VB* alto *EAG* | aquila iam *V* Aquileiam *EB*
AG || 15 urbem *ex uberi (m2) V* urbem *ESBAG* uberem *Gdt.* | oribus *♂ V* | cir-
cumdata *V* circumdatam *EAG* || 16 clausere *V* | iuuenta *♂ V* | plebem tu-
multum horrore (*o ult. ex a m2*) *V* plebe *t. h. EBA* p. tumultus horrorem *G t.*
initium *Val. in adn.* | constanti *V* Constantio *E* Constantii *SBAG* || 17 tumen-
tiam *V* tum etiam *ESBAG* | initium *V def. Hadr. Val. (in adn.) Her. amicum G*
honori *Val. in adn. ἐντιμον Harmon* iunctum *Pighi def. Češka* || 18 ac] et *SBG* ||
19 ift]a audacia (*fu. a; d ex t m2*) *V* hac audacia *E* ita a. *SBA* ita audaci *G* ||
21 adergo *V* idergo *E* a tergo *SBAG* || 22 audeus *♂ V* | circumfessam *V* cir-
cumsessam *ESBAG* || 25 magistro *V* magistrum *ESBAG*

quod exarserat, quoquo modo corrigendum redire citius imperavit. /
et ne quid deesset, milites omnes, qui comitatum sequebantur aut
signa, retineri iussit per idem oppidum transeuntes pro uiribus latu-
ros auxilium.

- 5 Hisque dispositis ipse haud diu postea cognita morte Constanti / 3
discursis Thraciis Constantinopolim introiit ac saepe doctus lentius
fore id obsidium quam uerendum Immone cum comitibus aliis ad hoc
destinato ire monuit exinde Iouinum alia, quae potiores flagitabant
necessitates, acturum.
- 10 Ordine itaque scutorum gemino Aquileia circumsaepta concinenti- 4
bus sententiis ducum conueniens uisum est ad deditionem allicere de-
fensores minacium blandorumque uarietate sermonum et multis ultro
citroque dictitatis in immensum obstinatione gliscente ex colloquio
re infecta disceditur. et quia nihil praeter pugnam iam spectabatur, / 5
15 curatis utrobique cibo somnoque corporibus aurora iam surgente con-
crepante sonitu bucinarum partes accensae in clades mutuas ferocien-
tes magisquam consultius elatis clamoribus ferebantur. pluteos igitur 6
prae se ferentes oppugnatores cratesque densius textas sensim ince-
dentes et caute murorum ima suffodere ferramentorum multitudine
20 conabantur, aptas plerique uehentes ad mensuram moenium scalas /
iamque parietibus paene contigui pars lapidibus uolutis in prouum

1 corrigendum ♂ V | imperabat G || 2 te esse V deesset EAG deesse SB |
comitatum (m ult. ex r m2) V || 3 retine ♂ V || 5 hique ♂ V | haud ex haut V |
diu add. Vm2 sup. lin. | posteam ♂ V | Constantii ESBAG || 6 constantino
olim ♂ V | centius V certius EBA G lentius Val. in adn. || 8 remonuit V -re
monuit E remouit BAG ire monuit Her. || 10 Ordina V ordine EBA G | scu-
torum ex stutorum V | aquileia (i pr. add. m2) V Aquileia ESBAG | circum-
septa (cū add. sup. lin. m2) V || 11 docum V corr. m3 || 12 mina*tium (fu. c) V |
que add. Vm2 sup. lin. | ueritate ♂ V | ultroque V ultro ESBAG || 13. 14 con-
loquior (corr. m3) infecta V conloquio i. S c. refecta B || 14 disceditur V disce-
ditur EBA G | qua VEB quia AG | pugna V pugnam ESBAG | sperabatur E
Kell. Gdt. || 15 utru*bique V | cibus SBG | aut rota V aurora EBA G | surgen-
teex (r add., ex del. m2) V | concr*epante (fu. a) V || 16 sonitu bucinorum VB
sono tubicinorum E sonitu buccinorum AG bucinarum Ihm in Th. l. l. | clu-
des V corr. m3 || 17 clatis V datis Vm3SBAG elatis E (consultius om.) Val. |
damoribus V | referebatur (re pr. del. m2) V ferebantur EBA G | Plateos V pla-
teas E pluteos BAG || 18 ē. ferentes V circumferentes E efferentes BA prae-
ferentes G prae se ferentes Nov. | tecta ex tocta (m2) V tecta E tectas BA tex-
tas G | incidentes VEB incedentes AG || 19 cautes BA | imis (s add. sup. lin.
m2) V ima EG imas BA | fussodere ♂ V effodere BA || 20 natas VE catts
BA factas G aptas Cl. tornatas Her. | ementes VE emittentes BA uehentes G |
moeniam V menia E moenium BAG || 20. 21 calas iamque V inclusique Em2
clausiamque S pars clausaque BA scalas iamque G || 21 paene — lapidibus om.
BA | [p]aenae (fu. cpd. pro prae) V

collisi, pars confixi stridentibus iaculis retroque gradientes auerterunt
 7 secum omnes alios metu similium a proposito pugnandi detortos. hoc
 primo congressu erecti in audaciam clausi assumpta fiducia meliorum /
 parui ducebant restantia mentibusque fundatis et compositis per
 opportuna tormentis indefesso labore uigilias et cetera subsidia se- 5
 8 curitatis implebant. contra munitores, licet pauore discriminum anxii, /
 pudore tamen, ne socordes uiderentur et segnes, ubi parum uis proce-
 debat Marte aperto temptata, ad instrumenta obsidionalium artium
 transtulerunt. et quia nec arietibus admouendis nec ad intentandas
 machinas uel, ut possint forari cuniculi, inueniebatur locus usquam 10
 habilis disparatione breui ciuitatem Natisone amni praeterlabente, /
 9 commentum excogitatum est cum ueteribus admirandum. construc-
 tas ueloci studio ligneas turres propugnaculis hostium celsiores im-
 posuere trigeminis nauibus ualide sibi conexas, quibus insistentes ar-
 mati uno parique ardore prohibitores dispellere collatis ex propinquo 15
 uiribus nitebantur; subterque expediti uelites a turrium cauernis
 egressi iniectis ponticulis, quos ante compaginarant, transgredi festi-
 narunt indiuiso negotio, ut, dum uicissim missilibus se petunt et saxis /
 utrimquesecus alte locati, hi, qui transiere per pontes, nullo inter-
 pellante aedificii parte conuulsa aditus in penetralia ... reserarent. ... 20
 10 uerum summa coepti prudentis aliorum euasit. cum enim aduenta-

1 consiliVE collisi BAG | confixis V confixi E BAG | retroque gradientibus
 iaculis retroque gradientes V retroque gradientes EG r. gradientibus BA | auer-
 terum ♂ V || 3 autaciam ♂ V || 4. 5 pertuna torrentis V (oportuna m3) oportu-
 na torrentis ESA opportuna B per o. torrentis G p. o. tormentis Val. || 5 in-
 defe[s]so (s ex fi? n?) V || 6 munitoris V munitores E BAG | pauo ♂ V || 7 se-
 cordes V socordes ESBAG | proced*ebat (fu. a) V || 8 inarte aperta V in arte
 a. E marte a. S M. aperto BAG || 9 curam ante transtulerunt add. C. F. W. M.
 se Btl. studium Her. operam Nov. lac. indic. Cl. lac. reiec., transtulerunt ut refl.
 def. Löfst. Heilm. | intentandis BA || 10 machina ♂ V machinis BA || 10. 11 in-
 ueniebatur quam habilis desperatione V inueniebantur q. h. d. E inueniebatur
 quid habile, d. BA i. usquam habilis disparatione G habilis locus Bipont. locus
 ante usquam pos. Cl. || 11 tesi oni VE Lysimachiam BA Natisone G Natesione
 Her. || 12 cummentum ♂ V || 13 ligeneas V || 14 ualda V ualde ESBG ualide A ||
 15 dispollere V dispulere E dispellere BAG || 16 urribus V uiribus Em2 SBAG |
 uelite saturrum cauernis V corr. m3 uelites acturi cauernas E uelite saturruni
 cauernis S uelut e Saturni c. B uelites è turrium c. G || 17 irans gredi V trans-
 gredi ESBAG || 18 indiuiso V def. Harmon ita diuiso Pet. Momms. | uicisum V
 uicissim ESBAG || 19 his V hi G | paer partes V per p. EBA per pontes G ||
 20 aedificiis VE aedificii BAG || 20. 21 penetrali (lac. 12 litt.) serarent (lac. 3
 litt.) iterum VA (lac. maior.) penetrali (lac. 22 litt.) iterum E p. (lac. 17 litt.) ser-
 uarent (lac. 14 litt.) I. S p. (lac. 24 litt.) s. (lac. 10 litt.) i. B penetralia reserarent.
 I. G p. patefacerent reserarentque. ceterum Brakman p. hostium reserarent. sed
 iterum Harmon p. oppidi r. Verum Rolfe (uerum Haupt) || 21 prudentes V pru-
 dentis G

rent iam turres, contortis malleolis madentibus pice, harundine quin
etiam, sarmentis ac uario fomite flammarum incessebantur. quae
quoniam incendio celeri ponderibusque trepide superstantium incli-
natae prociderunt in flumen, armatorum aliqui per earum fastigia
5 interibant eminus confixi tormentis. inter quae destituti pedites post 11
naualium sociorum occasum obtriti sunt saxis immanibus praeter
paucos, quos morte licet per impedita suffugia uelocitas exemerat
pedum. ad ultimum certamine protracto in uesperam datoque signo
in receptum ex more ambo digressi diei residuum animis egere dispari-
10 bus. munitorum enim maiores funera lugentium propria prohibitores 12
spe iam superandi firmabant, licet ipsi quoque paucos gemebant amis-
sos. properabatur tamen nihilo minus et, quantum recreandis uiribus
quiete et cibo satis fuit tributo per noctis integrae spatium, reparatur
lucis exordio proelium incitamento tubarum. et quidam elatis super 13
15 capita scutis ut pugnaturi leuius, alii uehentes umeris ut antea scalas /
feruentique impetu procurrentes pectora multiformium telorum ic-
tibus exponebant. alii ferratas portarum obices effringendas adorti /
ultro ignibus petebantur uel elisi saxis muralibus oppetebant. quidam
fossas ardentius transire conati repentinis eorum assultibus, qui
20 erumpebant clanculo per posticas, ruebant incaute, saucii discede-
bant. recursus enim ad moenia tutior uallumque antemuranum caes-
pitibus fultum insidiantes ab omni discrimine defendebant. et quam- 14

2 et sarmentis *Harmon asynd. def. Blomgren* | fomite V fomite *ESBAG* ||
6 noualium V *corr. m3* || 7 morte scilicet *VEB* morti s. *A* morti licet *G* morte
def. C. F. W. M. Kell. | scit fugia V suffugia *EBAG* || 8. 9 protracto — recep-
tum *add. Vm2 in marg.* || 8 productio *SBG* | uespera *Vm2 BA* uesperam *EG* |
dictoque *VE* datoque *SBAG* || 8. 9 signo receptui *BG* || 9 disparii V disparibus
EBAG || 10 muros *VE* murorum *B* maiores *AG* | lucentium V *corr. m3* |
prohibitores V || 11 spe iam superandis V s. i. superandi *EA G* saepe insupera-
bili *B* | fiamabant V *corr. m3* inflammabant *G* | ipse *VB* ipsi *Em2 AG* | ami-
sos V amissos *EA G* amicos *SB* || 12 nihil omni *ſ V* | recreatum *ſ V* || 14 inci-
tato tamentoticarum V incitato tamen (*lac. 10 litt.*) *E* i. t. toxatarum *B* (et
om.) *A* incitamento tubarum *G* || 15 itantea V ut antea *EG* interea *BA* || 16 fer-
uente *ſ V* | impetu — multiformium *add. Vm2 in marg.* | procurrente specto a-
Vm2E p. spectato a *S* procurrentes spectatos *BA* p., pectora *G* | delorum ex lo-
rum (*m2*) *V* *corr. m3* | ictibus (*i pr. ex a*) *V* || 17 serratas ex ferratas (*m2*) *V*
ferratos *EB A* ferratas *SG* || 18 uel distraxis ex ueldis traxis (*m2*) *V* uel de sa-
xis ex uel distractis *Em2* uel saxis *BAG* distracti s. *Pet.* elisi s. *Her.* diffracti s.
Nov. || 19 fossas (*ex fossam*) addentius V f. ardentius *E* f. fidentius *SBAG* ||
20 paticas V posticas *EA G* perticas *B* | uel ante saucii *add. G* aut *Cl. asynd.*
def. Heilm. Blomgren || 21 cespitiibus (*ti pr. del. m2*) *V* || 22 homni V | discrimi-
nium *ſ V* | defendebat *G*

- quam prohibitores duritia bellorumque artibus antistabant, quibus nihil praeter moenium supererat adiumentum, collectus tamen ex potioribus numeris miles diuturnas ferre nequiens moras suburbana omnia circumibat diligenter inquirens, qua ui uel machinis posset
 15 patefactam irrumpere ciuitatem. quod ubi patrare non poterat magni- 5 tudine uetante difficultatum, obsideri remissius coepta est et excubiis stationibusque relictis praesidiarii milites uastantes agros propinquos omnibus congruentibus abundabant raptorum pleraque concorporalibus suis impertientes. unde largiore admodum potu saginisque distenti marcebant. 10
- 16 His relatione Immonis consortiumque cognitis Iulianus Constanti-
 nopoli etiamtum hibernans sollerti remedio turbatis consuluit rebus /
 moxque Agilonem magistrum peditum ea tempestate probe cognitum miserat, ut uiso honoratissimo uiro compertaque per eum morte Con-
 stanti solueretur obsidium. 15
- 17 Inter quae ne cessaret Aquileiae oppugnatio, cum in reliquis opera
 consumeretur in cassum, placuit resistentes acriter ad deditionem siti
 compelli et, ubi aquarum ductibus intersectis nihilo minus celsiore
 fiducia repugnarent, flumen laboribus auertitur magnis. quod itidem
 frustra est factum. attenuatis enim audioribus bibendi subsidiis hi, 20
 quos temeritas clauserat, contenti putealibus aquis parce uixerunt.
- 18 Quae dum agitantur casibus ante dictis, ... nit, ut praeceptum est,

1 proibitores V | tutiricitia (ti pr. del. m2) V peritia E B A G duritia Val. | an-
 tis (lac. 11 litt.) iant V antistabant (lac. 6 litt.) E Pet. def. Meurig-D. antista-
 rent B antestarent A G || 2 superiet V B supererat E G superest A || 3 diuna-
 turnas ♂ V | neque enim oras suburbano V E (munera m2 in marg.) B (horas)
 nequiens moras, suburbana A G || 4 diligentes ♂ V | possit S B G || 5 ibi V corr.
 m3 || 6. 7 excubiista*tionibus quae (*fu. n; ni add. sup. lin. m2) V || 7 si resi-
 diarum miles V lac. 13 litt. E insidiarum, mille S B A praesidiarii milites G ||
 8 adundabant V habundabant E abundabant B A G | cum corporalibus V E con-
 tubernalibus B A concorporalibus G || 9 largiori potu saginisque admodum S B
 A G || 11 inmundis V E immuni B A communi b₂ G Immonis Hadr. Val. | co-
 gitis ex couitis V cognitis E B A G || 13 agilonem V B Agilonem E A G | prae-
 ditum V peditum E S B A G || 14 hionoratissimo V | constratu V Constantii
 E G statim B A || 15 obsidum V obsidium E S B A G || 16 necesseret aquilei
 (lac. 13 litt.) cum in relinquis V necesse esset aquileiam in ditionem uenire cum
 in reliquis E cum incessanter aquarum fiducia, reliquia B A ne cessaret Aqu-
 leiae oppugnatio, cum in reliquis G circumuallatio Brakman || 17 consumere-
 mur V consumeretur E Val. consumerentur S G contemnerentur b₁ b₂ A | resi-
 stentis V B resistentes E A resistenteis b₂ G | addidit V ad deditionem E B A G ||
 19 fidutia V || 20 ualidioribus Nov. auctioribus Pet. audius Harmon Damsté |
 hii V his E hi S B A G || 22 cassibus V casibus E S B A G | dictis (lac. 19 litt.)
 Nit ut V dictis (lac. 18 litt.) ut E d. (lac. 12 litt.) hic ut S d., sine mora hic ut
 B A d., superuenit ut G

Agilo scutorumque densitate contextus prope fidenter accessit. multa-
 taque locutus et uera, quibus Constantii obitum firmatumque Iuliani
 docebat imperium, sine conuiciis confutabatur ut fallax. nec ei quis-
 quam credidit gesta narranti, antequam pacta salute susceptus ad
 5 pugnaculum solus fide religiosius reddita ea, quae docuerat, repli-
 caret. his auditis ex diuturno angore portis reclusis omnes effusi sus- 19
 cepere laeti pacificum ducem seque purgantes Nigrinum totius furoris
 auctorem paucosque alios obtulerunt eorum supplicio laesae crimina
 maiestatis et urbis aerumnas expiari poscentes. paucis denique post 20
 10 diebus exploratius spectato negotio Mamertino tum iudicante prae-
 fecto praetorio Nigrinus ut acerrimus belli instinator exustus est
 uiuus. Romulus uero post eum et Sabostius curiales conuicti sine
 respectu periculi studia seuisse discordiarum poenali consumpti sunt
 ferro. residui omnes abierunt innoxii, quos ad certaminum rabiem
 15 necessitas egerat, non uoluntas. id enim aequitate pensata statuerat
 placabilis imperator et clemens. et haec quidem postea gesta sunt.

Iulianus uero agens etiamtum apud Naissum curis altioribus strin- 21
 gebatur multa utrimque pertimescens. formidabat enim, ne clauso-
 rum militum apud Aquileiam repentino assultu obseratis angustiiis
 20 Alpium Iuliarum prouincias et adminicula perderet, quae exinde spe-
 rabat in dies. itidemque opes orientis magnopere uerebatur audiens 22

3 sine conficiis V sed et confingi E sine conuiciis SBA def. Sey. nonsine c. G
 sine fine c. Her. | computabatur infalax V putabatur in falaciam E computaba-
 tur ut fallax BA reputabatur u. f. G confutabatur Lind. in adn. def. Sey. con-
 pellabatur Her. || 6 audi*tis V | diutius ♂ V | angore — effusius add. Vm2 in
 marg. | portis ex postis Vm2 postibus E | effusius ceperae V effusi susce-
 pere G || 7 totius ex citius V | fororis ♂ V || 8 crimine laesae BA crimen
 l. b2G || 10. 11 di ÷ rum iudicante praefecto ÷ ÷ ebus exploratiuos spectato
 negotio mamertino (ex mamenino) ÷ praeterio (÷ add. m2 ?) V diebus iud.
 praef. / exploratius sp. n. M. praeterito E indicante praefecte dirum (lac. 6 litt.)
 ebus explorati osspectato n. M. Preterea S diebus (om. B) iudicante Praefecto,
 dirum sceleribus expiandis demandatur negocium M. Praet. BA d. exploratius
 spectato negotio, M. tum iudicante praefecto praetorio G || 11 nigrinus ex nigri-
 nis V | accerrimus V | uelluns tinctor V belli instinator EBA G || 12 rumulus
 VG Romulus ESBA || 12. 13 conuincti sinere (lac. 16 litt.) ut V coniuncti s.
 (lac. 14 litt.) ut E uincti s. (lac. 8 litt.) ut S u., fuere dispicati, ut BA conuicti
 sine respectu G || 13 periculi in studia V (st in ras.) E proni in st. BA periculi
 st. G | saeuisse V seuisse EG senis BA | discubarum (u pr. ex o m3) V discor-
 diarum EG aliirotarum BA || 14 -res du (lac. 12 litt.) nes alterunt V -res (lac. 22
 litt.) E -re duntaxat alii ut BA residui omnes abierunt G | ad] om. S in BG ||
 16 imperat VB imperator EAG || 17 ultioribus V ulterioribus E altioribus SB
 AG || 18 pertimenscens ♂ V permiscens BA || 19 perpentino V corr. m3 | an-
 gustus V angustiiis ESBA G || 21 magnopere (magno add. sup. lin. m2) V | eue-
 rebatur V uerebatur Em2BA G

- dispersum per Thracias militem contra uim subitam cito coactum /
 aduentare Succorum confinia comite Marciano ducente. sed tamen
 congrua instantium sollicitudinum moli ipse quoque agitans effica-
 citer Illyricum contrahebat exercitum puluere coalitum Martio promp-
 23 tumque in certaminibus bellicoso iungi rectori. nec priuatorum utili- 5
 tates in tempore ita flagrante despiciens litesque audiens controuer-
 sas maxime municipalium ordinum, ad quorum fauorem propensior /
 24 iniuste plures muneribus publicis annectabat. ibi Symmachum reper-
 tum et Maximum, senatores conspicuos, a nobilitate legatos ad Con-
 stantium missos exinde reuersos honorifice uidit et potiore post- 10
 habito in locum Tertulli Maximum urbi praefecit aeternae ad Rufini
 Vulcacii gratiam, cuius sororis eum filium norat. hoc administrante
 alimentaria res abundauit et querelae plebis excitari crebro solitae
 25 cessauerunt. tunc ut et securitatem trepidis rebus afferret et ob-
 oedientium nutrebat fiduciam, Mamertinum promotum praefectum 15
 praetorio per Illyricum designauit consulem et Neuitam, qui nuper
 ut primum augendae barbaricae uilitatis auctorem immoderate no-
 tauerat Constantinum.
- 18 His ac talibus eo inter spem metumque noua negotia commouente /
 Constantius apud Edessam exploratorum relationibus uariis anxius / 20
 in rationes diducebatur ancipites, nunc ad concursatorias pugnas mili-
 tem struens, nunc, si copia patuisset, obsidione gemina Bezabden ag-

1 thacias V | subita VBA subitam EG || 2 aduentaret VB aduentare et E
 aduentare AG | sociorum E Sueuconorum B | comitte J V | martiano VEB
 Marciano AG || 3 mole V moli Val. in adn. || 4 prompque J V || 5 rector V rec-
 tori EAG rectore B || 6 aflagranti V flagranti E Pet. afflagranti SBAG def.
 Langen Harmon ita flagranti Her. | controuersias V controuersas G || 8 repe-
 rum J V || 10 posthabita V posthabito EBAG || 11 tertylli V Tertullii E Ter-
 tullii SBAG | ubi praefectum VBA urbi praefecit EG || 12 uulcaci V uulcatii E
 Vulcari SBA Vulcacii G | gratium VB gratiam EAG || 13 habundauit V |
 quae rellae V querelae ESBAG | c[i]bro solita V crebro solitae EBAG || 14 et
 VEB ut AG ut et Cl. | adferet V || 15 fidutiam mamertinum promertinum
 praefectum Vb₁b₂A fiduciam M. pro meritis praef. E f., Mamertinum praef. G
 promotum Her. || 16 desingnauit V | nuper (p ex b) V || 17–19 utilitates auc-
 torem ÷ et inter spem tú mecum (mecum *punctis subditis del.*) ÷ inmoderate
 notauerat constantinum. his actalibus ÷ que noua negotia commouente (et in-
 ter spem tú recte colloc. m2 ?) V utilitatis a. nouaque neg. commouentem inm.
 not. c. / his actalibus E utilitates auctorum imm. not. Constantium. his ac talibus
 que noua neg. c. S utilitatis auctorem imm. not. C. his ac t. quae n. neg. com-
 mouerant BA uilitatis a. i. n. Constantinum. his ac t. inter spem metumque
 noua neg. commouente G eo Pet. || 20 anxibus V anxius EBAG || 21 deduce-
 ba*^{tur} (d pr. ex t m3; *fu. n) V deducebatur EA ducebatur BG diducebatur
 Val. | et nunc ad (et del. m3 ?) V | pungnas V || 22 potuisset V corr. m3 po-
 tius esset et SB | [be]*[sab]**den V Bebsadem E Bezabden SBAG

gressurus consultans prudenter, ne mox partes petiturus arctoas /
improprotectum Mesopotamiae relinqueret latus. uerum consiliorum am- 2
biguum retinebant multiplices morae tardante trans Tigridem
rege, dum moueri permitterent sacra; nam si permeato flumine nul-
lum, qui resisteret, inuenisset, absque difficultate penetrarat Euphra-
ten; alioqui ad ciuilia bella custodiens militem timebat eum periculis
obiectare circummuranis firmitatem moenium munimenti defen-
sorumque alacritatem expertus.

Ne quiesceret tamen neue condemnaretur inertiae, Arbitionem et 3
10 Agilonem equestris pedestrisque militiae magistros cum agminibus
maximis properare coegit non, ut lacerarent Persas in proelia, sed
praetenturis iuncturos citeriores Tigridis ripas et speculatu-
ros, quo-
nam rex erumperet uiolentus. addebatque monendo saepius et scri-
bendo, ut, si multitudo transire coepisset hostilis, referrent citius
15 pedem. dumque collimitia iussa custodiunt duces et occulta falla- 4
cissimae gentis obseruantur, agens ipse cum parte ualidiore exercitus /
curabat urgentia uelut pugnaturus oppidaque tuebatur excursu. spe-
culatores uero et transfugae subinde uenientes repugnantia prodebant /
ideo futurorum incerti, quod apud Persas nemo consiliorum est con-
20 sciis praeter optimates taciturnos et fidos, apud quos silentii quoque
colitur numen. accersebatur autem a memoratis ducibus imperator 5
assidue orantibus ferri sibi suppetias. testabantur enim se non nisi
coactis in unum uiribus cunctis posse impetum regis ardentissimi
sustinere.

25 Quae dum aguntur ita sollicite, nuntii percerebuere certissimi, quo- 6

1 ne *add.* Vm2 || 2 latis *ex littis* (m2) V satis E (uel latis m2 *in marg.*) latus SBAG || 3 multiplex more V multiplices m. E multiplices morae BAG | tardantem VE tardante BA tardante trans G | Tigride BA || 4 regem EBA | permeato ♂ V | nullum V nullum ESBAG || 6 custodiens V || 7 obiectare circummuranis V obiectare circummuranis E BAG | moenium ♂ V | defensurumque VE defensurum S defensorum BA defensorumque G || 9 contempnaretur ex contemptaretur (m2) V contempneretur ESBAG condemnaretur Lind. | ambitionem VB Arbitionem EG Arbitionem A || 10 pedestris ante equestris *add.* Val. *in adn.* recte colloc. Momms. | ministros V magistros Val. *in adn.* || 12 praetenturus B | iuncturos — speculatu-ros om. B | speculaturus V speculatu-ros EAG || 13 rexerum per uiolentus (u ult. ex o m2) V rex erumperet uiolentus EBA rex eorum e. u. G || 14 similitudo V si multitudo EA simul atque B simulatque multitudo G || 15 paedem ♂ V || 16 gentes VEB gentis AG | obseruantur ♂ V | ualidioris VEA ualidiori BG ualidiore Sey. | [exercitus] V || 17 gentia V ingentia E genua SB urgentia AG | propugnaturus G reiec. Val. *in adn.* | quae V -que Val. *in adn.* | [excursu specu]latores V || 18 repugnantia ex repugnantia V || 20 praeter** (fu. que cpd.) V | optimates — quoque *add.* Vm2 *in marg.*

- rum clara fide compertum est Iulianum Italiam et Illyricum cursu
celeri praetergressum claustra interim occupasse Succorum accita
undique praestolantem auxilia, ut multitudine stipatus armorum /
7 peruaderet Thracias. quo cognito maerore offusus Constantius solacio
uno sustentabatur, quod intestinos semper superauerit motus; re 5
tamen magnam ei difficultatem ad capessendum consilium afferente
id elegit potissimum, ut uehicularum publicis impositum paulatim prae-
mitteret militem imminenti casus atrocitati uelocius occurrurum. /
8 omniumque consensu hac probata sententia pergebant, ut praeceptum
est, expediti. eique haec disponenti luce postera nuntiatur regem cum 10
omni manu, quam duxerat, ad propria reuertisse auspiciis dirimen-
tibus lenitoque metu reuocatis omnibus praeter eos, quos consue-
tudo praesidio Mesopotamiae destinarat, reuersus est Hierapolim.
9 Summa itaque coeptorum quorsum euaderet, ambigens, cum in
unum exercitus conuenisset, omnes centurias et manipulos et cohor- 15
tes in contionem uocauit concinentibus tubis oppletoque multitudi-
nis campo, ut eam ad firmanda promptius adigeret imperanda, tri-
bunali celso insistens stipatusque solito densius haec prosecutus est
ad serenitatis speciem et fiduciae uultu formato:
10 „Sollicitus semper, ne quid re leui uel uerbo committam inculpatae 20
parum congruens honestati, utque cautus nauigandi magister clauos
pro fluctuum motibus erigens uel inclinans compellor nunc apud uos,
amantissimi uiri, confiteri meos errores, quin potius, si dici liceat
uerum, humanitatem, quam credidi negotiis communibus profutu-
ram. proinde, ut sciri facilius possit, quae sit huius concilii conuocandi 25
materia, accipite, quaeso, aequis auribus et secundis.

1 illiricum ♂ V || 2 occupasset V occupasse E S B A G || 5 superauere S supera-
uerat B G | rem S B A || 6 et V B A om. E G ei Val. || 6. 7 adferent ei delegit V af-
ferente ei d. E afferent ei d. S B A adferente d. G a. id elegit restit. Val. || 8 immi-
nentis Btl. Kell. reiec. Blomgren | atrocitanti V atrocitati E S B A G | uelotius ♂ V ||
9 ac probata V approbata E S B A G hac probata Her. || 10 disponent V disponenti
E S B A G || 11 humanu (h add. m3) V manu E S B A G | ad propria add. Vm2 sup.
lin. | dirimentinum ♂ V || 13 est (lac. 8 litt.) capolim (lac. 4 litt.) V E (lac. 4 litt. bis)
est Nicopolim B A est Hierapolim G confestim Nicopolim urbem Pighi || 14 ambi-
ens V corr. m3 || 15 exertitus ♂ V | manipulos V corr. m3 || 16 Non cinentibus
♂ V | opple*toque (fu. c) V || 17 ut ea affirmanda S B ut ea afirmando A || 18 -si-
stens V sistens E S B A G def. Haupt insistens Btl. Nov. def. Harmon | stipatoque V
def. Pighi reiec. Hartke stipatusque Btl. Nov. Momms. || 19 speciaem (a del. m2)
fiducia (c ex t m2) V et add. Val. in adn. def. Blomgren || 20 Sollitus V solitus E
solicitus S B A G || 21 quae (a del. m2 ?) V | clauum ex clauos (m3) V clauos E S B
A G || 22 motu B A G motu uel Btl. | eriens ♂ V | nunc add. Vm2 sup. lin. ||
24 umanitatem ♂ V | profutura V corr. m3 || 25 scire facilius V E facilius sciri
S B A G | possitis Vm3 E Eyss. poscit B

Gallum patruelem meum tempore, quo confundendis rebus perti- 11
 naciter Magnentius inhaerebat, quem obruere uestrae uirtutes, pote-
 state Caesaris sublimatum ad orientis praesidium misi. qui cum a
 iustitia per multa uisu relatuque nefaria defecisset, arbitrio punitus
 5 est legum. atque utinam hoc contenta fuisset Inuidia, turbarum acer- 12
 rima concitatrix, et angebat nos una, sed secunda doloris praeteriti re-
 cordatio. at nunc aliud accidit, ausim dicere praeteritis maestius, /
 quod per fortitudinem uobis ingentem adiumenta caelestia coerce-
 bunt. Iulianus, quem, dum circumfremescentes Illyricum nationes ex- 13
 10 teras oppugnatis, tuendis praefecimus Galliis, leuium confidentia
 proeliorum, quae cum Germanis gessit semermibus, ut uecors elatus /
 ascitis in societatem superbam auxiliaribus paucis feritate speque
 postrema ad perniciosam audaciam promptis in noxam publicam con-
 spirauit aequitate calcata, parente nutriceque orbis Romani, quam tu-
 15 mentes spiritus tamquam fauillas se facturamque deinde † ut sceleste
 factorum ultricem et ipse expertus et docente antiquitate facile credo.

Quid igitur superest, nisi ut turbinibus excitis occurramus succres- 14
 centis rabiem belli, antequam pubescat ualidius, celeritatis remediis
 oppressuri? nec enim dubium fauore numinis summi praesente, cuius
 20 perenni suffragio damnantur ingrati, ferrum impie praeparatum ad
 eorum interitum esse uertendum, qui non lacessiti, sed aucti bene-
 ficiis pluribus ad insontium pericula surrexerunt. ut enim mea mens 15

1 meum *om.* BG || 2 inerebat V *corr.* m3 || 3 et caesares (et *del.* m2) V Caesaris ESBAG | orientis V *corr.* m3 | praesidium. ♂ V | si V misi EAG nisi B | qui *om.* BA | a *add.* G || 4 iustitia V *corr.* m3 || 5 contempta extitisset (*exti add. sup. lin.* m3) V contenta extitisset EA c. esset BG fuisset Eyss. restitisset Pet. || 6 praeteriti (♂) *recordatio (*re add. sup. lin.* m2) V || 7 ad VE at SBAG || 8 nobis SBAG | caelestia* (*fu. r.*) coercebunt; (*lac. 8 litt. in fin. pag.*) V || 11 *elatus (*fu. s.*) V || 13 perniciosam V || 14 calcate V calcata Em2SBAG || 15 fauillasse facturamque. Dei inde V fauillas se f. Deinde E f. se facturam, d. SBA f. effecturam d. G Romani quam fauillas istas efflaturam perinde Eyss. f. reflaturam uindicaturamque Nov. (*antea* sparsuram facturamque se) f. sedaturam fracturamque Her. f. efflaturam triumphaturamque (*triumph. reiec.* Miller) Thörnell f. facturam futuramque Damsté f. flaturam fracturamque deo iubente Pighi f. semper aestimaturam, facturamque Česka || 15. 16 sceleste laetorum VEG scelestorum Em2B Val. *def.* Hertz Harmon scelestelaetorum A s. factorum laborum Btl. s. factorum Eyss. Nov. (*antea* impletorum) Damsté s. elatorum Cl. *in app.* s. laetorum (*uel* factorum) Česka || 17 subcrescentis ex subcrestis (m2) V subcrescentis BAG || 18 ***rabiem (*fu. cen.*) V || 19 nominis ♂ V || 20 perennis ut fragio V *corr.* m3 || 21 lacessitis V lacessiti EBA G || 21. 22 beneficis pruribus V beneficiis pluribus ESBAG || 22 — p. 242, 1 mensam auguratio stitia quae (*ex que* m2) V mens in (*ex an.*) auguratio stitiaque E mens auguratur, caelestia BA mens augurat, iustitiaque G inaugurat Eyss. iam augurat Günther Pet. Harmon

augurat iustitiaque rectis consiliis affutura promittit, spondeo, quod, si uentum fuerit comminus, ita pauore torpescent, ut nec oculorum uestrorum uibratae lucis ardorem nec barritus sonum perferant primum.“

- 16 Omnes post haec dicta in sententiam ... suam hastasque uibrantes 5
irati post multa, quae beneuole responderant, petebant duci se pro-
tinus in rebellem. qua gratia in laetitiam imperator uersus ex metu /
contione mox absoluta Arbitionem ante alios faustum ad intestina
bella sedanda ex ante actis iam sciens iter suum praeire cum Lancea-
riis et Mattiariis et cateruis expeditorum praecepit et cum Laetis iti- 10
dem Gomoarium uenturis in Succorum angustiis opponendum ea re
aliis antelatum, quod ut contemptus in Galliis erat Iuliano infestus.
- 14 In hoc rerum aduersarum tumultu haerens eius fortuna iam et sub-
sistens aduentare casum uitae difficilem modo non loquentibus signis /
aperte monstrabat. namque et nocturnis imaginibus terrebat et 15
nondum penitus mersus in somnum umbram uiderat patris obtulisse
pulchrum infantem eumque susceptum et locatum in gremio suo /
excussam sibi proiecisit longius sphaeram, quam ipse dextra manu
gestabat. id autem permutationem temporum indicabat, licet inter-
2 pretantes placentia responderunt. post haec confessus est iunctioribus 20
proximis, quod tamquam desolatus secretum aliquid uidere desierit, /
quod interdum affuisse sibi squalidius aestimabat, et putabatur Ge-
nius esse quidam tutelae salutis appositus eum reliquisse mundo citius

2 oculorum V || 3 uibrantie ♂ V uibrantis Pet. | uarritus VE barritus BAG ||
5 dicta in sententiam suam V d. traxerat in s. s. G tracti Btl. ibant Haupt fle-
xerat Nov. lac. indic. Cl. et ducti add. in app. | hastas quem uibrantes (uibran-
tes ex brentes m3) V hastasque uibrantes EG hastas u. BA || 6 beneuoloe (b
del. m2) V beneuole EAG de Meneloe SB | responderunt Harmon c. c. | se duci
tr. ESBA G || 7 quam gratiam VE qua gratia BAG || 8 contionem ex V con-
tionem E concione mox BAG | arbitionem ex arbitionem (m2) V Arbitionem
EG Arbitionem SBA || 9 praeiret VB praeire EAG | lantiariis V lanceariis
ESBA G || 10 *mattiariis V | expeditorum (di add. sup. lin.) V | praecipi V
praecepit EBA G || 11 gemoarium (-ium ex -uim) uenturi sint succorum (o ex
u m2) angustus V g. u. sint s. angustiis E g. u. sunt s. angustus S g. u. s. Segu-
sianorum angustiis B g. u. s. Succorum a. A Gomoarium uenturis in S. angu-
stias G || 13 hoc add. Vm2 sup. lin. || 15 unamque V namque Em2 BAG | tem-
poribus imaginibus SB temporibus G || 16 poenitus mensus V p. mersus EB
AG | umbra V umbram EBA G || 16. 17 obtulis sepulchrum V obtulisse se pul-
chrum Vm3E obtulisse pulchrum SBA G || 17 infantem ex infaudem V || 18 sphe-
ram (s add. sup. lin. m2) V || 18. 19 dextram angustabat V dextra gestabat E
dextera manu g. BAG || 20 conuictoribus BG || 21 uideri V uidere EBA G ||
22. 23 sibi — esse add. Vm2 in marg. || 23 esse om. G def. Harmon | eum ge-
nius esse mundo (genius esse del., reliquisse add. sup. lin. m2) V

digressurum. ferunt enim theologi in lucem editis hominibus cunctis / 3
salua firmitate fatali huiusmodi quaedam uelut actus rectura numina
sociari admodum tamen paucissimis uisa, quos multiplices auxere
uirtutes. idque et oracula et auctores docuere praeclari, inter quos est 4
5 etiam Menander comicus, apud quem hi senarii duo leguntur:

*ἀπαντι δαίμων ἀνδρὶ συμπαρίστανται
εὐθὺς γενομένῳ, μυσταγωγὸς τοῦ βίου.*

itidem ... sempiternis Homeri carminibus intellegi datur non deos 5
caelestes cum uiris fortibus collocutos nec affuisse pugnantibus uel
10 iuuisse, sed familiares genios cum isdem uersatos, quorum adminicu-
lis freti praecipuis Pythagoras enituisse dicitur et Socrates Numaque
Pompilius et superior Scipio et, ut quidam existimant, Marius et
Octavianus, cui Augusti uocabulum delatum est primo, Hermesque
Termaximus et Tyaneus Apollonius atque Plotinus ausus quaedam
15 super hac re disserere mystica alteque monstrare, quibus primordiis
hi genii animis conexi mortalium eas tamquam gremiis suis susceptas
tuentur, quoad licitum est, docentque maiora, si senserint puras et a
colluione peccandi immaculata corporis societate discretas.

Ingressus itaque Antiochiam festinando Constantius ad motum cer- 15
20 taminum ciuiliū, ut solebat, auide surrecturus paratis omnibus /
exire properabat immodice renitentibus plurimis murmure tenus. nec
enim dissuadere palam audebat quisquam uel uetare. autumno iam 2
senescente profectus cum ad suburbanum uenisset disiunctum exinde

1 degressurum ♂ V | ferunt reliquisse enim (rel. del. m2) V || 2 retur anuo-
mina ♂ V || 4 docuerem (m del. m2) V docuerunt B A G || 6. 7 ἀΠΑΝΤΑΩΜΩ-
ΝΑΝΔΙΠΤΑΤΑ ΙΕΥΟΥΕΓ ΕΝΟΜΕΝ | ΩΑΛΥCΤΑΤΩΓΟC ΤΟΥΒΙΟΥ (lac. 4
litt.) V anaNTΔΤΩΜΝΑΔΙΠΤΑΤΑ ΙΕΥΟΥ | ΕΤΕΝΟΑΕΝΩΛΙΥC ΤΑΤΩΓΟC
ΤΟΝ ΒΙΟΥ (lac. 14 litt.) E Graeca om. et lac. 1 1/2 lin. SB ANANTAΩΜΩΝ |
ΑΝΔΙΠΙΕΤΑΤΑ ΙΕΥΟΥΕΤΕ ΝΟΜΕΝΥ ΩΜΥCΤΩΤ ΓΟC ΤΟΥ ΒΙΟΥ A
ἀπαντι δαίμων ἀνδρὶ τῷ γενομένῳ ἀπαντος ἐστὶ μυσταγωγὸς τοῦ βίου G συμπαρα-
στὰς ex Plut. rettulit Val. || 8 itide (lac. 14 litt.) sempiternis V (lac. 15 litt.)
itidem sempiternis E Inde (lac. 9 litt.) s. SBA Itidem ex s. G clare itidem et li-
quide ex s. Brakman | tatur ♂ V | deos ex deus (cpd.) V || 9 conlocucos ♂ V ||
10 gentis ♂ V | miraculis ♂ V || 11 freti om. SBG | pyth*agoras (fu. r; g
ex c m3) V | di[ci]tur V || 12 super V corr. m3 || 13 telatum V corr. m3 | hemes-
que ♂ V || 14 plitinus ♂ V | absus ♂ (?) V ausus Em2 B A G || 15 ha*c (fu. e) V |
mystica (y pr. ex i m2) V || 16 hi[i] (i ex s) V | castam quam g[re]mii V c. q.
gremiis E castas mentes quas g. BA quas tanquam g. G eas Val. || 17 tuentu V
tuentur E B A G | doc*entque* (*pr. fu. a; e pr. et t add. m2) V | immaculata
eent quae maiora (immaculata eent del. m2) V quae om. ESBAG | *si (i add.
m2) V || 18 inmacula ♂ V immaculatasque B immaculatas A || 19 antiachiam
♂ V || 21 plurimis (l ex r) V

tertio lapide, Hippocephalum nomine, lucente iam die cadauer hominis interfecti dextra iacens capite auulso conspexit contra occiduum latus extensum territusque omine finem parantibus fatibus destinatus ipse tendebat uenitque Tarsum, ubi leuiore febri contactus / ratusque itinerario motu imminutae uoletudinis excuti posse discrimen petit per uias difficiles Mobsucrenas, Ciliciae ultimam hinc pergentibus stationem, sub Tauri montis radicibus positam, egredique secuto die conatus illabente morbi grauitate detentus est; paulatimque urente calore nimio uenas, ut ne tangi quidem corpus eius posset / in modum foculi feruens, cum usus deficeret medelarum, ultimum spirans deflebat exitium mentisque sensu tum etiam integro successorem suae potestatis statuisset dicitur Iulianum. deinde anhelitu iam pulsante letali conticuit diuque cum anima colluctatus iam discessura / abiit e uita tertium nonarum Nouembrium imperii tricesimo octauo uitaeque anno quadragesimo quarto et mensibus paucis.

Post quae supremis cum gemitu conclamatibus excitisque lamentis et luctu deliberabant locum obtinentes in aula regia primum, quid agerent quidue moliri deberent, paucisque occulte super eligendo imperatore temptatis incitante, ut ferebatur, Eusebio, quem noxarum conscientia stimulabat, cum nouandis rebus imminens obsisteret Iulianus, mittuntur ad eum Theolaifus et Aligildus tunc comites mortem indicantes propinqui et oraturi, ut mora omni depulsa ad obtinendum obtemperare sibi paratum tenderet orientem. fama tamen rumorque loquebatur incertus Constantium uoluntatem ordinasse postremam, / in qua Iulianum, ut praediximus, scripsit heredem et his, quos diligebat, fideicommissa detulit et legata. uxorem autem praegnantem reliquit, unde edita postuma eiusque nomine appellata, cum adoleuisset, matrimonii iure copulata est Gratiano.

2 textra ♂ V | auulso ex auulso (m2) V auulso ESBAG || 3 territisque A | omnem V omine E omnis B omnibus A omine G | paranti*bus (fu. s) V | testinatus V || 4 tenebat VB tendebat EAG || 6 petiit G | difficilis VB difficiles EA difficileis b2G | mobsucrenas V Mossocrenam E Myandam BG Mopsucrenam A | hunc V hac Eb2G hanc BA hinc Hadr. Val. (Wm2) || 7 tauru V Tauri ESBAG || 8 ui labente BG || 9 possit SBAG || 12 scatuisset ♂ V | iulianum ♂ V || 12. 13 han illit uiam pulsanta V hanelitu iam pulsante E anhelitu iam pulsata SB a. iam pulsante A a. iam pulsatus b2G || 14 III° E tertio BAG | nonar*um (fu. i) V | o[et]obrium V Nouembrium Büttner-Wobst Seeck || 14. 15 imperii** (i ult. ex um) uitaeque V tricesimo octauo add. Val. in adn. || 15 quarto add. Val. in adn. || 17 delibrabant V | optimentis ♂ V optimates E || 19 eusebius VB Eusebio EAG || 24 incertus] inter S interim BAG | stantium V Constantium ESBAG || 25 quam V qua E BAG | et heredem et V et pr. om. E BAG | diligebat ♂ V || 27 reliquid V | adoleuisset V adoleuisset E BAG || 28 matrimonio VEBG matrimonii A

Bonorum igitur uitiorumque eius differentia uere seruata praecipua 16
 prima conueniet expediri. imperatoriae auctoritatis coturnum ubique
 custodiens popularitatem elato animo contemnebat et magno erga
 tribuendas celsiores dignitates impendio parcus nihil circa administra-
 5 tionum augmenta praeter pauca nouari perpessus numquam erigens
 cornua militarium. nec sub eo dux quisquam cum clarissimatu prouec- 2
 tus est. erant enim, ut nos quoque meminimus, perfectissimi nec
 occurrebat magistro equitum prouinciae rector nec contingi ab eo
 ciuile negotium permittebat. sed cunctae castrenses et ordinariae
 10 potestates ut honorum omnium apicem priscae reuerentiae more /
 praefectos semper suspexere praetorianos. in conseruando milite ni- 3
 mium cautus, examinatore meritorum nonnumquam subscruposus /
 palatinas dignitates uelut ex quodam tribuens perpendiculo et sub
 eo nemo celsum aliquid acturus in regia repentinus adhibitus est uel
 15 incognitus, sed, qui post decennium officiorum magisterium uel lar-
 gitiones uel simile quidquam esset recturus, apertissime noscebatur. /
 ualdeque raro contigerat, ut militarium aliquis ad ciuilia regenda
 transiret contraque non nisi puluere bellico indurati praeficiebantur
 armatis. doctrinarum diligens affectator, sed, cum a rhetorice per in- 4
 20 genium desereretur obtunsum, ad uersificandum transgressus nihil
 operae pretium fecit. in uita parca et sobria edendi potandique mode- 5
 ratione ualetudinem ita retinuit firmam, ut raros colligeret morbos, /
 sed eos non procul a uitae periculis. id enim euenire corporibus a
 lasciuiam dimotis et luxu diuturna experimenta et professiones meden-
 25 di monstrarunt. somno contentus exiguo, cum id posceret tempus et 6

1 uitiorumque V iuliorumque Vm3 SB uitiorumque EAG | differentiae VEB
 differentia AG || 2 prima add. Vm2 sup. lin. primum SBA primo Btl. | expe-
 dire BA || 3 custodiens ♂ V || 4 parcus ♂ V || 6 militarium (fu. i) V militaria
 BG | clarissimatus V clarissimatu EG claritate BA || 7 meminimus V memini-
 mus EBA G || 8 prouintiae V || 9 negotio (e ex o m2) V negotium EBA G |
 cuncta V cunctae G || 10 homorum ♂ V | uerenti amore (inter i et a diuisit m2) V
 reuerentiamorem (?) Em2 uerentia more S reuerentiae m. BA G || 11 praetea-
 nos V ueteranos E praetorianos SBAG praetorio Val. | minium V corr. m3 ||
 12 examinatore V examinatore EAG exanimator B | suscruposus (su- add.
 sup. lin. m2) V scrupulosus EAG subscrupulosus SB subscruposus Loisel. ex
 cod. Valent. || 14 aucturus V acturus ESBAG | regia V regiam Cl. in corrig. ||
 16 quaquam ♂ V || 17 paro V corr. m3 | militari[um] (um m2) V || 19 retoricae
 (e alt. del. m2) V rhetorica ESBAG || 20 obtunsam ♂ V obtusum ESBAG ||
 21 opere praetium (t ex c m2) V | sobriae edendo (e. ex dende m3) V sobria
 edendi EBA G | potandiquae (o ex u m2) V || 22 firmum V firmam EBA G ||
 23 non add. Vm2 sup. lin. || 24 propassiones V professores E probationes BA G
 professiones Btl.

ratio, perque spatia ita longissima impendio castus, ut nec † mare ministro saltem suspicione tenus posset redargui, quod crimen, etiamsi non inuenit, malignitas fingit in summarum licentia potestatum. /
 7 equitandi et iaculandi maximeque perite dirigendi sagittas artiumque armaturae pedestris perquam scientissimus. quod autem nec os ter- 5
 sisse umquam uel nares in publico nec spuissse nec transtulisse in partem alterutram uultum aliquando est uisus nec pomorum, quoad uixerat, gustauerit, ut dicta saepius praetermitto.
 8 Dinumeratis carptim bonis, quae scire potuimus, nunc ad explananda eius uitia ueniamus. cum esset in negotiis aliis principibus mediis comparandus, si affectatae dominationis amplam quandam falsam repperisset aut leuem, hanc sine fine scrutando fasque eodem loco ducens et nefas Caligulae et Domitiani et Commodi immanitatem facile superabat, quorum aemulatus saeuitiam inter imperandi exordia /
 9 cunctos sanguine et genere se contingentes stirpitus interemit. adde- 15
 batur miserorum aerumnis, qui rei maiestatis imminutae uel laesae deferebantur, acerbitas eius et iracundia suspicionesque in huiusmodi cuncta distentae. et si quid tale increpuisset, in quaestiones acrius exurgens quam ciuilitate spectatores apponebat his litibus truces /

1 ita V *restituimus* uitae Hadr. Val. del. Nov. | impendia ocastus V impendio castus ESBAG || 1. 2 mare ministro V amare ministros Lind. in adn. a citeriore ministro Btl. rumore sinistro Unger amaro ministro Haupt amare nec a m. Eys. rumore m. Madv. familiarim. Günther marem inisse Pet. in amore sinistro Her. amariore ministro Walter prob. Miller abutendi mare m. Česka || 2 suspione ♂ V || 3 inuenti VE inuenit BAG | f*ingit (fu. r) V || 4 maximeque peritus B maxime peritus. A peritus def. Harmon | dirigendis V dirigendi ESBAG || 5 pedestrios V pedestris EBA G || 5. 6 autem stersisse eum quam nares (ex mares) V a. stertisse eum numquam E a. extersisse eum quam nares S a. e. cum nunquam n. B a. tersisse eum n. n. A a. nec extersisse unquam n. G a. nec tersisse u. n. Lind. a. nec os t. umquam uel n. Her. (cf. 16, 10, 10) prob. Bae. || 6 trantulisse V || 7 uisus est tr. SBA G | quod ad V quoad ESBA quicquam quoad b₂G quod ad- Bickel reiec. Bae. || 8. 9 praetermitto huiusmodi — aliorumque plurium (p. 246, 17 — 247, 5) (lac. 13 litt.) dinumeratis VESB (sine lac.) praetermitto. dinumeratis (ordine restituto) AG || 9 nun V nunc EAG unum SB || 10 principibus ex principis V || 11 ansam BAG || 12 eodem ex eoderi V || 14 inte ♂ V || 15 gere ♂ V | turpius ex tirpius V turpitus Vm2 turpiter ESBA stirpitus G || 16 erumnis add. Vm2 sup. lin. | uelle ex uelsae (m2) V uel laesae EAG om. B || 17 acruitas V | iracundia suspiciones dein huiusmodi (et cetera quae iam supra (= V1 S1 B1) scripta erant) VSB i. s. dehinc huiusmodi E1 (cuncta — ciuilitate repet. et del. E) i., s. dein h. A iracundae suspiciones in h. G suspicionesque Her. || 18 cuncta V1E1S1B1AG cum et VS cum B | distentae V1G adistent V distencte E1 discente S1B1A adiscente SB | siquis S1B1 | talem V1S1B1 | quaestionem S1B1

mortemque longius in puniendis quibusdam, si natura permitteret, conabatur extendi in eiusmodi controuersiarum partibus etiam Gal-
 lieno ferocior. ille enim perduellionum crebris uerisque appetitus insi- 10
 diis, Aureoli et Postumi et Ingenui et Valentis cognomento Thessalo-
 5 nici aliorumque plurium, mortem factura crimina aliquotiens lenius uindicabat. hic etiam ficta uel dubia adigebat uideri certissima ui-
 nimia tormentorum. iustumque in eiusmodi titulis capitali odio ode- 11
 rat, cum maxime id ageret, ut iustus aestimaretur et clemens. et
 tamquam ex arida silua uolantes scintillae flatu leni uentorum ad
 10 usque discrimina uicorum agrestium incohibili cursu perueniunt, ita
 ille quoque ex minimis causis malorum congeries excitabat, Marci
 illius dissimilis principis uerecundi, qui, cum ad imperiale culmen in
 Syria Cassius surrexisset, epistularum fascem ab eo ad conscios mis-
 sum perlatore capto sibi oblatum ilico signatum exuri praecepit agens
 15 adhuc in Illyrico, ne insidiatoribus cognitis inuitus quosdam habere
 posset offensos. utque recte sentientes quidam arbitrabantur, uirtutis 12
 erat potius indicium magnum imperio eundem Constantium sine
 cruore cessisse quam uindicasse tam inclementer. ut Tullius quoque 13
 docet crudelitatis increpans Caesarem in quadam ad Nepotem epi-
 20 stula: „neque enim quidquam aliud est felicitas“ inquit „nisi ho-
 nestarum rerum prosperitas. uel ut alio modo definiam: felicitas est
 fortuna adiutrix consiliorum bonorum, quibus qui non utitur, felix

1 mortemque V1 E1 S1B1AG morteque VSB | si natura (i ex e m2) V1 se-
 natui E1 senatura S1 quam natura B1A || 2 extendi V1E1S1B1BAG extensi
 VS | eiusmodi controuersarium V1V huiusmodi controuersiarum E1SBAG
 eiusmodi c. S1B1 | artibus Pet. || 3 ille V1E1S1S1B1BAG elle V | insidiis V1
 E1S1S1B1BAG adsidiis V || 4 aureoli ♂ V | ingenuitis ♂ V | cognomentos
 V1 | thesalonici V1S1B1 tbesanici (b ex o) V Thessalonici E1SBAG || 5 quo-
 tiens VEBAG aliquoties G || 6 facta V ficta Btl. Hermann prob. Pet. || 7 nea VE
 om. BAG nimia Lind. ignea Pet. | tumque V def. Thörnell iustumque Val. ex
 cod. Fauchetii iusque Her. | capitali operat V c. operata E c. opera BA capitali-
 ter oderat G capitali odio oderat Momms. reiec. Nov. Bae. capitalis opera erat
 Thörnell || 8 cum (u ex o m2) V || 8. 9 ius (ex uis m2 in textu) V ius aestimaretur —
 arida add. Vm2 in marg. iustus EG pius BA || 8. 9 etiam quam VE (admodum
 add. sup. lin. m2) B et tanquam AG || 9. 10 ausque V adusque ESBAG || 10 ui-
 tiorum VB uiturorum E uicinorum A uicorum G | egrestium V agrestium ES
 BAG || 11 ille (i ex e) V || 11. 12 marcellius VE Marci illius BAG || 13 syriae V
 Syria EBAG | assius rexisset V asuis (del.) assurrexisset E assurrexisset BA
 Cassius surrexisset G | epistularum V | missim V missum ESBAG || 14 prela-
 tore S praeilatore B praeliatore A | captas V capto EG raptas SBA || 15 in-
 adhuc ♂ V || 17 magni V mag E magnae BAG magnum Cl. | conotantium V
 Constantium E Val. comitantium SBAG || 18 censissis ♂ V | dam ♂ V || 19 caes-
 sarem V | aepistola V || 20 inquit ♂ V || 21 alo ♂ V | felicitas V corr. m3 ||
 22 ititur ♂ V

- esse nullo pacto potest. ergo in perditis impiisque consiliis, quibus Caesar usus est, nulla potuit esse felicitas. feliciorque meo iudicio Camillus exsulans quam temporibus isdem Manlius, etiamsi — id, quod cupierat — regnare potuisset.“ id Ephesius quoque Heraclitus asserens monet ab inertibus et ignavis euentus uariante fortuna superatos aliquotiens uiros fuisse praestantes; illud uero eminere inter praecipuas laudes, cum potestas in gradu uelut sub iugum missa nocendi, / saeuiendi cupiditate et irascendi in arce uictoris animi tropaeum erexit gloriosum.
- 15 Vt autem in externis bellis hic princeps fuit saucius et afflictus, / ita prospere succedentibus pugnis ciuilibus tumidus et intestinis ulceribus rei publicae sanie perfusus horrenda. quo prauo proposito magisquam recto uel usitato triumphales arcus ex clade prouinciarum sumptibus magnis erexit in Galliis et Pannoniis titulis gestorum affixis se, quoad stare poterunt monumenta, lecturis. uxoribus et spadonum gracilentis uocibus et palatinis quibusdam nimium quantum addictus ad singula eius uerba plaudentibus et, quid ille aiat aut neget, ut assentiri possint, obseruantibus.
- 17 Augebat etiam amaritudinem temporum flagitatorum rapacitas inexplata plus odiorum ei quam pecuniae conferentium. hocque multis intolerantius uidebatur, quod nec causam aliquando audiuit nec prouinciarum indemnitati prospexit, cum multiplicatis tributis et uectigalibus uexarentur. eratque super his adimere facilis, quae donabat.
- 18 Christianam religionem absolutam et simplicem anili superstitione confundens, in qua scrutanda perplexius quam componenda grauius excitauit discidia plurima, quae progressa fusius aluit concertatione

1 nullo capto ♂ V nullo pacto esse *tr.* SBAG || 2 erat SBAG || 3 iisdem EAG hisdem SB | mallius VEB A Manlius b_2G || 4 Efesius V || 5 et ante ab *add.* BAG || 7 in gradu V *def. Blomgren* iracunda *Btl.* inuicto gradu *Momms. lac. indic. Nov.* || 7. 8 nocendi saeuiendi V *def. Blomgren* n. saeuiendique SBAG nocenti *Pet.* saeuiendi *del. Nov.* || 8 marce V *corr. m3* Marte SB in arte G | tropaeum (*h add. sup. lin. m3 ?*) V trophaeum ESBAG | erexit SBAG || 10 fuis ♂ V || 11 succidentibus V succedentibus EBAG || 12 horrenda V | prauo V *corr. m3* || 14. 15 adfixisse VB affixis E affixis se AG || 16 nium quantum V nonnumquam E ni unquam tum SB nimium quantum AG || 17 sigula ♂ V | plaudentibus ♂ V | aut ex et ut (*m2*) V uel SBAG || 18 possint obseruantibus possit. V possent obseruantibus. E possint, B possit, o. A possint o. G || 19. 20 flagitatorum — odiorum *add. Vm2 in marg.* || 20 ionferentium ♂ V || 21 tulerantius ♂ V | uidebatur ♂ V || 22 prouintiarum V | indemnitati ♂ V | tributis et *add. Vm2 sup. lin.* || 23 uexarentur ex uexerantur (*m2*) V || 25 christianum ♂ V | super**stitione (*fu. hi? in?*) V || 26 quamquam VBA quam EG || 27 dissidia b_2G | prurima ♂ V | progressa *add. Vm2 sup. lin.* | concertatioque VE concertatione BAG

uerborum, ut cateruis antistitum iumentis publicis ultro citroque discurrentibus per synodos, quas appellant, dum ritum omnem ad suum trahere conatur arbitrium, rei uehiculariae succideret neruos.

Figura tali situque membrorum: subniger luce oculorum edita cer- 19
5 nensque acutum, molli capillo, rasis assidue genis lucentibus ad deco- rem, ad usque pubem ab ipsis colli confiniis longior, breuissimis cruri- bus et incuruis, unde saltu ualebat et cursu.

Pollinctum igitur corpus defuncti conditumque in loculis Iouianus 20
etiamtum protector domesticus cum regia prosequi pompa Constan-
10 tinopolim usque iussus est prope necessitudines eius humandum. /
eique uehiculo insidenti, quod portabat reliquias, ut principibus solet, / 21
annonae militaris offerebantur indicia, ut ipsi nominant probam, et
animalia publica monstrabantur et ex usu crebrescebant occursus. /
quae et alia horum similia eidem Iouiano imperium quidem, sed et cas-
15 sum et umbratile ut ministro rerum funebrium portendebant.

2 pars modos V per synodos G || 3 conantur VEG conatur SBA || 4 occu-
lorum V || 5 adsiduae*gensibus (fu. i; s alt. del. m2) V assidue genibus ES a.
genis BAG | docorem V corr. m3 || 6 ad usque ex usque ad V usque ad G | pu-
b[em] V || 7 incur*uis V || 8 polimitum S Polimito B || 8. 9 igitur - Constan-
tinopolim om. SB || 9 retia V recta E regia AG || 10 uisus S usus B | uman-
dum V corr. m3 uehebatur B || 11 insidentis V insidenti EAG insidens B | re-
liquis V reliquias Em2 BAG || 12 offerebuntur V offerebantur ESBA G | proba
BAG probae Her. || 13 monstrabuntur V monstrabantur ESAG saginaban-
tur B ministrabantur Reines. Corn. || 13. 14 occursusque VAG occursus quae E
Val. occursusque S Hoc usui B || 14 ala V corr. m3 | similia: horum S s. erat B
s. G || 14. 15 sede et assum et VE s. et adsumet S sedebit et a. B sed et cas-
sum et A sed cassum et G || 15 protendebant ♂ V pertendebant S pertine-
bat B | AMMIANI MARCELLINI RERVVM GESTARVM; EXPLICIT LI-
BER. XXI. INCIPIT LIBER. XXII. FELICITER. V AMIANI MARCEL-
LINI RERVVM GESTARVM EXPLICIT. LIBER XXI. incipit XXII. felici-
ter E

LIBER XXII

1. Iulianus Augustus metu Constantii Augusti subsistit in Dacia et clam haruspices ac augures consulit.
2. Iulianus cognita morte Constantii transcurrit Thracias et Constantinopolim pacatam intrat totumque imperium Romanum citra pugnam recipit.
3. Constantiani quidam pars iure, pars iniuria damnantur.
4. Eunuchos omnes et tonsores ac coquos palatio expellit Iulianus Augustus et de palatinorum spadonum uitiis ac de corrupta disciplina militari.
5. Iulianus Augustus cultum deorum antea dissimulatum palam et libere proficitur et Christianorum episcopos inter se committit.
6. Qua arte complures litigatores Aegyptios, a quibus moleste interpellabatur, domum redire coegerit.
7. Iulianus Constantinopoli saepe ius dicit in curia et, dum ibi Thraciarum res ordinat, uariis exterarum gentium legationibus aditur.
8. Descriptio Thraciarum et sinus Pontici regionumque ac nationum Ponto adiacentium.
9. Iulianus Augustus aucta ornataque Constantinopoli Antiochiam petit ac in itinere Nicomediensibus ad reparandas urbis ruinas pecunias tribuit; Ancyrae iuris dictionibus uacat.
10. Antiochiae hiemans Iulianus iura reddit nec quemquam propter religionem grauatur.
11. Georgius Alexandriae episcopus ab ethnicis Alexandrinis cum duobus aliis per uicos trahitur discerpiturque ac crematur impune.
12. Expeditionem Iulianus parat in Persas et ad praenoscendum belli euentum oracula consulit uictimasque innumerabiles caedit, totus haruspicinae et auguriis addictus.
13. Templi Apollinis Daphnaei incendium Iulianus Augustus immerito imputat Christianis et maiorem Antiochiae ecclesiam claudi iubet.
14. Iulianus Augustus in monte Casio Ioui sacra facit; cur Antiochensibus iratus Misopogonem scripserit.
15. Descriptio rerum Aegyptiacarum et de Nilo, de crocodilo, de ibi ac de pyramidibus.
16. De quinque Aegypti prouinciis deque claris earum urbibus.

1 Dum haec in diuersa parte terrarum fortunae struunt uolubiles casus, Iulianus inter multa, quae per Illyricum agitabat, exta rimabatur assidue auesque suspiciens praescire festinabat accidentium finem, sed responsis ambiguis et obscuris haerebat futurorum incer-

2 exta rimabatur] excruciabatur Vm3 E || 3 suscipiens VBA suspiciens EG ||
 4 responsa V corr. m3 | set V et Vm3 EBAG | obscuris ex obscuris (m2) V

tus. eique tandem haruspicinae peritus Aprunculus Gallus orator / 2
 promotus rector postea Narbonensis nuntiauit euentus inspectu ieco-
 ris, ut aiebat ipse, praedoctus, quod operimento duplici uiderat tec-
 tum. cumque ille timeret, ne cupiditati suae congruentia fingeren-
 5 tur, eratque ideo maestus, omen multo praesentius ipse conspexit, /
 quod excessum Constantii clare monstrabat. eodem enim puncto, quo
 idem obierat in Cilicia, lapso milite, qui se insessurum equo dextra
 manu erexit, humique prostrato exclamauit ilico audientibus multis /
 cecidisse, qui eum ad culmen extulerat celsum. et quamquam haec 3
 10 laetifica sciret, uelut fixa tamen firmitate consistens intra terminos
 Daciae se continebat sic quoque plurima pertimescens. nec enim cau-
 tum ducebat coniecturis credere forsitan in contrarium erupturis.

Inter quae tam suspensa aduenere subito missi ad eum legati Theo- 2
 laifus atque Aligildus defunctum Constantium nuntiantes addentes-
 15 que, quod eum uoce suprema successorem suae fecerit potestatis. qua 2
 re cognita post exemptos periculorum aestus et bellicarum sollicitudi-
 num turbas in immensum elatus iamque uaticiniis credens et celeri-
 tatem negotiis suis aliquotiens profuisse expertus edixit iter in Thra-
 cias motisque propere signis emensa decliuitate Succorum Philippo-
 20 polim petit, Eumolpiada ueterem, alacri gradu sequentibus, quos
 duxerat, cunctis. aduertebant enim imperium, quod ereptum ibant 3
 cum ultimorum metu discriminum, praeter spem ordinario iure con-
 cessum. utque solet fama nouitates augere, properabat exinde subli-

1 aruspicine V | aprunculis V Aprunculus E B A G || 2 narbo V B uarios V m3 A
 narbonum u. Em2 Narbonensis G || 3 ipsi V corr. m3 ipsi S B | uerat ♂ V ||
 4 que add. V m3 sup. lin. | cupiditatis suae congruendi afrigerentur V cupiditati
 s. c. afringerentur V m3 E cupiditatis s. c. a. B A ne cupiditati s. congruentia
 fingerentur G || 5 atque V eratque Haupt || 6 puncto ♂ V | que ♂ V || 7 insen-
 surum V ascensurum V m3 insensurum E A incensurum B insessurum G | eo
 quo V equoum V m3 equum quo (quo del. m2) E eo quod S B equum A equo G |
 dextera E extra S exta B || 8 umique V || 9. 10 culmen ex uelut fixa (euexit m3
 in marg.) V c. euexerat f. E cultum et uelut f. S B c. euexit. F. A culmen ex-
 tulerat celsum. Et quamquam haec laetifica sciret uelut f. G def. Harmon Sey. ||
 11 sic] se V E B sic A G || 12 tholaifus (f ex s m2) V Telefus E Theolaiphus S B
 A G || 13 uoces ♂ V | succesorem ♂ V || 14 bellicarum V bellicarum E S B A G |
 uollicitudinum ♂ V || 15 ininmentes uelatus (i pr. del. m2) V in mente sua ela-
 tus V m3 E imminentes uelatus S i., elatus B A in inmensum e. G | uatici-
 nis ♂ V || 16 motique prope V motisque propere E G motoque S motisque B
 m. prope A | emons a- V emensa E A G emens a B || 20 petiit G | eum ol-
 pia[da] V olpiada E cum olim piada S c. olimpiada B A (Olym-) Eumolpia-
 da G || 20. 21 ueterem — cunctis add. V m2 in marg. || 21 eruptum V E ereptum
 B A G || 23 — p. 252, 1 sublimiorum quondam V sublimior ut quodam G uel ut
 Nov. uti Cl.

mior uti quodam Triptolemi curru, quem ob rapidos circumgressus /
aeriis serpentibus et pinnigeris fabulosa uetustas imponit, perque
terras et maria formidatus nullis obstantibus moris Heracleam in-
4 gressus est Perinthum. quo apud Constantinopolim mox comperto /
effundebatur aetas omnis et sexus tamquam demissum aliquem uisura 5
de caelo. exceptus igitur tertium Idum Decembrium uerecundis se-
natus officiis et popularium consonis plausibus stipatusque armato-
rum et togatorum agminibus uelut acie ducebatur instructa omnium
oculis in eum non modo contuitu destinato, sed cum admiratione
5 magna defixis. somnio enim propius uidebatur adultum adhuc iuuenem 10
exiguo corpore, factis praestantem ingentibus post cruentos exitus
regum et gentium ab urbe in urbem inopina uelocitate transgressum, /
quaqua incederet accessione opum et uirium, famae instar cuncta fa-
cilis occupasse, principatum denique deferente nutu caelesti absque
ulla publicae rei suscepisse iactura. 15

8 Breui deinde Secundo Salutio promoti praefecto praetorio summam
quaestionum agitarum ut fido commisit Mamertino et Arbitione
et Agilone atque Neuita adiunctis itidemque Iouino magistro equi-
2 tum per Illyricum recens prouecto. qui omnes transgressi Calchedona /
praesentibus Iouianorum Herculanorumque principiis et tribunis / 20
causas uehementius aequo bonoque spectauerunt praeter paucas, ubi
3 ueritas reos nocentissimos offerebat. et Palladium primum ex magistro
officiorum in Britannos exterminarunt suspicione tenus insimulatum /
quaedam in Gallum composuisse apud Constantium, dum sub eodem
4 Caesare officiorum esset magister. dein Taurum ex praefecto praetorio 25
in exilium egere Vercellum, cuius factum apud iudices iustorum
iniustorumque distinctores uideri potuit uenia dignum. quid enim

2 aeris V aeriis Val. (Nm2) | et om. G | uetustus ♂ V || 3 muris V moris
Btl. | ingressus V || 4 conpe[rt]o V || 5 sex*us (s ex t m2; *fu. t) V | dimissum
VE demissum BAG | uisuram ♂ V || 6 tertio Em2 BAG | idum V Idum
ESBAG || 7 amatorum V armatorum ESBAG armorum Pet. in ind. || 8 co-
gatorum ♂ V || 9 oculis (ex colis) meum V o. in eum Vm3 (?) ESBAG ||
10 omnia V omina E omen BA omini G Somnio Lind. in adn. | proprius V
propius E BAG || 11 post cruentos sexitus (sexitus del. m2) V p. c. exitus EG
p. c. S p. cruentum BA || 13 incideret ex incederet (m2) V incederet ESBAG |
operum V opum G || 14 ferente ♂ V || 16 salutio V restit. Pet. Momms. Sallustio G |
praetorio V praetorio ESBAG || 17 fida V fido E BAG | arbitione V Arbiti-
one G || 18 nouitta ♂ V neuicta E Neuita BG Neuita A || 19 praefecto SBA ||
21. 22 in ueritas V in uerita (lac. 3 litt.) E ni uernitas BA in quibus ueritas G ubi
Cl. || 22 magistro V || 23 brittanos V || 24 constantinum V Constantium ESB
AG || 26 uercellum (u ultimo superscr. a (?) m2) V || 27 distictores V distinctores
ESBAG | uinia ex uinaea (m2) V uini E SBA ueniae G uenia Cl. | plenum V
dignum Her.

deliquit, si ortum turbinem ueritus ad tutelam principis sui confugit?
et acta super eo gesta non sine magno legebantur horrore, cum id
uoluminis publici contineret exordium: „consulatu Tauri et Florenti
inducto sub praeconibus Tauro“. ad exitium itidem tale Pentadius 5
trahebatur, cui id obiectum est, quod a Constantio missus notis exce-
pit, quae propinquante pernicie super multis interrogatus responderat
Gallus. sed cum se iuste defenderet, tandem abiit innoxius. iniquitate 6
simili Florentius tunc magister officiorum, Nigriniani filius, contrusus
est in insulam Delmatiae Boas. alter enim Florentius, ex praefecto
10 praetorio consul etiamtum, rerum mutatione subita territus cum
coniuge periculis exemptus diu delituit nec redire ante mortem
potuit Iuliani; capitis crimine tamen damnatus est absens. pari sorte 7
Euagrius comes rei priuatae et Saturninus ex cura palatii et Cyrinus
ex notario portati sunt in exsilium. Vrsuli uero necem largitionum co-
15 mitis ipsa mihi uidetur flesse Iustitia imperatorem arguens ut ingra-
tum. cum enim Caesar in partes mitteretur occiduas omni tenacitate
stringendus nullaue potestate militi quidquam donandi delata, ut
pateret ad motus asperiores exercitus, hic idem Vrsulus datis litteris
ad eum, qui Gallicanos tuebatur thesauros, quidquid posceret Caesar,/
20 procul dubio cesserat dari. quo extincto cum maledictis execratio- 8
nique multorum se Iulianus sentiret expositum, impurgabile crimen
excusari posse existimans absque conscientia sua hominem affirma-
bat occisum praetendens, quod eum militaris ira deleuit memor, quae
dixerat, ut ante rettulimus, cum Amidam uidisset excisam. ideoque 9
25 timidus uidebatur uel parum intellegens, quid conueniret, cum Ar-
bitionem semper ambiguum et praetumidum his quaestionibus prae-
fecisset, aliis specie tenus cum principiis legionum praesentibus, quem

3 consolatus V consulatus E S B A consulatu G || 5 constantino V B Constan-
tio E A G | noctis excepi V B A notis exceptis E n. excepit G || 6 qua B A |
perniciēs V pernicie E G princeps S B A || 7 sē V | defendere V defenderet
E S B A G | iniquitati V B iniquitate E A G || 8 Nigriniani S B A | contiusus ♂ V
contusus E contrusus S B || 9 delmatiam V E Dalmatiam S B A Dalmatiae G
Delmatae Nov. || 9. 10 praefectorio V praefecto praetorio E S B A G || 10.11 cum
[c]oniuge (cum *add. sup. lin. m2*) V || 11 exemptus (p *alt. add. m2*) V || 12 Iuli-
ani *add. G def. C. F. W. M.* || 13 re V *corr. m3* || 14 transportati G | bero V *corr.*
m3 || 18 asperior V B A G om. E asperiores Pet. || 20 tubio ♂ V | iusserat Em3 A
concesserat Nov. *reie. Bae.* | maledictus V *corr. m3* | execrationibusque B A G ||
21 inpurgabile ♂ V || 22 excusa V B excusari Vm3 E A G | existima[ns] (ns
m3) V || 23 occisum (i ex u) V | praetendans V *corr. m3* | enim V B eum Vm3
E A G | m[e]morque (e ex o *m2*) V || 24 *ante (*fu. t*) V || 25 arbitionem V Arbi-
tionem G || 26.27 praefecisse talis V praefecisset t. Vm3 E B A p., aliis G

primum omnium saluti suae norat obiectum, ut decuit uictoriarum
ciuilium participem fortem.

- 10 Et quamquam haec, quae rettulimus, eius displicuere fautoribus, /
11 sequentia tamen seueritatis recto uigore sunt gesta. Apodemium enim
ex agente in rebus, quem in Siluani necem et Galli effrenatius arsisse 5
docuimus, Paulumque notarium cognomento Catenam cum multorum
gemitu nominandum uiuos exustos, qui sperari debuit, oppressit
12 euentus. Eusebium super his, cui erat Constantiani thalami cura
commissa, alte spirantem addixere et dirum poenae letali, quem ab
ima sorte ad usque iubendum imperatoria paene elatum ideoque 10
intolerabilem humanorum spectatrix Adrastia aurem, quod dicitur,
uellens monensque, ut castigatius uiueret, reluctantem praecipitem
tamquam e rupe quadam egit excelsa.
- 4 Conuersus post haec princeps ad palatinos omnes omnino, qui sunt
quique esse possunt ... non ut philosophus ueritatis indagandae pro- 15
fessor. laudari enim poterat, si saltem moderatos quosdam licet pau-
cos retinisset morumque probitate compertos. namque fatendum est
pleramque eorum partem uitiorum omnium seminarium effusius alu-
isse ita, ut rem publicam infecerint cupiditatibus prauis plusque
3 exemplis quam peccandi licentia laederent multos. pasti enim ex his 20
quidam templorum spoliis et lucra ex omni odorantes occasione ab
egestate infima ad saltum sublatis diuitiarum ingentium nec largiendi

1 salutis uenerat V saluti suae nouerat G | deduit V debuit E decuit BAG |
uotiarum ♂ V || 2 partem ♂ V | fore E uictorem SBA futurum G || 3 uelimus V
corr. m3 uellimus BG || 4 uictore VEB uigore AG def. Löfst. Meurig-D. |
apodemium VB Apodemium EAG || 6 eum VB cum EAG || 7 gemitum V (m
alt. ex no m2) B gemitu EAG | nominandum (no add. sup. lin. m2) V | uiuus V
corr. m3 | exustos om. BG || 8 constantiniani* V (n alt. add. sup. lin. m2) BA
Constantiani EG || 9 et dirum addixere tr. G a. dirae Momms. iudices post
addix. add. Nov. | paena V poenae G || 10 imperatori EG || 11 intollerabilem V ||
12 castigatius V corr. m3 | ueniret VEB def. Löfst. Pighi uiueret AG | reluc-
[tatem] (tantem m3) V | prae*cipitem V || 14 homnes V homines Vm3ESBA
omnes G || 15 [es]se V | possunt non V lac. indic. Cl. remouit add. Pithoeus ...
sunt mali quique esse possunt summouit, non ut Pet. | filosofus V | indi-
gandae V indagandae ESBA G | indagandae ueritatis tr. SBG || 16 laud[ari] V ||
17 probate VE probitate SBA G || 18 uitiarum V corr. m3 | seminarum ♂ V |
effusius ex effussis (m2) V effusius Em2SA fusius BG || 19 publicam ♂ V |
infecerent ♂ V inficerent SBA G | [cu]piditatibus (cu m3) V || 20 licentiam*
la[ed]jeren[t] (m del. m2) V licentia laederent EBA G | pacti SBA | enim****
ex V || 21 temporum ♂ V || 22 infirma V infima G | saltum V def. Bae. altum
Haupt fastum Corn. def. Gärtner (uel fastigium) culmen altum dubit. Her. def.
Meurig-D. | [d]iuitiarum V

nec rapiendi nec absumendi tenuere aliquem modum aliena inuadere
semper assuefacti. unde fluxioris uitae initia pullularunt et periuria, 4
et nullus existimationis respectus demensque superbia fidem suam
probrosis quaestibus polluebat. inter quae ingluuies et gurgites creuere 5
5 praerupti conuiuiorum et pro uictorialibus epulares triumphi usus-
que abundantes serici et textiles auctae sunt artes et culinarum solli-
citor cura et ambitiosa ornatarum domorum exquisita sunt spatia, /
quorum mensuram si in agris consul Quinctius possedisset, amiserat
etiam post dictaturam gloriam paupertatis.

10 Quibus tam maculosis accessere flagitia disciplinae castrensis, cum 6
miles cantilenas meditaretur pro iubilo molliores et non saxum erat ut
antehac armato cubile, sed pluma et flexiles lectuli et grauiora gla-
diis pocula — testa enim bibere iam pudebat — et quaerebantur
aedes marmoreae, cum scriptum sit antiquitatibus Spartanum mili-
15 tem coercitum acriter, quod procinctus tempore ausus sit uideri sub
tecto. adeo autem ferox erat in suos illis temporibus miles et rapax, / 7
ignauus uero in hostes et fractus, ut per ambitiones otiumque opibus
partis auri et lapillorum uarietates discerneret scientissime, contra
quam recens memoria tradidit. notum est enim sub Maximiano Caesa- 8
20 re uallo regis Persarum direpto gregarium quendam sacculum Parthi-
cum, in quo erant margaritae, repertum proiectis imperitia gemmis
abisse pellis nitore solo contentum.

1 absumendi V corr. m3 | alena ♂ V | inuaderet V corr. m3 || 2 adsuafacti V
corr. m3 | unde** (n ex ti m2; **fu. de) V | fl[u]xioris (xi add. m2) V | pulula-
runt ♂ V || 3 e[x]istimationis (x et i ult. m3) V | respect[u]s (u m3) V | s[u]-
am] V || 4 quaesti V corr. m3 | pulluebat ♂ V | glubies V gluuias Vm3 ingluuies E
Lind. eluuias BAG | cruere V creuere EG eruere SBA || 6 abundantis V
abundantes Lind. usuque abundantis serici Corn. | sollicior V sollicitior EB
AG || 7 ambiosa V corr. m3 || 8 gris ♂ V || 10 quibusdam (dam add. sup. lin.
m2) V quibus tam G | flagitiis (i alt. add. sup. lin. m2) V flagitia G | addiscipli-
nae V ad disciplinae E disciplinae BAG || 11 cantil[e]nas medita**retur V | me-
liores V molliores G || 11.12 saxa merant uthac (c add. m2; uthac del. m3) V saxa
inerant E saxam erat ut hac S saxum erat ut antehac BAG || 12 *armato V |
flexilis VB flexiles EAG | grauiora (i add. post o m1; del. et recte pos. m2) V ||
13 uiuere V bibere E BAG || 14 in antiquitatibus A Corn. || 15 acriter ♂ V ||
15.16 subiecto VE sub tecto BAG || 16 illius VA illis EBG | sit uideri — au-
tem post illius repet. (del. m2) V || 17 prae ambitione SB per ambitionem G |
otiumque] sociumque SB || 18 uarietatis V uarietas E uarietatem Em2 uarie-
tates BAG || 19 quem ♂ V | tra dedit ex tra didit (m2) V tradit E tradidit S
BAG || 20 ualle V uallae E uallo BAG | post ante sacculum add. G reiec.
Löfst. | saccutum V corr. m3 sequutum S scutum B || 21 inperitia V ex im-
peritia E imperitia S BAG || 22 habuisse Gron. Momms. asportauisse Her. |
pellis nitore ex pelli nitores (m2) V

- 9 Euenerat iisdem diebus, ut ad demendum imperatoris capillum /
 tonsor uenire praeceptus introiret quidam ambitiose uestitus. quo
 uiso Iulianus obstipuit et „ego“ inquit „non rationalem iussi, sed
 tonsorem acciri“. interrogatus tamen ille, quid haberet ex arte com-
 pendii, uicenas diurnas respondit annonas totidemque pabula iumen- 5
 torum, quae uulgo dictitant capita, et annuum stipendium graue /
 10 absque fructuosis petitionibus multis. unde motus omnes huiusmodi /
 cum cocis similibusque aliis eadem paene accipere consuetos ut pa-
 rum sibi necessarios data, quo uelint, eundi potestate proiecit.
- 5 Et quamquam a rudimentis pueritiae primis inclinatio erat erga 10
 numinum cultum paulatimque adolescens desiderio rei flagra-
 bat, multa metuens tamen agitabat quaedam ad id pertinentia quan-
 2 tum fieri poterat occultissime. ubi uero abolitis, quae uerebatur, ad-
 esse sibi liberum tempus faciendi, quae uellet, aduertit, pectoris pate-
 fecit arcana et planis absolutisque decretis aperiri templa arisque 15
 3 hostias admoueri et reparari deorum statuit cultum. utque disposito-
 rum roboraret effectum, dissidentes Christianorum antistites cum
 plebe discissa in palatium intromissos monebat ciuilius, ut discordiis
 consopitis quisque nullo uetante religioni suae seruiret intrepidus. /
 4 quod agebat ideo obstinate, ut dissensiones augente licentia non time- 20
 ret unanimantem postea plebem nullas infestas hominibus bestias /
 ut sibi feralibus plerisque Christianorum expertus. saepeque dicti-
 tabat: „audite me, quem Alamanni audierunt et Franci“ imitari pu-
 tans Marci principis ueteris dictum. sed parum aduertit hoc ab eo ni-

1 fuerat ♂ V | itidem VEB iisdem AG | de-mendum ex dem-endum (m2) V |
 capilli V capillos Vm3E capillum BAG || 2 [ue]stitus V || 3 obstupuit SBAG |
 et post obstipuit add. Her. | inquit (fu. d) V | non add. EBAG | sed V del.
 m3 sed ESBAG || 4 tomures (?) V corr. m3 | compendia VE compendii BAG ||
 6 *[uu]lgo (fu. u) V | dietitante V dictitant EBAG | annuu* V corr. m3 |
 stipendi[um aes] (um aes m3) V stipendium aes E stipendium SBAG || 7 huius
 modi V huius E huiusmodi SBAG || 8 coci V cocis EBAG | accipere penè
 tr. SBAG || 10 rudimentis ex nudimentis V || 11 qu[e]* (fu. ae) V | rei] eius
 Corn. ardentiore eius C. F. W. M. (cf. 15, 7, 10. 18, 6, 20) acriore Her. || 12 ad
 inpertientia quantum V ad id pertinentia quantum EG ad deum uel ad rem
 p. q. BA || 13 adolitis V corr. m3 adoleuit, nec B || 14 uellit V corr. m3 uelit
 SB | aduerbi V corr. m3 aduertens B || 15 plan[is] (is m3) V plane BG |
 absolutis G | aperiri VEG def. Weis operiri SBA aperire Cl. || 16 admouere
 deorum V admoueri et reparari d. G def. Weis et restituere Her. || 17 dissi-
 dentis V dissidentes EAG dissidentisque SB | *antistites (fu. r) V || 18 dis-
 cissa (fu. si; s alt. add. m2) V | ut ciuilibus tr. SBAG || 19 consortitis V corr.
 m3 | regioni suae V corr. m3 reginae suae SB || 20 adeo Vm3SBA || 21.22 bestias
 sunt sibi feralibus plerisque VBA b. s. is sibi f. p. E b. ut sunt sibi f. plerisque G
 b. ut sibi f. p. Momms. || 22 saepe quae VEB saepeque AG || 23 auditem
 quem ♂ V | Alemanni B Alemanni b1b2G || 24 principes ♂ V

miu[m] discrepare. ille enim cum Palaestinam transiret Aegyptum 5
petens, Iudaeorum fetentium et tumultuantium saepe taedio percitus /
dolenter dicitur exclamasse: „o Marcomanni, o Quadi, o Sarmatae, /
tandem alios uobis inquietiores inueni.“

5 Per hoc idem tempus rumoribus exciti uariis Aegyptii uenire com- 6
plures, genus hominum controuersum et assuetudine perplexius liti-
gandi semper laetissimum maximeque auidum multiplicatum repos-
cere, si compulsori quidquam dederit, ut leuari debito possit, uel
certe commodius per dilationem inferre, quae flagitantur, aut criminis
10 uitandi formidine diuites pecuniarum repetundarum interrogare. hi 2
omnes denseti in unum principem ipsum et praefectos praetorio gra-
cularum more strepentes interpellabant incondite modo non ante
septuagensimum annum extorquentes, quae dedisse se iure uel secus
plurimis affirmabant. cumque nihil aliud agi permetterent, edicto 3
15 proposito uniuersos iussit transire Calchedona pollicitus, quod ipse
quoque protinus ueniet cuncta eorum negotia finiturus. quibus trans- 4
gressis mandatum est nauigiorum magistris ultro citroque discurren-
tium, ne qui transfretare auderet Aegyptium, hocque obseruato cura
perpensiore euauit pertinax calumniandi propositum et omnes spe
20 praesumpta frustrati redierunt ad lares. unde uelut aequitate ipsa 5
dictante lex est promulgata, qua cauetur nullum interpellari suffra-
gatore[m] super his, quae eum recte constiterit accepisse.

1 illi VE ille Em2 BAG || 2 foetentium Iudaeorum tr. SBAG | fe[t]entium
(fu. c ?) V petentium Vm2 (?) E foetentium SBAG | saepe[ete]dio V || 3 mar-
comanni VEB (-mani) o M. AG | os armatae ♂ V || 4 inetiores V ineptiores E
inertiores SB deteriores A inquietiores G def. Corn. Sey. incertiores Horkel
Kieβl. meliores Her. (cf. 22, 7, 8) nequiores Löfst. || 5 aegypti V Aegyptii EB
AG | uenire ♂ V || 9 dilectionem interraeque V d. inter ea que E dilationem
interea dum BA d. inferre, quae G || 10 uitanti V corr. m3 | reputanda VE
repetundarum BAG | hic V hi G || 11 densi (lac. 10 litt.) unum V (i add. m2)
EA dein ipsum unum B densati in unum G denseti Kieβl. densi coactique
Brakman | ipsum om. BAG | eragu larum V e. lorum Vm3 craculorum E
graculorum BA graculorum b2G gracularum Her. || 12 morestre (tre del. m3?) V
more ES BAG || 13 septuagensinum V corr. m3 | quededisses et (s ult. del.
m3) V quededissent ex E quae dedisses, et SB quae dedisset, et A quae dedisse
se G || 15 uniwersos ♂ V | chalcidona V Chalcedona Eb2G Calcedona SBA |
ipsi V ipse G || 16 uenirent BA ueniret G | cum et V tum et EBA Btl. def.
Pet. om. G cuncta Val. | futurus V affuturus E futuros S facturos BA finitu-
rus G || 17 disrentium ♂ V || 18 Nequid V nequis EBAG nequi Cl. | tranfe-
tare ♂ V || 19 propensiore SBAG inpensiore Her. || 20 ad] in SBG || 21 quo V
corr. m3 | interpellatur V corr. m3 | suffrag[at]orem (at m3) V || 22 qua[e e]-
um V

- 7 Allapso itaque kalendarum Ianuariarum die cum Mamertini et
Neuittae nomina suscepissent paginae consulares, humilior princeps
uisus est in officio pedibus gradiendo cum honoratis, quod laudabant
2 alii, quidam ut affectatum et uile carpebant. dein Mamertino ludos
edente circenses manu mittendis ex more inductis per admissionum 5
proximum ipse lege agi ocus dixerat ut solebat, statimque admonitus/
iurisdictionem eo die ad alterum pertinere ut errato obnoxium decem
libris auri semet ipse multauit.
- 3 Frequentabat inter haec curiam agendo diuersa, quae diuisiones
multiplices ingerebant. et cum die quodam ei causas ibi spectanti / 10
uenisse nuntiatum esset ex Asia philosophus Maximus, exsiluit inde-
core et, qui esset, oblitus effuso cursu a uestibulo longe progressus /
exosculatum susceptumque reuerenter secum induxit per ostentatio-
nem intempestiuam, nimius captator inanis gloriae uisus praeclarique
4 illius dicti immemor Tulliani, quo tales notando ita relatum: „ipsi 15
illi philosophi etiam in his libris, quos de contemnenda gloria scri-
bunt, nomen suum scribunt, ut in eo ipso, quo praedicationem nobili-
tatemque despiciunt, praedicari de se ac se nominari uelint.“
- 5 Haud multo deinceps duo agentes in rebus ex his, qui proiecti sunt,
eum adiere fidentius promittentes latebras monstrare Florentii, si eis 20
gradus militiae redderetur. quos incessens delatoresque appellans /
addebat non esse imperatorium obliquis flecti indiciis ad retrahen-
dum hominem mortis metu absconditum, qui forte non diu latitare
citra spem ueniae permetteretur.

1 Ianuarium *EBAG* | mamertino *VBA* mamertinus *Em2* Mamertini *G* ||
2 neuitae *V* Neuittae *EG* Neuitta *Em2A* Neuita *B* | consularis *VE* consulares
SAG consulari *B* || 3 es *V* est *ESBAG* || 5 muro *VE* mole *B* more *AG* | in-
ductus *V* inductis *EBAG* || 6 ductus *V* *om. G* ocus *Nov.* de inductis edixerat
Thörnell prob. Miller || 7 terrato *V* errato *EG* iterato *BA* | obnoxiam *BAG* ||
7.8 decembris aurorem et ipse mutauit *V* Decembris ex (et *m2*) auro rem ipse mu-
tauit *E* D. auroram et i. m. *SBA* decem libris auri semet ipse multauit *Hadr.*
Val. || 9 frequentabant *V* frequentabat *Val. (Tm1)* | curium *V* curiam *EBAG* |
agere *SBA* | diuerso diuersaque *VE* d. diuersasque *SBA* diuersi d. *b2G* di-
uersa quae *Val. (Nm2)* | occasiones *G* || 11 Maximus (us (?) *add. sup. lin. m3*) *V*
Maximus *ESBAG* | et siluit *V* exiluit *E* exiliuit *BAG* || 13 secum induxit
om. E | prostentationem *V* per obsecutationem *E* per ostentationem *BAG* ||
15 quod *A* *Madv.* q. est *Momms.* | relatum *V* *def. Blomgren* relatum est *G*
Madv. | ips[i] (i *m3*) *V* || 16 [commendanda] (*m3*) *V* contemnenda *ESBAG* ||
17 scribuntur in *V* scribunt in *E* sc., ut in *SBG* inscribunt. ut in *A* | quod
SBG | praedictionem *♂ V* || 18 despiciunt *V* *corr. m3* || 19 ait *V* At non *E* At
BA Haud *G* | inceptus *V* post *E* deinceps *BAG* || 20 diere *♂ V* | uedentius *V*
uehementius *EBAG* fidentius *G* | florentiis *V* Florentii *ESBAG* | eius *VB* eis
EAG || 21 inceses *♂ V* | dilatoresque *V* delatoresque *EBAG* || 24 uineae *V*
ueneae *Vm3* uitae *ESBA* ueniae *G*

Aderat his omnibus Praetextatus, praeclarae indolis grauitatisque 6
priscae senator, ex negotio proprio forte repertus apud Constanti-
nopolim, quem arbitrio suo Achaiae proconsulari praefecerat potestate.

Nec tamen cum corrigendis ciuilibus ita diligenter instaret, omisit 7
5 castrensia rectores militibus diu exploratos apponens, urbes quin
etiam per Thracias omnes cum munimentis reparans extimis curans-
que sollicite, ne arma uel indumenta aut stipendium uel alimenta
deessent his, quos per supercilia Histri dispersos excursibusque bar-
barorum oppositos agere uigilanter audiebat et fortiter. quae cum 8
10 ita diuideret nihil segnus agi permittens, suadentibus proximis, ut
aggrederetur propinquos Gothos saepe fallaces et perfidos, hostes
quaerere se meliores aiebat; illis enim sufficere mercatores Galatas,
per quos ubique sine condicionis discrimine uenundantur.

Haec eum curantem et talia commendabat externis nationibus 9
15 fama ut fortitudine, sobrietate, militaris rei scientia uirtutumque
omnium incrementis excelsum paulatimque progrediens ambitum
oppleuerat mundi. proinde timore eius aduentus per finitimos lon- 10
geque distantes latius explicato legationes undique solito ocus con-
currebant hinc Transtigritanis pacem obsecrantibus et Armeniis, /
20 inde nationibus Indicis certatim cum donis optimates mittentibus
ante tempus ab usque Diuis et Serendiuis, ab australi plaga ad fa-
mulandum rei Romanae semet offerentibus Mauris, ab aquilone et
regionibus solis, per quas in mare Phasis accipitur, Bosporanis aliis-

1 praedextatus ♂ V || 2 [periscae] (fu. prae-) V priscae ESBAG | aput V
corr. m3 || 3 quaem V quem EG quem in S quasi in B qui in A | achiae V
Achaiae ESBAG | praeferat V praefecerat EG om. SB praefuerat A | pote-
s[tat]e (tat m3) V || 6 commonimentis VE cum monimentis BA cum munimen-
tis G | repparans V || 7 in[d]umenta (d m3) V | aut] ut V aut E uel BAG || 8 de[e]s-
sent (e m3) V | per add. Em2 AG | cursibusque ♂ V || 9 augebat VB agebat E
angebat A audiebat G auebat Momms. uolebat Nov. | fortiter VE ferocior S
BA et fortiter G def. Nov. Blomgren fortiterque Momms. Brakman || 10 signius V
corr. m3 || 11 propinquo VE propinquos BAG e propinquo Cl. in app. | Got-
thos b1b2G | saep[e]* (e m3) V || 12 fuficeret V sufficere EA sufficeret SB
fufficere b2G | mer[c]atores (c ex g m3) V || 13 conditionis V || 14 c[u]ran-
tem V | [tal]ia (m3) V || 15 rei militaris tr. BAG || 17 fitimos ♂ V || 18 solito
eius V s. magis Vm3E sollicite ad eum BAG sollicitus Val. in adn. (Nm2Dm2)
Btl. solito ocus Hadr. Val. || 19 tran[sti]giritanis (sti m3; r alt. add. m2) V ||
21 tempus[que****] (fu. abusque; que m3) V tempusquae que (que del. m2) E
tempus abusque SG t. adusque BA | diuisset serendiuis V lac. 11 litt. E diui-
sisset serendi ius SBA Indis et Serindis G | ut V ad G || 22 semet semet (semet
alt. del. m3) V || 23 fasis V Phasis ESBAG | bosporianis V bosforanis EB Bos-
forianis S Bosphoranis AG | aliique V corr. m3

que antehac ignotis legationes uehentibus supplices, ut annua complentes sollemnia intra terrarum genitalium terminos otiose uiuere sinerentur.

- 8 Appositum est, ut existimo, tempus ad has partes nos occasione magni principis deuolutos super Thraciarum extimis situque Pontici 5 sinus uisa uel lecta quaedam perspicua fide monstrare.
- 2 Athos in Macedonia mons ille praecelsus nauibus quondam Medicis peruius et Caphereus Euboicus scopulus, ubi Nauplius, Palamedis pater, classem collisit Argiuam, licet longo spatio controuersi a Thessalo mari distingunt Aegaeum, quod paulatim fusius adolescens, / 10 dextra, qua late protenditur, per Sporadas est insulosum atque Cycladas, ideo sic appellatas, quod omnes ambiunt Delon partu deorum insignem, laeua Imbrum et Tenedum circumluens et Lemnum et
- 3 Thasum, quando perflatur Lesbo illiditur uiolentius. unde gurgitibus refluus Apollinis Sminthei templum et Troada perstringit et Ilium 15 heroicis casibus claram efficitque Melana sinum oppositum Zephyro, / cuius apud principium Abdera uisitur, Protagorae domicilium et Democriti, cruentaeque Diomedis Thracii sedes et conualles, per quas Hebrus sibi miscetur, et Maronea et Aenus, qua diris auspiciis coepta moxque relictas ad Ausoniam ueterem ductu numinum properauit Aeneas. 20
- 4 Hinc gracilescens paulatim et uelut naturali quodam commercio ruens in Pontum eiusque partem † ad se uncens in speciem Φ litterae

1 legationibus Vm3 | uehementibus SBA | supplicis V supplices Em2G supplicis SBA || 5 deuolutus V deuolutos EBAG || 6 uisa add. Vm2 sup. lin. | tecta VEB lecta AG || 7 adhos V Athos EBAG | prece[1]sus (l m3) V || 8 caphereus V Caphareus ESBAG | palamedis V Palamedis EBAG || 9 consilit V conlisit E Val. (Wm2) concidit BAG || 9. 10 contro uersaria thessamalitis tingunt V controuersaria thessalicis contingunt E c. Thessamalitis cingitur S controuersam T. c. BA controuersi a Thessalo mari distingunt G || 11 [d]extra (d m3) V | insolosum V || 12 parte VE partu Em2 Val. patriam BAG || 13 leuami Imbrum ettaene dum (mi del., Im add. m2) V leua Imbrum et tenedum (uel andrum add. in marg. m2) E L. Embrum et T. SB laeua Imbrum et T. AG | lennum V Lemnum ESBAG || 14 thrasum (r add. sup. lin. m2) V tarsum E Taxum SBA Thasum G | quanto VBA quando EG | perflatur per (per pr. add. sup. lin., per alt. del. m2) V || 15 fluis VE suis add. Em3 in marg. fluminis BA refluus G | throada V Troada EBAG || 16 herocis ♂ V | clarum SBG | m[e]lana (e m3) V | zephyri VE Zephyro BAG || 17 [ab]dera (ab m3) V | [ui]situr (ui m3) V || 19 matronae aeatenus (e alt. ex c m2; a tert. del. et a ult. inter e et t superscr. m3) V matronae aeatenus E macrone etenus S M. tenus B Maronea, et Aenos A M. ac Aenus G || 20 at V corr. m3 || 21 graciliscens SBG || 22 adseuncens V ad se iungens EG adfiguratam B assumens A adsciscens Val. in adn. Btl. ad se uniens Gron. in adn. Asiae iungens Eyss. adstringens Löfst. || 22 — p. 261, 1 litterae caelitterae V 1. caeliterre (caeliterre del. m2) E litterae caeli et terrae BA Graecae litterae G litterae Graecae Eyss.

Graecae formatur exin Hellespontum a Rhodopa scindens, Cynossema,
 ubi sepulta creditur Hecuba, et Coelan praeterlabitur et Seston et
 Callipolin. contra per Achillis Aiacisque sepulchra Dardanum con-
 tingit et Abydon, unde iunctis pontibus Xerxes maria pedibus per-
 5 agravit, dein Lampsacum, Themistocli dono datam a rege Persarum,
 et Parion, quam condidit Iasionis filius Parius. unde semiorbe turges- 5
 cens altrinsecus lataque aperiens terrarum diuortia circumfluis spa-
 tiis Propontidos respergit ex eoo latere Cyzicum et Dindyma, reli-
 giosa Matris Magnae delubra, et Apameam Ciumque, ubi Hylam ...
 10 et Astacum secuto tempore Nicomediam a rege cognominatam, qua
 in occasum procedit, Cherronesum pulsat et Aegospotamos, in quo
 loco lapides casuros ex caelo praedixit Anaxagoras, et Lysimachiam
 et ciuitatem, quam Hercules conditam Perinthis comitis sui memoriae
 dedicauit. et ut effecte pleneque Φ litterae figura seruetur, in medi- 6
 15 tullio ipso rotunditatis Proconesus insula est oblonga et Besbicus.

Post cuius summitatem in angustias rursus extenuatum Europam 7
 et Bithyniam intercurrentes per Calchedona et Chrysopolim et stationes
 transit obscuras. nam supercilia eius sinistra Athyras portus despec- 8
 tat et Selymbria et Constantinopolis, uetus Byzantium, Atticorum
 20 colonia, et promunturium Ceras praelucentem nauibus uehens con-
 structam celsius turrim, quapropter Ceratas appellatur uentus inde
 suetus oriri praegelidus.

1 et in V exin Val. | hellisponu marodo pascindens V hellespontum arodopa
 scindens E Hellesponto a Rhodo ascendens B H. Marodopa scindens A H. à
 Rhodopa s. G || 1.2 Cynossem aubis V c. ubi Vm3E Cynossema, ubi BAG || 2 [ec]-
 cuba (ec m3) V Echuba ES Hecuba BAG | et¹ add. Vm2 || 3 acchillis (c alt.
 add. sup. lin. m3) V || 4 abidum ex aboedum (m2) V Abydon E BAG | xersis V
 Xerxes E Xerxis S Xerxes BAG || 5 lapsa cum V Lampsacum E BAG ||
 6 [ia]sonis (ia m3) V Iasonis ESAG Iasionis B | paris VEBG Parius A Lind. |
 curcescens ex curgescens (m2) V curuescens Vm3E turgescens SBAG || 7 cir-
 cumfluit Vm3E || 8 eo V eoo Val. || 9 Apamiam V | chiumque Vm3E cinum-
 que SB || 9.10 ubi hylam secuto VE ubi Hilam s. SBA ubi Hylam om., et Asta-
 cum add. G lac. post Hylam indic. Pithoeus Hadr. Val. (N) Hyla Gron. in adn. et
 Olbiam add. Gron. in adn. Pet. || 11 ego spotamus V quos potamus Vm3E Egos
 p. B Aegos potamos A A. potamus G || 13 et del. Vm3 om. E | hircules V corr.
 m3 | perithoi E Perinthum BAG || 14 effectae plenaque EBG || 15 ipso-
 rum unditatis V ipso rotunditatis Em2G ipsorum undicatis SBA | besbum
 cus V besbunchus E Belbinicus BA Besbicus G || 17 bithiniam V | chalci-
 dona V Chalcedona Eb2G Calcedona SBA | et ante Chrysopolim om. BG ||
 18 trans V corr. m3 trans SB | athira sportus V Athyras portus EAG Carbiletis
 p. B || 19 selmuria V selinbria Vm3E Selymbria SBAG | uetus ex uentus V ||
 20 coconstructam G || 21 elatas VE (Chaeras in marg.) Pharos BAG Ceratos
 Salm. Ceratas Hadr. Val. | uetus VBA uentus E Hadr. Val. et uetus G ||
 22 suetus oripi V s. oriri E Hadr. Val. fontes Euripis B fons E. A f. Euripus
 b2G

- 9 Hoc modo fractum et participatione maris utriusque finitum iam-
que mitescens in aequoream panditur faciem, quantum potest cadere
10 sub aspectum late diffusum et longe. omnis autem eius uelut insularis
circuitus litorea nauigatio uiginti tribus dimensa milibus stadiorum, /
ut Eratosthenes affirmat et Hecataeus et Ptolemaeus alique huius- 5
modi cognitionum minutissimi scitatores, in speciem Scythici arcus /
11 neruo coagmentati geographiae totius assensione firmatur. et qua
sol oceano exsurgit eoo, paludibus clauditur Maeotidos; qua declinat
in uesperum, Romanis prouinciis terminatur; unde suspicit sidus
arctoum, homines alit linguis et moribus dispares; latus eius austri- 10
12 num molli deuexitate subductum. per haec amplissima spatia oppida
sunt dispersa Graecorum, quae cuncta aetatibus uariis praeter pauca
Atheniensium coloni condidere Milesii inter Ionas alios in Asia per
Nileum multo ante locati, Codri illius filium, qui se pro patria bello
13 fertur Dorico deuouisse. extremitates autem arcus utrimque tenues 15
duo exprimunt Bospori e regione sibi oppositi, Thracius et Cimmeri-
cus, hac causa Bospori uocitati, quod per eos quondam Inachi filia
mutata, ut poetae locuntur, in bouem ad mare Ionium permeauit.
14 Dextram igitur inflexionem Bospori Thracii excipit Bithyniae latus,/
quam ueteres dixere Mygdoniam, in qua Thynia et Mariandena sunt 20

1 expraticipatione (r *ambo add. m2*) V exparticipatione EA ex participatione SB et p. G | finitus V finitum G || 3 aspectum (m *del. m2*) V aspectum ESB AG | omnes V omnis Em2 BAG || 4 nauigatio ♂ V || 5 ptholomeus VEB Ptolemaeus AG || 6 cognicionum V *corr. m3* | munitissimi VA minutissimi E Val. (Wm2) scientissimi BG | in *add. G* in uel ad *add. Brakman* || 7 coagmentoti V coagmenti E coaugmentati SBA coagmentati G | geographiae V | firmatur VEA firmatus S formatus B formatur G | quia VEB quā AG || 8 meotidos (s *add. m2*) V | declinati V *corr. m3* declinanti S declinante BA || 9 uesper ultromanis (l *del.*, nis *ex nus m2*) V u. romanis E uespera, ultromanus BA in uesperum, Romanis G || 10 hominis V *corr. m3* | aliter ♂ V alie S alii BA || 11 deuexitatae (de *ex te m2*; con *sup. de, tum del. m3*) V deuexitate EA uexitate BG || 13 condide ♂ V | milesi V Milesii ESBAG || 14 locate V locatae EBA locati G || 15 utrumque V utrinque ESBAG extremitatis autem arcus utrumque tenus Pighi || 16 bospropriae ex bosproriae V bosfori E os proprie S ora propriae B Bosphori è A Bospori e G | Cymerius B Cimmerius A || 17 uocati SBG || 18.19 imbus quem admaxionem (adma *del.*, ad mare ionium permeauit dextrum igitur infle** *add. in marg. m2*) V i. q. axionem (ad mare — infle-om.) E inbusque ad mare Ionium permeauit dextrum igitur ad maxionem S in bouem ad m. I. p. d. i. ad Maeotim BG i. b. ad m. I. p. d. i. ad inflexionem A dextram Val. || 19 Bosphori ESBAG | excepit VEBG excipit A | Bithynia G | lacus SB litus Btl. Gdt. prob. Pet. || 20 dixeris V dixere EBA G | thyniam V Thynia EBA G | martam dena V marthandena E Mesembria BA Mariandena G

regiones, et Amyci saeuitia Bebryces exempti uirtute Pollucis remotaque statio, in qua uolitantes minaciter harpyias Phineus uates horrebat; per quae litora in sinus oblongos curuata Sangarius et Phyllis et Lycus et Rheba fluuii funduntur in maria, quibus controuersae
 5 cyaneae sunt Symplegades, gemini scopuli in uertices undique porrecti deruptos, assueti priscis saeculis obuam sibi cum horrendo fragore collis molibus ferri cedentesque retrorsus acri assultu ad ea reuerti, quae pulsant. per has saxorum dehiscentium concursantiumque crebritates, si etiam ales interuolasset, nulla celeritate pin-
 10 narum eripi poterat, quin interiret oppressa. hi scopuli, cum eos Argo 15
 prima omnium nauis Colchos ad direptionem aurei properans uelleris / praeterisset innoxia, immobiles turbine circumfracto stetero corporati, ut eos aliquando fuisse diremptos nulli nunc conspiciantium credant, nisi super hoc congruerunt omnes priscorum carminum
 15 cantus.

Post Bithyniae partem prouinciae Pontus et Paphlagonia protenduntur, in quibus Heraclea et Sinope et Polemonion et Amisos amplae sunt ciuitates et Tios et Amastris, omnes ab auspicio diligentia fundatae Graecorum, et Cerasus, unde aduexit huiusmodi poma Lucullus, insulaeque duae, Trapezunta et Pityunta continentes oppida non obscura. ultra haec loca Acherusium specus est, quod accolae *Μυχο-* 17

1 amycis aebitia baebrycis V amicis seuitia bebricis E Amyci Bebrycia Bebrycis BA Amyci saeuitia Bebryces G || 2 quaestatio V que statia E que Thracia BA (quae) -que statio G | arpyas VEB harpyias AG || 3.4 curuatas (tas ex tes m2) angarius et fullis et bycus et reba V curua Sangarius et f. et bicus et rheba E curuatus angarius et sulis et b. et Reba S c. sangarius et S. Bizes et Rhaebas B c. S., et Psillis, B. et Rhebas A curuata S. et Sulis, B. et R. G Phyllis Val. Lycus Lind. || 5 extranea V extraneae EBAG cyaneae Val. in adn. | geminis (s del.) V || 6 diruptis ex dirubtis (m2) V diruptis ESB diruptos AG deruptos Her. | orrendo ex urendo (m2) V || 7 con[lisi]s V | cadentesque VBG cedentesque Em2A || 9 crebritatis ex crebri (m2) V crebritates EBAG | ales ex iles (m2) V | pennarum Vm3EA || 12 immobilis turbine circumfractos cetero non corporati V immobilis turbine circumfracto stetero non corpora rati E immobiles t. c. s. torporati BA i. t. c. s. concorporati G || 13 ut eo V eos E ut eos BAG | fuisset ♂ V || 14 congruerint E congruerent BAG || 16 prouintiae ♂ V | paphlagoniam (m del.) V Paphlagoniam SB || 17 heraclaeae ex heraclaeae (m2) V Heracleae EB Heraclea A Heraclea et G | amissos V amisos E Amysos BAG || 18 sunt et (et del. m2) V sunt et SB | auspicio digentiae V a. degentiae E auspicio diligentiae B a. diligentia AG auspiciis Her. || 20 insulae (ex singulae m2) quae arduae V insulaeque a. ESBAG duae Btl. | trepezunt aethpidunta V trapezunta a. E Traperunta et chpidunta S T. et Theodosiam B Trapezunta et Theodosia A T. et Pityunta G | continentis VEB A continentes b1b2G || 21 urtra V corr. m3 | haec ex enim (m2) V | YYXOTIONTION V YYXOTIONTIONA E lac. 13 litt. S fumeum B NYXOΠIONTION A μυχοπόντιον G

πόντιον appellant, et portus Acone fluuiique Acheron idemque Arcadius et Iris et Thybris et iuxta Parthenius, omnes in mare ictu rapido decurrentes. Thermodon his est proximus ab Armonio defluens monte et Themiscyreos interlabens lucos, ad quos Amazonas quondam migrare necessitas subegerat talis.

5

- 18 Attritis damnorum assiduitate finitimis Amazones ueteres, quae eos cruentis populabantur incursibus, altiora spirabant uiresque suas circumspectantes his, quae propinqua saepius appetebant, ualidiores / raptae praecipiti cupiditatis ardore perruptis nationibus plurimis manus Atheniensibus intulerunt acrique concertatione effuse disiectae / 10
19 omnes nudatis equitatus sui lateribus corruere. harum interitu cognito residuae ut imbelles domi relictæ extrema perpressae uicinitatis et repensantis similia funestos impetus declinantes ad pacatiorem sedem transiere Thermodontis, quarum progenies longe deinde propagata per numerosam subolem manu firmissima ad loca reuerterat 15 genitalia, secuto tempore populis diuersarum originum formidabilis.
20 Haud procul inde attollitur Carambis placide collis contra septemtrionem Helicen exurgens, cuius e regione est Criumetopon, Taurices promunturium duobus milibus et quingentis stadiis disparatum. / hocque ex loco omnis ora maritima, cuius initium Halys est amnis, / 20 uelut longitudine lineali directa nerui efficit speciem duabus arcus
21 summitatibus complicati. his regionibus Dahae confines sunt, acerrimi omnium bellatores, et Chalybes, per quos erutum et domitum est

1 appellant V | fluuii diuesae cherontidem quae V f. diuis (ex diues m2) Acherontidemque E f. Coralius Acheron qui BA f. diuersi, Acheron idemque G fluuiique Cl. || 2 Tembrius BAG || 3 Thermodoon Eb₂G || 4 thermis cyreos V thernus c. E Themiscyrreos B Themiscyreos AG | interluens dubit. Cl. c. c. in app. || 5,6 migrare — amazonas add. Vm2 in marg. || 6 amazonas Vm2 Amazones G || 6,7 que eo VBA quae eo E quae eos G || 8 que VEG quae BA | saepias V copias E saepius BAG || 9 praecipidi ♂ V | et post ardore add. G | perreptis ♂ V | plurimis ♂ V || 10 effusae disiectae V e. disiectaeque EBA fusae ac disiectae G et Btl. || 11 aequitatis V equitatus ESBAG | interito V interitu ESBAG || 12 ut om. SBG | belles V corr. m3 | perpressa V perpressae EBA G || 12,13 uicinitatis et VBA G def. Blomgren Frassinetti uicinitatis E et u. tr. Cl. || 13 peccatorum V pactorum E pacatorum BA pacatiorem G || 14 transieret hermodoctis V transiere termodontis EA transire Thermodontis B transiere Thermodoontis b₂ (transire) G | quaram ♂ V | progmis ♂ V || 15 firmissa V corr. m3 || 16 pupula ♂ V || 17 haut ♂ V | placide VE def. Meurig-D. placidi BAG | septemtr[i]***onem V septrionem G s. del. ut gloss. Wagn. || 18 elicen ex ilicen (m2) V Helicen Hadr. Val. | crium*[eto]pon (criu ex crui) V | tauricae* (e add. m2; *fu. s) V Tauricae ESBAG Taurices Cl. || 19 promuntorium V | millebus V corr. m3 | stadiis* V || 22 conpligati V complicati ESBAG || 23 *erutum (fu. s) V | domitium ex comitum (m2) V domitum ESBAG

primitus ferrum. post quos terras patentes Byzares obtinent et Sa-
 pires et Tibareni et Mossynoeci et Macrones et Philyres, populi nulla
 nobis assuetudine cogniti. a quibus breui spatio distant uirorum mo- 22
 numenta nobilium, in quibus Sthenelus est humatus et Idmon et
 5 Tiphys, primus Herculis socius, Amazonico bello letaliter uulneratus, /
 alter augur Argonautarum, tertius eiusdem nauis cautissimus rector. /
 praetercursis partibus memoratis Aulion antron est et fluenta Calli- 23
 chori ex facto cognominati, quod superatis post triennium Indicis
 nationibus ad eos tractus Liber reuersus circa huius ripas uirides et
 10 opacas orgia pristina reparauit et choros. trieterica huiusmodi sacra
 quidam existimant appellari. post haec confinia Camaritarum pagi 24
 sunt celebres et Phasis fremebundis cursibus Colchos attingit, Aegyp-
 tiorum antiquam subolem, ubi inter ciuitates alias Phasis est nomine
 fluuii dictitata et Dioscurias nunc usque nota, cuius auctores Amphi-
 15 tus et Cercius Spartani traduntur, aurigae Castoris et Pollucis, qui-
 bus Heniochorum natio est instituta. paulum ab his secernuntur 25
 Achaei, qui bello anteriore quodam apud Troiam consummato, non
 cum super Helena certaretur, ut auctores prodidere nonnulli, usque in
 Pontum reflantibus uentis errore delati cunctisque hostilibus sta-
 20 bilem domicilii sedem nusquam repperientes uerticibus montium in-
 sedere semper nualium et horrore caeli districti uictum sibi cum peri-
 culis rapto parare assuefacti sunt atque eo ultra omnem deinde fero-

1 patientes V patentes E B A G | bytares V bitares Em2 Byzares B A G |
 Tapires B A G || 2 tipareni et massinoeci et utacrones et filires V t. et massinoeci
 et utracones et f. E Tihareni et Mossinoeci et Macrones et Phylires B Tibareni,
 et M., et M. et Ph. A T., et Mossynoeci et M. et Philyres G | nullo V nul-
 la E B A G || 3 adissuitudine V assuetudine E B A G | monimenta b₂G || 4 in
 om. B A G | sthelenus V Sthenelus Val. || 5 titor V Typhis B A G | hirculis V
 corr. m3 | sonius ex sinus (m2) V socius E B A G | uello V corr. m3 || 6 cau-
 tis ♂ V || 7 alio nautro VE alionorsum B A Alion antron G Aulion Val. | est
 et] est E sunt B A || 8 factato ♂ V || 9 natiobus ♂ V | libere uersus ♂ V liber
 uersus S B | spipas ♂ V | uiridis V (ri add. sup. lin. m2) E B uirides A G || 10 rep-
 parauit (a pr. ex e m3) V | tria terica VE trieterica B A G || 11 appellari (lac. 28
 litt. in fin. us.) V sine lac. E B A G lac. restit. Gdt. | hae (♂) confima V haec con-
 finia E S B A G || 12 fremibundis ex frumibundis (m2) V | cursis colehos V
 Cursiscoleos E cursibus Colchos B A G || 14 dictitata ♂ V | dioscoria VE Dio-
 scurias B A G | nata V corr. m3 || 15 Telchius B A G | a ante quibus add. G ||
 16 instimata ♂ V || 17 antetereiore (te alt. del. m2?) V || 18 elena V | non nullius V
 nonnulli usque Em2 nonnulli B A G || 19 hostibus V hostilibus G || 20 domici-
 liis idem VE d. sedem B A G domicilii s. Corn. || 21 uiriumetum sibi V uictum
 s. E G annum s. uictum B A | cum peculis V cum periculis E G peculiis B A ||
 22 rapto V B A G def. Meurig-D. rapta E raptu Corn. | ultro VE ultra B A G

ciam saeuierunt. super Cercetis, qui isdem adnexi sunt, nihil memoratu traditur dignum.

- 26 Quorum post terga Cimmerici agitant incolae Bospori, ubi Milesiae sunt ciuitates harumque uelut mater omnium Panticapaeum, quam perstringit Hypanis fluuius, genuinis intumescens aquis et externis. / 5
 27 itineribus hinc extensis Amazones ad usque Caspium mare porrectae / circumcolunt Tanain, qui inter Caucasias oriens rupes per sinuosos labitur circumflexus Asiamque disternans ab Europa in stagnis
 28 Maeoticis delitescit. huic Ra uicinus est amnis, in cuius superciliis quaedam uegetabilis eiusdem nominis gignitur radix proficiens ad 10
 29 usum multiplices medellarum.
 30 Ultra Tanain panduntur in latitudinem Sauromatae, per quos amnes fluunt perpetui, Maraccus et Rhombites et Theophanius et Totor-
 31 danes. licet alia quoque distans immanibus interuallis Sauromatarum praetenditur natio litori iuncta, quod Coracem suscipiens fluuium / 15
 in aequor eiecat Euxinum.
 Prope palus est Maeotis amplissimi circumgressus, ex cuius uber-
 30 mis uenis per Panticapes angustias undarum magnitudo prorumpit in Pontum, cuius in dextro latere insulae sunt Phanagorus et Her-
 31 monassa studio constructae Graecorum. circa haec stagna ultima extimaque plures habitant gentes, sermonum institutorumque uarietate dispariles, Ixomatae et Maeotae et Iazyges Roxolanique et Halani et Melanchlaenae et cum Gelonis Agathyrsi, apud quos adamantis est copia lapidis, alique ultra latentes, quod sunt omnium penitissimi. /

1 hisdem *SB* iisdem *AG* | adnexti ♂ *V* || 2 tradiditur ♂ *V* || 3 posterga *V* | cimerrici (*r alt. add. sup. lin. m2*) *V* Cimmerici *AG* Cimmerii *Btl.* | agitant* *V* | Bospori *SBAG* || 4 pantica peum (*t ex c m2*) *V* || 5 per ge gythyfanis *V* pergegitifanis *E* per Gegithifanus *B* pertingit Panticapus *A* praetexit Hypanis *G* perstringit *Val. in adn.* praecingit *Löfst.* || 6 ad] et ♂ *V* | caspi*um *V* | porrectas *VE* porrectae *Em2 BAG* || 7 caucacios *V* Caucasias *EBAG* | sinu[os]os *V* || 8 disternant *ex* disternans (*m2*) *V* disternat *E* disternans *SBAG* || 9 meoti[cis] *V* | delidiscit *V* delitescit *ESBAG* | Rha *BAG* | super ♂ *V* || 12 multitudinem ♂ *V* || 12.13 dames fluunt ♂ *V* || 13 rombitis *VE* Embolus *B* Rhombitus *A* Rhombites *G* | theofanes *V* Theophanes *EG* Teriodes *B* Theophanius *A* || 14 liet *V* licet *EG* Lagous et *BA* | manibus ♂ *V* || 15 coracen *VBA* coracem *EG* || 16 aequorae eiecat extremum (*e tert. add. m2*) *V* equore e. e. *E* aequor e. e. *SBAG* Euxinum *Btl.* || 17 amplissima *V* amplissimi *G* || 18 perpatares *VBA* perpetuas *E* Panticapes *Voss.* || 19 in *add.* *EBAG* | textro ♂ *V* | panagorus *VE* Phanagorus *BAG* || 20 extimaeque *ex* existimae quae (*m2*) *V* extimaeque *EBAG* || 21 quae ♂ *V* || 22 disperiles *V* *def. Her.* dispariles *Vm3EBAG* | ixomate *V* Ixomatae *E* Zamareni *B* Iaxamatae *AG* || 22.23 et Iazyges — Melanchlaenae *om. SB* || 22 iazytes *V* jazices *E* Iazyges *AG* | roxolanique *VE* Roxolanique *AG* | Alani *G* || 23 Melanchlaeni *A* || 24 ladidis ♂ *V*

sed Maeotidos lateri laeuo Cherronesus est propinqua, coloniarum 32
plena Graecarum; unde quieti sunt homines et sedati adhibentes
uomeri curam et prouentibus fructuariis uicitantes.

A quibus per uaria regna diducti itineribus modicis Tauri disso- 33
5 ciantur, inter quos immani diritate terribiles Arichi et Sinchi et Na-
paei incendente saeuitiam licentia diuturna indidere mari nomen in-
hospitale; et a contrario per cauillationem Pontus Euxinos appella-
tur, ut euethen Graeci dicimus stultum et noctem euphronen et
furias eumenidas. deos enim hostiis litantes humanis et immolantes 34
10 aduenas Dianae, quae apud eos dicitur Orsiloche, caesorum capita
fani parietibus praefigebant uelut fortium perpetua monumenta faci-
norum.

In hac Taurica insula Leuce sine habitatoribus ullis Achilli est de- 35
dicata. in quam si fuerint quidam forte delati, uisis antiquitatis
15 uestigiis temploque et donariis eidem heroi consecratis uespero repe-
tunt naues; aiunt enim non sine discrimine uitae illic quemquam per-
noctare. ibi et aquae sunt et candidae aues nascuntur alcyonibus si-
miles, super quarum origine et Hellespontiacis proeliis tempore disse-
remus. sunt autem quaedam per Tauricam ciuitates, inter quas emi- 36
20 nent Eupatoria et Dandace et Theodosia et minores aliae nullis hu-
manis hostiis impiatae.

Hactenus arcus apex protendi existimatur. eius nunc residua leniter 37
sinuata subiectaque ursae caelesti ad usque laeuum Bospori Thracii

1 cherenessus V Cheronessus Vm3ESBG Cheronesus A | coloniarum ♂ V ||
2 graecarum ♂ V || 3 prouentibus ♂ V || 4 deducti V diducti G || 5 arichi
VEAG Erinthi SB Arichi Wagn. Kell. || 6 incendente seuitiam ex intende-
naeuitiam (m2) V intendentes seuitiam E intendente s. SBAG | inhospitali
BG || 7 Euxinus SBAG || 8 graece b₂G | euphronen V || 9 deos VBA def. Pet.
deis Em2 diis G | hostis V corr. m3 | litantes propitiantes (p. superscr. m3 ?) V
litantes EBAG || 11 pariantibus V corr. m3 | praefigebat ♂ V | fatinorum (n
add. sup. lin. m2) V fcorum E Fanorum SB facinorum AG || 13 has V hac ES
BAG | insulae VE insula BAG || 14 iussis V uisis EBAG || 15 eroi V corr.
m3 || 17 et aqua V corr. m3 et grauiae Lind. et aquilae Val. (Nm2) gauiae Corn. |
altionibus ex altyonibus (m2) V Alcyonibus ESB halcyonibus AG | simi-
les ex missimiles V || 18 quaram ♂ V | illespontiacis V Hellespontiacis ESBAG
hellespontiaci Em2 Gdt. | prelii Em2 Gdt. | disseremus V def. Harmon dissereba-
mus Gdt. prob. Thompson || 19 enim net (n alt. del. m2) V et E est B eminent AG
eminent Cl. || 20 theodosio ex theodosio (m2) V Theodosia EBAG || 21 hostias
impiaté V hostiis impiatae ESBAG || 22 haertenus ♂ V || 23 ursae secaealestis
(se del. m2) V u. caelesti EBAG | ad ex et (m2) V || 23—p. 268, 1 recunbas (c
ex u m3) poritraculatus V rectum bospori tracii latus E Caspias portas, articu-
latus BA laeuum Bospori Thracii latus G Bospori Hadr. Val.

latus, ut ordo postulat, exsequemur id admonentes, quod, cum arcus omnium gentium flexis curuantur hastilibus, Scythici soli uel Parthici/ circumductis utrimque introrsus pandis et patulis cornibus effigiem lunae decrescentis ostendunt medietatem recta et rotunda regula diuidente.

5

- 38 Ergo in ipso huius compagis exordio, ubi Rhiphaei deficiunt montes, /
habitant Aremphaei, iusti homines placiditateque cogniti, quos amnes
Chronus et Bisula praeterfluunt, iuxtaque Massagetae Halani et Sar-
getae aliique plures obscuri, quorum nec uocabula nobis sunt nota
39 nec mores. interiectu deinde non mediocri Carcinites panditur si- 10
nus eiusdemque nominis fluuius et religiosus per eas terras Triui-
40 lucus. dein Borysthenes a montibus oriens Neruiorum primigeniis
fontibus copiosus concursuque multorum amnium adolescens mari
praeruptis undarum uerticibus intimatur, cuius in marginibus nemo-
rosis Borysthenes est ciuitas et Cephalonesus et arae Alexandro Magno 15
41 Caesarique Augusto sacratae. longo exinde interuallo paene est insula,
quam incolunt Sindi ignobiles post eriles in Asia casus coniugiis potiti
dominorum et rebus, quibus subiectum gracile litus Achilleos uocant
indigenae dromon exercitiis ducis quondam Thessali memorabilem. /
eique proxima est ciuitas Tyros, colonia Phoenicum, quam praestrin- 20
git fluuius Tyras.
- 42 In medio autem spatio arcus, quod prolixae rotunditatis esse prae-
diximus quodque expedito uiatori diebus conficitur quindecim, Euro-
paei sunt Halani et Costobocae gentesque Scytharum innumerae, /
quae porriguntur ad usque terras sine cognito fine distentas. quarum 25
pars exigua frugibus alitur, residuae omnes palantes per solitudines
uastas nec stiuam aliquando nec sementem expertas, sed squalentes
et pruinosas ferarum taetro ritu uescuntur eisque caritates et habi-

1 hordo ♂ V || 2 curuentur AG || 3 utrorsus ♂ V | pedis ex paudis (m2) V
pandis EG pedibus BA || 4 decriscentis ex decrescentis (m2) V | rotundo V
rotundo E rotunda SBAG || 6 rifei V Rhiphaei EBAG Rhipaei Btl. | omnes V
montes G || 7 armefi VE Arimaspi BAG Arimphaei Val. in adn. | placidita-
temquae (m del. m2) V | omnes V amnes G || 8 chronius VEAG Chonius SB
Chronus Val. in adn. | bissula E Vistula Val. in adn. Visula Hadr. Val. in
adn. | iuxtaquem ♂ V | Alani b₂G | Sarmatae BAG || 9 [no]ta V || 10 car-
cinetes ♂ V | pauditur ♂ V || 12 Neurorum BAG || 13 fontibu ♂ V || 14 in
add. Vm2 om. E || 15 boryst thenes V boristenes E Borysthenes SBAG |
aetarae V aetatae EB et arae AG || 16 paene] Peuce A || 17 posterilesiasia V
posteri lesiasi E post Herdes in Asia B p. heriles in A. AG | coniungii V con-
iugii E coniugiis BAG || 18 ahillios V Achillios EA Achilleos B Achilleos b₂G ||
19 indignae ♂ V || 20 colonio V colonia EBAG || 24 Alani b₂G || 25 usquae ♂ V |
cognita V cognito ESBAAG || 26 aliter V alitur EBAG | pallantes V || 27 stru-
am ♂ V || 28 ruinonas V ruinosas E pruinosas BAG

tacula uilesque supellectiles plaustris impositae sunt corticibus tectis /
et, cum placuerit, sine obstaculo migrant eodem carpenta, quo libuerit,
conuoluentes.

Cum autem ad alium portuosum ambitum fuerit uentum, qui arcus 43
5 figuram determinat ultimam, Peuce prominet insula, quam circum-
colunt Trogodytae et Peuci minoresque aliae gentes, et Histros quon-
dam potentissima ciuitas et Tomi et Apollonia et Anchialos et Odessos,
aliae praeterea multae, quas litora continent Thraciarum. amnis uero 44
Danubius oriens prope Rauracos montesque confines limitibus Raeti-
10 cis per latiore orbem praetentus ac sexaginta nauigabiles paene
omnes recipiens fluuios septem ostiis per hoc Scythicum latus erumpit
in mare. quorum primum est Peuce cum insula supra dicta, ut inter- 45
pretata sunt uocabula Graeco sermone, secundum Naracustoma, ter-
tium Calonstoma, quartum Pseudostomon; nam Borionstoma ac
15 deinde Stenostoma longe minora sunt ceteris, septimum caenosum et
palustri specie nigrum.

Omnis autem circumfluo ambitu Pontus et nebulosus est et dulcior 46
aequorum ceteris et uadosus, quod et concreseat aer ex umorum spi-
ramine saepe densetus et irruentium undarum magnitudine tempe-
20 ratur et consurgit in breuia dorsuosa limum glebasque aggerente
multitudine circumuenientium fluentorum. et constat ab ultimis no- 47
stri finibus maris agminatim ad hunc secessum pariendi gratia petere
pisces, ut aquarum suauitate salubrius fetus educant in receptaculis

1 supellectiles V | tectus V tectis ESBAG || 4 ad add. Vm2 sup. lin. reiec.
Bae. || 6 Trogodytae BAG | Peucini G || 7 potissimi V potentissima EBA G
potissima Btl. | appollonia V Apollonia EBA G | odyssos V Odissos ESBG
Odessos A Lind. || 8 litera V corr. m3 || 9 montes V montesque Her. | confines
om. SB || 10 protentus SBAG || 11 omnes add. Gdt. | hostiis VEB ostiis
AG | laetus B litus G || 12 primum (pri add. sup. lin. m2) V | peuciae (c add.
sup. lin. m2) V | insula supra dicta sequest. Cl. cum deesse putau. Her. || 13 na-
racustoma V Naracustoma Em2BAG || 14 quarum ♂ V | psseudostomon V
Pseudostomon ESBG Pseudostoma A | boriostoma E Boreostoma BA Bo-
reonstoma G || 15 longe minora V prob. Rühl languidiora Gdt. | genus et V g.
est ESBA ingens et G i. set Rühl segnius Gdt. caenosum Nov. caenosa Cl. in
app. || 16 paulus tri V palustri Em2SBAG | spetie V | pigrum Rühl Toma-
schek reiec. Meurig-D. || 17 dultior ♂ V || 18 aequoribus BAG | et ante concre-
scat om. SBAG | concreseat G | arex S latex BA || 19 saepae ♂ V | tensetus V
densetus E Vogel tensus BA densatus G | multitudine SBAG || 20 torsuosa V
tortuosa EBA dorsuosa G | globosque V glebasque Btl. Reines. Wagn. in comm.
glareasque Corn. || 21 nostris V nostri EBA G || 22 acminatim V corr. m3 ||
23 foetum BG | inreceptabile ex -bilis (m2) V in receptaculis EG nec inter-
cipiantur. BA

- cauis, qualia sunt ibi densissima, securi uoracium beluarum; nihil enim in Ponto huiusmodi aliquando est uisum praeter innoxios del-
 48 phinas et paruos. quidquid autem eiusdem Pontici sinus aquilone caeditur et pruinis, ita praestringitur gelu, ut nec amnium cursus sub-
 teruolui credantur nec per infidum et labile solum gressus hominis 5
 possit uel iumentum firmari, quod uitium numquam mare sincerum, /
 sed permixtum aquis amnicis temptat. prolati aliquantorsum lon-
 gius quam sperabamus, pergamus ad reliqua.
- 49 Accesserat aliud ad gaudiorum praesentium cumulum, diu quidem speratum, sed dilationum ambage multiplici tractum. nuntiatum est 10
 enim per Agilonem et Iouium postea quaestorem Aquileiae defen-
 sores longioris obsidii taedio cognitoque Constanti excessu patefactis
 portis egressos auctores prodidisse barbarum isdemque uiuis exustis, /
 ut supra relatum est, omnes concessionem impetrasse delictorum et
 ueniam. 15
- 9 At prosperis Iulianus elatior ultra homines iam spirabat periculis expertus assiduus, quod ei orbem Romanum placide iam regenti uelut mundanam cornucopiam Fortuna gestans propitia cuncta gloriosa deferebat et prospera antegressis uictoriarum titulis haec quoque adiciens, quod, dum teneret imperium solus, nec motibus internis est 20
 concitus nec barbarorum quisquam ultra suos exsiluit fines; populi omnes auiditate semper insectari praeterita ut damnosa et noxia in laudes eius studiis miris accendebantur.
- 2 Omnibus igitur, quae res diuersae poscebant et tempora, perpensa deliberatione dispositis et militibus orationibus crebris stipendioque 25

1 cauis V c. quae EG anicula BA cauis, qualia Her. *parataxim def. Blomgren* | densissima om. BA | trucissima post beluarum add. BA || 2 innoxio V innoxios EBA G || 3 pauos ♂ V paucos SBG || 4 pruinis VE pruinis BAG | it ♂ V | perstringitur SBAG | amnium V || 7 aliquanto A aliquorsum G aliquanto sumus Her. || 8 sperabamus ex sperabamus (m2) V sperabamus EAG speramus SB | reliqua ♂ V || 11 agilonem ex abilonem (alil- ?) V | aquileiae ex aluileiae V || 12 longiores ex longior et (m2) V longioris EA longe B longiore G | obsidie V obsidii EAG obsideri B | constantii (i ult. ex s) excessu* (fu. s) V Constantis excessu ESB Constantii e. AG Constanti *Harmon c. c.* || 13 egresso ex egressus (m2) V egressos EAG egresso SB || 16 sperabat VEB spirabat AG | periculis SBAG || 17 urbem VBG orbem Vm3EA | Romanam SBG | placita ei iam VE p. iam B placite iam A placide iam G | regente V regenti G || 19 prospera V || 20 quoddam ♂ V || 21 exiliuit SBAG | et populi G sed p. Val. populique *Haupt asynd. def. Blomgren* || 22 insectandi AG || 23 accendebatur V incendebantur E accendebantur SBAG || 24 tempera V corr. m3 || 25 crebriis V crebris ESBAG | suspendioque VE stipendioque BAG

competenti ad expedienda incidentia promptius animatis cunctorum
 fauore sublimis Antiochiam ire contendens reliquit Constantinopolim
 incrementis maximis fultam; natus enim illic diligebat eam ut geni-
 talem patriam et colebat. transgressus itaque fretum praetercursa 3
 5 Calchedone et Libyssa, ubi sepultus est Hannibal Poenus, Nicome-
 diam uenit, urbem antehac inclutam, ita magnis retro principum
 amplificatam impensis, ut aedium multitudine priuatarum et publi-
 carum recte noscentibus regio quaedam urbis aestimaretur aeternae.
 cuius moenia cum uidisset in fauillas miserabiles consedis- 4
 10 animi tacitis fletibus indicans pigriore gradu pergebat ad regiam hoc
 maxime aerumnis eius illacrimans, quod ordo squalens occurrit et po-
 pulus nimium quantum antehac florentissimus; et agnoscebat quos-
 dam ibidem ab Eusebio educatus episcopo, quem genere longius con-
 tingebat. hic quoque pari modo ad reparanda, quae terrae subuerterat 5
 15 tremor, abunde praestitis plurimis per Nicaeam uenit ad Gallo-
 graeciae fines, unde dextrorsus itinere declinato Pessinunta conuertit/
 uisurus uetusta Matris Magnae delubra, a quo oppido bello Punico
 secundo carmine Cumano monente per Scipionem Nasicam simulacrum
 translatum est Romam. cuius super aduentu in Italiam pauca cum 6
 20 aliis huic materiae congruentibus in actibus Commodi principis di-
 gressus per excessum. quam autem ob rem hoc nomine oppidum sit
 appellatum, uariant rerum scriptores: quidam enim figmento deae 7
 caelitus lapso ἀπὸ τοῦ πεσεῖν, quod cadere nos dicimus, urbem asse-
 ruere cognominatam. alii memorant Iulum, Trois filium Dardaniae

1 ea ante expedienda add. BAG | incitenti V intenti E incitent SBA inci-
 tanti G incidentia Val. in adn. | animas S animos BA || 3 fultum V corr. m3 ||
 4 praeter culsam (m add. m3) V pretermissa E celsam B praeter celsam A
 praetercursa G || 5 calcedona VE Calcedonam B Chalcedona AG Chalcedone
 Btl. | lyssam B Libyssam A | Nicomedia V corr. m3 inde N. BG || 6 magis
 petro V magnopere E magis retro S magnis r. BAG || 7 inpenses ♂ V | priua-
 ritarum ♂ V || 9 fidisset V corr. m3 | angorum V corr. m3 || 10 pigriori SBAG ||
 11 eius om. SBG | et add. Val. | populi BAG || 12 antehoc ex atehoc (m2) V an-
 tehac EBAG || 13 ibidem V ibidem ESBAG | ducatus V educatus E G duca-
 tos BA || 14 hoc ♂ V | subuerteret VBG subuerterat EA || 15 praestiti V prae-
 stitit E praestito BA praestitis G | gallogreciae ex gallograccitias (m2) V ||
 16 res sinunta V corr. m3 || 17 uenusta ♂ V | matres V corr. m3 || 18 cum taeno
 VE Cumano Em2BAG | spitionem V corr. m3 || 18.19 simulacrutans latum V
 corr. m3 || 19 aduentum VBA aduentu EG || 20 hic V huic ESBAG | com-
 modis ♂ V | digressus VE digressus SBAG || 21 Qam V | ob rem autem
 tr. SBAG || 23 Δ ΠΟ ΤΟΥΤΕCΙΝ V ΔΠΟ ΤΟΥ ΠΕCΙΝ E πέσειν B ἀπὸ τοῦ
 πεσεῖν A (πέσειν) G || 24 cogniminatam ♂ V

regem, bello cum ... sic appellasse; at Theopompus non illum id egisse, sed Midam affirmat, Phrygiae quondam potentissimum regem.

- 8 Venerato igitur numine hostiisque litato et uotis Ancyram rediit /
eumque exinde progredientem ulterius multitudo inquietabat, pars
uiolenter erepta reddi sibi poscentium, alii querentes consortiis se cu- 5
rialium addictos iniuste, nonnulli sine respectu periculi agentes ad
usque rabiem, ut aduersarios suos laesae maiestatis criminibus illi-
9 garent. uerum ille iudicibus Cassiis tristior et Lycurgis causarum mo-
menta aequo iure perpendens suum cuique tribuebat nusquam a uero
abductus, acrius in calumniatores exsurgens, quos oderat multorum 10
huiusmodi petulantem saepe dementiam ad usque discrimen exper-
tus, dum esset adhuc humilis et priuatus. exemplumque patientiae
eius in tali negotio, licet sint alia plurima, id unum sufficiet poni. /
inimicum quidam suum, cum quo discordabat asperrime, commisisse
in maiestatem turbulentius deferebat imperatoreque dissimulante / 15
eadem diebus continuis replicans interrogatus ad ultimum, qui esset,
quem argueret, respondit municipem locupletem. quo audito prin-
ceps renidens „quibus indiciis“ ait „ad hoc peruenisti?“ et ille „pur-
11 pureum sibi“ inquit „indumentum ex serico pallio parat“, iussusque
post haec ut uilis arduae rei uilem incusans abire tacitus et innoxius 20
nihilominus instabat. quo taedio Iulianus defetigatus ad largitionum
comitem uisum propius „iube“ inquit „periculoso garrulo pedum
tegmina dari purpurea ad aduersarium perferenda, quem, ut datur

1 regem uellocum V r. locum G r. bello cum plurimi ibi cecidissent inde locum *Günther lac. indic. Cl.* r. bello cum Tantalo de finibus regnorum conflato, quod utrimque plurimi cecidissent, locum *Gärtner* | appellasset V appellasse *Em2 BAG* appellasse at *Cl. a. set Her.* | itegisse ex idigesse (*m2*) V tetigisse (*ti del. m2*) E tetigisse BA id egisse G || 2 frygiae V || 3 nomine ♂ V nomine ES | hostisque ♂ V | anticyram *Vm3 EBA* | reddit VB redit *Eb2 G* rediit A *Cl.* || 4 progrediente V progredientem *EBAG* || 5 erupta VE erepta BAG | poscens BG poscentes *dubit. Her.* exposcens *Nov.* | quaerentes VEBG querentes SA | se curiarium V se curiarum EAG securitatum B se curialium *Gron. in adn.* || 6 addictus V *corr. m3* adictis SB | nonnullis VB nonnulli EAG || 8 illi VE ille BAG | iudicans BA iudicibus *del. Corn.* | cassiis ex cassus V casu ES casus BA Cassiis G | tristiore ex tristior (*m2*) V tristiore ESB tristiores A tristior G | liguris S litigia BA || 9 suae B sua *b1b2 G* || 11 expertur V expertus *ESBAG* || 13 fufficiet V sufficiet EA sufficit SBG || 14 commississe VE dixisse BAG || 16 edem ♂ V || 17 Respondens ♂ V | munipem ♂ V || 19 inquit sibi *tr. SBAG* | inquit ♂ V | parati ususque V parauit u. est E parati usque S parat u. B p. iussusque AG || 20 innoxiiis V innoxius *ESBAG* || 21 defatigatus *ESBAG* || 22 inquit ♂ V | perriculoso ex perriculoso (*m2*) V pediculoso *Reines. Btl. Haupt* perridiculoso *Her.* | garruto V garrulo E *Btl. Haupt* garrito S garritu BA garritori G

intellegi, clamydem huius coloris memorat sibi consarcinasse, ut sciri possit sine uiribus maximis quid pannuli proficient leues.“

Sed ut haec laudanda et bonis moderatoribus aemulanda, ita illud 12 amarum et notabile fuit, quod aegre sub eo a curialibus quisquam 5 appetitus, licet priuilegiis et stipendiorum numero et originis penitus alienae firmitudine communitus, ius obtinebat aequissimum, adeo ut plerique territi emercarentur molestias pretiis clandestinis.

Itineribus itaque emensis cum ad Pylas uenisset, qui locus Cappa- 13 docas discernit et Cilicas, osculo susceptum rectorem prouinciae no- 10 mine Celsum iam inde a studiis cognitum Atticis ascitumque in consessum uehiculi Tarsum secum induxit. at hinc uidere properans An- 14 tiochiam, orientis apicem pulchrum, usus itineribus solitis uenit ur- bique propinquans in speciem alicuius numinis uotis excipitur publi- cis miratus uoces multitudinis magnae salutare sidus illuxisse eis 15 partibus acclamantis. euenerat autem isdem diebus annuo cursu com- 15 plecto Adonea ritu uetere celebrari, amato Veneris, ut fabulae fin- gunt, apri dente ferali deleta, quod in adulto flore sectarum est indi- cium frugum. et uisum est triste, quod amplam urbem principumque 20 domicilium introeunte imperatore tunc primum ululabiles undique 16 planctus et lugubres sonus audiebantur. hic patientiae eius et lenitu- dinis documentum leue quidem apparuit, sed mirandum. Thalassium quendam ex proximo libellorum insidiatorem fratris oderat Galli, quo adorare adesseque officio inter honoratos prohibito aduersarii, cum quibus litigabat in foro, postridie turba congregata superflua adito 25 imperatore „Thalassius“ clamitabant „inimicus pietatis tuae nostra uiolenter eripuit.“ et ille hac occasione hominem opprimi posse con- 17

1 clamydem ex damydem (m2) V || 2 proficient BAG || 4 a om. BG || 6 firmi-
tudi*ne (e ex i m2) V firmitudine E fortitudine SBAG | commonitus ♂ V |
subobtenebat (b alt. ex p m2) V suboptinebat E obtinebat SBAG ius o. Pet. ||
7 plequae ♂ V | aemertarentur V emercarentur Em2SBAG | modestias VA
molestias EBG || 7.8 clandestinis (lac. 7 litt.) itineribus itaque V c. Magnis
itaque itineribus E c. itineribus itaque BAG def. Sey. et magnis add. Nov. et
immensis Brakman (cf. 15, 2, 9) || 8 pyla VE Pylas BAG || 9 prouintiae V |
mine ♂ V || 10 agnitum SBG | atticis (i pr. ex u) V | consensum V corr. m3
consensum SB || 11 arsum V corr. m3 | ad V at EBAG || 13 spetiem ♂ V |
nominis V corr. m3 nominis SB | publicas BG || 15 addamans: V adclaman-
tis Em2AG adamans SB | hisdem ESB iisdem AG || 16 Adonia BAG |
ueteri SBAG || 18 quae V que EA om. SBG || 19 imperator et nunc V im-
peratore et nunc ESBA i. nunc G tunc Cl. || 20 sonus ♂ V soni E sonitus
BAG | patientia VBA patientiae EG || 22 fratris ederat SA fratrisederat B ||
23 quae officio ex quo afficio (m2) V quae om. SB officium BA || 24 latige-
bat V litigabat ESBA || 25 clamitabat V clamitabant G || 26 [h]occas-
sione V occasione ESBA | conitiens V

iciens „agnosco“ respondit „quem dicitis offendisse me iusta de causa, sed silere uos interim consentaneum est, dum mihi inimico potiori faciat satis“. mandauitque assidenti praefecto, ne audiretur eorum negotium, antequam ipse cum Thalassio rediret in gratiam, / quod breui euenit.

5

- 10 Ibi hiemans ex sententia nullis interim uoluptatibus parebat aut illecebris, quibus abundant Syriae omnes, uerum per speciem quietis iudicialibus causis intentus non minus quam arduis bellicisque, quibus distrahebatur multiformibus curis, exquisita docilitate deliberans, quibus modis suum cuique tribueret iustisque sententiis et improbi modicis coercerentur suppliciis et innocentes fortunis defenderentur intactis. et quamquam in disceptando aliquotiens erat intempestius, quid quisque iurgantium coleret, tempore alieno interrogans, tamen nulla eius definitio litis a uero dissonans repperitur / nec argui umquam potuit ob religionem uel quodcumque aliud ab 15
- 3 aequitatis recto tramite deuiasse. iudicium enim hoc est optandum et rectum, ubi per uaria negotiorum examina iustum † id est et iniustum; a quo ille ne aberraret, tamquam scopulos cauebat abruptos. hoc autem ideo assequi potuit, quod leuitatem agnoscens commotioris ingenii sui praefectis proximisque permittebat, ut fidenter impetus 20 suos aliorum tendentes, atque decebat, monitu opportuno frenarent;
- 4 monstrabatque subinde se dolere delictis et gaudere correctione. cumque eum defensores causarum ut conscium rationis perfectae plausibus maximis celebrarent, fertur id dixisse permotus: „gaudebam

1 offendissi V offendisse ESBAG || 2 causas et V causa et ESBAG || 3 faciat** (fu. is) V || 6 uoluptatibus VEB def. Sey. uoluptatum AG uoluptatis Val. | pariebatur V patiebatur E potiebatur SBAG parebat Val. rapiebatur Hadr. Val. capiebatur Btl. Ernest. parebat aut Sey. | inlecebris* V || 7 habundant* V | spetiem ♂ V || 8.9 arduis quam bellicis distrahebatur G -que quibus] uicibus Nov. -que rebus Her. || 9 exquisita* V | liberans VE librans BAG deliberans Corn. || 11 coercentur VA coercerentur EG coarcentur B | subpliciis (p ex b m2) V | et innocentes add. G et innoxii Her. || 11.12 defenderentur *erat intempestius (fu. a) V intactus — aliquotiens add. in marg. post erat Vm2 d. erat intactis E d. e. intactus SBA d. intactis G (erat recte pos.) || 13 locret ♂ V | alienum ♂ V || 14 diffinitio SBG || 15 arguunt quam VEB argui unquam AG || 16 deuiasse V deuiasse ESBAG || 17 id est V idem est Horkel Haupt Kell. uidere est Corn. distinguitur Nov. uidet Pet. diuidit Momms. statutum est Brakman euidentis est Walter || 18 n*e (fu. a) V || 19 commotioris V commotioris EG commotionis BA || 20 ingeniis ut V ingenii ut E ingenii BA i. sui G || 20—22 quae permittebat quae subinde VE que p. quaeri, subinde BA ut fidenter — monstrabat add. G || 21 ad quae G atque Kell. Corn. Pet.

plane praeque me ferebam, si ab his laudarer, quos et uituperare posse
aduerterem, si quid factum sit secus aut dictum.“ sufficiet autem pro
multis, quae clementer egit in litibus cognoscendis, hoc unum ponere
nec abhorrens a proposito nec absurdum. inducta in iudicium femina
5 quaedam, cum palatinum aduersarium suum e numero proiectorum
cinctum praeter spem conspexisset, hoc factum insolens tumultuando
querebatur et imperator „prosequere“, ait, „mulier, si quid te laesam
existimas; hic enim sic cinctus est, ut expeditus per lutum incedat. /
parum nocere tuis partibus potest.“

10 Et aestimabatur per haec et similia, ut ipse dicebat assidue, uetus 6
illa Iustitia, quam offensam uitii hominum Aratus extollit in cae-
lum, imperante eo reuersa ad terras, ni quaedam suo ageret non le-
gum arbitrio erransque aliquotiens obnubilaret gloriarum multiplices
cursus. post multa enim etiam iura quaedam correxit in melius am- 7
15 bagibus circumcisis indicantia liquide, quid iuberent fieri uel ueta-
rent. illud autem erat inclemens obruendum perenni silentio, quod
arcebat docere magistros rhetoricos et grammaticos ritus Christiani
cultores.

Isdem diebus notarius ille Gaudentius, quem opponendum per Afri- 11
20 cam missum supra diximus a Constantio, Iulianus quin etiam ex uica-
rio, earundem partium nimis fautor, retracti sub uinculis morte per-
iere poenali. tunc et Artemius ex duce Aegypti Alexandrinis urgenti- 2
bus atrocium criminum mole supplicio capitali multatus est. post
quem Marcelli ex magistro equitum et peditum filius ut iniectans im-
25 perio manus publica deletus est morte. Romanus quin etiam et Vin-
centius Scutariorum scholae primae secundaeque tribuni agitasse
conuicti quaedam suis uiribus altiora acti sunt in exsilium.

Cumque tempus interstetisset exiguum, Alexandrini Artemii com- 3
perto interitu, quem uerebantur, ne cum potestate reuersus, id enim
30 minatus est, multos laederet ut offensus, iram in Georgium uerterunt

1 praemeque me ferebam V premeque f. E prae me quem efferebam SB p.
meque e. A -que mee. G praeque me ferebam Nov. | laudarem V laudarer ES
BAG || 2 secus factum sit tr. SBAG || 3 huc ♂ V | eum VB unum AG ||
5 protectorum BAG || 7 quaerebatur VBA querebatur b₂G | telam V te iam
BA te laesam G || 8 existimans (n del. m2) V | exditus ♂ V expeditus SBA |
latum VA lutum BG || 10 hac ♂ V | ip ♂ V || 11 offensa V offensam EBAG ||
12 re uer sam V reuersa BAG || 13 erratisque SBAG || 14 cor[rexit in me-
lius] V || 15 qui V quid ESBAG || 16 erat om. BG | indemens V inclemens
BAG | perreni V corr. m3 || 17 retóricos V || 19 Hisdem SB Iisdem AG | Gau-
dentius ille notarius tr. SBAG | affricam V || 20 supra V | uicari ♂ V ||
21 earundem V | perieri V periere ESBAG || 27 conuincti ♂ V

episcopum uipereis, ut ita dixerim, morsibus ab eo saepius appetiti. /
 4 is in fullonio natus, ut ferebatur, apud Epiphaniam, Ciliciae oppidum, /
 auctusque in damna complurium contra utilitatem suam rei que com-
 munis episcopus Alexandriae est ordinatus, in ciuitate, quae suapte
 motu et ubi causae non suppetunt seditionibus crebris agitur et 5
 5 turbulentis, ut oraculorum quoque loquitur fides. his efferatis homi-
 num mentibus Georgius quoque ipse graue accesserat incentiuum apud
 patulas aures Constantii multos exinde incusans ut eius recalcitrantes
 imperiis professionisque suae oblitus, quae nihil nisi iustum suadet et
 6 lene, ad delatorum ausa feralia desciscibat. et inter cetera dicebatur 10
 id quoque maligne docuisse Constantium, quod in urbe praedicta
 aedificia cuncta solo cohaerentia a conditore Alexandro magnitudine
 impensarum publicarum exstructa emolumentis aerarii proficere de-
 7 bent ex iure. ad haec mala id quoque addiderat, unde paulo post
 actus est in exitium praeceps. reuersus e comitatu principis cum 15
 transiret per speciosum Genii templum multitudine stipatus ex more, /
 flexis ad aedem ipsam luminibus „quam diu“ inquit „sepulchrum
 hoc stabit?“ quo audito uelut fulmine multi perculsi metuentesque,
 ne illud quoque temptaret euertere, quidquid poterant, in eius perni-
 8 ciem clandestinis insidiis concitabant. ecce autem repente perlato 20
 laetabili nuntio indicante exstinctum Artemium plebs omnis elata
 gaudio insperato uocibus horrendis infrendens Georgium petit rap-
 tumque diuersis mulcandi generibus proterens et conculcans diua-
 ricatis ... pedibus.
 9 Cumque eo Dracontius monetae praepositus et Diodorus quidam / 25
 ueluti comes iniectis per crura funibus simul exanimati sunt; ille,

1 morsib[us] V || 1. 2 adpetitus in fullio VB appetiti. qui in f. A a. Infulio G
 adpetiti is *Günther Pet.* In fullonio *Lind.* || 2 aepifaniam cilitiae V || 3 conplu-
 rimum VB complurium AG || 4 alexandrae V Alexandriae SBAG || 6 tur-
 bolentis (bo *add. sup. lin. m3*) V turbulentis ESBAG || 7 accesserant V
 accesserat EBAG || 8 aures *add. Vm2 sup. lin.* | incausans V causans SBA
 incusans G | recalcitrantes (t *pr. add. sup. lin. m2*) V recalcitrantes ESAG re-
 calcitrans B || 10 et *add. Vm2 sup. lin.* || 12 m[agn]itudine V || 13 extructae
 molumentis (u *pr. ex a*, u *alt. ex li*) V extructa emolumentis BA e., emolimen-
 tis G | proficere *add. Vm2 sup. lin.* || 15 [ei]us V eius SB eiectus A trusus G
 actus *Kießl.* | ex SBAG || 16 spetiosum V | stipatur V stipatus EBAG ||
 17 inquit ♂ V || 18 QVO AVDito (it *add. sup. lin. m2*) V || 18. 19 perculsim metuen-
 tesque (i *ult. del. m2*) V perculsi metuentesque SB p. m. ne AG || 19 euertaret V
 euertere EBAG | poterat V poterant EBAG | eius V cuius Vm3S eius EB
 AG || 20 insidiis *add. G* | ECCEAVTVM ♂ V || 21 pleps V || 23 mulctandi
 SBAG || 23. 24 diuaricatis pedibus V enecat *post ped. add. Horkel* conficit *uel*
relinquit ante ped. Günther (conf. *def. Harmon*) interfecit *post ped. Nov. lac. indic.*
Cl. c. c. distrahit *ante ped. add. Češka*

quod aram in moneta, quam regebat, recens locatam euertit, alter,
 quod, dum aedificandae praeesset ecclesiae, cirros puerorum licentius
 detondebat, id quoque ad decorum cultum existimans pertinere. quo 10
 non contenta multitudo immanis dilaniata cadauera peremptorum
 5 camelis imposita uexit ad litus isdemque subdito igne crematis ci-
 neres proiecit in mare id metuens, ut clamabat, ne collectis supre-
 mis aedes illis exstruerentur ut reliquis, qui deuiare a religione com-
 pulsi pertulere cruciabiles poenas ad usque gloriosam mortem in-
 temerata fide progressi et nunc martyres appellantur. poterantque
 10 miserandi homines ad crudele supplicium ducti Christianorum adiu-
 mento defendi, ni Georgi odio omnes indiscrete flagrabant. hoc com- 11
 perto imperator ad uindicandum facinus nefandum erectus iamque
 expetiturus poenas a noxiis ultimas mitigatus est lenientibus proxi-
 mis missoque edicto acri oratione scelus detestabatur admissum mi-
 15 natus extrema, si deinde temptatum fuerit aliquid, quod iustitia
 uetet et leges.

Inter haec expeditionem parans in Persas, quam dudum animi ro- 12
 bore conceperat celso, ad ultionem praeteritorum uehementer elatus
 est sciens et audiens gentem asperrimam per sexaginta ferme annos
 20 inuississe orienti caedum et direptionum monumenta saeuissima ad
 internecionem exercitibus nostris saepe deletis. urebatur autem bel- 2
 landi gemino desiderio, primo, quod impatiens otii lituos somniabat
 et proelia, dein, quod in aetatis flore primaueo obiectus efferatarum
 gentium armis recalentibus etiamtum regum precibus et regalium, /
 25 qui uinci magis posse quam supplices manus tendere credebantur, /
 ornamentis illustrium gloriarum inserere Parthici cognomentum ar-
 debat.

Quae maximis molibus festinari cernentes obtrectatores desides et 3
 maligni unius corporis permutationem tot ciere turbas intempestiuas /

1 eram ♂ V aream BA || 4 caduerunt ♂ V || 5 latus V litus E Val. in adn.
 (N) lacus SBAG | hisdemque SB iisdemque AG | subito SBAG || 6 ut add. G |
 clamabat om. A || 6.7 supraemis saedes V supremis, sedes ESB A s., ae-
 des G || 7 que V qui Em2BAG || 8 cruabiles ♂ V || 10 miserendi ♂ V || 11 geo
 gio dio (odio coniunxit m2 ?) V Georgii odio ESBAG | flagrassent BAG ||
 13 expe*titurus (fu. r) V | linientibus ex lenientibus (m2) V || 14 minatur VB mi-
 natus EAG || 15 iustitiam VB iustitia EAG || 17 expeditione V expeditionem
 ESBAG | parsas V Persas ESBAG | animis V corr. m3 || 19 sexanginta V ||
 20 inuississe V inuississe E inuississe BAG || 21 internitionem V || 22 litu[o]s V ||
 23 ex V et ESBAG | effetarum V efferarum ESBAG efferatarum Eyss. ||
 24 armis recalentibus armis VB recalentibus armis Vm3EA armis, recentibus G
 a. recalentibus Val. || 26 or[na]mentis illustrium (1 pr. add. m3) V | gloria-
 ram ♂ V | parthicio ♂ V || 29 mali*gni (fu. n) V | permutatione EAG per-
 mutationum B | tot ciere V (i alt. add. m3) EAG totiens SB tot ciere Cl.

indignum et perniciosum esse strepebant studium omne in differendo
 procinctu ponentes. et dictitabant his praesentibus, quos audita re-
 ferre ad imperatorem posse rebantur, eum, ni sedatius ageret in im-
 modica rerum secundarum prosperitate, uelut luxuriantes ubertate
 4 nimia fruges bonis suis protinus occasurum. et haec diu multumque 5
 agitantes frustra uirum circumlatrabant immobilem occultis iniuriis,
 5 ut Pygmaei uel Thiodamas agrestis homo Lindius Herculem. ille
 tamen ut maioris praeter ceteros spiritus nihilo lentius magnitudinem
 expeditionis secum commentans in praeparandis congruis operam
 nauabat enixam. 10
 6 Hostiarum tamen sanguine plurimo aras crebritate nimia perfun-
 debat tauros aliquotiens immolando centenos et innumeros uarii pe-
 coris greges auesque candidas terra quaesitas et mari adeo, ut in dies
 paene singulos milites carnis distentiore sagina uicitantes incultius /
 potusque auiditate corrupti umeris impositi transeuntium per pla- 15
 teas ex publicis aedibus, ubi uindicandis potius quam cedendis con-
 uiuiis indulgebant, ad sua diuersoria portarentur, Petulantes ante
 omnes et Celtae, quorum ea tempestate confidentia creuerat ultra
 7 modum. augebantur autem caerimoniarum ritus immodice cum im-
 pensarum amplitudine antehac inusitata et graui et quisque, cum 20
 impraepedite liceret, scientiam uaticinandi professus, iuxta imperitus
 et docilis, sine fine uel praestitutis ordinibus oraculorum permitte-
 bantur scitari responsa et extispicia nonnumquam futura pandentia /
 oscinumque et auguriorum et ominum fides, si repperiri usquam posset, /
 8 affectata uarietate quaerebatur. haecque dum ita procedunt more 25
 pacis multorum curiosior Iulianus nouam consilii uiam ingressus est /
 uenas fatidicas Castalii recludere cogitans fontis, quem obstruxisse
 Caesar dicitur Hadrianus mole saxorum ingenti ueritus, ne, ut ipse

1 diffendo ♂ (*lac. 2 litt.*) V || 3 sitatius ♂ V | inmodica V in inmodica *Corn.*
 in modica *Momms.* || 4 sedarum ♂ V | luxoriantes V || 5 nemia ex nimia (*m2*) V
corr. m3 | occasurum V || 7 pigmei V | homo lidius V (*lid. ex adius*) E Homo-
 lidius *SBA* homo Lydius *G* Lindius *Lind.* | herculei VE cum Hercule *BA*
 Herculem *G* || 8 coeteros V || 11 nemia ex nimia (*m2*) V *corr. m3* | pes funde-
 bat ♂ V || 13 ouesque *BAG* | terraquae situs V terraque s. E terrae s. B
 terra quaesitas *AG* || 14 sigulos ♂ V | carnes VEB carnis *AG* | sagita ♂ V ||
 15 lateas V *corr. m3* || 16 caedendis V edendis E cedendis *SBA G* concedendis
Btl. Wagn. def. Pet. Nov. reiec. Bae. || 17 sua — ante *add. Vm2 in marg.* | di-
 uersa oria *Vm2* diuersoria *ESBAG* || 18 et *add. Vm2 sup. lin.* || 21 in praepeditae
 (*p alt. ex c m2*) V | **licerae (*fu. de*) V elicere E licere *SB* liceret *AG* | fati-
 cinandi ♂ V || 22 permittebatur *AG* || 24 omnium VB omnium E ominum
AG || 26 multo *Haupt* cultorum *Her.* | nouam *add. Vm2* || 27 castralii V Ca-
 stalii *EAG* Castelli *SB* || 28 molis V mole *EBA G*

praecinientibus aquis capessendam rem publicam comperit, etiam alii similia docerentur: ... affatus circumhumata corpora statuit exinde transferri eo ritu, quo Athenienses insulam purgauerant Delon.

Eodem tempore diem undecimum kalendarum Nouembrium am- 13
 5 plissimum Daphnaei Apollinis fanum, quod Epiphanes Antiochus rex
 ille condidit iracundus et saeuus, et simulacrum in eo Olympiaci Iouis
 imitamenti aequiperans magnitudinem subita ui flammaram exustum
 est. quo tam atroci casu repente consumpto ad id usque imperatorem 2
 ira prouexit, ut quaestiones agitari iuberet solito acriores et maiorem
 10 ecclesiam Antiochiae claudi. suspicabatur enim id Christianos egisse /
 stimulos inuidia, quod idem templum inuiti uidebant ambitioso
 circumdari peristylis. ferebatur autem licet rumore leuissimo hac ex 3
 causa conflagrasse delubrum, quod Asclepiades philosophus, cuius in
 actibus Magnenti meminimus, cum uisendi gratia Iuliani peregre ad
 15 id suburbanum uenisset, deae caelestis argenteum breue figmentum, /
 quocumque ibat secum solitus ferre, ante pedes statuit simulacri sub-
 limis accensisque cereis ex usu concessit, unde medietate noctis emen-
 sa, cum nec adesse quisquam potuit nec iuuare, uolitantes scintillae
 adhaesere materiis uetustissimis ignesque aridis nutrimentis erecti /
 20 omne quidquid contingi potuit, licet discretum celsitudine, concrema-
 runt. eo anno sidere etiamtum instante brumali aquarum incessit 4
 inopia metuenda, ut et riui cassescerent quidam et fontes antehac
 aquarum copiosis pulsibus abundantes, sed in integrum postea resti-

1 praecinientibus V | capessendam V *corr. m3* || 2 aliis VB alii EAG | do-
 cerentur adfastus V d. ac statim G d. ad fastus Pet. lac. indic. Momms. saltem
 deumque explens || 4 die V diem Kiefl. || 5 dafnei appollinis V || 6 dedit ♂ V ||
 6.7 [io]uis semitamentiae qui perans V Iouis semet amenti equiperans E I.
 imitamenti aequiparans BAG Phidiaci eiusque post imit. add. Momms. imita-
 mentum eiusque aeq. Damsté; coniect. Momms. Damsté reiec. Downey Gärtner ||
 8 id adusque SBG || 9 iubere V iuberet ES BAG || 10 anthiochiae (h alt. add.
 sup. lin. m2 ?) V || 12 circumdari dari (dari alt. del. m2) V | haec V hac ESB
 AG || 13 delubrum ♂ V || 14 Magnentii ESA Maxentii BG | meminimus V |
 eum V cum EAG tum SB | peregre om. SBAG || 15 uenisse V uenisset EB
 AG || 16 efferre VEA afferre SBG ferre Cl. c. c. prob. Bae. | sublimes V sub-
 lime Corn. sublimis Pet. || 17 quae V *corr. m3* | exusuccessit V exussisset E ex-
 cussisset SBA ex usu cessit G ex uisu c. Momms. abscessit Nov. recessit Her.
 Harmon concessit Löfst. || 18 uiua re ♂ V || 19 adesere V adhaesere ES BAG |
 ignisque VEB ignesque AG def. Blomgren || 19.20 erecti omne VEG def. Blomgren
 Frassinetti euecti, omne BA erecta (ex erecti) ante discretum tr. Her. def. Ha-
 gend. || 20 contingi V contingi EBAG | licet discretum V ardua post licet
 add. G edita Corn. | concremarent ♂ V || 21 Eo* (fu. e) V eodem Her. | etiam
 dum VB etiamtum EAG | aquorum V aquarum ES BAG || 22 iri uicasse
 soerent V aruisse ferrent E riui cessarent BAG cassescerent Haupt

- 5 tuti sunt. et quartum ... Decembres uergente in uesperam die reliqua
 Nicomedia collapsa est terraemotu itidemque Nicaeae portio non me-
 diocris.
- 14 Quae tametsi maestitiam sollicito incuterent principi, residua ta-
 men non contemnebat urgentia, dum pugnandi tempus ei ueniret op- 5
 tatum. inter praecipua tamen et seria illud agere superfluum uideba-
 tur, quod nulla probabili ratione suscepta popularitatis amore /
 uilitati studebat uenalium rerum, quae nonnumquam secus, quam con-
 2 uenit, ordinata inopiam gignere solet et famem. et Antiochensi or-
 dine id tunc fieri, cum ille iuberet, non posse aperte monstrante nus- 10
 quam a proposito declinabat, Galli similis fratris licet incruentus. /
 quocirca in eos deinceps saeuens ut obtrectatores et contumaces /
 uolumen composuit inuectiuum, quod Antiochense uel Misopogonem
 appellauit, probra ciuitatis infensa mente dinumerans addensque
 ueritati complura. post quae multa in se facete dicta comperiens coac- 15
 3 tus dissimulare pro tempore ira sufflabatur interna. ridebatur enim
 ut Cercops homo breuis umeros extentans angustos et barbam prae se
 ferens hircinam grandiaque incedens tamquam Oti frater et Ephial-
 tis, quorum proceritatem Homerus in immensum tollit, itidemque
 uictimarius pro sacricola dicebatur ad crebritatem hostiarum allu- 20
 dentibus multis et culpabatur hinc opportune, cum ostentationis
 gratia uehens licenter pro sacerdotibus sacra stipatusque mulierculis
 laetabatur. et quamquam his paribusque de causis indignaretur, ta-
 cens tamen motumque in animi retinens potestate sollempnia cele-
 brabat.

25

1 quartum decembres V q. decembrium E quarto d. B q. (*lac. 4 litt.*) d. A q.
 nonas Decembres G | inse uesperam VB in u. EAG *def. C. F. W. M.* se in u.
Eyss. | liqua ♂ V || 2 [nicome]diae V Nicomediae EBA Nicomedia G | ter-
 ramotu ♂ V | nicea V *corr. m3* || 6 ageret V agere EBA G || 7 nullo V *corr. m3* |
 susceptae G suscepto *Casaubonus* | pupularitatis V *corr. m3* || 8 uilitatis
 studebant V uilitatistudebat EBA G || 9 et²] en V Sed E in SB *om. A et G* | an-
 thiocensi V antiocensi ES Antioeciensi B Antiochensi A Antiochiensi b₂G ||
 11 hic *ante* incruent. *add. Nov. Harmon c. c.* || 13 miso pagonem VE misso
 P. SB Misopogonem AG || 14 meta V metu E menta SB mente AG infensa
 meta *del. ut dittoqr. ex in se facete lin. 15 Her.* | innumerans V annumerans ES
 BA dinumerans G || 16 internari. Delatur V i./Elatus E interius. Delator BA
 interna. Ridebatur G || 17 humeros V | angustis ex augustis (m2) V angustos
 EBA G || 18 hirciniam VE hircinam BAG | incidens V incedens EBA G | oti
 f[ir] et i]fialtis V Otrifer et phialtes E Othus et Ephialtes B Oti frater et Ephial-
 tis AG || 19 homurus V *corr. m3* | tollit V *def. Blomgren c. c.* extollit Cl. in
app. Nov. Harmon c. c. | idemque b₂G || 20 marius uicti ♂ V | sacricula V |
 aludentibus ♂ V || 21 inc VE hic SBA hinc G || 22 mulierculi V *corr. m3*

Denique praestituto feriarum die Cassium montem ascendit nemo- 4
 rosus et tereti ambitu in sublime porrectum, unde secundis galliciniis
 uidetur primo solis exortus. cumque Ioui faceret rem diuinam, re-
 pente conspexit quendam humi prostratum supplici uoce uitam pre-
 5 cantem et ueniam. interrogantique ei, qui esset, responsum est
 praesidalem esse Theodotum Hierapolitanum, qui profectum a ciui-
 tate sua Constantium inter honoratos deducens adulando deformiter /
 tamquam futurum sine dubietate uictorem orabat lacrimas fingens
 et gemitum, ut Iuliani ad eos mitteret caput perduellis ingrati specie
 10 illa, qua Magnenti circumlatum meminerat membrum. quibus auditis 5
 „accepi“ inquit „olim hoc dictum“ imperator „relatione multo-
 rum; sed abi securus ad lares exutus omni metu clementia principis, /
 qui, ut prudens definiuit, inimicorum minuere numerum augereque
 amicorum sponte sua contendit ac libens.“

15 Exin festorum perfecto ritu digresso offeruntur rectoris Aegypti 6
 scripta Apim bouem operosa quaesitum industria tamen post tempus
 inueniri potuisse firmantis, quod, ut earum regionum existimant in-
 colae, faustum et ubertatem frugum diuersaque indicat bona.

Super qua re pauca conueniet expediri. inter animalia antiquis 7
 20 obseruationibus consecrata Mneuis et Apis sunt notiora. Mneuis Soli
 sacratur, super quo nihil dicitur memorabile, sequens Lunae. est
 enim Apis bos diuersis genitalium notarum figuris expressus maxi-
 meque omnium corniculantis lunae specie latere dextro insignis; qui,
 cum post uiuendi spatium praestitutum sacro fonte immersus e uita

1 Dinique V *corr. m3* | ferarium G | cassium VE *def. Pet.* Casium BAG ||
 2 ambitu (bitu *add. sup. lin. m2*) V || 3 uidentur V *corr. m3* | primi G || 5 in-
 terrogatque V interrogantique ESBAG || 6 praesidale V praesidalem E G prae-
 sidialem BA | hierapolitarum ♂ V | qui *ante* profectum *add. G* | praefectum
 SBA || 7 constatium ♂ V || 8 lacrima V lacrimas E lachrymas SBA G || 9 ut]
 et V *def. Bae. om.* E et ut BA ut G | metteret ♂ V || 10 quam agnenti V qua
 Magnentii EG quam mandenti BA || 11 inquit ♂ V | olim inquit *tr. SBG* |
 imperator *om. G* | relationem V relatione ESBAG || 12 at V ad ESBAG |
 exitus V *corr. m3* | omnitiete ♂ V || 13 inuere V *corr. m3* || 15 Ex inuectorum V
 exin uectorum E e. uotorum A e. sacrorum G exinde sacrorum (*uel* locorum)
Her. ueterum Pet. festorum Löfst. | rectores V rectoris G | Aegyptii G ||
 16 s[c]ripta (*fu. p*) pim V serapim E scripsit Apim SBA scripta: A. G | tamen
 VBAG *def. C. F. W. M. tñ E tandem Btl. Madv.* || 17 firmantes V firmantis G |
 exaestimant (*t add. m2*) V || 18 faustum est et *Kell. Haupt reiec. Blomgren f.*
annum et Her. | indicant VEB indicat AG *Her. def. Blomgren indicans Haupt* ||
 20 obseruatiobus V obseruationibus ESBAG | neumis V neumi E Nemis B
 Mneuis AG | neumis (*m add. sup. lin. m2*) V neumi E Meuius B Mneuis AG ||
 22 fuguris V figuris ESBAG || 23 lateri V latere G | textro ♂ V || 24 sacri VE
 sacro BAG

- abierit, nec enim ultra eum trahere licet aetatem, quam secreta libro-
rum praescribit auctoritas mysticorum, necatur choragio pari bos
femina, quae ei inuenta cum notis certis offertur. quo perempto alter
cum publico quaeritur luctu et, si omnibus signis consummatus repperi- 5
8 Aesculapii claram. cumque initiante antistitum numero centum /
inductus in thalamum esse coeperit sacer, coniecturis apertis signa re-
rum futurarum dicitur demonstrare et adeuntes quosdam indicii
auerti uidetur obliquis, ut offerentem cibum aliquando Germanicum
Caesarem, sicut lectum est, auersatus portenderat paulo post euen- 10
tura.
- 15 Strictim itaque, quoniam tempus uidetur hoc flagitare, res Aegyp-
tiacae tangantur, quarum notitiam in actibus Hadriani et Seueri prin-
2 cipum digessimus late uisa pleraque narrantes. Aegyptum gentem
omnium uetustissimam, nisi quod super antiquitate certat cum 15
Scythis, a meridiali latere Syrtes maiores et Phycus promunturium et
Borion et Garamantes nationesque uariae claudunt; qua orientem e
regione prospicit, Elephantinen et Meroen urbes Aethiopum et
Catadupos rubrumque pelagus et Scenitas praetenditur Arabas, quos
Saracenos nunc appellamus; septemtrioni supposita terrarum situ 20
cohaeret immenso, unde exordium Asia Syriarumque prouinciae su-
munt; a uespera Issiaco disiungitur mari, quod quidam nominauere
Parthenium.

1 laeeta[e]tem V aetatem E S B A licet a. G | quam (e del. m2) V || 2 hora-
go arei V E Io Inachi B G nec nisi semel ei in anno A eadem hora et Val. in
adn. choragio pari et Haupt propago; par enim ei Madv. || 3 quae ei add.
Salm. Val. in adn. reiec. Madv. | obffertur V || 4 consummatis S B G | repperi V
repperiri E reperiri S B A G || 5 dicitur V ducitur E Lind. in adn. defertur B A G ||
5.6 praesentiam praesentia frequentia hominis escula pis (praesentia del., freq.
add. sup. lin. m2) V uerbum incert. hominis (lac. 6 litt.) apis E praesentiam fre-
quentia h. esculapis S praestantem frequentiaque h. Asclepii B p., f. numinis
Aesculapii A p. praesentiaque n. A. G frequentem praesentiaque Val. in adn.
praesentia frequenti Her. || 6 centem V centum E S B A G || 7 sima ex siina
(m2) V corr. m3 omina Her. ima Cl. in app. || 8 et ex a (m2) V || 12 quō V qū E
cum S B A quoniam G | uidetu ♂ V | r*es (fu. a) V | aegyptiaae*** V corr.
m3 || 13 noti**tiam V || 14 dig[r]essimus V digessimus E S B A G | Aegyp-
tiam G || 15 antequitate ♂ V || 16 scytis V corr. m3 | fucus V E Phycus B A G ||
17 Borion B G | garumantes V corr. m3 | -que] quae V corr. m3 || 18 elaefanti-
nen V E lephantinen A Elephantinam B G | aethiopus V aethiopus V m3 E S B A
Aethiopum G || 20 sarracenos V | apellamus V | Séptentrionis opposita V sep-
temtrioni o. G supposita Gdt. || 21 quae V corr. m3 | prouintiae V || 22 isia-
co V Issiaco G

Pauca itaque super beneuolo omnium flumine Nilo, quem Aegyp- 3
 tum Homerus appellat, praestringi conueniet mox ostendendis aliis,
 quae sunt in his regionibus admiranda. origines fontium Nili, ut mihi 4
 quidem uideri solet, sicut adhuc factum est, posterarum quoque ignora-
 5 bunt aetates. uerum quoniam fabulantes poetae uariantesque geo-
 graphi in diuersa latentem notitiam scindunt, opiniones eorum ueri-
 tati confines, ut arbitror, expediam paucis. affirmant aliqui physico- 5
 rum in subiecti septemtrioni spatiis, cum hiemes frigidae cuncta con-
 stringunt, magnitudines niuium congelare easque postea ui flagrantis
 10 sideris resolutas fluxis umoribus nubes efficere grauidas, quae in
 meridianam plagam etesiis flantibus pulsae expressaeque tepore ni-
 mio incrementa ubertim suggerere Nilo creduntur. ex Aethiopicis im- 6
 bribus, qui abundanter in tractibus illis per aestus torridos cadere me-
 morantur, exundationes eius erigi anni temporibus asserunt alii prae-
 15 stitutis. quod utrumque dissonare uidetur a ueritate. imbres enim
 apud Aethiopas aut numquam aut per interualla temporum longa
 cadere memorantur. opinio est celebrior alia, quod spirantibus pro- 7
 dromis perque dies quadraginta et quinque etesiarum continuis flati-
 bus repellentibus eius meatum uelocitate cohibita superfusis fluctibus
 20 intumescit et reluctantante spiritu controuerso adolescens in maius /
 hinc ui reuerberante uentorum, inde urgente cursu uenarum peren-
 nium progrediens in sublime integit omnia et humo suppressa per
 supina camporum speciem exhibet maris. rex autem Iuba, Punicorum 8
 confisus textu librorum, a monte quodam oriri eum exponit, qui situs
 25 in Mauretania despectat oceanum, hisque indiciis hoc proditum ait, /
 quod pisces et herbae et beluae similes per eas paludes gignuntur. /

1 beneuolo ♂ V omnium flumine nilo *add. Vm2 in marg. def. Miller Löfst.*
 beneuolo — flumine *om. G* beneuolo solo omnium flumine *Madv.* b. amnium
 numine *Pet.* | quæm ♂ V || 2 homines ♂ V || 3 origini VE originem BA origi-
 nes *G* | fortium (r ex n) V fontium *ESBAG* || 4 postera V posterarum *ESBAG* |
 ignorabant ♂ V ignorabant *ES* || 5 quæ V quæ E cum *SBA* quoniam *G* |
 oariantesque (o ex u) ♂ V || 6 scindit VEB scindant *A* scindunt *b₂G* | oppi-
 nionis V || 7 paucas V *def. Blomgren* paucis *ESBAG* || 8 septentrionis V sep-
 tentrioni *Em2BAG* || 9 niui ♂ V | congeluere V congelauere *E* congelascere
BAG congelare *Cl.* || 10 effecere VE efficere *SBAG* || 11 merianam ♂ V |
 tempore VE tepore *BAG* || 12 suggere ♂ V || 13 qua ludantes V quæ sudantes *E*
 paludantes *BA* qui abundantes *G* abundanter *Btl.* || 14 exundationes ♂ V ||
 16 nonnumquam VE non unquam *BAG* numquam *Hadr.Val.(N)* || 18 etesiarum V
corr. m3 || 20 intumescunt V intumescit *G* || 22 sublimem tegit VE sublime
t. BAG contegit uel integit *Her. Cl. c. c.* | et humos oppressa V et humus o. *EA*
 ad humos o. *S* a dumis o. *B* et humo suppressa *G* || 24 moriri V oriri *EBAG* |
 exponit[ur] (ur *m3*) V exponit *ESBAG* || 26 — p. 284, 1 gignuntur — preterme-
add. Vm2 in marg.

9 Aethiopiae autem partes praetermeans Nilus nominum diuersitate
decussa, quae ei orbem peragranti nationes indidere complures, /
†etans inundatione ditissima, ad cataractas, id est praeruptos scopulos,
uenit, e quibus praecipitans ruit potiusquam fluit; unde Atos olim
accolas usu aurium fragore assiduo deminuto necessitas uertere so- 5
lum ad quietiora coegit. exinde lenius means per ostia septem, quo-
rum singula perpetuorum amnium usum et faciem praebent, nullis
per Aegyptum aquis externis adiutus eiectatur. et praeter amnes plu-
rimos ex alueo deriuatos auctore cadentesque in suppres eius sep-
tem nauigabiles sunt et undosi, quibus subiecta uocabula ueteres indi- 10
derunt: Heracleoticus, Sebennyticus, Bolbiticus, Pathmiticus, Men-
desius, Taniticus et Pelusiacus. oriens autem inde, ut dictum est, pro-
pellitur e paludibus ad usque cataractas insulasque efficit plures, /
quarum aliquae ita porrectis spatiis dicuntur extentae, ut singulas
12 aegre tertio die relinquat. inter quas duae sunt clarae, Meroe et Del- 15
ta, a triquetrae litterae forma hoc uocabulo signatius appellata. cum
autem sol per Cancris sidus coeperit uehi, augescens ad usque trans-
itum eius in Libram diebusque centum sublatius fluens minuitur post-
ea et mitigatis ponderibus aquarum nauibus antea peruius equitabi-
13 les campos ostendit. abunde itaque luxurians ita est noxius, ut in- 20
fructuosus, si uenerit parciore; gurgitum enim nimietate umectans

2 decussa et V decussa quae et E decursa, quae et BA d., q. eum G de-
cussa *def. Corn.* ei *Hadr. Val.* || 3 et ans V et (*lac. 6 litt.*) E et SBA *om. G*
aestuans *Hadr. Val.* exultans *Nov. prob. Bae.* laetans *Walter* | exundatione G |
atcata racias V ad cataractas ESBAG | id — scopulos *del. ut gloss. Reines.*
reiec. Langen Bae. Blomgren || 4 undae. atosolim V unde actos olim E u. captos
o. BA u. o. G u. Atos o. *Hadr. Val.* || 5 diminuto SBA G || 6 atque diciora V
a. editiora E a. ditiora SBA ad editiora G *in edit.* ad quietiora G *in epist.*
Froben. | hostia VEB ostia SAG || 7 annium V amnium ESBAG | uisum
Corn. || 8 electatur Est V eiectatur / Est E dilectatur. Est B dilatatur. Est A
d. Et G eiectatur *Hadr. Val.* | amnis VE amnes BAG || 9 derium ocauctore V
deriuus (?) hoc auctore Em2 hoc a. BA deriuatos auctore G | cadentes et BA |
suppres *in tr. BA* || 9.10 optem nauigauiles VE (-biles) optemna iuga uiles S ob-
tenta i. uillae BA septem nauigabiles G || 10 undosi canales BA | uetres ♂ V |
indideron V indiderunt ESBAG || 11 heradeoticus V Heracleoticus EBA G |
bucente V Buccente E Bolbiticus BAG | Phatnicus B Phatniticus b₂G ||
12 unde dictum G || 13 e] à SBG || 14 porrectus aquis V porrectis a. EBA G spa-
tiis *Btl. agris Pet.* || 15 quis V quas EBA G | mero*e (*fu. r*) V | *delta (*fu. i*) V ||
16 atri quae etre V atriquetre ES a triquetrae BAG || 17 haugescens ♂ V | au-
usque V adusque E (diebusque m2 *in marg.*) SBAG || 18 in libram diebusque
transitum eius *post eius add. Vm2 in marg.* diebusque transitum eius *om.* EA
transitum eius *post diebusque repet. SBG* | incertum (u *ex e m2*) V interim E
in centum SBG centum A | sublatius fluens] subluens BG | posita VB postea
EAG || 21 uerit paucior ♂ V

diutius terras culturas moratur agrorum, paruitate autem minatur
steriles segetes. eumque nemo aliquando extolli cubitis altius sedecim
possessor optauit et, si inciderit moderatius, aliquotiens iactae se-
mentes in loco praepinguis caespitis cum augmento fere septuage-
5 simo renascuntur; solusque fluminum auras nullas exspirat.

Exuberat Aegyptus etiam pecudibus multis, inter quas terrestres 14
sunt et aquatiles aliaeque humi et in humoribus uiuunt, unde amphi-
bia nominantur. et in aridis quidem capreoli uescuntur et bubali et
spinturnicia omni deformitate ridicula aliaeque monstra, quae nume-
10 rare non refert.

Inter aquatiles autem bestias crocodilus ubique per eos tractus 15
abundat, exitiale quadrupes malum, assuetum elementis ambobus, /
lingua carens, maxillam superiorem commouens solam, ordine den-
tium pectinato, perniciosis morsibus, quidquid contigerit, pertinaciter
15 petens, per oua edens fetus anserinis similia. utque armatus est un- 16
guibus, si haberet etiam pollices, ad euertendas quoque naues suf-
ficeret uiribus magnis. ad cubitorum enim longitudinem octodecim
interdum extentus noctibus quiescens per undas diebus humi uapo-
ratur confidentia cutis, quam ita ualidam gerit, ut eius terga cata-
20 fracta uix tormentorum ictibus perforentur. et saeuientes semper 17
eadem ferae quasi pacto foedere quodam castrensi per septem caeri-

2 cumque VE eumque BAG | sexdecim BAG || 3 possessorum ♂ V | moue-
ratius V moueri altius E moderatius BAG | aliquotiens V || 4 loquorepin-
guis V liquore pinguis EG loco quo te piguius S l. q. te pinguius BA l. praepin-
guis Her. liquorem Nov. | frueri V fluere E fuere SB fere AG frugis Her. |
septuagessim V || 5 fluominum V fluminum ESBAG | inspirat V exspirat
Her. || 6 que terter restres (ter pr. del. m2) V quae terrestres Em2BA quas t. G ||
7 aeliaque V aliaeque EG aliaeque SBA aliae quae Val. Hertz | uidebunt V
uiuunt Em2BAG | amfiboe V amphiboe ES amphibia BAG || 8 bucali V bu-
bali Pithoeus Lind. Salm. (Wm2 Nm2) || 9 pisturnicia VEA bisturnitia SBG
spinturnicia Pithoeus Salm. | numerare V def. Heilm. dinumerare Nov. nunc d.
Her. enumerare C. F. W. M. || 11 intera qualiti ♂ V || 12 habunda V corr. m3
abunde SB | exitialo V exitiales (s del. m2) E exitiale SBAG | maium ♂ V ||
13 solam ex salam (m2) V solam ESBAG solum Gdt. (Nm2) || 14 pectinaco V |
pernitiosis V | moribus VE morsibus BAG | tetigerit SBAG || 15 per om. EB
AG | ouedens V oua unde eius E oua edens BAG | uetus ♂ V | ansere nis V
anserinis ESBA anserini G || 16 habere V haberet ESBAG | naueo V corr.
m3 | sufficerat ex fufficeret (m2) V sufficeret ESBAG || 17 decem ex ebecem
(m2) V decem ESBG XVIII A def. Gdt. sedecim dubit. Cl. in app. || 18 uepe-
ratur ex uituperatur (m2) V reptatur E uescitur BAG uersatur Val. in adn.
uaporatur Erf. Haupt Nov. apricatur Kell. antea uaporatur postea aestu apri-
catur Drechsler || 19 gerat VE gerit BAG | tergo V BAG terga E Hadr. Val. ||
20 saeuientis V seuiantis ES saeuientes BAG || 21 eadem fere V om. E eae-
dem ferae BAG | cirimoniosos V

moniosos dies mitescunt ab omni saeuitia desciscentes, quibus sacer-
 18 dotes Memphi natales celebrant Nili. praeter eos autem, qui fortuita
 pereunt morte, alii dirumpuntur suffossis alui mollibus serratis fera-
 rum dorsualibus cristis, quas delphinis similes nutrit fluuius ante dic-
 19 tus, alii exitio intereunt tali. trochilus auicula brevis, dum escarum 5
 minutias captat, circa cubantem feram uolitans blande genasque eius
 irritatius titillando peruenit ad usque ipsam uiciniam gutturis. quod
 factum contuens enhydrus, ichneumonis genus, oris aditum pene-
 trat alite praeuia patefactum et populato uentre uitalibus dilancinatis
 20 erumpit. audax tamen crocodilus monstrum fugacibus, ubi audacem 10
 senserit, timidissimum; et in terra acutius cernens, per quattuor
 menses hibernos nullo uesci dicitur cibo.
 21 Hippopotami quoque generantur in illis partibus, ultra animalia
 cuncta ratione carentia sagacissimi, ad speciem equorum bifidos un-
 gues habentes caudasque breues, quorum sollertiae duo interim osten- 15
 22 dere documenta sufficiet. inter arundines celsas ut squalentes nimia
 densitate haec belua cubilibus positis otium peruigili studio circum-
 spectat laxataque copia ad segetes depascendas egreditur. cumque
 iam coeperit redire distenta auersis uestigiis distinguit tramites mul-
 tos, ne unius plani itineris lineas insidiatores secuti repertum sine 20
 23 difficultate confodiant. item cum auiditate nimia extuberato uentre
 pigrescit, super calamos recens exsectos femora conuoluit et crura, ut
 pedibus uulneratis cruor egestus sagina distentum faciat leuem; et
 partes saucias caeno oblinit, quam diu in cicatrices conueniant plagae./

1 saeuifia V corr. m3 || 3 dirumpuntur SBAG | alueis V def. Blomgren aluis Em2BAG alui Salm. Lind. | sertis V certis Vm3ESBAG serratis Gdt. || 4 cru-
 stis ex crussis (m2) V crustis ESBAG cristis Salm. | uel finis V delfinis Vm3E
 delphinis BAG || 5 exitienter eunttali (lac. 6 litt. in fin. us.) V e. eunt. Alii
 (lac. 6 litt.) E exitio intereunt tali BAG | Trociulus VE Trochilos BAG ||
 6 capta ♂ V | bantem ♂ V | feram om. G || 7 titillandi VB titillando EAG ||
 8 hydrus hicheumonis VE (-ceum-) h. ichneumonis BAG enhydrus Salm. Val.
 in adn. || 9 centre V corr. m3 || 11 dimidissimum V | acuiuis V acliuius E
 acrius BA acutius G || 12 hidornos V diurnos E hybernos BAG || 13 hippo-
 potami V corr. m3 || 14 spetiēm V corr. m3 || 14.15 bifidos VE bifidas BG b. ungulas
 (lac. 6 litt.) A b. habentes u. Lind. bifidi Hadr. Val. in adn. Btl. bifidos unguis
 habentes Cl. b. pedes h. Meurig-D. || 15 caudisque Hadr. Val. in adn. cauda-
 que Btl. | interim om. BG | ostende V corr. m3 ostendi Her. || 16 fufficiet V
 sufficiet ESBAG | ut ex au (m2) V aut E et BAG | nemia ex nimia (m2) V
 corr. m3 || 17 uelba V corr. m3 | culibus ♂ V || 18 laxatque VB laxataque EG
 laxaque A || 20 uni[us] V || 21 nemia ex nimia (m2) V || 22 calamo crescens V
 c. haerescens E c. recens BA calamos r. G | femore V femora G | rura V crura
 E BAG || 23 INadestentum V indestentum E madescentum SBA sagina
 distentum G || 24 pares V uarices E carnes SBAG partes Gdt. (Wm2)

has monstruosas antehac raritates in beluis in aedilitate Scauri uidit 24
 Romanus populus primitus, patris illius Scauri, quem defendens Tul-
 lius imperat Sardis, ut de familia nobili ipsi quoque cum orbis terra-
 rum auctoritate sentirent, et per aetates exinde plures saepe huc duc-
 5 ti nunc inueniri nusquam possunt, ut coniectantes regionum incolae
 dicunt insectantis multitudinis taedio ad Blemmyas migrasse com-
 pulsi.

Inter Aegyptias alites, quarum uarietas nullo comprehendere numero 25
 potest, ibis sacra est et amabilis et innocua ideo, quod nidulis suis ad
 10 cibum suggerens oua serpentum efficit, ut rarecant mortiferae pestes
 absumptae. occurrunt eadem uolucres pinnatis agminibus anguim, / 26
 qui ex Arabicis emergunt paludibus uenena maligna gignent, eosque,
 antequam finibus suis excedunt, proeliis superatos aeriis uorant; /
 quas aues per rostra edere fetus accepimus. serpentes quoque Aegyp- 27
 15 tus alit innumeras ultra omnem perniciem saeuientes: basiliscos et
 amphisbaenas et scytalas et acontias et dipsadas et uiperas aliasque
 complures, quas omnes magnitudine et decore aspis facile superemi-
 nens numquam sponte sua fluenta egreditur Nili ...

Multa in illis tractibus pretium est operae ac maxima cernere, e 28
 20 quibus pauca conueniet explicari. templa ubique molibus magnis
 exstructa ... pyramides ad miracula septem prouectae, quarum diutur-
 nas surgendi difficultates ... scriptor Herodotus docet, ultra omnem

1 monstruosas V | raritate VE raritates BAG | edebilitate (eb del. m3) V ||
 3 quo locum VBA que l. E quoque cum G || 5 inuenite V inueniri EG inuenire
 SBA || 6 insectas VBA insectatas E insectantis G infestae Her. | ble[m]mas
 (1 add. m2) V blemmas E Blemmyas BAG || 8 in ♂ V | conpraehensi ♂ V | nu-
 mero add. Vm2 sup. lin. || 10 suggerens qua V escas Em2 suggerens quo S s.
 oua BAG | petes V pestes EAG lac. 5 litt. S om. B || 11 eadem V aedem E
 eadem SBAG || 12 mergunt ♂ V | malignantes V maligna manantes Her. m.
 gignent Cl. mala g. Meurig-D. || 13 excedant G | procliis V procul E praeliis
 SBAG | aeris V aere E aeriis BAG || 15.16 etiam fizbemnas VE e. Am-
 phisbenas B et a. AG || 16 acontias V || 17 superemmens ♂ V || 18 fluentar**gre-
 ditor (fu. is?) V fluenta ingreditur E f. egreditur SBAG || 18.19 nili (lac. 18 litt.)
 multa in illis VA sine lac. EG nili. In illis B || 19 trantibus V tractibus E SBAG ||
 19.20 praetium est opere maxima aeger naequibus V maxima que referre opere
 praetium est (lac. 7 litt.) e quibus E in quibus B precium est operae maxima
 aeger de quibus A pretium est o. maximum legere, è quibus G ac maxima Her.
 maximum cernere Haupt || 20 mobilibus ♂ V || 21 pyramides post exstructa add.
 AG, ante quarum E lac. indic. Her. Cl. || 22 difficultat V difficultate E diffi-
 cultas SBA difficultates G lac. indic. Cl., qui antiquitatum uel sim. excidisse
 putau. | raptor V corr. m3 auctor Her. || 22— p. 288, 1 omnem nominum alti-
 tudinem quae humanis confici VE (uel montium add. m2 in marg.) B omnem
 montium altitudinem, quae manibus confici A o. omnino a., q. humanis con-
 fici G Val. humana manu Lind. in adn. hominum m. Stangl humanis def. Löfst.

- altitudinem, quae hominum manu confici potest, erectae sunt turre,
 29 ab imo latissimae, in summitates acutissimas desinentes. quae figura
 apud geometras ideo sic appellatur, quod ad ignis speciem, tu pyros,
 ut nos dicimus, extenuatur in conum. quarum magnitudo, quoniam
 in celsitudinem nimiam scandens gracilescit paulatim, umbras quoque 5
 mechanica ratione consumit.
- 30 Sunt et syringes subterranei quidam et flexuosi secessus, quos, ut
 fertur, periti rituum uetustorum aduentare diluuium praescii me-
 tuentesque, ne caerimoniarum obliteraretur memoria, penitus ope-
 rosis digestos fodinis per loca diuersa struxerunt et excisis parietibus / 10
 uolucrum ferarumque genera multa sculpservnt et animalium species
 innumeras multas, quas hieroglyphicas litteras appellarunt ...
- 31 Dein Syene, in qua solstitii tempore, quo sol aestivum cursum ex-
 tendit, recta omnia ambientes radii excedere ipsis corporibus umbras
 non sinunt. inde si stipitem quisquam fixerit rectum uel hominem aut 15
 arborem uiderit stantem, circa lineamentorum ipsas extremitates /
 contemplabitur umbras absumi sicut apud Meroen, Aethiopiae par-
 tem aequinoctiali circulo proximam, dicitur euenire, ubi per nona-
 ginta dies umbrae nostris in contrarium cadunt, unde Antiscios eius
 32 incolas uocant. quae quoniam miracula multa sunt opusculi nostri 20
 propositum excedentia, ad ingenia celsa reiciamus pauca super pro-
 uinciis narraturi.
- 16 Tres prouincias Aegyptus fertur habuisse temporibus priscis, Aegyp-
 tum ipsam et Thebaida et Libyam, quibus duas adiecit posteritas, ab
 Aegypto Augustamnicam et Pentapolim a Libya sicciore dissociatam. 25
 2 Igitur Thebais multas inter urbes clariores aliis Hermopolim habet /

1 terres V *corr. m3* || 2 abmo V *corr. m3* || 3 aput ♂ V | in Pyros SB τοῦ πυρός A (πι-) G || 5 gracilio cit V granliascit E gracilescit SB (-isc-) AG || 7 syringes V || 12 multas V *def. Kell. Löfst.* illas Eyss. | hierograficas VE (-ph-) hieroglyphicas BAG | appellarunt V (*lac. 19 litt. in fin. us.*) E (*lac. 15 litt.*) G (*sine lac.*) Latini ignorabiles *post* appellarunt *add. BA* || 13 Deinene V Desiene Vm3 E Syene BA Dein S. G | solstitio VE solstitii SBAG s. *del. ut gloss. Wagn.* | austium V aestium EG a. austrinum SB a. Austrinis A | excendit G || 14 excidere G | ipsius SBAG | corporis us V corporibus EG corporis SBA || 15 si *add. EG* || 17 adsumi V absumi EBAG | apu V *corr. m3* | meroena V Meroem ESBAG || 19 nostrae VE nostrae in BAG nostris in Lind. (Wm2) || 23 aegygtus ♂ V || 24 thebaidam V Thebaidem Btl. Thebaida Cl. | libiam V || 25 agustamnicam V Augustanicam ESB A Augustamnicam G | dissoratum V dissociatam E Val. (N) dissitam BA disparatam G discretam Momms. Nov. Harmon || 26 clariores] *hinc in cod. V in noua pagina librarius ille inscius iterum scribere coepit*

et Copton et Antinou, quam Hadrianus in honorem Antinoi ephebi condidit sui: apud hecatonpylos enim Thebas magnorum ...

In Augustamnica Pelusium est oppidum nobile, quod Peleus Achil- 3
lis pater dicitur condidisse lustrari deorum monitu iussus in lacu, qui
5 eiusdem ciuitatis alluit moenia, cum post interfectum fratrem nomine
Phocum horrendis furiarum imaginibus raptaretur, et Cassium, ubi
Pompei sepulchrum est Magni, et Ostracine et Rhinocorura.

In Pentapoli Libya Cyrene est posita, urbs antiqua, sed deserta, / 4
quam Spartanus condidit Battus, et Ptolomais et Arsinoe, eademque
10 Teuchira, et Darnis et Berenice, quas Hesperidas appellant. in sic- 5
ciore uero Libye Paraetion et Chaerecla et Neapolis inter municipia
pauca et breuia.

Aegyptus ipsa, quae iam inde uti Romano imperio iuncta est, regio 6
iure regitur a praefectis, exceptis minoribus multis Athribi et Oxyryn-
15 cho et Thmui et Memphi maximis urbibus nitet.

Alexandria enim uertex omnium est ciuitatum, quam multa nobili- 7
tant et magnifica conditoris altissimi et architecti sollertia Dinocratis,
qui, cum ampla moenia fundaret et pulchra, penuria calcis ad mo-
mentum parum repertae omnes ambitus liniales farina respersit, quod
20 ciuitatem post haec alimentorum uberi copia circumfluere fortuito

1 antinou V *def. Haupt* antinuum Vm3E Antinon S Antinoon BAG | honore
mantino ieebit V honorem antinoi efeci Vm3 h. a. E (dilecti *post* condidit *add.*
m2 in marg.) BG h. a. ephebi A || 2 apud *del. Lind. Haupt* caput Unger Kell. |
ecaton pylos V *corr. m3* | magnorum V nemo non nouit *Lind.* iam ignorant
Unger nemo ignorat *Haupt* lac. *post* magnorum *indic. Eyss.* a magno numero
portarum ita cognominatum *Kell.* || 3 agustam nica V Augustanica ESBA
Augustamnica G | oppidum est *tr. SBAG* || 4 moniti V monitu EBAG ||
5 fratrum V *corr. m3* || 6 focum V | fleriarum ♂ V || 7 Pompeii BAG | rino-
corura V *corr. m3* || 8 Inter ♂ V | pentapolim VE pentopolim S Pentopoli B
Pentapoli AG | curae VE Cyrene BAG | posita est *tr. SBAG* || 9 ptholomais
VE Ptolomais SB Ptolemais AG | orsinoe V *corr. m3* | eademque V *def. Blom-*
gren eadem quae G || 10 etheykira V Euchira E et Archila B Teuchira AG |
esperidas V *corr. m3* || 11 uiro V ño E uero SBAG | lybiae ESB Libya AG |
paret onion V parte o. E Paretonion BG Paraetionion A | chereda VE Chere-
cla BAG | neappolis (p *pr. del. m2* ?) V || 13 ut G | inperito V *corr. m3* ||
13.14 regio regitur V regitur G regio iure regitur *Val. in adn.* (iure *def. Lumbroso*
uel loco) regie *Gron.* || 14.15 ozurin moet timui et memfim V o. moctim et
Memphis E O., Moetimin et Memphin S (Nemphin) B Ozuri, Moetimi, et Mem-
phi A Oxyryncho, et Thmui et M. G || 17 magnifica V *def. Pet.* magnificentia G |
altissimum V altissimi ESBG Alexandri A | orihitectis V *corr. m3* | dinocra-
tes V dimocratis E Dinocratis BAG || 18 cum ammonumentum VE cum id
monimentum BA -pla — calcis id *add. G* ad *Lind.* momentum G || 19 repente V
repertae G || 20 haec *om. SBG*

- 8 monstrauit. inibi aurae salubriter spirant et aer est tranquillus et clemens atque, ut periculum docuit per uarias collectum aetates, nullo
 9 paene die incolentes hanc ciuitatem solem serenum non uident. hoc litus cum fallacibus et insidiosis accessibus affligeret antehac nauigantes discriminibus plurimis, excogitauit in portu Cleopatra turrim excelsam, quae Pharos a loco ipso cognominatur, praelucendi nauibus nocturna suggerens ministeria, cum quondam ex Parthenio pelago uenientes uel Libyco per pandas oras et patulas montium nullas speculas uel collium signa cernentes arenarum illis glutinosae mollitiae
 10 frangerentur. haec eadem regina heptastadium sicut uix credenda celeritate, ita magnitudine mira construxit ob causam notam et necessariam. insula Pharos, ubi Protea cum phocarum gregibus diuersatum Homerus fabulatur inflatus, a ciuitatis litore mille passibus
 11 disparata Rhodiorum erat obnoxia uectigali. quod cum inde quidam nimium quantum petitori uenissent, femina callida semper in fraudes sollemnium specie feriarum isdem publicanis secum ad suburbana perductis opus iusserat irrequietis laboribus consummari et septem diebus totidem stadia molibus iactis in mari solo propinquante terrae sunt uindicata; equoque cum uehiculo ingressa ... erat, Rhodios insularum non continentis portorium flagitantes.
 12 His accedunt altis sufflata fastigiis templa, inter quae eminet Serapeum, quod licet minuatur exilitate uerborum, atriis tamen columnatis amplissimis et spirantibus signorum figmentis et reliqua operum multitudine ita est exornatum, ut post Capitolium, quo se uenerabilis Roma in aeternum attollit, nihil orbis terrarum ambitio-

1 monstrauit indicio. ibi *G* | aure *V* *corr. m3* | spirantes *V* spirant *Nov. s. et Cl.* | saepe *VE* aer *BAG* aer ipse *Madv.* aer saepe *Nov.* aer est *Cl.* || 2 Nollo ♂ *V* || 4 cum] ne *AG* | ut ante antehac *add. G* || 5 excelsas *V* *corr. m3* || 6 faros *V* || 7 paretonio *Vm3ESBA* || 8 uel] aut *BAG* | lybico *V* | orat *V* oram *E* oras *BAG* | fatum las *VE* fretum Las- *BA* uacuas *G* patulas *Grut. ex cod. Fauchet.* | peculas (*lac. 8 litt. in fin. pag.*) *V* specula (*lac. 8 litt.*) *E* speculas *SBA G* || 9 harenarum *V* | inselae *V* insulae *E* infusa *BA* inlisae *G* || 10 reginae pta stadium (*post a pr. distinxit m3*) *V* || 11 caelae ritate (*r ex p m3*) *V* || 12 faros *V* | prae ea *V* praea *E* Protea *BAG* | focarum *V* || 14 rodiorum *V* *corr. m3* | uectigali] *hic in cod. V* *nouus scriba et cultior opus ingreditur* | indie *V* inde *EBAG* || 16 spere *V* uespere *E* specie *BAG* | iisdem *SBA G* || 18 mare *V* mari *Her.* | propinquant] *V* propinquante *Her.* propinquantia *Pet.* || 19 uindicatae quocumque (*in ex m*) *V* u. Quo cum *G* uindicata *Val. (Wm2) Pet.* aequo, cumque *Pet.* equoque cum *Her.* antea *Brakman* equorumque *Her. postea* | erat *V* errare ait *G* *lac. indic. Cl.* riserat *Her.* arguerat *Brakman* | rodios *V* || 20 continentis *V* continentis *Em2BAG* || 21 accidunt *V* *corr. m3* | eminat *V* *corr. m3* | serapaeum (*a alt. ex e m3*) *V* || 22 columnaris *V* columnarum *E* columnis *B* et c. *A* columnariis *G* columnatis *Corn. (Wm2)*

sius cernat. in quo duo bibliothecae fuerunt inaestimabiles et loqui- 13
tur monumentorum ueterum concinens fides septingenta uoluminum
milia Ptolemaeis regibus uigiliis intentis composita bello Alexandrino,
dum diripitur ciuitas, sub dictatore Caesare conflagrasse.

5 Canopus inde duodecimo disiungitur lapide, quem, ut priscae me- 14
moriae tradunt, Menelai gubernator sepultus ibi cognominauit. amoe-
nus impendio locus et diuersoriis laetis exstructus, auris et salutari
temperamento perflabilis ita, ut extra mundum nostrum morari se
quisquam arbitretur in illis tractibus agens, cum saepe aprico spiritu
10 immurmurantes audierit uentos.

Sed Alexandria ipsa non sensim ut aliae urbes, sed inter initia prima 15
aucta per spatiosos ambitus internisque seditionibus diu aspere fati-
gata, ad ultimum multis post annis Aureliano imperium agente ciuili-
bus iurgiis ad certamina internecia prolapsis dirutisque moenibus /
15 amisit regionum maximam partem, quae Bruchion appellabatur, diu-
turnum praestantium hominum domicilium. unde Aristarchus gram- 16
maticae rei dumis excellens et Herodianus artium minutissimus scisci-
tator et Saccas Ammonius Plotini magister alique plurimi scriptores
multorum in litteris nobilium studiorum, inter quos Chalcenterus
20 eminuit Didymus multiplicis scientiae copia memorabilis, qui in illis
sex libris, ubi nonnumquam imperfecte Tullium reprehendit, sillo-
graphos imitatus, scriptores maledicos, iudicio doctarum aurium incu-
satur ut immania frementem leonem trepidulis uocibus canis catulus
longius circumlatrans. et quamquam ueteres cum his, quorum memi- 17
25 ni, florere complures, tamen ne nunc quidem in eadem urbe doctrinae

1 quod uero V Em2B quo u. A quo (lac. 2 litt.) G quo delubro Gron. quo
duae Btl. Momms. (Nm2) q. duo Her. || 2 monimentorum AG || 3 ptholomeis
VE Ptholomaeus B Ptolemaeus A Ptolemaeis G || 5 Canisius V Canusius E
Canopus BAG || 6 me V me (lac. 4 litt.) E Menelai BAG | hactenus V amoenus
Btl. C. F. W. M. Haupt aedibus Birt || 7 fanis post locus add. G def. Birt reiec.
Pet. Meurig-D. || 9 saepe (lac. 2 litt.) V saepe ESBAG semper Günther antea
prob. Meyer Spir. suaue Wilamowitz Günther postea uel paene || 9.10 spiritum
murmurantes V corr. m3 || 14 diruptisque SBAG || 16 homininum V hominum
ESBAG | aristhar chus V || 17 domis V donis EBA doctrinis G dotibus Pet.
dumis Her. doctis Maas | sciscitator V corr. m3 suscitator SBA || 18 amo-
nius V | plotimi V Plotini Vm3ESBAG | plurimis V corr. m3 || 19 chalcentarus
(a alt. ex u) ♂ V || 20 emicuit SBG | multiplici Btl. reiec. Meurig-D. | copti V
coepti ESBAG captu Grut. scriptis Val. in adn. copia Btl. M. Schmidt Haupt ||
21 sillograuos V sillographos ESBAG || 22 scriptores male edi eos V s. maledi-
cos EBA G def. Blomgren s. m. del. Corn. | iudicia VBG iudicio EA | docto-
rum VEB doctarum AG | incusantur B incusat G || 23 pitredulis VE putidu-
lis BAG trepidulis Her. | canus VE uanus BAG canis Eyss. Gdt. (N) || 25 flo-
[r]uere V

uariae silent; nam et disciplinarum magistri quodammodo spirant /
et nudatur ibi geometrico radio, quidquid reconditum latet, nondum-
que apud eos penitus exaruit musica nec harmonia conticuit et re-
calet apud quosdam adhuc licet raros consideratio mundani motus et
siderum doctique sunt alii numeros; pauci super his scientiam cal- 5
18 lent, quae fatorum uias ostendit. medicinae autem, cuius in hac uita
nostra nec parca nec sobria desiderantur adminicula crebra, ita stu-
dia augentur in dies, ut, licet opus ipsum redoleat, pro omni tamen
experimento sufficiat medico ad commendandam artis auctoritatem, /
19 Alexandriae si se dixerit eruditum. et haec quidem hactenus. sed si 10
intellegendi diuini editionem multiplicem et praesensionum originem /
mente uegeta quisquam uoluerit, replicata per mundum omnem in-
20 ueniet mathemata huiusmodi ab Aegypto circumlata, ubi primum ho-
mines longe ante alios ad uaria religionum incunabula, ut dicitur, per-
uenerunt et initia prima sacrorum caute tuentur condita scriptis ar- 15
21 canis. hac institutus prudentia Pythagoras colens secretius deos, quid-
quid dixit aut uoluit, auctoritatem esse instituit ratam et femur
suum aureum apud Olympiam saepe monstrabat et cum aquila collo-
22 quens subinde uisebatur. hinc Anaxagoras lapides e caelo lapsuros et
putealem limum contrectans tremores futuros praedixerat terrae. et 20
Solon sententiis adiutus Aegypti sacerdotum latis iusto moderamine
legibus Romano quoque iuri maximum addidit firmamentum. ex his
fontibus per sublimia gradiens sermonum amplitudine Iouis aemulus
Platon uisa Aegypto militauit sapientia gloriosa.
23 Homines autem Aegyptii plerique suffusculi sunt et atrati ma- 25
gisque maestiores, gracilenti et aridi, ad singulos motus excandescen-
tes, controuersi et repositos acerrimi. erubescit apud eos, si qui non

3 armonia V || 4 adhunc V corr. m3 | atros VEG atrox SBA raros Val. in
adn. || 5 doctisque V doctique EBAG | aut numeros VE haud n. B h. numero
AG numeros haud Val. in adn. alii numeros; Madv. | hi V hanc E his SBAG ||
7 istastudia (u ex a m3) V studia E ista st. SA ita st. G || 10 alexandriae se VB
quod se a. E A. si A si A. se G A. si se Brakman Cl. | si² add. G || 11 aditionem
AG eruditionem Her. | praesensioonum J V | origine V originem EBAG ||
12 ante negatam quibusque mortalium BA | replicata V restit. Her. replica-
re G || 12, 13 inueni (lac. 11 litt.) a V inuenire (lac. 14 litt.) E inueni (lac. 13 litt.)
ab S inuentione matheseos ab BA inueniet mathemata G theologumena Brak-
man cuncta uel uniuersa Her. || 13 hic add. G ubi Her. || 14 ate V corr. m3 | ut]
et V corr. m3 || 15 scribus V tribus E scribis SBAG scriptis cod. Fauchet. ||
21 letis V lectis E latis BAG || 24 non uisa V Plato u. Val. Platon Hadr. Val.
non inuisa uel non indiligerter uisa uel nonne uisa Lumbroso non incuriose
Pighi | glorioso VE gloriosa BAG || 25 sufficili V suffragiles E subfusi BA
subfusculi G || 26 gracilemni (c ex t m2) V gracilenti EBAG | a V ad ESB
AG || 27 eru*bescit (fu. n) V | si quis EBAG

infitiando tributa plurimas in corpore uibices ostendat. et nulla tormentorum uis inueniri adhuc potuit, quae obdurato illius tractus latroni inuito elicere potuit, ut nomen proprium dicat.

Id autem notum est, ut annales ueteres monstrant, quod Aegyptus 24
5 omnis sub amicis erat antea regibus, sed superatis apud Actium bello
nauali Antonio et Cleopatra prouinciae nomen accepit ab Octauiano
Augusto possessa. aridiorem Libyam supremo Apionos regis consecuti
sumus arbitrio, Cyrenas cum residuis ciuitatibus Libyae Pentapoleos /
Ptolemaei liberalitate suscepimus. euectus longius ad ordinem re-
10 meabo coeptorum.

1 infici*endo (*fu. a*) V inficiando E B A G | corpor*e (*fu. a*) V | uiuaces V E
uibices B A G || 2 uisi V uis E B A G | obturato ♂ V obduratum B A G | ullius B
A G | pactus V partus E pectus B A G tractus *Hadr. Val. partis Löfst.* | la-
trocini* (*fu. i*) V latrocinii E S B latrociniis G latroni *Hadr. Val.* || 3 inuito *ex*
inuitue (*m2*) V inuito E inuitum B A G | eligere (*e pr. add. m2*) V elicere E B
A G || 4 amnales V || 5 auitis *Pet. in ind. reiec. Owens antiquis Meurig-D.* | acti-
um *ex actuim* V || 6 cleopatra (*opat add. m3 in lac. 7 litt.*) V | prouintiae ♂ V ||
7 possesa V | aridiora S B A aridam G | Libyae B A | suppraemo V | Apio-
nis E (App-) G obitu B A | consenti V consecuti E B A G || 8 artrio ♂ V | cy-
nenas V *corr. m3* | cun *ex con (m3)* V cum E S B A G | lybiae V || 9 ptolomei
V E B Ptolemaei A G | litteralitate V liberalitate E B A G || 9.10 reme abcoepto; V
remeabo E (*coeptum ante ordinem tr.*) r. coeptorum B A G || AMMI ANI MAR-
CELLINI (NI *add. sup. lin.*) RERV M GESTARVM., EXPLICIT LIBER.
XXII. V EIVSDEM AMIANI EXPLICIT LIBER. XXII. INCIPIT. XXIII. E

LIBER XXIII

1. Iulianus Augustus templum apud Hierosolyma pridem dirutum frustra instaurare conatur.
2. Arsacem idem Armeniae regem ad bellum Persicum parari iubet et cum exercitu ac Scytharum auxiliis transit Euphratem.
3. Iuliano Augusto per Mesopotamiam iter facienti Saracenarum gentium reguli coronam auream et auxilia ultro offerunt. classis Romana mille et centum nauium adueniens consternit Euphratem.
4. Descriptiones muralium machinarum, ballistae, scorpionis uel onagri, arietis, helepoleos ac malleoli.
5. Iulianus Augustus apud Circesium Aboram flumen cum omnibus copiis ponte nauali transgreditur et milites alloquitur.
6. Describuntur maiores prouinciae XVIII regni Persarum una cum suis quaeque urbibus moresque nationum.

1 Haec eo anno, ut praetereamus negotiorum minutias, agebantur. / Iulianus uero iam ter consul ascito in collegium trabeae Sallustio praefecto per Gallias quater ipse amplissimum inierat magistratum. et uidebatur nouum adiunctum esse Augusto priuatum, quod post Dio-
 2 cletianum et Aristobulum nullus meminerat gestum. et licet acciden- 5
 tium uarietatem sollicita mente praecipiens multiplicatos expeditionis apparatus flagranti studio perurgeret, diligentiam tamen ubique di-
 uidens imperiiue sui memoriam magnitudine operum gestiens pro-
 pagare ambitiosum quondam apud Hierosolyma templum, quod post
 multa et interneciua certamina obsidente Vespasiano posteaque Tito / 10
 aegre est oppugnatum, instaurare sumptibus cogitabat immodicis /
 negotiumque maturandum Alypio dederat Antiochensi, qui olim
 3 Britannias curauerat pro praefectis. cum itaque rei idem fortiter in-
 staret Alypius iuuaretque prouinciae rector, metuendi globi flam-

1 ut *add. BAG* | negotiorum *om. SBG* | per prouincias *post* agebantur *add. BG* || 2 tertio *Her. c. c.* | consulad scito (*d ex t m3*) V consule ascito *G* | collegio *SBG* || 3 quarto *Her.* | magistratū* (*fu. s; ~add. m2*) V || 5 aristobulum *VEBA* Aristobulum *b2G* || 6 multiplicatos (*-os del. m2*) V || 7 diligentiae *G* | diffidens V diuidens *Hadr. Val.* diffundens *Btl. prob. Pet.* || 9 hierosolima V Hierosolymam *ESBAG* || 10 post itaque *VB* posteaque *EAG* || 11 oppugnatum V *def. Hagend.* expugnatum *G* || 12 -quae V *corr. m3* || 12.13 anthiocensi — curauerat *add. Vm2 in marg.* || 13 brittannias *Vm2* Britannias *ESBAG* || 14 iuuaretquae V *corr. m3*

marum prope fundamenta crebris assultibus erumpentes fecere locum
exustis aliquotiens operantibus inaccessum hocque modo elemento
destinati repellente cessauit inceptum.

Isdem diebus legatos ad se missos ab urbe aeterna, clare natos me- 4
5 ritisque probabilis uitae compertos, imperator honoribus diuersis
affecit. et Apronianum Romae decreuit esse praefectum, Octavianum
proconsulem Africae, Venusto uicariam commisit Hispaniae, Ru-
finum Aradium comitem orientis in locum auunculi sui Iuliani recens
defuncti prouexit. quibus ut conuenerat ordinatis terrebat omine 5
10 quodam, ut docuit exitus, praesentissimo. Felice enim largitionum
comite profluio sanguinis repente extincto eumque comite Iuliano
secuto uulgus publicos contuens titulos Felicem Iulianum Augustum-
que pronuntiabat. praecesserat aliud saeuum; namque kalendis ipsis 6
Ianuariis ascendente eo gradile Genii templum e sacerdotum consor-
15 tio quidam ceteris diuturnior nullo pulsante repente concidit animam-
que insperato casu efflauit, quod astantes, incertum per imperitiam
an adulandi cupiditate, memorabant consulum seniori portendi, ni-
mirum Sallustio, sed, ut apparuit, non aetati, sed potestati maiori
interitum propinquare monstrabat. super his alia quoque minora 7
20 signa subinde, quod acciderat, ostendebant. inter ipsa enim exordia
procinctus Parthici disponendi nuntiatum est Constantinopolim terrae
pulsu uibratam; quod horum periti minus laetum esse pronuntiabant /
aliena peruadere molientirectori ideoque intempestiuo conatu desistere
suadebant ita demum haec et similia contemni oportere firmantes, /
25 cum irruentibus armis externis lex una sit et perpetua salutem omni
ratione defendere nihil remittente ui moris. isdem diebus nuntiatum

1 adsumptibus V assultibus E B A G || 2 nexcessum hoc quo V B inaccessum.
hocque E A G | clemento V elemento E S B A G || 3 repellente V corr. m3 | in-
certum V B incoceptum opus E inceptum A G || 4 hisdem E S B Iisdem A G | le-
gatis adiem (m del. m2) V legatos ad eum Em2 legati Sardinie S legatos Sardi-
niae B A l. ad se G | dare V clare E S B A G || 5 comperitos V compertos E S B
A G || 7 uicari V uicario E S B A uicariam G || 8 Arabicum B Arabium G ||
9 ordinatus V ordinatis E A G ordinatius B | homine V corr. m3 || 10 felic* e
(fu. a) V || 11 profluio — comite om. S B | extinctum quae V extincto, quem E e.,
eumque A G | comite² om. G || 13 processerat V B A praecesserat Em2 (praec-) G |
scaeuum Brakman || 14 eo om. G | e ante ceteris (l. 15) V E B G recte pos. A ||
15 concedit V E concidit Em2 B A G consedit dubit. Cl. c. c. in app. || 16 inspi-
rato V E B insperato S A G || 18 sallustios et V salustio et Em2 Salustius et S B
Sallustio. et A S.: sed G | id post maiori add. Cl. in app. || 19 monstrabant V E
B G monstrabatur A monstrabat Btl. prob. Pet. Harmon || 23 intempestu uo
♂ V || 26 remittente V E renitente S B A G remittentem Madv. | uimoris V uim-
oris Vm3 E S ui moris B A G def. Thörnellsensu: saluo more prob. Miller ui mor-
tis Lind. in adn. uigoris Madv. | Hisdem E S B Iisdem A G

est ei per litteras Romae super hoc bello libros Sibyllae consultos, ut iusserat, imperatorem eo anno discedere a limitibus suis aperto prohibuisse responso.

- 2 Inter haec tamen legationes gentium plurimarum auxilia pollicentium liberaliter susceptae remittebantur speciosa fiducia principe 5 respondente nequaquam decere aduenticiis adiumentis rem uindicari Romanam, cuius opibus foueri conueniret amicos et socios, si auxilium 2 eos adegerit necessitas implorare. solum Arsacem monuerat, Armeniae regem, ut collectis copiis ualidis iubenda opperiretur, quo tenderet, quid deberet urgere, propere cogniturus. proinde cum primam 10 consultae rationes copiam praeuissent, rumore praecurso hostiles occupare properans terras nondum adulto uere missa per militares 3 numeros expeditionali tessera cunctos transire iussit Euphraten. quo comperto omnes euolant ex hibernis transmissique, ut textus docebat scriptorum, dispersi per stationes uarias aduentum principis exspectabant. ipse autem Antiochiam egressurus Heliopoliten quendam Alexandrum Syriacae iurisdictioni praefecit, turbulentum et saeuum; dicebatque non illum meruisse, sed Antiochensibus auaris et contu- 4 meliosis huiusmodi iudicem conuenire. cumque eum profecturum deduceret multitudo promiscua itum felicem reditumque gloriosum exoptans oransque, ut deinde placabilis esset et lenior, nondum ira, quam 20 ex compellationibus et probris conceperat, emollita loquebatur asperius se eos asserens postea non uisurum. disposuisse enim aiebat / hiemandi gratia per compendiarium uiam consummato procinctu Tarsum Ciliciae reuersurum scripsisseque ad Memorium praesidem, ut in 25 eadem urbe cuncta usui congrua pararentur. et hoc haud diu postea contigit. corpus namque eius illuc relatum exsequiarum humili pompa in suburbano sepultum est, ut ipse mandaratur.
- 6 Iamque apricante caelo tertium nonas Martias profectus Hiera-

1 sibyllae V || 2 eo] hoc SBG || 4 aegentium V gentium EAG et gentium B || 6 aduenticus V aduenticiis ESBAG || 7 fouere BAG | socios ex fotios (m2) V || 9 tendere et Pet. reiec. Blomgren || 12 ueremussa V uere missa ESBAG || 13 euphraten (n ex m) V || 14 transmissaque V transmissique EA transmissa, quae B transmissoque G def. Klotz || 15 s[cri]ptorum V || 18 antiocensibus (n alt. add. sup. lin. m2) V Antiochiensibus b₁b₂G || 20 promis quantum V protinusque tum E pronus quantum SBA promiscua, itum G | exortans VE exhortans SA exhorans B exoptans G || 21 ut] ui V ut EG om. SBA | deinde VG inde ES BA | iram V ira EBA G || 23 se es se V esse del. Nov. se es delendum censemus || 25 [m]emorium V || 26 sui V sibi G usui Btl. Kell. Kießl. prob. Pet. | haut ♂ V || 28 suburbana VE suburbano BAG | ut ipse mandaratur add. Vm2 in marg. || 29 tertio BG | maias V Martias G def. Kell. Klotz Bae.

polim solitis itineribus uenit. ubi cum introiret ciuitatis capacissimae
 portas, sinistra porticus subito lapsa subter tendentes quinquaginta
 milites exceptis plurimis uulneratis tignorum tegularumque pondere
 magno collisit. unde contractis copiis omnibus Mesopotamiam propere 7
 5 signa commouit, ut fama de se nulla praeuersa — id enim curatius
 obseruarat — improuisus Assyrios occuparet. denique cum exercitu
 et Scytharum auxiliis Euphrate nauali ponte transmisso uenit ad Bat-
 nas, municipium Osdroenae, ibique illaetabile portentum offendit. /
 cum enim calonum frequens multitudo ad suscipiendum consue- 8
 10 bulum prope aceruum palearum stetisset impendio celsum — hoc enim
 modo per regiones illas tales species construuntur — rapientibus mul-
 tis quassata congeries inclinata est parique exitio quinquaginta ob-
 ruit homines mole maxima ruinarum.

Maestus exinde digressus uenit cursu propero Carrhas, antiquum 3
 15 oppidum, Crassorum et Romani exercitus aerumnis insigne. unde
 duae ducentes Persidem uiae regiae distinguntur, laeua per Adia-
 benam et Tigridem, dextra per Assyrios et Euphraten. ibi moratus 2
 aliquot dies, dum necessaria parat et Lunae, quae religiose per eos
 colitur tractus, ritu locorum fert sacra, dicitur ante aras nullo ar-
 20 bitrorum admisso occulte paludamentum purpureum propinquo suo
 tradidisse Procopio mandasseque arripere fidentius principatum, si
 se interisse didicerit apud Parthos. hic Iuliani quiescentis animus agi- 3
 tatus insomniis euenturum triste aliquid praesagibat. quocirca et ipse
 et uisorum interpretes praesentia contemplantes diem secutum, qui
 25 erat quartum decimum kalendas Apriles, obseruari debere pronuntia-
 bant. uerum ut compertum est postea, hac eadem nocte Palatini
 Apollinis templum praefecturam regente Aproniano in urbe confla-
 grauit aeterna, ubi, ni multiplex iuuisset auxilium, etiam Cumana
 carmina consumpserat magnitudo flammaram.

1 itineribus ♂ V | introierit VBA def. Ehrismann introiret EG || 2 portas ex
 portas (m2) V portas EBA G || 4 con contractis V contractis ESBAG | meso-
 potamiam iam V m. tam Lind. iam del. ut dittogr. Nov.; ante contractis colloc.
 Her. || 5 accuratius BAG || 6 assyros V Assyrios ESBAG || 7 euphraten V Eu-
 phrate EG Euphratem SBA || 9 colonum VE calonum Em2G colonorum BA |
 consu*ete (fu. a) V || 13 moles VE mole SBA G | ruminarum VE ruinarum SB
 AG || 14 caras ♂ V | antiquum cum (cum del. m2) V || 16 hadiabenam V ||
 17 dextera SBA G || 18 aliquod ♂ V || 19 situ VBA G ritu E Lind. || 22 didi-
 cent V corr. m3 || 23 insomnis V insomniis Lind. | praesagebat V praesagi-
 bat E Her. Harmon c. c. (uel praesagabat) praesagiebat BAG || 24 secuturum
 SBG || 25 aprilis VEA Apriles SBG || 26 con conpertum (con pr. del.) V |
 [est] (fu. po) V | haec V hac E Lind. om. BAG post haec Her. reiec. Hagend. ||
 28 ne VBG cum ne E ni A || 29 consumpserat V

- 4 Post quae ita digesta agmina et commeatus omnis generis disponenti
imperatorī procuratorum aduentu anhelantium etiamtum indicatur /
equestres hostium turmas uicino limite quodam perrupto auertisse
5 subito praedas. cuius atrocitate mali percussus ilico, ut ante cogi-
tauerat, triginta milia lectorum militum eidem commisit Procopio / 5
iuncto ad parilem potestatem Sebastiano comite ex duce Aegypti /
isdemque praecepit, ut intra Tigridem interim agerent uigilanter om-
nia seruaturi, ne quid inopinum ex incauto latere oreretur, qualia
multa saepe didicerat euenisse, mandabatque eis, ut, si fieri potius
posset, regi sociarentur Arsaci cumque eo per Corduenam et Moxo- 10
enam Chiliocomo uberi Mediae tractu partibusque aliis praestricto
cursu uastatis apud Assyrios adhuc agenti sibi concurrerent necessi-
tatum articulis affuturi.
- 6 His ita ordinatis ipse exitu simulato per Tigrim, quod iter etiam re-
cibaria de industria iusserat instrui, flexit dextrorsus et quieta nocte 15
emensa mane iumentum, quo ueheretur, ex usu poposcit oblatusque
ei equus Babylonius nomine ictu torminis consternatus, dum dolo-
rum impatiens uoluitur, auro lapillisque ornamenta distincta consper-
sit. quo ostento laetior exclamauit plaudentibus proximis Baby-
7 lona humi procidisse ornamentis omnibus spoliata. et paulisper 20
detentus, ut omen per hostias litando firmaret, Dauanam uenit
castra praesidiaria, unde ortus Belias fluuius funditur in Euphraten. /
hic corporibus cibo curatis et quiete postridie uentum est ad Calli-
nicum, munimentum robustum et commercandi opimitate gratissi-
mum, ubi diem sextum kalendas, quo Romae Matri deorum pompae 25
celebrantur annales et carpentum, quo uehitur simulacrum, Almonis

1 que VEBG quae A || 1.2 disponendi perparo cursatorum (perperam m3) V
praeparato cursatorum E disponendi, propero c. BA d., procuratorum G dis-
ponenti Lind. principi d. procuratorum Nov. d. imperatori p. Pet. || 4 cogita-
erat V corr. m3 cognita erat SB c. erant A || 5 cummisit V corr. m3 || 6 ae-
gypti V || 7 hisdemque SB iisdemque AG || 8 oriretur SBAG || 9 dixerat BAG ||
10 possit SBG | regis octarentur V corr. m3 r. optarentur S regi o. B | a[r]saci V ||
12 agente VEB A agenti Em2G | concurrent V corr. m3 concurrunt E concur-
ret SB concurrerent A accurrerent G || 14 tigrum V Tigrim ESBAG Tigridem
Gdt. || 14.15 regi uaria V rebus uariis G re cibaria Val. || 17 tormini VE tor-
minis BAG probauimus ut graecism. torminum Btl. || 18 conspexit Vm3 || 19 ex-
tento V ostento E BAG | laetiores clamauit V laetior exclamauit Vm3 E l. cla-
mauit BAG || 20 praecidisse V corr. m3 prendisse SB || 22 in add. Vm3 || 23 cur-
misit quiete V curatis et quiete E Val. (Wm2N) accurate reffectis BAG | post
tridie V | et om. SBG | opiimitate V oportunitate Vm3 E Corn. Wirz opimitate
SBAG def. Meurig-D. || 25 Apriles post kalendas add. Kiefl. (Lind. iam adno-
tau.) reiecimus || 26 salmonis VE Almonis BAG

undis ablui perhibetur, sacrorum sollemnitate prisco more completa /
 somno per otium capto exsultans pernoctauit et laetus. luce uero se- 8
 cuta profectus exinde per supercilia riparum fluuialium aquis adole-
 scentibus undique conuenis cum armigera gradiens manu in statione
 5 quadam sub pellibus mansit; ubi Saracenarum reguli gentium geni-
 bus supplices nixi oblata ex auro corona tamquam mundi nationum-
 que suarum dominum adorarunt suscepti gratanter ut ad furta bello-
 rum apposit. dumque hos alloquitur, Xerxis illius potentissimi regis 9
 instar classis aduenit tribuno Constantiano cum comite Lucilliano
 10 ductante, quae latissimum flumen Euphraten artabant. in qua mille
 erant onerariae naues ex diuersa trabe confectae commeatus abunde
 ferentes et tela et obsidionales machinas, quinquaginta aliae bella-
 trices totidemque ad compaginandos necessariae pontes.

Re ipsa admoneor breuiter, quantum mediocre potest ingenium, / 4
 15 haec instrumentorum genera ignorantibus circumscripse monstrare; /
 et ballistae figura docebitur prima. ferrum inter axiculos duo firmum 2
 compaginatur et uastum in modum regulae maioris extensum, cuius
 ex uolumine tereti, quod in medio pars polita componit, quadratus
 eminet stilus extensius recto canalis angusti meatu cauatus et hac
 20 multiplici chorda neruorum tortilium illigatus. eique cochleae duo
 lignae coniunguntur aptissime, quarum prope unam assistit artifex
 contemplabilis et subtiliter apponit in temonis cauamine sagittam
 ligneam spiculo maiore conglutinatam hocque facto hinc inde ualidi
 iuuenes uersant agiliter rotabilem flexum. cum ad extremitatem ner- 3
 25 uorum acumen uenerit summum, percita interno pulsu a ballista ex
 oculis auolat interdum nimio ardore scintillans et euenit saepius, /
 ut, antequam telum cernatur, dolor letale uulnus agnoscat.

Scorpionis autem, quem appellant nunc onagrum, huiusmodi forma 4

1 sollicitate V corr. m3 | conplecta V corr. m3 || 4 unde quae V undique ES
 BAG | armiger agradiens V corr. m3 || 5 suppellibus V corr. m3 | saracinarum V
 Saracenarum E Val. Sarracenorum SBA Saracenorum b2G || 6 ex om. SBG |
 auri BG || 9 classi V corr. m3 | constiano VE Constantiano Em2 (in marg.) BAG ||
 10 artabant V def. Bae. Klotz artabat E BAG || 11 contectae V contextae G
 def. Klotz confectae Momms. || 12.13 bellatrites cotidemque ♂ V || 13 potes V
 corr. m3 || 14 admoneo V admoneor E BAG || 15 circumscriptae V circumscripta
 E BAG || 16 duo V duos Vm3 E BAG || 18 ars V pars Wagn. || 19 extensius EB
 AG || 20 multiplicis chorda (c alt. add. sup. lin. m3) V multiplici corda E mul-
 tiplice c. BA m. chorda b2 multiplici ch. G | illigatum Köchly Rüstow | con-
 chleae (n del. m2 ?) V | duae E BAG || 21 artissime Momms. Pet. in ind. || 22 te-
 mones VEB temonis Em2 AG || 23 lineam VB ligneam EAG || 24 agiliterroo-
 tabilem (li add. sup. lin. m2 (?); ro sup. lin. m3) V agiliter rotabilem ESBAG ||
 25 balista V || 27 laet[a]le V

est. dolantur axes duo quernei uel ilicei curuanturque mediocriter, /
ut prominere uideantur in gibbas, hique in modum serratoriae machi-
nae conectuntur ex utroque latere patentius perforati, quos inter per
cauernas funes colligantur robusti compagem, ne dissiliat, continen-
5 tes. ab hac medietate restium ligneus stilus exsurgens obliquus et in 5
modum iugalis temonis erectus ita neruorum nodulis implicatur, /
ut altius tolli possit et inclinari, summitatique eius unci ferrei copu-
lantur, e quibus pendet stuppea uel ferrea funda, cui ligno fulmentum
prosternitur ingens, cilicium paleis confertum minutis ualidis nexi- 10
bus illigatum et locatum super congestos caespites uel latericios agge-
res. nam muro saxeo huiusmodi moles imposita disiectat, quidquid
6 inuenerit, subter concussionem uiolenta, non pondere. cum igitur ad
concertationem uentum fuerit, lapide rotundo fundae imposito qua-
terni altrinsecus iuuenes repagula, quibus incorporati sunt funes, ex-
plicitantes retrorsus stilum paene supinum inclinant. itaque demum 15
sublimis astans magister claustrum, quod totius operis continet uin-
cula, reserat malleo forti perculsum, unde absolutus ictu uolucris sti-
lus et mollitudine offensus cilicii saxum contorquet, quidquid incur-
7 rerit, collisurum. et tormentum quidem appellatur ex eo, quod omnis
explicatio torquetur, scorpio autem, quoniam aculeum desuper habet 20
erectum, cui etiam onagri uocabulum indidit aetas nouella ea re,
quod asini feri, cum uenatibus agitantur, ita eminus lapides post terga
calcitrando emittunt, ut perforent pectora sequentium aut per-
fractis ossibus capita ipsa displodant.

8 Hinc ad arietem ueniemus. eligitur abies uel ornus excelsa, cuius 25
summitas duro ferro concluditur et prolixo, arietis efficiens prominu-
lam speciem, quae forma huic machinamento uocabulum indidit, et
sic suspensa utrimque transuersis asserribus et ferratis quasi ex lance

1 quernei V quernei *ESBAG* | uellica ei V uellica E uelilicei *BAG* || 2 hic-
que VE hique *BAG* || 4 dissilient V dissiliat *G* || 5 obliquius *Btl.* || 6 modulis
SBAG || 8 pendent VEB pendet *AG* | struppea V stuppea E stupea *BAG* |
ferrea ferrea (ferrea *alt. del.*, funda *add. sup. lin.*) V | fulcimentum *BAG* || 10 cos-
pites ♂ V || 11 quicquid ♂ V || 12 super V subter *G* | ante V (n *add. sup. lin.*
m3) E ad Em2 *SBAG* || 13 fuerit uentum *tr. Nov. c. c. (cf. 23, 5, 21)* || 15 pene-
surinum V paene supinum E *Hadr. Val.* p. uncinum *BA* penes u. *G* | demum
(um *add. sup. lin. m2*) V || 17 malleo forti (f *ex s m3*) V malleo f. *ESBAG* | per-
clausum (a *del. m2*) V perculsum EG perclausum *SBA* perculsum *Haupt* ||
18 mollitudinem V mollitudine *EBAG* | quicquid ♂ V | inconcurrerit ♂ V ||
19 conlisorum (li *add. sup. lin. m2*) V collisurum *EBAG* | quod ex eo *tr. b2G*
quod *om. B* || 20 quō V qm̄ E cum *SB* quod *A* quoniam *G* || 23 calc[ita]ndo V
calcitrando *ESBAG* || 25 ad *add. EBAG reiec. Bae. Pighi* | auies V *corr. m3* ||
26 promi nullam V proni ullam E prominulam *BAG* || 27 hoc VBA huic EG ||
28 si VEB sic *AG*

uinculis trabis alterius continetur, eamque quantum mensurae ratio patitur multitudo retro repellens rursus ad obuia quaeque rumpenda protrudit ictibus ualidissimis instar assurgentis et cedentis cornuti, / qua crebritate uelut reciproci fulminis impetu aedificiis scissis in ri-
 5 mas concidunt structurae laxatae murorum. hoc genere operis, si 9 fuerit exserto uigore discussum, nudatis defensoribus ideoque solutis obsidiis ciuitates munitissimae recluduntur.

Pro his arietum meditamentis iam crebritate despectis conditur 10 machina scriptoribus historicis nota, quam helepolin Graeci cogno-
 10 minamus. cuius opera diuturna Demetrius, Antigoni filius regis, / Rhodo aliisque urbibus oppugnatis Poliorcetes est appellatus. aedi- 11 ficatur autem hoc modo: testudo compaginatur immanis axibus robo-
 rata longissimis ferreisque clauis aptata et contegitur coriis bubulis / uirgarumque recenti textura atque limo asperguntur eius suprema, /
 15 ut flammeos detrectet et missiles casus. conseruntur autem eius fron- 12 talibus trisulcae cuspides praeacutae ponderibus ferreis graues, qua-
 lia nobis pictores ostendunt fulmina uel fictores, ut, quidquid petierit, aculeis exsertis abrumpat. hanc ita ualidam molem rotis et funibus 13 regens numerosus intrinsecus miles languidiori murorum parti uiribus
 20 admouet concitis et, nisi desuper propugnantium ualuerint uires, col-
 lisis parietibus aditus patefacit ingentes.

Malleoli autem, teli genus, figurantur hac specie: sagitta est can- 14 nea inter spiculum et harundinem multifido ferro coagmentata, quae
 in muliebris coli formam, quo nentur lintea stamina, concauatur
 25 uentre subtiliter et plurifariam patens atque in alueo ipso ignem cum
 aliquo suscipit alimento. et si emissa lentius arcu inualido — arcus 15 ictu enim rapidiore exstinguitur — haeserit usquam, tenaciter cre-

1 trabes *VEBA* trabis *Em2G* | alternis *BA* || 2 altitudo *V* multitudo *G* | iobina *VE* obuia *BAG* || 3 ualidissim[i]s *V* | caedentis *V BAG* cadentis *E* cedentis *Val. in adn. (N) Btl.* | armati *V* arietis *Val. in adn. (N)* cornuti *Cl. (uel arietis cornuti in app.)* || 4 fluminis *Pet. def. Damsté* | ruinas *Pet.* || 5 laxata emurorum ♂ *V* || 6 nudatis uallo defensoribusque solutis *B* n. u. defensoribus, ideoques. *A* nudato u. d. solutisque *G* *lac. post defens. indic. Cl. reiecimus* moenibus *post defens. add. Her. muris Nov. turribus Brakman* || 7 minutissimae *VE* munitissimae *SBAG* || 8 machinamentis *BAG* || 9 haelepolini *V* Helepolim *EG* Heliopolim *SB* Helipolim *A* | cognominant *BG* || 10 regis *om. SBG* || 11 rodo *V* | polior caecis (?) (caecis *del.*, chites *add. sup. lin. m3*) *V* poliorchitis *E* Poliorcetes *BAG* || 14 suppraema *V* || 15 aut *V* ut *EBAG* | detractet *SBG* | Conferuntur *G* || 17 quicquid ♂ *V* || 18 potis *V* portis *E* rotis *Em2A* palis *BG* || 19 numerosis *BG* || 21 patefecit *SBG* || 22 figuratur *V* figurantur *G* || 25 albeo *V* alueo *ESBAG* || 26 suscepit *VE* suscipit *Em2BAG* | sic *G* | arcus *V* restituimus *om. EAG* igitur *B* || 27 rapidore *VB* rapidiore *EAG* | si haeserit *G*

mat aquisque conspersa acriores excitat aestus incendiorum nec remedio ullo quam superiaeto puluere consopitur. hactenus de instrumentis muralibus, e quibus pauca sunt dicta. nunc ad rerum ordinem reuertamur.

- 5 Ascitis Saracenorum auxiliis, quae animis obtulere promptissimis, / tendens imperator agili gradu Cercusium principio mensis Aprilis ingressus est, munimentum tutissimum et fabre politum. cuius moenia Abora et Euphrates ambiunt flumina uelut spatium insulare fingentes. quod Diocletianus exiguum ante hoc et suspectum muris turribusque circumdedit celsis, cum in ipsis barbarorum confiniis interiores 2 limites ordinaret, documento ... per Syriam Persa¹ ita, ut paucis ante 3 annis cum magnis prouinciarum contigerat damnis namque cum Antiochiae in alto silentio scaenicis ludis mimus cum uxore immissus e medio sumpta quaedam imitaretur populo uenustate attonito, coniunx „nisi somnus est“, inquit, „en Persae“, et retortis plebs uni- 15 uersa ceruicibus exacerbantia in se tela declinans spargitur passim. / ita ciuitate incensa et obtruncatis pluribus, qui pacis more palabantur effusius, incensisque locis finitimis et uastatis onusti praeda hostes ad sua remearunt innoxii Mariade uiuo exusto, qui eos ad suorum interitum ciuium duxerat inconsulte. et haec quidem Gallieni tempo- 20 ribus euenerunt.
- 4 Iulianus uero dum moratur apud Cercusium, ut per naualem Aborae pontem exercitus et omnes sequellae transirent, litteras tristes Salusti Galliarum praefecti suscepit orantis suspendi expeditionem in Parthos obtestantisque, ne ita intempestiue nondum pace numinum 25 exorata irreuocabile subiret exitium. posthabito tamen suasore cautissimo fidentius ultra tendebat, quoniam nulla uis humana uel uirtus meruisse umquam potuit, ut quod praescipsit fatalis ordo non fiat.

1 acriore V acriores EG acrior SBA || 2 superiaeto V corr. m3 || 8 aboraetora V abor et ora E Orogora B Abora et AG | euphrates V | ambunt V ambiunt ESB AG | fi[n]gentes (n m3) V || 9 antehac AG def. Kiefl. | susceptum miris V s. muris EB suspectum, m. AG def. Kiefl. Meurig-D. || 10 in om. ESBG || 11 e documento VE est d. BA ne uagarentur G ne discurrerent Kiefl. lac. indic. Cl. documento recenti perterritus, ne uagarentur Her. prob. Gichon d. ne u. Češka || 13 mimos VE mimus BAG | e] in V è G || 14 medium BA || 15 inquit V || 16 exacerbantia V restit. Sey. exaceruantia G exuberantia Madv. directa uibrantia Corn. ex arce uolantia Pet. ex acie ruentia Nov. | cela ♂ V || 17 ita (ta add. sup. lin. m2) V || 18 onustis (u ex o m3) V onustus E honusti B onusti AG | hostis VE hostes BAG || 19 mareade uiuo VEA Mereadeiuno SB Mereade uiuo G || 22 cercustum ex cercustum V Cercusium ESBAG | abore VE ab ore S ab ora B Aborae AG || 23 transiret VBG transirent EA || 27 ultro VBA ultra EG | quō V quando E cum BA quoniam G

statimque transgressus pontem auelli praecepit, ne qui militum ab
agminibus propriis reuertendi fiducia remaneret. pari sorte hic quoque 6
omen illaetabile uisum est apparitoris cuiusdam cadauer extantum /
carnificis manu deleti, quem praefectus Salutius praesens ea re
5 supplicio capitali damnavit, quod intra praestitutum diem alimen-
torum augmentum exhibere pollicitus casu impediante frustratus est.
sed miserando homine trucidato postridie aduenit, ut ille promiserat, /
alia classis abunde uehens annonam.

Profecti exinde Zaithan uenimus locum, qui olea arbor interpre- 7
10 tatur. hic Gordiani imperatoris longe conspicuum uidimus tumulum, /
cuius actus a pueritia prima exercituumque felicissimos ductus et
insidiosum interitum digessimus tempore competenti. ubi cum pro 8
ingenita pietate consecrato principi parentasset pergeretque ad Du-
ram, desertum oppidum, procul militarem cuneum conspicatus stetit
15 immobilis eique dubitanti, quid ferrent, offertur ab eis immanissimi
corporis leo, cum aciem peteret multiplici telorum iactu confossus.
quo omine uelut certiore iam spe status prosperioris elatus exsul-
tantius cedebat, sed incerto flatu fortunae aliorum prorupit euentus.
obitus enim regis portendebatur, sed cuius, erat incertum. nam et 9
20 oracula dubia legimus, quae non nisi casus discreuere postremi, ut
fidem uaticinii Delphici, quae post Halyn flumen transmissum maxi-
mum regnum deiecturum praedixerat Croesum, et aliam, quae Athe-
niensibus ad certandum contra Medos oblique destinauerat mare, /
sortemque his posteriorem, ueram quidem, sed non minus ambiguum:
25 aio te Aeacida Romanos uincere posse.

Etrusci tamen haruspices, qui comitabantur gnaros prodigialium 10
rerum, cum illis procinctum hunc saepe arcentibus non crederetur, /
prolatis libris exercitualibus ostendebant signum hoc esse prohibi-

1 nequi VEG *def. Kell.* ut qui SB ne qua A ne cui Val. || 4 salu[st]ius VEB
Sallustius AG Salutius Pet. Momms. || 5 damnaret B damnauerat G || 6 casus V
casu EA causa BG || 7 posttridie V || 8 rhens V uehens EBAG ferens Her. ||
9 Zathan E Zaitan SBAG | ad locum (ad *del. m2*) V ad locum E || 13 perge-
ret*que V || 14 cumeum V cuneum ESBAG || 17 homine V omine EBAG |
spectatos V spe actus ex spectato actus Em2 spectaculi BAG spe status Val. in
adn. Btl. spe elatus prosperiorum Kieβl. reiec. Günther || 18 cedebat VEBG *def.*
Chalmers incedebat A | fatu VE fato BAG flatu Kieβl. Michael || 19 protende-
batur VB portendebatur EAG || 20 describere V describere EA describerem
SB discreuere G | postrem V postremi EAG om. SB || 21 alyn V || 22 deletu-
rum E dubit. Her. diiecturum S diiecturum BG | cryssum V Cyrum E Cresum
SB Croesum AG | aliae VE alia BA aliar. G || 24 ueram q ante ueram *add.*
Vm2, tunc eras. || 26 comitaliantur V corr. m3 | gnarus VB gnari EAG gnaros
Momms. | prodigiarum VE prodigialium B prodigialium AG || 28 ritualibus BAG

- 11 torium principique aliena licet iuste inuadenti contrarium. sed calca-
bantur philosophis refragantibus, quorum reuerenda tunc erat aucto-
ritas errantium subinde et in parum cognitis perseuerantium diu. /
etenim ut probabile argumentum ad fidem implendam scientiae suae /
id praetendebant, quod et Maximiano antehac Caesari cum Narseo 5
Persarum rege iam congressuro itidem leo et aper ingens trucidati
simul oblatis sunt, et superata gente discessit incolumis illo minime
contemplato, quod aliena petenti portendebatur exitium et Narseus
12 primus Armeniam Romano iuri obnoxiam occuparat. secuto itidem
die, qui erat septimum idus Apriles, sole uergente iam in occasum / 10
ex parua nubicula subito aere crassato usus adimitur lucis et post mi-
nacem tonitruum crebritatem et fulgorum Iouianus nomine miles ex
caelo tactus cum duobus equis concidit, quos potu satiatos a flumine
13 reducebat. eoque uiso harum rerum interpretes arcessiti interro-
gatique etiam id uetare procinctum fidentius affirmabant fulmen con- 15
siliarium esse monstrantes; ita enim appellantur, quae dissuadent ali-
quid fieri uel suadent. ideoque hoc nimis cauendum, quod militem
celsi nominis cum bellatoriis iumentis exstinxit, et hoc modo con-
tacta loca nec intueri nec calcari debere fulgurales pronuntiant libri. /
14 contra philosophi candorem ignis sacri repente conspecti nihil signi- 20
ficare aiebant, sed esse acrioris spiritus cursum ex aethere aliqua ui
ad inferiora detrusum aut, si exinde praenoscitur aliquid, incrementa
claritudinis imperatori portendi gloriosa coeptanti, cum constet
flammas suapte natura nullo obstante ad sublimia conuolare.
15 Fracto igitur, ut ante dictum est, ponte cunctisque transgressis / 25
imperator antiquissimum omnium ratus est militem alloqui sui recto-
risque fiducia properantem intrepide. signo itaque per lituos dato, /
cum centuriae omnes et cohortes et manipuli conuenissent, ipse aggere

1 inuadendi V inuadenti E B A G | calcabantur V calcabantur E B A G || 2 phi-
losophi V philosophis E B A G || 3 serrantium V certantium E asserentium B A
errantium G || 5 Narse S B G || 7 cente V gente E S B A G | incolomis V || 8 con-
template V contemplante E S B A contemplato G | Narses B G || 9 uiri V E iuri
S B A G || 10 aprilis V April. G || 12 de *add. Lind. ex Cl.* || 13 concedit V conci-
dit E B A G || 14 quo uiso B G | arcessit V arcessiti E Val. accersit B G ac-
cersiti A || 15 consiliarium V E consiliarium B A G || 17 nemis ex nimis (m2) V
corr. m3 || 19 fulguralis V *corr. m3* || 20 philosophi ex philosifi V || 21 aerioris
♂ V | uia V ui Val. *in adn.* || 23 potendi V *corr. m3* || 24 optante V E B A op-
stante V m3 obstante G | su[bl]imia V | conualere V conuolare E B A G || 25 Prae-
tor V E B perfecto Em2 (*in marg.*) C. F. W. M. Peracto A G *def. Klotz* fracto
Momms. def. Klein Chalmers parato Nov. | cuncti quae V cunctisque E S B A G ||
26 anto quissimum ♂ V || 27 liquos V lituos E A G reliquos S B || 28 mani-
p*uli (*fu. a*) V | aggeri Cl. *in app.*

glebali assistens coronaque celsarum circumdatus potestatum talia ore sereno disseruit fauorabilis studio concordi cunctorum:

„Contemplans maximis uiribus et alacritate uos uigere, fortissimi 16 milites, contionari disposui docturus ratione multiplici non nunc
5 primitus, ut maledici mussitant, Romanos penetrasse regna Persidis. / namque ut Lucullum transeam uel Pompeium, qui per Albanos et Massagetas, quos Alanos nunc appellamus, hac quoque natione per-rupta uidit Caspios lacus, Ventidium nouimus Antoni legatum strages per hos tractus innumeras edidisse. sed ut a uetustate discedam, / 17
10 haec, quae tradidit recens memoria, replicabo. Traianus et Verus, / Seuerus hinc sunt digressi uictores et tropaeati redissetque pari splendore iunior Gordianus, cuius monumentum nunc uidimus honorate, / apud Resainan superato fugatoque rege Persarum, ni factione Philippi praefecti praetorio sceleste iuuantibus paucis in hoc, ubi sepultus
15 est, loco uulnere impio cecidisset. nec errauere diu manes eius inulti, / quod ueluti librante iustitia omnes, qui in eius ... conspirauere, cruciabilibus interiere suppliciis. et illos quidem uoluntas ad altiora pro- 18
pensiores subire impulit facinora memoranda, nos uero miseranda recens captarum urbium et inultae caesorum exercituum umbrae et
20 damnorum magnitudines castrorumque amissiones ad haec, quae

3 alacritate ♂ V | uos om. ESB | uiuigere (ui pr. del. m2) V || 4 concionari V ||
5 maledicimus sitanti VE m. antiquos Em2 maledici mussant sed antea B m. mussitant s. a. A m. m. G | ramos ♂ V | paenetrat[s]e (e ult. ex o m2) V | persides V || 7 quo salanus V corr. m3 | apellamus V | haec ♂ V || 8 uidit V adiuit Haupt | caspius VEB Caspios AG || 9 enu*merassedidisse (*fu. m; s pr. add., e quart. del. m2) V innumeras edidisse EAG enumerasse uidisse S innumeras u. B || 10 rei post recens del., memoria add. sup. lin. (m2) V | [rep]licabo V | Verus] om. E Klotz reuersus S rursus BAG || 11 ac ante Seuerus add. Val. in textu, et in adn. reiec. Blomgren | hic V hinc E BAG | trophaeati ESBAG || 13 aput ♂ V | Resainam E Tessaliam S Thessalia B Rhesaenan A || 14 p[rae]fecti V || 15 um pio ♂ V | caecidisset (ci add. sup. lin. m2) V | eritauere ♂ V || 16 uelut elabrente (r del. m2) V u. elaborante E u. elabente SB u. illabente A u. clarente G ueluti librante Kieβl. uelut deliberante Pet. u. relabente uel u. facta librante Nov. | in eius VE in eum BAG in eius necem Kieβl. perniciem post conspirauere add. Nov. prob. Bae. lac. indic. Cl. || 17 aut (u del. m2) V om. E ad SBAG | propensiore V propensior E BAG propensiores Pet. || 18 obire dubit. Cl. in app. | facinora** V | miseranda regens V (m. defendimus cum Gron. ut neutr. pl. m. recens E BAG m. species r. Val. in adn. m. strages Hadr. Val. in adn. miserandae preces Kell. m. excidia C. F. W. M. lac. post miseranda indic. Cl. ruina add. Brakman || 19 spectacula post urbium add. Corn. Nov. busta Walter | euercituum V corr. m3 | umbra VBA umbrae EG || 20 castrorumque VEG castrorumque BA castrorumque Hadr. Val. prob. Sey. | amissionem ♂ V

proposuimus, hortantur uotis omnium sociis, ut medeamur praeteritis /
 et roborata huius lateris securitate re publica, quae de nobis magni-
 19 fice loquatur posteritas, relinquamus. adero ubique uobis adiumento
 numinis sempiterni, imperator et antesignanus et conturmalis omini-
 bus secundis, ut reor. at si fortuna uersabilis in pugna me usquam fu- 5
 derit, mihi uero pro Romano orbe memet uouisse sufficiet ut Curtii
 Mucique ueteres et clara prosapia Deciorum. abolenda nobis natio
 molestissima, cuius in gladiis nondum nostrae propinquitatis exaruit
 20 cruor. plures absumptae sunt maioribus nostris aetates, ut interirent
 radicitus, quae uexabant. deuicta est perplexo et diuturno Marte 10
 Carthago, sed eam dux inclutus timuit superesse uictoriae. euertit
 funditus Numantiam Scipio post multiplices casus obsidionis emen-
 sos. Fidenas, ne imperio subcrescerent aemulae, Roma subuertit, et
 Faliscos ita oppressit et Veios et suadere nobis laborat monumento-
 21 rum ueterum fides, ut has ciuitates aliquando ualuisse credamus. haec 15
 ut antiquitatum peritus exposui; superest, ut auiditate rapiendi post-
 habita, quae insidiatrix saepe Romani militis fuit, quisque agmini co-
 haerens incedat, cum ad necessitatem congregiendi fuerit uentum /
 signa propria secuturus sciens, quod, si remanserit usquam, exsectis
 cruribus relinquetur. nihil enim praeter dolos et insidias hostium uereor 20
 22 nimium callidorum. ad summam polliceor uniuersis rebus post haec
 prospere mitigatis absque omni praerogatiua principum, qui, quod
 dixerint uel censuerint, pro potestate auctoritatis iustum esse existi-
 mant, rationem me recte consultorum uel secus, si quis exegerit,
 23 redditurum. quocirca erigite iam nunc, quaeso, erigite animos uestros / 25
 multa praesumentes et bona aequata sorte nobiscum, quidquid occur-

1 uti somnium V *lac. 18 litt.* (uti somnium sociis *om.*) E ut somnium S ut so-
 latium BA ut solemur G uotis omnium Hadr. Val. in *adn.* | socios G || 2 hono-
 rata V roborata C. F. W. M. Corn. || 3 loquebatur VEB loquatur AG || 4 no-
 minis VEB numinis AG | sempiternum V sempiterni EAG sempiterno SB |
 ante signa nos V antesignanis Em2 antesignanus BAG | omnibus VEA omini-
 bus BG || 5 [at] V || 6 uobisse V *corr. m3* || 7 mucique teres V M. celebris E
 M. tres BG M. Veteres A || 9 sumptae ♂ V || 10 radicitus (e *ex i m2*) V | mar-
 the V *corr. m3* || 11 dū V dum ESBA G dux Val. | uictor G || 14 beios V *corr. m3* |
 et²] ut EBG | labore b₂G || 16 sapere est VEB superest b₂G || 19 hi signa
 quam (quam *del. m2*) V hi s. E his s. SBA signa G | propria secuturus sciens
 quod remanserit usquam *add. Vm2 in marg.* si ante remanserit *add. G* qui Eyss. |
 exsectis V (i *ex u m2*) E exectis SG exceptis BA || 20 fruribus V funibus E fu-
 ribus SBA cruribus G | relinquitur V relinquetur G || 22 mi*tigatos (*fu. t*) V
 gestis mitigatos E m. SB mitigatis AG administratis Corn. || 23 censuerint (e
alt. add. m2; u *del. m3*) V censuerint ESBA G || 24 me *om. SBA G* || 25 eri-
 gite¹] erigite a (e *alt. add.*, a *del. m2*) V | iam *om. SBG* || 26 bona et tr. G | quic-
 quid ex quidquid (*m3*) V

rerit, difficile subituri et coniectantes aequitati semper solere iungi uictoriam.“

Conclusa oratione ad hunc gratissimum finem ductoris gloria proe- 24
liator miles exsultans speque prosperorum elatior sublati altius
5 scutis nihil periculosum fore uel arduum clamitabat sub imperatore
plus sibi laboris quam gregariis indicente. maxime omnium id numeri 25
Gallicani fremitu laetiore monstrabant memores aliquotiens eo duc-
tante perque ordines discurrente cadentes uidisse gentes aliquas, alias
supplices.

10 Res adigit huc prolapsa ut in excessu celeri situm monstrare Persi- 6
dis descriptionibus gentium curiose digestis, in quibus aegre uera
dixere paucissimi. quod autem erit paulo prolixior textus, ad scien-
tiam proficiet plenam. quisquis enim affectat nimiam breuitatem, /
ubi narrantur incognita, non quid signatius explicet, sed quid de-
15 beat praeteriri scrutatur.

Hoc regnum quondam exiguum multisque antea nominibus appel- 2
latum ob causas, quas saepe rettulimus, cum apud Babylona Magnum
fata rapuissent Alexandrum, in uocabulum Parthi concessit Arsacis, /
obscuri geniti, latronum inter adolescentiae rudimenta ductoris, /
20 uerum paulatim in melius mutato proposito clarorum contextu facto-
rum aucti sublimius. qui post multa gloriose et fortiter gesta superato 3
Nicatori Seleuco, eiusdem Alexandri successore, cui uictoriarum cre-
britas hoc indiderat cognomentum, praesidiisque Macedonum pulsus /
ipse tranquillius agens temperator oboedientium fuit et arbiter lenis.
25 denique post finitima cuncta ui uel aequitatis consideratione uel metu 4
subacta ciuitatum et castrorum castellorumque munimentis oppleta
Perside assuefactaque timori esse accolis omnibus, quos antea for-
midabat, medium ipse agens cursum aetatis placida morte decessit.
certatimque summatum et uulgi sententiis concinentibus astris, ut
30 ipsi existimant, ritus sui consecratione permixtus est omnium pri-
mus. unde ad id tempus reges eiusdem gentis praetumidi appellari 5
se patiuntur Solis fratres et Lunae, utque imperatoribus nostris

1 difficiles V difficile EG difficilis BA || 4 prosperū VE in prosperum BAG
prosperorum Val. def. Sey. || 6 indicanti V uindicanti E indicienti BA indi-
cente G || 8 discurrentes VB discurrente EAG || 10 adigit V adigit Pet. | huc]
ut V huc G || 11 descriptoribus VEG de scr. S à scr. BA descriptionibus Pet. |
digestis V digestum EB d., è AG digestis, in Pet. || 13 proficiet ♂ V || 14 et
VBA sed EG || 17 retulimus V || 18 ar[s]achis V || 19 obscuro gen. loco dubit.
Cl. in app. | doctoris VEB ductoris AG || 21 aucti* (fu. s) V || 22 nicanore
Vm3ESBA || 23 qu*e (fu. a) V | macedorum ♂ V | pul[s]is V || 27 acco*lis
(fu. l) V || 28 ipse medium tr. SBAG || 31 regis ad VE reges BAG

- Augusta nuncupatio amabilis est et optata, ita regibus Parthicis, /
 abiectis et ignobilibus antea, incrementa dignitatum felicibus Arsacis
 6 auspiciis accessere uel maxima. quam ob rem numinis eum uice uene-
 rantur et colunt eo usque propagatis honoribus, ut ad nostri memo-
 riam non nisi Arsacides, si sit usquam, in suscipiendo regno cunctis 5
 anteponatur et in qualibet ciuili concertatione, quae assidue apud eos
 eueniunt, uelut sacrilegium quisque caueat, ne dextra sua Arsaciden
 arma gestantem feriat uel priuatum.
- 7 Satisque constat hanc gentem regna populis ui superatis compluri-
 bus dilatasse ad usque Propontidem et Thracias, sed alte spirantium 10
 ducum superbia licenter grassantium per longinqua aerumnis maxi-
 mis imminutam, primo per Cyrum, quem Bospori fretum cum multi-
 tudine fabulosa transgressum ad internecionem deleuit Tomyris, /
 8 regina Scytharum, ultrix acerrima filiorum, deinde cum Dareus post-
 eaque Xerxes Graeciam elementorum usu mutato aggressi cunctis 15
 paene copiis terra marique consumptis uix ipsi tutum inuenere disces-
 sum, ut bella praetereamus Alexandri ac testamento nationem om-
 nem in successoris unius iura translatam.
- 9 Quibus peractis transcursisque temporibus longis sub consulibus
 et deinceps in potestatem Caesarum redacta re publica nobiscum hae 20
 nationes subinde dimicarunt paribusque momentis interdum, ali-
 quotiens superatae nonnumquam abiere uictrices.
- 10 Nunc locorum situm, quantum ratio sinit, carptim breuiter absol-
 uam. hae regiones in amplitudines diffusae longas et latas ex omni
 latere insulosum et celebre Persicum ambiunt mare, cuius ostia adeo 25
 esse perhibentur angusta, ut ex Harmozonte, Carmaniae promuntu-

2 arracis V *corr. m3* || 3 nominis V numinis E B A G | uicem V E uice B A G ||
 4.5 memoriam non nisi V m. aevi, si *Madv.* m. temporis, si *Nov.* m., si nomine
Cl. in app. || 5 issitus quam V E ascitus qui B A sit, quisquam G is sit, q.
Hadr. Val. sit usquam *Madv. Nov. Cl. in app.* si sit u. *Her.* || 6 coneratione ♂ V |
 assidue] quotidie S B G || 7 uelut] uel S B ut G || 9 fatisque V *corr. m3* | suis
 superatis (i *ult. ex u*) V ui s. G suis *del. ut dittogr. Nov.* || 10 proponit idem V Pro-
 pontidem E S B A G || 12 Bospori V m3 B A G Bosfori E S || 13 Tamyris V m3 E ||
 14 regna V *corr. m3* | clareus ♂ V Darius E b₂ G || 15 usum ut auto adgressi V
 usu adauto a. E usum ut aut coadgressis S usu, ut exhausserit congressi B A usu
 mutato aggressi G || 16 totum inuenire V E t. munire S tutum munere B t. in-
 uenere A G || 17 alexandrinae V Alexandri E A A. in S B Alexandrina, et G
 Alexandri et *Hadr. Val.* A. ac *Her.* || 20 hae] eae B A G || 22 abire V aliere E
 abiere B A G || 23 breuiter V E B G *def. Blomgren* breuiterque A || 24 haec ♂ V |
 in ex im (m2) V || 25 persicum V | hostia V E ostia S B A G || 26 ex V ut ex
 E A G et S B | amazonta V E Armuzonta B A Harmozonta b₂ G Harmozonte
Wagn. Btl. | carminiae V *corr. m3* | promuntorio V E promontorio S B A G

rio, contra oppositum aliud promunturium, quod appellant incolae
 Maces, sine impedimento cernatur. quibus angustis permeatis, cum 11
 latitudo patuerit nimis extensa, † qua nauigatio ad usque urbem
 Teredona porrigitur, ubi post iacturas multiplices pelago miscetur
 5 Euphrates, omnisque sinus dimensione litorea in numerum uiginti
 milium stadiorum uelut spatio detornato finitur, cuius per oras omnes
 oppidorum est densitas et uicorum nauiumque crebri discursus. ergo 12
 permeatis angustis ante dictis uenitur ad Carmaniae sinum orienti
 obiectum. inde longo interuallo Canthicus nomine panditur sinus
 10 australis, haud procul inde alius, quem uocant Chaliten, occiduo ob-
 noxius sideri. hinc praestictis pluribus insulis, e quibus paucae sunt
 notae, Indorum mari iunguntur oceano, qui feruentem solis exortum
 suscipit omnium primus, ipse quoque nimium calens. utque geo- 13
 graphici stili formarunt, hac specie distinguitur omnis circuitus ante
 15 dictus. ab arctoo cardine ad usque Caspiae portas Cadusiis con-
 terminat et Scytharum gentibus multis et Arimaspiis hominibus luscis
 et feris. ab occidua plaga contingit Armenios et Nifaten et in Asia si-
 tos Albanos, mare rubrum et Scenitas Arabas, quos Saracenos poste-
 ritas appellauit; Mesopotamiam sub axe meridiali despectat; orienti
 20 a fronte contrarius ad Gangem extenditur flumen, quod Indorum
 intersecans terras in pelagus eiectatur australe.

Sunt autem in omni Perside hae regiones maximae, quas uitaxae, id 14
 est magistri equitum, curant et reges et satrapae, nam minores plu-
 rimas recensere difficile est et superfluum: Assyria, Susiana, Media,
 25 Persis, Parthia, Carmania maior, Hyrcania, Margiana, Bactriani, Sog-
 diani, Sacae, Scythia infra Imaum et ultra eundem montem Serica,
 Aria, Paropanisadae, Drangiana, Arachosia et Gedrosia.

1 promuntorium VE promontorium SBAG || 3 nemis ex nimis (m2) V
 corr. m3 | extensa qua V extensa, G e. aequa Pet. e. uacua Her. e. aquarum
 Walter || 4 iacturus V corr. m3 || 5 omnesque VB om̄sque E omnisque AG ||
 6 spetio ♂ V || 8 armeme sinum V Armeniae sinus Vm3 A. sinum ESBAG Car-
 maniae Btl. Gdt. || 9 post interuallo interpunxit Gdt. post obiectum Pet. def. Har-
 mon inde longo add. Her. | cantichus VG Canticus ES Cataonius BA Elani-
 ticus Hadr. Val. in adn. Gangeticus Tomaschek Canthicus Her. || 10 haut V
 corr. m3 | chalitim ♂ V Caliten ESBA Chaliten G || 12 nocte ♂ V || 13 ne-
 mium ex nimium (m2) V corr. m3 || 14 firmarunt Pet. | hae V hac ESBAG ||
 15 artoo V | usque ad ♂ V | cadus eis V Cadusiis G || 16 omnibus lucis V ho-
 minibus luscis G || 17 occidua ♂ V || 19 mo eso potamiam (o pr. del. m2) V | me-
 ridali V meridionali Eb2G Meridiali SBA || 22 omnes VB omniEAG | haec V
 hae ESG eae BA | maxime ♂ V || 26 infra Imaum et add. Gdt. infra I. et Scy-
 thia tr. Blomgren | eundem] Emodon Gron. in adn. || 27 paro panis
 adcon VE Paropagnisadocon S Paropagnisades B Paropamissades A Páro-
 panisadae G | cedrusia V cedrosia Vm3 Gedrosia AG

- 15 Citra omnes propinqua est nobis Assyria, celebritate et magnitudine
et multiformi feracitate ditissima. quae per populos pagosque amplos
diffusa quondam et copiosa ad unum concessit uocabulum et nunc
omnis appellatur Assyria, ubi inter bacarum uulgariumque abundan-
tiam frugum bitumen nascitur prope lacum nomine Sosingiten, cuius 5
alueo Tigris uoratus fluensque subterraneus percursis spatiis longis
16 emergit. hic et naphtha gignitur picea specie glutinosa, similis ipsa
quoque bitumini, cui etiam si auicula insederit breuis, praepedito
uolatu submersa penitus euanescit. et cum hoc liquoris ardere coepe-
rit genus, nullum inueniet humana mens praeter puluerem extin- 10
guendi commentum.
- 17 In his pagis hiatus quoque conspicitur terrae, unde halitus letalis
exurgens, quodcumque animal proxime steterit, odore graui con-
sumit. quae lues oriens a profundo quodam puteo cum os eius exces-
serit latum, ante quam sublimius uagaretur, terras circumsitas inha- 15
18 bitabiles acerbitate fecisset. cuius simile foramen apud Hierapolim
Phrygiae antehac, ut asserunt aliqui, uidebatur. unde emergens iti-
dem noxius spiritus perseueranti odore, quidquid prope uenerat, cor-
rumpebat absque spadonibus solis, quod qua causa eueniat, rationi-
19 bus physicis permittatur. apud Asbamaei quoque Iouis templum in 20
Cappadocia, ubi amplissimus ille philosophus Apollonius traditur
natus, prope oppidum Tyana stagno effluens fons cernitur, qui magni-
tudine aquarum inflatus seseque resorbens numquam extra margines
intumescit.
- 20 Intra hunc circumitum Adiabena est Assyria priscis temporibus 25
uocitata longaue assuetudine ad hoc translata uocabulum ea re,
quod inter Onam et Tigridem sita nauigeros fluuios adiri uado num-
21 quam potuit; transire enim diabenin dicimus Graeci. et ueteres quidem
hoc arbitrantur, nos autem didicimus, quod in his terris amnes sunt

1 propinqua δ V | nobilis V nobis *Hadr. Val.* || 3 copios V copiosa Vm3ES
BAG copiosos *Pet.* || 4 uulcariumque V || 6 albeo V *corr. m3* || 7 naptali V
natalis E naphtha BAG | species *Pet.* || 9 subuersa V submersa G || 10 fulue-
rem ex puluerem (m2) V *corr. m3* | extinguendi (u del. m2) V extinguendi ESB
AG || 14 luens (n del. m2) V || 14.15 excessit, si in latum ante *Madv.* latum
si diffunderetur a. *Nov.* || 16 aceruitate V *corr. m3* | aput V *corr. m3* || 17 fry-
giae V | mergens V *def. Pighi* emergens E BAG || 18 quicquid (c ex d m3) V ||
19 solis] Gallis *Kell. Hartke* | quot V *corr. m3* | causae ueniat V *corr. m3* ||
20 fysicis V || 22 prope] apud ESBAG | stagnum VE stagno BAG || 25 iuxta
SBG | hinc V *corr. m3* | circuitum Vm3ESBAG || 27 Oenam BAG || 28 dia-
ben in V diauenin Vm3EBG *διαβαλινειν A* || 29 iddicimus VEA id dicemus B di-
dicimus G

duo perpetui, quos transiimus, Diabas et Adiabab, iunctis naualibus pontibus, ideoque intellegi Adiabenam cognominatam ut a fluminibus maximis Aegyptos Homero auctore et India et Euphratensis ante hoc Commagena itidemque Hiberia ex Hiberno, nunc Hispania, et a Baeti
 5 amne insigni prouincia Baetica.

In hac Adiabena Ninus est ciuitas, quae olim Persidis regna possi- 22
 derat, nomen Nini potentissimi quondam regis, Semiramidis mariti,
 declarans et Ecbatana et Arbela et Gaugamela, ubi Dareum Alexan-
 der post discrimina uaria proeliorum incitato Marte prostrauit.

10 In omni autem Assyria multae sunt urbes. inter quas Apamea emi- 23
 net, Mesene cognominata, et Teredon et Apollonia et Vologessia /
 hisque similes multae. splendidissimae uero et peruulgatae hae solae
 sunt tres: Babylon, cuius moenia bitumine Semiramis struxit /
 — arcem enim antiquissimus rex condidit Belus —, et Ctesiphon,
 15 quam Vardanes temporibus priscis instituit posteaque rex Pacorus
 incolarum uiribus amplificatam et moenibus Graeco indito nomine /
 Persidis effecit specimen summum, post hanc Seleucia, ambitiosum
 opus Nicatoris Seleuci. qua per duces Veri Caesaris, ut ante rettuli- 24
 mus, expulsata auulsum sedibus simulacrum Comaei Apollinis per-
 20 latumque Romam in aede Apollinis Palatini deorum antistites collo-
 carunt. fertur autem, quod post direptum hoc idem figmentum in-
 censa ciuitate milites fanum scrutantes inuenere foramen angustum, /
 quo reserato, ut pretiosum aliquid inuenirent, ex adyto quodam con-
 cluso a Chaldaeorum arcanis labes primordialis exsiluit, quae insa-

1 sie transimus V si etransimus E sic transimus BA et transiuimus G sie *del.*
ut dittoqr. Nov. ipsi Eyss. in app. sicce Walter | Dianab SB Diauas G | hadia-
 bab VE hadianas S Adianas B Adiauas G | iuncti V iunctis Gdt. || 2 adiobe-
 nam V Adiauenam Vm3SBG Adiabenam EA || 3 Egyptus E Aegyptus BAG |
 eufratenis ante hoc V eufraten sante h. Vm3 Eufrates antehac E Euphratem
 Isante hoc S Euphrates I. et B Euphratenis antehac A Euphratensis a. G ||
 4 commagina V corr. m3 || 4.5 abetiam ne insignis (s alt. add. sup. lin. m3) V
 abeti amne insigni E a Baeti a. insignis BAG || 6 hadiabab aninus (ex animus
 m3) V Adiabena Ninus Em2SBAG | possederat Vm3ESBAG || 7 regis quon-
 dam tr. SBAG | samiramidis V corr. m3 || 8 Darium AG || 14 ctesifon (c add.
 sup. lin. m3) V Cthesifon E Ctesiphon BAG || 15 priscis temporibus tr. ESB
 AG | quae V corr. m3 || 17 persides V corr. m3 | officii ex efficit (m2) V officii
 ESB effecit AG | seleuciam uitiosum ♂ V || 18 Nicanoris Vm3ESBAG | retu-
 limus ♂ V || 19 expulsata VEG def. Blomgren expulsa SB excisa A expugnata
 C.F.W.M. expoliata Pet. | simulachrum (h add. m3) V | chomei VEG Co-
 mei S Cumei BA Comaei Val. in adn. || 22 inuenire V corr. m3 || 23 ut add. AG
 reiec. Blomgren quasi Her. | audito (u del. m2) V addito E aditu SBA adyto G ||
 24 chaldorum V corr. m3 | archanis (h add. m3) V | exiliuit V

nabilium ui concepta morborum eiusdem Veri Marcique Antonini temporibus ab ipsis Persarum finibus ad usque Rhenum et Gallias / cuncta contagiis polluebat et mortibus.

- 25 Hic prope Chaldaeorum est regio, altrix philosophiae ueteris, ut memorant ipsi, apud quos ueridica uaticinandi fides eluxit. perfluunt autem has easdem terras potiores ante alios amnes, hi, quos praediximus, et Marses et Flumen Regium et Euphrates cunctis excellens. qui tripertitus nauigabilis per omnes est riuos insulasque circumfluens et arua cultorum industria diligentius rigans uomeri et gignendis arbustis habilia facit. 10
- 26 His tractibus Susiani iunguntur, apud quos non multa sunt oppida. / inter alia tamen eminet Susa, saepe domicilium regum, et Arsiana et Sele et Aracha. cetera breuia sunt et obscura. fluuii uero multi per haec loca discurrent, quibus praestant Oroates et Harax et Mosaeus, per arenosas angustias, quae a rubro prohibent Caspium mare, ae- 15 quoream multitudinem inundantes.
- 27 At in laeua Media confinis Hyrcano panditur mari. quam ante regnum Cyri superioris et incrementa Persidos legimus Asiae reginam totius Assyrii domitis, quorum plurimos pagos in Agropatenae uocabulum permutatos belli iure possedit. pugnatrix natio et formidanda 20 post Parthos, quibus uincitur solis, regiones inhabitans ad speciem quadratae figurae formatas. harum terrarum incolae omnes ad latitudinem nimiam extenduntur eisque maximae celsitudines imminet montium, quos Zagrum et Oronten et Iasonium uocant. Coroni quoque montis altissimi partem habitantes occiduam frumentariis agris 25 affluunt et uinariis, pingui fecunditate laetissimi, fluminibus fontium-

1 concepti ♂ V | Seueri Marci Antonii SB Veri et Marci Antonini G || 2 rheabmet V Rhenum et EG Rehab per BA || 4 his Her. | ultrix V corr. m3 | philosophie ♂ V | ueteres V corr. m3 || 6 ammes V || 7 Marsias BAG Maarsares Val. in adn. || 8 nauigalibus V corr. m3 || 10 habilis VEB habilia AG || 11 sustani VE Susiani BAG || 12 enim et VE est SBA eminet G | Ariana A Tariana Weißbach || 13 Selae B Sela G | Archa SB Araca A Arecha G | obscura V corr. m3 || 14 praestantior oates VEG p. cates SB p. Oroates A praestant Hadr. Val. | meseus VEBG Mosaeus A || 15.16 aequare amultitudinem V corr. m3 || 17 ad V corr. m3 | confringis (r del. m3) V confinis EBA G || 18 regna V reginam G regna tenuisse Val. in adn. fuisse reginam Cl. in app. regnasse Her. || 19 agro pathienae Em2 a. Patene SB Atropatenae A Acropatenae G || 22 at V corr. m3 || 23 celsitudinis (i pr. add. m2 et m3) V celsitudines Em2 SBAG | imminet V imminet EBA G || 24 zacram V Z (lac. 14 litt.) uocant E Zarram- SB Zagrum A Zagrum G || 25 montes V montis G || 26 affluunt V adfluunt ESB AG | pingua V pingui EBA G | et ante fluminibus add. g reiec. Bae. Blomgren

que uenis liquidis locupletes. praebent apud eos prata uirentia fetus 30
 equorum nobilium, quibus, ut scriptores antiqui docent nosque uidi-
 mus, ineuntes proelia uiri summates uehi exsultantes solent, quos
 Nesaeos appellant. abundat itaque ciuitatibus † quibus Media et uicis 31
 5 in modum oppidorum exstructis et multitudine incolarum. utque ab-
 solute dicatur, uberrimum est habitaculum regum.

In his tractibus Magorum agri sunt fertiles, super quorum secta stu- 32
 diisque, quoniam huc incidimus, pauca conueniet expediri. magian
 opinionum insignium auctor amplissimus Plato hagistiam esse uerbo
 10 mystico docet, diuinorum incorruptissimum cultum, cuius scientiae
 saeculis priscis multa ex Chaldaeorum arcanis Bactrianus addidit Zo-
 roastres, deinde Hystaspes rex prudentissimus, Darei pater. qui cum 33
 superioris Indiae secreta fidentius penetraret, ad nemorosam quan-
 dam uenerat solitudinem, cuius tranquillis silentiis praecelsa Brach-
 15 manorum ingenia potiuntur, eorumque monitu rationes mundani mo-
 tus et siderum purosque sacrorum ritus, quantum colligere potuit, /
 eruditus ex his, quae didicit, aliqua sensibus magorum infudit. /
 quae illi cum disciplinis praesentiendi futura per suam quisque pro-
 geniem posteris aetatibus tradunt. ex eo per saecula multa ad prae- 34
 20 sens una eademque prosapia multitudo creata deorum cultibus dedi-
 catur. feruntque, si iustum est credi, etiam ignem caelitus lapsum /
 apud se sempiternis foculis custodiri, cuius portionem exigua ut
 faustam praeisse quondam Asiaticis regibus dicunt. huius originis 35
 apud ueteres numerus erat exilis eiusque ministeriis Persicae po-

1 locupletis ♂ V | dent V nitent E sunt. BA .sunt G dant Btl. (Wm2) ton-
 dent Haupt alunt Kell. edunt Gdt. possident C.F.W.M. detondent Her. fo-
 uent Nov. habent Brakman praebent Sey. || 3 utri summa VE uiri s. S u. s. ui
 (om. uehi) BA u. s. ui G summates Haupt | exultantius Cl. prob. Bae. reiecimus |
 solunt V solent EG soluunt SBA || 4 nes eos V | abundantia que V abundant
 aequae G abundatque Haupt abundat itaque Madv. Nov. prob. Pet. | quibus V
 del. Nov. ditibus Haupt nobilibus uel claris uel opulentis C.F.W.M. insignibus
 Walter Thörnelli frequentibus Brakman pinguibus Damsté || 5 quae VEB quae
 ut A utque G || 7 mag[r]orum (r add. m2) V magnorum post regum tr. (l. 6) E
 (n del. m2) magorum BAG | magri V agri EG magistri SBA || 8 qū*[o] (*fu.
 in uel m) V qñ E cum SBA quoniam G | incidim V corr. m3 || 9 placo macha
 gistiam V Plato, Machagistiam ESG P. Machegistiam BA hagistiam dubit.
 Wagn. in comm. || 9.10 uerbo uerbo mistico (uerbo alt. del. m2) V || 10 cui G |
 scientiis SBA || 11 saeculis ex siculis (m3) V | areanis V archanis Vm3EB arcanis
 AG | Zoroastes Vm3ES Zeroastes B || 12 hystaspes ex hystasper (m2) V | Da-
 rii b2G || 14 brachmanorum VBG bragmanarum E Brachmanorum A || 16 peius V
 ritus EBAG || 17 magnorum V magorum EBAG || 21 etiam ante si iustum tr.
 SBAG || 22 aput ♂ V || 23 quodam siaticis V corr. m3 q. asiaticis E || 24 aput
 ♂ V | ueteris V corr. m3 | mysteriis SBAG

- testates in faciendis rebus diuinis sollemniter utebantur. eratque
 piaculum aras adire uel hostiam contrectare, antequam magus con-
 ceptis precationibus libamenta diffunderet praecursoria. uerum aucti
 paulatim in amplitudinem gentis solidae concesserunt et nomen uil-
 lasque inhabitantes nulla murorum firmitudine communitas et legi- 5
 36 bus suis uti permissi religionis respectu sunt honorati. ex hoc Mago-
 rum semine septem post mortem Cambysis regnum inisse Persidos /
 antiqui memorant libri docentes eos Darei factione oppressos im-
 peritandi initium equino hinnitu sortiti.
- 37 In hac regione oleum conficitur Medicum, quo illitum telum, si 10
 emissum lentius laxiore arcu — nam ictu exstinguitur rapido — hae-
 serit usquam, tenaciter cremat et, si aqua uoluerit abluere quisquam, /
 aestus excitat acriores incendiurum nec remedio ullo quam ictu pul-
 38 ueris consopitur. paratur autem hoc modo: oleum usus communis
 herba quadam infectum condiunt harum rerum periti ad diuturni- 15
 tatem seruantes et coalescens, dum ex materia uenenatur. alia simi-
 lis oleo crassiori species gignitur apud Persas, quam, ut diximus,
 naphtham uocabulo appellauere gentili.
- 39 Per haec loca ciuitates dispersae sunt plures, quis omnibus prae-
 stant Zombis et Patigran et Gazaca. inter quas opibus et magnitudine 20
 moenium conspicuae sunt Heraclia et Arsacia et Europos et Cyropolis
 40 et Ecbatana sub Iasonio monte in terris sitae Syromedorum. amnes
 has regiones praetereunt multi, quorum maximi sunt Choaspes et Gyn-
 des et Amardus et Charinda et Cambyses et Cyrus, cui magno et spe-

1 rebus faciendis *tr.* *S B A G* || 2 ue hosti (*ras. 2 litt.*) *V* uel hostiam *Vm3 S B A G* uel hostias *E* | conceptus *V corr. m3* || 6 per misis *V* permissis *E S B* per-
 missi *A G* | religionibus *S* religionisque *B* || 7 eambisis *V* cambisis *Vm3 E* Cam-
 bissis *B* Cambysis *A G* || 8 uocentes *V* docentes *E G* uocantes *S* uacantes *B A* |
 Darii *b2 G* || 9 sortiti. *s. (s add. m3)* *V* sortitos *E* sortiti *S B A G* || 11 extingui-
 fur *V corr. m3* || 12 a cremat incipit *frgm. M* | abluere *MV restituimus* obruere
Salm. || 13 iactu *Em2 B A G def. Meurig-D.* || 14 usue *V* || 15 haru in *V* | pe-
 ritia ad *MV* periti ad *E A G* peritia et *S B* || 16 duri *MV* durit *E* diu *B A* du-
 rant *G* dum *Her.* | benenaturalia ex uenenaturalia *M* uenenaturalia (*u pr. ex b*
m3; ra add. sup. lin. m1) *V* uenenata *E* bene naturali. *B A* uenae naturalis, *G*
 uenenatur. alia *Cl.* || 17 crassiorispecies *M* crassioris pecies ♂ *V* crassiori. herbe
 huius species *E* c. species *B A* c.: quae sp. *G* | aput *MV* (♂) || 18 naitham *MV*
 napitham *Vm3 E* naptam *S* naphtham *B* naphtham *A* naphtham *b2 G* || 19 queis
A G || 20 zombis *MV* | parigiam *S* Parigia *B A* Patigra *G* Patigrana *Val. in adn.* |
 Grazaca *S B A* | quos *MV* quas *E B A G* || 21 cy[r]opolis (*r m3*) *V* || 22 syrome-
 dorum *MV* syromedora *E* Syromedorum *B A G* || 23 maxime *MV Em2* maximi
E B A G | cohasper *M* (*h eras., postea add. sup. c m rec.*) *VE* Choaspes *B A G* |
 cindes *MV* Cyndes *E B A* Gyndes *b2 G* || 24 amardus *MV* (*ex arnardus quasi arri-*
ardus) *G* arnardus *E* Arriardus *S B A* | spaciosus *B A G*

cioso Cyrus ille superior rex amabilis abolito uetere id uocabulum dedit, cum ereptum ire regna Scythica festinaret, quod et fortis est, ut ipse etiam ferebatur, et uias sibi ut ille impetu ingenti molitus in Caspium delabatur mare.

5 Per tractus meridianos expansa post haec confinia litoribus pro- 41
xima Persis habitatur antiqua minutis frugibus diues et palmite /
aquarumque copia iucundissima. amnes quippe multi per eam ante
dictum influunt sinum, quorum maximi sunt Batradites et Rogoma-
nius et Brisoana atque Bagrada. oppida uero mediterranea sunt am- 42
10 pliora — incertum enim, qua ratione per oras maritimas nihil con-
diderunt insigne —, inter quae Persepolis est clara et Ardea et Habro-
atis atque Tragonice. insulae uero uisuntur ibi tres tantum, Tabiana
et Fara et Alexandria.

His propinquant Parthyaesi siti sub aquilone colentes niuales terras 43
15 et pruinosas, quorum regiones Choatres fluuius interscindit ceteris
abundantior. et haec potiora residuis sunt oppida: Oenunia, Moesia,
Charax, Apamea, Artacana et Hecatonpylos, a cuius finibus per
Caspia litora ad usque portarum angustias stadia quadraginta nume-
rantur et mille. feri sunt illic habitatores pagorum omnium atque pu- 44
20 gnaces eosque ita certamina iuuant et bella, ut iudicetur inter alios
omnes beatus, qui in proelio profuderit animam. excedentes enim e
uita morte fortuita conuiciis insectantur ut degeneres et ignauos.

Quibus ab orientali australique plaga Arabes beati conterminant / 45
ideo sic appellati, quod frugibus iuxta et fetibus et palmite odorum-

1 abolito V || 2 regna ex regn V | testinaret MV destinaret Vm3ESBAG festinaret Gdt. def. Gärtner | fortes MV fortis EBA G | est et ut E esset ut B A G || 3 ea MVEB om. AG etiam Hadr. Val. | ferebat BA | utile MV utiles EBA ut ille G || 4 dilabatur MV elabatur Val. (N) delabatur Hadr. Val. || 7 iocundissima Vm3SB | eam] eam in EG Nov. eum BA || 8 fluunt MV influunt Hadr. Val. defluunt Nov. | Vatrachites S Vatrachites B A G | et om. BG | Rogomanis BA (Rho-) G || 9 mediterranea MV mediterranea ESBAG || 11 habraatis MV habraattis E Orobatis B A G Habroatis Her. || 12 tragonicae E Tragonica SBG | uisuntur MV uisuntur ESBAG | cadianas MV Cadiana SA Tabiana BG Tabiana Val. || 13 Phara B A G || 14 [prop]inquant V | parthy et-siti MV parti et scithae E Parthi et Scythae siti SBG P. siti A Parthyaesi s. Her. | coleotes MV colentes EBA G || 15 choadres MVE Choatres B A G || 16 residui MVBA Residua E residuis G | genoniam MV Genonia EBA G Oenunia Gdt. | Moesia om. SBG || 17 artacana ex arteana M Artacana VEG Artatana S Arthacana BA | ecaton phylos M etaton phylos V e. pylos Vm3 echatonpylos E Etaconpylos S Hetacompilos B Hecatonpylos A Hecatompilos b2G || 19 [sunt] post habitatores repet. MV (del. m2) || 21 proeuo MV (corr. m3) | fuderit SBG || 22 ut add. EBA G | degeneris et ignabos MV || 24 appellata ♂ V

- que suauitate multiplici sunt locupletes, magnaeque eorum partes
mare rubrum latere dextro contingunt, laeua Persico mari collimitant /
46 elementi utriusque potiri bonis omnibus assueti. ubi et stationes et
portus tranquilli sunt plures et emporia densa et diuersoria regum /
ambitiosa nimium et decora aquarumque suapte natura calentium 5
saluberrimi fontes et riuorum fluminumque multitudo perspicua /
sospitalisque temperies caeli, ut recte spectantibus nihil eis uideatur
47 ad felicitatem deesse supremam. ac licet abundet urbibus mediterraneis
atque maritimis campisque copiosis et uallibus, has tamen ciuitates
habet eximias: Geapolim et Nascon et Baraba itidemque Naga- 10
gara et Maefen et Tafra et Dioscurida. insulas autem complures habet
per utrumque proximas mare, quas dinumerare non refert. insignior
tamen aliis Turgana est, in qua Serapidis maximum esse dicitur tem-
plum.
- 48 Post huius terminos gentis Carmania maior uerticibus celsis erigitur
ad usque Indicum pertinens mare fructuariis arboreisque fetibus
cultas, sed obscurior Arabum terris multo et minor. fluminibus tamen
ipsa quoque non minus abundans caespitisque ubere iuxta fecunda. /
49 amnes autem sunt hic ceteris notiores Sagareus et Saganis et Hydriacus.
sunt etiam ciuitates licet numero paucae uictu tamen et cultu 20
perquam copiosae, inter quas nitet Carmana omnium mater et Portospana
et Alexandria et Hermupolis.
- 50 Interius uero pergenti occurrunt Hyrcani, quos eiusdem nominis
alluit mare. apud quos glebae macie internecante sementes ruris colendi
cura est leuior, sed uestuntur uenatibus, quorum uarietate 25
immane quantum exuberant. ubi etiam tigridum milia multa cernun-

1 magneque MV (♂) || 2 rubrum mare *tr.* SBAG | altere MV a latere Vm3E SBAG latere *Nissen* | dextero SBG | leua MVESEB laeua AG || 3 omnibus *uerb. ult. in frgm.* M || 4 potus V portus ESBAG | complures SBAG | temperia VEB emporia AG || 5 cadentium VEB calentium AG || 6.7 perspicuas hospitalisque VE perspicua hospitalis SB p., hospitalisque A p., sospitalisque G || 7 caeli et terrae SB c. temperies *tr.* G | et recte VE ut recte Em2G ut BA || 8 mediterraneis V *corr. m3* || 10 hierapolim Vm3ESB (-rop-) A | Naxum BA Nasum G | barba S Babam BA Maraba *Sprenger* | Vagara S Vangonia B Vangonam A || 11 mefreez inefre (m2) V mefre E Maphram BA Mephram G Maephram *Gdt.* Maefen *Cl.* | Taphra S Taphren BA Taphron G Tapphara *Gdt.* | Dioscuriada BAG || 15 gentes VEB gentis A ingentes b2G | celis ♂ V || 16 indicium V Indicum ESBAG | fructuarius V fructuariis ESBAG | arborisque ♂ V || 17 cultas et VE culta, sed BAG || 19 hinc V hic G hi C. F. W. M. || 21 armana VE Carmana BAG | portospana (i *del. m2*) V portospona E Corcospana SB Portospana A Ortospana G || 24 macie intermicantes ementes. VE m. intermicante sementes Em2 maximae auro micantes (ementes *om.*) BAG macie internecante *Salm.* || 25 uestuntur ♂ V | uarie[ta]te V

tur feraeque bestiae plures, quae cuiusmodi solent capi commentis, /
dudum nos meminimus rettulisse. nec ideo tamen stium ignorant, / 51
sed seminibus teguntur aliquae partes, ubi solum est pinguius, nec
arbusta desunt in locis habilibus ad plantandum et marinis mercibus
5 plerique sustentantur. hic amnes duo peruulgati sunt nominis, Oxus 52
et Maxera, quos urgente inedia superantes natatu aliquotiens tigres
improvisae finitima populantur. habent etiam ciuitates inter minora
municipia ualidas, duas quidem maritimas, Socanda et Saramanna, /
mediterraneas alias, Asmurnam et Salen et his nobiliorem Hyrcanam.
10 Contra hanc gentem sub aquilone dicuntur Abii uersari, genus 53
piissimum, calcare cuncta mortalia consuetum, quos, ut Homerus
fabulosius canit, Iuppiter ab Idaeis montibus contuetur.

Sedes uicinas post Hyrcanos sortiti sunt Margiani, omnes paene 54
collibus altis undique circumsaepiti, ideo a mari discreti. et quamquam
15 pleraque sunt ibi deserta aquarum penuria, soli quaedam ... sed Iaso-
nion et Antiochia et Nisea sunt aliis notiora.

Proximos his limites possident Bactriani, natio antehac bellatrix et 55
potentissima Persisque semper infesta, antequam circumsitos popu-
los omnes ad dicionem gentilitatemque traheret nominis sui, quam
20 rexere ueteribus saeculis etiam Arsaci formidabiles reges. eius ple- 56
raeque partes ita ut Margiana procul a litoribus sunt disparatae, sed
humi gignentium fertiles, et pecus, quod illic per campestria loca uesci-
tur et montana, membris est magnis compactum et ualidis, ut indicio
sunt cameli a Mithridate exinde perducti et primitus in obsidione
25 Cyzicena uisi Romanis. gentes isdem Bactrianis oboediunt plures, / 57
quas exsuperant Tochari, et ad Italiae speciem crebris fluminibus

1 bestiae ex bestia (m2) V || 2 deo VE ideo BAG | stipuam ♂ V || 2.3 igno-
rantes et ♂ V || 3 tali que parte (que ex quae m2 ?) V talique parte ESBA ali-
quae partes G || 7.8 municipia minora tr. SBAG || 8 soc[o]nda (o m3) V se-
conda E Socunda SBAG Socanda Gdt. || 9 azmorna (m add. sup. lin. m2) V
Amorna E Azinorna S Azinornam BA (-nan) Azmornam G Asmurnam Gdt. |
solen VAG solem ESB Salen Gdt. | hycanam V hircanam E Hyrcanam SBAG ||
10 abiei V Abii G || 12 iup* piter (fu. i) V || 14 collis V collibus ESBA G || 15 a
quarum paenuria solique damsedi. asonion V aquarum penuria / soliquedam
sedi Asonion (i post sed add. m2) E a. p., sed quidem Sena, Asomon, BA (Aso-
mon iam S) a. p., quaedam tamen habent oppida, sed Iasonion, G soli a. p. tr.
Gdt. lac. indic. Eyss. || 16 nicea ESBA Nigaea Gdt. || 17 bactri[ani] V || 19 di-
ditionem S deditionem BG | traherent EG || 20 plerique VB pleraeque EAG ||
21 mergiana V Margiana EBAG | toribus ♂ V || 23 est] et S om. BG | conp[a]c-
tum V | ut om. SBG || 25 cizina (corr. m3) uei romanis V cizicena / uersus ro-
manos E Cynigea Romanis S Cynige a R. uisi B C. à R. A Cyzicena R.
uisi G | gentes (isdem om.) B iisdem gentes tr. A g. i. G || 26 quas ex iuperan-
chari V quas et superanchari E quae arua plana arant B (que) AG quas exu-
perant Tochari Val.

- inundantur. c quibus Artamis et Zariaspes ante sibi consociati itidemque Ochus et Orgomanes iuncti conuenis aquis augent immania
58 Oxi fluenta. sunt et hic ciuitates, quas amnes diuersi praestringunt, /
his cedentes ut melioribus Chatrachartae et Alicodrae et Astatiae et
Menapilae et Bactris ipsis, unde regnum et uocabulum nationis est 5
institutum.
- 59 ... sub imis montium pedibus, quos appellant Sogdios, inter quos
amnes duo fluunt nauium capacissimi, Araxates et Dymas, ... iuga
uallesque praecipites in campestrum planitiem fluuii decurrentes /
Oxiam nomine paludem efficiunt late longeque diffusam. hic inter 10
alia oppida celebrantur Alexandria et Cyreschata et Drepsa metro-
polis.
- 60 His contigui sunt Sacae, natio fera squalentia incolens loca solum
pecori fructuosa, ideo nec ciuitatibus culta. cui Ascanimia mons im-
minet et Comedus. praeter quorum radices et uicum, quem Lithinon 15
pyrgon appellant, iter longissimum patet mercatoribus peruium /
ad Seras subinde commeantibus.
- 61 Circa defectus et crepidines montium, quos Imauos et Apurios uo-
cant, Scythae sunt uarii intra Persicos fines Asianis contermini Sar-
matis Halanorumque latus tangentes extremum, qui uelut agentes 20
quodam secessu coalitique solitudine per interualla dispersi sunt
62 longa, assueti uictu uili et paupertino. et gentes quidem uariae hos
incolunt tractus, quas nunc recensere alio properans superfluum
puto. illud tamen sciendum est inter has nationes paene ob asperi-
tatem nimiam inaccessas homines esse quosdam mites et pios, ut 25

1 zarias res V Zariasres B Zariaspes AG || 2 or[g]omanes V Orchamones SB
Dargamanes A || 3 perstringunt ESBAG || 4 chatra et charte VEBG Charra-
chatra A Chatracharta Gdt. Chatrachartae Her. | alicodra VAG alicodia E Eli-
codra SB Alicodrae Her. | astatia VE Astacia SBG Astacana A Astatiae Her. ||
5 menapila VEBG Menapia A Menapilae Her. | bactris. ipsis V b. ipse E Bac-
trix ipsius S Bactras i. B Bactra, i. A B. ipsa, G Bactris ipsis restit. Her. dati-
uos in anteced. efficiens || 7 lac. indic. Val. in adn., qui Hinc Sogdiani agunt sup-
pleuit || 8 Iaxartes Wagn. in comm. | dimae iuga VE (-me) Dyme i. S D., per i.
BA Dymas qui per i. G lac. indic. Cl. || 9 planicii V planiciem EBA G | fluuii
om. G || 10 longe lateque SBAG || 11 crescata VE Tribatra BG Cyreschata A |
areta ipsa VE Drepsa BAG || 13 saciae VE Sacae BAG | solos V solo EBA G
soli Gdt. solum Cl. || 16 purgon VE pyrgon BAG | per V iter G || 17 ad ad VE
ad BAG || 18 Tapuros A Tapurios G || 19 aura intra VE Agra i. BA i. G uarii
intra Her. a uespera i. Löfst. || 20 Alanorumque b₂G || 22 pauperrimo SBG |
uaria chos V uariae hos EG uarios BA || 23 properantes V properans G ||
24 est om. EG est inter om. B || 25 — p. 319,1 uitia xarte V uitiaxarthae E ui-
ciaxate S uitaxate B ut Iaxartae AG

Iaxartae sunt et Galactophagi, quorum meminit uates Homerus in hoc uersu:

Γλακτοφάγων Ἀβίων τε δικαιοτάτων ἀνθρώπων.

inter flumina uero multa, quae per has terras uel potioribus iungit 63
5 natura uel lapsu ipso trahit in mare, Rhymmus celebris est et Iaxar-
tes et Daicus. ciuitates autem non nisi tres solas habere noscuntur, /
Aspabota et Chauriana et Saga.

Vltra haec utriusque Scythiae loca contra orientalem plagam in 64
orbis speciem consertae celsorum aggerum summitates ambiunt Se-
10 ras ubertate regionum et amplitudine circumspectos, ab occidentali
latere Scythis adnexos, a septemtrione et orientali niuosae solitudini
cohaerentes, qua meridiem spectant, ad usque Indiam porrectos et
Gangen. appellantur autem idem montes Anniba et Nazauicium et
Asmira et Emodus et Opurocorra. hanc itaque planitiem undique pro- 65
15 na decliuitate praeruptam terrasque lato situ distentas duo famosi
nominis flumina, Oechartis et Bautis, lentiore meatu percurrunt. et
dispar est tractuum diuersorum ingenium: hic patulum alibi molli
deuexitate subductum ideoque satietate frugum et pecoribus et ar-
bustis exuberat. incolunt autem fecundissimam glebam uariae gen- 66
20 tes, e quibus Anthropophagi et Anibi et Sizyges et Chardi aquiloni-
bus obiecti sunt et pruinis, exortum uero solis suspiciunt Rabannae et
Asmirae et Essedones omnium splendidissimi, quibus Athagorae ab

3 ΓΑΔΚΤΟ (*lac. 15 litt.*) ΦΑΤΩΝΔΒΙΩΝΤΥ ΔΑΚΑΙΟΤΑΤΩΝΤΑΝΘΡΩΤΙΩΝ
(*lac. 22 litt.*) V Γαλακτο (*lac. 15 litt.*) φατων. αβων τω Δακαιοτατων ανθρω-
πιων E Graeca suppl. recte B (-πών) AG || 5 ipso] post V proprio Btl. Horkel
Nov. suopte Kell. (uel ipso) Madv. | roemnus ex roemuus (m2) V Roemnus ES
BG Rhymmus A || 6 talicus V et Talicus EBG et Daicus A et reiec. Blomgren ||
7 Cauriana SBAG || 8 ut priusque V utriusque EG ut prius quae BA || 9 sum-
mittates V || 10 ubestate ♂ V || 10-12 ab — porrectos om. SB || 11 uosae VA
uastae E niuosae G ignotae Momms. (cf. Ptolem. 6, 16, 1) pruinosa Her. parte
niuosae Nov. || 12 meridie V meridiem EAG || 13 ganger V Gangem EG Gan-
ges SBA | idem VE def. Blomgren Frassinetti iidem SBAG ibidem Mannert |
anniua VE Aria BG Anniba A | Nazauitium SBAG Auzacium Gdt. || 14 emodo
neto puro carra V emodoneto p. c. E emodo neto puro carta S E., Tapuros, Catha
BA Emodus, et Opurocarra G Oporocorra Gdt. | nudique V undique ESBA G ||
16 et chartis VBA et carthis E Oechardes G Oechartis Cl. | bauthis E Banthi
SBA Banthisis G || 17 dispaes tractum V dispar est tractu E dispaes t. BA
dispar est tractuum G || 19 exuberant BAG exuberans Nov. | fecundissimaam
(f add. m3) V fecundissimam EAG Auziciam B || 20 è add. G def. Nov. ex Cl. |
alitrophagi et anibus V alitrophagi et anibii E Alitrophagie canibus S Alitroph-
giae Carambus BA Alitrophagi, et Carambusi G Anthropophagi Haupt Annibi
Val. | aquibus ♂ V || 22 splendidissim ♂ V | Atharae BG Athagurae Gdt.

- occidentali parte cohaerent et Aspacarae; Baetae uero australi celsitudine montium inclinati urbibus licet non multis magnis tamen celebrantur et opulentis, inter quas maxime Asmira et Essedon et
- 67 Asparata et Sera nitidae sunt et notissimae. agunt autem ipsi quietius Seres, armorum semper et proeliorum expertes, utque hominibus 5 sedatis et placidis otium est uoluptabile, nulli finitimorum molesti. / caeli apud eos iucunda salubrisque temperies, aeris facies munda / leniumque uentorum commodissimus flatus et abunde siluae sublu- cidae, a quibus arborum fetus aquarum asperginibus crebris uelut quaedam uellera molientes ex lanugine et liquore mixtam subtilitatem 10 tenerrimam pectunt nentesque subtemina conficiunt sericum ad usus antehac nobilium, nunc etiam infimorum sine ulla discretione pro-
- 68 ficiens. ipsi praeter alios frugalissimi, pacatioris uitae cultores uitantes reliquorum mortalium coetus. cumque ad coemenda fila uel quaedam alia fluuium transierint aduenae, nulla sermonum uice pro- 15 sitarum rerum pretia solis oculis aestimantur et ita sunt abstinentes, / ut apud se tradentes gignentia nihil ipsi comparent aduenticium.
- 69 Ariani uiuunt post Seras Boreae obnoxii flatibus, quorum terras amnis uehendis sufficiens nauibus Arias perfluit nomine faciens lacum ingentem eodem uocabulo dictitatum. abundat autem haec 20 eadem Aria oppidis, inter quae sunt celebria Vitaxa, Sarmatina et Sotira et Nisibis et Alexandria, unde nauiganti ad Caspium mare / quingenta stadia numerantur et mille.
- 70 His locis Paropanisadae sunt proximi Indos ab oriente Caucasum- que ab occidentali latere prospectantes, ipsi quoque montium defec- 25 tibus inclinati, quos residuis omnibus maior Gordomaris interluit fluuius a Bactrianis exsurgens. habent autem etiam ciuitates aliquas, /

1 aspacharat beatae V aspacarath / beate E Asparata. Betae BA Asparatae: B. G Aspacarae Val. (Nm2) | celsitudini G || 2 acclinati G || 3 maxime VEB def. Hagend. Frassinetti maximae AG || 4 Aspacara Gdt. | fera nitide V fera nitidae Em2 fere n. SBA ferae n. b₁b₂ Pherae, n. G Sera Val. | quietus ♂ V || 6 est otium tr. SBAG || 8 commodissim V corr. m3 || 9 arborem V arborum EBAG || 10 bellera V corr. m3 | mollientes BAG | lanugnie V lanugine EBAG || 11 tenerim am V corr. m3 | subtegmina (g add. sup. lin. m3) V || 12 nobiliorum dubit. Cl. in app. nobilium antehac tr. Rolfe c. c. || 13 pacta iores V pacatioris ESBA G || 15 fluum ♂ V || 17 aduectitium BAG || 18 afriani VE Arriani Em2 in marg. Africani SBA Ariani G || 21 arria VE Area SBA Aria b₂G | celebres BG || 21.22 Bitaxa, Orbitana, et Sotera BAG || 24 paropanis (ex prop- m3) ade sunt (sunt ex st m3) in proximi V p. adest proximis / E Paropanisade sunt proximi S Paropanisadae s. p. BA Paropamissadae s. p. b₂ (-de) G || 25 deiectibus Madv. || 26 acclinati G | orthogordomaris V AG Orthogordomaris E orthogordo maris S O. mare B Gordomaris Her.

quibus clariores sunt Agazaca et Naulibus et Ortospana, unde litorca nauigatio ad usque Mediae fines portis proximos Caspiis stadiorum sunt duo milia et ducenta.

Ante dictis continui sunt Drangiani collibus cohaerentes, ... Ara- 71
bium nomine ideo appellatum, quod inde exoritur, interque alia duo-
bus municipiis exsultantes, Prophthasia et Ariaspe, ut opulentis et
claris.

Post quos exaduersum Arachosia uisitur dextrum uergens in latus / 72
Indis obiecta, quam ab Indo fluuiorum maximo, unde regiones co-
gnominatae sunt, amnis multo minor exoriens aquarum alluit ampli-
tudine efficitque paludem, quam Arachotoscrenen appellant. hic
quoque ciuitates sunt inter alias uiles Alexandria et Arbaca et Choaspa.

At in penitissima parte Persidos Gedrosia est dextra terminos con- 73
tingens Indorum, inter minores alios Artabio uberius flumine, ubi
montes deficiunt Arbitani, quorum ex pedibus imis emergentes alii
fluuii Indo miscentur mittentes nomina magnitudine potioris. ciui-
tates autem etiam hic sunt inclutae praeter insulas, sed Ratira et Gy-
naecon limen meliores residuis aestimantur.

Ne igitur orae maritimae spatia alluentia Persidos extremitates per 74
minutias demonstrantes a proposito longius aberremus, id sufficet
dici, quod mare praetentum a Caspiis montibus per borium latus ad
usque memoratas angustias nouem milium stadiorum, australe uero
ab ostiis Nili fluminis ad usque principia Carmanorum quattuordecim
miliis stadiorum numero definitur.

Per has nationes dissonas et multiplices hominum quoque diuersi- 75

1 Gazaca BAG | Naulibus BAG | orthospana V orthospona E Artoarta B
Ortospana AG || 2 portum VB portui E portis AG || 3 et om. SBAG || 4 con-
tiguui BAG | coherentes arabium V c. Arabum EBAG quos flumen interfluit
post cohaerentes add. Val. in adn. lac. indic. Eyss. || 6 prosthasia VE Proph-
thasia Vm3 (prof-) AG Propthalia B Propthasia Heilm. || 6.7 aria speuto polen-
tis et claris V ariam spetie opulentis et c. E Aria, Pseudopolis et Cariga BA Ari-
aspe, opulentis et claris G || 8 ex aduerso SBAG | arachosa ♂ V || 10 exurgens
SBAG || 11 quam post paludem add. Cl. reiec. Heilm. Blomgren | appellatam
BAG || 12 utiles V uiles G prob. Kell. nobiles Eyss. | chaspa ♂ V || 13 ad V At
EA om. BG | part*e (fu. a) V | gerosia* (fu. e) V gerossia (est om.) E Gersia S
Parsia B Gerdosia A Gedrosia G || 14 Arthabius BA om. E || 15 barbitani V
Harbitani Val. in adn. Arbitani Gdt. || 16 mittentes V def. Löfst. Pighi amitten-
tes G | potiores VBA potiori E potioris G || 17 inciuitate (i ult. del. m3) V in-
numere E om. BA inter ciuitates G inclutae Tomaschek Günther | Sedratyra SB
AG || 17. 18 cyne conlimen VE Carna, collimes BA Gynaecon limen G || 19 per-
sidus V Persidis ESBAG Persidos Cl. || 20 [l]ongius V || 21 per borum ♂ V hi-
perboreum E per Boreum BAG || 22 memoratus V memoratas EBAG || 25 di-
uersitate V diuersitates EBAG

tates sunt ut locorum. sed ne generaliter corpora describamus et mo-
res, graciles paene sunt omnes, subnigri uel liuido colore pallentes, /
caprinis oculis torui et superciliis in semiorbium speciem curuatis
iunctisque, non indecoribus barbis capillisque promissis hirsuti, /
omnes tamen promisce uel inter epulas festosque dies gladiis cincti 5
cernuntur. quem Graecorum ueterum morem abiecissemus primos Athe-
76 nienses Thucydides est auctor amplissimus. effusius plerique soluti in
uenerem aegreque contenti multitudine pelicum puerilium stuprorum
expertes pro opibus quisque asciscens matrimonia plura uel pauca, /
unde apud eos per libidines uarias caritas dispersa torpescit, mundi- 10
tias conuiuiorum et luxum maximeque potandi auuiditatem uitantes
77 ut luem. nec apud eos extra regales mensas hora est praestituta pran-
dendi, sed uenter unicuique uelut solarium est eoque monente, quod
inciderit, editur nec quisquam post satietatem superfluos sibi ingerit
78 cibos. immane quantum restricti et cauti, ut inter hostiles hortos 15
gradientes nonnumquam et uineta nec cupiant aliquid nec contin-
79 gant uenenorum et secretarum artium metu. super his nec stando
mingens nec ad requisita naturae secedens facile uisitur Persa; /
80 ita obseruantius haec aliaque pudenda declinant. adeo autem disso-
luti sunt et artuum laxitate uagoque incessu se iactitantes, ut effe- 20
minatos existimes, cum sint acerrimi bellatores, sed magis artifices
quam fortes minusque terribiles, abundantes inanibus uerbis insa-
numque loquentes et ferum, magnidici et graues ac taetri, minaces
iuxta in aduersis rebus et prosperis, callidi, superbi, crudeles, uitae
necisque potestatem in seruos et plebeios uindicantes obscuros. cutes 25
uiuis hominibus detrahunt particulatim uel solidas nec ministranti
apud eos famulo mensaeque astanti hiscere uel loqui licet uel spueri; /
81 ita praestratis pellibus labra omnium uinciuntur. leges apud eos im-

1 ne V om. E ut BAG lac. post ne indic. Pet. | describemus VE describamus
BAG | et priores V priores E (tr. ante describemus) et mores BAG primores
Gdt. ut priores Momms. et proprie mores Walter || 2 libido V corr. m3 || 4 inde-
coris BG | arbis V corr. m3 | prolissis B prolixis b2G || 7 plerisque V plerique
EBAG | solui B soliti solui b2G || 7. 8 inuenirem V corr. m3 || 12 ut lucem VB
in luce E ut luem AG || 17 uenorum ♂ V || 17. 18 standum ingens VE stando
mingens BAG || 18 scendens ♂ V || 19 ita add. Vm2 sup. lin. | alique ♂ V | de-
clinat SBAG || 20 artium VB artuum EAG | incessus ei actitantes V incessu
se iactitantes EA i. i. B i. i. se G | ut om. SB || 23 et2 om. SBG | actet (m2
in lac.) ri V austeri E et terri S et tetri BG ac t. A || 24 callidis super ui V c.
superbi Vm3 callidi, s. EBAG || 25 in] et in SBAG | et] et in G | plebeos VE
plebeios SBAG || 27 spure V corr. m3 || 28 prostratis VEA prostrati SBG prae-
strictis Haupt def. Frassinetti praestratis Her. (cf. Verg. Aen. 7, 88)

pendio formidatae, inter quas diritate exsuperant latae contra ingratos et desertores, et abominandae aliae, per quas ob noxam unius / omnis propinquitus perit. ad iudicandum autem usu rerum spectati 82 destinantur et integri parum alienis consiliis indigentes, unde nostram
 5 consuetudinem rident, quae interdum facundos iurisque publici peritissimos post indoctorum collocat terga. nam quod supersidere corio damnati ob iniquitatem iudicis iudex alius cogitabatur, aut finxit uetustas aut olim recepta consuetudo cessauit. militari cultu ac discipli- 83
 10 proludivisue continuis rei castrensium et armaturae, quam saepe formauimus, metuendi uel exercitibus maximis equitatus uirtute confisi, ubi desudat nobilitas omnis et splendor. pedites enim in speciem myrmillonum contacti iussa faciunt ut calones. sequiturque semper haec turba tamquam addicta perenni seruitio nec stipendiis aliquando fulta nec donis. et gentes plurimas praeter eas, quas abunde
 15 perdomuit, sub iugum haec natio miserat ita audax et ad pulueres Martios erudita, ni bellis ciuilibus externisque assidue uexarentur. / indumentis plerique eorum ita operiuntur lumine colorum fulgentibus 84 uario, ut, licet sinus lateraque dissuta relinquant flatibus agitari uentorum, inter calceos tamen et uerticem nihil uideatur intectum. armillis uti monilibusque aureis et gemmis, praecipue margaritis, quibus abundant, assuefacti post Lydiam uictam et Croesum.

Restat, ut super ortu lapidis huius pauca succinctius explicentur. / 85 apud Indos et Persas margaritae repperiuntur in testis marinis robustis et candidis permixtione roris anni tempore praestituto conceptae. cupientes enim uelut coitum quendam humores ex lunari aspergine capiunt densius oscitando. exindeque grauidulae edunt minutas binas aut ternas uel uniones ideo sic appellatas, quod euisceratae conchulae singulas aliquotiens pariunt, sed maiores. idque indi- 86

1 exsuperat ♂ V | ingratas V corr. m3 || 2 abominandae ♂ V || 3 omnes ♂ V || 5 radent VE rident BAG || 6 supersedere Vm3ESBAG | curio V corr. m3 || 7 cogitabatur V def. Hagend. Blomgren cogebatur EBAG || 8 uetustus V uetustas EBAG || 9 prolaudisque VA pro laudibusque E laudisque B praeludiisque G proludivisque Val. | saepius SBG || 12 colores VE colones Vm3 calones BAG || 13 nec (ex neest m3) sti[p]endiis (sti add. sup. lin. m2) V || 15 iugam V iuga E iugum BAG || 16 crudita V corr. m3 | ni] in SB ut A ut in G | uexaretur BAG || 17 flumine ♂ V || 20 monilibusque ♂ V | aures et gemmas VE aureis, et gemmis BAG || 21 ludiae V Indiam EBAG Lydiam Val. (Wm2) | croesum V || 22 restatuit (t alt. add. sup. lin.) V Restat ut EA res statuit SB rest. ut b2G || 25 cohum V choum E cibum Em2 in marg. colum S collon BG coitum A | humoris V humores Val. in adn. || 26 grauidolae V grauidulae E Val. grauidae SBAG || 27 ideo om. SBG | eius terate S eius terrae BG

cium est aetheria potius deriuatione quam saginis pelagi hos oriri
 fetus et uesci, quod guttae matutini roris isdem infusae claros effi-
 ciunt lapillos et teretes, uespertini uero flexuosos contra et rutilos et
 maculosos interdum. minima autem uel magna pro qualitate haustu-
 um figurantur casibus uariatis. conclusae uero saepissime metu ful- 5
 gurum inanescunt aut debilia pariunt aut certe uitii diffluunt abor-
 87 tiuis. capturas autem difficiles et periculosas et amplitudines pretio-
 rum illa efficit ratio, quod frequentari sueta litora propter piscantium
 insidias declinantes, ut quidam coniciunt, circa deuios scopulos et
 88 marinorum canum receptacula delitescunt. quod genus gemmae etiam 10
 in Britannici secessibus maris gigni legique licet dignitate suppari
 non ignoramus.

1 ori VB oriri EAG || 2 quot V quod EBA G | matu[t]ini V || 5 concussae B
 (-usae) G || 6 defluunt SBAG || 8 quot V corr. m3 || 9 dedinantes J V | scopu-
 los (s pr. add.) V || 10 receptacula V corr. m3 | deletiscunt V corr. m3 || 11 bri-
 tannicis (n pr. add. m3) V Britannici Em2A Britannicis BG | dispari Vm3ESB
 AG nec simili nec suppari Her. nec suppari Bae. || 12 AMMIANI MARCELLINI
 RERVM GESTARVM · EXPLICIT LIBER · XXIII. INCIPIT LIBER.
 XXIII. FELICITER. V AMIANI MARCELLINI RERVM GESTARVM EX-
 Plicit LIBER XXIII. INCIPIT. XXIII. E

LIBER XXIV

1. Iulianus cum exercitu Assyriam ingreditur et Anathan castellum ad Euphratem in fidem recipit ac incendit.
2. Imperator castellis et oppidis aliis intentatis, aliis, quae deserta erant, incensis Pirisaboram in deditionem accipit succenditque.
3. Iulianus Augustus ob rem bene gestam centenos uiritim denarios militibus promittit et exiguum donatium dedignantibus modesta oratione ad sanitatem reuocat.
4. Oppidum Maozamalcha expugnatum a Romanis atque excisum.
5. Munitissimum situ et opere castellum expugnant Romani ac incendunt.
6. Persarum duobus milibus et quingentis interfectis et uix LXX suorum amissis Iulianus multos coronis pro contione donat.
7. Imperator a Ctesiphontis obsidione deterritus cunctas naues suas temere iubet exuri et a flumine recedit.
8. Imperator cum iam nec pontes facere nec parti copiarum suarum posset adiungi, per Corduenam reuerti statuit.

Post exploratam alacritatem exercitus uno parique ardore impetrabilem principem superari non posse deum usitato clamore testati / Iulianus summae rei finem imponendum maturius credens † extracta quiete nocturna itinerarium sonare lituos iubet praestructis omnibus, quae difficultates arduae belli poscebant, candente iam luce Assyrios
 5 fines ingressus celso praeter alios spiritu obequitans ordinibus aemulatione sui cunctos ad officia fortitudinis incendebat. utque ductor
 2 usu et docilitate firmatus metuens, ne per locorum insolentiam insidiis caperetur occultis, agminibus incedere quadratis exorsus est. ex-
 10 cursatores quidem quingentos et mille sensim praeire disposuit, qui cautius gradientes ex utroque latere itidemque a fronte, ne quis repentinus irrueret, prospectabant. ipse uero medios pedites regens, / quod erat totius roboris firmamentum, dextra legiones aliquas cum

1 imperabilem E impenetrabilem BAG || 2 deum om. G | amore ♂ V | testatus B testantis G || 3 exacta E Corn. contracta Nov. restricta Cl. in app. || 4 praestructis VB prescriptis E praestructis A praestructisque G et praestructis Cl. asynd. def. Heilm. || 5 edifficultates (e pr. del. m2) V | arduae V arduae EAG ardui ue SB || 6. 7 aemulationi sui V aemulatione sui EG aemulationis ui SBA || 9 incendere ♂ V || 13 ruboris V corr. m3 || 13—p. 326, 1 cum neuita VG cum ne iuxta Vm3 SBA cuneos i. E Neuita Val. (N)

- Neuitta supercilia fluminis praestringere iussit Euphratis. cornu uero laeuum cum equitum copiis Arintheo tradidit et Hormisdæ ducendum confertius per plana camporum et mollia. agmina uero postrema Dagalaifus cogebat et Victor ultimusque omnium Osdroenæ dux Secundinus. deinde ut hostibus, si erupissent usquam, uel conspicantibus procul timorem multitudinis maioris incuteret, laxatis cuneis iumenta dilatauit et homines, ut decimo paene lapide postremi disparerentur a signiferis primis, quod arte mira saepe fecisse Pyrrhus ille rex dicitur Epirotes opportunis in locis castra metandi armorumque speciem diffundendi ex industria uel attenuandi perquam scientissimus, ut, ubi conuenisset, plures aestimarentur aut pauci.
- 4 Sarcinas uero et calones et apparitionem imbellem impedimentorumque genus omne inter utrumque latus instituit procedentium ordinatim, ne qua ui subita raperentur, ut saepe contigit, improtecta. classis autem, licet per flumen ferebatur assiduis flexibus tortuosum, nec 15 residere nec praecurrere sinebatur.
- 5 Emenso itaque itinere bidui prope ciuitatem uenimus Duram desertam marginibus amnis impositam. in quo loco greges ceruorum plures inuenti sunt, quorum alii confixi missilibus, alii ponderibus illisi remorum ad satietatem omnes pauerunt; pars maxima natatu assueta 20 ueloci alueo penetrato incohibili cursu euasit ad solitudines notas.
- 6 Exin dierum quattuor itinere leui peracto uespera incedente cum expeditis mille impositis nauibus Lucillianus comes imperatu principis mittitur Anathan munimentum expugnaturus, quod, ut pleraque alia, circumluitur fluentis Euphratis. et nauibus, ut praeceptum est, 25 per opportuna dispersis obsidebatur insula nebulosa nocte obumbran-

1 perstringere *EBAG* | eufrates *VE* Eufhratis *Em2* Euphratis *AG* | corni *V* cornu *EBAG* || 2 arintho *♂ V* | oromyzdae *V* Ormizdae *EA* Oromizede *SB* Ormisdæ *G* || 3 lana *V* *corr. m3* | agnima *♂ V* || 4 dagalaiphus *V BAG* Dagalaifus *E* | osdruenae *V* | secundinus *VBA* Secundinus *EG* || 7 post rem *VE* postremi *Em2 BAG* || 8 mirasae re *V* mira *EA* m. se *B* m. saepe *G* | pyrrus *V* || 11 uenisset *VEBG* uenissent *A* usu uenisset *Val.* conuenisset *Her.* || 12 apparitionem *V* apparationem *E* apparitionem *SBAG* | in pellem *♂ V* || 13 ordinatum *S* ordinum *BG* ordinari *Madv.* || 14 contingit *SBG* || 17 [ui]* dui (bi *add. sup. u pr. m3*) *V* bidui *ESBAG* | Doram *BAG* || 19 muenti *♂ V* | in sae *V* incussi *E* in se *SB* inserti *A* elisi *G* inlisi *Her.* | ramorum *BA* || 20 natuta *V* natura *ESB* natate *A* natatu *G* || 22 itinere dierum quattuor *tr. SBAG* || 23 imperiti apripicis *V* imperitia principis *Vm3ESBAG* i. praeceps *Val.* (uel imperio principis *in adn.*) imperatu principis *Nov. Her.* || 24 monimentum *V* munimentum *ESBAG* || 25 fluent[is**] (is *ex u m2*; ***fu. na*) *V* | eufrates *Vm2* eufhratis *E* Euphratis *SBAG* || 25.26 eufrates — oportuna *add. Vm2 in marg.* || 26 lac. post obsidebatur *indic. Cl. c. c. reiec. Bae.* insula obsidebatur *tr. Rolfe*

te impetum clandestinum. sed postquam aduenit lux certa, aequatum 7
quidam egressus uisis subito hostibus ululabili clamore sublato ex-
citos tumultuosis uocibus propugnatores armauit. et mox a specula
quadam altissima explorato situ castrorum quam ocissime cum du-
5 arum praesidio nauium amnem supermeat imperator, pone sequenti-
bus nauigiis multis, quae obsidionales machinas aduehebant. iamque 8
muris propinquans cum non absque discriminibus multis consideraret
esse certandum, sermone cum leni tum aspero et minaci hortabatur
ad deditionem defensores, qui ad colloquium petito Hormisda pro-
10 missis eius et iuramentis illecti multa sibi de lenitudine Romana spon-
debant. denique prae se bouem coronatum agentes, quod est apud eos 9
susceptae pacis indicium, descendere suppliciter, et statim munimento
omni incenso Pusaeus eius praefectus, dux Aegypti postea, honore
tribunatus affectus est. reliqui uero cum caritatibus suis et supellectili
15 humaniore cultu ad Syriacam ciuitatem Chalcida transmissi sunt. /
inter hos miles quidam, cum Maximianus perrupisset quondam Per- 10
sicos fines, in his locis aeger relictus prima etiamtum lanugine iuuenis,
ut aiebat, uxores sortitus gentis ritu complures cum numerosa subole
tunc senex incuruus exsultans prodictionisque auctor ducebatur ad
20 nostra testibus affirmans et praescisse se olim et praedixisse, quod
centenario iam contiguus sepelietur in solo Romano. post quae Sara-
ceni procuratores partis cuiusdam hostium obtulere laetissimo prin-
cipi et munerati ad agenda similia sunt remissi.

Acciderat aliud postridie dirum. uentorum enim turbo exortus / 11
25 pluresque uertigines concitans ita confuderat omnia, ut tabernacula

1 uenit *SBG* | dux *V* lux *EBAG* || 2 is *VB om.* *E* uisis *AG* || 3 a ante spe-
cula *add. C. F. W. M. e Löfst. ex Her. de Brakman* || 4 occisisime tum *V* occisis
metu *E* ocyssime *B* (ociss-) *AG* | duorum *E* || 5 auium *VE* nauium *BAG* ||
8 cum] tum *C. F. W. M.* || 9 qui] quos *BA* | petit dormizda *VB* petiti *d. E*
petit Ormizda *A* petito Ormisda *G* || 12. 13 omni munimento *tr. SBAG* || 13 in-
gens opusseus *V* opusseus *E* ingens opus Seus *S* egit *o. S. BA* incenso, Pu-
seus *G* || 14 at fectus *V* | suppellectio *V* supellectili *E Cl.* supellectile *BAG*
(supp-) || 15 humiliore *BG* | syriacum ♂ *V* Syriacum *SB* || 16 ho*s (*fu. o*) *V* |
perru[pi]sset (*fu. m*) *V* || 17 tu*m (*fu. a*) *V* tum etiam *tr. SBG* | lanugine (in
ex m) *V* | [iu]uenes *V corr. m3* || 18 gentes *V corr. m3* || 18.19 cum — exsul-
tans *om. SB* || 18 sobole *Vm3EAG* || 19 dicebatur *Vm3E* | . at *V a E* ad *SB*
AG || 22 partis quidam *V* p. quibusdam *E* Parthis quidam *S* Parthos quo-
dam *B P.* quosdam *A* quosdam partis *G* partis cuiusdam *Kell. antea Eyss.* quos-
dam uel Saraceni quidam *Kell. postea* captos quosdam *Pighi* nostrae partis
quosdam uel raptos quosdam *Meurig-D.* || 23 minerat *V lac. 13 litt.* (et minerat
om.) *E* iterum *BAG* munerati *Val.* || 24 aliud *ex* aliut (*m2*) *V* | dierum *VEB*
dirum *AG* || 25 tecta bernacula (-ber *ex* uer *m3*) *V* tabernacula *E* tecta *t. SB*
t. ut t. AG ut tabernacula *Her.* ut et *t. Meurig-D.*

multa conscinderentur et supini plerique milites sternerentur uel proni/
 spiritu stabilitatem uestigii subuertente. nec minus eodem die ali-
 ud periculosum euenit. amne enim repente extra margines euagato /
 mersae sunt quaedam frumentariae naues cataractis auulsis ad dif-
 fundendas reprimendasque aquas rigare suetas opere saxeo struc- 5
 tis; quod utrum per insidias an magnitudine acciderit fluentorum, /
 sciri non potuit.

- 12 Post perruptam incensamque urbem omnium primam et captiuos
 transmissos certiore iam spe prouectus exercitus ad fiduciam elatis
 uocibus in fauores principis consurgebat affore sibi etiam deinde dei 10
 caelestis existimans curam.
- 13 Et cui per regiones ignotas de obscuris erat suspectior cura, astus
 gentis et ludificandi uarietas timebatur. ideoque imperator nunc ante-
 signanus, nunc agminibus cogendis insistens cum expeditis uelitibus, /
 ne quid lateret abstrusum, frutecta squalida uallesque scrutabatur / 15
 licentiores militum per longinqua discursus affabilitate natua prohi-
 14 bendo uel minis. hostiles tamen agros omni frugum genere diuites /
 cum segetibus et tuguriis inflammari permisit ita demum, cum usui
 necessaria abunde sibi quisque collegisset, et hoc modo sauciabatur
 15 salus hostium nesciorum. bellatores enim libenter quaesitis dextris 20
 propriis utebantur alia uirtutis suae horrea repperisse existimantes et
 laeti, quod uitae subsidiis afluentes alimenta seruabant, quae nauigiis
 16 uehebantur. hic uino grauis quidam temerarius miles ad ulteriorem
 ripam nullo urgente transgressus in conspectu nostro ab hostilibus
 captus occisus est. 25

1 conscinderentur V ne cognoscerentur E conciderentur BG conciderent A
 conscinderentur Val. (Cm2) || 1.2 uel proni di spiritu V u. p. despiritu E u. p.
 de spiritu S u. p. s. BAG u. prouidi s. R. Klotz improuidi s. Horkel uel proni
 uenti s. Nov. u. p. ui spiritus Walter || 2 uestigiis V uestigii G || 3 circa SBG ||
 5 defundas V effundendas E defundendas S diffundendas BAG | quas V
 aquas G | ligare sueti BA | opes axo V opes saxo E operari s. BA opere sa-
 xeo G | strictim BA || 6 a V an EBAG || 7 scri ♂ V || 8 praeruptam V per-
 ruptam Val. (T) || 9 transmissis V transmissos EBAG || 10 principes V corr. m3 |
 atfore V corr. m3 || 10.11 deinde caelestes V d. celestis Em2 d. caelestem BAG
 def. Blomgren d. dei caelestis Her. dein dei c. Heilm. || 12 qui V quia G cui Cl. |
 suspicio (pic ex pec m2) cura V suspicio cum E suspectio circa SBA suspec-
 tor cura G s., cur Her. || 12.13 asturgentes V ascendendi E assurgentes SBA
 astus gentis G astu g. dubit. Cl. in app. || 13 ideo SBG | antesignanis EBA ||
 14 ue[li]tibus V || 16 miletum V corr. m3 | natua ex -m tua (m2) V nature E
 natua BAG || 20 quaesito Her. || 22 quod uitae quod V quod u. quoque G quod
 alt. del. ut dittogr. Pet. | affluentes ESBAG | nauigii (i alt. ex u) V nauigiis
 ESBAG || 23 *temerarius (fu. i) V | et post miles add. BAG || 24 noc tro V
 corr. m3 | hominibus VB hostibus EAG hostilibus Cl.

Quibus tali casu patratīs ad castra peruenimus nomine Thilutha / 2
in medio fluminis sita, locum immenso quodam uertice tumescentem /
et potestate naturae uelut manu circumsaeptum humana, cuius ad
deditionem incolae temptati mollius, ut decebat, quoniam asperitas
5 edita uim superabat armorum, intempestiuam tunc defectionem esse
firmabant. sed hactenus responderunt, quod, cum interiora occu-
pauerint protinus gradientes Romani, se quoque utpote regnorum se-
quellas uictoribus accessuros. et post haec praetermeantes moenia 2
ipsa naues nostras uerecunda quiete spectabant immobiles. quo
10 transito cum ad munimentum aliud Achaiaichala nomine uenissemus /
fluminis circumitione uallatum arduumque transcensu, refutati pari
responso discessimus. alia postridie castra ob muros inualidos dere-
licta praetereuntur incensa. postera igitur et insequenti die stadiis du- 3
centis emensis uentum est ad locum Baraxmalcha. unde amne trans-
15 ito miliario septimo disparata Diacira inuaditur ciuitas habitatori-
bus uacua, frumento et salibus nitidis plena, in qua templum alti
culminis arcu uidimus superpositum, qua incensa caesisque mulieribus
paucis, quae repertae sunt, traiecto fonte scatenti bitumine Ozogar-
dana occupauimus oppidum, quod formidine aduenientis exercitus /
20 itidem deseruere cultores. in quo principis Traiani tribunal ostende-
batur. hac quoque exusta biduo ad refectionem corporum dato prope 4
extremum noctis, quae secundum diem secuta est, Surena, post re-
gem apud Persas promeritae dignitatis, et Malechus Podosacis nomine,
phylarchus Saracenorum Assanitarum, famosi nominis latro, omni
25 saeuitia per nostros limites diu grassatus, structis Hormisdæ insi-
diis, quem ad speculandum exiturum, incertum unde, praesenserant, /
ideo sunt temptamento frustrati, quod angusta fluminis interluuies et

3 potestatem VB potestate EAG || 4 qm V qm E quam SB q A quoniam G ||
6 actenus V | quod om. G || 7 utpo*te (fu. r) V | sequellas (l pr. del. m3) V ||
8 accessuras VB G accessuros Em2A || 8. 9 ipsa moenia tr. SBAG || 9 nostra
uasere cundia V nre u. c. E nostra nos uerecundia S nostras cum u. BAG n. uere-
cunda Haupt | imimo (ex inmo m2) bilis quae V immobilesque; quo E immobi-
lisque S immobilesque BA immobiles. quo G || 10 transitus BA | munimen-
tum VE munimentum SBAG | Achaiaichalam A (-lan) G || 11 arduumque V
corr. m3 | confutati SBAG || 12 post tridie V | muris V muros EBAG ||
13 censa V incensa EG Tensa SBA | postea V postera G | igitur] uero
SBA || 15. 16 habitatoribus ua qua V habitatoribus uacua ESAG habitatoribus
u. B || 17 suppositum SBG || 18 fontes V fonte ESBA G | scatente SBAG |
Ozogardanam G || 19 formine V corr. m3 | aduenientes ♂ V || 20 ostendaba-
tur B ostentabatur AG || 21 hac quoque exusta V def. Blomgren hoc q. exusto
Pet. || 22 Podosaces G || 24 saracen*orum (fu. t) V || 26 quemquem V quam-
quam E quem SAG om. B || 27 temptamenta VBA tentamento E (tempt-) G

5 praealta transiri uado non potuit. et primo lucis exordio, cum essent
hostes iam in contuitu uisi tunc primitus corusci galeis et horrentes
indutibus rigidis, milites in procinctum impetu ueloci tendentes eos
inuolauere fortissime. et quamuis arcus ualidis uiribus flecterentur et
splendor ferri intermicans Romanorum metum augeret, ira tamen 5
acuate uirtutem clipeorum densitate contexti, ne possint emittere,
6 coegerunt. animatus his uincendi primitiis miles ad uicem Macepracta
peruenit, in quo semirata murorum uestigia uidebantur, qui priscis
temporibus in spatia longa protenti tueri ab externis incursibus Assy- 10
7 riam dicebantur. hinc pars fluminis scinditur largis aquarum agmini-
bus ducens ad tractus Babylonos interiores usui agris futura et ciui-
tatibus circumiectis, alia Naarmalcha nomine, quod fluuius regum
interpretatur, Ctesiphonta praetermeat, cuius in exordio turris in
modum Phari celsior surgit. hanc peditatus omnis pontibus caute di-
8 gestis transiuit. equites uero cum iumentis armati clementiores gur- 15
gites fluminis obliquati transnarunt, ... alia multitudine subita petiti
telorum hostilium. quos egressi auxiliares ad cursum leuissimi fu-
gientiumque ceruicibus insistentes laniatu auium prostrauerunt.
9 Quo negotio itidem gloriose perfecto ad ciuitatem Pirisabora uen-
tum est amplam et populosam, ambitu insulari circumuallatam. / 20
cuius obequitans moenia imperator et situm obsidium omni cautela
coeptabat, quasi sola formidine oppidanos a propugnandi studio sum-
moturus. quibus per colloquia saepe temptatis, cum nec promissis
quisquam flecteretur nec minis, suscipitur oppugnandi exordium et
armatorum triplici corona circumdatis muris a die primo ad usque 25
10 noctis initium missilibus certabatur. tum defensores animo praestan-

1 locis ex logis (m2) V corr. m3 loci E || 2 contuitu uisi V contuitu, uisi EG c.
trusi SBA | curusci V || 3 rerigidis V perrigidis E Eyss. rigidis BAG praeri-
gidis Pet. reiec. Sey. c. c. || 5 splendore V splendor BAG | feri ♂ V || 5.6 ira-
tam inacuante (m del. m3) V ira tamen acuate BAG i. tum a. B || 7 his ues-
cendi V huiusmodi G his uincendi Val. || 8 semirata V corr. m3 | muri A |
prisci V corr. m3 || 9 protentis ueri V p. tueri E p. ueniri S protentus munire
BAG protenti tueri Val. || 10 dicebatur BAG | pas ♂ V || 11 babylon[os]
(fu. i) V Babylonios ESBA G Babylonos restit. Cl. || 13 interpretaantur (n alt.
del. m2) V | citae sifonta V corr. m3 | exordituris V corr. m3 || 15 transiuste
quietes V corr. m3 || 16 lac. indic. Cl. reiec. Češka pars flumine absumpti inter-
ierunt add. Her. | alii BA | subita ui G | petit V petita EG petiti BA || 17 cur-
surum V cursum E Cl. cursuram BAG || 19 piris abhoram V pirisaboram
(h add.) E piris ad oram S Pirisadoram BA Pyrisaboram G Pirisabora Cl. ||
20 populoosam (o ult. del. m2) V | insulari (in ex m m2) V || 21 et Sitimi S et
si tum et B et situm et A iustum Corn. reiec. Bae. || 22 ceptabat V (cept- ex
cert- m2) G captabat ESBA | submoturos V submoturus BAG || 25 a ante
die add. Günther reiec. Bae. postea dubit. || 26 tum] cum SBA

tes et uiribus per propugnacula ciliciis undique laxius pansis, quae
telorum impetus cohiberent, obtecti scutis uimine firmissimo textis /
et crudorum tergorum densitate uestitis ualidissime resistebant /
ferrea nimirum facie omni, quia lamminae singulis membrorum linia-
5 mentis cohaerenter aptatae fido operimento totam hominis speciem
contegebant. et aliquotiens Hormisdae ut indigenae et regalis collo- 11
quia petentes obnixe propinquantem probris atque conuiciis ut male
fidum incessebant et desertorem. hac lenta cauillatione die maxima
parte exempta tenebrarum silentio primo multifformes admotae sunt
10 machinae coeptaque altitudo complanari fossarum. quae uixdum 12
ambigua luce defensores intentius contemplati eo accedente, quod an-
gularum turrim ictus forauit arietis uiolentior, relictis ciuitatis dupli-
cibus muris continentem occupant arcem asperi montis interrupta
planitie superpositam, cuius medietas in sublime consurgens tereti
15 ambitu Argolici scuti speciem ostendebat, nisi quod e septemtrione, id
quod rotunditati defuerat, in Euphratis fluuenta proiectae cautes emi-
nentius tuebantur, in qua excellebant minae murorum bitumine et
coctilibus laterculis fabricatae, quo aedificii genere nihil esse tutius
constat. iamque ferocior miles peruasa urbe, quam uiderat uacuam, / 13
20 aduersus oppidanos ab arce multimoda tela fundentes acri contentione
pugnabat. cum enim idem prohibitores catapultis nostrorum urgeren-
tur atque ballistis, ipsi quoque ex edito arcus erigebant fortiter ten-
sos, quibus panda utrimque surgentia cornua ita lentius flectebantur, /

1 per *add.* *G* || 2 obiectis scutis (*s alt. add. m3*) uim infirmisso tectis *V* o. s.
uim infirm (infirm *del. m2*) ferri missi t. *E* obiecti s. uini infirmisso t. *S* o. s.
uimine firmissimo textis *BA* obtecti s. u. f. t. *b₂G* || 3 tegorum *V corr. m3* |
uestis *VE* uestitis *BAG* || 4 liniamentis (*ni add. sup. lin.*) *V* || 5 cohaerentur
aptatae *V* cohaerenter a. *Vm2EG* coarcente raptate *S* coercente raptim *B* co-
ercenter aptatae *A* || 6 omni zadae et indignae *VE* rade et indigne *S* rare
et i. *BA* Ormisdae et indigenae *G* ut *C. F. W. M.* || 7 conuinciis (*n alt. add. m2*) *V*
corr. m3 || 8 hac] ac *BAG* | diei *EG* || 11 intentium *S* intende *BG* | acci-
dente *VEB* accedente *AG* || 13 montes interapta (*p ex r*) *V* m. interiecta *E*
montis interrupta *BAG* || 14 ter reti *V* tereti *EAG* territo *S* turrato *B* || 15 ae-
septem trioni *V* a septentrione *EG* septentrioni *S* septentrionem *B* sub *S. A*
e septemtrione *Cl.* || 15.16 id rotunditati idem erat *V* id (*del. m2*) rotunditatis
erat / itidem erat (*erat alt. del.*) *E* rotunditatis eidem quid erat *BA* id quod ro-
tunditati deerat *G* defuerat *Cl.* || 16 in eufhratis *VE* Monphatis *SBA* (Mom-)
in Euphratis *G* | fluenti adproiectae cauta (*a ult. del. m3*) es *V* fluento p (*p del.*
m2) a. cautes *E* fluenti ad proiecte caute *S* f. ad proiecta c. *BA* fluenta pro-
iectae cautes *G* | eminentia *BA om. E* || 17 que *VE* in quae *SBA* in qua *G*
inter quae *Her.* || 18 cotilibus *V corr. m3* | quo (*ex quae m3*) defecti *V* quo ae-
dificii *EBA G* | tutius esse *tr. SBA G* || 19 uaquam *V corr. m3* || 20 arce* (*fu. m*)
ultimo ad tela (*ex datela m3*) *V* arce ultima tela *E* a. multimoda t. *SBA G* ||
22 dirigeabant *Corn.* || 23 filectebantur (*ex fiectebantur*) ♂ *V*

- ut nerui digitorum acti pulsibus uiolentis harundines ferratas emitte-
 14 rent, quae corporibus illisae contrariis letaliter figebantur. dimi-
 cabatur nihilo minus utrobique saxorum manualium nimbis neutrobi
 inclinato momento proelium atrox a lucis ortu ad initium noctis /
 destinatione magna protractum pari sorte diremptum est. proinde die 5
 secuto, cum certaretur asperrime multique funderentur altrinsecus /
 et aequi uigores gesta librent, imperator omnes aleae casus inter
 mutuas clades experiri festinans cuneatim stipatus densetisque cli-
 peis ab ictu sagittarum defensus ueloci saltu comitantibus promptis /
 15 prope portam uenit hostilem crasso ferro crustatam. et licet saxis et 10
 glande ceterisque telis cum periculi sociis premeretur, fodicare tamen
 paratos ualuarum latera, ut aditum patefacere, uocibus increpans
 crebris non ante discessit, quam telorum congerie, quae superiacie-
 16 bantur, se iam cerneret obruendum. euasit cum omnibus tamen paucis
 leuius uulneratis, ipse innoxius uerecundo rubore suffusus. legerat 15
 enim Aemilianum Scipionem cum historiarum conditore Polybio, /
 Megalopolitano Arcade, et triginta militibus portam Carthaginis im-
 petu simili suffodisse. sed fides recepta scriptorum ueterum recens
 17 factum defendit. Aemilianus enim testudine lapidea tectam successe-
 rat portam, sub qua tutus et latens, dum moles saxeas detegunt 20
 hostes, urbem nudatam irrupit; Iulianus uero locum patentem aggres-
 sus obumbrata caeli facie fragmentis montium et missilibus aegre re-
 pulsus abscessit.
- 18 His raptim ac tumultuarie agitat, cum operositas uinearum et
 aggerum impeditissima ceteris urgentibus cerneretur, machinam, quae 25
 cognominatur helepolis, iussit expeditius fabricari, qua, ut supra
 docuimus, rex usus Demetrius superatis oppidis pluribus Poliorcetes
 19 appellatus est. ad hanc molem ingentem superaturam celsarum tur-

3 nihilo minus *ex* nihil omnis V | utrobique Vm3ESBAG | [saxorum —
 neutrobi] V | nimbis] manibus SB | et ante neutrobi add. G reiēc. Blomgren
 Heilm. || 6 abtrinsecus V || 7 aequi uiores V equiores E aequi mores SB ae-
 quae mortes A a. uires G aequi uigores Corn. || 8 densatisque Vm3Em2 SBAG ||
 9 sagitarum V | promitis ♂ V cunctis BA || 11 periculis acius (i ult. add. sup.
 lin. m3) V p. acrius ESB periculo salutis G periculi sociis Cl. | fodicare ta-
 men ex fodicamen V || 13 tetrum V tectorum E telorum BAG | supra iacieban-
 tur VE supraiacebantur S superiacebantur B superiacebantur AG || 15 per-
 fusus SBG || 17 politano V corr. m3 | milibus VE millibus SBAG militibus
 Lind. || 21 ingressus BG || 22 msilibus ex misilibus V | de post aegre add. S
 inde BG || 25 inpaeditissima a V impeditissima G def. Horkel Pet. | cernetur V
 corr. m3 | que V corr. m3 || 27 ex V est Vm3SB om. EA rex G del. Nov. | po-
 liorces V poliorchites E Poliorcetes BAG || 28 e elsarum V excelsarum Vm3E
 celsarum BAG

rium minas prohibitores oculorum aciem intentius conferentes itidemque instantiam obsidentium perpensantes subito uertuntur ad preces circumfusique per turres ac moenium minas et fidem Romanam pansis manibus protestantes uitam cum uenia postulabant. cum- 20
 5 que cessasse operam et munitores nihil temptare uiderent ulterius, / quod quietis erat indicium certum, copiam sibi dari conferendi sermonis cum Hormisda poscebant. hocque impetrato Mamersides praesidiorum praefectus demissus per funem ductusque ad imperatorem, ut obsecrauit, uita cum impunitate sibi consortibusque suis firmiter
 10 pacta redire permissus est. gestisque nuntiatis plebs omnis utriusque sexus ad sententiam suam cunctis acceptis pace foederata cum religionum consecrationibus fidis patefactis egreditur portis salutarem genium affulsisse sibi clamitans Caesarem magnum et lenem. nume- 22
 15 rata sunt autem dediticiorum duo milia et quingenti; nam cetera multitudo obsidum ante suspectans nauigiis paruis permeato amne discessit. in hac arce armorum alimentorumque copia reperta est maxima, unde necessariis sumptis reliqua cum loco ipso exussere uictores.

Postera die, quam haec acta erant, perfertur ad imperatorem cibos 8
 per otium capientem nuntius grauis Surenam, Persicum ducem, procuratorum partis nostrae tres turmas inopinum aggressum paucissimos trucidasse, inter quos strato tribuno unum rapuisse uexillum. / statimque concitus ira immani cum armigera manu festinatione ipsa 2
 tutissimus peruolauit et grassatoribus foeda consternatione depulsis / residuos duo tribunos sacramento soluit ut desides et ignauos; de-
 25 cem uero milites ex his, qui fugerant, exauctoratos capitali addixit supplicio secutus ueteres leges.

Incensa denique urbe, ut memoratum est, constructo tribunali 3
 insistens actis gratiis exercitui conuocato cunctos ad paria facienda deinceps hortabatur et argenteos nummos centenos uiritim pollicitus, /
 30 cum eos paruitate promissi percitos tumultuare sensisset, ad indignationem plenam grauitatis erectus:

1 acies *SBG* || 3 quae *V* que *ESA om. BG* | tures *V* || 4 ueniam (*m del. m2 ?*) *V* || 5 operam *V def. Pet. opera G* | unitores *V* munitores *EG* uinitores *BA* || 7 ormizdam *V* Ormizda *EBA* Ormisda *b₂G* | mamersidis *V* Mamersides *G* || 8 praefectus (*pexf*) *V* | dimissus *VE* demissus *SBAG* || 9 uitam *SBG* || 10 est permissus *tr. SBAG* | getisque *V corr. m3* | omnes *V corr. m3* || 12. 13 salutare gentium *VE* salutarem Genium *BAG* || 13 clamit[*a*]ns *V* || 14 dediticiorum *VBA* dediticiorum *Em2G* || 15 decessit *SBAG* || 18 cibus *V corr. m3* || 21 *quos (*fu. e*) *V* | uix illum *V corr. m3* || 22 inmanicum cum *V corr. m3* numanicum cum *SB* || 24 duo *add. Vm2 sup. lin. duos Vm3ESBAG* || 28 conuocato exercitui *tr. SBG* (-itu) || 30 eos paruitate (*t pr. del. m3 ?*) *V* eos paruitate *EA* ea percitate *B* ea parcite *b₂G*

- 4 „En“, inquit, „Persae circumfluentes rerum omnium copiis. ditare
uos poterit opimitas gentis, si unum spirantibus animis fortiter fece-
rimus. ex immensis opibus egentissima est, tandem credite, Romana
res publica per eos, qui, ut augerent diuitias, docuerunt principes auro
5 quietem a barbaris redemptare. direptum aerarium est, urbes ex- 5
inanitae, populatae prouinciae; mihi nec facultates nec propinquitas
generis suppetit, quamuis ortu sim nobilis, praeter pectus omni li-
berum metu nec pudebit imperatorem cuncta bona in animi cultu po-
nentem profiteri paupertatem honestam. nam et Fabricii familiari re
6 pauperes rexere bella grauissima, gloria locupletes. haec uobis cuncta 10
poterunt abundare, si imperterriti deo meque, quantum humana ratio
patitur, caute ductante mitius egeritis; sin resistitis ad seditionum
7 reuoluti dedecora pristinarum, pergite! ut imperatorem decet, ego
solus confecto tantorum munerum cursu moriar stando contempturus
animam, quam mihi febricula eripiet una, aut certe discedam; nec 15
enim ita uixi, ut non possim aliquando esse priuatus. praeque me fero
et laetor ductores spectatissimos esse nobiscum perfectos bellicarum
omni genere doctrinarum.“
- 8 Hac modesta imperatoris oratione inter secunda et aspera medii /
miles pro tempore delenitus assumpta cum meliorum expectatione 20
fiducia regibilem se fore pollicitus et morigerum cunctorum aspirante
consensu auctoritatem eius sublimitatemque cordis extollebat in cae-
lum, quod, cum uere atque ex animo dicitur, solet armorum crepitu
9 leni monstrari. repetitis post haec tentoriis pro copia rei praesentis /
uictui se recreauit et quieti nocturnae. animabat autem Iulianus exer- 25

1 inquit ♂ V || 2 nos SBG | gentes V corr. m3 | in ante unum add. Vm3EA ||
3 emensis V immensis G | tantum SB tamen Pet. || 5 quietem V def. Günther
quiete G | redempta (macula sup. a) redire imptum V r. / redire insumptum E
redemptam r. impetum S r. r. impetum BA redempta r. i. G r. r. direptum
Kell. Corn. insumptum Pet. redemptare. direptum Günther || 6 prouintiae V ||
7 generi VBA generis EG | ortus V ortu Hadr. Val. || 8 metu* (fu. i) V |
culto V cultu ESBAG || 9 profieri ♂ V || 10 grauissimae V grauissima ESB
AG | nobis SBG | cuncta V || 12 patior V patitur EBA G | caute ex cute V |
ductantem VB ductante EAG | si in V si E si ui SBA sin G || 13 perite du-
bit. Cl. in app. iam pergite Fletcher || 14 moriari V corr. m3 || 16 uix V corr.
m3 || 17 perfunctos Vm3EA || 19 modestia V modesta EBA G | imperator[is]
(fu. es) V | medii] me (lac. 6 litt.) S meante BG || 20 delimitus V delinitus ESG
delenitus BA | adsumptam (m alt. del. m3 ?) V || 23 quot ♂ V | armor V ar-
morum V m rec. (in marg.) A amor Vm3E amor ex SBG || 24 leni ex lem V
leni E leui SBA G | tentoria VEB tentoriis AG || 25 uictuise creauit V uictu
recreauit Vm3 (recreauit def. Löfst.) uictu se E u. caruit B u. se recreauit AG
uictui se secreuit Walter u. se recreauit Bae. | quieti nocturnae V def. Walter
Bae. quiete nocturna recreauit E q. nocturna BAG

citum, cum non per caritates, sed per inchoatas negotiorum magnitudines deieraret assidue: „sic sub iugum mitteret Persas, ita quassatum recrearet orbem Romanum“, ut Traianus fertur aliquotiens iurando dicta consuesse firmare: „sic in prouinciarum speciem redactas uideam Dacias: sic pontibus Histrum et Aufidum superem“ et similia plurima.

Post haec decursis milibus passuum quattuordecim ad locum quendam est uentum arua aquis abundantibus fecundantem, quo itinere nos ituros Persae praedocti sublatis cataractis undas euagari fusius permiserunt. itaque humo late stagnante altero die militi requie data imperator ipse praegressus constratis ponticulis multis ex utribus et † procia nauibus itidemque consectis palmarum trabibus exercitum non sine difficultate traduxit.

In his regionibus agri sunt plures consiti uineis uarioque pomorum genere, ubi oriri arbores assuetae palmarum per spatia ampla ad usque Mesenen et mare pertinent magnum instar ingentium nemorum. et quaqua incesserit quisquam termites et spadica cernit assidua, quorum ex fructu mellis et uini conficitur abundantia. et maritari palmae ipsae dicuntur facileque sexus posse discerni. additur etiam generare feminas seminibus illitas marum feruntque eas amore mutuo delectari hocque inde clarere, quod contra se uicissim nutantes ne turgidis quidem flatibus auertuntur. et si ex more femina maris non illita

1 caritatis et VB (char-) c. sed Vm3E caritates, sed AG (char-) | inchoatam BG | magnitudinis V magnitudines Vm3EA magnitudinem BG || 2 deierare V deieraret EBAG || 3 tramus V corr. m3 Tytannis S Cambises B || 4 consu-isse V consueuisse Vm3E consuesse SBAG || 4.5 redactas uideam daciam VA r. (redigam in marg.) Judeam et d. E r. Indiam D. S r. I. et D. B redactam uideam D. G Dacias Btl. Daciam et Thraciam Kell. || 5 et aufidum VE def. Hartke et infidum S ut i. B et Euphratem AG (-ten) glacie perfidum (uel gelu p.) Her. (cf. Flor. 3, 4, 5) ut Aufidum Cl. in app. || 5.6 supereminet familia plurima S coercent uincola romana B superem. et similia plura. A || 7 decursim V decursis EG discursum SB discursis A || 8 uentum est tr. G | itinere ♂ V || 11 progressus SBG | periculis VE panticulis Em2 in marg. ponticulis BAG constructis periculis Momms. | et V ex Val. in adn. || 12 et proci anauibus V productis a. E subliciisque nauibus BAG coriaceis Val. in adn. cortice Momms. scorteis Cl. in app. | itidem ESBG | tradibus V corr. m3 | periculis multis ex utribus pro copia pontibus itidemque nauibus confectis e palmarum trabibus Her. (cf. 23, 3, 9) ponticulis m. ex u. et pro c. nauibus itidemque consectis p. t. Thörnelli prob. Miller || 13 non def. dubit. Klotz | difficultatem V corr. m3 || 14 conseti V corr. m3 || 15 lac. post genere indic. dubit. Cl. c. c. in app. uberes post genere add. Walter reiec. Miller | orri ♂ V | arboris ♂ V | satia V corr. m3 || 17 q[ui]sq[ue] V | termites V || 20 marium ESBAG || 21 clarare V clarere ESBAG | quo VB quod EAG | nitissimi micantes S enixissime m. BG

fuerit semine, abortus uitio fetus amittit intempestiuos. et si qua femina, cuius arboris amore perculsa sit, ignoretur unguento ipsius inficitur truncus et arbor alia naturaliter odoris dulcedinem concipit / hisque indiciis uelut coeundi quaedam proditur fides.

- 14 Qua cibi copia satur exercitus plures praetergressus est insulas et, 5
ubi formidabatur inopia, ibi timor saginae grauis incessit. sagittariorum denique hostilium impetu latenti temptatus neque inultus / prope locum uenit, ubi pars maior Euphratis in riuos diuiditur multifidos.
- 4 In hoc tractu ciuitas ob muros humiles ab incolis Iudaeis deserta / 10
iratorum manu militum conflagrauit. quibus actis pergebat ulterius
2 imperator placida ope numinis, ut arbitrabatur, erectior. cumque Maozamalcha uenisset, urbem magnam et ualidis circumdatam moenibus, tentoriis fixis prouidit sollicite, ne castra repentino equitatus Persici turbarentur accursu, cuius fortitudo in locis patentibus im- 15
3 mane quantum gentibus est formidata. et hoc disposito stipatus uelutibus paucis ipse quoque pedes ciuitatis situm diligenti inquisitione exploraturus in perniciosas praecipitatus insidias ex ipso uitae discrimine 4
4 tandem emersit. namque per latentem oppidi portam Persae decem armati degressi imaue cliuorum peruadentes poplitibus subside- 20
dendo repentino impetu nostros aggressi sunt. e quibus duo conspectiorem habitu principem gladiis petiere destituti, sed occurrit ictibus erectum altius scutum, quo contactus magna elataque fiducia unius lateri ferrum infixit, alterum stipatores multiplicatis ictibus occiderunt. residuis, e quibus uulnerati sunt aliqui, disiectis in fugam 25
5 remeauit ad castra omnium laetitia magna susceptus. sustulit in hoste prostrato aureum colli monile Torquatus, fudit confidentissimum Gallum alitis propugnatione Valerius, postea cognomento Coruinus, / hacque gloria posteritati sunt commendati. non inuidemus: accedat 30
hoc quoque monumentis ueteribus facinus pulchrum.

1 intempestiosos V intempestuosos V m3 G intempestiuos EA intentiosos SB ||
2 percussa SBG || 3 dulcedinem V corr. m3 | concepit V concipit ESBAG ||
5 copio V corr. m3 || 7 latenter BG || 8 eufrates V | deducitur E diffinditur b2 G || 13 maiora malcha S maiore M. B Maiozamalcham G | uenisset om. SB | circumdata V circumdatam ESBAG || 15 aduersu ex atuersu (m3) V || 18 perniciosas V corr. m3 || 19 opidi V corr. m3 || 20 degress V corr. m3 digressi EAG || 22 districtis V destituti G || 23 latius V BAG altius E def. Meurig-D. elatius dubit. Cl. in app. | magnae lata que V magna lataque ESBAG m. elataque G || 25 disiectis V corr. m3 || 26 incolomes V | ex cubiis VE exuuiis BAG || 27 in] ab BAG || 28 monilem V monile ESBAG || 29 altis V corr. m3 || 30 accedat VE accedat BAG || 31 facimus V corr. m3

Constratis postridie pontibus exercituque traucto et metatis alibi 6
salubrius castris uallo duplici circumductis, quoniam, ut diximus,
timebantur solitudines planae, oppidi suscepit obsidium periculosum
fore existimans, si gradiens prorsus a tergo relinqueret, quos timeret.

5 Haec dum magno molimine comparantur, Surena hostium dux iu- 7
menta adortus, quae in lucis palmaribus uescebantur, a cohortibus
nostris repulsoriis cum paucorum exitio habitus frustra discessit. et 8
duarum incolae ciuitatum, quas amnes amplexi faciunt insulas, /
parua sui fiducia trepidi, ad Ctesiphontis moenia se contulerunt, pars
10 per siluarum densa, alii per paludes uicinas alueis arborum cauatarum
inuecti ad unicum auxilium et potissimum itineris longi, quod super-
erat, dilabuntur ulteriora petitori terrarum. e quibus resistentes ali- 9
quos nostri milites trucidabant ipsi quoque lintribus et cumbis per
uaria discurrentes; captiuos alios subinde perducebant. id enim erat
15 librata ratione dispositum, ut, dum copiae pedestres muros oppu-
gnant, equestres turmae diuisae per globos abigundis insisterent
praedis; hocque prouiso nullo prouincialium damno miles uisceribus
hostium pascebatur.

Iamque imperator muris duplicibus oppidum ordine circum- 10
20 datum trino scutorum spe patrandi incepti maximis uiribus op-
pugnabat. sed ut erat necessarius appetitus, ita effectum res difficil-
lima. nam accessus undique rupibus amfractu celsiore discissis fle-
xuosisque excessibus ob periculum anceps adeundi copiam denega-
bat, maxime quoniam turres celebritate et altitudine formidandae /
25 montem saxeum arcis naturaliter editum aequabant et procliuis pla-
nities flumini imminens propugnaculorum firmitate muniebatur. acce- 11
debat his haud leuius malum, quod lecta manus et copiosa, quae obsi-
debatur, nullis ad deditioem illecebris flectebatur, sed tamquam

1 post tridie V | traucto EA transucto b_2G || 4 prorsus ex prosus (m3) V ||
9 ad (ex at m3) [c]tesi fontis moenia (c m3, m add. sup. lin. m3) V ad cthesifon-
tis moenia E et fontis foema S et f. forma B ad Ctesiphontis moenia AG ||
9.10 parsiluarum V pars siluarum EBA pars per s. G. reiec. Bae. || 10 uicina
salucis V uicinas alueis Em2G u. a lucis SBA | aruorum V arborum ESBAG ||
12 petitura V petitori EBA G | ite[r]rarum (r m3) V terrarum EAG iteratum
SB || 12.13 resistentes — lintribus om. SB || 13 itineribus ex iteneribus (m2) V
itineribus EA def. Pet. lintribus G | cymbis EAG cumbie S cumbulae B ||
16 abigandos S abigendos B abigendis AG || 17 prouisio V corr. m3 || 19 mu-
nitum ante muris add. Pet. || 20 scutorum ex scutum V | sper 3 V || 21 ad-
pe*titus (fu. r) V || 22 discessis VB G discissis EA || 23 deundi V corr. m3 ||
24 cum V qm G quoniam Lind. | terres V corr. m3 | crebritate BAG def. Hor-
kel || 25 proclines V procliuis Em2BAG || 26 accidebat V corr. m3 || 27 haut V
corr. m3 et SB || 28 tamque V corr. m3

superatura uel deuota cineribus patriae resistebat. aduersus eam aegre retentabatur inferens se proteruius miles et pugnam uel aequo campo iustoque proelio poscens, cumque receptui caneretur, assidue animosis hostem urgendi conatibus urebatur.

- 12 Vicit tamen nostrorum consilium contentionem uirium maximam / 5
diusiisque operibus officia quisque distributa capessit ocissime. hinc enim ardui suggestus erigebantur, inde fossarum altitudines alii complanabant, terrarum latibula concaua oblongis tramitibus alibi struebantur, locabant etiam artifices tormenta muralia in funestos sonitus
13 proruptura. et cuniculos quidem cum uineis Neuita et Dagalaifus 10
curabant, ineundis autem conflictibus et defendendis ab incendio uel eruptionibus machinis praeerat imperator. cumque apparatu omni excindendae urbis labore multiplici consummato pugna flagitaretur, /
Victor nomine dux reuersus est ad usque Ctesiphonta itineribus explo-
14 ratis nulla obstacula nuntians offendisse. quo efferati gaudio milites 15
omnes elatique firmioribus animis ad certandum signum opperiebantur armati.
- 15 Iamque clangore Martio sonantibus tubis strepebant utrimque partes et primi Romani hostem undique lamminis ferreis in modum tenuis plumae contactum fidentemque, quod tela rigentis ferri lapsibus impacta resiliebant, crebris procursationibus et minaci murmure lacescebant nonnumquam compage scutorum, qua uelut testudine infigurabilium fornicum operiebantur aptissime, assiduis motibus laxius dehiscente. contra Persae muris obstinatius adhaerentes, quantum facere nitique poterant, eludere et frustrari exitiales impetus 25
16 conabantur. uerum ubi uimineas crates prae se ferentes oppugnatores iam moenia perurgerent, cum sagittariis funditores, alii quin etiam saxa uoluentes ingentia cum facibus et malleolis eos longius propul-

1.2 aduersus samae grae retentabatur (-tab- ex -teb- m3) V A. tam aegra r. E a. Samegre reuerebatur S a. Samegrem r. BA aduersis. iam aegre retentabatur G aduersus eam aegre Momms. || 5 concilium SBG || 6 occisime V || 7 etenim SBG || 8 alii V corr. m3 || 9 in om. SBG | funestas V corr. m3 || 10 Nemnita SB Neuita G || 11 confluctibus V corr. m3 || 12 prae erant V corr. m3 || 13 excindenda ex excindendae (m2) V corr. m3 excludendae SB || 14 uictos VE uictus BA Victor G | nomine] mime S minime BA om. G | [c]tesiphonta (fu. s) V cthesiphonta E Ctesiphonta BAG | itineribus V corr. m3 || 18 clangorem VEA clangore BG | Martium Vm3EA || 19 lamminis (m pr. del. m3) V || 20 conceptum VBA conceptis E contactum G conseptum Val. || 22 lacescebat G | cum pace V compage G | quae V -que E.SBA qua G | uelud V corr. m3 || 25 claudere V eludere Val. in adn. | exitales ♂ V || 26 femineas V uimineas Vm3EA innumeras SBG || 27 sagitariis V | aliis VEA aliisquam S aliisque B alii b2 alii G | quin etiam om. SBb2

sabant, tum aptatae ligneis sagittis ballistae flexus stridore torque-
bantur creberrima spicula funditantes et scorpiones, quocumque ma-
nus peritae duxissent, rotundos lapides euibrabant. iterum deinde ac 17
saepe geminatis congressibus aestus in meridiem crescens efferuescente
5 uaporatius sole apparatu operum et studio proeliandi intentos cunctos
reuocauerat fatigatos et sudore perfusos.

Eodem mentis proposito secuto quoque die per uaria certaminum 18
genera controuersae partes dimicantes instanter aequis manibus et
pari fortuna discedunt. uerum in omne discrimen armatis proximus
10 princeps ciuitatis urgebat excidium, ne circa muros diu excubans
omitteret maiora, quae temptabat. sed in destrictis necessitatibus 19
nihil tam leue est, quod non interdum etiam contra sperata rerum
afferat momenta magnarum. cum enim ut saepe discessurae partes
leuius concertarent, abusiue incusso ariete, qui paulo ante erat ad-
15 motus, sternitur residuis omnibus altior turris latere coctili firmissime
structa, cuius ruina muri contiguum latus secum immani fragore
protrahit. ibi tum uarietate casuum obsidentium labor obsessorum- 20
que industria uicissim facinoribus speciosis inclaruit. nihil enim aspe-
rum ira et dolore succenso militi uidebatur, nihil munitoribus erat pro
20 salute currentibus metuendum aut dirum. nam cum anceps pugna
diutius feruens sanguine utrimque multis caedibus fuso diei finisset
occasus, tum fatigationi consulitur.

Dumque haec luce agerentur ac palam, nuntiatur imperatori per- 21
uigili cura distento legionarios milites, quibus cuniculorum erant fo-
25 dinae mandatae, cauatis tramitibus subterraneis sublicibusque sus-
pensis ima penetrasse fundamentorum iam, si ipse disposuerit,
euasuros. cum itaque noctis plerumque processisset, aeneatorum ac- 22

1 flexu stridore *VBG* f. stridoreque *E* flexus stridore *A Momms.* flexu stric-
tiore *Btl. def. Pet.* || 3 perite *ESBG* || 4 saep*e (*fu. a*) *V* | effer*uescente
(*fu. r*) *V* || 6 aut *SBG* || 9 omni discrimine *SBG* || 10.11 excidium — temp-
tabat *om. SB* ne — temptabat *G* || 11 districtis *Em2SBAG* || 13 aut *VEB*
ut *A* ita ut *G* || 14 abusiue *SBG* || 15 coctilis ♂ *V* || 17 cum *SBG* || 19 suc-
cesso *V* succenso *ESBAG* | munitoribus *del. ut gloss. Kell.* prohibitoribus
Momms. || 20 currentibus *V def. Kell. Fletcher* concurrentibus *Madv.* certanti-
bus *Damsté* | proelium *Her.* pugnae dubit. *Cl. in app.* opus *Damsté* || 21.22 fi-
nis et occasus *VEA* finis. et finis et o. *SB* finisset occasu *G* desiisset o. *Corn.*
finita esset *Nov.* occasu *def. Pet. anacoluth. defendimus* || 22 dum *V* tandem *G*
tum *Kiefl.* uixdum *Pet.* | fatigationis *V* fatigationi *EBAG* || 23 hac palmam *V*
ac palam *EG* haec palma *BA* || 25 trahitibus *V* tramitibus *EBAG* | supplicibus-
que *V* abicibusque *E* sublicisque *BAG* sublicibusque *Lind. in adn.* || 25.26 sus-
pensissima *V* suspensis ima *G* || 27 — p. 340, 2 processisset et ... concursus es-
set, consulto *Pet.* || 27 et eneatorum *V* et aeneatorum *ESBA* aeneatorum *G* |
occentu *BAG*

- centu signo dato progrediendi ad pugnam ad arma concursus est et consulto murorum inuaduntur utrimque frontes, ut, dum propulsaturi pericula defensores ultro citroque discurrunt, nec proxima fodiens audiretur ferri tinnitus nec quodam intrinsecus obsistente /
- 23 cuniculariorum subita manus emergat. quibus ita, ut conuenerat, ordinatis et occupatis prohibitoribus patefactisque latebris euolat Exsuperius, de Victorum numero miles, post quem Magnus tribunus / et Iouianus notarius, quos audax multitudo secuta his prius confossis, / quos in aede, per quam in lucem prodierant, inuenerunt, suspensis gradibus procedentes obtruncarunt uigiles omnes ex usu moris gentici 10
- 24 iustitiam felicitatemque regis sui canoris uocibus extollentes. extimabatur Mars ipse, si misceri hominibus numina maiestatis iura permittunt, affuisse castra Lucanorum inuadenti Luscino. hocque ideo creditum est, quod in congressu flagrante scalas uehens uisus formidandae uastitatis armatus postridie, cum recenseretur exercitus, praecipuo studio quaesitus repperiri non potuit, cum se ultro offerret, si miles fuisset, memorabilis conscius facti. sed ut tunc, qui esset pulchri facinoris auctor, penitus est ignoratum, ita nunc enituerunt hi, qui fecere fortissime, obsidionalibus coronis donati et pro contione laudati ueterum more. 20
- 25 Tandem nudata reseratis aditibus multis lapsura inuaditur ciuitas / et sine sexus discrimine uel aetatis, quidquid impetus repperit, potestas iratorum absumpsit, alii exitii imminentis timore, cum hinc ignis, inde mucrones urgerent, ultimum flentes e muris acti sua sponte praecipites membrisque omnibus infirmati uitam morte funestiore paulisper, dum caederentur, egerunt. extractus est autem uiuus cum satellitibus octoginta Nabdates, praesidiorum magister, / quem oblatum sibi cum aliis seruari iussit intactum serenus imperator et clemens.

Diuisa itaque perpensis meritis et laboribus praeda ipse, ut erat 30

1 et *post* pugnam *add.* BG || 2 minua duntur V inuaduntur ESBAG || 5 subitum V subito Em2S subita BAG | [ut] (fu. iit ?) V || 6.7 exsuperius deuictorum VEm2 exsuperius d. SAG et s. d. B Exuperius de Victorum Lind. || 8 uotarius V notarius ESBAG || 11 aestimabatur A *def. Pet.* existimabatur Val. (N) || 12 sé miseri (♂) V misceri se E si misceri BAG || 13 inuadentibus cino V i. castra cino E i. ultro BA inuadenti Luscino G || 15 uastitatis ex uastitatis (m2) V uastitatis ESBAG | postridie V | recenserentur ♂ V recenserentur *def. Bae.* || 16 noon ♂ V | offeret V | similis VB si miles Vm3 AG similes E || 19 facere VB fecere Em2AG | cornis V *corr. m3* || 20 inore ♂ V || 22 sinexus ex inexus (m3) V et sine sexus ESBAG | quod BG || 23 imminentes V *corr. m3* || 25 morte funestiore uitam tr. G || 26 autem est tr. SBG || 27 satellibus ♂ V || 30 – p. 341, 1 ut erat paruo ut erat contentus V *corr. m3*

paruo contentus, mutum puerum oblatum sibi suscepit gesticularium multa, quae callebat, nutibus uenustissimis explicantem, et tribus aureis nummis, partae uictoriae praemium iucundum, ut existimabat, et gratum. ex uirginibus autem, quae speciosae sunt captae, ut 27
 5 in Perside, ubi feminarum pulchritudo excellit, nec contrectare aliquam uoluit nec uidere Alexandrum imitatus et Africanum, qui haec declinabant, ne frangerentur cupiditate, qui se inuictos a laboribus ubique praestiterunt.

Inter haec certamina nostrae partis architectus, cuius nomen non 28
 10 suppetit, post machinam scorpionis forte assistens reuerberato lapide, quem artifex titubanter aptauerat fundae, obliso pectore supinatus / profudit animam disiecta compage membrorum adeo, ut ne signa quidem totius corporis noscerentur.

Exin profecto imperatori index nuntiauerat certus circa muros 29
 15 subuersi oppidi fallaces foueas et obscuras, quales in tractibus illis sunt plurimae, subsedissem manum insidiatricem latenter, ut improuiso inde exorta agminis nostri terga feriret extrema. confestim- 30
 que ad extrahendam eam missi sunt compertae fortitudinis pedites, / qui cum neque peruadere foraminum aditus nec amendatos intus pro-
 20 licere possent ad decernendum, collectam stipulam et sarmenta specuum faucibus aggresserunt. unde fumus angustius penetrans ideoque spissior quosdam uitalibus obstructis necauit, alios ignium afflatu semustos prodire in perniciem coegit abruptam et ita omnibus ferro incendioque consumptis ad signa repedaui ocus miles. hoc
 25 modo ciuitas ampla et populosa uirtute roboris excisa Romani in puluerem concidit et ruinas.

Post quae tam gloriosa transitis pontibus multorum annium con- 31
 cursu continuatis ad munimenta gemina uenimus aedificiis cauatis exstructa, ubi Victorem comitem exercitus praeuium a transitu

2 et tribus V *restit. Sey.* cum t. *Horkel Momms.* e t. *Pet.* || 2. 3 tris aureos nummos *Haupt* || 5 Ne V nec *ESBAG* || 6 emittatus V imitatus *ESBAG* | afffricanum V || 11 supmatus ♂ V sauciatatus B sauciatatus G || 12 profudit V effudit E profudit *BAG* | ne VB ut E ut ne *AG def. Blomgren* || 14 profecturo *Btl.* || 17 adorta *BAG* | confestim qui ex confestim que (m2) V confestimque *ESBAG* || 18 p*edites (*fu. a*) V || 19 emendatos E amendato *S* a mandato *B* amandatos *AG* || 20 possint VB possent *EAG* || 23 adflatus emistus V a. emissus *Vm3Em2* a. emixtus *ESBA* a. immixtus *G* a. immissus *Val.* adflatu semustos *Günther* | prodere V *corr. m3* | ita ex ba V || 24 incendio ferroque *tr. SBAG* || 25 romanum V romanorum in E Romanum in B Romani in *AG* || 26 concedit VB concepit *Vm3* concidit *EAG* || 27 gloriose *Vm3 om. E* | ad multorum *Vm3E* | concursus *VEB* concursu *AG* || 28 caucis V cautis *Vm3E* cauatis *SBAG* lautis *Val. in adn. Btl.*

fluminis regis filius progressus a Ctesiphonte cum optimatibus et multitudine armata prohibere conatus cateruis sequentium militum uisis abscessit.

- 5 Pergentes itaque protinus ad lucos uenimus agrosque pube uariorum
seminum laetos, ubi reperta regia Romano more aedificata, quoniam 5
2 id placuerat, mansit intacta. erat etiam in hac eadem regione exten-
tum spatium et rotundum loricae ambitu circumclausum destinatas
regiis uoluptatibus continens feras, ceruicibus iubatis leones armisque
hispidos apros et ursos, ut sunt Persici, ultra omnem rabiem saeuient-
tes et alia lecta immania corpora bestiarum. quas omnes diffractis 10
portarum obicibus equites nostri uenatoriis lanceis et missilium multi-
3 tudine confoderunt. quo loco pingui satis et cultu, qui ... bus Coche,
quam Seleuciam nominant, haud longius disparatur, ubi uallatis opere
tumultuario castris et exercitu omni per aquarum et pabuli opportuna
biduo recreato antegressus cum procursatoribus princeps et ciuitatem 15
desertam collustrans a Caro principe quondam excisam, in qua per-
petuus fons stagnum ingens eiecat in Tigridem defluens, corpora
uidit suffixa patibulis multa necessitudinum eius, quem prodidisse
4 ciuitatem Pirisabora rettulimus supra. hic et Nabdates uiuus exustus
est, quem extractum cum octoginta e latebris expugnatae docui ciui- 20
tatis, eo, quod inter exordia obsidii coepti clam pollicitus prodere /
dimicauit acerrime adeptusque ueniam insperatam ad id proruperat
insolentiae, ut Hormisdam laceraret omnibus probris.
5 Itaque aliquantum progressi tristi percellimur facto. dum enim tres

1 actisi fonte V a ctesi f. Vm3 acthesifonte E a Ctesiphonte BAG || 6 man-
sit intacta (ti ex o m3) V | enim SBG || 7 loricae V lucorum E loricae BAG ||
8 iuuantis V corr. m3 | leonis V leones EAG om. B | armatisque VBA arma-
tosque E armisque G || 12 quae loco E quae loca Lind. | pinguis A | sitas V
sita E situs BA situ G satis Her. | cultra S culta BA | quibus VE quem BA
qui (lac. 4 litt.) bus G diues Momms. pingui sita sunt castella, quibus Sudhaus
quo loco pinguis sita sunt culta, a quibus Pet. quae loca pinguis satis et culta
(c. coniec. Miller) quibus Rolfe || 12.13 cohaequans eleuciam V coheret aequa
est seleuciam Vm3 c. quam S. E equans sedentiam S Equorum sepem etiam BA
Coche quam Seleuciam G Cochasa quam Sudhaus || 13 haut ♂ V | uallatus V
uallatis EBAG || 16 sacro V a Caro Lind. in adn. Vero Val. in adn. Seuero
Gdt. | quodam SBA | quo VEB qua AG || 17 fors ♂ V | eiecat V eiecat
Vm3 eiecatans E eiecat SBAG || 18 multas Vm3E | necessariorum BAG |
prodi*disse (fu. s) V || 19 Pyrisaboram BG | exutus V exustus ESBAG ||
20 octoginta* (fu. e) V e restit. Cl. || 20.21 [latebris — inter] V || 21 ea VB eo
Vm3EAG || 22 dimicauit ex dimicauit V | inseparatam ♂ V | at V ad ESBAG ||
23 solentiae V corr. m3 | hormia V omnia Vm3E cornua SBA Ormisdam G ||
24 ita SBG | percellimus VB percellimus Vm3E percellimur AG | fato Vm3E
def. Pet.

procursatorum cohortes expeditae cum cuneo Persico decertarent, /
quem patefactis subito portis profuderat ciuitas, proruptores alii ex
contraria fluminis ripa iumenta nos sequentia cum pabulatoribus
paucis licenter palantibus intercipiunt et obtruncant. unde profec- 6
5 tus imperator iratus et frendens iamque regionibus Ctesiphontis pro-
pinquans celsum castellum offendit et munitissimum, ad quod ex-
plorandum ausus accedere, obscurior, ut ipse rebatur, cum paucis
obequitans muros pauloque auidius intra ictum telorum repertus /
latere non potuit; statimque diuersorum missilium nube exagitatus /
10 oppetisset tormento murali, ni uulnerato armigero, qui lateri eius
haerebat, ipse scutorum densitate contextus euitato magno discri-
mine discessisset.

Qua causa concitus ira immani munimentum disposuit obsidere / 7
prohibitoribus acriter ad resistendum intentis, quod loco fidebant
15 propemodum inaccessio quodque rex cum ambitiosis copiis passibus
citius incedens propediem affore credebatur. iamque uineis et residuis 8
omnibus, quae poscebat obsidium, paratis uigilia secunda praecipiti, /
cum nox casu tunc lunari splendore nitens his, qui propugnaculis
insistebant, aperte cuncta monstraret, repente in unum pondus
20 coacta multitudo patefactis subito portis erupit cohortemque nec-
opinantem adorta nostrorum cecidit complures, inter quos etiam tri-
bunus peremptus est periculum propulsare conatus. quae dum ita 9
aguntur, pari modo ut antea Persae ex aduersa fluminis ripa partem
adorti nostrorum interfectis quibusdam uiuos cepere nonnullos. et
25 timore simul, quia uenisse in maiorem numerum copiae putabantur
hostiles, egere nostri tunc segnius. sed ubi animis in audaciam resti-
tutis armisque raptis inter tumultum exercitus cantu concitus buci-
narum cum minaci murmure festinaret, eruptores perterriti reuer-
terunt intacti. et imperator ira graui permotus reliquos ex ea cohorte, 10

1 expaeditae V expeditae EG expeditis SB expeditus A || 2.3 [ciuitas —
pabulato-] V || 4 plantibus V corr. m3 || 5 *tesifontes (fu. c) V Cthesiphontis E
Ctesiphontis SBAG || 6 at ♂ V || 7 accidere V corr. m3 | obscurior V || 8 iac-
tum Em2BAG || 13 ira ante concitus add. C. F. W. M. post c. colloc. Cl. def. Ha-
gend. | inmani V def. C. F. W. M. Hagend. immane Vm3EBAG || 14 acriter
om. SBG | intenti si Vm3 | quod VBAG quo Vm3E || 15 quotque V quoque
Vm3E quodque SBAG || 16 incidens V incedens EBAG || 17 praecipitis V
corr. m3 || 18 lunari* splendore (s add. m3) V | nites V corr. m3 nitescens Her.
nitens splendore tr. Bae. c. c. splendore nitens def. Blomgren || 20 erapit ex eru-
pit V corr. m3 || 22 est om. SBG || 24 nonnullos ♂ V || 26 tunc nostri tr. G ||
27 multum V tumultum EBAG | cantum ex cantu (m3) V cantu ESBAG ||
28 cum (macula sup. m) V cum om. SBAG || 29 et imperatoris agrauis V et im-
perator ira graui EG ita imperator graui B ita i. ira g. A

- qui abiecte sustinuerant impetum grassatorum, ad pedestrem com-
 11 pegit militiam, quae onerosior est, dignitatibus imminutis. flagrans
 post haec ad eruendum castellum, ubi periclitatus est, operam conuer-
 tit et curam nusquam ab antesignanis ipse digrediens, ut inter primos
 dimicans militi ad fortiter faciendum esset exemplo spectator pro- 5
 batorque gestorum. quo inter discriminum uertices diu multumque
 uersato uarietate munitionum atque telorum et conspiratione oppu-
 12 gnatorum idem castellum incenditur captum. post quae consideratis
 asperitatibus ante gestarum rerum et impendentium requieuit exer-
 citus labore nimio quassatus multis uictui congruis affatim distri- 10
 butis. uallum tamen sudibus densis et fossarum altitudine cautius
 deinde struebatur, cum a uicina iam Ctesiphonte repentini excursus
 et alia formidarentur occulta.
- 6 Ventum est hinc ad fossile flumen Naarmalcha nomine, quod amnis
 regum interpretatur, tunc aridum. id antehac Traianus posteaque 15
 Seuerus egesto solo fodiri in modum canalis amplissimi studio cu-
 rauerat summo, ut aquis illuc ab Euphrate transfusis naues ad Tigri-
 2 dem commigrarent. tutissimumque ad omnia uisum est eadem loca
 purgari, quae quondam similia Persae timentes mole saxorum ob-
 ruere multorum. hacque ualle purgata auulsis cataractis undarum 20
 magnitudine classis secunda stadiis triginta decursis in alueum eiecta
 est Tigridis et contextis ilico pontibus congressus exercitus iter Co-
 3 chen uersus promouit. utque lassitudini succederet quies opportuna, /
 in agro consedimus opulento arbustis et uitibus et cupressorum uiri-
 ditate laetissimo, cuius in medio diuersorium opacum est et amoe- 25
 num gentiles picturas per omnes aedium partes ostendens regis be-
 stias uenatione multiplici trucidantis; nec enim apud eos pingitur uel
 fingitur aliud praeter uarias caedes et bella.

1 abiecta V *corr. m3* abiectius *dubit. Cl. in app.* || 4 ante signa nis* (*fu. i*) V ||
 5 militia VEB militi ad AG || 7 minutionum V *corr. m3* | pugnatorum SBG ||
 8 -que VEBG quae A || 9 inpedientium VB impendentium EAG || 11 effosa-
 rum V ex fossarum Vm3 et f. EG fossarum BA || 12 [c]tesi fonte (c m3) V
 cthesifonte E Ctesiphonte SBAG || 13 et] ut Vm3 ex E || 14 profosile (ad *add.*
sup. lin. m3) V adprofosile E profusile SB ad p. b₂ profossile A ad fossile G
 protinus ad f. *Her.* prope f. *Walter* | naarmalch VEA Naarmachl S Naarni-
 achl B Naarmalcha G | amnis* (*fu. i*) V non nisi SB || 16 gesto V *corr. m3* |
 fodiri (ri *del. m3*) V fodiri ESBA G || 17 euphrate V | nauis V *corr. m3* || 19 quae]
 quibus Vm3 || 20 ha*cque (*fu. e*) V | purgat V *corr. m3* | cataractis ex catrac-
 tis V || 21 multitudine SBG | depulsis V *def. Pet.* depulsa Vm3EBAG decursis
Val. in adn. || 22 illico V | transgressus G | cothen V(?) B cothem E Cohen A
 Cochen G || 23 succideret V accederet E succedet S succederet BAG || 26 par-
 tes ex parter (m2) V || 27 cospingitur V eos pingitur ESBA G

Proinde cunctis ex sententia terminatis Augustus altius iam contra 4
 difficultates omnes incedens tantumque a fortuna sperans nondum
 afflicta, ut propius temeritatem multa crebro auderet, ualidiores
 naues ex his, quae alimenta portabant et machinas, deoneratas octo-
 5 genis impleuit armatis retentoque secum classis robore firmiore, /
 quam in tres diuiserat partes, unam cum Victore comite quiete prima
 noctis emitti disposuit, ut flumine raptim transmisso ripae occupa-
 rentur hostiles. quod cum acri metu territi duces concordi precatu 5
 fieri prohibere temptarent neque destinationem flecterent principis, /
 10 sublato uexillo, ut iussum est, euolant e conspectu quinque subito
 naues et, cum ripas iam aduentarent, facibus et omni materia, qua
 alitur ignis, petitae assiduis iactibus cum militibus iam conflagrassent, /
 ni ueloci uigore pectoris excitus imperator signum sibi datum nostros,
 quod margines iam tenerent, ut mandatum est, erexisse proclamans /
 15 classem omnem properare citis remigiis adegisset. quo facto et naues 6
 incolumes sunt receptae et residuus miles, quamquam saxis et uarie-
 tate telorum ex edito uexaretur, post concertationem acerrimam /
 praealtas ripas et arduas supergressus stabat immobilis. et miratur 7
 historia Rhodanum arma et lorica retinente Sertorio transnatatum, /
 20 cum eo momento turbati quidam milites ueritique, ne remanerent, /
 post signum erectum scutis, quae patula sunt et incurua, proni
 firmitus adhaerentes eaque licet imperite regendo per uoraginosum
 amnem uelocitatem comitati sunt nauium.

Contra haec Persae obiecerunt instructas catafractorum equitum 8
 25 turmas ita confertas, ut lamminis cohaerenter aptati corporum fle-
 xus splendore praestringerent occursantes obtutus operimentis scor-
 teis equorum multitudine omni defensa, quorum in subsidiis manipuli
 locati sunt peditum contecti scutis oblongis et curuis, quae texta ui-

3 adfflictauit VEA abstinuit Em2 in marg. affectauit B afflicta, ut G ||
 3. 4 ualidior ignaues V corr. m3 Validiores igitur naues E ualidior in dies B ||
 4 occo gens V occogentis Vm3 octingentis E octogenis BAG || 7 transmissori
 prae (r ult. del. m3) V || 9 distinationem V || 10 uixillo V corr. m3 | duae Klotz
 Bae. (cf. Zosim. 3, 25, 2a) || 12 petita et VB petitae EG p. et SA || 13 frigore V
 uigore Val. in adn. || 14 erexisse V BAG erexisset et Vm3E || 15 classe V
 corr. m3 | cetis V corr. m3 || 16 incolomes V | eresiduus V corr. m3 | quam
 a S quum a B cum a b2G || 19 hostoria ♂ V | hrodanum V corr. m3 | lorica V
 corr. m3 | transnatato V corr. m3 t. ui B || 20 milite sua eritique V milites
 ueritique ESAG m. ueriti B || 23 sint G || 24 cata fractorum (o ex a) V ||
 25 turma sit V turmas sic Vm3ESBAG t. ita Cl. | quae aptati VE q. optati
 SBA optatique b2 aptati G coaptati Hadr. Val. cohaerenter aptati Cl. || 26 op-
 tutus V || 27. 28 locati sunt manipuli peditum tr. SBA locati manipuli pedi-
 tum (sunt om.) b2G || 28 tecta VE recta SBA texta b2G

mine et coriis crudis gestantes densius se commoueabant. post hos elephantum gradientium collum specie motuque immanium corporum propinquantibus exitium intentabant documentis praeteritis formidati.

- 9 Hinc imperator cateruis peditum infirmis medium inter acies spatium secundum Homericam dispositionem praestituit, ne locati priores cedentesque deformiter cunctos auerterent secum aut postsignani pone omnes reiecti centurias nullo retinente licentius uerterent terga, / ipse cum levis armaturae auxiliis per prima postremaque discurrens. 5
- 10 Ergo ubi uicissim contiguae se cernerent partes, cristatis galeis corusci Romani uibrantesque clipeos uelut pedis anapaesti praecincentibus modulis lenius procedebant et praepilatis missilibus per procuratores principis pugnae temptatis excita undique humus rapido turbine portabatur. et cum undique solito more conclamaretur uirorumque alacritatem sonans classicum iuuaret, hastis et mucronibus strictis hinc inde comminus pugnabatur; sagittarum periculo miles erat immunis, quantum interiora festinatius occupabat. inter quae Iulianus pulsos fulcire subsidiis incitareque tardantes quasi contumalis strenuus properabat et rector. laxata itaque acies prima Persarum / leni ante, dein concito gradu calefactis armis retrorsus gradiens propinquam urbem petebat, quam sequebatur miles itidem fessus in campis torridis ad usque diei finem a lucis ortu decernens eiusque occipitiis pertinacius haerens omnem cum Pigrane et Surena et Narseo / potissimis ducibus ad usque Ctesiphontis muros egit praecipitem / 20
- 13 auersorum feriens suras et terga. perrupissetque ciuitatis aditus lapsorum agminibus mixtus, ni dux Victor nomine manibus erectis prohibuisset et uocibus ipse umerum et sagitta praestriatus et timens, 25

1 coriis (*ex* *corus m3*) quidis gestantes *V* c. qui diggestantes *E* c. crudis gestantes *BA* c. c. gestant *G* | commonebant *VE* commoueabant *SBA G* || 2 immanum *V* immanium *EBAG* || 5 firmis in medium *V* f. m. *G* infirmis *m. Lind.* in *adn.* || 8 recinente *VE* renitente *BAG* retinente *S Lind.* || 10 contigua esse *V* contigua e. *ES* contiguas e. *BAG* contiguae se *Val.* || 11 paedi sana saedi sana pesti *V corr. m3* || 12 procidebant *V* procedebant *EBAG* | propilatis *Val. in adn. Corn.* || 13.14 humus — undique *add. G* || 15 sonans classica iam iuuaret *V* sonantia c. iuuarent *G* sonans classicum iam iuuaret *Btl. prob. Pet. iam del. Cl.* || 20 ante inconcito *V* ante et i. *E* et i. *BAG* ante, dein concito *Hadr. Val.* | propinquantibus *V corr. m3* || 22 tor[i]dis (*fu. e*) *V* | occipitus *V* occipitiis *EAG* occipiti *B* || 23 pertinacius *V* | Tigrane *BAG* | narceo *V* Narseo *E Hadr. Val. (Wm2)* Nartes *S* Narte *BA* Narse *G* || 24 ctesiphontis *V* ctesiphontis *E* Ctesiphontis *SBA G* || 25 aduersorum *V* auersorum *G* | qua *V corr. m3* || 26 ni dux uictor *V* ni dux *V. EAG* inclis u. *S* ni Cliisuictor *B* || 27 ipse umerum et *V def. Blomgren* i. humerum *G* et i. umerum *Kell.*

ne intra moenium ambitus rapidus miles inconsulte repertus nullos-
que inueniens exitus multitudinis pondere circumueniretur.

Sonent Hectoreas poetae ueteres pugnas, fortitudinem Thessali 14
ducis extollant, longae loquantur aetates Sophanem et Aminiam et
5 Callimachum et Cynegirum, Medicorum egregia culmina illa bellorum;/
non minus illo die quorundam ex nostris inclaruissse uirtutem omnium
confessione monstratur.

Post timorem depositum calcatasque ruinas hostilium corporum / 15
iusto sanguine miles etiamtum cruentus ad imperatoris tentoria con-
10 gregatus laudes ei perhibebat et gratias, quod ignoratus ubique dux
esset an miles, † magis tum ita rem prospere gesserat, ut caesis Per-
sarum plus minusue duobus milibus et quingentis septuaginta cade-
rent soli nostrorum. qui appellans plerosque nominatim, quos stabili
mente aliquid clarum fecisse ipse arbiter perspexit, naualibus donauit
15 coronis et ciuicis et castrensibus.

Abunde ratus post haec prosperitates similes aduentare complures 16
hostias Marti parabat Vltori et ex tauris pulcherrimis decem ad hoc
perductis nondum aris admoti uoluntate sua nouem procubuerunt tri-
stissimi, decimus uero, qui diffractis uinculis lapsus aegre reductus
20 est, mactatus ominosa signa monstrauit. quibus uisis exclamauit in-
dignatus acriter Iulianus Iouemque testatus est nulla Marti iam sacra
facturum nec resecauit celeri morte praereptus.

Digesto itaque consilio cum primatibus super Ctesiphontis obsidio/ 7
itum est in uoluntatem quorundam facinus audax et importunum esse
25 noscentium id aggredi, quod et ciuitas situ ipso inexpugnabilis defen-
debatur et cum metuenda multitudine protinus rex affore credebatur. /
uicit sententia melior, cuius utilitate princeps sollertissimus appro- 2

1 ambitus V *def. Blomgren* ambitum *Her.* | rapidum V rapidus E B A G *def. Blomgren* | refertus *Löfst. reiec. postea* || 3 haec toreas (t ex c m3) V ethoreas E Hectoreas B A G || 4 longe V E B longae A G | sofanem (a ex o m2) V Sophanem E A (-nen) G Sophinam S B || 5 cupe girum V E Cynegyrum B A Cynegirum G | in graeci aculmina V ingenci a. V m3 ingentia culmina E in Graecia c. S B A G in G. fulmina *Lind.* ingentia f. *Haupt* egregia *Her. Nov.* || 6 et V ex S B A G || 8 caleas que V scaleasque E calcatas B calcatasque A G || 10 ignoratis ubique V u. i. tr. S ignoratus ubique E u. i. tr. B A G || 10. 11 duxisset V dux is esset E d. e. B A G || 11 magistrum E magis, tum A in acie, t. *Her.* militum magis *Walter prob. Miller* magis an miles, tum uel an miles magis gregarius, tum *Češka c. c.* | militatem E rem ita tr. S B G || 14 prospexit S B G || 14. 15 coronis donauit tr. B G || 15 et¹ om. B G || 18 perductis (t *add. sup. lin.*) V | suam V sua S B A G || 20 ominus assigna V *corr. m3* || 22 referauit V peierauit E reserauit S resecauit B A G || 23 ctesi fontes V othesifontis E Ctesiphontes S B Ctesiphontis A G || 25 inexpugnabili G || 27 — p. 348, 1 adpro-
bata — expedita *add. G*

- bata Arintheum cum manu peditum expedita ad populandas regiones
circumsitas misit armentis laetas et frugibus hostes pari persecutu-
rum industria, quos dispalatos nuper densi tramites et latebrae texere
3 notissimae; hinc opulenta ... sed ille auidae semper ad ulteriora cupi-
ditatis parui habitis uetantium dictis et increpitis optimatibus quod 5
ob inertiam otiique desiderium amitti suaderent prope iam parta
regna Persidis, flumine laeua relicto infaustis ductoribus praeuiis
4 mediterraneas uias arripere citato proposuit gradu. et tamquam fu-
nesta face Bellonae subiectis ignibus exuri cunctas iusserat naues /
praeter minores duodecim, quas profuturas pangendis pontibus dispo- 10
suit uehi carpentis, idque putabat utiliter ordinasse, ne relicta clas-
sis usui hostibus foret aut certe, ut ab expeditionis primordio factum
est, armatorum fere uiginti milia in trahendis occuparentur isdem
nauibus et regendis.
- 5 Dein cum metuens sibi quisque mussaret monstraretque perspicua 15
ueritas, quod repulsus forsitan ariditate uel altitudine montium ad
aquas redire non poterit miles, tortique perfugae aperte faterentur se
fefellisse, concursu maximo exstingui iussae sunt flammae. et quon-
iam ignis auctus immaniter plerasque consumpsit, duodecim tan-
tummodo naues potuerunt intactae seruari, quae, ut possint custo- 20
6 diri, discretae sunt. hoc casu classe, cum non oporteret, abolita /
Iulianus consociato fretus exercitu, cum armatorum nulli per diuersa
distringerentur, numero potior ad interiora tendebat alimenta affa-
tim opulentis suggerentibus locis.
- 7 Quo cognito hostes, ut inedia nos cruciarent, herbas cum adultis 25
segetibus incenderunt et conflagratione procedere uetiti statuiis
castris, dum flammae senescerent, tenebamur. insultantesque nobis
longius Persae nunc de industria se diffundebant aliquotiens confer-
tius resistentes, ut procul conspicantibus uiderentur aduenisse iam
regis auxilia ideoque eos aestimaremus erupisse ad audaces excursus 30

2 persecutorum V persecuturum G || 4 hinc opulenta (*sine lac.*) V E B A h.
opulencia b_2 om. G (*lac. 3 litt.*) plurima deesse suspic. Val. (N) hinc opulenta
praeda opplentur uel h. o. opplentur praeda Thörnell (*cf. Plaut. Pseud. 588*)
prob. Miller | sed ille auide V E sed illae auidae B A sed ille auidae G | ulte-
riara ♂ V || 6 otiiue — iam add. G || 7 persides V Persidis E B A G | praeuiis V
praeuiis E S B A G || 8 chato V cauto E cito B A G citato Val. (Wm2) | posuit
S B A | tanque V E tanquam S B A G || 9 bello ne V || 10 pangendis (n pr.
add. sup. lin.) V || 15 siquis que V E si quis se S B quisque A sibi q. G | perspi-
qua V || 16 at V ad E S B A G || 18 concursu V E B A concursu Em2 G | maxi-
mae B (-e) A | iussi V E iussae B A G || 23 inferiora V interiora G || 26 in cen-
derunt* (*fu. i ?*) V || 27 saenescere V B senescerent E A G | nitebamur V E A
nitebantur S B utebantur G tenebamur Val.

et insolita temptamenta. maerebat tamen ob haec imperator et miles, / 8
 quod nec contabulandi pontis erat facultas amissis nauibus temere /
 nec occurri poterat hostis aduenticii motibus, quem adesse coruscus
 nitor indicabat armorum arte pro singulis membris inflexus. hisque
 5 accedebat aliud haud exiguum malum, quod nec adminicula, quae
 praestolabamur, cum Arsace et nostris ducibus apparebant ob causas
 impedita praedictas.

Has ob res ut solaretur anxios milites, princeps captiuos graciles 8
 suapte natura, ut omnes paene sunt Persae, et macie iam confectos /
 10 iussit in medium duci nostrosque respiciens „en“, inquit, „quos Mar-
 tia ista pectora uiros existimant deformes illuie capellas et taetras, /
 utque crebri docuerunt euentus, antequam manus conferant, abiectis
 armis uertentes semet in fugam“. quibus dictis remotisque captiuis / 2
 super rerum summa consultabatur. et multis ultro citroque dictitatis /
 15 cum reuerti debere per loca, quae uenimus, plebs uociferaretur impru-
 dens, resistebat intentius princeps multis cum eo id nequaquam fieri
 posse monstrantibus per effusam planitiem pabulo absumpto et fru-
 gibus uicorumque reliquiis exustorum inopia squalentibus ultima, /
 quodque liquentibus iam brumae pruinis omne immaduerat solum et
 20 ruptis riparum terminis aucti inhorruere torrentes, eo etiam ad diffi- 3
 cultatem accedente negotii, quod per eas terras uapores sideris calescen-
 tes muscarum et culicum multitudine referta sunt omnia earumque
 uolatu dies et astrorum noctu micantium facies obumbratur. et cum 4
 nihil humani proficerent sensus diu fluctuantes et dubii, exstructis
 25 aris caesisque hostiis consulta numinum citabantur, utrum nos per
 Assyriam reuerti censerent an praeter radices montium lenius gra-
 dientes Chiliocomum prope Corduenam situm ex improviso uastare; /
 quorum neutrum extis inspectis confore dicebatur. sedit tamen senten- 5

3 hosti*s (fu. i) V | coruscas S coruscans BG || 5 accidebat VBG accedebat
 EA | aut V haud EBA G | quod nec om. SBG || 6 praestolabamur V prae-
 stolabantur ESB praestolabamur AG | apperebant V || 10 inquit V | mar-
 cia V || 11 terras VE tetras BAG || 13 remotisque ex semortisque (m2 ?) V ||
 14 utro V ultro ESBAG | dictitatis ex dicitatis V || 15 quae V def. Bae. qua
 Hadr. Val. || 16 resistebant G | cumineo V cum eo EG cum in eo SBA cum
 eo id Horkel (uel iri pro fieri) Her. || 17 paulo V corr. m3 | adsumpto V ab-
 sumpto ESBAG || 18 relinquis V reliquissent E reliquiis SBAG || 19 relin-
 quentibus VE liquentibus BAG | iam ante liquent. tr. SBA || 20 raptis V rup-
 tis Hadr. Val. | germinis VE terminis BAG | ego V ergo EBG Hoc A eo Lind.
 in adn. || 21 accidente V accedente EAG accidentem SB || 23 et ante cum
 om. G || 24 diis VBA dif- E diu b2 G || 25 nominum V numinum ESBAG |
 citabantur VE restituimus scicitabantur B scitabantur A sciscitabamur G sci-
 tabamur Lind. || 27 corduam VB Corduenam Em2 AG | sitam SBAG || 28 sed
 ita VEB sedit AG

tia, ut omni spe meliorum succisa Corduenam arriperemus, et sextum
decimum kalendas Iulias promotis iam signis progressu imperatore
cum lucis exordio fumus uel uis quaedam turbinata pulueris appa-
rebat, ut opinari daretur asinorum esse greges agrestium, quorum
multitudo in tractibus est illis innumera ideo simul incedens, ut con- 5
6 stipatione densa feroces leonum frustraretur assultus. quidam arbitra-
bantur Arsacen ac duces aduentare iam nostros rumoribus percitos,
quod imperator Ctesiphonta magnis uiribus oppugnaret, nonnulli Per-
7 sas nobis uiuantibus incubuisse firmabant. ideo inter haec ita ambi-
gua, ne quid aduersum accideret, reuocantibus agmina classicis in 10
ualle graminea prope riuum multiplicato scutorum ordine in orbicu-
latam figuram metatis tutius quieui[m]us castris. nec enim ad usque
uesperam aere concreto discerni potuit quidnam esset, quod squali-
dius uidebatur.

2 promitis V promptis E promotis BAG | imperatore om. SBG || 3 cum]
iam SBG | bis V uis ESBAG || 4 aegrestium V || 5 innumera ex innumera V |
incendens V incedens ESBAG || 7 sacenae V Saracenos Hadr. Val. in adn. Btl.
Arsacen ac Kell. Haupt A. et van der Hoeven | nostrorum E nostris AG incertis
Btl. || 8 ctesi fonta V chtesifonta E Ctesiphonta SBAG || 9 nouis uianti-
bus V n. iuuantibus E n. montibus S n. motibus BAG nobis uiantibus Oisel.
Pithoeus || 11 ualle ex ulle V | properium V prope riuum E BAG | ordine add.
BAG | orbi cultam V orbiculatam E BAG || 12 meatis V nuō (lac. 5 litt.) E
metatis BAG | totius quieui[m]us V totis quieui[m]us E toti q. B conquieui-
mus A tutius quieui[m]us G || 13 his qualidius V squalidius E Nov. Momms. def.
Löfst. his s. SBAG diu s. Val. sic s. Günther || 14 AMMIANI MARCELLINI
RERVM GESTARVM EXPLICIT LIBER XXIII. INCIPIT LIBER. XXV.
FELICITER; V EXPLICIT LIBER XXIII. INCIPIT. XXV. E

LIBER XXV

1. Persae Romanos iter facientes adorti fortiter reprimuntur.
2. Inopia frumenti et pabuli premitur exercitus; Iulianus terretur ostentis.
3. Imperator, dum ad repellendos Persas, qui undique instabant, omissa lorica temere se proeliis inserit, hasta uulneratur ac in tabernaculum refertur, ubi circumstantes alloquitur ac post epotam frigidam moritur.
4. Virtutes eius ac uitia, forma corporis et statura.
5. Iouianus, primicerius domesticorum protectorum, tumultuarie eligitur imperator.
6. Romanos ex Perside redire properantes procedentesque crebris proeliis lacesunt Persae et Saraceni ac magno cum detrimento repelluntur.
7. Fame et inopia suorum adductus Iouianus Augustus pacem cum Sapore necessariam, sed turpissimam facit traditis V regionibus cum Nisibi et Singara.
8. Romani fluuio Tigri transito post diuturnam et maximam cibarium inopiam fortiter toleratam tandem in Mesopotamiam perueniunt. Iouianus Augustus res Illyrici atque Galliarum utcumque ordinat.
9. Bineses nobilis Persa Nisibin urbem inexpugnabilem nomine Saporis a Iouiano recipit; oppidani inuiti patria excedere et Amidam migrare compulsi. V regiones cum urbe Singara et XVI castellis ex pacto Persis optimatibus assignantur.
10. Iouianus metu rerum nouarum per Syriam, Ciliciam, Cappodaciam et Galatiam celeriter itinere facto Ancyrae cum Varroniano filio infante consulatum init ac mox Dadastanae repentina morte fungitur.

Et hanc quidem noctem nullo siderum fulgore splendentem, ut 1
 solet in artis rebus et dubiis, exegimus nec sedere quodam auso nec
 flectere in quietem lumina prae timore. ubi uero primum dies inclauit,
 radiantes loricae limbis circumdatae ferreis et corusci thoraces
 5 longe prospecti adesse regis copias indicabant. hocque uiso accensum / 2
 properantem congregi militem dirimente fluuio breui prohibuit imperator
 et non procul a uallo ipso inter excursatores nostros et Persicos
 proelio acri conserto Machameus cecidit, ductor unius agminis nostri.
 cui propugnaturus Maurus frater, dux postea Phoenices, cum
 10 germani trucidasset interfectorem, obuium quemque perterrens infir-

2 quoquam AG || 4 luricae V corr. m3 | lumbis V nimbis Vm3 in marg. min-
 bis E laminis Em2 in marg. niuibis lumbis S niueis limbis BAG limbis
 Val. | ferrei SBG || 6 proferantem V proferentem Vm3SBA offerentem E
 properantem G || 8 acris ♂ V

matus et ipse umerum telo pallescentem morte propinqua Machameum extrahere pugna uiribus ualuit magnis.

- 3 Et cum fatiscerent uix toleranda aestuum magnitudine crebrisque congressibus partes, ad ultimum hostiles turmae graui sunt repulsa discussae. hinc recedentibus nobis longius Saraceni secuti sunt et 5 nostrorum metu peditum repedare compulsi paulo postea innexi Persarum multitudini tutius irruebant Romana impedimenta rapturi, /
4 uerum uiso imperatore ad alas subsidiarias reuerterunt. qua ex regione profecti ad Hucumbra nomine uillam peruenimus, ubi per biduum omnibus ad usum congruis et satietate quaesita frumenti ultra 10 spem recreati discessimus, et confestim absque his, quae tempus uehi permisit, reliqua flammis exusta sunt.
- 5 Postridie exercitu sedatius procedente extremos, qui eo die forte cogendorum agminum officia sustinebant, necopinantes Persae adorti / negotio leui interfecissent, ni proximus equitatus noster hoc acutius 15 intellecto per patulas ualles late diffusus tantam molem discriminis /
6 uulneratis, qui superuenerant, reppulisset. in hac cecidit pugna Adaces, nobilis satrapa, legatus quondam ad Constantium principem missus ac benigne susceptus, cuius exuuiis interfector Iuliano oblati /
7 remuneratus est, ut decebat. eodem die Tertiatorum equestris numerus a legionibus incusatus est, quod, cum ipsae hostium aduersas 20 irrumperent acies, illi paulatim dilapsi alacritatem paene totius mi-
8 nuissent exercitus. unde ad indignationem iustam imperator erectus / adeptis signis hastisque diffractis omnes eos, qui fugisse arguebantur, inter impedimenta et sarcinas et captiuos agere iter disposuit / 25

1 propinquam acameum V propinqua Machameum EG propinquum Athameum SB propinqua A. A || 2 pugna add. Vm2 sup. lin. || 3 fatiscerent V fatiscerent EA fatisceret B fathisceret b₂ fathiscerent G | tolerandae V tollerandae Em2 tolleranda SB toleranda AG || 4 tormae V turmae Vm3EAG turmas SB || 5 discursae V discussae EBAG | saraceni sunt et V s. s. E in Syriacem B Saracem A Saraceni G S. insidiati sunt et Günther S. secuti sunt et Cl. S. Assanitae Pet. uisi longius Saraceni sunt Her. || 6 sunt ante compulsi add. BA | post inea innexi V p. in ea inixi E p. in ea innexi SBA postea innexi G post denuo Momms. innixi Günther || 7 multitudine V multitudini Momms. | totius V toti EBA ocus G tutius Val. || 9 adhuc umbra V aduc umbram E Adhucumbram B ad Hucumbram AG || 10 usum V def. Pet. esum Hadr. Val. | congruisset VE congruis, et BAG || 15 ne V ni Vm3EAG nec B | ocus G def. Kell. citius Cl. in app. || 17 reppulissent V repulisset G || 18 nobiles V nobilis Vm3EAG nobilibus SB | constantiam J V || 19 exubiis V exuuiis EBAG || 20 dicebat SBG || 21 ipse VEB ipsae AG | aduersa V aduersas EG aduersae BA || 24 adeptisque V adeptis signis hastisque G || 25 sarcenas V corr. m3 | inter inposuit V interposuit E iter inposuit SBAG disposuit Ern.

ductore eorum, qui solus fortiter decertarat, aliae turmae appposito, /
cuius tribunus turpiter proelium deseruisse conuincebatur. abiecti 9
sunt autem sacramento etiam alii quattuor ob flagitium simile uexilla-
tionum tribuni; hoc enim correctionis moderamine leniori impenden-
5 tium consideratione difficultatum contentus est imperator.

Progressi itaque septuaginta stadia attenuata rerum omnium co- 10
pia herbis frumentisque crematis ex flammis ipsis raptas fruges et
pabula, ut quisque uehere potuit, conseruauit. hoc etiam loco relicto / 11
cum ad tractum Maranga appellatum omnis uenisset exercitus, /
10 prope lucis confinia immensa Persarum apparuit multitudo cum Me-
rena equestris magistro militiae filiisque regis duobus et optimatibus
plurimis. erant autem omnes cateruae ferratae, ita per singula mem- 12
bra densis lamminis tectae, ut iuncturae rigentes compagibus artuum
conuenirent, humanorumque uultuum simulacra ita capitibus diligen-
15 ter aptata, ut imbratteatis corporibus solidis ibi tantum incidentia
tela possint haerere, qua per cauernas minutas et orbibus oculorum
affixas parcius uisitur uel per supremitates narium angusti spiritus
emittuntur. quorum pars contis dimicatura stabat immobilis, ut re- 13
tinaculis aereis fixam existimares, iuxtaque sagittarii, cuius artis
20 fiducia ab incunabulis ipsis gens praeualuit maxima, tendebant di-
uaricatis brachiis flexiles arcus, ut nerui mammas praestringerent dex-
teras, spicula sinistris manibus cohaerent, summaque peritia digi-
torum pulsibus argutum sonantes harundines euolabant uulnera per-
niciosa portantes. post hos elephantorum fulgentium formidandam 14
25 speciem et truculentos hiatus uix mentes pauidae perferebant, ad
quorum stridorem odoremque et insuetum aspectum magis equi terre-
bantur. quibus insidentes magistri manubriatos cultros dexteris ma- 15
nibus illigatos gestabant acceptae apud Nisibin memores cladis et, si
ferociens animal uires exsuperasset regentis, ne reuersum per suos, ut
30 tunc acciderat, collisam sterneret plebem, uenam, quae caput a

1 doctore ♂ V ductore EG auctore SBA || 6 stadia septuaginta tr. SBAG ||
10. 11 merene questris V M. equestris EBAG merena Her. || 11 malitiae V militiae
ESBAG | optatibus VE optimatibus BAG || 13 densius Btl. def. Pet. | laminis
add. G def. Kell. | recte S rectae BA || 14 uultum VBA uultum Eb₂G ||
15 aptauit VEm2BA a. ut E aptata ut G def. Harmon | solitis V solidis G ||
17 supremitates VE supernitates SB supremitates AG per s. Lind. supra uel
infra s. Her. ad s. Cl. in app. || 20 praeualuit V praeualuit ESBAG || 21 bra-
chiis ex brachis V | dextera VBG dextras E dextras A || 23 pernitiōsa V ||
24 fulgentium V def. Meurig-D. ingentium Corn. | formidanda V formidandam
ESBAG || 25 truculentus V truculentos EAG truculentibus SB | at V ad ES
BAG || 28 accept*o (fu. a) V || 29 rigentis V ingentis E regentis BAG | aut V
ut EBAG || 30 uenamque V uenam quae E Cl. uertebam, quae BAG

- ceruice disternat, ictu maximo terebrabant. exploratum est enim aliquando ab Hasdrubale Hannibalis fratre ita citius uitam huiusmodi
 16 adimi beluarum. quibus non sine magno terrore perspectis stipatus
 armatarum cohortium globis cum primatibus fidentissimus impera-
 tor, ut flagitabat maior uis et atrocior, lunari acie sinuatisque lateri- 5
 17 bus occursuros hosti manipulos instruebat. et ne sagittariorum pro-
 cursus nostrorum cuneos disiectaret, illatis concitatus signis spiculo-
 rum impetum fregit datoque ad decernendum sollemniter signo den-
 seti Romani pedites confertas hostium frontes nisu protruserunt acer-
 18 rimo. et feruente certaminum mole clipeorum sonitus et uirorum ar- 10
 morumque lugubre sibilantium fragor nihil perpetiens iam remissum /
 campos cruore et corporum strage contexit effusius cadentibus Per-
 sis, quibus saepe languidis in conflictu artius pes pede collatus graui-
 ter obsistebat, pugnare fortiter eminus consuetis et, si inclinatas
 suorum copias senserint, cedendo in modum imbrium pone uersus di- 15
 rectis sagittis hostes a persequendi fiducia deterrere. pulsus igitur
 pondere magnarum uirium Parthis miles solis cursu flammeo diu lassa-
 tus signo in receptum dato in tentoria repetit ad audenda deinceps
 maiora sublatu.
- 19 In hoc proelio Persarum maior, ut dictum est, apparuit strages, / 20
 nostrorum admodum leuis. eminuit tamen inter uarios certaminum
 casus Vetranionis mors, uiri pugnacis, qui legionem Ziannorum rege-
 bat.
- 2 Post quae triduo indutiis destinato, dum suo quisque uulneri me-
 detur uel proximi, commeatibus nos destitutos inedia cruciabat iam 25
 non ferenda; et quoniam frugibus exustis et pabulis homines in
 discrimen ultimum uenerant et iumenta, ex eo cibo, quem animalia
 tribunorum uehebant et comitum, imae quoque militum plebi peni-
 2 tus indigenti pars distributa est magna. et imperator, cui non cuppe-

2 hasdrobale V *corr. m3* || 3 ademi V adimi ESBAG | errore V terrore EB
 AG horrore Hadr. Val. || 5 uisita atrocior V uis ita atrocior EG iussit a. S -es i.
 atrocius B uis ita trucior A uis et trucior Lind. uis et atrocior Hadr.
 Val. | lunaria cies (i *add.*) inuatisque V lunari acie sinuatis E l. a. sinu-
 atisque BAG || 6 procursos VE procursus BAG || 8 denseti V densati V
 m3ESBAG *def. Vogel* || 9 consertas SBG || 13 confluctu ♂ V || 14 inclinata
 VB inclinatas EAG || 15 copia VB copias EAG || 18 ex more *post dato add.*
dubit. Cl. c. c. in app. reiec. Hagend. | in tentoria V *def. Hagend. Bae. in om.* EB
 AG | repetat *ex repetit (m2)* V repetit E BAG *def. Hagend. Bae. repedit Val.*
 (H Cm2) || 22 uetranioni V Vetranionis EA (Veter-) Hadr. Val. ueterani BG |
 pugnacies V pugnacis ESBAG || 24 postque VEAG *post quae Lind.* | in-
 dut[i]s V || 28 et comitum — militum *om. BG* | imae *om. E* || 29 imperatori
 BG | cuppae diae V cuppedie E cupidine SB cupediae AG

diae ciborum ex regio more, sed sub columellis tabernaculi parcius ce-
 naturo pultis portio parabatur exigua, etiam munifici fastidienda
 gregario, quidquid ad ministeria postulabatur, per contubernia pau-
 pertina sui securus egressit. ipse autem ad sollicitam suspensamque 3
 5 quietem paulisper protractus, cum somno, ut solebat, depulso ad
 aemulationem Caesaris Iulii quaedam sub pellibus scribens obscuro
 noctis altitudine sensus cuiusdam philosophi teneretur, uidit squali-
 dius, ut confessus est proximis, speciem illam Genii publici, quam,
 cum ad Augustum surgeret culmen, conspexit in Galliis, uelata cum
 10 capite cornucopia per aulaea tristius discedentem. et quamquam ad 4
 momentum haesit stupore defixus, omni tamen superior metu uen-
 tura decretis caelestibus commendabat relictoque humi strato cu-
 bili adulta iam excitus nocte et numinibus per sacra depulsoria sup-
 plicans flagrantissimam facem cadenti similem uisam aeris parte sul-
 15 cata euauisse existimauit horroreque perfusus est, ne ita aperte
 minax Martis apparuerit sidus.

Erat autem nitor igneus iste, quem diaissonta nos appellamus, nec 5
 cadens umquam nec terram contingens. corpora enim qui credit cae-
 litus posse labi, profanus merito iudicatur et demens. fit autem hic
 20 habitus modis compluribus, e quibus sufficiet pauca monstrare. scin- 6
 tillas quidam putant ab aethereo candentes uigore parumque porrec-
 tius tendere sufficientes extinguere uel certe radiorum flammam iniectas
 nubibus densis acri scintillare contactu aut, cum lumen aliquod co-
 haeserit nubi. id enim in stellae speciem figuratum decurrit quidem,
 25 dum uiribus ignium sustentatur; amplitudine uero spatiorum ex-
 inanitum in aerium soluitur corpus ad substantiam migrans, cuius
 attritu incaleuit nimio.

1 mores et V more, sed ESBAG | parius VE peruis S paruis BA def. Har-
 mon parcius G || 3 parabatur SBG | contui cernia V contubernia ESBAG |
 paupertina om. SBG || 4 egisset VE egressit BAG digessit Pet. || 6 supelli-
 bus V | scribentis G | obscura E obscurae BA || 7 senius V senis EG genius
 Em2 in marg. sententiis BA sensus Val. in adn. | squalidus ♂ V || 8 proximi V
 proximis G | genu V Genii ESBAG || 9 galiis V | uelato EA || 9. 10 capite cum
 tr. A || 10 capite om. BG | cornu copiae EA | t[rist]ius V | discidentem V disce-
 dentem EBAG || 13 adulata V aduleta E adulta SBAG | et om. BG | nomi-
 nibus V numinibus ESBAG || 14 stellam post flagrantissimam add. E post
 similem A facem G | uisam om. A u. post partem tr. E | partem VE parte E
 m2 SBAG || 17 dia is sontanos V diaissonta nos EG δῖπον ὄλταν nos B διαλο-
 σοντα nos A || 18 corpora enim ex corporaem (m2) V || 20 de add. E def. Blom-
 gren e AG || 23 sacris cintilla se V sacras scintillas e E sacri scintillas, et SB A
 acri scintillare G || 26 in aertum V in aereum E inertium SB iners tum A in
 aestum G in aerium Val.

- 7 Confestim itaque ante lucis primitias Etrusci haruspices accersiti /
consultique, quid astri species portenderet noua, uitandum esse cau-
tissime responderunt, ne quid tunc temptaretur, ex Tarquitianis libris
in titulo de rebus diuinis id relatum esse monstrantes, quod face in
8 caelo uisa committi proelium uel simile quidquam non oportebit. quo 5
etiam id inter alia multa spernente orabant haruspices saltem aliquot
horis profectionem differri et ne hoc quidem sunt adepti imperatore
omni uaticinandi scientia reluctantante, sed exorto iam die promota sunt
castra.
- 9 Hinc nos egressos Persae, cum saepe afflicti peditum stabiles pu- 10
gnas horrerent, structis insidiis occulte comitabantur alitrinsecus
uiantes cateruas a celsis collibus explorando, ut id suspicans miles ad
usque perpetuum diem nec uallum erigeret nec sudibus se communi-
2 ret. dumque teguntur firmiter latera et exercitus pro locorum situ
quadratis quidem, sed laxis incedit agminibus, inuasa subito terga 15
pone uersus arma cogentium principi indicatur etiamtum inermi ad
3 speculanda anteriora progresso. qua concitus clade oblitus loricae /
scuto inter tumultum arrepto properans ultimis ferre suppetias /
reuocatur alio metu, qui etiam antesignanos, unde discesserat, paria
4 perpeti nuntiabat. quae dum sine respectu periculi sui redintegrare 20
festinat, ex alia parte catafractorum Parthicus globus centurias ad-
oritur medias ac sinistro cornu inclinato acriter superfusus faectorem
elephantorumque stridorem impatienter tolerantibus nostris contis et
5 multiplicatis missilibus decernebat. uerum principe uolitante inter
prima discrimina proeliorum exsiliuit nostra succinctior armatura / 25
auersorumque Persarum et beluarum suffragines concidebat et dorsa. /
6 quos cum Iulianus cauendi immemor diffluxisse trepidos elatis uocife-
rando manibus aperte demonstrans irasque sequentium excitans /
audenter effunderet semet in pugnam, clamabant hinc inde candidati,

2 que om. SBG || 4 demonstrantes SBG || 5 uisa add. Vm2 sup. lin. | simili-
lem V simile ESBAG | oportebat 3 V oportebat SBA || 6 multa alia tr.
SBAG | aruspices V || 7 et VEA def. Pet. om. BG set uel at Günther || 8 sen-
tentia reluctantes VBA sententias reluctantae E sententiae r. G scientiae Lind.
scientia Her. || 10 egressus V egressos ESBAG | stabilem pugnam BG ||
11 horrent VB horrerent EAG || 12 cateruas om. SBG || 15 incidit V incedit
EBAG | subita VB subito EAG || 16 etiam cum SB | inermia V inermi ad E G
Meruma ad SBA || 17 speculanda V speculanda ESBAG | loricae V || 18 ab-
repto VBA G arrepto E Lind. || 19 motu SBG | decesserat SBAG || 22 ad V
aESBA ac G | superfusus VEB superfusus AG || 23 elephantorumque stridorem
VEB def. Bae. Hagend. Elephantorum, stridoremque A st. e. G e. atque strido-
rem Haupt || 24 decernebat V decernebat G || 26 auersorumque VG aduer-
sorumque E auersorumque A

quos disiecerat terror, ut fugientium molem tamquam ruinam male
 compositi culminis declinaret, et, incertum unde, subita equestris
 hasta cute brachii eius praestricta costis perfossis haesit in ima iecoris
 fibra. quam dum auellere dextra manu conatur, acuto utrimque ferro 7
 5 digitorum nervos sensit excisos et prouolutus iumento praesentium-
 que ueloci concursu relatus in castra medicinae ministeriis fouebatur.
 moxque ubi lenito paulisper dolore timere desiit, magno spiritu contra 8
 exitum certans arma poscebat et equum, ut reuiso proelio suorum
 fiduciam repararet ac uideretur sui securus alienae salutis sollicitudine
 10 uehementer astringi eo uigore licet in negotio dispari, quo Epaminon-
 das ille dux inclutus letaliter apud Mantineam saucius et reuectus ex
 acie cura quaerebat sollicita scutum. quod cum uidisset propius,
 laetior ui uulneris interiit et, qui animam intrepidus amittebat, iac-
 turam clipei formidauit. sed cum uires parum sufficerent uoluntati / 9
 15 sanguinisque profluuio uexaretur, mansit immobilis ideo spe dein-
 cepti uiuendi absumpta, quod percunctando Phrygiam appellari lo-
 cum, ubi ceciderat, comperit. hic enim obituum se praescripta audi-
 erat sorte. reducto ad tentoria principe incredibile dictu est, quo quan- 10
 toque ardore miles ad uindictam ira et dolore feruentior inuolabat, /
 20 hastis ad scuta concrepans etiam mori, si tulisset fors, obstinatus. et
 quamuis offundebatur oculis altitudo pulueris et aestus calescens
 officeret alacritati membrorum, tamen uelut exauctoratus amisso duc-
 tore sine parsimonia ruebat in ferrum. contra animosius Persae sagit- 11
 tarum uolantium crebritate conspectum sui rapiebant oppositis, quos
 25 elephanti tardius praecedentes magnitudine corporum cristarumque
 horrore pauorem iumentis incutiebant et uiris. concursus itaque ar- 12

2 declararet VEB declinaret AG | unde add. *Haupt def. Dederichs Gdt.* | sub-
 itae questris VE subit equestris SBA subita e. G || 3 has tacte V hastae
 acte E hasta et BA h. cute G | brachio eius praestricto A || 4 conatura coto V
 conatur acuto EAG c. a toto SB || 7 desit VB desiit EAG || 8 exitum SB
 AG || 9 reppararet V | suis ♂ V || 10 epaminondas ex eqaminondas V Epami-
 nundas EBAG || 11 mantiniam V Mantineam EBAG | reuersus BG || 12 cum
 quaerebat sollicitae V cum querebat sollicite E conquirebat s. BAG cura quae-
 rebat sollicita *Her. def. Hagend.* relictum q. sollicite *Walter* || 13 iactura ♂ V ||
 15 splendae incept V *corr. m3* || 16 frigiam V || 18 sed ante reducto add. *Cl.*
reiec. Sey. | dictum V dictu ESBAG | quantoque V quanto EBAG quo quan-
 toque *Gdt.* || 20 hostes V hastas G hastis *Kießl.* | increpans SBA | mori
om. BA | se V si G | mors V mox ESBA fors G || 22 officeret (t add. *sup. lin.*
m2) V | exactu ratus V exauctoratus ESBAG (-auto-) | misso VE amisso
 BAG || 25 elephantis: qui G | prae cedites V praecedentes E *Val.* gradientes
 BAG | cristarumque V *def. Fletcher* crustarumque *Her. (cf. 19, 2, 3)* stridorum-
 que *Haupt* || 26 pauore momentis V pauorem iumentis EBAG

- matorum et cadentium gemitus, equorum flatus, tinnitus ferri procul audiebatur, quamdiu satietate uulnerum partibus fessis nox di-
- 13 remit certamina iam tenebrosa. quinquaginta tum Persarum optima-
tes et satrapae cum plebe maxima ceciderunt inter has turbas Merena
et Nohodare potissimis ducibus interfectis. obstupescat magniloquen- 5
tia uetustatis diuersis in locis proelia uiginti Marcelli; Sicinium Den-
tatum adiciat ornatum militare multitudine coronarum; miretur
super his Sergium, qui uiciens et ter uulneratus est in uariis pugnis, ut
fertur, cuius posteritatis ultimus Catilina claras gloriarum adores /
- 14 sempiternis maculis obumbravit. deformabat tamen tristitia laetiores 10
euentus. dum haec enim post discessum ducis ubique aguntur, exer-
citus cornu dextro defetigato et Anatolio interfecto, qui tunc erat
officiorum magister, Salustius praefectus actus in exitium praeceps et
opera sui apparitoris ereptus, Phosphorio amisso consiliario, qui ei
aderat casu, euasit; et fugam ... palatini quidam militesque per multa 15
discrimina occupato castelli uicini praesidio post diem denique ter-
tium iungi exercitui potuerunt.
- 15 Quae dum ita aguntur, Iulianus in tabernaculo iacens circumstan-
tes allocutus est demissos et tristes: „aduenit, o socii, nunc abeundi
tempus e uita, impendio tempestiuum, quam reposcenti naturae / 20
ut debitor bonae fidei redditurus exsulto, non, ut quidam opinantur,
afflictus et maerens philosophorum sententia generali perdoctus, /
quantum corpore sit beatior animus, et contemplans, quotiens con-
dicio melior a deteriore secernitur, laetandum esse potiusquam dolen-
dum; illud quoque aduertens, quod etiam dii caelestes quibusdam 25
- 16 piissimis mortem tamquam summum praemium persoluerunt. mu-
nus autem id mihi delatum optime scio, ne difficultatibus succum-
berem arduis neue me proiciam umquam aut prosternam expertus,
quod dolores omnes ut insultant ignauis, ita persistentibus cedunt. /

1 et ante tinnitus *add. Her. reiec. Blomgren* || 4 Murena *SBA* || 5 nouo da-
re *V* Nouodare *E* clare *S* Nonohalare *BA* Nohodare *G* || 6 mar culli *V* Marcelli
Em2BAG || 8 sergum *V* Sergium *ESBAG* || 9 fer*tur (*fu. i*) *V* || 11 enim haec
tr. SBAG | exercitius *V* exercitus *ESBAG* || 12 defatigato *ESBAG* ||
13 Salustius *SB* Sallustius *AG* || 14 Fosforio *V* || 15 et fugam *VBA* et fuga
EG palatini *Momms.* et pagani *Pet. lac. indic. Her.* et fugati palatini *Češka* |
quidamque *G* | milites, quae *SBA* milites *G* || 16 uacui *Kell.* || 19 dimissos *V*
EB demissos *AG* | aduentio *V* aduenit *o EBA G* || 21 opinantur *ex opimatur V*
22 merens *ex moriens (ex meriens) (m3) V* | philosophorum *V* || 24 si cernitur
Vm3 || 26 in ortem *V* mortem *ESBAG* || 27 delatu in *V* delatum *EG d. in*
SBA | opti nessione *S* optione *B* optio ne *A* || 29 insultanti *V* insultant *E*
AG insultati *SB*

nec me gestorum paenitet aut grauis flagitii recordatio stringit; uel 17
 cum in umbram et angustias amendarer, uel post principatum suscep-
 tum animum tamquam a cognatione caelitum defluentem immacula-
 tum, ut existimo, conseruaui et ciuilia moderatius regens et exami-
 5 natis rationibus bella inferens repellens, tametsi prosperitas simul
 utilitasque consultorum non ubique concordent, quoniam coeptorum
 euentus superae sibi uindicant potestates. reputans autem iusti esse 18
 finem imperii oboedientium commodum et salutem ad tranquilliora
 semper, ut nostis, propensior fui licentiam omnem actibus meis ex-
 10 terminans, rerum corruptricem et morum, gaudensque abeo sciens,
 quod, ubicumque me uelut imperiosa parens consideratis periculis
 obiecit res publica, steti fundatus turbines calcare fortuitorum assue-
 factus. nec fateri pudebit: interiturum me ferro dudum didici fide 19
 fatidica praecinente. ideoque sempiternum ueneror numen, quod non
 15 clandestinis insidiis nec longa morborum asperitate uel damnatorum
 fine decedo, sed in medio cursu florentium gloriarum hunc merui
 clarum ex mundo digressum. aequo enim iudicio iuxta timidus
 est et ignauus, qui, cum non oportet, mori desiderat, et qui
 refugiat, cum sit opportunum. hactenus loqui uigore uirium laben- 20
 20 te sufficiet. super imperatore uero creando caute reticeo, ne per
 imprudentiam dignum praeteream aut nominatum, quem habilem
 reor, anteposito forsitan alio ad discrimen ultimum trudem. ut
 alumnus autem rei publicae frugi opto bonum post me repperiri
 rectorem.“
 25 Post haec placide dicta familiares opes iunctoribus uelut supremo 21
 distribuens stilo Anatolium quaesiuit officiorum magistrum, quem

1 paeniter V poenitet ESBAG || 2 umbra V def. Kiefl. Michael umbram Eyss. | angulias V angulis EBAG def. Kiefl. Michael angustias Btl. (Nm2) | emendaret S emendarer EBAG || 3 quem ante tamquam add. Val. animum Madv. spiritum Walter || 5 repellens VE def. Heilm. Blomgren reiec. Bae. replens SB et repellens A om. b₂G uel repellens Her. repellensque Brakman || 6 deconcordent V concordent EBAG || 7 superar*e (fu. a) V superae EBAG || 9.10 nostis minans VE n. ministrans BA propensior — exter- add. G || 10 adeo V abeo Unger Kell. || 11 me add. Hadr. Val. || 12 fortu iturum V fortuitorum EBAG || 13 didicisse Vm3E || 14 fatia dica V corr. m3 | semper iternum V s. eternum Vm3E sempiternum SBAG | nomen V numen EBAG || 15 delicatorum BAG || 16 decelo ♂ V | merui** (ui m2; **fu. ui) V || 17 et mundo V e m. EA e medio SBG ex mundo Cl. || 18.19 quid refugiat V corr. m3 || 20 sufficiat BAG | reti cione V corr. m3 || 22 in ante discrimen add. AG ad Pet. in post discr. dubit. Bae. || 23 publica V corr. m3 | repperiri (p pr. del.) V || 25 supremo V || 26 studio BAG | anatholium V

cum beatum fuisse Salutius respondisset praefectus, intellexit occi-
sum acriterque amici casum ingemuit, qui † eletantem contempserat
22 suum. et flentes inter haec omnes, qui aderant, auctoritate integra
etiam tum increpabat humile esse caelo sideribusque conciliatum lu-
23 geri principem dicens. quibus ideo iam silentibus ipse cum Maximo et 5
Prisco philosophis super animorum sublimitate perplexius disputans /
hiante latius suffossi lateris uulnere et spiritum tumore cohibente
uenarum epota gelida aqua, quam petiit medio noctis horrore, uita
facilius est absolutus anno aetatis altero et tricesimo, natus apud
Constantinopolim, a pueritia usque parentis obitu destitutus Constan- 10
ti, quem post fratris Constantini excessum inter complures alios turba
consumpsit imperii successorum, et Basilina matre iam inde a maiori-
bus nobili.

4 Vir profecto heroicis connumerandus ingeniis, claritudine rerum et
coalita maiestate conspicuus. cum enim sint, ut sapientes definiunt, / 15
uirtutes quattuor praecipuae, temperantia, prudentia, iustitia, forti-
tudo eisque accedentes extrinsecus aliae, scientia rei militaris, auc-
toritas, felicitas atque liberalitas, intento studio coluit omnes ut sin-
gulas.

2 Et primum ita inuiolata castitate enituit, ut post amissam coniugem 20
nihil umquam uenerium † augis larens illud aduertens, quod apud
Platonem legitur Sophoclen, tragoediarum scriptorem, aetate grand-
aeum interrogatum, ecquid adhuc feminis misceretur, negantem id
adiecisse, quod gauderet harum rerum amore ut rabiosum quendam
3 effugisse dominum et crudelem. item ut hoc propositum ualidius con- 25
firmaret, recolebat saepe dictum lyrici Bacchylidis, quem legebat

1 salutis V Salutius E cuius Salustius salutis S cum Sallustio, Saluius B (Sallust-) A Sallustius G || 2 eletantem V et laetanter EA et laetantem B elate ante G elata mente Corn. laetanter Kiefl. reiec. C. F. W. M. del. Her. (ut correct. uocis auctoretatem) letum ante Brakman elate instantem Walter quietantem Pighi | contempserat V || 3. 4 auctor te integram etiam tum V auctoritate integra e. t. E auctores inter alia tunc BA (tunc iam S) auctoritate etiam tum integra G || 4 in crepabant V increpabat ESBAG || 8 petit VBA petiit EG || 9 anno* V | tricensimo (n del. m2) V || 15 diffiniunt ex definiunt (m2) V definiunt ESBAG || 16 praecipue VEB praecipuae AG || 17 eiusque VE eisque BAG | accidentes V accedentes Btl. Wagn. in comm. | scientiae VEB scientia AG | auctoritas om. SBG || 20 li uiolata V corr. m3 || 21 uenereum E b2G | augis larens V om. E attingeret BAG agitarer Hadr. Val. attigisse fateretur Corn. a. eum constaret Her. gustaret Nov. usurparet dubit. Cl. in app. augusti uiserent lares Walter | auertens V corr. m3 || 22 plat*onem (fu. i) V | sofo clent rago euarum V corr. m3 || 23 eo quid V nunquid Vm3E eo quod SB ecquid AG | museretur V corr. m3 || 25 confirmareet (e pr. del. m2) V || 26 lirici bach illi dis V lyrici Bachilidis EG l. basilidis B l. Bacchilidis A

iucunde, id asserentis, quod ut egregius pictor uultum speciosum effingit, ita pudicitia celsius consurgentem uitam exornat. quam labem in adulto robore iuuentutis ita caute uitauit, ut ne suspicione quidem tenus libidinis ullius uel citerioris uitae ministris incusaretur, ut
5 saepe contingit.

Hoc autem temperantiae genus crescebat in maius iuuante parsimonia ciborum et somni, quibus domi forisque tenacius utebatur. / namque in pace uictus eius mensarumque tenuitas erat recte noscentibus admiranda uelut ad pallium mox reuersuri, per uarios autem
10 procinctus stans interdum more militiae cibum breuem uilemque sumere uisebatur. ubi uero exigua dormiendi quiete recreasset corpus 5 laboribus induratum, expergefactus explorabat per semet ipsum uigiliarum uices et stationum post haec seria ad artes confugiens doctrinarum. et si nocturna lumina, inter quae lucubrabat, potuissent 6
15 uoce ulla testari, profecto ostenderant inter hunc et quosdam principes multum interesse, quem norant uoluptatibus ne ad necessitatem quidem indulsisse naturae.

Dein prudentiae eius indicia fuere uel plurima, e quibus explicari 7 sufficere pauca. armatae rei scientissimus et togatae, ciuilitati ad-
20 modum studens, tantum sibi arrogans, quantum a contemptu et insolentia distare existimabat. uirtute senior quam aetate; studiosus cognitionum omnium et indeclinabilis aliquotiens iudex; censor in moribus regendis acerrimus, placidus opum contemptor, mortalia cuncta despiciens, postremo id praedicabat turpe esse sapienti, cum
25 habeat animum, captare laudes ex corpore.

Quibus autem iustitiae inclaruit bonis, multa significant, primo 8

1 adserentes V asserentis E B A G asserentem Hadr. Val. || 3 rubore V robore E G lubrico B A || 4 ceteriores V secretioris E G citerioris S Lind. deterioris B A | incusaretur V B A incusaretur E G incusarent b₂ || 6 tē porerant hiae V corr. m3 in marg. | crescebat om. S B A G | immanis in naute S i. iuuat B A G || 8 uictus om. S B G | mensuram que V E mensarumque S A Lind. Pet. mensarum B G mensura atque Hadr. Val. (C) || 11 uisibatur V corr. m3 | exiguum V exigua E S B A G || 13 seria V E G series V m3 S B A | arces V G artes V m3 E S B A | si doctrinarum V doctrinarum E B A G || 14 nocturnali imma V nocturna lumina E S B A G || 15 uoces ullae V E m2 A u. ille S u. illae B uoce ulla G | hoc V hunc E B A G || 16 quem quem V quem quidem E Löfst. quoque B quem A G def. Blomgren || 17 indulsisse (J) [n]aturae V || 18 primae quibus V prima q. E B A plurima, è q. G || 19 scientissimis V B scientissimus E A G | togatae om. B G || 22 censoriis V censor G censor in C. F. W. M. || 23 mortali[a] V || 24 dispiciens J V | praedicebat V praedicabat E A G praedicat B || 25 caudas ex caudes (m2) V caudas E gaudia B A laudes G

- quod erat pro rerum hominum distinctione sine crudelitate terribilis, /
 deinde quod paucorum discrimine uitia cohibebat, tum autem quod
 9 minabatur ferro potiusquam utebatur. postremo ut multa praeteream, /
 constat eum in apertos aliquos inimicos insidiatores suos ita consurre-
 xisse mitissime, ut poenarum asperitatem genuina lenitudine casti- 5
 garet.
- 10 Fortitudinem certaminum crebritas ususque bellorum ostendit et
 patientia frigorum immanium et feruoris. cumque corporis munus a
 milite, ab imperatore uero animi poscitur, ipse trucem hostem ictu
 confecit audacter congressus ac nostros cedentes obiecto pectore 10
 suo aliquotiens cohibuit solus regnaque furentium Germanorum ex-
 cindens et in puluere uaporato Persidis augebat fiduciam militis dimi-
 11 cans inter primos. castrensium negotiorum scientiam plura declarant
 et nota, ciuitatum oppugnationes et castellorum inter ipsos discrimi-
 num uertices, acies figura multiformi compositae, salubriter et caute 15
 castra metata, praetenturae stationesque agrariae totis rationibus
 12 ordinatae. auctoritas adeo ualuit, ut dilectus artissime, dum time-
 tur, ac si periculorum socius et laborum et inter concertationes acer-
 rimas animaduerti iuberet in desides et Caesar adhuc sine stipendio
 regeret militem feris oppositum gentibus, ut dudum est dictum, allo- 20
 cutusque tumentes armatos discessurum ad uitam minaretur priua-
 13 tam, ni tumultuare desistent. denique id pro multis nosse sufficiet: /
 exhortatum eum supplici contione militem Gallicanum pruinis assue-
 tum et Rheno peragratis spatiis regionum extentis per tepentem
 Assyriam ad usque confinia traxisse Medorum. 25
- 14 Felicitas ita eminuit, ut ipsis quodammodo ceruicibus Fortunae ali-
 quamdiu bonae gubernatricis euectus uictoriosus cursibus difficultates

1 rerum hominum VEG def. Heilm. Blomgren r. omnium SBA r. hominum-
 que Val. Brakman r. et hominum Hadr. Val. def. Bae. || 5 castigaretur V castigaret
 EBAG || 7.8 crebritas — immanium om. SB || 7 et om. Kell. || 8 feruores quo-
 que VEA feruoresque SB feruoris quoque. G f. quamquam Kell. def. Harmon
 f. cumque Pet. || 10 conficit V confecit EBAG | subiecto VE subito SBA ob-
 iecto G || 13 scientia V scientiam EBAG | declarat V declarant E BAG ||
 16 castramenta (n del. m3) V castramenta ESBA castra metata G | praeten-
 tura VE praetenturae BAG | totis V restituimus (cf. 26, 4, 1. 27, 8, 9) tutis
 Val. || 19.20 et cesar — feris add. Vm2 in marg. || 20 [oppo]situm V || 21 sar-
 matos V armatos EG Sarmatas SBA || 22 ne V sine E ni BAG | tumul-
 tuarie S tumultuari BAG | desisterent ESBA G || 23 exortatum V | simplici
 Val. reiecimus | concione V | milite V militem EBAG || 25 assiriam V ||
 26 [ita] V | [e]minuit (e m2) V enituit ut E eminuit, ut BAG | ipsi V ipsis
 Em2G ipse BA || 27 gubernatrices V gubernatricis EBAG | euentus VE ad-
 itus BA euectus G

superstaret immensas. et postquam ex occidua plaga digressus est, /
quoad fuit in terris, quieuerunt nationes omnes immobiles ac si quodam
caduceo leniente mundano.

Liberalitatis eius testimonia plurima sunt et uerissima, inter quae 15
5 indicta sunt tributorum admodum leuia, coronarium indultum, re-
missa debita multa diuturnitate congesta, aequata fisci iurgia cum
priuatis, uectigalia ciuitatibus restituta cum fundis, absque his, quos
uelut iure uendidere praeteritae potestates, quodque numquam augen-
dae pecuniae cupidus fuit, quam cautius apud dominos seruari existi-
10 mabat, id aliquoties praedicans Alexandrum Magnum, ubi haberet
thesauros, interrogatum „apud amicos“ beniuole respondisse.

Digestis bonis, quae scire potuimus, nunc ad explicanda eius uitia 16
ueniamus, licet dicta sint carptim. leuioris ingenii, uerum hoc insti-
tuto rectissimo temperabat emendari se, cum deuiaret a fruge bona,
15 permittens. linguae fusioris et admodum raro silentis, praesagiorum 17
sciscitationi nimiae deditus, ut aequiperare uideretur in hac parte
principem Hadrianum, superstitiosus magis quam sacrorum legiti-
mus obseruator, innumeras sine parsimonia pecudes mactans, ut
aestimaretur, si reuertisset de Parthis, boues iam defuturos, Marci
20 illius similis Caesaris, in quem id accipimus dictum:

οἱ βόες οἱ λευκοὶ Μάρκῳ τῷ Καίσαρι χαίρειν.

ἂν πάλι νικήσῃς, ἄμμες ἀπωλόμεθα.

Volgi plausibus laetus, laudum etiam ex minimis rebus intemperans 18
appetitor, popularitatis cupiditate cum indignis loqui saepe affectans.

25 Verum tamen cum haec essent, aestimari poterat, ut ipse aiebat, / 19

1 superstaret V superaret E B A G def. Corn. superstaret S Liesenberg || 2 qui-
uere VE quieuerunt S B A G | omnes om. S B G || 3 mundana Val. || 6 diut[urni]-
tate V || 8 praeteritate V praeteritae E B A G | quotque V quodque E S B A G ||
10 alexandri VE Alexandrum B A G | magni E || 11 interrogato V interrogati
E interrogatum B A G || 13 sunt S B G | lenioris ex lenitores (m2) V lenioris
E S B A lentioris Em2 (in marg.) G leuioris Lind. || 14 deuiareet ♂ V || 15 raro
ex pari (m2) V || 16 sciscitatione* (fu. m) V sciscitationi Em2 B A G | nimia V
nimiae E B A G prob. Bae. nimium Cl. || 17 sacrarum VE sacrorum B A G | le-
gimus V legum E legitimus B A G || 18 paecudes ex paetudens (m2) V || 19 mar-
cullius V Marcelli E Marci illius B A G || 20 accepimus E B A G || 21.22 Graeca
om. S B || 21 ΟΙ ΛΕΥΚΟΙ ΒΟΕΣ V οἱ βόες οἱ λευκοὶ Casaubonus Eyss. |
ΜΑΡΚΩΤΩ V | ΚΑΙ ΠΙΝ VE Καίσαρι AG Καίσαρι χαίρειν Casaubonus Eyss.
Gdt. || 22 ΑΝ ΠΙΝ VE τὴν A ἂν σὺ G ἂν πάλι Haupt | ΝΙΚΗCHN V ΝΗΚΗ-
CHN E νίκησιν A νικήσῃ G νικήσῃς Casaubonus Lind. Haupt | ΜΕΙCΑ ΠΩ-
ΛΟΜΕΘΑ V ΜΑΙCΑΠΛΩΜΕΘΑ E μὴ καταπωλόμεθα A ἡμεῖς ἀπωλόμεθα G
ἄμμες Casaubonus Eyss. Gdt. Haupt || 23 Volci V Volgi E Vulgi S B A G ||
24 adpetit*or (fu. i) V appetitor EA et potior S et potiore BG | popularita-
tis ♂ V || 25 — p. 364, 7 Verum tamen — cultum om. A || 25 aiebat ex aiebat V

- uetus illa Iustitia, quam offensam uitii hominum Aratus extollit in
caelum, eo imperante redisse rursus ad terras, ni quaedam ad arbi-
20 trium agens interdum ostenderet se dissimilem sui. namque et iura
condidit non molesta absolute quaedam iubentia fieri uel arcentia /
praeter pauca, inter quae erat illud inclemens, quod docere uetuit ma- 5
gistros rhetoricos et grammaticos Christianos, ni transissent ad numi-
21 num cultum. illud quoque itidem parum ferendum, quod municipa-
lium ordinum coetibus patiebatur iniuste quosdam annecti uel peregrini-
nos uel ab his consortiis priuilegiis aut origine longe discretos.
- 22 Figura tali situque membrorum: mediocris erat staturae, capillis 10
tamquam pexis et mollibus, hirsuta barba in acutum desinente uesti-
tus, uenustate oculorum micantium flagrans, qui mentis eius argutias
indicabant, superciliis decoris et naso rectissimo, ore paulo maiore, /
labro inferiore demisso, opima et incurua ceruice, umeris uastis et la-
tis, ab ipso capite usque unguium summitates liniamentorum recta 15
compage, unde uiribus ualebat et cursu.
- 23 Et quoniam eum obtrectatores nouos bellorum tumultus ad perni-
ciem rei communis insimulant concitasse, sciant docente ueritate per-
spicue non Iulianum, sed Constantinum ardores Parthicos succen-
disse, cum Metrodori mendaciis au dius acquiescit, ut dudum rettuli- 20
24 mus plene. unde caesi ad indignationem exercitus nostri, capti mili-
tares aliquotiens numeri, urbes excisae, rapta munimenta uel diruta,
prouinciae grauib impensis exhaustae et ad effectum tendentibus
minis cuncta petebantur a Persis ad usque Bithynos et litora Propon-
25 tidis. at in Galliis feruorum tenore gliscente diffusis per nostra Ger- 25

2 quadam V quaedam EBG || 5 illud om. SBG || 6 rhetoricos (h ex b) V |
ne V ni Val. | erudissent B erudirent b₂ transirent G | à add. G ad Rittershus.
Val. reiec. Bae. Pighi restit. Bae. postea || 7 cultu VBG cultum E Val. cultus
Rittershus. | quod ferendum quod VEB ferendum quod Em2 AG | municipa-
lium V municipium EBA G || 10 talis utque V (ta add. sup. lin.) E t. utique
BAG tali situque Lind. in adn. Btl. | medio eris ♂ V || 11 perquam Gdt. |
pexisset VAG pexis et E Gdt. pinxisset SB || 12 angustias V argutias Lind.
in adn. || 13 nasu V naso ESBAG || 14 dimisso VE diuiso SBG demisso A ||
15 usque ad BAG || 17 obtrectatores (t pr. add. sup. lin.) V || 18 persp[icuae] V ||
19 constantinum ex constantium V Constantium ESBAG || 20 au dius VE au-
dius SBAG | atquiescit V || 21 uindictae si V u. siti G unde caesi Val. |
ad internecionem Val. | exercitus] excitum ubi G || 22 dirupta SG || 23 ex-
haute V exhaustae ESBAG | fectum V effectum EG affectum SBA || 24 ap-
petebantur Momms. | ad add. Vm2 sup. lin. | bithinos V || 25 ueruorum V uerno-
rum E uerborum SBA bellorum G Corn. Damsté aduersorum Günther feruorum
Piechotta Pet. barbarorum Momms. barbarum Heilm. barbarico Cl. | tenore V
restituimus feruore Corn. Günther terrore Momms. tumore Her.

manis iamque Alpibus ad uastandam Italiam perrumpendis nihil
 multa et nefanda perpeſſis hominibus praeter lacrimas supererat et
 terrores, ubi et praeteritorum recordatio erat acerba et expectatio
 tristior impendentium. quae omnia iuuenis iste ad occiduam plagam
 5 specie Caesaris missus regesque pro mancipiis agitans ignobilibus /
 cuncta paene mira dictu celeritate correxit. itaque ut orientem pari 26
 studio recrearet, adortus est Persas triumphum exinde relaturus et
 cognomentum, si consiliis eius et factis illustribus decreta caelestia
 congruissent. et cum sciamus adeo experimenta quosdam ruere im- 27
 10 prouidos, ut bella interdum uicti et naufragi repetant maria et ad
 difficultates redeant, quibus succubere saepissime, sunt, qui repre-
 hendant paria repetisse principem ubique uictorem.

Nec fuit post haec lamentis aut fletibus locus. corpore enim curato 5
 pro copia rerum et temporis, ut, ubi ipse olim statuerat, conderetur, /
 15 principio lucis secutae, quae erat quintum kalendas Iulias, hostibus
 ex omni latere circumfusi collecti duces exercitus aduocatisque le-
 gionum principiis et turmarum super creando principe consultabant. /
 discissique studiis turbulentis Arintheus et Victor et e palatio Con- 2
 stanti residui de parte sua quendam habilem scrutabantur; contra
 20 Neuitta et Dagalaifus proceresque Gallorum uirum talem ex com-
 militio suo quaeritabant. quae dum ambiguntur, nulla uariante sen- 3
 tentia itum est uoluntate omnium in Salutium eoque causante mor-
 bos et senectutem honoratior aliquis miles aduertens destinatus
 reluctantem „et quid ageretis“, ait, „si id bellum uobis curandum /
 25 commisisset absens, ut saepe factum est, imperator? nonne posthabi-
 tis ceteris militem instantibus aerumnis eriperetis? id nunc agite et, si
 Mesopotamiam uidere licuerit, utriusque exercitus consociata suffra-
 gia legitimum principem declarabunt.“

1 ad ex con (m2) V || 3 ubut ♂ V || 6 itaque] utque *Hadr. Val.* | ut add. *AG*
prob. Blomgren || 7 recreareet (e tert. del. m2) V || 9 adeo experimenta *V restit.*
Pet. a. experimento Em2 e. a. BAG adeo aduersus experimenta *Val. in adn.*
prob. Kell. | ruere ex reuere (m2) V *restituimus* ridere *Meyer Spir.* || 10 uiciet V
 uicti E illiciant B uicti, et AG || 11 difficia ultates V difficultates *ESBAG* ||
 12 principem ex principem V || 13 clamentis (e ex a) V lamentis *ESBAG* ||
 14 ut add. G || 16 collecto d. exercitu *Pet. def. Damsté reiec. Blomgren* | que del.
Damsté reiec. Blomgren || 18 discissisque VEG discusis B discissi A discissi-
 que *Lind.* | Constantii *ESBAG* || 19 scutabantur V scitabantur E scrutaban-
 tur *S BAG* || 20 Neuicta *ESB* Neuicta *b₁b₂G* || 21. 22 sentia itum V sententia
 ictum *Vm3* s. itum *ESBAG* || 22 Salustium *SB* Sallustium *AG* || 23 honorator
 VA honorator E *Val.* honoratam *BG* || 24 et quid V *restit. Pet.* ecquid *Kießl.* |
 ageretis ageretis ageret V ageretis inquit E a. ageret S a. aieret B a. ait AG |
 nobis *SBA* | curandum *om. BG* || 25 nomine VB nonne *EAG* || 27 uirius
 quae V utriusque *ESBAG* || 28 declarabant V declarabunt *E BAG*

4 Inter has exiguas ad tantam rem moras nondum pensatis senten-
 tiis tumultuantibus paucis, ut in rebus extremis saepe est factum, /
 Iouianus eligitur imperator, domesticorum ordinis primus, paternis
 meritis mediocriter commendabilis. erat enim Varroniani notissimi
 comitis filius haud dudum post depositum militiae munus ad tran- 5
 5 quilliora uitae digressi. et confestim indumentis circumdatus princi-
 palibus subitoque productus e tabernaculo per agmina iam discurre-
 6 bat proficisci parantia. et quoniam acies ad usque lapidem quartum
 porrigebatur, antesignani clamare quosdam Iouianum audientes Au-
 gustum eadem multo maius sonabant; gentilitate enim prope perciti 10
 nominis, quod una littera discernebat, Iulianum recreatum arbitrati
 sunt deduci magnis fauoribus, ut solebat. uerum cum incuruus ille
 uisus et longior aduentaret, suspicati, quod acciderat, in lacrimas
 7 effusi sunt omnes et luctum. quodsi grauis quidam aequitatis spec-
 tator in ultimo rerum spiritu factum criminatur improuide, nauticos 15
 idem iustius inculcabit, si amisso perito nauigandi magistro saeuient-
 tibus flabris et mari clauos regendae nauis cuilibet periculi socio com-
 8 miserunt. his ita caeco quodam iudicio fortunae peractis Iouianorum
 signifer, quos Varronianus rexerat dudum, cum nouo dissidens prin-
 cipe etiamtum priuato ut patris eius obtrectator molestus periculum 20
 ex inimico metuens iam communia supergresso discessit ad Persas /
 ac data dicendi copia, quae sciret, docet Saporem iam propinquan-
 tem extincto, quem uerebatur, turbine concitato calonum ad um-
 bram imperii Iouianum adhuc protectorem ascitum, inertem quendam
 9 et mollem. hoc ille audito, quod semper trepidis uotis ... et inopina 25
 prosperitate elatus multitudine ex regio equitatu adiuncta his, qui

1 adtantorum V ad tantam rem G adtonitorum Pet. Momms. | pensato ♂ V ||
 2 tumultantibus B stimulantibus G | est factum saepe tr. SBAG || 3 quia nos V
 Iouianus EBAG || 4 uarroniani ♂ V || 5 haut ♂ V || 6 digressum V digressi G ||
 7 et auerna culo V e tabernaculo Em2AG et e uernaculo S et e tabernaculo B ||
 8 paranti VB parabat E parantia AG | lapidum V lapidem E SBAG || 10 magis E
 m2 SBAG || 14 et] atque SBG | pectator V spectator E Val. praeuaricator BAG ||
 16 *amisso (fu. s) V si amisso Pet. | nauigandi ex mauigandi V || 17 quod ante cla-
 uos add. BAG | cuilicet V cuilibet EBAG | periculi ex periculo (m2) V || 18 qui-
 dam V quodam EAG quidem S om. B | peractos V peractis EAG rei per-
 aguntur B || 19 uarianus VA Varronianus Em2G Rhenanos B || 20 mobeatus V
 immoderatus EG commeatus BA molestus Haupt || 21. 22 atper sac data V ad
 Persas dataque E ad P. data SBA ad P. ac d. G || 23 binae V bene E prece
 BA turbine G || 25 illo VB ille EAG | uotis et V EBA u. optauerat (add. in
 marg.) et Em2 u. expetebat et G lac. indic. Eyss. orabat post uotis uel sperarat
 ante trepidis add. Brakman

dimicauere nobiscum, celeri disposuit gradu agminis nostri inuadi terga postremi.

Quae dum ultro citroque ordinantur, hostiis pro Iouiano ... extis- 6
que inspectis pronuntiatum est eum omnia perditurum, si intra
5 uallum remansisset, ut cogitabat, superiorem uero fore profectum. /
proinde egredi iam coeptantes adoriuntur nos elephantis praeuiis 2
Persae, ad quorum faectorem inaccessum terribilemque equis inter
initia turbatis et uiris Iouiani et Herculiani occisis beluis paucis /
catafractis equitibus acriter restiterunt. dein legiones Iouiorum atque 3
10 Victorum laborantibus suis ferentes auxilium elephantos duo strauerunt
cum hostium plebe non parua et in laeuo proelio uiri periire fortissimi,
Iulianus et Macrobius et Maximus, legionum tribuni, /
quae tunc primas exercitus obtinebant. hisque sepultis, ut rerum an- 4
gustiae permiserunt, prope confinia noctis, cum ad castellum Sumere
15 nomine citis passibus tenderemus, iacens Anatolii corpus est agn-
tum, quod tumultuaria opera terrae mandatum est. hic et milites
sexaginta cum palatinis recepimus, quos in munimentum † uaccatum
confugisse rettulimus.

Secuto deinde die pro captu locorum reperta † est in ualle castra 5
20 ponuntur uelut murali ambitu circumclausa praeter unum exitum
eundemque patentem undique in modum mucronum praeacutis sudi-
bus fixis. hocque uiso e saltibus nos hostes diuersitate telorum et 6
uerbis turpibus incessebant ut perfidos et lectissimi principis peremp-

2. 3 postremique VEA Postremumque SBG postremi. Quae Val. || 3 osti-
is V hostiis EA ostie B hostiae b₁b₂G | caesis uel mactatis post Iouiano add.
Corn. lac. indic. Cl. | extique V extisque EBA extis G || 4.5 si mitra uallum V
si intra u. EAG sui interuallum S si per i. B || 6 iam om. SBG | odoriu-
tur ♂ V om. E | elephantis V || 7 fraetum inaccessumque terribilem V fremitum
inacc. t. E (in del. m2) G fretum incessumque t. S fremitum i. t. BA faectorem
accessumque t. Günther inaccessum adiect. restit. Her. que tr. Her. Cl. adspectum
incessumque terribilem Nov. faectorem i. t. Bae. f. inaccessumque et t. Walter |
quis ♂ V || 8 exhirculiani V et Herculiani ES (Hirc-) BAG | uelbis V uel uul-
neratis E uel his BA beluis G | pauci BA || 9 et catafractis — dein add. Vm2
in marg. e c. E ex cataphr. BA c. G et c. def. Pet. | resisterunt (-ant?) Vm2
restiterunt Vm3 ESBA G resistebant Cl. | Deinde SBG || 10 elephantos VE
elephantes SBAG | duos trauerunt V duo* strauerunt Vm3 duos s. ESBA G ||
15 recitis VE excitis B citis AG def. Pet. (uel trepidis) | inuentum BG def.
Bae. || 16 terra emendatum V terrae mandatum EBA G || 17 recipimus VE
recepimus BAG | uaccatum VEA G naccatum S denegatum B uacuum Kell.
uacuatum Pet. cautum Her. cauatum Brakman || 18 reliquisse add. E confugis-
se G se coniecisse post rettulimus Her. | rectulimus ♂ V || 19 inde SBAG | cap-
ta V captu EBA G | reperta est in ualle (ex ulle) V r. in ualle EA def. Bae.
aperta in u. BG reperta conualle Pet. || 21 prae accutis V || 22 hosque E | uso
e V usos E usu e SB uiso e AG

- tores; audierant enim ipsi quoque referentibus transfugis rumore
 7 iactato incerto Iulianum telo cecidisse Romano. ausi denique inter
 haec equitum cunei porta perrupta praetoria prope ipsum tabernacu-
 lum principis aduenire occisis multis suorum et uulneratis ui repulsi
 sunt magna. 5
- 8 Egressi exinde proxima nocte Charcham occupauimus locum ideo
 tuti, quod riparum aggeribus humana manu instructis, ne Saraceni
 deinceps Assyriam persultarent, nostrorum agmina nullus ut ante
 9 uexabat. cumque hinc kalendis Iuliis stadiis triginta confectis ciuita-
 tem nomine Duram aduentaremus, fatigatis iumentis uectores eorum 10
 nouissimi pedibus incedentes a Saracena multitudine circumsaepti pro-
 tinus interissent, ni expeditiores turmae nostrorum opem laborantibus
 10 attulissent. hos autem Saracenos ideo patiebamur infestos, quod sa-
 laria muneraque plurima a Iuliano ad similitudinem praeteriti tem-
 poris accipere uetiti questique apud eum solum audierant imperato- 15
 11 rem bellicosum et uigilantem ferrum habere, non aurum. in hoc loco
 Persarum obstinatione tritum est quadriduum. nam progredientes nos
 sequebantur crebris laccessitionibus retrahentes; cum staremus ut
 pugnaturi, gradum sensim referentes moris diuturnis excruciabant. /
 iamque, ut solent extrema metuentibus etiam ficta placere, fama cir- 20
 cumlata fines haud procul limitum esse nostrorum exercitus uociferans
 12 immodeste dari sibi copiam transeundi Tigridis flagitabat. quibus
 oppositus cum rectoribus imperator tumentemque iam canis exortu
 sideris amnem ostendens, ne se periculosus committerent gurgitibus,
 exorabat nandi imperitos asserens esse complures simulque adiciens / 25
 13 hostiles manus hinc inde margines superfusi fluminis occupasse. sed
 cum haec saepe congeminando refragaretur in cassum milesque con-

1 ipsis *BAG* || 2 cedisce ♂ *V* || 6.7 ideo uti quod *VE* dirutum *BA* ideo
 tutum, quod *G* tuti *Val.* || 7 aggeribus humanam andistructis *V* h. agg. and.
tr. *E* a. humana an destructis *S* a. h. ui d. *BA* a. h. manu d. *G* structis *Haupt*
exstructis Nov. Harmon instructis *Cl.* || 8 assiriam *V* || 9 his *V* hinc *Pet.* ipsis
Momms. || 10 uictores *V* ductores *E* uectores *BAG* || 11 incidens *V* incedentes
EBAG | circumspecti *VEBG* circumsepti *A* || 12 intepissent *VE* incepissent *S*
 ui cepissent *B* concidissent *A* interissent *G* || 13 asaracenos *V* Saracenos *EG* à
Sarracenis SBA (Sarac-) || 14 iuliano *VBA* a Iuliano *E Lind.* || 16 belli con-
 sumet *V corr. m3* belli conscium et *EB* || 17 qua triduum *V* || 20 solet *VBA*
 solent *EG* | extremam et uentibus *E* e. euentibus *S* extrema e. *B* | circum-
 data *V* circunlata *G* || 21 aut *V* haud *EBAG* || 22 copia *V* copiam *ESBAG* ||
 24 si *V* se *EBAG* || 25 exorabant *VEB* exorabat *AG* | inandi *V* nandi *EB*
AG | esse complures adserens *tr. SBA* || 26 mages *V* | occurasse *V* occur-
 risse *ESB* occupasse *AG* || 27 c*assum (*fu. l*) *V*

clamans magno contentionis fragore minaretur extrema, id impetratur aegerrime, ut mixti cum arctois armatis Galli amnem primi omnium penetrarent, ut his magnitudine fluentorum abreptis residuorum pertinacia frangeretur aut, si id perfecissent innocui, transitus
 5 fidentior temptaretur. electique sunt ad id negotium habiles, qui 14 maxima prae ceteris flumina transmeare in regionibus genuinis a prima pueritia sunt instituti, et cum latendi copiam nocturna quies daret, tamquam e transenna simul emissi spe citius ripas occupauere contrarias Persarumque conculcatis pluribus et truncatis, quos loca
 10 seruare dispositos securitas placido uinxerat somno, efficacis audaciae signum elatis manibus contortisque sagulis ostendebant. hoc longe 15 conspecto ardens ad transitum miles ea mora tantummodo tenebatur, quod utribus e caesorum animalium coriis coagmentare pontes architecti promittebant.

15 Quae dum uanis conatibus agitabantur, rex Sapor et procul absens 7 et, cum prope uenisset, exploratorum perfugarumque ueris uocibus docebatur fortia facta nostrorum, foedas suorum strages et elephantos, quod numquam se regnante meminerat, interfectos exercitumque Romanum continuis laboribus induratum post casum gloriosi
 20 rectoris non saluti suae, ut memorabat, consulere, sed uindictae / difficultatemque rerum instantium aut uictoria summa aut morte memorabili finiturum. ob quae reputabat multa et formidanda diffu- 2 sum abunde militem per prouincias leui tessera colligi posse expertus / et sciens populum suum post amissam maximam plebem ultimis ter-

1. 2 id imperator aegerrimae, ut mixti cum areto isarmaris V id i. egerime ut m. cum arctois armatis Em2 id i. ut m. cum aceto Isermaris S edicit imp. ut sistatur agmen, et assuetinare BAG impetratum Val. impetratur Kell. Arctois (Wm2, iam Em2) Sarmatis (T) Val. S. def. Damsté Češka reiec. Miller Germanis Val. in adn. || 2 omnium add. Vm2 sup. lin. || 3 is SB iis b2G || 4 ut V aut G | perfecissent inno transsitus V perfecissent (lac. 4 litt.) transitus E p. unio t. S p., unus t. BA p. innocui, t. G || 5 emptaretur V captaretur E tentaretur B AG || 8 emissis pe citius V emissi spe c. EG emissis peritis BA || 11 saeculis V surculis E spiculis BAG sagulis Val. (Hm2) | hinc V hoc G || 13 è add. G et Pet. | corusco agmenta repentes V corrusco agmento r. E coruus coagmenta repetens B coriis coagmentare pontes A c. c. pontem G || 15 conantibus V conatibus ESBA G | agitabantur VE restit. Pet. agitantur Vm2SBA G | re V res E rex BAG || 16 perfugatorumque V perfugarumque EG profugarum BA || 17 elefantos VE elefantos S elephantes BAG || 18 quot G | regnantem VBA regnante eo E rex ante G se regnante Pet. || 20 pectoris ♂ V imperatoris E pectoris SBG Rectoris A | consulere et V consulere sed EAG consulens et B || 22 firimidanda V formidanda EAG fomidanda SB || 23 milite in V militem ESBA G | prouinciales V prouincias Hadr. Val. || 24 ciens V sciens ESBA G

- roribus deformatum, simul comperiens in Mesopotamia relictum haud
 3 multo minorem exercitum. quae super omnia hebetarunt eius anxiam
 mentem, uno parique natatu quingenti uiri transgressi tumidum flu-
 men incolumes custodibusque confossis reliquos consortes suos ad
 similem fiduciam concitasse. 5
- 4 Haec inter cum neque pontes compaginari paterentur undae tor-
 rentes, et absumptis omnibus, quae mandi poterant, utilibus ullis /
 acto miserabiliter biduo furebat inedia iraque percitus miles ferro
 5 properans quam fame ignauissimo genere mortis absumi. erat tamen
 pro nobis aeternum dei caelestis numen et Persae praeter sperata 10
 priores super fundanda pace oratores Surenam et optimatem alium mit-
 tunt animos ipsi quoque despondentes, quos omnibus paene proeliis
 6 pars Romana superior grauius quassabat in dies. condiciones autem
 ferebant difficiles et perplexas fingentes humanorum respectu reli-
 quias exercitus redire sinere clementissimum regem, si, quae iubet, im- 15
 7 pleuerit cum primatibus Caesar. contra hos cum Salutio praefecto
 mittitur Arintheus et, dum deliberatur examinatus, quid finiri de-
 beret, dies quattuor sunt euoluti inedia cruciabiles et omni supplicio
 8 tristiores. quo temporis spatio, antequam hi mitterentur, si exabusus
 princeps paulatim terris hostilibus excessisset, profecto uenisset ad 20
 praesidia Corduenae, uberis regionis et nostrae, ex eo loco, in quo
 haec agebantur, centesimo lapide disparatae.
- 9 Petebat autem rex obstinatius, ut ipse aiebat, sua dudum a Maxi-
 miano erepta, ut docebat autem negotium, pro redemptione nostra

1 simulque *dubit. Cl. in app. asynd. def. Heilm. Blomgren* | haut ♂ V || 2 hae-
 baetarum VE hebetatum B hebetarunt AG | anxia V anxiam AG || 4 inco-
 lomes V || 5 concitasse VEA *def. Hagend. Sey. (ut anacoluth.)* concitare B
 concitantes G concitasse delati Nov. qui tumidum ... concitassent Frassinetti ||
 6 unde VE undae BAG || 7 poterant mandi *tr. Cl. c. c. (cf. 31, 8, 4) reiec. Bae.* |
 utilibus ullis V *def. Bae.* utilibus G *def. Pet.* sine ut. ullis Her. || 8 acto V *def.*
Pet. exacto G | mis*erabiliter (*fu. a*) V | inediae raraque V inediae / Qua
 re E inedia iraque BAG | feri V ferri ESBA ferro G || 9 ignouissimo V igno-
 bilissimo E ignotissimo SB ignauissimo AG | absumerit V absumeret ESBA
 absumi. Erat G || 10 nomen V numen EBA G || 11 priore V priores G | funden-
 da VEB fundanda AG || 12 animosi (*i alt. add. m2 ?*) V animos ESBA G |
 ipsis VE ipsi BAG || 14 f*ingentes (*fu. r*) V || 15 si *post* iubet *add. G ante* quae
colloc. Cl. || 16 Salustio B Sallustio b₂ G || 17 mihi turarintheus V mittitur
 Arintheus E mittitur A. BAG | dum *add. G* | fieri EBA G definiri *Cl. in*
app. reiec. Heilm. || 19 patio V spatio ESBA G | si] se SBA | exabusus VE
def. Löfst. Bae. eduxit BA abusus G Her. exacte usus Corn. ex ambustis Pet.
 exusus Heilm. || 20 excessisset VBA excessisset EG || 21 subsidia SBA | cor-
 duanae V Corduenae EBA G | urbis E et uberes SBA et uberis G | regiones
 VBA regionis EG || 22 contesimo ♂ V || 23 ipe V ipse ESBA G || 24 ereptam
 VBA erepta E e., ut G

quinque regiones Transtigritanas: Arzanenam et Moxoenam et Zabdicenam itidemque Rehimenam et Corduenam cum castellis quindecim et Nisibin et Singaram et Castra Maurorum, munimentum perquam opportunum. et cum pugnari deciens expediret, ne horum quidquam dederetur, adulatorum globus instabat timido principi Procopii metuendum subserens nomen eumque affirmans, si redit cognito Iuliani interitu cum intacto milite, quem regebat, nouas res nullo renitente facile moliturum. hac perniciose uerborum ille assiduitate nimia succensus sine cunctatione tradidit omnia, quae petebantur, / difficile hoc adeptus, ut Nisibis et Singara sine incolis transirent in iura Persarum, a munimentis uero alienandis reuerti ad nostra praesidia Romana permetterentur. quibus exitiale aliud accessit et impium, / ne post haec ita composita Arsaci poscenti contra Persas ferretur auxilium, amico nobis semper et fido. quod ratione gemina cogitatum est, ut puniretur homo, qui Chiliocomum mandatu uastauerat principis, et remaneret occasio, per quam subinde licenter inuaderetur Armenia. unde postea contigit, ut uiuus caperetur idem Arsaces et Armeniae maximum latus Medis conterminans et Artaxata inter dissensiones et turbamenta raperent Parthi.

Quo ignobili decreto firmato, ne quid committeretur per indutias contrarium pactis, obsidatus specie uiri celebres altrinsecus dantur, / Nemota et Victor ex parte nostrorum et Bellouaedi, insignium numerorum tribuni, ex parte uero diuersa Bineses e numero nobilium optimatum tresque alii satrapae non obscuri. foederata itaque pace annorum triginta eaque iuris iurandi religionibus consecrata reuersi itineribus aliis, quoniam loca contigua flumini ut confragosa uitabantur et aspera, potus inopia premebamus et cibi.

1 transtigritana asarzane Nam V transtygritana et Sarzane nam E transtigritanas Arzamam. nam B t., Arzamannam. nam A T.: Arzanenam G | mopsoenam E Moxenam S Mizeam BA | Rabdicenam SBA (Rh-) || 4 portunum V opportunum EAG optimum SB || 5 deberetur V dederetur G || 6 si redit V restit. Her. nisi rediret G || 7 cum inacto V comminuto E cum aucto Em2 in marg. cum Macto S Comato BA cum intacto G || 10 ut add. G def. Blomgren reiec. Fletcher | transire SBA | in add. G def. Bae. reiec. Pighi || 12 Romani A reiec. Pet. || 13 ine V ne EBAG | persa V Persas ESBAG || 15 cilio comum VE c. communi S Cilices c. BA Chiliocomum G | mandato ESBAG || 16 et] ut B et ut G | inu aueretur ♂ V || 18 artaxatae V Artaxata G || 19 parchi V Parthi ESBAG || 21 pactus V pactis EAG pactos SB | obsidatos V obsidatus EBAG | celeres V celebres EBAG | datur V dantur EBAG || 22 Neuicta E Remota SB Nemora A Neuicta G lac. post Nemota indic. Her. | bello uae clius V bellouaedi E Bellonedi SBA Mellobaudes G || 23 bini se VB bini e EA Bineses è G || 24 obscuri V | ita G || 26 confragosam V confragosa ESBAG

- 8 Et pax specie humanitatis indulta in perniciem est uersa multorum, qui fame ad usque spiritum lacerati postremum ideoque latenter progressi aut imperitia nandi gurgite fluminis absorbebantur aut, si undarum ui superata uenirent ad ripas, rapti a Saracenis uel Persis, quos, ut diximus paulo ante, exturbauere Germani, caedebantur 5
 2 ut pecora uel longius amendati sunt uenundandi. ubi uero transeundi amnis aperte signum dedere bucinae concrepantes, immane quo quantoque ardore temere rapiendo momenta periculorum semet quisque reliquis omnibus anteponens uitare multa et terribilia festinabat et pars ratibus temere textis iumenta retinentes hinc inde natantia, / 10
 alii supersidentes utribus, quidam diuersa in necessitatis abrupto uersantes undarum occursantium fluctus obliquis meatibus penetrabant. 3
 imperator ipse breuibz lembis, quos post exustam classem docuimus remansisse, cum paucis transuectus eadem nauigia ultro citroque discurrere statuit, dum omnes conueheremur, tandemque 15
 uniuersi praeter mersos ad ulteriores uenimus margines fauore superi numinis discrimine per difficiles casus extracti.
 4 Dum nos pendentium aerumnarum opprimit timor, compertum est procursatorum indicio Persas pontem iungere procul e nostro conspectu, ut post firmatam pacem et foedera sopitis belli turbinibus incu- 20
 riosius gradientes aegros et animalia peterent diu defatigata; uerum
 5 cum se proditos aduertissent, a conatu nefario destiterunt. hac etiam suspicione iam liberi properantesque itineribus magnis prope Hatram uenimus, uetus oppidum in media solitudine positum olimque deser-

3 adorbibantur V absorbebantur EAG odoriebatur S adoriebatur B sorbe-
 bantur Nov. (cf. 18, 7, 5) Harmon c. c. || 4 rapti om. BG | per eum V Persis G
 Persarum Her. || 5 dicimus V diximus ESBAG || 6 amandati BAG | tran-
 sendi V transeundi ESBAG || 7 amnes V amnis G | dere V dedere ESBAG ||
 8 interm̃re (in ex m, ~m2) V anteire E mature BA temere G temere del. Her. ut
 correct. uocis timere l. 10 || 9 relinquentibus SB || 9.10 omnibus — ratibus
 om. SB | multae cterribilia V multa terribilia E m. et t. AG || 10 pas V pars
 EAG | cratibus V ratibus Pet. Meurig-D. e ratibus Her. | timeret extis
 VEB imminere textis Em2 temere t. AG || 11 que uiduam V qua ui dum Em2
 -que ut uiduam S ut ui dominante BA quidam G | in necessitate si V n. in E
 in n. BA in necessitatis G | abruptu E abrupta BA || 13 lemuis p̃ quos post V
 lembis quos post EAG l. post quam B || 15 hones V omnes EG honestum S
 onusti BA | ueheremur SBA || 17 nominis V numinis ESBAG || 18 pen-
 dentium VBAG restit. Heilm. Löfst. def. Pighi impendentium E C. F. W. M. ||
 19 spectu V aspectu E conspectu SBAG prospectu Walter || 21 agros SBA |
 et si V ac si Em2 et SBAG et simul Eyss. | si post animalia tr. SB || 22 haec
 VE hac SBAG || 23 properantis que V properantesque EG properatisque
 SBA | itineribus ♂ V | hacram E batram Em2 in marg. atram S Aradam B
 Acram A

tum, quod eruendum adorti temporibus uariis Traianus et Seuerus principes bellicosi cum exercitibus paene deleti sunt, ut in eorum actibus has quoque digessimus partes. unde cognito per porrectam planitiem ad usque lapidem septuagensimum in regionibus aridis nec
 5 aquam inueniri posse praeter salsam et faetidam nec ad uictum aliquid nisi abrotonum et absinthium et dracontium aliaque herbarum genera ut tristissima uasa, quae portabantur, aquis impleta sunt dulcibus et mactatis camelis iumentisque aliis alimenta quaesita sunt licet noxia.

10 Et uia sex dierum emensa, cum ne gramina quidem inuenirentur / 7 solacia necessitatis extremae, dux Mesopotamiae Cassianus et tribunus Mauricius pridem ob hoc missus ad Vr nomine Persicum uenere castellum cibos ferentes ex his, quos relictus cum Procopio et Sebastiano exercitus parcius uictitans conseruarat. hinc Procopius alter
 15 notarius et Memoridus militaris tribunus ad tractus Illyricos mittuntur et Galliarum nuntiaturi Iuliani mortem et Iouianum post eius obitum ad culmen augustum euectum. quibus id mandauerat princeps, / 9 ut Lucillianum, socerum suum, post depositum militiae munus digressum ad otium morantemque eo tempore apud Sirmium oblati
 20 magisterii equitum et peditum codicillis, quos isdem tradiderat, properare Mediolanum urgerent res firmaturum ancipites et, quod magis metuebatur, si casus noui quidam exsurgerent, opponendum. / quibus imperator secretiores addiderat litteras Lucillianum itidem 10 monens, ut quosdam lectos exploratae industriae fideique duceret
 25 secum adminiculis eorum usurus pro incidentium captu negotiorum. prudentique consilio Malarichum ex familiaribus negotiis agentem 11 etiam tum in Italia missis insignibus Iouino iussit succedere, armorum magistro per Gallias, gemina utilitate praespeculata, ut et dux meriti celsioris ideoque suspectus abiret e medio et homo inferioris

1 adorati V adorti EBAG || 2 delecti V deleti ESBAG || 6 aprotonum E abrotonum BAG | draconum B dracontion b₂G || 7 ut tristissima VBA restit. Her. et t. E t. G infestissima Corn. uel tristissima Günther prob. Harmon austerissima Pet. | ausaque V uasa quae EBAG || 12 ad ūr V ad durium E adiuit SBA ad Vr G | uenire VBA uenere Eb₂G || 13 cibus V cibos ESBAG | Sebastiano V Sebastiano ESBAG || 15 Memoridus G | ylliricos V || 16 nuntiatur V nuntiatum E nuntiatur interea BA nuntiaturi G | mors BA || 17 id]ut V om. G def. C. F. W. M. et Eyss. id Löfst. || 20 codicillos V codicillis EBAG || 22 quidam noui tr. SBAG || 23 per V om. G super Pet. imperator Her. || 24 quodam V quosdam ESBAG || 27 misis sin signibus V missis insignibus ESBAG | succedere V succedere ESBAG || 28 gemma V gemina ESBAG | et ut tr. S et B ut G || 29 adiret VA abiret EG adire SB

- spei ad sublimiora prouectus auctorissui nutantem adhuc statum stu-
 12 dio fundaret ingenti. iussum est autem ad implenda haec perrecturis /
 extollere seriem gestorum in melius et rumores, quaque irent, uerbis
 diffundere concinentibus procinctum Parthicum exitu prospero ter-
 minatum additisque festinando itineri noctibus prouinciarum mili- 5
 tiaque rectoribus insinuare noui principis scripta omniumque senten-
 tiis occultius sciscitatis remeare uelociter cum responsis, ut comper-
 to, quid in longinquis agatur, principatus corroborandi matura consilia
 quaerantur et cauta.
- 13 Hos tabellarios fama praegrediens index tristiorum casuum uelo- 10
 cissima per prouincias uolitabat et gentes maximeque omnium Nisi-
 benos acerbo dolore percussit, cum urbem Saponi deditam comperis-
 sent, cuius iram metuebant et simultates, recolentes, quae assidue
 14 pertulerit funera eam saepius oppugnare conatus. constabat enim
 orbem eum in dicionem potuisse transire Persidis, ni illi haec ciuitas 15
 habili situ et moenium magnitudine restitisset. miseri tamen, licet
 maiore uenturi pauore constringerentur, spe tamen sustentari potu-
 erunt exigua, hac scilicet uelut suoapte motu uel exoratus eorum preci-
 bus imperator eodem statu retinebit urbem, orientis firmissimum
 claustrum. 20
- 15 Dum gestorum seriem ubique rumores diffunditant uarii, in exer-
 citu absumptis com meatibus paucis, quos aduectos praediximus, in
 corpora sua necessitas erat humana uertenda, ni iumentorum caro
 caesorum aliquatenus perdurasset; unde effectum est, ut et armorum
 pleraque proicerentur et sarcinarum. adeo enim atroci tabuimus 25
 fame, ut, si usquam modius unus farinae fuisset repertus, quod raro
 contigerat, aureis decem mutaretur ut minus.

1 prodeus δ V | notantem VBA nutantem Em2G || 3 breuis VE breui BA
 breues G breuiis Val. in adn. uerbis Hadr. Val. || 4 continentes BA concinen-
 tes G | procinctum V || 6 insinuarent V def. Blomgren insinuare G || 7 susci-
 tatis δ V || 8 roborandi SBAG | consili[a] V || 10 hoc VB hos EG Hac A | ta-
 bellarius SBA | progrediens SBA | tristitiorum V tristiorum ES Hadr. Val.
 tristium BAG | uelocissime BAG || 12 perclutit V percussit ESBAG | ar-
 borem V cum urbem EG cum Abderam BA | dedita V deditam EBA G ||
 13 ira V iram ESBAG || 14 funere am V funeream EA funeriam SB funera
 eam G || 15 persidines. nihil VB persidis nisi EG P., ni A, ni illi Cl. || 16 omagni-
 tudine V magnitudine ESBAG || 17 patuerunt V potuerunt ESBAG || 18 uelut
 quod uel AG def. C. F. W. M. Kell. Reiter Nov. uel Btl. ut uel Löfst. || 24 et
 om. SBG | arma BG || 25 proiecerentur (e ult. ex u) V proic- ESB proic-
 AG | et sarcinarum om. SBG

Profecti exinde Thilsaphata uenimus, ubi Sebastianus atque Pro- 16
 copius cum tribunis principiisque militum sibi ad tuendam Mesopo-
 tamiam commissorum, ut poscebat sollemnitas, occurrerunt; et se-
 quebantur benigne suscepti. post quae itinere festinato Nisibi cu- 17
 5 pida uisa extra urbem statua castra posuit princeps rogatusque
 enixe precante multiplici plebe, ut ingressus palatio more succederet
 principum, pertinaciter reluctatus est erubescens agente se intra mu-
 ros urbem inexpugnabilem iratis hostibus tradi. ibi tunc uespera te- 18
 nebrante raptus a cena Iouianus, primus inter notarios omnes, quem
 10 in obsidione ciuitatis Maozamalchae per cuniculum docuimus euasisse
 cum aliis, ductusque ad deuium locum et praeceps actus in puteum
 siccum obrutus est saxorum multitudine superiacta hanc profecto
 ob causam, quod Iuliano perempto ipse quoque nominatus a paucis /
 ut imperio dignus nec post creatum Iouianum egit modeste, sed
 15 susurrans super negotio quaedam audiebatur inuitabatque ad con-
 uiuia subinde militares.

Postridie Bineses, unus ex Persis, quem inter alios excellere dixi- 9
 mus, mandata regis complere festinans promissa flagitabat instanter /
 et principe permittente Romano ciuitatem ingressus gentis suae si-
 20 gnum ab arce extulit summa migrationem e patria ciuibus nuntians
 luctuosam. et uertere solum extemplo omnes praecepti manus ten- 2
 dentes flentesque orabant, ne imponeretur sibi necessitas absceden-
 di, ad defendendos penates se solos sufficere sine alimentis publicis
 affirmantes et milite satis confisi affuturam iustitiam pro genitali sede
 25 dimicaturis, ut experti sunt saepe. et haec quidem suppliciter ordo et
 populus precabatur, sed uentis loquebantur in cassum imperatore, ut
 fingebat alia metuens, periurii piacula declinante. tum Sabinus for- 3

1 Thisalphata *SBG* || 2 principibusque *b₂G* || 4 festinationi sibi *V* festinato
 Nisibi *G* || 5 statio acastra *V* statua castra *Em2G* statio, castra *BA* || 6 pala-
 tio *VE restit. Val. def. Pet.* palatium *BAG* | succideret *VB* succederet *EAG* ||
 8 tradit *VBA* traditam *E* tradi *G* || 9 primos *V* primus *EBAG* || 10 in *om. B*
AG | maiozamalchae *VEG* maiore Malchae *S(-che) B* Maozamalchae *A* || 11 ad
 demum *S* demum ad *B* deuium ad *tr. G* || 12 superiecta *SAG* subperiecta *B* ||
 14.15 setdsusurans (*t add. sup. lin.*) *V* sed susurrans *ESBAG* || 15 inumbatque *V*
 inuitabatque *EG* muniebatque *SBA* | communia *BA* || 17 Euieses *SB* | et *V*
 e *E* ex *SBAG* || 20 submigratione *V* emigrationem e *E* subinde migrationem
BA commigrationem e *G* submigrationem e *Val.* subitam migrationem e *C. F.*
W. M. sublime m. e *Corn.* subeundam m. e *Her.* summa, m. e *Cl.* submigra-
 tionem *notau. ut hapaxleg. Langen Georges* || 21.22 manus tendentes que *V* m. t. *E*
BAG manusque t. *Eyss.* manus t. flentesque *Günther* || 22 abscedendi *V* abs-
 cedendi *ESBAG* || 23 se ex so (*m2*) *V* || 25 haec] hic *SB* sic *G* || 26 loque-
 batur *SBG*

- tuna et genere inter municipales clarus ore uolubili replicabat Constantium immani crudescente bellorum materia superatum a Persis interdum deductumque postremo per fugam cum paucis ad Hibitam stationem intutam panis frusto uixisse precario ab anu quadam agresti porrecto, nihil tamen ad diem perdidisse supremum et Iouianum 5 inter exordia principatus prouinciarum muro cessisse, cuius obice iam 4 inde a uetustate innoxiae permanserunt. cumque nihil promoueretur, iuris iurandi religionem principe destinatus praetendente, cum oblatam ei coronam aliquamdiu recusans coactus denique suscepisset, / Siluanus quidam causarum defensor confidentius exclamauit: „ita“, 10 inquit, „imperator, a ciuitatibus residuis coroneris.“ quo uerbo exasperatus intra triduum omnes iussit excedere moenibus detestantes rerum praesentium statum.
- 5 Appositis itaque compulsoribus mortem, si qui distulerit egredi, minitantibus moenia permixta sunt lamentis et luctu et per omnia 15 ciuitatis membra una uox cunctorum erat gementium, cum laceraret crines matrona, exsul fuganda laribus, in quibus nata erat et educata, / orbataque mater liberis uel coniuge uiduata procul ab eorum manibus pelleretur et turba flebilis postes penatium amplexa uel limina lacrimabat. 6 exin uariae complentur uiae, qua quisque poterat dilabentium. / 20 properando enim multi furabantur opes proprias, quas uehi posse credebant, contempta reliqua suppellectili pretiosa et multa; hanc enim reliquerunt penuria iumentorum.
- 7 Tu hoc loco, Fortuna orbis Romani, merito incusaris, quae difflantibus procellis rem publicam excussa regimenta perito rei gerendae 25 ductori consummando iuueni porrexisti, quem nullis ante actae uitae insignibus in huiusmodi negotiis cognitum nec uituperari est aequum 8 nec laudari. illud tamen ad medullas usque bonorum peruenit, quod, dum extimescit aemulum potestatis dumque in animo Gallias et Illyricum uersat quosdam saepe sublimiora coeptasse, famam aduentus 30 sui praeuenire festinans indignum imperio facinus amictu periurii

4 intotam ♂ V || 5 supremum V || 7 in da V inde a EG inde SBA | innoxia VBA innoxiae Em2G || 8 iuri VB iuris EAG || 10 quidem V quidam ESB AG || 19 potestates V postes ESBAG | penatum BAG || 20 complectur V complentur EAG complectitur S complectuntur B || 22 contempnare liqua (a ult. ex i m2) V contempta reliqua EG condemnari liquet S conclamata licet BA | suppellectili V suppellectile E suppellectili SBA G || 23 relinquebant BAG | penurita (i add. m2) V penuria ESBAG || 25 excusa V excussa EAG || 26 acte ex aetate (m2) V actae ESBAG || 27 cognita V cognitum G || 29 per ante Gallias add. Val. in adn. reiec. Blomgren | ylliricum V || 30 quos dum VE quas dum BA quosdam G

fugiendi commisit Nisibi prodita, quae iam inde a Mithridatici regni temporibus, ne oriens a Persis occuparetur, uiribus restitit maximis. numquam enim ab urbis ortu inueniri potest annalibus replicatis, 9 ut arbitror, terrarum pars ulla nostrarum ab imperatore uel consule
5 hosti concessa, sed ne ob recepta quidem, quae direpta sunt, uerum ob amplificata regna triumphales glorias fuisse delatas. unde Publio 10 Scipioni ob recuperatas Hispanias, Fuluius Capua post diuturna certamina superata et Opimio post diuersos exitus proeliorum Fregellanis tunc interneciuus hostibus ad deditionem compulsis triumphus sunt
10 denegati. id etiam memoriae nos ueteres docent in extremis casibus 11 icta cum dedecore foedera, postquam partes uerbis iurauere conceptis, repetitione bellorum ilico dissoluta, ut temporibus praeis apud Furcas Caudinas sub iugum legionibus missis in Samnio et per Albinum in Numidia scelestae pace excogitata et auctore turpiter pactionis
15 festinatae Mancino dedito Numantinis.

Proinde extractis ciuibus et urbe tradita missoque tribuno Constantio, 12 qui munimenta praesidiaria cum regionibus Persicis optimatibus assignaret, cum Iuliani supremis Procopius mittitur ea, ut superstes ille mandaret, humaturus in suburbano Tarsensi. qui ad exsequen- 13
20 dum profectus confestim corpore sepulto discessit nec inueniri usquam potuit studio quaesitus ingenti, nisi quod multo postea apud Constantinopolim uisus est subito purpuratus.

His hoc modo peractis discursisque itineribus Antiochiam ueni- 10 mus, ubi per continuos dies uelut offenso numine multa uisebantur
25 et dira, quorum euentus fore luctificos gnari rerum prodigialium praecinebant. nam et Maximiani statua Caesaris, quae locata est in uestibulo regiae, amisit repente sphaeram aeream formatam in speciem poli, quam gestabat, et cum horrendo stridore sonuerunt in consistorio

1 proditaque V prodita quae EA perdita: quae BG | mithridatici V mithridatici ES à Mithridatici BAG || 4 partes ullas BAG || 5 concessas et VB AG concessa sed E Val. || 6 triumphalis VEB triumphales AG | gloria VB glorias EAG || 7 hispanias (a alt. add. sup. lin.) V | fluuius V Fuluius E BAG || 9 interneciuus ♂ V | deditionem V deditionem ESBAG || 11 dedecore (fu. ti ?) V ductore BG || 13–15 per –festinatae om. B || 14. 15 scelestae – Mancino om. S || 14 pax cogitata VEA pace c. G def. Heilm. Stangl excogitata Cl. || 15 numantinis V Numantinis ESBAG || 16 urbi V urbe ESBAG | misso qui VE missoque Em2SBAG || 18 Iuliano BA | supremis VE supremus SBA supremis G || 19 suburbio SBG || 24 nomine ♂ V || 26 locuta est V l. est E locata est B quae l. est A l. G || 27 repente (e ult. del. m2 ?) V que E repente SBA G || 28 consistorio ♂ V

- trabes et uisa sunt interdiu sidera cometarum, super quorum natura
 3 ratiocinantes physici uariant. quidam enim eos hoc nomine ideo existi-
 mant appellari, quod tortos ignes spargunt ut crines in unum stellis
 multiplicibus congregatis. alii eos arbitrantur ex halitu sicciore terra-
 rum ignescere paulatim in sublimiora surgentes. quidam ... curren- 5
 tesque radios solis densiore nube obiecta degredi ad inferiora prohi-
 bitos splendore infuso corpori crasso lucem uelut stellis distinctam /
 mortali conspectu monstrare. sedit quorundam opinioni hanc spe-
 ciem tunc apparere, cum erecta solito celsius nubes aeternorum ignium
 uicinitate colluceat, uel certe stellas esse quasdam ceteris similes, / 10
 quarum ortus obitusque, quibus sint temporibus praestituti, humanis
 mentibus ignorari. plura alia de cometis apud peritos mundanae ra-
 tionis sunt lecta, quae digerere nunc uetat aliorum oratio properans.
- 4 Moratum paulisper Antiochiae principem curarumque ponderibus
 diuersis afflictum exeundi mira cupiditas agitabat; proinde nec 15
 iumento parcens nec militi flagrante hieme die profectus signis, ut
 dictum est, uetantibus plurimis Tarsum urbem Cilicum nobilem
 5 introiit, cuius originem docuimus supra. exindeque egredi nimium
 properans exornari sepulchrum statuit Iuliani in pomerio situm iti-
 neris, quod ad Tauri montis angustias ducit, cuius suprema et cine- 20
 res, si qui tunc iuste consuleret, non Cydnus uidere deberet, quamuis
 gratissimus amnis et liquidus, sed ad perpetuandam gloriam recte
 factorum praeterlabere Tiberis intersecans urbem aeternam diuo-
 rumque ueterum monumenta praestringens.
- 6 Deinde Tarso profectus extentis itineribus uenit oppidum Cappa- 25
 dociae Tyana, ubi ei reuersi Procopius notarius et Memoridus tribunus
 occurrunt gestorumque aperiant textum hinc, ut ordo poscebat,
 exorsi, quod Lucillianus Mediolanum ingressus cum Seniacho et Va-
 lentiniano tribunis, quos duxerat secum, cognito, quod Malarichus

2 fisici V || 3 per ante tortos *add. b₂G* | sparguntur VBG spargunt E s., ut A ||
 4 congregatos VEB A congregatis *b₂G* | alitu ex altu (*m2*) V || 5 lac. indic. Cl. |
 currentes quosdam E currentes BAG || 6 obiecta VBA obiectos E ob-
 iecta G | digredi V degredi Btl. || 7 stellas SBA | distincta V distinctam EG
 distinctas BA || 8 sed id VE sed SBA sedit G || 9 erecta VEA *def. Pet.* tracta
 SBG || 12 comentis ♂ V || 13 uetant V uetat ESBAG || 14. 15 ponderibusque di-
 uersis B d. ponderibus tr. G || 15 adfflictum (*i ex u*) V || 16 flagranti SBAG |
 hiemedie V hiemis die E hyeme, die BA h. inde G h. media Pet. die *restit.*
Her. | propectus V profectus ESBAG || 19 im V | iteneris ♂ V || 20 suppre-
 ma V || 21 cidnus V || 23 praeter labuerit (*u del. m2*) V praeterlabens E prae-
 terlabetur SB praeterlabere A praeterlabetur G praeterlabere Val. ||
 24 perstringens ESBAG || 25 itineribus ♂ V || 26 tiana V || 28 seniaueho V
m3E Sanianeo SB Sanianco A | ualentiniano (*ni add. sup. lin.*) V

recusauit suscipere magisterium, effuso cursu petierat Remos. et 7
 tamquam in alto gentis silentio extra calcem, ut dicitur, procurabat
 et intempestiue — parum etiamtum firmatis omnibus ... ex actuario
 ratiociniis scrutandis incubuit, qui fraudum conscius et noxarum /
 5 ad militaria signa confugit finxitque Iuliano superstite in res novas
 quendam medium surrexisse, cuius fallaciis turbo militaris acerrime
 concitus Lucillianum et Seniauchum occidit. Valentinianum enim
 paulo postea principem trepidum et, quo confugeret, ambigentem /
 Primitiuus hospes tutius amendarat. his ita tristibus laetum aliud 8
 10 addebatur missos a Iouino milites aduentare, quos capita scholarum
 ordo castrensis appellat, nuntiantes aequo animo Iouiani imperium
 amplecti exercitum Gallicanum.

Quibus compertis Valentiniano, qui cum isdem redierat, regenda 9
 Scutariorum secunda committitur schola et Vitalianus domestico-
 15 rum consortio iungitur, Herulorum e numero miles, qui multo postea
 auctus comitis dignitate male rem per Illyricum gessit, confestimque
 mittitur in Gallias Arintheus ferens litteras ad Iouinum, ut constanter
 ageret suum obtinens locum, cuique mandatum est, ut animaduertere-
 tur in concitorem tumultus auctoresque seditionis ad comitatum
 20 uincti transmitterentur. post quae, ut uidebatur expedire, disposita / 10
 apud Aspona Galatiae municipium breue Gallicani militis uisa prin-
 cipia ingressique consistorium post audita gratanter, quae per-
 tulerant, munerati redire iubentur ad signa.

Et cum introisset Ancyram imperator, paratis ad pompam pro 11
 25 tempore necessariis consulatum iniit adhibito in societatem trabeae
 Varroniano filio suo admodum paruulo, cuius uagitus pertinaciter
 reluctantis, ne in curuli sella ueheretur ex more, id, quod mox accidit,
 portendebat.

2 genti V gentis EG geniti SBA | dicitur V dicitur EBAG || 3 lac. indic.
 Cl., qui putau. fortasse unum uersum excidisse | ex acturio VG exacturus E
 exacturis BA ex actuario Lind. || 6 fallacis VE fallaciis Em2BAG | a*cerri-
 mae (fu. e) V || 8 ambientem VE ambigentem BAG || 9 amendaret VE emen-
 daret SB amandarat AG | itaque G || 10 misso V missos a G | Iouio BA ||
 11 iouianum perium V corr. m3 || 13 iisdem E his SBAG || 14.15 consortio do-
 mesticorum tr. SBAG || 15 iugitur V iungitur ESBAG | aerulorum V || 16 au-
 ctus (fu. i) V | dignitatem VEB dignitate AG | illiricum V | cessit V gessit EAG
 processit B || 17 furens V ferens EBAG | iouianum V Iouinum G || 18 cui-
 que V def. Blomgren eique G || 20 uidebantur V uidebatur ESBAG || 21 Aspuna
 VEG asperrima S Agrizamam B Agrizama A | milites EBAG | uisi principi
 VG missi p. E cum principe BA uisa principia Her. || 24 cum add. AG | ancy-
 ram VE Ancyram S Anchialam B Ancyram AG || 25 necessitatis SB necessita-
 tibus b2G | adhibeto V | trauea VE Trabea S Trabeum B trabeae AG || 26 pa[r]*-
 uolo V paruolo E paruulo SBAG || 27 reluctantis BAG | in V id EBAG

- 12 Hinc quoque Iouianum celeri gradu praescriptus uitae finiendae dies
exegit. cum enim uenisset Dadastanam, qui locus Bithyniam distin-
guit et Galatas, exanimatus inuentus est nocte. super cuius obitu
13 dubietates emersere complures. fertur enim recenti calce cubiculi
illiti ferre odorem noxium nequiuisset uel extuberato capite perisse 5
succensione prunarum immensa aut certe ex colluione ciborum auida
cruditate distentus. decessit autem anno tricensimo aetatis et tertio. /
cumque huic et Aemiliano Scipioni uitae exitus similis euenisset, /
super neutrius morte quaestionem comperimus agitatam.
- 14 Incedebat autem motu corporis graui, uultu laetissimo, oculis 10
caesiis, uasta proceritate et ardua, adeo, ut diu nullum indumentum
regium ad mensuram eius aptum inueniretur. et aemulari malebat
Constantium agens seria quaedam aliquotiens post meridiem iocari-
15 que palam cum proximis assuetus. Christianae legis itidem studiosus /
et nonnumquam honorificus, mediocriter eruditus magisque beniuo- 15
lus et perpensius, ut apparebat ex paucis, quos promouerat iudices,
electurus; edax tamen et uino uenerique indulgens, quae uitia impe-
16 riali uerecundia forsitan correxisset. dicebatur autem Varronianus
pater eius monitu cuiusdam somnii dudum praescisse, quod euenit,
idque duobus amicis commisisse fidissimis illo adiecto, quod ipsi quo- 20
que deferetur trabea consularis. sed impetrato uno adipisci non potuit
aliud. audita enim filii celsiore fortuna, antequam eum uideret, fatali
17 praeuentus est morte. et quia huic nomini amplissimum magistratum
portendi per quietem praedictum est seni, Varronianus nepos eius,
infans etiamtum, cum Iouiano patre declaratus est, ut supra rettuli- 25
mus, consul.

1 celere VE celeri SBAG || 4 dubitationes BG | emergere V emerxere E
emersere BAG || 5 militi V illiti EBAG | nequiuise J V || 6 prunarum V
prunarum EBAG | collubione (1 pr. add. m2) V colluione ESBAG || 7 tri-
cesimo SBAG || 9 supernae utrius V super neutrius Eb₂G superne uteris S
super neutris B s. neutri A || 10 incedebat V Incedebat EBAG | mo*tu
(fu. r) V || 14 proximimis J V | eidem V idem EAG iisdem S isdem B itidem Cl. ||
15 et] ei J V aut SB || 21 defertur VBG deferretur EA deferetur Kell. Nov. ||
24 nepus V nepos ESBAG || 26 consuli V consul EBAG | AMMIANI MAR-
CELLINI RERVM GESTARVM. EXPLICIT LIBER XXV. INCIPIT LIBER
XXVI FELICITER. V AMIANI MARCELLINI RERVM GESTARVM EX-
PLICIT LIBER. XXV. INCIPIT. XXVI. E

